

ALEXANDRU MITRU

Din Marile Legende Ale Lumii

CUPRINS:

Ghilgameș. 11
Cneazul Igor. 27
Roland. 50
Sigfrid și Crimhilda. 71
Cidul. 111
Guillaume d'Orange. 138
Gudrun. 164
Viteazul în Piele de Tigru. 191
Artur și Cavalerii Mesei Rotunde. 212
Tristan și Isolda. 248

Ghilgameș.

Aceasta este cea mai veche poveste a lumii. „Străbunica poveștilor”.1

Din ea, ca dintr-un izvor limpede, s-au născut toate celelalte.

A Cu gesturi largi, parcă de vrajă, un bărbat vârstnic, înveșmântat într-o mantie ca de rege, și-având pe frunte o bentiță purpurie, povestește mulțimii adunate la poalele curmalilor legende despre Ghilgameș.

Ziua e caldă, aburită și nisipul lucește stins.

Ne aflăm cu două mii și mai bine de ani înaintea erei noastre pe țărmul râului Eufrat.

Pescarii, agricultorii, olarii, țesătorii și alți meșteșugari, crescătorii de boi și cai, neguțătorii de carne, de bere, de ulei îndesesc rândurile. Sudoarea curge-n pâraiașe pe chipurile înfierbântate. Și răsuflările, din cauza înghesuiei, sunt grele. Dar nimeni, nimeni nu se-ndură să plece și să nu mai asculte ce se cântă despre Ghilgameș. 2

Cei doi soți ai povestitorului, care-i acompaniază glasul cu un soi de cimpoi, un fluier și două tobe împerecheate, au început un cântec vesel, reamintind celor de față clipa când s-a născut Ghilgameș.

— Mamă i-a fost zeița Ninsun, aceea care se-ngrijește de focul ce arde veșnic în vatra zeului cu păr de aur, zeul soarelui și-al dreptății, al cărui nume este Șamaș. Iar tatăl său un spiriduș, numai pe jumătate zeu.

Cealaltă jumătate fiindu-i alcătuire pământeană.

Cum s-a născut micul Ghilgameș, zeii l-au înzestrat cu haruri. Șamaș a revărsat asupra-i o frumusețe fără seamăn. Enlil, zeul pământului străbun și al văzduhului albastru, i-a dăruit statura mândră, 'naltă de unsprezece coți și pieptul larg de nouă palme. La rândul său, nici asprul Adad, zeul furtunii îndârjite, n-a vrut să rămână dator. L-a hărăzit cu-o vitejie ce nu putea fi înfrânată nici chiar de forțele zeiești. Și Ea, cel șerpuitor, i-a dăruit înțelepciune.

Și, înălțându-se flăcăul cu voia zeului Anu, 3 urcat fu-n jilțul strămoșesc de rege al Urukului.

Tânăr, voinic și plin de sevă, dornic de tot ce-i bucurie și desfătare și putere, Ghilgameș dete-un chiot strașnic.

Lacom, el începu să soarbă plăcerile cu însetare, ca soarele de dimineață, ce seacă apa bălților unde se scaldă bivoli, cu căldura-i toropitoare.

Și porunci să se adune cei șapte înțelepți vestiți, ctitorii lumii de atunci și ai civilizației, ca să pună noi temelii cetății pe care-o stăpânea. Iar toți flăcăii să s-adune și, zi și noapte, să trudească. Și să ridice metereze, un templu fără de pereche și un lăcaș trufașei Iștar, zeița dragostei aprinse, a 11 înmulțirii oamenilor, dar și-a pieirii lor prin harță și prin războaie sângeroase.

Voios, neobosit, Ghilgameș își preschimbă cetatea sa într-o bijuterie rară, fără să-i pese cât de cât de truda și de suferința acelora ce o creau, ba cerându-le și mai mult, alte și alte giuvaeruri, din ce în ce mai măiestrite.

Mâhniți de nepăsarea lui, locuitorii din Uruk s-au plecat zeilor plângând. Jalea lor s-a înălțat spre cer, a ajuns până la Anu, cel mai puternic dintre zei.

Ghilgameș nu se mai sfiește în a-i trudi pe toți feciorii și a-i slei de întreaga vlagă, dezlănțuind asupra lor corvezi prin care-i chinuiește, și zi și noapte, neîncetat. E nesătul de glorie. La fel, pe fete și neveste le târăște în casa lui, înjosindu-i pe toți bărbații, chiar când sunt stirpe de războinici. Nu se satură de plăceri.

Zeul Anu știa că forței nu îi poți pune stavilă, decât așezându-i în față altă forță asemănătoare. Două focuri când se-ntâlnesc, se contopesc unul cu altul și, la sfârșit, se potolesc.

Dădu poruncă lui Aruru, zeița zămisliilor, și, ea alergă în pustiu.

Frământă lutul umezit și făuri din el o ființă, de-o putere copleșitoare, cu trupul învelit în păr, asemeni fiarelor din codri.

— Cu numele de Enkidu. Un vânător ce se-ascunsese într-un tufiș, zări uriașul. Și nu stătu de loc pe gânduri. Porni, îndată, spre Uruk, ca să-l vestească pe Ghilgameș.

— E un uriaș nemaivăzut, îi povesti el lui Ghilgameș. Cutreieră, neobosit, pădurile și mlaștinile. Soți îi sunt fiarele vrăjmașe și multe ale vietăți ce trăiesc în sălbăcie. Se hrănește la fel cu ele. N-a văzut încă nici un om.

Ghilgameș cugetă un timp.

Iată ce trebuie să faci, îl sfătui pe vânător. Să iei cu tine o femeie, o fiică a plăcerilor, și să i-o duci lui Enkidu. Aceasta să-i iese-nainte, să-și

dezvăluie farmecele și uriașul s-o îmbrățișeze. Va învăța ce-i dragostea. Și dragostea-l va preschimba din soț al fiarelor în om.

Totul s-a petrecut întocmai. Enkidu i-a picat în mreje frumoasei fete din Uruk. Ce-i drept e drept, îmbrățișând-o, Enkidu și-a pierdut din vlagă. Și fiarele-au fugit de el, simțind că nu mai e de-al lor. În schimb, s-a făcut mult mai chipeș și mintea i s-a limpezit. Fata i-a povestit apoi c-ar fi, dincolo de păduri, o așezare omenească, bogată-n temple și zidiri care de care mai măiestre, ce poartă numele Uruk. Acolo, i-a mai șoptit ea, sub zâmbete și mângâieri, viața-i plăcută și senină, cu copile ispititoare ce se întâlnesc la orice pas. Veselia-i la ea acasă. Ghidușii te silesc să râzi, chiar când ai inima amară. Iar cântăreții te răsfăță, nopți de nopți, cu povești. Acolo rege e Ghilgameș, cel mai puternic dintre oameni. E ca un taur în cireadă. Pasul i-e sprinten și semeț. Și chipul i-e strălucitor de tinerețe și vigoare, încredere și bărbăție.

Enkidu s-a lăsat vrăjit de șoaptele acelei fete.

— Haide și du-mă la Uruk, s-a hotărât el într-o zi. În templele zeilor voștri. Și la Ghilgameș ce-l vestit. Vreau să-l înfrunt și să-i rostesc:

— Sunt un fiu al pustiului, împletitură de puteri strâns înnodeate de Ninurta, zeul războiului cel crunt. M-am născut în sălbăticie și nu mă înfricoșez de nimeni. Nu mă tem nici măcar de tine.

În acea noapte, când uriașul îi rostea fetei planul său, Ghilgameș abia se culcase. Dar nu se cufundase bine în somnul cel odihnitor, că visele îl și 12 încearcă. Are de-a rândul două vise. Întâi, vede, cu ochii minții, un cer senin și plin de stele. Dar, dintre stele, se desprinde un bolovan rotund și greu.

Atât de greu că, la-nceput, oricât dorea să-l dea de-o parte, nici nu-l poate clinti din loc. Pe urmă, visul se strămută chiar în cetatea sa, Uruk. Iar în cetate se ivise, căzută, poate, tot din cer, o secure înspăimântătoare, la fel de mare și de grea ca bolovanul dinainte, în jurul căreia poporul se bulucea, neostenit, s-o vadă și s-o cerceteze.

Pe amândouă, el, Ghilgameș, după strădanii fără număr, a izbutit până la urmă să le-așeze la picioarele mamei sale.

Zeita Ninsun, mama lui, îi tâlcuiește visele fiului său, când se trezește.

— Bolovanul ca și securea nu-s altceva decât o ființă.

— Ce fel de ființă, vreau să știu, de-mi poți răspunde, scumpă mamă?

— O ființă tare deosebită. O întruchipare a tăriei. Tăria însăși. Ea sosește, este pe drum și va ajunge, mai curând decât crezi, la tine. Și vine să te ocrotească. Să-ți fie prieten credincios.

În vremea asta, Enkidu, care pornise în zori la drum, călăuzit cu sânge de fată, întâlnește pe-un călător. Și chipul călătorului era negru și mohorât.

Enkidu l-a întrebat de ce pe fața lui nu se zărește nici o urmă de bucurie, de ce-i atât de întristat?

Călătorul i-a dat răspuns:

— De vrei să îmi cunoști tristețea și revolta care mă-ncearcă – și nu numai revolta mea, ci-a tuturor bărbaților – vino cu mine în Uruk. Acolo este o Casă a Nunții. Și vei vedea, cu ochii tăi, cum regele se bucură, cu lăcomie, de plăceri. Silește fetele-fecioare – a silit și pe fata mea – înainte de măritiș, să

vină în brațele lui. Nevestele-au ajuns de râs. Iar flăcăii, cei mai voinici, sunt prinși cu-arcanul și târâți la muncile cele mai grele, în rând cu bivoli și boii. Cine mai poate îndura?

Aflând de cele ce se-ntâmplă, Enkidu simte o strânsoare și o mânie în inimă.

— Unde e? Vreau să-l întâlnesc și să-l înfrunt fără cruțare.

Oamenii din Uruk văzându-l pe Enkidu intrând pe Porți și pătrunzând apoi în Piață, mergând întins spre Casa Nunții, îl privesc lung și își grăiesc:

— Ca Ghilgameș e la statură, dar mijlocul i-e mai subțire. Se vede că nu s-a hrănit decât cu ierburi tinere și lapte proaspăt supt de-a dreptul din ugerile caprelor și ale altor vietăți, ce zburdă în sălbăticie. Doar oasele îi sunt mai mari, ca să își sprijine pe ele greutatea trupului uriaș.

Enkidu nu vede nimic. N-a văzut Porțile, nici Piața. Nici templele cele mărețe, nici oamenii cei chinuiți. Atâta este de pornit, încât nu vrea nimic să vadă în afară de Casa Nunții.

Dar aici, în această zi, în locul fetelor-fecioare și a nevestelor răpite se găsea doar zeița Iștar.

Enkidu nu o bagă în seamă pe Iștar cea ispititoare. Ci îl așteaptă pe Ghilgameș să sosească la Casa Nunții.

Trece un timp și iacătă-l pe mândrul fiu al dulcii Ninsun. Sosește-n pasul lui vioi, obișnuit, și se îndreaptă spre casa desfătărilor.

Enkidu îi iese înainte.

— Oprește-te! Îi strigă el.

Ghilgameș nu este deprins să-i taie drumul cineva, fie el muritor sau zeu, și nici să primească porunci.

— Dă-te în lături! Îi ordonă.

Și cât spune cuvintele, are răgazul să-i măsoare lui Enkidu, din ochi, puterea. Umerii celui odrăslit în mijlocul pustiei, după porunca zeilor, sunt tari ca niște stei din munte. Mușchii lui par curmeie lungi, încolăcite și înnodate. Și pumnii bolovani desprinși, sub trăsnete nimicitoare, în timpul marilor furtuni.

— Vino să ne prindem la luptă!

Marelui rege din Uruk îi tremură, de supărare, mușchii puternici, noduroși.

Brațele i se întind spre Enkidu, ca într-un vârtej. Amândoi se cuprind de mijloc. Se opintesc ca taurii. Se strâng și se smucesc în lături. Se împing și se târăsc pe drum. Ușa, întâi, se prăbușește. Apoi zidul se clatină.

Și oamenii, îngrămădiți, nici nu-și pot crede ochilor cum de niciunul nu se-ndoaie și nu se frânge de mijloc.

Amândoi par deopotrivă. Pământul se cutremură de izbiturile cumplite și geme în adâncul lui.

S-au luptat vreme îndelungă, izbindu-se unul pe altul, până când regele Ghilgameș îl prinse strâns pe Enkidu și îl sili să îngenuncheze.

Abia atunci își desfăcu Ghilgameș brațele de fier din jurul mijlocului celui ce se născuse în pustiu.

Lupta fusese pe dreptate și Enkidu se ridică fără de nici o vrăjmășie.

Ba, dimpotrivă, înțelese că rostul lui era să fie frate de soartă cu Ghilgameș și prietenul lui cel mai bun.

Se îmbrățișară ca doi frați născuți dintr-o aceeași mamă. Și-așa, ținându-se de umeri, o căutară pe blânda Ninsun. Și ea îi binecuvântă.

— Care este destinul nostru? O întrebară amândoi.

— Prin lupta dată între voi, cinstită și neîntinată, v-ați cunoscut puterile și-ați dovedit că meritați să vă legați prin prietenie. Nimic nu este mai presus ca simțământul prieteniei și-al dragostei care-i unește pe cei mai vrednici dintre oameni. Inimile se curăță de tot ce au întunecat. Și cugetele se apropie în hotărârea de-a înfrânge și-a nimici ce e mai rău pe-această lume încă plină de suferință și întuneric. Fiți voi, pentru de-a pururi, pilda cea mai deplină a prieteniei, ce luptă, în numele lui Șamaș, pentru dreptate și lumină.

Prietenii își string mâinile.

Enkidu simte ce-l așteaptă în luptele ce vor urma. N-are puterea lui Ghilgameș. Îi e rușine de el însuși și ochii i se umezesc. Dar nu stă-n cumpănă de loc. Prietenia, dacă-i curată, e cingătoarea cea mai scumpă, de care nu te mai desparți nici când treci de hotarul vieții.

Șamaș, soarele scriitor, zeul dreptății și-al luminii, de sus, din cerul fără nori, îi privește pe cei doi prieteni. Păru-i de aur flutură. Mâna-i îi binecuvântează.

Cine nu știe că Humbaba cel neînvins e însuși răul? Lăcașul lui e-n întuneric. E în Pădurea Cedrilor. Pădure adâncă păstrătoare a mii de spirite haine cu fire înfricoșătoare. Enlil i-a încredințat, în taină, lui Humbaba, pe lângă Forță, și șapte Furii, casă-i stea oricând alături, la nevoie. Când Humbaba deschide gura azvârle foc, aduce moarte, când urlă se clatină lumea.

— Noi ne vom făuri securi și săbii tari, grăi Ghilgameș. Cu ele vom reteza cedrii, ca să se risipească bezna, care domnește în pădurea ce zămislește-ntr-una răul, și-l vom răpune pe Humbaba.

Bătrânii-i văd pe cei doi prieteni cum își iau arcurile în spate, cum se înarmează cu securi și săbii lungi și ascuțite.

— Gândiți-vă, îi previn ei, că Humbaba e ca și-un zeu. Menit a fi învingător în orice luptă pe pământ. Pădurea i-e prielnică și întunericul la fel.

Vouă vă vor fi dușmănoase pădurea și întunericul. Nu plecați, căci puteți pieri!

— Bătrânilor, nu tremurați, grăiește regele Ghilgameș. Meșterii ne-au făurit arme. Șamaș ne-a binecuvântat. Și mama mea, Ninsun, la fel. Pe Enkidu mi l-a investit cu semnul unei legături ce nu se poate sfărâma, de prieten, de supus, de frate. Pornim voioși, măcar că drumul e presărat tot de primejdii. Nu știm nimica despre lupta ce ne așteaptă cu Humbaba. Știm doar că, la capătul ei, dreptatea trebuie împlinită, iar răul nimicit deplin.

Întunericul risipit în numele zeului Șamaș.

— Bine, de nu se poate altfel, se deteră învinși bătrânii, vedem că nu e nici o cale să vă oprim, să nu plecați. Mergeți cu bine, biruiți și vă întoarceți sănătoși. Vă binecuvântăm și noi! Dar Enkidu, tu să ai grijă, să-l ocrotești pe

Ghilgameș. Astăzi nu mai e ca-nainte și are o menire-naltă, ca rege al Urukului.

Plecară cei doi frați de luptă și merșeră, neobosiți, trei zile-n șir, atâta cale cât ar fi străbătut-o alții într-o lună și jumătate.

Și iată-i c-au ajuns în fața Porților-Mari-ale-Pădurii unde-se-naște-ntr-una-răul și unde e sălașul muced al întunericului crâncen.

Paznicul se află la Porți, o arătare prea hidoasă, fără de chip și inimă.

Zărindu-i pe prietenii noștri, luă din grămada de alături o cămașă de zale tari și și-o turnă, pe loc, pe trup. De toate avea șapte cămași. Când le-mbrăca pe toate șapte, nu mai putea fi biruit. Dar nu-mbrăcase decât una și Ghilgameș se repezi.

Paznicul începu să țipe și să alerge prin pădure. Enkidu, însă, îi tăie calea. Și Ghilgameș îl înșfăcă.

Urmă o trântă, nu prea lungă, și paznicul fu doborât.

Întâia treaptă spre victorie o urcaseră prietenii, trecuseră acum de Porți și cercetau uimiți pădurea.

Vedeau Muntele Cedrilor unde-și avea un alt sălaș zeița Iștar cea trufașă. Copacii-și înălțau spre boltă coroanele îmbelșugate. Și mii de curpeni se-agățau de ramurile cedrilor înmiresmând pădurea toată.

Își pregătiră săbiile și merșeră încă trei zile, căutându-i urma lui Humbaba, dar fiara nu se arăta.

După a treia zi de drum, se pregătiră de odihnă. Se sprijiniră spate-n spate, veghind, cu grijă, încordați, dar somnul cel înșelător îi fură, pe neașteptate.

Deodată regele Ghilgameș se trezi, ca strigat de-un glas. Și-i povesti lui Enkidu că-n visele ce le visase în scurtul timp cât ațipise văzuse un munte răsturnat.

— Muntele acesta e Humbaba! Fu de părere Enkidu. În curând el va fi învins.

Merșeră apoi mai departe, cincizeci de leghe îndoite. Și, când ajunseră, săpară o groapă și turnară apă curată, ne-ncepută, spre slava zeului Șamaș.

Ghilgameș se urcă pe-o coastă și-acolo risipi făină, mărunț cernută și 15 curată, la fel ca apa, pentru Șamaș. Gândul să le fie curat și inima neîntinată, iar fapta plină de lumină.

Noaptea Ghilgameș iar visă. Ploua cu sânge și cu foc. Focul se stinse într-un târziu și rămase numai cenușă.

Prevestirile erau rele. Enkidu se cutremură.

— Dacă te temi, întoarce-te!

— Nu mă întorc, rămân cu tine. Prietenia îmi e mai scumpă decât chiar viața, Ghilgameș.

— Să-ncepem dar să tăiem cedrii, lăcașul întunericului.

— Până atunci nu s-auzise nici un zgomot în tot adâncul. Pădurea nici nu răsufla. Crudul Humbaba aștepta clipa cea potrivită a luptei.

Pe negândite, răsună un urlet înspăimântător:

— Cine-a îndrăznit să-mi calce codrii! Cine îmi taie cedrii mei?

Glasul stârni înfiorare, dar Șamaș-cu-părul-de-aur îi îmboldi pe cei doi prieteni, sfătuindu-i din înălțimi:

— Mergeți 'nainte, fără teamă, și înfrunțați-l pe Humbaba. Astăzi va fi pieirea lui.

Lupta nu ne simțim în stare să o descriem pe-ndelete. Humbaba, monstrul, se ivise, ca un munte ce se prăvale deasupra muritorilor. Răgetele lui răscoleau văile, munții, pe de-a rândul. Și apele se revărsau. Cerul vuia.

Și tot pământul stătea în așteptare mută. Ce va urma? Și ce va fi? Vor izbuti cei doi voinici să-i țină piept acestei fiare, întărită de șapte Furii, sprijinită de tot ce-i rău?

Lupta s-a dat într-o încheștare atât de aprigă încât privirile se rățăceau, urechile-și pierdeau auzul, nu mai știai cine izbea, cine se cuprindea cu cine. Și, totuși, sorții înclinau mai mult spre partea lui Humbaba. (Adeseori se întâmplă astfel și răul izbândește întâi.)

Noroc numai că zeul Șamaș, auzind vocea lui Ghilgameș, care-l chema într-ajutor, trimise, în graba cea mai mare, vântul sălbatic, cel de gheață, cel cu nisip, cel cu furtună, de miazănoapte, cu vârtejuri, cu fierbințeală și cu ploaie. Opt vânturi îl înconjurară și-l amețiră pe Humbaba.

Acesta, rătăcit, văzu că Furiile au pierit și spiritele cele rele s-au risipit de-asemenea, luate de vânturile tari ale zeului luminos.

— Iartă-mă! Iartă-mă, Ghilgameș, încep să se jeluiască. Îți voi da cedrii cei mai falnici și mă voi face servul tău. Dar cruță-mi numai zilele...

— Humbaba trebuie să piară. El e izvorul răului, răsună iar glasul lui Șamaș. Pădurea Cedrilor e oul în care se clocește bezna, care ascunde crimele.

Auzindu-i vocea lui Șamaș, Ghilgameș ridică securea, trase și sabia din teacă. Lovi, și Humbaba urlă. Enkidu îl izbi și el, de șapte ori fără cruțare.

Și Humbaba se prăbuși. Cedrii cei-nalți vuiră greu, știind că vor fi rețezați până la unul de eroi. Eliberară prizonierii din tainițele codrilor, în care îi ținuse monstrul. Tăiară capul lui Humbaba, îl aduseră la Uruk și îl înfipseră într-o țepă, să vadă toți c-a fost răpus.

Izvorul răului pierise prin vitejia lui Ghilgameș și-a soțului său, Enkidu.

Proaspăt spălat și pieptănat, schimbat în veșminte curate, cu-o legătură purpurie pe fruntea lată, Ghilgameș, biruitor al răului, este slăvit 16 de întreg poporul. Tineri și vârstnici îl aclamă. Tobe, fluierul, cimpoiul nu cântă decât pentru el și pentru dragu-i Enkidu.

Zeița dragostei, Iștar, văzându-l cât este de mândru și mai frumos ca niciodată se-aprinse toată de iubire pentru strălucitorul tânăr.

— O, Ghilgameș, îl roagă ea. Fii soțul meu și îți voi da ceea ce nici nu poți visa. Palatul meu e fără seamăn. Aurul și pietrele scumpe împodobesc fiecă colț. Ogrăzile-mi sunt minunate! Animalele se-nmulțesc sub mâna mea, ca într-o poveste. Boi mai puternici ca ai mei n-au fost și nu vor fi pe lume.

Caii aleargă ca în zbor. Și ce-ți dorești tu poți avea numai gândind la acel lucru.

— Nu stăruie, o rugă el. Dragostea-ți nu mă ispitește. E trecătoare ca un foc ce se stinge sub gerul iernii. Te cunosc mult prea bine, Iștar. Ai înșelat

atâtea ființe. Le-ai mângâiat câteva clipe. Apoi le-ai părăsit, râzând. Pe unele le-ai blestemat și le-ai lovit, nelegiuitor! Dragostea ta nu-mi trebuie.

Zeița n-a putut să-ndure cuvântul tânărului rege. Nu îndrăznise încă nimeni s-o certe astfel pe Iștar. Și nici să o batjocorească.

— Vei plăti, s-a înfuriat ea. Căci dragostea unei zeițe nu se respinge-n nici un fel.

S-a avântat apoi spre cer. Lacrimile-i curgeau șiroaie.

— Tată și mamă, 4 a strigat, în fața zeului Anu, cel mai puternic dintre zei, și a Antuei, soața sa. Ghilgameș m-a batjocorit. Mi-a înșirat păcatele, mi-a amintit blestemele, m-a ocărit, m-a izgonit. Tată, te rog, hohotea ea, răzbună-mă și făurește-mi acel Taur Ceresc de care mi-ai amintit de-atâtea ori. Taurul vreau să-l nimicească, să-l străpungă pe regele Urukului. Iar, dacă nu mi-l făurești, voi sfărâma zăvoarele Porților Iadului. Și morții se vor întoarce pe pământ. Vor fi mai mulți decât cei vii.

Tatăl, Anu, își vedea fata hotărâtă să împlinească teribila-i amenințare.

Dușmănia ei e cumplită.

— Vei avea taurul ceresc, dacă dorința ta e asta și vrei ca Ghilgameș să piară. Dar știi bine că, făurindu-l, vor fi șapte ani fără rod, și Urukul va flămânzi.

— Nu-ți fie teamă, scumpe tată, l-asigură zeița Iștar. Am strâns eu grâne pentru oameni și iarbă pentru animale. Și nimeni nu va flămânzi. Deci dă-mi mai iute taurul.

I-l făuri zeul Anu. Și, încrâncenată de mânie, Iștar îl duse pe pământ.

Taurul pustii câmpia cu răsuflarea lui fierbinte. Sorbi apele râului.

Crăpă pământul. Și căzură, în crăpături, sute de oameni. Iar, printre ei, și Enkidu.

Dar Enkidu nu se lăsă. Se încordă. Sări-napoi. Nimeni n-ar fi putut sări. Ci el ajunse înapoi de unde lunecase-n hău. Apucă taurul de coadă.

Degeaba Taurul Ceresc, mugind, se mai silea să scape. El îl ținu ca-nlănțuit.

Și Ghilgameș se apropie. Smulse sabia de la brâu și lovi Taurul Ceresc sub coarnele sale uriașe, croite din lapislazuli, în ceafa ca sculptată-n piatră.

5

Taurul se împletici, botu-i însângeră țărâna. Inima lui încă fierbinte i-o scoaseră și i-o închină zeului Șamaș, soarele.

Iștar se tânguia pe ziduri și-l blestema pe Ghilgameș că-i ucisese taurul.

Enkidu nu-i iertă blestemul cu care-i lovea prietenul. Și, în numele prieteniei, îi smulse taurului umărul. Și i-l zvârli în obraz fiicei zeului preaputernic Anu.

Zeița Iștar le chemă pe toate preotesele din templul ei și împreună jeliră moartea taurului, stropindu-i umărul cu lacrimi. În acest timp trecu Ghilgameș, în carul lui cel scump de aur. Alături era Enkidu. Mulțimea îi sărbătorea aruncând flori asupra lor.

— Cât de frumos ești tu, Ghilgameș! Strigau toate fecioarele, pe care le întâlneau în drum. Și prietenul tău, Enkidu, nu e nici el de lepădat.

La palatul împodobit al regelui ce o înfruntase pe Iștar cea ispititoare se pregăteau serbările.

Și Ghilgameș și Enkidu urmau să fie încununăți cu cununa eroilor.

Numai că zeii nu puteau să ierte umilințele îndurate de Iștar cea ispititoare din partea celor doi viteji. Cum nu puteau ierta nici moartea lui Humbaba și-a Taurului cel făurit de zeul Anu, și nici tăierea Cedrilor.

Toate fuseseră ursite de zei în sfatul lor ceresc. Răul și Binele alături.

Lumina și întunericul. Și, în deosebi, ce nu se cade a fi atins de pământeni, locul puternicilor zei în tot ce se petrece în lume.

Degeaba îi apără Șamaș pe Ghilgameș și Enkidu. Zeii-l muștrară și pe el. Prea se-arătase toată vremea cu prietenie lângă ei, prea le dăduse mult curaj.

Pedeapsa trebuia să vină, fiindcă doi pământeni nevrednici călcaseră orânduirea, hotărârile zeilor.

Cine va fi lovit întâi?

Sfatul decise: Enkidu.

Și Enkidu se îmbolnăvi. Frigurile-l cuprinseseră. Viața i se scurta mereu. Și Ghilgameș, care-l veghea, înțelese că și-l va pierde.

Durerea lui se făcu munte. Nu e nimic mai greu pe lume ca despărțirea de un prieten.

Și Enkidu se zbuciuma. Deplângea traiul liniștit din vremea când viețuia încă departe, în sălbăticie. De n-ar fi venit vânătorul și nu l-ar fi privit în taină! De n-ar fi avut apoi parte de dragostea unei femei! De n-ar fi plecat în Uruk! Blestemați fie toți aceia care l-au preschimbat, pe-ncetul, din fiară în om.

— De ce blestemi? L-a certat Șamaș, ivindu-se în înălțimi. Prin dragoste, te-ai ridicat pe scara firii omenеști. Ai priceput ce-i omenia. Și te-ai smuls din sălbăticie. Ai gustat hrană pregătită, asemeni zeilor din cer. Și ai sorbit, ca regii, bere. Ca ei, te-ai odihnit pe jilțuri și lavițe împodobite. Și prietenie ai legat cu cel mai mândru, mai puternic și mai frumos dintre bărbați, Ghilgameș cel neînfricat. Privește-l plânge lângă tine. Și-a adus toți locuitorii Urukului să te jelească. Și-atunci când îl vei părăsi, nu va putea îndura mâhnirea și va pleca pe urma ta!

Enkidu se mai liniște și încercă să-și îndulcească vorbele care le rostise. Apoi își povesti un vis:

— Se prefăcuse-n porumbel. Și-un grifon îl purtase-n gheare până-n sălașul lui Irkalla, zeul Infernului cel hâd, al beznelor fără sfârșit, în țara celor fără viață.

Ghilgameș înțelese visul. El alergă la mama sa. O imploră să îl ajute.

Enkidu să rămână-n viață.

Ninsun îl mângâie pe rege, dar nu fu-n stare să-l ajute. Voința zeilor cerești, ațâțați de trufașa Iștar, nu se putea îmblânzi deloc.

Zece și încă două zile se scurseră astfel, de-a rândul, pline de lacrimi și suspine. Și, când se împliniră toate, Enkidu nu mai respiră, ochii lui stinși nu mai văzură chipul drag al lui Ghilgameș.

Plânsul regelui din Uruk6 întrece acum orice măsură. Disperarea îl stăpânește. El își azvârle straietele, își smulge părul, îl cuprinde pe Enkidu, fratele său, în brațe, hohotind sălbatic.

— O, prietene, grăiește el, fie ca munții, șesurile, cărările pădurilor, cedrii cei pustiiți de noi, râul Eufrat, locuitorii străvechiului Uruk să plângă pieirea ta, cum plâng și eu. Căci tu ai fost brațul meu drept, securea, spada, scutul meu! Și regii vin să ți se plece, să-ți sărute picioarele. Iar eu voi porunci, îndată, meșterilor neîntrecuți să-ți făurească o statuie din aur și lapislazuli, ca-n veacuri cei ce vor veni să-l cunoască pe Enkidu, cel mai drag și mai credincios prieten și frate de pe lume.

Șase zile și șapte nopți Ghilgameș nu se dezlipi de trupul prietenului său, jelindu-l fără de răgaz. Abia în cea de-a opta zi, umplu, în zori, un vas cu miere și altul cu uleiuri verzi. Le-orându-i pe amândouă pe-o masă scumpă de măslin și le închină zeului Șamaș.

Își puse pe spinare o cergă. Și se porni la drum să-l caute pe Utanapiștim, străbunul, bătrânul cel nemuritor.

Nu se putea împăca nicicum cu gândul morții prietenului. Voia să caute Nemurirea și Tinerețea veșnică. 7

Merse și merse îndelung. Înfruntă sute de dușmani, haite de fiare flămânzite și spirite răufăcătoare. Oamenii-scorpilor îl opriră dar dacă înțeleseseră că el e două treimi zeu și numai o treime om, îl sfătuiră să străbată drumul pe care soarele călătorește, în timpul nopții, prin cețuri negre ca mormântul și peste piedici fără număr, până ce dă iar de lumină.

Grădina zeilor i-acolo, minune nemaîntâlnită, cu flori de aur și cu fructe numai din pietre prețioase. Râuri limpezi îi udă iarba și florile înmiresmate și vânturi calme o răcoresc.

Se odihni puțină vreme, prinse puteri și, după sfatul zeului care-l ocrotise întotdeauna, soarele-cel-cu-păr-de-aur, plecă s-o caute pe Siduri.

Siduri era o hangiță ce cunoștea destule taine. La început ea se sperie, când Ghilgameș bătu la porți. Obrazul lui i-era brăzdat și fața arsă de neliniști, de suferințe și încercări. I se păru un ucigaș. Se liniști doar când află că e regele din Uruk, ce vrea să afle Nemurirea.

Hangița zâmbi milostivă. Nemurirea nu-i pentru oameni. Zeii și-o țin de partea lor. Pământenii au datoria să își trăiască viața dată, precum le-o hotărăște cerul. Pot însă încerca să-și smulgă oricât de multe bucurii. Cântul și jocul, mai ales, desfătările dragostei, hrana aleasă, băutura, veșmintele de soi și râsul. Aceasta-i tot ce pot avea în afară de suferințe.

Dar Ghilgameș se ținu tare. Gândul lui era numai unul. Amara soartă a oamenilor de-a se preface-n pulbere, după-o prea scurtă viață. Cum să lupți împotriva morții? Și unde-i Utanapiștim, străbunicul preaînțelept, ca să-l întrebe care-i taina de-a deveni nemuritor?

Hangița se înduplecă și-i povesti despre bătrânul pe care îl căuta Ghilgameș că locuiește peste mare. Dar cine oare îndrăznește să plutească până acolo? Ar întâlni apele-morții. Apele cele-ntunecate, prin care numai Urșanabi-luntrașul cel fără pereche, sluga lui Utanapiștim – ce are niște

statuete, înzestrate de zei cu haruri neînțelese pentru oameni – abia, abia poate vâsli.

Ghilgameș se însenină. „Așadar, iată care-i calea!” Numai că și Iștar veghea. Ea-l rătăci pe Ghilgameș. Și el se repezi, furios, și, fără nici o pricină, sfărâmă statuetele. Cum să te mai avânți pe ape?

Drumul părea curmat aici și ținta regelui Ghilgameș pierdută pentru totdeauna.

Numai că bunul Urșanabi mai cunoștea încă o cale.

Dacă Ghilgameș izbutea să taie din pădurea deasă – ce se-ntindea în apropiere – de două ori câte șaizeci de prăjini lungi – ce măsurau fiecare șaizeci de coți – le smolea, le scobeau cu grijă pe toate cât de-un lat de vâslă și le-aducea lui Urșanabi, putea fi încă o speranță.

Ghilgameș scoase sabia. Se năpusti-n pădurea deasă. Tăie prăjinile dorite. Le smoli, apoi le scobi. Le aduse lui Urșanabi, urcară în luntre și plutiră.

Trebuia să străbată marea într-o lună și jumătate. Ei ajunseră în trei zile, prin sânguinta lui Ghilgameș.

Ajunseră la apa-morții. Și Urșanabi-l învătă pe Ghilgameș să vâre-n apă, la rând, toate prăjinile. Numai mâna să și-o ferească de undele ucigătoare.

Se sfârșiră prăjinile.

— Ce-i de făcut?

Își desfăcu Ghilgameș brâul și își făuri din el parâmbă. Iar straietele lui Urșanabi, smulse în grabă, le-nălță, cu mâna lui, în chip de pânză.

Așa, cu greu, mereu pândiți de moartea cea neiertătoare, ajunseră într-un târziu la țărmul unde se afla bătrânul Uta-napiștim. Acesta și soția lui erau din stirpea celor vechi, care scăpaseră cu bine din Potopul ce înecase, odinioară, întreg pământul.

— Șezi lângă mine, îl pofti străbunul pe urmașul său, văzându-l supt de oboseală. Ce s-a-ntâmplat? Hai povestește!

Ghilgameș s-așeză pe prund. Și-i depănă, pe îndelete, viața și luptele purtate alături de Enkidu. Cum biruiseră împreună pe Humbaba și taurul cel făurit de zei în cer. Și-apoi cum zeii, ațâțați de Iștar cea necruțătoare, le-a dat pedeapsa cea mai cruntă. L-au cufundat pe Enkidu în somnul cel mai greu, al morții. Le-a despărțit o prietenie cum nici că mai fusese alta.

Văzându-și prietenul cum doarme, fără putință de-a se-ntoarce, el însuși s-a înfricoșat. Aceasta-i soarta oamenilor? Să biruie-n atâtea lupte, dar să fie călcați de moarte? Și ce e viața? Ce e moartea? Ce se petrece „dincolo”?

A purces deci pe calea lungă și bântuită de vrăjmași către el, Utanapiștim, străbunul lui, ce dobândise, precum se știe, Nemurirea. Poate se-ndură, se-nvoiește să-i dezvelească marea-taină. Poate-l ajută și pe el să aibă o Viață Veșnică.

Bătrânul Uta-napiștim l-a privit îngăduitor.

— Ascultă-mă, i-a grăit el, fiindcă-ai bătut atâta cale, și-ai îndurat atât de multe, doar ca să afli adevărul, îți voi spune ce s-a întâmplat, cum am aflat despre Potopul pe care zeii-l pregăteau și cum de-am reușit să scap.

Ea, zeul înțelepciunii – care spusese adeseori că eu sunt cel mai cumpănit dintre bărbații muritori – luase parte la adunarea din Șuruppak, a zeilor, de pe malul Eufratului. Acolo Enlil a strigat că oamenii s-au înrăit, crimele, ura, dușmănia se-nmulțesc ca ciupercile. Și a propus să se înece pământul sub puhoi de ape. Anu și-a dat încuviințarea și-astfel s-a hotărât Potopul.

Numai că Ea mi-a trimis un vis prin care mă vestea de ceea ce urma să vină și mă-nvăța să construiesc o corabie foarte mare, pe care să mă salvez eu, soția, rudele, tot tribul și animalele pe care voiam să le păstrez în viață.

Acelora ce mă-ntrebau de ce ridic corabia – corabie cu șase caturi – eu trebuia să le răspund că Enlil, zeul, mă urăște. Și eu doresc să mă strămut, cu întreg avutul, neamurile, slujitorii și prietenii, în ținuturile lui Ea, cel ce iubește-nțelepciunea. Șapte zile am construit-o – cu tribul meu – corabia. Când am sfârșit, am încărcat-o cu ce era de trebuință: hrană, băuturi și veșminte. Am urcat animalele. Pe urmă, i-am poftit pe oameni.

Semnalul sorocit al ploii și-al revărsărilor de ape mi-l anunțase zeul Șamaș.

Am ferecat ușile bine. L-am chemat pe Puzur-Amurri, marinarul cel mai vestit, și i-am încredințat, de grabă, cârma corăbiei în mâini.

De sus, zeul Enlil răcnea că a venit ceasul cel mare al pedepsirii oamenilor. Zeul Nergal, ce stăpânește ținutul negru al morților, desfăcu stăvilarele și apele se revărsară. Cu torțe aprinse alergau spiritele pământului și ce nu se-neca ardea.

Ploile nu mai conteneau. Șuvoaiele urlau în munți, spălau câmpiile de case, de oameni și-alte vietăți. Prăpădul se-ntinsese atât că nu mai putea fi oprit. Înșiși zeii se-nspăimântară de ce dezlănțuiseră și se uitau, din înălțimi, la apele clocotitoare, fără să știe ce să facă și cum să le poată opri.

Iștar care, ca de-obicei, îl ațâțase pe Anu, îndemnându-l să încuviințeze pieirea muritorilor, acum se certa pe sine: „De ce-am vorbit atât de crunt în adunarea zeilor? Tocmai eu care-i zămislisem pe pământeni, prin voia mea, i-am lăsat pradă apelor, fără să mișc măcar un deget, ci apăsându-i cât mai mult!”

Șase zile și șapte nopți furtuna a tot băntuit, până când vântul, ostenit, și-a lăsat aripile-n jos.

De grab', am deschis o fereastră. Apa învăluise totul, nici un zgomot nu s-auzea. Pierise tot ce era viață.

Corabia se înțepenise în coasta muntelui Nitsir. Dând drumul unui porumbel, am vrut să văd ce se întâmplă. Neavând unde să s-așeze, porumbelul s-a întors la noi. Am slobozit și-o rândunea. Cu ea s-a petrecut la fel. Abia în ziua următoare, când am dat drumul unui corb, acesta nu s-a mai întors, căci apele începuseră să se retragă în matca lor.

Atunci am deschis ușile, dându-le voie tuturor să se împrăstie în lume.

Iar eu am adus sacrificii puternicilor zei cerești. Am săpat gropi și-am turnat apă, neîncepută, de izvor, făcându-le astfel libații.

Zeii s-au adunat voioși, amirosind miresmele. Și Iștar i-a poftit pe zei să se bucure de libații.

— Numai Enlil n-aș vrea să vină, a spus Iștar, încrâncenată, fiindcă el a urzit Potopul.

Dar iată că sosi și Enlil mai mâniat decât oricând. Aflase că scăpasem noi.

— Cine oare a destăinuit vreunui din pământeni că-n cer se pregătea Potopul? Nu cumva Ea înțeleptul? Răcnea el fără stavilă.

Ea nu se înfricoșă, ci îl răspunse lui Enlil:

— Cum ai putut pune la cale fără să cântărești destul o faptă atât de dureroasă?

— Pe pământ erau mult prea mulți păcătoși și răufăcători.

— Bun. Să-i fi pedepsit pe ei, dar nu întreaga omenire. Crezi că e drept să sufere nevinovații pentru-aceia care n-au cugetul curat? Și eu mai află că n-am spus nici unui om vreun cuvânt despre ce puneai tu la cale.

Ci i-am trimis numai un vis făpturii mele credincioase, bunului Utanapiștim.

Ascultându-l pe zeul Ea, Enlil și-a împlânzit pornirea. Căința părea că-l încearcă. S-a urcat pe corabie. Ne-a luat de mâini pe amândoi, pe soția mea și pe mine. Ne-a îndemnat să îngenunchem și, binecuvântându-ne, a hotărât să viețuim, de-atunci-nainte, în acest loc, la marginile apelor. Dar nu ca oameni, ci ca zei, nemuritori asemeni lor.

Bătrânul Uta-napiștim își isprăvisese povestirea:

— Tu cum socoți că ai putea, îl întrebă el pe Ghilgameș, să îl convingi pe zeul Enlil că meriți să ai nemurirea? Haide să te pun la-ncercare. Silește-te să nu adormi șase zile și șapte nopți. Te prinzi?

— Mă prind, zise Ghilgameș.

Dar nu stătu câteva clipe și-o ceață îi cuprinse ochii. Somnul îl coborî ca-n moarte.

Șase zile și șapte nopți nici că se mai trezi din somn. Nici nu știa ce e cu el. Să fi fost voia lui Enlil? A lui Iștar, marea zeiță, zeița care-l dușmănea?

A lui Anu stăpânul lumii peste cer și peste pământ? Cine-ar putea să înțeleagă? În fiecare zi soția lui Uta-napiștim cocea câte o pâine pentru el și făcea câte-un semn pe zid.

Când se trezi, totuși, din somn, Ghilgameș se înfioră.

— Oriunde sunt, oriunde merg, și chiar în somn, glăsui el, moartea se află lângă mine.

Se povestește că Ghilgameș, atunci sau poate mai târziu, sau mai-nainte, nu se știe, prin voia lui Ea, slăvitul, ar fi grăit cu Enkidu, cu duhul lui, cel slobozit câteva clipe din Infern.

Și Ghilgameș l-ar fi întrebat ce-i „dincolo” și care-i legea ce cârmuiește subpământul?

Iar Enkidu i-ar fi răspuns, că „dincolo” nu-i decât jale și pulbere fără hotar. 9

Noroc că vorba dintre ei a fost curmată tot de zei, tot din voința zeilor, ce-ngăduiseră și-așa, la rugămintea lui Ghilgameș, mai mult decât puteau chiar ei îngădui celor-de-jos. Altminteri, regelui Ghilgameș, cuvintele lui Enkidu i-ar fi strivit și cugetul, și tot adâncul inimii.

Bătrânul Uta-napiștim, înțelegându-i suferința, i-a poruncit lui Urșanabi să-l ducă pe urmașul lui de pe tărâmul apelor către pământul părintesc. Atâta că, mai înainte, trebuia să se curețe de tot ceea ce-l întinase.

Să se ducă la un izvor ce se afla pe țărmul mării. Să-și zvârle pieile de fiare ce îl acoperiseră. Și, curățat de răni cu plăgi, să își îmbrace un veșmânt nou.

Chiar legătura de la frunte să-i fie mereu proaspătă. Și-așa să plece spre Uruk.

Se pregătea tocmai de drum, când soața străbunului său spuse lui Uta-napiștim:

— Îl vezi? A îndurat destul. A colindat pe mări și țări. Și-acum se-ntoarce în Uruk. Ar trebui să-i faci un dar.

Bătrânul i-arată o plantă cu florile mirositoare și toată zimțată de spini, asemeni unui trandafir.

— Crește numai pe fundul mării. Este doar una singură. Și dacă te hrănești cu ea nu mai mori și nu-mbătrânești.

Fericit până peste poate, Ghilgameș s-azvârli în mare. Căută-ndelung pe fundul ei. Și, iat-o, floarea e aici. „Ce norocos sunt! Se gândi. Când îmi pierdusem orice vise, nu mai aveam nici o nădejde, am dobândit tot ce râvneam. Abia aștept s-ajung acasă. Prin planta asta minunată, vom izgoni din Uruk moartea. Și bătrânețea, și urâtul. Spaimele ce ne mistuie.” Înșfăcă floarea fermecată, neținând seama că în palmă i se-nfigeau spinii-ascuțiți și din carne îi curgea sânge.

Se-ntoarce, bucuros, pe mal. Îi mulțumi străbunului și soatei lui, din inimă. Se urcă în corabie, alături de Urșanabi, visând, vesel, la zilele de tinerețe fericită pe care-avea să le trăiască în Urukul lui strămoșesc.

Călătoriră așa o vreme. Făcură întâi un popas. Se odihniră și plecară cu corabia mai departe.

La cel de-al doilea popas, regele zări un pârâu. Un izvor îl hrănea cu apă limpede și îmbelșugată. Încins și bucuros, Ghilgameș gândi ce bună ar fi o scaldă. Dar, în timp ce se cufunda în undele răcoritoare, un șarpe fu atras de planta pe care regele Ghilgameș și-o ascunsese în veșminte. Mireasma ei îl tulbura.

Șarpele se târî ușor și măncă planta fermecată.

Îndată solzii îi căzură și-și îmbrăcă o piele nouă, întinerind cât ai clipi.

Ghilgameș, când se-napoie, văzu tot ce se petrecuse.

Planurile-i se năruiră. Durerea veche-l copleși.

— De ce m-am zbuciumat atât? Pentru cine m-am străduit și mi-am sleit puterile? Se-ntreba el nedumerit. Nepieritor nu e nimic. Totu-i firav și trecător. O, Șamaș, unde e dreptatea?

O zi gemu lângă izvor, mușcându-și pumnii disperat.

Soarele-cel-cu-păr-de-aur strălucea în înaltul bolții.

— Lumina Lui e fără moarte, se dumiri atunci Ghilgameș. Noaptea n-o poate birui. Și faptele vitejilor pentru binele oamenilor și adevărul lor, la fel.

Și cântecele despre cei ce nu-și precupețesc puterea înfruntând forța răului.

Aceasta-i NEMURIREA LOR.

1 Este vorba nu numai de cea dintâi epopee a lumii, de prima capodoperă a literaturii universale, ci și de întâiul imn închinat forței omului în lupta pentru biruința binelui. Creată în mileniul al III-lea î.e.n. (adică aproape cu 5.000 de ani în urmă), sub formă de poeme și balade sumeriene, preluate de babilonieni, ea a fost unificată, probabil, de un poet necunoscut din sec. al XII-lea î.e.n. și a fost descoperit în biblioteca regelui Assurbanipal, înscrisă pe 12 tăblițe de argilă arsă. În limba română, epopeea a apărut până astăzi în trei versiuni: 1) I. Mihălcescu, la Casa Școalelor, 1921, după traducerea germană a lui A.

Ungnad și H. Gressmann; 2) Virginia Șerbănescu și Al. Dima, la E. L. U., 1966, după traducerea franceză a lui Rene Labat, și 3) Athanase Negoită, la Editura Științifică, 1975, după traducerea lui E. A. Speiser, comparată cu aceea a lui A. Heidel și A. Schott.

2 Ghilgameș, erou real, devenit în cântecele sumeriene personaj legendar. A fost regele vechiului oraș Uruk, din sudul Mesopotamiei (descoperit sub zidurile actualului oraș warka, cam la 220 km depărtare de Bagdad).

3 Anu, divinitate asiro-babiloniană, zeul suprem al cerului.

4 Scena are multe asemănări cu plângerile zeiței Afrodita și răzbunările ei față de aceia care nu-i respectau îndeajuns puterea și cultul. Iată cum sună, în transpunerea Virginei Șerbănescu și Al. Dima – transpunere pe care am utilizat-o și noi, ca bază, în această repovestire – plângerea zeiței Iștar:

— Tată, făurește Taurul Ceresc, care să-l omoare pe Ghilgameș, și să-l umple de groază până în lăcașul său.

Dacă nu făurești pentru mine Taurul, voi sfărâma porțile iadului, le voi dărâma ușorii, le voi sparge în bucăți pragul, voi aduce morții din groapă pe pământ, și morții vor fi atunci mai numeroși decât viii!” 5 Lupta cu Taurul Ceresc reprezintă iarăși un moment spectaculos. Fără să vrem, ne gândim mai ales la luptele lui Heracle cu diferitele fiare și monștri, întruchipări ale răului și primejdiilor ce bântuiau odinioară pământul.

6 Plânsul regelui din Uruk, la moartea prietenului său Enkidu, ne readuce în minte jalea și mânia lui Ahile la moartea lui Patroclu. Însă intensitatea celui dintâi, în aceeași transpunere amintită mai sus, este cu mult mai impresionantă.

„. Fie ca toate cărările lui Endiku, în Pădurea Cedrilor, să te plângă, să nu tacă zi și noapte!

Să te plângă Bătrânii întinsului Uruk, Urukului-celui-împrejmuit, care cu mâinile întinse ne binecuvântau la plecare.

Să te plângă întinsele piscuri ale munților sălbatici, pe care împreună ne-am urcat de-atâtea ori!

Să te plângă, să te jelească șesurile, ca o mamă să te plângă, Să te jelească. Cedrii pe care i-am pustiit cu mânia noastră!

Să te plângă ursul, hiena, pantera, tigru, cerbul, leopardul, leul, bivolul, căprioara, antilopa, toate fiarele sălbatice!

Să te plângă Ulaiul, pe al cărui țârm am hoinărit!

Să te plângă Eufratul cel limpede, din care am scos apă pentru burdufurile noastre!

Să plângă locuitorii întinsului Uruk, Urukului-celui-Împrejmuit!” 7 Dorința de nemurire, ca și de „tinerețe fără bătrânețe” este unul dintre cele mai vechi vise ale omenirii. Și basmele noastre cuprind frecvent această năzuință.

8 După cum se vede, mitul Potopului își are origina nu în fabulațiile ebraice sau eline, ci în cântecele sumeriene. Uta-napiștim, bătrânul înțelept, străbunul lui Ghilgameș, este cea dintâi întrupare a legendarilor Noe ori Deucalion.

9 Puține versuri ni se pare a fi fost scrise mai zguduitor și mai adânc, în literatura universală, ca dialogul dintre Ghilgameș și umbra lui Enkidu – ieșită pentru puțin timp din Infern (dialog cuprins în Tableta a douăsprezecea – transpus, de astă dată, după traducerea francezului G. Contenau):

— Spune-mi, prietene, spune-mi, prietene, spune-mi care-i legea lumii subpământene pe care o cunoști!”

— Nu, nu ți-o voi spune, prietene, nu ți-o voi spune, dacă ți-aș destăinui legea lumii subpământene pe care o cunosc, te-ai porni pe plâns!”

— Ei bine, fie, vreau să mă pornesc pe plâns.

Ce ți-a fost drag, ce-ai mângâiat și era pe placul inimii tale, este astăzi pradă viermilor, ca o haină veche.

Ce ți-a fost drag, ce-ai mângâiat și era pe placul inimii tale, este astăzi acoperit cu pulbere.

Toate acestea sunt acum cufundate în pulbere,

Toate acestea sunt acum cufundate în pulbere.”

Cneazul Igor nchipuiți-vă, dragi cititori, că ne aflăm în Rusia, cu cinci sau șase veacuri în urmă, pe țărmul unui râu. Râul acesta poate să fie Niprul, sau I Donul, sau Donețul. Pe țărmul râului, într-o poiană smălțuită, și-au făcut tabără niște viteji ce merg la oaste să-și apere pământul strămoșesc.

Este-un amurg tăcut. Cerul s-a făcut roșu. Vântul adie ușurel. Pe râu aluneacă o barcă. Vâslele plescăie.

Stropii scurși de pe vâsle lucesc o clipă, purpurii, în lumina amurgului, apoi se sting îndată-n bezna rece a apei curgătoare.

Greierii țârâie subțire prin iarbă. Florile-și strâng petalele înfiorate de răcoarea serii.

În tabără a poposit, în seara asta, și-un cântăreț. Este un cântăreț bătrân, bătrân, aproape orb. Știe să povestească legende străvechi. Glasul și-l însoțește cu o guslă¹. Poartă o haină lungă, albă. Barba și pletele-i sunt ninse. Se sprijină de-o parte într-un toiag, de alta, pe umărul unui copil, un băiețuș de șapte sau opt ani. Copilul are o față rotundă, luminoasă. Părul bălai îi flutură pe umeri. Prinsă de gât cu un curmei, are o traistă în care păstrează bucatele primite de la femeile miloase de prin sate sau de la trecători.

Copilul se deprinde de pe acum cu meșteșugul de-a ști să cânte și să povestească, pe sunete de guslă, legende din alte vremuri ale Rusiei.

— Ascultați, ascultați, dragii mei, spune bătrânul, povestea despre cneazul Igor și oastea lui.

Iar degetele cântărețului mângâie coardele. Și coardele suspină sub degetele sale bătrâne și tremurătoare.

Bărbații s-au strâns în jurul lui, uitând de cină și de focul care se stinge în poiană, cu sclipiri albăstrui.

— Spune, bătrâne, spune! Îi grăiesc ei. Tu ești la fel de vechi ca lumea.

Nu cumva ai văzut cu ochii tăi pe cneazul Igor și pe vitejii lui?

Pe cer s-a aprins prima stea. Pâlpâie către tabăra oștenilor. Curând o să răsară și luna, dincolo de acoperișul negru, zimțat, al codrului.

Moșneagul cată-n jur. Ochii îi sunt încetoșați. Își clatină pletele albe și răspunde:

Pe cneazul Igor nu l-am cunoscut. Nici pe vitejii lui nu i-am văzut. Am auzit însă că niște moși-strămoși ai mei ar fi pierit lângă scărița de aur² a lui Igor, pe câmpul dintre Don și Mare. Asta am auzit. Poate c-a fost așa. Se poate... Se prea poate...

— Moșule, moșule, întreabă ascultătorii. Dar cum s-a întâmplat ca Igor să fie-nfrânt? Cum a putut să-și piardă oastea? Era viteaz doar, nu?

— Ehei, ehei!... Oftează moșul. Igor să nu fi fost viteaz? Era viteaz, cum nu se poate spune. Însă a săvârșit Igor mare greșeală. A săvârșit mare greșeală, oftează el adânc. N-a știut să asculte la vreme glasul poporului.

Greșeala lui să nu se mai repete... Dar hai mai bine să-mi încep povestea.

Dă-mi, nepoțele, gusla...!

În liniștea-nserării se aude limpede până și plescăitul broscuțelor în apă, se aude zvonul firului de iarbă sub alinarea vântului.

— Începe, moșule, se bucură oștenii și se strâng mai aproape.

Gusla răsună dulce, de parcă ea vorbește, parcă ar spune ea povestea cneazului Igor și a oștirii sale.

— Ascultați, feții mei?

— Ascultăm, moșule!

— Ați auzit de Novgorod-Seversk? ³

— Am auzit...!

— Ei bine, ca să-nțelegeți totul pe deplin, am să vă povestesc întâi ceva ce nu-i cuprins în cântecele bătrânești, însă socot c-așa a fost, așa s-a petrecut⁴...

— Poți să ne povestești. Noi te vom asculta până la cap...

— Era o zi de primăvară timpurie. În ziua aceea, la Novgorod-Seversk lumea se vântura încoa și-ncolo prin cetate. Bărbați, femei, și chiar copii umblau pe ulițe, glăsuind tare între ei. Iar alții se adunaseră în piață.

Oștenii cneazului se străduiau să-i risipească. Așa erau poruncile lui Igor.

Însă mulțimea nu se dădeanapoi.

— Plecați încolo, oameni buni, spuneau oștenii. Cneazul o să se supere. Astăzi e vorba să sosească niște soli...

Oamenii tot nu se lăsau.

— Știm!... Știm!... Răspundeau ei. Astăzi or să sosească soli din Kiev. Bine ar fi să-nțeleagă cnejii. N-ar mai putea hainii poloveți⁵ să-și joace caii aproape în fiecare an peste pământurile noastre...

— N-ar mai putea să ne ia fetele, să ni le facă roabe, țipau cu glasuri ascuțite și câteva femei.

— Tăceți!... Tăceți, odată!... Se repezeau iarăși ostașii. Iacătă, solii marelui cneaz din Kiev au și sosit în piață.

În vremea asta, într-adevăr, solii din Kiev, călări pe niște cai pietroși, negri ca păcura, acoperiți cu postav roșu sub șeile de lemn, treceau prin mijlocul mulțimii, către palatele lui Igor. Palatele erau clădite din bârne, pe temelii de piatră, cu turlele rotunde, aurite, împodobite cu preafrumoase sculpturi în lemn.

Cei ce sosiseră erau șase bărbați spătoși, trecuți de vârsta mijlocie, purtând pe chipuri urme de răni adânci și vechi. Se vedea bine că erau oameni de vază și de credință ai cneazului cel mare din Kiev. Se vedea asta nu numai după îmbrăcămintea lor bogată și după steaguri, ci și după armele ce le purtau.

Solii priveau de-altminteri cu prietenie către bărbații din popor ce se descopereau și se plecau-naintea lor, lăsându-și pletele să lunece peste obrazurile aspre, făcând cu mâinile câte o temenea, de la piept la pământ.

Femeile, înghesuite în spatele bărbaților, priveau spre soli cu gurile căscate și încercau să-și potolească pruncii, care săltau în jurul lor ca niște iezi neastâmpărați.

În sfârșit, solii ajungând chiar lângă treptele palatului s-au coborât fără de grabă de pe cai, așa cum se și cuvenea din partea unor oameni cu vază, sosiți din partea cneazului cel mare de la Kiev. Și-au descins armele în semn de pace și de gânduri bune, dându-le slujitorilor care-i urmau la mică depărtare, de-asemenea călări. Și-au netezit cu palmele pletele și bărbile stufoase. Și-au scuturat după aceea cizmele de tina adunată pe ele în drumul lung prin stepă, izbindu-le de lespezile mari de piatră, cu care era podită intrarea în palat.

Apoi au început să urce pe scări, spre sala largă, sprijinită pe stâlpi, unde își primea cneazul Igor solii.

Cneazul era acolo, așezat pe un jilț sculptat cu măiestrie în lemn, închipuind un șoim în zbor, având aripile de aur.

Igor era în acel timp un bărbat nu prea tânăr. Avea chiar trei feciori din cea dintâi căsătorie.

Totuși în părul lui ca spicul de secară nu se zărea nici un fir argintiu.

Avea niște ochi vii, străpungători, de culoarea oțelului.

Se povestea că-n bătlie ochii cneazului Igor ardeau atât de tare, încât îi țintuiau pe poloveți și-i împietreau mai înainte ca viteazul să-i fi izbit cu sabia sau sulița în piept.

Acuma Igor aștepta, privind spre porțile deschise, de unde trebuiau să se ivească solii lui Sviatoslav.

După ce trâmbițașii au sunat, și pâlcul de oșteni de la intrarea de sub boltă s-a dat în lături, lăsând drumul deschis, solii, doi cite doi, au mers până

în fața jilțului pe care sta, sprijinindu-se-n sabie, cneazul de Novgorod-Seversk.

Aici s-au plecat de mijloc, scoțându-și cușmele de blană scumpă, de biber, făcând o plecăciune adâncă în fața cneazului.

— Ce veste îmi aduceți de la iubitul meu văr, Sviatoslav? I-a întrebat acesta, cercetându-i, cu ochii oțeliți, până-n adâncul sufletului, căutând parcă să afle, mai dinainte ca solii să vorbească, cu ce gânduri veneau.

— Slăvit să fii tu, Igor, viteaz între viteji, a răspuns unul dintre soli, cel mai bătrân, o căpetenie de oaste, având o brazdă adâncă pe obraz, de la ureche până la colțul stâng al gurii – de bună seamă urmă a unei răni, pe care-o căpătase-n luptă. Vărul tău, Sviatoslav, marele cneaz de Kiev, stăpânul nostru-al tuturor, îți trimite numai urări de bine, însă îți pune o întrebare: De ce n-ai vrut să-l însoțești în vara care a trecut, în lupta contra poloveților de lângă Nipru, dușmanii noștri sângeroși ce ne calcă hotarele? Tu nu știai că poloveții vor să rețeze și drumurile noastre de negoț către Bizanț, 6 vor să ne ia în stăpânire toată țara? Acuma el te cheamă din nou. Îi cheamă pe toți cnejii Rusiei, și-n primul rând pe tine, Igor, cel mai viteaz și mai puternic, să vă uniți. Și împreună să-i nimiciți pe poloveți. Unde-i unire e putere...

În timp ce vorbea solul, fruntea cneazului Igor se-nourase ca o zi când bat furtunile în stepă.

— Stai, solule, a rostit Igor, în timp ce ochii lui zvârleau scântei, nu mă certa ca pe o slugă a marelui cneaz Sviatoslav. Știu că stăpânul tău e ager la 29 bătlie, ca un leu, deși este împovărat de ani. Știu că, în lupta de lângă nipru, l-a prins în laț pe hanul poloveț, Cobiac, cum prinde vânătorul lupul, și l-a dus la dânsul în cetate⁷. Știu toate astea, solule, însă mai știu și eu că Igor, cneazul din Novgorod-Seversk, nu vrea să lupte pentru slava lui Sviatoslav, ci pentru-a lui... Destul vă-mpăunați voi, kievanii, cu timpurile lui Vladimir, acela care a stăpânit odinioară toate pământurile noastre și adunase-ntreg poporul într-un mănunchi⁸. Nu! Nu doresc să-i mai aduc mărire lui Sviatoslav. Dați-i acest răspuns. Vreau ca și Novgorod-Severskul să strălucească cel puțin deopotrivă cu Kievul, dacă nu și mai mult. Și asta, solule, prin lupta și prin brațul meu, ce nu sunt mai prejos decât ale lui Sviatoslav. Așa să-i dai răspunsul marelui cneaz de Kiev...

În sala largă, boltită și luminată de făclii, deși afară era ziuă și soarele lunii april lucea biruitor peste cetate, se făcuse o liniște ca de mormânt.

Către sfârșitul cuvântării sale, Igor se ridicase de pe jilț și, apropiindu-se de solul cel bătrân, îi glăsuise ultimele cuvinte aproape în obraz, cu glasul apăsător.

Solul, auzind cele spuse de Igor, își coborâse în schimb fruntea din ce în ce mai mult, de parcă l-ar fi ncovoiat mâhnirea și nu ar fi putut să-și mai păstreze capul pe umeri, sus.

Totuși, când Igor, încă încruntat, se-napoiase pe jilțul său cioplit în forma unui șoim în zbor, solul lui Sviatoslav își înălțase iarăși fruntea, privind în ochii cneazului de Novgorod-Seversk, și-i răspunsese-ndurerat:

— Aşa-i voi spune, preamărite, vărului tău, deşi greşeşti... Adu-ţi aminte de hotărârea luată de cnej, la Liubeci, în urmă cu 88 de ani⁹.

Gândeşte-te încă o dată, Igor, dacă faci bine ceea ce faci. Uneşte-te cu noi, şi-i vom învinge mult mai lesne, şi pentru totdeauna, pe poloveţi...

— Taci, solule... Nu mai grăi nimic, să nu mă mânii... A rostit Igor, tăind vorba bătrânului. Să-i spui lui Sviatoslav că în curând o să audă despre înfrângerea deplină a celor ce lovesc Rusia, şi despre noul drum către Bizanţ, croit de luptătorii Novgorod-Severskului. Aşa să-i spui, a zâmbit Igor, străluminat în el de gândul pe care şi-l nutrea de multă, foarte multă vreme.

— Aşa-i voi spune, s-a plecat solul cel bătrân în faţa cneazului, şi lângă el şi ceilalţi soli. Amar... Amar se va-ntrista stăpânul nostru când va afla...

După aceea solii, punându-şi din nou cuşmele, s-au coborât pe scări şi s-au săltat îndată pe cai.

Merindele de drum, îmbiate de slugile lui Igor, n-au vrut să le primească niciunul.

Cui putea să-i mai ardă de merinde când se-ntorceau la Kiev cu răspunsul pe care îl rostise Igor?

Oamenii ce se vânzolisera în toată vremea asta pe uliţe şi-n piaţa din mijlocul cetăţii, cu ochii către palatele lui Igor, se grămădeau acum în jurul solilor.

— S-au unit cnejii?... S-au unit?... Striga mulţimea. Rusia a stat totdeauna stavilă... Stavilă neclintită împotriva puhoaielor.

— A stat, fiindcă a fost unită, spuneau cei mai bătrâni, clătinându-şi muştrător capetele sure. Cnejii de astăzi s-au unit? Pe săbiile lor stă cumpănită soarta întregii ţări...

— Nu! Cneazul din Novgorod-Seversk nu vrea să lupte alături de Kiev, răspundea tuturor solul cel bătrân, acela ce avea pe chip brazda de sabie. Degeaba îl tot cheamă Sviatoslav. Glasul lui nu vrea să-l audă. Se crede cel mai vrednic să apere Rusia, să-i nimicească, singur, pe poloveţi...

O să vedem ce-o să mai fie.

Şi, spunând vorbele acestea, îşi strângea calul între pulpele vânjoase, mânându-l către miazăzi, urmat de ceilalţi soli şi de slugile care-i însoţeau.

— Sărmană ţară, murmurau bătrânii, ascultând cele ce spusese solul.

Cnejii sunt prea trufaşi. Igor e un viteaz, dar nu-nţelege că numai în unire stă puterea, cum spun şi cântecele vechi...

Pe uliţe se potolise larma. Femeile tăceau, privindu-şi temătoare bărbaţii, fraţii sau feciorii, şi suspinau:

— Câţi dintre dragii noştri n-or să se mai întoarcă?

Singuri copiii, ne-nţelegând îngrijorarea părinţilor, îşi purtau joaca mai departe.

Schimbător cerul lui april pornise să se-nnegureze. Un vânt subţire, înşelător, sufla dinspre asfinţit, făcând femeile-mbrăcate în bluze sau cămăşi de în şi cânepă să se-nfioare.

Sus, în palate, cneazul Igor plecase către iatacul soţiei sale, Iaroslavna¹⁰, să-şi potolească supărarea care îi cuprinsese pieptul, o dată cu sosirea solilor.

Sabia lui, bătută-n pietre scumpe, lovea podelele de lemn, sunând cu vuiet la fiecare pas, parcă-nsoțea cu glasul ei de-oțel clocotul care bântuia inima-nfierbântată a lui Igor.

— Dragul meu, soțul meu, oprește-te, șoptea duioasa Iaroslavna.

Apleacă-ți pletele, iubite, la pieptul meu, și mă ascultă... Dă la o parte supărarea... Poate-i mai bine cum spunea solul lui Sviatoslav. Unindu-vă voi, cnejii, poloveții or să fie goniți, și pacea va domni-n cetăți.

Soția lui Igor din cea de-a două căsătorie, Iaroslavna, era fragedă și gingașă ca un lujer.

Abia ieșise din copilărie, când cneazul o ceruse de nevestă, cu un an mai-nainte, vrăjit de ochii ei frumoși și de purtările-i alese, de mersul mlădios și de pielea ca de piersică, de pe obraz.

Dar mintea ei era-nțeleaptă.

Acum tânăra cneaghină se alipise de soțul său, pe care îl iubea mai mult decât orice pe lume. Îl cuprinsese drăgăstoasă cu brațele pe după gât silindu-se să-l mângâie, să-l sfătuiască, așa precum îi porunceau ei însăși cugetul și inima, cinstit și fără șovăială.

Numai că Igor, auzindu-i sfatul, se desprinsese din îmbrățișare.

— Nu, Iaroslavna, draga mea, nu vreau s-aud astfel de vorbe, îi răspunsese el aprins. Tu ești mai mândră ca oricare dintre femeile Rusiei.

Ești floare într-un câmp de ierburi. Ești diamantul din cunună. Ești aurul ce strălucește lângă podoabe ruginite. Vreau să-l întrec în vitejie pe Sviatoslav.

Nu uita că sunt mult mai tânăr decât marele cneaz din Kiev. Am să-i înving în luptă pe toți dușmanii. Tu știi ce doresc eu? Ție-ți pot spune. Vreau să deschid o cale nouă, și mult mai scurtă, către Bizanț, mai apropiată și mai prielnică pentru negoț decât „drumul de la varegi la greci”. Calea cea nouă o voi deschide pe râurile Ocol, Doneț și Don. La ea mă tot gândesc de ani de 31 zile. A venit vremea să o-nfăptuiesc. Tu trebuie să-înțelegi!... Cetatea noastră o să ajungă în strălucire vechiul Kiev. Numele meu o să întreacă, iubito, pe al lui Vladimir. Iar tu, frumoasă-ntre frumoase, vei fi, alături de mine, cea mai slăvită dintre toate prințesele de pe pământ...

— O, cneazule, șoimul meu drag, suspina dulce Iaroslavna, Vladimir și-a învins vrăjmașii fiindcă în jurul său erau toți cnejii și întreg poporul. Iar tu ești singur, dragul meu...

— Cinstea mea o să fie cu atât mai mare, dacă îi voi învinge singur.

Dar nu sunt singur, Iaroslavna. Vitejii mei mă vor urma. Și tu-mi vei însoți tot drumul cu dragostea care mi-o porți. Haide, nu plânge, Iaroslavna. Soțiile vitejilor nu plâng. Dă-mi coiful!... Un slujitor să-nșeeze roibul. Vreau să grăiesc mulțimii. Îmbrățișează-mă. Sărutul tău îmi va aduce noroc, frumoasă și mult iubită Iaroslavna...

Cât timp vorbise cneazul Igor cu soția sa, mulțimea se strânsese în piață, în jurul unui boian, 11 un meșter cântăreț din guslă.

Pe vremurile acelea cântăreții erau cinstiți nu numai de popor, ci și de cnejii. Ședeau pe jilțuri, alături de ei, și sorbeau vinul din cupe de argint.

Mulțimea, adunată-n jurul aceluia cântăreț, a început să-l roage:

— la cântă, meștere boian, un cântec. Gusla străbună este ca pana în mâna ta, și cântecele strămoșești ne cuprind inima de vrajă. la cântă tu un cântec vechi, din vremurile când unirea aducea cnejilor puterea asupra celor ce vroiau s-adulmece pradă-n Rusia. la cântă, meștere, ia cântă!...

Cântărețul abia își luase-n brațe gusla, abia de își lăsase palma peste întinsele ei coarde, abia dăduse primul sunet, când tropot strașnic de copite s-a auzit.

— la stai, boiane, stai o clipă, i-a strigat tare cneazul Igor, îți dăruiesc o guslă nouă. În loc de lemn, va fi de aur, și coardele vor fi făcute numai și numai din argint. Să cânti însă acum un cântec în care să arăți că nu-i cu-adevărat viteaz acela care se bizuie pe alții, și nu pe sabia-i tăioasă. Cântă, boiane, hai, pornește, cântă tu slava aceluia ce va porni ca-n zbor de luptă.

Câți mă iubesc să mă urmeze împotriva poloveților, năpârcile de la hotare.

Ceialți să stea lângă neveste, să stea ascunși pe lângă vetre și să se spele cu cenușă pe ochii tulburi, de fricoși. Cântă, boiane, cântă tare, s-audă toți, și peste veacuri, cum cneazul Igor nu se teme, și pleacă singur la război!

Așa cum glăsuia viteazul, stând drept pe cal, având în mână sabia scumpă cu mânerul bătut în pietre prețioase, părea însuși cumplitul Stribog, zeul furtunilor în care crezuseră strămoșii.

Mulțimea, la-nceput tăcută, încet, încet, se-nsuflețea.

Cerul se răzbuna și el. Norii se risipeau, purtați de vânturi.

Iară bărbații se adunau în jurul cneazului, strigând:

— Ba nu, și noi te vom urma, deși știm că greșești, vrând să ai singur gloria de-a birui pe poloveți. De-aceea i-ai gonit pe solii vărului tău, azi, din Seversk. Însă noi nu te vom lăsa, fiindcă vrem să apărăm Rusia de hordele de poloveți. Ni-s sufletele încărcate de ură împotriva celor care ne-au pângărit pământul. Tu nu ne-ai dus la luptă în ziua când Sviatoslav din Kiev a chemat cnejii. Dacă erai și tu cu ei – nu doar un han, ci pe toți hanii i-ai fi adus târâș de barbă. Hai dară să spălăm rușinea de a fi stat atunci deoparte, când alții se aflau în luptă. Să-i înfruntăm acum noi singuri. Sau 32 poate vor veni și alții, din Cernigov, din Râlsk, din Trubcevsck sau din Putivl... 12 Suntem puțini, dar vom lupta până la moarte lângă tine pentru Rusia, mama noastră.

— Așa vă vreau! Glăsuia Igor. Pregătiți lăncile și scuturile. Săbiile ni le vom uda curând cu sânge poloveț. Cântă, boiane, cântă izbânda! Cântă pe Igor și ai săi!... Adunați sape și topoare! Haideți, viteji, să apărăm pământul sfânt al Rusiei...!

— Haideți, viteji!... Striga mulțimea. Haideți la luptă și izbândă! Glorie Novgorodului de miazănoapte...!

În timp ce Igor glăsuia mulțimii și-o-nflăcăra, sus, în palate, Iaroslavna se năpustise în iatacul soțului său.

Sub rochia albă și subțire, pieptul i se zbătea mai aprig decât o mică porumbiță înspăimântată de-un vultan.

Cosițele-i curgeau în râuri lungi, mățăsoase, pe poclada ce învelea patul lui Igor.

— Iubitul meu, șoptea domnița, o teamă neagră mă sfâșie. Ești singur ca un căprior în zorii zilei prin pădure, și nu zărești, colo-n desișuri, mistreții care te pândesc.

Dar jos îl auzea pe Igor:

— Haideți, viteji, veniți la luptă! Veniți, și-o să vă răcoriți tot necazul pe poloveți...

— Venim!... Venim!... Strigau bărbații, zvârlindu-și cușmele în sus.

Iar făurarii aprindeau, grăbiți, focuri în fierării, și ciocăneau, și meșteureau, pe nicovale, coifuri, săbii, cămăși de zale, scuturi și vârfuri de săgeți, și câte sunt de trebuință când se începe un război.

Femeile, în vremea asta, zoreau prin casă să gătească merindele pentru aceia care plecau să-nfrunte moartea, slujind pământul strămoșesc, alături de cneazul Igor.

Când a fost totul, totul gata, Igor a dat semnalul de plecare. 13 Podul cetății s-a lăsat.

Și oastea de pedestri și călăreți, cu flamurile fâlfâinde, cu tobele bătând, s-a scurs afară din cetate, înșiruindu-se pe drumul care ducea către Doneț.

Pe lângă Igor, călărea Vladimir, fiul său iubit, pe un cal murg cu coama lungă, neastâmpărat ca și stăpânul său.

Igor îi dăruise lui Vladimir dreptul de cneaz peste Putivl, cetate mare și întărită, care fusese ridicată în calea cetelor năvălitoare din miazăzi sau răsărit.

Frumos, cu chip ca de fecioară, dar cu-o mustață aurie abia mijindu-i, Vladimir se mistuia de nerăbdare de-a intra-n sfârșit în luptă.

Punea ades mâna la șold pe sabia-i scânteietoare. Atunci surâsul îi scălda fața într-o lumină dulce și cânta vesel cu oștenii: „Haideți, să-nceapă bătălia!

Rusia e măicuța noastră,

Și ea ne cheamă s-o scăpăm

De cetele năvălitoare.

Haideți, viteji, haideți la luptă!”

Igor se legăna în șa. Zâmbea și el, privindu-și fiul, voinic, frumos și nsuflețit, în așteptarea bătăliei.

În vremea asta Iaroslavna, urcată-n turla cea mai-naltă, îi urmărea cum se pierdeau, se prefăceau parcă în umbre, care și ele se topeau în cețurile dimineții.

Abia de se mai auzea din depărtare cântecul: „Haideți, să-nceapă bătălia!

Rusia e măicuța noastră,

Și ea ne cheamă s-o scăpăm...”

Și glasurile se stingeau...

Dar ea mai făcea încă semne de bun rămas, cu o năframă de mătase, către oștirea ce se pierdea în depărtări, și către Igor cel iubit.

Pe urmă, cneaghina și-a pus palmele albe peste ochi. A izbucnit în hohote. Atât de furtunos plângea, că jupânițele adunate în jurul ei n-au mai putut s-o domolească.

Abia au dus-o în iatac. Nu se-ndura să se coboare din turla de unde-l privise pe soțul ei plecând la luptă.

— Nu te mâhni atât, domniță, glăsuiau jupânițele. Când a mai fost vreodată cneazul Igor învins în luptă? Dușmanii, cât îl vor vedea, o să se simtă săgetați de-o spaimă fără de pereche. Și or să fugă de la Don. Vino-ți în fire, Iaroslavna. Soțul tău va sosi curând și noi îl vom primi cu flori.

— Sunt prea puțini oștenii noștri, suspina tristă Iaroslavna. Nici când nu m-am temut ca astăzi de sortii unei bătlăii. Iată, nu s-a-mplinit nici anul de când sunt cneaghină-n Seversk, și inima îmi este arsă de-o presimțire-ntunecată pentru bărbatul meu iubit. Dea domnul să se-ntoarcă acasă curând, biruitor și teafăr, acel ce mi-e stăpân și soț...

— Așa va fi, n-ai nici o teamă, râdea fratele cneaghinei, cneazul Galițchi Iaroslavici, căruia Igor îi lăsase spre ocrotire și spre pază cnezatul și pe Iaroslavna, pe timpul cât dura războiul. Cneazul Galițchi, spunând asta, își mângâia barba subțire, mătăsoasă, cu fire roșii-argintii, cum este coada de vulpoi. Dar până să se întoarcă Igor, să fim stăpâni, surioară dragă, să nu se simtă lipsa lui...

— Te rog să iei în mână, singur, cnezatul, și să-l cârmuiești, zicea cneaghina Iaroslavna. Pe mine mă doboară jalea. Simt c-am să plâng neconținut. Și nu vreau să se vadă plânsu-mi, sau să se-audă prin cetate...

În sinea lui, cneazul Galițchi se bucura că va rămâne singur stăpân pe Novgorod, dar nu vroia ca Iaroslavna să vadă asta. De-aceea îi spunea:

— Faci bine, draga mea surioară, că nu te-amesteci la domnie. Astea sunt treburi bărbătești, obositoare pentru tine. Mai bine ai să stai închisă aci-n iatac, să plângi de vrei, iar jupânițele din juru-ți să-ți îngrijească sănătatea...

— Îți mulțumesc, iubite frate, se alina puțin domnița. Îmi ești un frate credincios, în acest ceas de cumpănă pentru cnezatul de Seversk. Igor va ști să-ți mulțumească atunci când se va-napoia...

Pe când schimbau aceste vorbe Galițchi și cu Iaroslavna, oastea lui Igor se-adâncea în stepele fără hotar.

Pas după pas ei se-apropiau de lupta cea în crâncenată.

Venise-n stepă primăvara, cu cernerii albe de lumină, cu păsărele cântătoare și cu covoare smălțuite de zeci și zeci de mii de flori.

Văzduhul proaspăt și curat purta în el miresmele mulțimilor de flori din stepă. Pâraiele curgeau în șopot peste tăpșanele-nverzite. Iar coifurile ascuțite, și zalele zornăitoare, și săbiile, și scuturile luceau sub razele aurii.

Oamenii încă mai cântau...

Oștirii de la Novgorod i se alăturaseră întâi o ceată din Putivl, și apoi alta de la Râlsk. Ceata din Râlsk avea în frunte pe Sviatoslav, un tânăr cneaz.

Acesta îi era nepot cneazului de la Novgorod. De asemeni, li s-au adăugat câteva pilcuri de coui, trimiși de alt cneaz, Iaroslav, ce cârmuia la Cernigov.

Și-au mers, au mers, precum se spune, până când a ajuns oștirea pe țărmurile Donețului.

Cerul fusese pân-atuncea senin ca fruntea fără gânduri, ca apa fără vălurile, ca inima unui copil. Iar soarele sclipa pe boltă, zvârlindu-și razele lui calde peste vitejii oșteni ruși.

Tocmai se pregăteau să treacă, printr-un vad, râul zgomotos, când pe neașteptate cerul a prins să se întunece. Soarele s-a făcut verzui. A început să pâlpâie ca un tăciune învelit în vatră de un gospodar. S-a micșorat apoi mereu. S-a schimbat într-o seceră, care-și avea tăișu-ntors către oștirile lui Igor. 14

— Ce se petrece sus în cer? Glăsuiau unii dintre ei. Nu cumva este un semn rău?

— S-a stins lumina soarelui! Se minuna și Vladimir. Deodată am rămas în beznă.

— Semn rău!... Semn rău! E semn de moarte... Zicea un preot lângă Igor. Poate e chiar sfârșitul lumii. Săriți mai bine de pe cai și pocăiți-vă în tină. Să nu ne pedeapsească domnul...

Și tot atunci se mai iscase și un vifor. Din cuiburi, sutele de păsări, smulse de vânt și spulberate, zburau bezmetice, țipând. Unele lunecau pe ape, plutind ca niște frunze moarte, iar altele cădeau în stoluri printre oștenii cneazului. Lupii și urșii, din păduri, cu ochii arzători, țâșneau spre țărmul râului, urlând. Caii se-nspăimântau de ei, și, nechezând, săreau sălbatici, trântind pe unii călăreți.

Spaima lor nu a fost prea mică. Câțiva au și-nceput să-l roage pe cneazul Igor să se-ntoarcă. Alții credeau că vrăjitorii din taberele polovețe au făcut poate farmece, ca duhurile-ntunecate să le stea piedică în drum sau chiar să le urzească moartea.

Oastea se clătina la țărm din îndârjita ei pornire. Dar Igor, călărind în trap prin fața oștilor rusești, a început să le rostească:

— Fraților ruși, vă spun curat, doresc să beau apă din Don! Ce? Voi nu știți că lângă Don își au sălașuri poloveții? Nu v-amintiți când vă ardeau casele-n stepă? Ați uitat? Atunci poate că ați văzut copii străpunși de sulite.

Sau ați văzut fecioarele târâte-n ștreanguri, pângărite. Satele noastre au fost călcate și arse până-n temelii. Iar țestele bătrânilor au fost zdrobite sub copite. Și voi mai șovăiți la țărm? Mai este numai o postață până la celălalt râu, Ocolul. Acolo ne vom întâlni cu cetele lui Vsevolod, fratele meu, pornite din cetatea Kursk. Vitejii lui au fost născuți în sunete de trâmbiță, și alăptați 35 au fost de mame numai din vârf de sulită. Ei sar ca lupii pe dușmani și-i aduc cneazului lor slavă. Sunteți voi mai prejos ca ei?

Ochii lui Igor îi țintea pe toți oștenii, ca un fulger. Și ei au răspuns într-un glas:

— Nici noi nu suntem mai prejos! Se va vedea când vom lupta...

— Așa vă vreau, voinicii mei, le spunea iarăși cneazul Igor. De la Ocol mai e puțin și, iată, o să se-arate Donul, cu malurile-i înverzite. Eu, unul, vă mărturisesc că n-am să iau în seamă cerul. Mă-ncred în voi, și vreau să sorb,

din coiful lucitor, de aur, apă din Donul liniștit. De nu voi bea, mai bine pier tăiat de săbii polovețe. Câți iubesc Rusia să vină!

Și, strunind calul, cneazul Igor a tăiat apele de-a dreptul, fără să mai privească-n urmă.

După el au pornit în trap Vladimir și cu Sviatoslav.

Furtuna încă nu trecuse. Soarele tot nu se ivise întreg pe cerul Rusiei, dar oastea s-a pornit să strige, acoperind sub mii de glasuri vântul și urletele aspre ale dihăniilor din codri și țipetele păsărilor.

— Venim și noi în urma ta...!

Și l-au urmat pe cneazul Igor, prin clocotul Donețului.

Lângă Oskol, au poposit vreo două zile ca să-l aștepte pe Vsevolod, cneazul de Trubcevsck, cu ceata de viteji kurskani.

Erau acuma laolaltă Igor și Vsevolod, fărtații, și cei doi tineri, Sviatoslav și Vladimir, fiul lui Igor.

În toți avea nădejde Igor, dar cel mai mult în Vsevolod, cneazul cel aprig ca un zimbru, de care se temeau toți hanii poloveților. 15

Tuspatru cnejii au mers-nainte, până la râul Salnița, ce-și poartă apele curate printre mesteceni albicioși.

Aici s-au întâlnit cu pâlcul de cercetași trimiși de Igor să afle unde-s poloveții.

— Măria-ta! l-au spus lui Igor oștenii cercetași, îndată ce l-au văzut între mesteceni. Ceata de poloveți se află pe țărmurile Siurlei, alt râuleț, nu prea departe. Sunt mulți cum este iarba-n stepă. Au arme, arme, cu duiumul. Noi ne-am ascuns în buruiene și am privit înmărmuriți cum ceasuri lungi se perindau, călări, pe malul Siurlei. Cetele lor sălbatice treceau urlând ca lupii iarna. Poate-i mai bine pentru toți să ne-ndreptăm acum spre vetre și să ne-ntoarcem altădată. Pe țărmul Siurliei pândește moartea cu colții ei rânjiți către oștirile lui Igor. Atât am vrea noi să-ți vestim...

Aflând aceste știri aduse de cercetași, couii s-au înspăimântat. Au început să murmure:

— Noi nu vrem să ne pierdem viața. De sunt atât de mulți dușmani, ne vom înapoia la vetre. Nu vrem să ne primejduim. 16

Dar Igor s-a urcat cu calul pe o movilă înverzită, de unde stăpânea cu ochii toată oștirea, și a spus:

— Ne-au adus vestea cercetașii că poloveții-și plimbă caii de cum treci Siurlia micuță și te îndrepti spre Caiala¹⁷ și către Donul liniștit. Unii au fost străpunși de spaimă, aflând că-s poloveții ca frunza. Aceștia nu iubesc Rusia. Nu vor să moară pentru ea. Noi, ceștilalți, nu cumpănim de se plătește libertatea cu viața noastră. Nu-i așa?

Era, se spune, tot spre seară. Umbrele îi învăluiau, și nimeni nu știa că moartea, cu aripile ei cernite, le da târcoale multora.

— Ba e așa, au spus oștenii, din nou însuflețiți de Igor, și toți couii și-au lăsat fruntea în pământ.

— Noi mergem, Igor, mai departe. Haide să trecem Salnița, au glăsuțit oștenii ruși.

— De vreme ce-am plecat cu voi, au spus couii, vă-nsoțim. În glasurile lor era însă un necaz stăpânit.

Igor și-a scos liniștit coiful, și-a șters sudoarea cu-o năframă dată de mândra Iaroslavna.

A făcut semn după aceea spre oastea lui., să treacă râul.

Au mers apoi întreaga noapte.

Au mers și dimineața toată. Și spre amiază au ajuns la apa mică a Siurliei. 18 Iar dincolo erau dușmanii, călări pe cai, încrâncenați, cu arcurile gata-ntinse.

Igor a ridicat o mână, și cel dintâi s-a repezit, prin apă, către poloveți.

Sângele a-nceput să curgă ca vinul roșu la ospăț.

Loviți, hainii poloveți au lăsat totul și-au fugit. Au lăsat care, arme, haine, chiar și merindele de drum.

Oștenii cneazului au luat atâta pradă de la ei, încât nu încăpeau în care grămezile strălucitoare de aur roșu și argint, de săbii, scuturi, sulite, zale de fier, și chingi, și șei, și alte multe scumpătăți.

Cei doi hani poloveți, pe nume Conceac și Gza, fugeau călări.

Fugeau de nu li se vedea nici urma, ca niște iepuri încolțiți de vânători și de ogari.

— Văzut-ați, fraților? Spunea în bătlăie cneazul Igor. A început cu voie bună ospățul luptei cel dorit...

— A început, cneazule Igor, strigau oștenii mulțumiți. Și-așa va fi până la sfârșit, cu toate semnele din cer.

Un pâlț de călăreți, în frunte cu tânărul cneaz Sviatoslav, îi urmărea pe cei învinși.

Când s-au întors urmăritorii, era târziu, târziu de tot. În stepă se făcuse noapte. Dar licuricii scânteiau, ca picături rupte din cer, din înălțimea stelelor.

Igor a spus către ai săi:

— Nu-i bine să rămânem în câmp, în niște locuri cunoscute doar de viclenii poloveți. Hanii au fost învinși de noi, și urmăriți de Sviatoslav; însă în zori se vor întoarce, după mirosul sângelui. Sunt ca șacalii, îi cunosc. Aici suntem lângă Caiala. Ar fi bine să ne întoarcem și să ne odihnim tihniți, în timpul nopții, undeva, pe lângă râul Salnița. Când vor veni, nu vor găsi decât hoituri de poloveți. Atunci ne repezim din nou. Ce ziceți? Ce zici, Sviatoslav?

Tânărul cneaz era trudit. Caii abia se mai târau.

— Duceți-vă, a răspuns el. Noi nu putem să vă-nsoțim. O să rămânem tot aici, și om vedea ce va mai fi...

— Asta nu este cu putință, a sărit însă Vsevolod. Rămânem, ori plecăm cu toții. Soarta, oricum ar fi să fie, e mai ușor când o-mpărți cu cei pe care îi iubești.

— Așa e, s-a-nvoit și Igor. Vom face tabăra aici. Știu c-or să fie ceasuri grele, dar nu ne temem, orice-o fi...

Și-ndată s-au întins pe câmp corturi de pânză pentru cneji.

Iar oastea s-a culcat pe iarbă, sub pâlparea stelelor.

Cei mai mulți se uitau spre cer, dar gândurile le fugeau la soațe dragi și la copii. Curând îi vor învinge-n luptă pe poloveți și vor sosi biruitori în

Novgorod, Kursk sau Putivl. Mulțimea-i va împodobi cu cununi verzi și flori de câmp. Și ei vor glăsuîi voioși celor care-i vor întreba câte greutate au îndurat pân-au învins pe poloveți.

Astfel visau vitejii ruși, privind lucirea stelelor, și nici nu le trecea prin gând că-n acel ceas, ca niște vulpi, dușmanii lunecau prin stepă, învăluindu-i nesimțit.

Rușii, câți nu dormeau, cântau...

Cântau încă vitejii ruși.

Iar poloveții, furișați, încercuiau tot acel câmp.

Zorii s-au revărsat în stepă, însângerați și mohorâți.

Nori negri și bolovănoși erau purtați de-un vânt hain. Iar printre nori țâșneau ades fulgere verzi și tunete.

— Hei, o să plouă, cum se vede, spuneau unii dintre oșteni.

— Da, o să plouă cu săgeți, răspundea zimbrul Vsevolod.

Și iată că, pe neașteptate, oastea de poloveți s-avântă asupra cetelor rusești, ca niște lupi flămânzi pe-o stână. Iar vânturile suflă, suflă, purtând săgețile dușmane spre Igor, Vsevolod și-ai lor. Pământul duduie năprasnic de tropotul copitelor. Apele se-nroșesc și curg cu spume către marea largă.

Pulberea învelește oastea într-o mantie galbenă. Gâtlejurile-s înecate.

Sudoarea curge purpurie. Și zalele parcă-s aprinse; iar săbiile par făclii.

Cel mai viteaz s-arată Igor. Dușmanii cad în jurul său cum cade pleava cenușie în toiul secerișului. Și lângă el luptă, zdrobind țeste dușmane, Vsevolod. Oriunde se ivesc ei doi, sau Vladimir, sau Sviatoslav, dușmanii fug care-ncotro, sau cad mormane la pământ.

Au uitat cnejii de belșug, de casele împodobite și de soții. Nu se gândesc decât la luptă. Acum, joacă în hora morții. Igor călăuzește hora. Așa se scurge toată ziua. Și noaptea trece-nsângerată. Trece apoi încă o zi; după aceea încă una...

S-au mai văzut pe lume lupte, dar cruntă cum este aceasta nu s-a văzut încă vreodată. Caii au sângele la glezne.

Norii, care se buluciseră în zorii zilei peste câmp, fuseseră purtați de vânturi și risipiți în patru zări. Și soarele de primăvară ardea ca-n miezul lui cuptor.

Rușii, purtați de bătălie, se depărtaseră.

Lipsiți de apă, însetau. Și arcurile se uscau de seceta-nspăimântătoare. Nu mai puteau să le întindă.

Ar fi vroit să se apropie de râu, să-și moaie mâinile sau capetele-nfierbântate de coifurile de oțel. Erau însă încercuiți, și poloveții nu-i lăsau să se apropie cât de cât de unduirea apelor.

Dar chiar așa flămânzi, și arși, și însetați, ar fi luptat zile și nopți, fără oprire, vitejii ruși, de nu dădeau-naș poi cuții.

Ei nu puteau uita că Igor îi biciuise cu cuvântul pe țărmurile Salniței, învinuindu-i că-s fricoși. Luptaseră fără avânt, și cum dăduseră de greu, fugiseră care-ncotro.

Mii, mii și mii de poloveți se aruncau mereu în luptă.

Igor părea un leu rănit.

În jurul său zburau în cerc sute de capete dușmane, ca nucile toamna, din pom, când bate nucul gospodarul.

Leșuri se adunau grămezi.

Numai că alte mii săreau, și alte mii, asupra lui. Și-ntr-un sfârșit, viteazul Igor căzu în tină, biruit.

În locul brâului de cneaz a fost cuprins în ștreanguri negre și cetluit ca orice rob.

Vladimir cel frumos și tânăr, și Sviatoslav, la rândul lor, căzură învinși de poloveți.

Târâți erau acuma cnejii pe drumul greu al robilor.

S-au bătut mult vitejii ruși. Au trecut zile trei la număr de când luptau neîncetat.

Dar astăzi toți s-au despărțit... Cei mai mulți au pornit ca umbre către ținutul morților. Ceilalți, puțini, câți mai trăiau, cu zimbrul Vsevolod în frunte, deși știau că vor cădea și ei curând, curând de tot, mai purtau armele în mâini și încercau să țină piept mulțimilor de poloveți.

Din săbii mai aveau doar cioturi. Pierdute erau scuturile. Și lănci nu mai țineau în mâini. Pe capete coifuri n-aveau.

Iar poloveții îi loveau neîncetat, neîncetat, cu sulite și cu săgeți.

Într-un târziu au fost zdrobiți. Au fost legați și Vsevolod, și alți vreo cincisprezece ruși. Au fost târați, la rându-le, în lanțuri către miazăzi.

Ospățul nunții sângeroase a încetat. S-au îmbătat toți oaspeții. Nu mai răsună cântece. Au tăcut toți vitejii ruși!... 19

Din toți pe care îi privise, din turlă, mândra Iaroslavna, în ziua când plecau la luptă, mai trăiau doar câțiva viteji. Iar Igor, cel ce zădărase întregul rău, prin dezunire, Igor ce visa gloria doar pentru Novgorod-Seversk, se prăvălise din mărire, din cinstea lui de domn și cneaz. Șaua de aur și-o schimbase în șaua neagră a robiei.

— Mai bine vreau să vă dau viața, decât să mă luați rob, striga.

Amară... Mult... Prea mult amară îmi este vina, hohotea. O, frații mei iubiți de luptă, cum v-am mânat eu către moarte. Cât rău v-am cășunat eu vouă, iubiții mei oșteni viteji.

Și încerca să-și sfarme fruntea cu lanțurile de la mâini.

Nu vă mai spun ce-a fost în țară, când s-a aflat că toată oastea pierdută era pentru veci.

Femeile plângeau cernite pe la răscruci și glăsuiau:

— Unde sunt dragii noștri? Unde? Au adormit pe totdeauna în niște locuri depărtate, pe lângă repedea Caiala. Oasele lor au fost călcate de caii poloveților. De astăzi cine să-i mai vadă, decât în vise, uneori, însângerați și mohorâți?

Gemeau orașele de spaimă.

Obida năpădise țara din Novgorod până la Don. Iar poloveții pătrundeau călări, cu sulitele-n mâini. Jefuiau sate și cetăți, răpeau fecioare și copii. Și ce nu luau ardeau în foc.

Păleau și florile pe câmpuri, iarba se vestejea și ea, copacii își plecau de jale frunțile până la pământ.

Nădăjduise cneazul Igor ca Novgorodul să întreacă prin strălucire vechiul Kiev. Vroise să fie cântat în cântece de toți boianii. Și se luptase cu dușmanul, având numai o oaste mică și câțiva prieteni credincioși.

Crezuse Igor că-i de-ajuns să fii voinic și să n-ai teamă, ca să-i învingi pe cei vicleni. Uitase ce spunea poporul, că nu e soartă mai amară decât a celui ce rămâne singur la ceas de cumpănă.

Singur era acuma, singur, legat în lanțuri, obidit. Oastea sa de viteji fusese zdrobită toată pe un câmp, între Caiala, Siurlia și Donul veșnic liniștit.

Fiarele din păduri veneau să lingă sângele vărsat din rănilor încă deschise, sângele vitejesc al celor jertfiți pentru pământul rus.

Corbii se grămădeau pe câmpuri și ciuguleau cu lăcomie ochii și buzele-mpietrite, și trupurile ce păstrau sub ele încă armele.

O! Cum gemea-n robie Igor! Cum mai gemea... Știa prea bine că hainii jefuiau prin țară. Oastea lor năvălea turbată, în mâini cu torțele aprinse.

O! Cum gemea-n robie Igor, și Rusia ardea în flăcări.

Hanul Gza călărea în goană, cu cetele, către Putivl, și Conceac, spre Pereiaslavl și Rimov. 20

Amar era pe țara rusă!

Nimeni, nimeni nu mai cânta...

Marele cneaz de Kiev, Sviatoslav, înțeleptul, n-aflase încă vestea înfrângerii lui Igor.

Cneazul era bătrân, cu barba argintie, lungă până la brâu. Deși atât de în vârstă, sta tot ne-ncovoiat pe jilțul său de aur, din luminatul Kiev.

Poloveții-i ziceau Sviatoslav cel cumplit. Numai cât auzeau numele cneazului, și îi treceau răcori.

Cu o vară-nainte el făcuse prăpăd în oastea poloveță.

Trecuse atunci cneazul, vajnic, peste câmpii. Tulburase din mers râuri și lacuri line, cu colbul ridicat de caii săi în tropot. Iară pe hanul Cobiac, cel crâncen cum e fiara, îl smulsese din cort, ca viforul ce poartă zăpada peste câmp.

Astfel de om era bătrânul Sviatoslav, vărul cneazului Igor, acel ce-i îndemna pe cnejii din Rusia să se lege-n mănunchi. El trimisese soli lui Igor și-l chemase să-l însoțească-n luptă. Și Igor îi gonise pe solii de la Kiev, plin de înfumurare. Plecase la război cu oastea lui puțină, cu fratele, cu fiul și cu nepotul lui.

Sviatoslav se mâhnise. Totuși, în gândul său îi dorise izbândă vărului din Seversk.

Adesea se-ntreba: „Ce-o fi cu cneazul Igor? Ce s-a-ntâmplat cu oastea-i? Oare or izbuti să-nfrângă pe dușmani?”

Fusese o zi tristă cu cer înnourat. Noaptea, bătrânul cneaz se zbuciumase mult în patul său de aur. În zori, când se trezise, chemase împrejurii-i curtenii, căpitani, și le grăise astfel: 40

— Frații mei, ascultați! În noaptea ce-a trecut, eu am visat un vis care m-a tulburat. Am să vi-l spun și vouă. Se făcea că fusesem învelit într-un giulgiu, de parcă eram mort. Cineva îmi dăduse să beau vin mestecat cu venin și cu fiere. Pe pieptul meu, dușmanii zvârleau mărgăritare din niște

tolbe mari. Acesta-i semn de lacrimi. Palatu-mi daurit era lipsit de grinzi. Și corbii croncăneau sus, pe acoperiș. Ce ziceți voi de vis? Mă tot gândesc la Igor. Nu cumva a căzut? 21

S-au plecat toți curtenii în fața cneazului, s-au plecat căpitanii cu ochii la pământ, și i-au răspuns așa:

— Măria-ta, ne iartă că îți aducem știre primită astă-noapte. Pe capetele noastre s-a prăvălit amarul. Șoimilor ce-au zburat să bea apă din Don li s-au frânt aripile, dușmanii le-au tăiat. Iar ei sunt ferecați în lanțuri polovețe.

Înmărmurit a stat bătrânul, aflând vestea. Fusesse el lovit, în zeci de bătlăii, de dușmani sângeroși. Dar astfel de durere nu încercase încă. „Cum?

Igor a căzut? Nu este cu puțință. Și zimbrul Vsevolod? Și Vladimir cel tânăr, și nepotul lui Igor, Sviatovlav, cneazul de Râlsk?... Oastea lor a pierit?” Și-a dus mâna la frunte, revăzându-i în minte, falnici, nebiruiți. Nu îi venea să creadă.

S-a ridicat pe urmă bătrânul Sviatoslav, marele cneaz de Kiev. S-a ridicat din jilt și-a rostit un cuvânt ce nu se uită-n veci. De aur i-a fost vorba, și udată cu lacrimi.

— Fiii mei, a zis el, Igor și Vsevolod, v-ați grăbit să plecați în stepa poloveță, ca să vă aflați slavă. Numai că fără slavă și fără biruință ați înfruntat dușmanul...

Așa grăia bătrânul, cătând spre zarea depărtată, unde zăceau în lanțuri Igor și Vsevolod. Așa grăia, cu jale, marele cneaz de Kiev, bătrân, însă puternic ca un stejar de veacuri.

Curtenii, căpitanii de oaste, slujitorii, toți câți erau de față nici nu mai răsufiau.

Tăceau și ascultau cele ce rostea cneazul. Doar ochii lor priveau spre cneaz și lăcrămau, căci adevăr spunea bătrânul Sviatoslav.

— Va trebui să luăm iar armele în mâini. Să uităm oboseala, și haina bătrâneții s-o azvârlim în lături. Să fim cum este șoimul ce-n pragul primăverii își schimbă penele, și-ntinerit gonește pe orice zburătoare de lângă cuibul lui. Păcat că nu sunt cnejii adunați laolaltă... Dar nu e prea târziu!...

Glasul bătrânului crescuse ca un tunet.

— Uniți-vă! Spunea. Să se oprească drumul dușmanilor Rusiei, cu sulți ascuțite. Lăsați zavistiile! Puneți-vă piciorul în scăriță de aur! Săltați pe cai cu toții, și să ieșim la luptă, stavilă neclintită, zid de nebiruit! Să pornim și pe Don cu luntrile, la vale. Să izgonim dușmanul! Să-l înecăm în Mare! Să răzbunăm pământul pe care ne-am născut, și anii de obidă, și rănilor lui Igor! Să ne unim cu toții! Așa vom birui!...

Și cât era de mare, întreg poporul rus a fost cutremurat de cuvântul de aur, cuvânt stropit cu lacrimi de cneazul cel bătrân și înțelept din Kiev.

Cei doi hani, Gza și Conceac, au fost înfricoșați, aflând că va să vie oastea lui Sviatoslav.

Și, fiind cuprinși de teamă, n-a trecut multă vreme și hanii s-au pornit spre marea cea verzuie, cu cete răzlețite, făcând în cale jafuri, lăsând pământul ars.

Să lăsăm însă vechea cetate Kiev, pe Sviatoslav, curtenii și căpitanii lui să își urmeze lupta, iar noi să ne întoarcem în cetatea Putivl.

Acolo se dusesese, sub ziduri întărite, cneaghina Iaroslavna, cum poruncise Igor în ceasul când pleca. Și sta sub ocrotirea fratelui său, Galițchi.

Unul dintre oștenii lui Igor izbutise să scape de robie. El se-ntorsese acasă și povestise totul.

Cneaghina rămăsese dintâi ca înlemnită, aflând grozava veste adusă de oștean. 22

În primele clipite nici n-a putut să plângă. Scosese doar un geamăt, ca o ciută rănită. Simțise c-o să cadă. Și-abia de se târâse până-n iatacul său.

Aici se prăbușise fără de cunoștință.

Zile și nopți, domnița plutise ca o frunză pe aripile vieții. Viața i se păstrase doar într-un fir subțire.

N-avea în vremea asta decât un gând: pe Igor. N-avea decât o vorbă. O Rostea zi și noapte. Și vorba era – Igor.

Chipul i se topea sub lacrimi și arșițe. Slăbea neconținut. Era pe pragul morții.

Și totuși, cneaghina nu se lăsa învinsă.

Deși era atât de tânără, firavă, ea se lupta cu moartea. Dragostea ei curată pentru soțul plecat, inima ei fierbinte o ajutau să lupte și să biruie boala.

— Igor trebuie să scape! Murmura în răstimpul când își venea în fire.

— N-ai grijă, Iaroslavna, ziceau, înlăcrămate, jupânițele toate.

Sviatoslav de la Kiev a pornit cu oștirea. Se dau lupte în stepă. Cnejii acumă văd greșeala săvârșită. Poate se vor uni, și Igor o să scape din ghearele robiei. Va veni lângă tine...

Iaroslavna zâmbea atunci visului drag de a-l vedea pe Igor întors în părintescul său Novgorod-Seversk.

Atâta doar că-n vremea cât ea zăcea bolnavă, luptându-se cu moartea, fratele ei, Galițchi își făcea alte planuri: „Igor e în robie. Vladimir, Sviatoslav și Vsevolod la fel. Dacă nu se întorc, poate că moștenirea îmi e sortită mie. De ce să nu culeg roadele astea coapte, ce-mi cad singure-n poală? Și, până una, alta, aș vrea să mai petrec...!”

Și-n loc să pregătească lupta de apărare a cetății Putivl, Galițchi a-nceput să stea la zaiafete.

Uitase și de Igor, de sora sa bolnavă, de văduve, orfani, uitase de dușmanii care, lovind Rusia, se-ndreptau spre Putivl, cu foc și sabie.

Ca să petreacă-n voie, a-nlăturat întâi pe curtenii lui Igor și ai lui Vladimir. A chemat lângă sine pe niște dezmațați, pe niște pierde-vară și fără căpătâi, și chiar câțiva fugari din oștile lui Igor.

A pus să se dea cep butoaielor cu vinuri. A adus măscărici. Și-a poruncit să vină cea mai frumoasă fată ce locuia-n cnezat, să petreacămpreună.

Fata n-a vrut să vină. Și-atunci cneazul Galițchi a poruncit să fie adusă cu de-a sila. Răpită-n toiul nopții, fata a fost târâtă la palat, unde cneazul tocmai benchetuia.

— Fie-ți milă, Galițchi, se ruga biata fată, plângând cu hohote. Sunt numai o copilă. Tatăl meu a pierit în luptă lângă Igor și lângă Vladimir. De ce mă înjosești...?

Știrea că noul cneaz a răpit o copilă a prins însă s-alerge. Întâi a fost o șoaptă care-a trecut furiș, pe la uși și ferestre. Apoi s-a făcut zvon... Până ce-au aflat toți câți locuiau acolo, în cetatea Putivl.

Dintre bărbați, acasă erau mai mult bătrânii. Ceilalți pieriseră lângă râul Caiala.

Erau însă-n cetate toate femeile. Ele s-au adunat pe ulițe, strigând. Și, grămădindu-se, s-au îndreptat buluc către palatul unde se desfăta Galițchi.

Oștenii ce stăteau de strajă n-au dat voie cetelor de femei să intre înăuntru. Dar ele au țipat de jos, către ferestre:

— Galițchi, e destul! Ajunge cu dezmățul! Noi suntem văduve. Igor și Vladimir sunt robi la poloveți. Și tu benchetuiești? Dă-ne înapoi fecioara pe care ne-ai răpit-o! Altminteri vei plăti...

Făceau atâta larmă, încât cneazul Galițchi și-a întrebat curtenii:

— Ce spun femeile?

— Spun să le dai copila, altminteri vei plăti... Dar sunt vorbe de clacă și de femei nebune. Nici nu le lua în seamă... A glăsuit un tânăr din ceata lui Galițchi.

— Trimiteți doi oșteni, a răs cneazul Galițchi, să le lovească bine cu bicele-mpletite și să le ia la goană. Să nu le mai aud.

— Așa te vrem, Galițchi! Glăsuiau dezmățații. Doar nu te-nfricoșezi de câteva femei. Tu ai să fii stăpân pe Novgorod-Seversk. Trăiască noul cneaz...!

Și-au deșertat cu toții cupele mari cu vin.

Copila se ruga în genunchi de Galițchi:

— Nu mă mai înjosiți, tatăl meu a pierit în luptă, lângă Igor. Corbii l-au ciugulit. Mama îl mai jelește. Inima mi-e cernită... Cneazule, te îndură...

Galițchi n-o lua-n seamă. Nimeni n-o asculta. Râdeau cu toții-n hohot de lacrimile ei.

Când, pe neașteptate o ușă s-a deschis, cu zgomot, într-o parte. Un curtean și-a ndreptat privirea către ușă, și n-a mai scos o vorbă. Doar cu o mână-ntinsă arăta lui Galițchi ușa ce se afla chiar în spatele lui.

Ceilalți s-au înturnat, să privească și ei.

Galițchi, de asemeni... Și a rămas trăsnit. În ușă se afla cneaghina Iaroslavna...

Domnița era trasă și albă la obraz. Curteanul o ținea sprijinită de braț.

Femeile cetății, văzând că nu se-ndură Galițchi să le dea copila înapoi, urcaseră grămadă în încăperea unde se afla Iaroslavna.

Domnița nu avea străjeri la ușa ei. Nu se păzea de nimeni. Era blândă și bună. Oamenii o iubeau.

Și-i spusese totul femeile, domniței. Întâi, câte făcea Galițchi prin cetate: petreceri fără seamăn și multe nedreptăți. Apoi, cum poruncise să fie luată fata și adusă la palat. Ba, după toate astea, îi arătaseră ce se vorbea-n Putivl, cum Galițchi râvnește să-i ia scaunul lui Igor.

Deși încă bolnavă, cneaghina se grăbise spre sala de ospete, chemând în urma ei o ceată de oșteni și un curtean destoinic.

Intrând în încăpere, Iaroslavna spusese fratelui său așa:

— Nemernic ești, Galițchi! Dă-i drumul bieteii fete!

Fata se ridicase cu pletele roșcate revărsate pe umeri, fugind lângă domniță.

La semnul cneaghinei, mănunchiul de oșteni a și pătruns în sală.

Acești oșteni erau dintre cei credincioși cneaghinei Iaroslavna.

Cu sulile-ntinse ei au încercuit ceata de dezmățați.

— Ce faci? Țipa Galițchi cu limba-mpleticită.

— În timp ce unii pier sau suferă amarnic, tu te-mbuibi, petrecând. Și-ai vrea să te-nscăunezi în cnezatul lui Igor. Dă-mi sabia, Galițchi!

Tremurând ca un laș, el și-a întins sabia.

— Luați-l sub pază bună! Duceți-l la hotare, și-acolo dați-i drumul să plece unde-o vrea, a mai zis Iaroslavna. De azi nu mai mi-e frate. Pe ceilalți îi vârați în beciuri, să-i găsească Igor, când s-o întoarce, și să-i judece el.

Din sala de ospete mesele au fost luate, vinul a fost vărsat înapoi în butoaie. Bucatele au fost strânse și duse în camere.

Cneaghina a cerut o sabie de aur și s-a urcat în jilț. Era mai palidă decât un mort.

— Până se-ntoarce Igor, îi voi ține eu locul, a spus ea cu glas stins.

Își strângea pumnii mici, să se păstreze tare, să nu se prăbușească de pe jilțul de lemn.

— Cine ține la Igor să vină lângă mine! A mai grăit din nou. Să apărăm Putivl!... 23

Oștenii de credință, cei ce țineau la Igor, s-au grămadit voioși în jurul cneaghinei.

Pe când se petreceau aceste întâmplări, au venit la Putivl doi vestitori călări. Aduceau știri de spaimă. S-apropiau mulți poloveți de cetatea Putivl.

Mulțimea adunată în jurul cneaghinei a glăsuț atunci:

— Să vie!... Nu ne temem! Zidurile sunt tari. Avem porți strașnice și metereze bune. Avem încă bucate, și arme sunt de-ajuns. Cneaghino, vom lupta... Nu te uita că suntem mai mult bătrâni, femei și copii, în cetate. Dă numai o poruncă. Să ni se-ncredințeze armele ce-s lăsate de Igor, pentru ca să le-avem la vreme de nevoie, și suntem gata toți să ne urcăm pe ziduri și să ne apărăm...

— Să se dea armele! Rosti cneaghina.

Și sute de voci s-au auzit:

— Trăiască Iaroslavna!

Și-ndată s-au deschis ușile la camere, și s-au scos armele.

S-au strâns toți cete, cete, bătrâni, femei, copii, și s-au urcat pe ziduri.

S-au pregătit, de-așemenea, ulei înfierbântat, și apă clocotită, și bolovani, și lemne de azvârlit în capul celor care doreau să intre în Putivl.

Întâia zi s-a scurs fără de tulburări. A doua zi, la fel, fără nici un necaz. Însă în cea de-a treia, s-a arătat în stepă un nour uriaș de praf.

Veneau călări dușmanii. În fruntea lor era chiar sângerosul Gza. Hanul era călare pe-un armăsar ca neaua, cu șaua de argint și frâiele de aur.

Cine-l vedea pe Gza se și înspăimânta. Era crâncen, urât. Privea încrucișat, și gura-i era strâmbă, parcă rânjea mereu. La brâu avea un paloș puțin încovoiat, cu mânerul bătut în pietre prețioase și teaca de argint. Pe cap purta căciulă din blană de samur și avea un caftan țesut numai din fir.

Ajungând cu urdia la poalele cetății, a-nceput să răcnească:

— Predați-vă, voi, oameni din cetatea Putivl! Rusia e pierdută. Igor ne este sclav, și Vladimir la fel. Dacă nu vă predați astăzi de bunăvoie, mâine vă vom supune cu armele, și nimeni nu va scăpa cu viață. Așa, noi nu vă cerem decât fecioarele, copiii și avutul. Încolo vă iertăm. Deschideți porțile!

— Vino de le deschide, a răspuns un bătrân cu barba colilie. Dorești copiii noștri, fecioarele și-avutul? Noi o să-ți dăruim pietre și apă fiartă, săgeți și sulite. Altceva ce mai vrei, han fără de obraz?

Hanul s-a înnegrit la chip, plin de mânie, auzind vorbele bătrânului oștean. S-a ridicat în scări și a țipat la oaste.

— Loviți și luați chiar astăzi Putivl, și vi-l dau trei zile pentru jaf. A patra zi îl ardem, și plecăm înapoi.

Și cetele lui Gza, urlând ca niște fiare, s-au repezit spre ziduri, cu funii împletite și scărițe de lemn.

Săgețile zburau. Din prăstii țâșneau pietre. Apa ce mărginea cetatea era plină de dușmani poloveți, care-notau spre ziduri.

Dar nici cei din cetate nu erau mai prejos. Unii înfierbântau cazanele cu apă, alții fierbeau uleiul, și le turnau în capul celor ce încercau să se urce pe ziduri.

Copiii aduceau donițele cu apă și se-ngrijeau de foc sau puneau la-ndemână săgeți și sulite.

Crezuse hanul Gza că-n cetatea Putivl, de nu mai este Igor, nimeni nu stă de veghe, iar porțile-s deschise, poate intra cine pofteste. Și vedea, mâniat, că nu era așa, deși făgăduia cetelor sale jafuri, fecioare, pietre scumpe și alte avuții.

Rușii au luptat cu sârg ziua, până spre seară, și au pierit puțini. Mai mulți s-au dus vrăjmașii în țara morților, loviți în cap cu pietre sau opăriți cu apă și ulei clocotit.

Noaptea a coborât albastră și tăcută peste dârzul Putivl, apărat de bărbați bătrâni și de femei.

Totuși, din depărtări s-auzea hanul Gza cum țipa la oșteni și îi amenința:

— De nu-mi veți lua nici mâine cetatea, vreau să știți c-am să vă pedepsesc, iară pe cei mai leneși cred c-am să-i și ucid... În schimb, pe cei mai vrednici îi voi scălda în aur și mii de scumpătăți...

A doua zi, în zori, lupta iar a-nceput, dar, ca și-n prima zi, hainii poloveți n-au izbutit să urce pe ziduri, în Putivl. A treia zi și-a patra nimic nu s-a schimbat.

Gza se înverșuna să ia totuși Putivl. I-a dat foc din trei locuri. Poloveții săreau spre zidurile tari, și tot mai mulți piereau. Rușii se apărau de ei,

neînfricați. Apa ce-nconjura cetatea se umpluse de hoituri polovețe, și se făcuse pod.

Cneaghina Iaroslavna era mereu pe ziduri. Crescuse în puteri de când erau primejdii, și parcă se-ntărea doar când gândea că este datoare să ferească Putivul de dușmani, cât timp va lipsi Igor.

Urca pe metereze, și-atunci chipul ei palid se rumenea puțin. Uneori înflorea pe buzele-i subțiri câte-o urmă de zâmbet, văzând cum știu să lupte, alături de bărbați, femeile cetății.

— Așa să lupt și eu! Își spunea Iaroslavna. Și am să-nving! Am să-l revăd pe Igor...

Ar fi totuși să spunem că se împruținau mereu săgețile. Lemnele cam lipseau. Uleiul se sfârșise. Bucatele nici ele nu mai erau destule.

I-așteptau zile grele pe cei încercuiți.

Dar iată, într-o zi s-a arătat în zare un mic vârtej de praf. Și din el s-a desprins, după ce a ajuns la oastea poloveță, un sol, un bărbat tânăr, înarmat până-n dinți. Solul, descălecând, s-a prăvălit în praf, sărutându-i caftanul hanului poloveț, și i-a rostit astfel:

— Mărite Gza, mă iartă că-ți aduc vești nu bune. Sviatoslav de la Kiev se îndreaptă spre noi cu oastea-i de viteji. S-au împărțit în cete. Unii plutesc pe Don cu luntrile de lemn. Iar alții vin spre Rimov, călări, ca o furtună....

Slăvitul nostru Conceac te-ndeamnă să te-ntorci, la Suroj, 24 de îndată. Și el va părăsi Rimovul cucerit. Altminteri s-ar putea să ți se taie drumul.

— Dar nu am luat Putivl! A răcnit Gza, izbind cu cizma în pământ.

Nicicând nu vom putea să-i nimicim de tot pe ruși. Bine că îi avem cel puțin robi pe Igor și pe fărtații lui. Rusia e slăbită, oricum, de lipsa lor. Să se ridice asediul, deși ne vom întoarce curând, iar la Putivl, ca să ne răzbunăm...

Și cum a spus el asta, tobele au bătut. Cailor li s-au pus șeile pe spinare. Corturile au fost strânse, și hanul, încruntat, cu mâna a făcut semnul să pornească urdiile la drum.

Oamenii din Putivl priveau, și nu credeau. Nu le venea să creadă. Să plece-așa, deodată? Nu e o viclenie? Dar au văzut prea bine cum toți se depărtau, fără gând să se-ntoarcă.

Au ieșit din cetate. S-au bucurat nespus. Scăpaseră de moarte.

Și iată că din zare se ivește alt sol. De astă dată rus.

Era un sol trimis de cneazul Sviatoslav. Și acesta vestea celor de la Putivl că hani poloveți au făcut cale-ntoarsă, înfricoșați pesemne de oștile din Kiev.

Primejdiile s-au dus.

— În schimb se pregătește, mai spunea solul rus, o altă bătălie, ținând sălaşurile unde se află robi Igor și soții săi. Cneaghina Iaroslavna să fie liniștită. Fără nici o-ndoială, nu va trece mult timp și Igor va scăpa, se va întoarce acasă, în Novgorod-Seversk.

— Și-acuma, dragii mei, a spus bătrânul cântăreț celor care-l înconjurau în poieniță, e timpul să ne coborâm pe Don, către Suroj, unde se-nșiruiau, la vremea când are loc povestea noastră, sălaşurile polovețe. Cei doi hani se-

ntorseseră acolo, de teama oștilor din Kiev. Stăteau la pândă; așteptau să vadă ce se mai întâmplă.

Și-ar trebui să amintesc că aveau hanii bogăție, cât nu se poate-nchipui. Conceac avea șaizeci de corturi, și Gza cincizeci, pline cu aur.

Aveau veșminte de mătase, covoare scumpe, giuvaeruri, cai, boi, asini, cămile, turme de oi, cirezi de vite. Aveau și robi nenumărați.

Și Conceac mai avea și-o fată, smeadă, cu ochii de tăciune, ce cânta ca o ciocârlie în fiecare dimineață, vrăjindu-i inima lui aspră, închrâncenată-n băătălii.

Cam pe ascuns, unii spuneau că mama fetei nu fusese o poloveță, ci rusoaică.

O luase Conceac în robie dintr-un oraș, nu știu de unde. Și, fiind atâta de frumoasă, vroise s-o ia de soție nu numai Conceac, ci și Gza.

Fiindcă nu se înțelegeau, cei doi hani s-au luptat trei zile. Învingătorul a fost Conceac. Și el a luat-o de nevastă. Iar soața i-a născut o fată.

Hanul s-a-nveselit nespus când s-a născut copila asta. A poruncit în cinstea ei petreceri fără de pereche, cu danț, cu muzică, întreceri între oștenii poloveți, cu caii și cu armele.

Atâta că-n puțină vreme mama copilei a murit.

Deasupra patului de aur, unde zăcea soția-i moartă, Conceac a pus să se ridice un gorgan mare cât un munte. Iar în mormânt i-a așternut tot ce-i era de trebuință pentru tărâmul celălalt. 25

Pe nici o altă soață Conceac nu o-ndrăgise atât de mult.

Fata crescuse fără mamă, între femeile de casă și roabele hanului Conceac. Era frumoasă ca o floare, subțire, dulce, mlădioasă.

Cu-o lună-n urmă, când o parte din oastea de poloveți îi adusesese la Suroj pe cnejii Igor, Vladimir, și Vsevolod, și Sviatoslav, fata abia-mplinise cincisprezece ani.

Deși cnejii erau legați cu lanțuri – pentru că se zbăteau să scape și să sară la poloveți – mulțimea de femei și fete se-nfricoșa privind la ei.

Igor și Vsevolod erau ca niște lei prinși în capcană. Ochii lor fulgerau în jur. Iar Vladimir și Sviatoslav, tineri de tot, nu încetau să-i blesteme pe poloveți.

Când a trecut prin fața ei șirul de ruși căzuți ca robi, copila hanului ședea cu alte fete deopotrivă pe un tăpșan și se uitau.

Cântaseră.

Azvârleau flori asupra cetei de oșteni care îi aduceau pe ruși.

Deodată, fata l-a zărit pe Vladimir, cneaz de Putivl.

Haina lui era ruptă toată. Fruntea-i era însângerată. Picioarele îi șchiopătau, lovite de săgeți și săbii. O mână-i spânzura de gât, legată cu o funie, iară cealaltă era strânsă în lanțul gros, care-l unea cu Sviatoslav, cneazul de Râlsk.

Vladimir, astfel închingat, se-asemăna cu-n șoim rănit, cu aripa însângerată și legat zdravăn în lăntug.

— Tată, mai bine să murim, decât să fim purtați în lanțuri, striga într-una Vladimir, sporind durerea cneazului.

— Mai bine, fiul meu, mai bine! Poate vom izbuti cumva! Glăsuia Igor din Seversk, căutând să-și liniștească fiul. Lupta ni s-a sfârșit cu rău... Și numai eu sunt vinovat... Și numai eu vreau să plătesc.

Cu toate că-i știa dușmani, fata lui Conceac a rămas mișcată până în adânc de chipurile prinșilor.

Vorbea cu prietenele ei:

— Uitați-vă cât suferă, știindu-se în lanțuri robi, trecând pe dinaintea noastră. Și mai ales tânărul cneaz, cu ochi albaștri și senini... Fetelor, nu știți cine e?

— Este feciorul cneazului Igor din Novgorod-Seversk, și se numește Vladimir, i-au dat răspunsul fetele, după ce au sărit să-ntrebe pe un oștean ce e și cum.

— Este atâta de frumos, cum n-am văzut nici un flăcău, a mai rostit fata lui Conceac, roșindu-se toată la chip, urmărindu-l pe Vladimir, până ce-a fost vârat în cort.

În acea noapte l-a visat. I se părea că Vladimir luptase iar cu hanul Conceac, și-l doborâse la pământ. Conceac ruga pe fiica lui să-i sară iute-n ajutor. Vladimir o ruga la fel. Ea-l ajuta pe Vladimir, și tatăl ei se prăpădea.

Înspăimântată, Conceacovna s-a deșteptat atunci din vis. Era scăldată în sudori. S-a șters la ochi, să-i piară visul acesta mult prea nebunesc.

Stelele tot mai scânteiau, ca rătăcite prin văzduh, deși era aproape-n zori.

Chipul lui Vladimir trăia nespus de viu în ochii ei, îndurerat. Parcă-l vedea mergând în șir, strigând mereu spre cneazul Igor:

— Tată, eu vreau mai bine moartea, decât din corturi polovețe să ne privească ochi haini...!

A doua zi de dimineață fata a cerut îngăduință de-a se îngriji de Vladimir, Sviatoslav, Vsevolod și Igor.

— Sunt cnejii de seamă și viteji, spunea sfioasă Conceacovna. Sunt plini de răni. Și nu se cade să nu ne îngrijim de ei. Și hanul Cobiac, când a fost dus de barbă în cetatea Kiev, a fost îndată lecuit de rănilile care le-avea.

Suntem datori și noi la fel...

Rușii la început n-au vrut, și nu ar fi primit, desigur, nici până la sfârșit vreo milă de la dușmanii lor de moarte. Însă văzând-o pe copilă atât de bună, de duioasă, cu-ncetul s-au mai îmblânzit.

Sviatoslav s-a învoit primul să fie oblojit de fată, apoi vărul său Vladimir, Vsevolod, zimbrul de la Trubcevsck, și cel din urmă, cneazul Igor.

La rugămințile copilei, mai apoi, cnejii au fost lăsați să umble liberi printre corturi, în tot sălașul poloveț.

Acum, după ce hanii se-ntorseseră de la Putivl și Rimov, cnejii au fost poftiți chiar la petreceri. Ei n-au primit.

Doar Vladimir s-a dus o dată, să vadă fetele danțând... Fiindcă danța și Conceacovna.

Pe nesimțite și hoțește, dragostea se cam furișase și-n inima lui Vladimir. Voia să-nlăture iubirea: „E fata hanului dușman, care ne ține prinși”, își spunea el, scrâșnind din dinți.

„Dar fata e nevinovată de tot ce făptuiește tatăl. Și mama ei a fost rusoaică. Și este bună. Mă iubește. Neîndoios că mă iubește. Am drept s-o fac să sufere?” se răzgândea iar Vladimir.

Și tot căutându-și, lui și fetei, pricini de dezvinovățire, s-a pomenit că într-o seară s-a întâlnit cu Conceacovna pe țărmul mării, într-un loc de unde apa se zărea sclipind sub revărsarea lunii.

Fără de vorbe, amândoi s-au apropiat unul de celălalt și și-au strâns mâinile tremurătoare.

S-au așezat apoi pe-o piatră, și Conceacovna i-a cântat lui Vladimir un cântec vechi, învățat de la o rusoaică, tot roabă la poloveți.

Vladimir a cuprins-o-n brațe, și-au stat așa până în zori, când n-a rămas să lumineze cerul înalt decât o stea. O stea țesută din văpăi, ce se numea, pe acea vreme, la poloveți, „steaua tăcerii”. 26

Atunci abia s-au despărțit, și Conceacovna a jurat că nu va fi decât a lui, a nimănuia sau a morții.

În acea noapte, cneazul Igor s-a zbuciumat nespus de mult. Aflase că feciorul său e-ndrăgostit de Conceacovna.

O rană grea, primită-n piept, nu i se lecuise încă. Îi sângera neîncetat și îi sleia puterile. Dar nu-l durea atât de tare rana aceasta sângărândă, cât știrea că feciorul lui se întâlnea cu Conceacovna pe malul mării de argint.

„Fata dușmanului Rusiei, a celui ce ne ține prinși, să fie soața sau iubita fiului meu, cneaz de Putivl? Nu! Niciodată! Niciodată n-o să îngădui crima asta!”

Așa își spunea cneazul Igor, privind din cortul lui de pânză, spre miazănoapte, spre Seversk, unde știa că-l așteptau prietenii săi din țara rusă și mult iubita-i Iaroslavna. Ce dor... Ce dor i-era de ea...!

O, de-ar scăpa el din robie, n-ar mai avea deloc răgaz, și s-ar uni cu ceilalți cneji, și-n primul rând cu Sviatoslav, bătrânul înțelept din Kiev...

Își recunoaște azi greșeala!... Și ar dori s-o spele-n sânge!...

E drept că-n seara ce trecuse, oșteanul poloveț, Ovlur, care fusese pus de Conceac să-i stea de veghe zi și noapte, se strecurase-n cortul lui și îi șoptise la ureche niște cuvintembietoare.

— Cneazule Igor, i-a spus Ovlur. Tu poate nu mă mai ții minte, dar mi-ai făcut cândva un bine. Eu am fost rob la Novgorod. Eram rănit. Stam să-mi dau duhul. Tu ai fost bun, și-ai poruncit să mi s-aducă oblojeli. Vracii tăi m-au scăpat de moarte. Mi-ai dat apoi drumul să plec. În bătlie te-am văzut. Erai viteaz fără' de pereche. Și-am plâns când tu ai căzut rob, și Conceac te-a târât în lanțuri. Pe hanul Conceac îl urăsc. Mi-a smuls o roabă dobândită cu prețul vieții, cneazule, și, fiindcă m-am împotrivit, m-a biciuit cu mâna lui. M-am jurat pe norocul meu să te ajut să fugi de-aici. Și vreau să fug și eu cu tine. Să-ngădui să te însoțesc. Să mă așez în Novgorod și săți fiu slugă credincioasă. 27

Igor a stat puțin pe gânduri. Putea să fie o-nșelăciune pusă la cale chiar de han. Să-l vadă dacă vrea să fugă, ca să îl poată omorî. Dar nu: Ovlur era cinstit. Căta în ochii cneazului deschis și fără șovăială.

— Hai, cneazule, hai să fugim!

— Nu pot să fug, i-a răspuns Igor, în taina nopții. Vreau să-mi smulg singur libertatea, cu sabia, în luptă dreaptă. Și rana care-o am în piept mă pustiește de puteri. Și-apoi nu pot să-i părăsesc pe Vladimir, pe Vsevolod, pe Sviatoslav și pe ceilalți.

— Te vei întoarce cu oștirea și-i vei scăpa în puțin timp, i-a șoptit iarăși polovețul. Dar trebuie să scapi tu-ntâi...

— Nu, fără ei nu pot să plec, a spus cu hotărâre Igor.

Și polovețul a plecat din cort, cuprins de întristare.

La nici un ceas după ce Ovlur se strecurase-n cortul lui, făcându-i astfel de-mbieri, s-a auzit sunet de trâmbiți, și-a venit însuși hanul Conceac.

Hanul era un bărbat vârstnic, nu prea înalt, foarte voinic. Avea o barbă neagră-noapte, care era însă cănită – obicei vechi la poloveți. Barba îi flutura pe piept. Călca mărunț și îndesat. Era-mbrăcat într-un caftan dintr-o mătase galbenă, împodobit cu pietre scumpe, ce-nchipuiau pajiști cu flori.

La brâu i-atârna sabia bătută în mărgăritare. Iară la gât purta mărgele și o pafta de ametist.

A deschis cortul cneazului și, cu un zâmbet prefăcut, încărcat de făgăduieli, Conceac a pășit înăuntru.

Slugile i-au întins trei perne peste covoarele din cort, și hanul s-a așezat jos, încrucișând picioarele. A făcut semn să plece toți: slugi, păzitori, oșteni, curteni, și să rămână numai Igor.

— Viteze cneaz! I-a rostit hanul, când au rămas numai ei singuri. Tu ești ca vulturii din munți, semeț, puternic, îndrăzneț; dar rușii nu te prețuiesc. Locul lui Sviatoslav din Kiev s-ar cuveni să fie al tău. Noi am putea să te ajutăm, dacă ai vrea să ne fii prieten...

— Nu-mi trebuie scaunul din Kiev, și nici nu vă doresc de prietenii, a răspuns Igor încruntat. Nu-mi doresc decât libertatea...

— Fata mea, a grăit iar hanul întunecându-se puțin, s-a-ndrăgostit de fiul tău. Și îl dorește chiar de soț.

— Nu voi îngădui nicicând astfel de nuntă, hanule.

— Am biciuit-o pe copilă pentru această dragoste, s-anegurat mai tare hanul. Mi-o cer un rege și-un sultan pe fata mea, cneazule Igor. Numai că dragostea robește mai rău ca lațul poloveț. Și eu am fost îndrăgostit, odinioară, de-o rusoaică, și știu ce-nseamnă acest chin. Fata mea, fără...

Vladimir, se va stinge ca un opaiț când suflă vântul furtunos, ca stelele în zori de zi. Iată de ce am socotit că-i bine să ne împăcăm.

Hanului îi lucea privirea ca unei bufnițe în noapte, și mâna-i luneca pe barbă.

— Cum socotești tu împăcarea? A-ntrebat aprig cneazul Igor.

— O socotesc în acest fel, a spus Conceac, mios. Ție îți dau îndată drumul. Le dăm drumul și celorlalți, dacă ne juri că niciodată... Dar niciodată, cneazule, n-ai să mai vii-mpotriva noastră. Și dacă juri lucrul acesta, când ne vei cere sprijinul, noi vom fi gata să ți-l dăm. Voi, cnejii, vă certați adesea. Noi stăm de veghe la hotare, și când spui tu, am și pătruns, ți-am și venit într-ajutor. Iară pe Vladimir ți-l cer copilei mele de bărbat. Să locuiască amândoi la mine sau în Novgorod. Tu singur ai să hotărăști. Deși mi-ești rob, te las s-

alegi. Întinde mâna, cneazule, cum este datina la voi, să ne-mpăcăm, să facă nunta copila mea cu Vladimir.

Hanul îi întinsese mâna.

Dar cneazul nici nu i-o privi. După un timp se ridică de pe jilțul cu trei picioare, pe care îl avea în cort.

Vroia să fie liniștit, deși inima-i clocotea de-nverșunare și mânie.

— Hanule, tu nu ne cunoști, grăi el în cele din urmă, deși de-atâtea ori ai fost cu hoardele în țara noastră. Noi nu ne vindem patria. Eu, cneazul Igor nici atât. Nici nu ne dăm copiii noștri cuiva zălog, de bunăvoie. N-o să am niciodată pace, atâta timp cât pe pământul nostru vor mai păși cotropitori.

Sunt rob la voi, dar am să scap. Am să mă-ntorc cu armele, și vă voi izgoni din țară. Însă nu singur, cum crezi tu. Cu Sviatoslav și ceilalți cneji. Știu care-mi este datoria. O vei afla curând și tu...

Hanul, ascultând ce spunea Igor din Novgorod-Seversk, sări în sus și smulse pânza care era în loc de ușă. Ieși afară și strigă:

— Acesta-i ultimul cuvânt?

— E cel din urmă, hanule!

— Atunci ai să pieri în robie!

Și hanul, tropăind furios, pornise către cortul său. Fața lui neagră și umflată se buhăise și mai mult. Dinții îi clănțăneau de furie. Izbea cu bățul lui de han pe toți cei care-i întâlnea.

Oștenii tremurau de teamă. Când era hanul supărat, ades reteza capete și din senin, din te miri ce.

Și-acum nu era supărat, era mai mult, era ca marea către iarnă, când se pornesc furtunile, lovind în țărm, urlând, gemând și înecând ce-i stă în cale.

Cneazul să nu mai aibă voie să se preumbe printre corturi! Răcnea pe cale hanul Conceac. L-am socotit ca oaspete, nu rob de rând; dar el mănfruntă. Ați înțeles?

Am înțeles! Se clătinau toți sfetnicii și dârdâiau ca prinși de friguri.

Și ceilalți ruși să nu mai poată umbla cum crede fiecare. Să stea în corturile lor...

Dar Vladimir?

Doar Vladimir poate să umble, însă vegheat de voi mereu... 28

Și se cuvine să mai știți că-n timp ce Igor cugeta la vorbele spuse de Conceac și la-mbierile lui Ovlur, iar rana îl durea în piept, pe zidurile din Putivl urcase iarăși Iaroslavna. Urcase mândra Iaroslavna. Și sta de veghe până seara, și-apoi din noapte până-n zori, cătând spre zarea depărtată, spre țărmul mării de Suroj, pe care îl vedea în minte, unde știa că este Igor, în corturile polovețe.

Plângea, plângea biata domniță pe zidurile din Putivl, zi după zi, ceas după ceas.

Știa că Igor este prins.

Totuși nădăjduia domnița că într-o zi soțul iubit va izbuti să-și rupă lanțul și va porni ca șoimu-n zbor.

...Întâi îl va vedea micuț, micuț de tot, un punct în zare. Îl va cunoaște imediat. Cu mâna îi va face semn. Va fi apoi mereu mai mare. Și ea va alerga pe scări, să-i iasă în întâmpinare. Îl va primi la sânul ei, ca pe-un copil întors acasă, dup-o călătorie lungă, în care-au fost mii de primejdii, și el a fost ades lovit.

Se spune, dragii mei, se spune, că Iaroslavna sta pe ziduri, urcată sus, și-așa plângea:

— De ce atâta nedreptate? Doamne, de ce lovești atât pe cei viteji și îndrăzneți? Trupul puternic al lui Igor a fost împuns de sulite, săgeți cu vârfurile-ntoarse i s-au vârât adânc în carne, și săbiile l-au tăiat, securile l-au ciopârțit. O, de-aș putea să mă prefac într-un cuc mititel și ager, să zbor până la soțul meu. Să iau un peticel vrăjit, dintr-o blăniță a unui breb²⁹, și rănilor 51 să-i oblojesc, și sângele să i-l opresc. Doar voinicia-i de oțel a mai păstrat viața în Igor și n-a lăsat-o să se-nalțe, ca o săgeată, către nori...

Ascultând jalea Iaroslavnei, legenda zice că un cuc s-a înălțat de prin desișuri, a smuls cu ciocul ascuțit un peticel dintr-o blăniță a unui breb, un breb vrăjit.

Cu peticelul prins în cioc, a zburat chiar la cneazul Igor, i-a oblojit rana din piept. Și rana i s-a-nchis.

Și cneazul Igor era iarăși puternic ca odinioară.

— Cine ești tu, cuc mititel, ce rana grea mi-ai oblojit și puteri noi mi-ai dăruit? Întreba poate cneazul Igor.

— Eu sunt dorul soției tale, sunt grija și cu lacrimile, dădea răspuns micuțul cuc. Tu rupe-ți lanțurile de rob, și vino lângă Iaroslavna. Ea te așteaptă colo-n turn, colo-n cetatea din Putivl...

Iar în Putivl, Iaroslavna ședea pe ziduri, și plângea, și certa vântul viforos. În toiul nopții îl certa:

— O, vântule, tu, viforos, de ce-ai suflat atât de tare, și pentru ce ai slobozit, pe lungi și nevăzute aripi, săgețile dușmanilor către oștenii celui drag? Nu-ți ajungea să zbori pe sus, nu-ți ajungea să gonești norii? De ce-ai bătut în bucuria, singura bucurie-a mea, în cneazul Igor, soțul meu, cum bați în firul de năgară?

Iar vântul glasu-i auzea, și, domolit, se ascundea în iarba deasă ca un șarpe. Ca șarpele mi se târa prin buruieni, foșnind mârșnit.

— Oh, Iaroslavna, draga mea, răspundea vântul domolit, cu jalea ta cum mă sfâșii!... Am să-l ajut pe soțul tău... Am să-l ajut... Am să-l ajut...

Venise iarăși zori de zi, cu cerul larg împurpurat. Și Iaroslavna, tot pe zid, plângea și se ruga mereu:

— Tu, Niprule, ai sfărâmat munții de piatră poloveți. Tot tu ai purtat luntrile cneazului Sviatoslav, mai an, până la oastea lui Cobiac. Leagănă-l, Niprule, acum și pe doritul soț al meu, du-l către casă, Niprule, ca să nu mai trimit mereu lacrimi și jale pân' la el.

Niprul la rându-i asculta.

— Oh, Iaroslavna, zicea el. Cu jalea ta parcă mă seci. Am să-l ajut pe soțul tău...

Și Iaroslavna mai certa pe craiul zilei lucitor, soarele care se-nălța.

— Tu, de trei ori prealuminate, ce tuturor ești cald și mândru, pentru ce oare ai trimis razele tale prea fierbinți peste oștenii cneazului? Tu fără apă i-ai lăsat și arcurile le-au plesnit, tolbele li s-au închircit. De ce, de ce i-ai obidit?

Iar soarele se-ntuneca.

Și soarele așa-i grăia:

— Oh, Iaroslavna, mă dobori, cu plânsul tău neostoit... Am să-l ajut pe soțul tău... Am să-l ajut!... 30

Freacă-n miez de noapte marea, purtând pe ea vârtej de neguri.

Poartă pe ea jalea iubitei, și gemetele Iaroslavnei, și gândurile ei de dor. Lui Igor i se luminează mintea deodată, ca sub trăsnet. Știe, pe clipă, ce să facă, ce drumuri poate să apuce, și cum poate scăpa din lanțuri, să meargă-ntins spre țara lui, spre tronul părintesc, de aur.

Lângă el se ivește Ovlur:

— Haide, stăpâne, să fugim!

— Bine, se învoiește Igor, căruia-i cresc puterile mai mult la gândul libertății. Adu-mi iute o sabie și pregătește câțiva cai...

A bătut ceasul libertății.

Aude parcă peste mare plânsul și jalea Iaroslavnei, aude jalea Rusiei.

A luat în mână sabia.

Ovlur i-a vestit pe ceilalți. Și toți s-au furișat din corturi.

Igor i-așteaptă lângă țărm călare. Va da semnalul de plecare – un fluierat ca de nagâț.

Toți se strecoară acum spre țărm.

Și Vladimir e printre ei. El a-ndrăgit pe Conceacovna, însă i-e dor, un dor nespus de casă și de mirosul câmpului sorbit din goana calului, în stepele marii Rusii.

Și Vladimir e printre ei...

Dar ochii dragostei nu-s orbi.

Ochii iubirii văd și-n beznă, aud și șoapta gândului.

O umbră caldă, mlădioasă și-ngrijorată se ivește.

„Vladimir! Unde-i, Vladimir?”

Umbra aleargă-n taina nopții. Taie calea fugarilor. Se lipește de Vladimir, și gâtul i-l încercuiește.

— Nu pot trăi fără de tine. Dacă tu pleci, eu am să mor. Ia-mă cu tine, Vladimir!

Vladimir îi desface brațul încercuit pe gâtul lui.

— Iubita mea, am să mă-ntorc. Cu tatăl meu am să mă-ntorc. Te voi smulge cu sabia din corturile hanului. Acuma lasă-mă să plec...

Ea cade în genunchi și plânge:

— Nu pleca, dragul meu! Mai stai! Ții minte ce-ți spuneam pe țărm? O fată nu poate iubi decât o dată, pe vecie. Nici un minut nu mai pot sta fără de tine. Nu pleca...

Tânărul cneaz o-mbrățișează și-o sărută pe pletele de abanos, pe ochii-nlăcrămați, și fuge să-i mai ajungă pe ceilalți.

— Stai! Strigă ea, cu disperare. Ia-mă cu tine sau rămâi!...

Slugile hanului aud strigătul fetei, și răsar, s-azvârl spre țarmuri.
Zadarnic mai fluieră Igor. Zadarnic mai încearcă Ovlur să facă drum fugarilor.

Poloveții i-au prins în lanțuri... Au prins pe cneazul de Putivl, pe cei din Trubcevsck și de Râlsk.

Numai pe Igor nu l-au prins.

Cu sabia și-a făcut drum.

Ca helgea³¹ albă a sărit într-un tufiș, de-acolo-n altul. Apoi în altul; iar în altul, până la marea vineție...

Ce dulce e să fugi spre casă, spre țara ta care te-așteaptă, când ai fost prins ca leu-n cușcă! Ce bine este să alergi în aerul curat al nopții, când știi că ținta ta se cheamă neprețuita libertate! Ce bine este să gonești, când te așteaptă Iaroslavna...!

Și el fugea ca helgea albă. A înotat un timp prin Don. S-a săltat repede pe-un țarm. Și-ncălecând un cal din stepă, s-a avântat către Doneț, zburând prin neguri ca un șoim, urmat de credinciosul Ovlur.

Pornind Igor spre libertate, tobele au început să bată. Focuri uriașe au fost aprinse, să-mprăstie umbrele nopții. Conceac, cu barba răvășită, umbla ca tigrul printre corturi. Gza, celălalt han, urla sălbatic.

— O mie de oșteni să sară în urma mea, poruncea Gza.

— Și altă mie-n urma mea, striga mai tare hanul Conceac.

— O să-l ajungem negreșit! O să-l tăiem cu săbiile!

— Iar trupul astfel ciopârțit o să i-l ridicăm în furci.

Caii, în tropot, au țâșnit, purtând oștenii-înzăuați. Pe două drumuri s-au pornit, cu cei doi hani în fruntea lor.

Urlând ca lupii au pornit.

Igor zbura însă prin stepă, și în zadar mai alergau caii cei iuți în urma lui, ducând pe Conceac și pe Gza.

În curând iată și Donețul. Pe-aici trecuse Igor într-o zi, cu oastea lui, spre bătlăie. Aici se arătase semnul care a-nfricoșat oștenii. Și iacătă-l din nou aici. Gonește către Novgorod.

Caii pe care-i călăriseră Ovlur și el, repezi ca vântul, sunt trudiți.

Ajunși aici se-mpiedică. Cad în genunchi. Alunecă. Abia de mai răsuflă bieții. În inimi parcă au ciocane. Bat, bat și bat, și se sfârșesc. Dar cneazul Igor nu se lasă. Trece Donețul și ascultă ce-i spune apa râului:

— Cneazule Igor, nu ți-e mică fala pe care-ai dobândit-o, dar nici mânia hanilor, că le-ai scăpat, nu e mai mică. Mai mare însă decât toate va fi în țară bucuria, când rușii vor afla că vii...

Și cneazul Igor îi răspunde Donețului cu glas voios:

— Nici fala ta, de azi-nainte, Donețule, nu va fi mică. Ai legănat un cneaz pe ape; nagâții tăi, și pescărușii, și lebedele l-au păzit. I-ai așternut pe țărnul tău un pat de ierburi moi și calde. Cu bura ta l-ai încălzit, la poalele unui copac. Și l-ai hrănit cu peștii tăi. I-ai șoptit vechi povești rusești, în freamătul domol de ape. Donețule, vei fi cântat!...

Trece Donețul cneazul Igor, și-n urma lui gonesc și hani Conceac și Gza, ca doi lupi suri.

Fuge din nou prin stepa largă; dar teama nu-l zorește-acum, ci dorul pentru Iaroslavna.

El tot ca șoimul se avântă, deși gonește fără cal; iar Ovlur, Ovlur îl urmează, abia ținându-i urmele.

Ce bine e să treci prin stepă, să te zorești spre casa ta! Țărcile se pornesc să țipe. Corbii-n schimb nu mai croncănesc, iar ciorile au amuțit.

Numai ciocănitorele, tot ciocănind, i-arată drumul, în timp ce alte zburătoare se-nalță-n slavă și vestesc, prin cântec vesel, răsăritul.

Conceac și Gza nu-l vor ajunge!

Hanii s-au oprit locului. S-au întâlnit și s-au oprit. Nu, nu mai pot să-i prindă urma.

Acum Igor e-n țara Lui. Codrii și stepa îl slujesc.

— Amar, amar va fi de noi, se tânguiește hanul Gza. Șoimul cel ager ne-a fugit.

— Dar îl avem pe șoimuleț, pe Vladimir tot îl avem. Și-l vom păstra pe șoimuleț, ținut în cușcă, lâng-o fată, cea mai frumoasă și mai dragă. Și șoimul nu ne va lovi, să nu-i ucidem șoimulețul, rostește Conceac, cercetând stepa întinsă a Rusiei.

— Să nu fugă și șoimulețul, ducând cu el fata cea dragă, se căina iar hanul Gza. C-atunci vor năvăli toți șoimii, și ne vor ciocăni în frunte....

Hanule Conceac, eu mă tem!

Ceru-i de aur luminat. Fetele cântă vesele; iară flăcăii se grăbesc să iasă-n calea cneazului. Îi aduc cneazului un cal. Aruncă scuturile-n sus, și paloșele scânteiază.

Boianul își ia-n mână gusla, și-n cântul lui rostește astfel:

— Hei, bună-a fost învățătura! Pentru vecie a rămas. Igor, ascultă-i pe bătrâni. Ascultă-l și pe Sviatoslav – cuvântul cneazului din Kiev. Tot în unire stă puterea...!

Încântătoarea Iaroslavna era în turn, încă plângând, când trâmbițele au sunat, și cântece s-au auzit.

Din turn s-a repezit vârtej. Igor, asemeni unui șoim, venea întins spre cuibul lui.

S-au întâlnit în pragul porții așa cum își dorise ea.

Ea-l adusese. Numai ea...!

Mulțimea se îngrămadise în jurul lor, și îi privea.

Igor s-a oprit lângă porți:

— Iertați-mă, a rostit el. Mare a fost greșeala mea. Acum însă o voi spăla. Ne vom uni cu ceilalți cneji. Eu însumi am să merg la Kiev...

— Cinstite Igor, bine spui, au glăsuit atunci bătrânii.

— Pământul îl vom răzbuna. Și celor duși le vom aduce prinosul nostru, a spus Igor, plecându-se către popor. Pe câți se află în robie îi vom scăpa.

— Pe Vladimir?

— Pe Vladimir, pe Vsevolod și Sviatoslav, și câți se mai găsesc acolo.

În toate turlile băteau clopote limpezi, de aramă.

Igor s-a dat jos de pe cal.

Iaroslavna s-a apropiat de cel atât de așteptat. S-au luat de mână și-au urcat, sus, în pristolul părintesc, el, cneazul Igor și cu ea, cea mai iubităntre soții.

Clopote se-auzeau bătând ca într-o zi de sărbătoare.

Și trâmbițele sfâșiau văzduhurile dimineții, vestind întoarcerea lui Igor în toate cele patru zări.

*

Povestea noastră despre Igor și oastea lui s-a isprăvit...

Bătrânul care a cântat-o acolo, în poiana smălțuită, în tabăra oștenilor, ridică degetele ostenite de pe guslă.

Focul s-a stins. Toți au uitat de cină.

Un pâlc de nori, aduși de vânt, se leagănă-n văzduh, ca luntrile Lui Sviatoslav pe Don.

Luna este ascunsă după nori.

Barba moșneagului pare o pată albă în întunericul de nepătruns.

Râul se scurge-n noapte, murmurând. Cântă și el legenda despre Igor și oastea lui vestită de viteji...

1 Gusla rusească era un instrument popular, un fel de psalterion, având o cutie de lemn, de obicei de arțar, plată, cu cinci până la șapte coarde. Coardele erau ciupite cu mâna sau cu o pană, cu un plectru. Cu ea se acompaniau, începând probabil cam de prin secolul al VI-lea, cântăreții și povestitorii de inline (de la rusescul „bâli” – ceea ce a fost), sau starine (din rusescul „starina” – vreme veche). Prin bâline și starine se înțelegeau cântecele populare epice rusești despre faptele eroice ale vitejilor și despre evenimentele de seamă din viața poporului. Cuvântul guslă vine de la slavul „gudeti”, care înseamnă a cânta din coarde, a le face să răsunе.

2 În cântecele vechi rusești se spune uneori că un anume viteaz a luptat sau a murit lângă scărița de aur a unui comandant de oști. Bătrânul cântăreț vrea să facă aluzie aici la toți acei străbuni care au luptat sau au pierit, urmându-l pe Igor la lupta împotriva poloveților.

În „Cântecul oastei lui Igor” se spune bunăoară:

Puneți picioru-n scărițe de aur, pentru obida vremii noastre, domnilor, să apărăm Țara rusească, rănile lui Igor să le răzbunăm,

Igor fiul aprig al lui Sviatoslav!

3 Novgorod-Seversk, sau Novgorodul de miazănoapte, cetate din cnezatul cu același nume, se afla între Nipru și Don, pe țărmul râului Desna, la nord-est de Kiev, nu prea departe de Cernigovul de astăzi, într-o regiune înfloritoare, dar primejduită de atacurile popoarelor nomade, cum au fost la început pecenegii, apoi poloveții, care se așezaseră în câmpiile din sudul Rusiei.

4 Episodul care urmează este închipuit. Se bazează însă pe afirmația istorică, după care cneazul Sviatoslav din Kiev (1182-1194) întreprinsese în anul 1184 o campanie pe râul Nipru, împotriva poloveților. Igor și ceilalți cneji din Seversk nu vruseseră să ia parte la această campanie. „În schimb – așa cum arată Mihai Beniuc în introducerea sa la «Cântecul oastei lui Igor» – tocmai când Sviatoslav se străduia să adune într-un mănunchi pe toți cneji,

pentru a porni o expediție în vara anului următor, 1185, cnejii din cnezatul de Novgorod-Seversk, sub conducerea lui Igor Sviatoslavici, în primăvara aceluiași an, pornesc ei campania împotriva poloveților, de data aceasta nu înspre Nipru, ca Sviatoslav, ci înspre Don.” Am socotit deci foarte posibil ca Sviatoslav – dorind să-i unească pe cneji în luptă – să fi trimis în primul rând o solie lui Igor, cel mai însemnat dintre cnejii Severskului. Iar Igor trebuie să fi respins acea solie, de vreme ce nu s-a unit cu Sviatoslav, ci a plecat numai cu cnejii subordonați lui, din Seversk spre râul Don.

5 Poloveții sau cumanii – cum erau numiți în apus, popor nomad de păstori războinici, năvăliseră din Asia și luaseră în stăpânirea lor stepa dintre Volga și Nipru, împingându-i pe pecenegi către Dunăre. De aici, începând din secolul al XI-lea, ei atacă neconținut cele treisprezece cnezate rusești, ca: Novgorod-Seversk, Pereiaslavul și mai ales Kievul, încercând să le distrugă.

6 Vechea Rusie făcea comerț intens cu bizantinii pe calea apelor, numită „din varegi la greci”, adică pornind de la Neva, prin lacul Ladoga, Volhov, lacul Ilmen, afluenții Dvinei apusene, Nipru, ajungând până la Marea Neagră. La cataractele Niprului, luntrile erau trase de pe apă pe uscat, până la locul unde râul era iarăși navigabil. Aici însă îi atacau adeseori poloveții pe negustorii ruși, jefuindu-i.

7 Bătălia dată de marele cneaz al Kievului, Sviatoslav, în anul 1184, împotriva poloveților de la Nipru, s-a terminat cu o biruință. Cu acest prilej a fost luat prizonier chiar hanul poloveț Cobiac. Dar biruința nu a fost totuși hotărâtoare, tocmai pentru că la chemarea lui Sviatoslav din Kiev nu răspunseseră toți cnejii, și îndeosebi cnejii din Novgorod-Seversk.

8 Statul kievian ajunsese la cea mai înaltă dezvoltare sub cneazul Vladimir (978-1015).

Acest puternic stat începe însă să se dezbine în cursul secolului al XII-lea datorită certurilor și ambițiilor cnejilor. Este epoca de răscruce a istoriei poporului rus, când popoarele nomade lovesc cu tot mai multă îndârjire întâia sa organizație de stat, „Rusia Kieviană”.

9 În anul 1097 cnejii se adunaseră la Liubeci și hotărâseră să isprăvească cu dezbinările dintre ei. S-a spus cu acest prilej: „De ce să ducem noi țara rusească de răpă, uneltind unul contra altuia, în timp ce poloveții ne sfâșie țara și se bucură că ne luptăm între noi? De azi înainte să fim uniți cu toții”.

10 Pe soția lui Igor o chema, de fapt, Eufrosina. Ea era însă fiica cneazului Haliciului Galiției, Iaroslav (1153-1187), și de aceea, în legende, cronică și cântece, este numită Iaroslavna. Căsătoria Iaroslavnei cu Igor avusese loc în anul 1184.

11 Boian pare a fi fost un mare cântăreț și povestitor, care a trăit pe la sfârșitul secolului al X-lea sau începutul celui de al XI-lea, și care a uimit lumea cu neasemuita sa artă. El a intrat în legendă. A devenit un fel de Orfeu al Rusiei. Mai târziu, pentru cinstirea lui, au fost numiți boiani și alți cântăreți iscusiți. Cu vremea, numele acesta a trecut și asupra unor instrumente bogate în armonii. Astăzi boian este numit adesea acordeonul.

12 Cernigovul (care există și astăzi) și Trubcevskul erau două cetăți, cea dintâi la miazăzi, cea de-a doua la miazănoapte de Novgorod-Seversk, pe țărmurile râului Desna. Dincolo de acest râu, în apropiere de locul de unde izvorăște Donețul de nord, era Râlskul; iar la sud de Râlsk era Putivl. Se pare că toate aceste cetăți făceau parte pe atunci din cnezatul de Seversk.

13 Plecarea lui Igor la bătaie a fost în ziua de vineri, 23 aprilie, anul 1185.

14 Pe timpurile acelea oamenii trăiau în ignoranță. De aceea nu puteau înțelege fenomenul așa de simplu al eclipselor de soare. Ei socoteau lucrul acesta ca un semn prevestitor de nenorociri. Eclipsa de soare, care a înfricoșat pe oștenii lui Igor, scăzându-le curajul în luptă, a avut loc la 1 mai 1185. Se știe că în timpul eclipselor animalele și păsările devin neliniștite, și uneori se stârnesc vânturi sau se petrec alte fenomene terestre.

Despre această faimoasă eclipsă se amintește în toate tradițiile orale, se scrie și în letopisețele rusești și în „Cântecul oastei lui Igor”. În acest cântec, eclipsa de soare are loc, după poetul anonim – care a urmărit în acest fel să scoată mai multe efecte artistice – la începutul campaniei. Urmând exemplul poemului, compozitorul Borodin, în celebra sa operă muzicală – „Cneazul Igor” (compusă pe un proiect de libret schițat de Stasov) face ca eclipsa să aibă loc, pe scenă, în prologul operei sale, în timp ce Igor se pregătește de plecare din cetatea Putivl. Letopisețele rusești redau însă eclipsa, potrivit adevărului istoric, nu la începutul campaniei, ci după plecare, în momentul cronologic al ajungerii lângă râul Doneț.

Noi am încercat să păstrăm adevărul istoric, și totuși să folosim, în sinteză, cele mai valoroase elemente, în primul rând ale tradițiilor populare, ale letopisețelor rusești, ale vestitului poem și ale operei muzicale.

15 Pe vremurile acelea triburile de poloveți se întinseseră până în sudul Moldovei și al Munteniei, până sub poalele Carpaților, sub numele de cumani.

16 Couii erau un neam de mongoli, foști nomazi, care se stabiliseră în mai multe părți ale Rusiei. Se pare însă că ei veniseră în această luptă împotriva poloveților mai mult din dorința de-a prăda decât din prietenie față de ruși. De aceea este explicabil că ei vor ceda cei dintâi în fața dușmanului, determinând, în bună parte, înfrângerea lui Igor.

17 Caiala este râul în apropierea căruia a suferit Igor marea sa înfrângere. Se presupune că râul Caiala este în realitate vechiul Calmîus, care se vărsa în Marea Azov.

18 Potrivit informațiilor istorice, prima ciocnire dintre ruși și poloveți s-a dat tot într-o zi de vineri – deci cam la o săptămână de la plecarea cnejilor din Novgorod-Seversk – aproape de amiază.

19 Nespuse de mișcătoare sunt versurile din „Cântec”, care evocă sfârșitul bătăliei: Aici nu mai ajunse vinul sângelui, aici au isprăvit ospățul vitejii ruși, aici și-au îmbătat nuntașii, și s-au întins ei înșiși în țărană, pentru țarina rusească.

Se vestește iarba de durere, copacul se îndoaie cu amar până-n pământ.

20 După înfrângerea lui Igor, hanii poloveți au vrut probabil să dea o lovitură decisivă. Să cucerească Putivl, care se pare că era una dintre cele mai puternice fortărețe și totodată să atace Kievul. Ca să poată lovi Kievul, ei și-au propus să pună stăpânire mai întâi pe Pereiaslavl și pe Rimov, cetăți aflate mai la miazăzi de Kiev, pe partea cealaltă a Niprului, de unde să poată apoi izbi în voie cetatea de scaun a lui Sviatoslav.

21 Poetul anonim, care a creat „Cântecul oastei lui Igor”, a dat dovadă în opera sa de o înaltă măiestrie artistică. Între momentele cele mai grăitoare ale poemului se numără atât „Visul lui Sviatoslav”, cât și „Cuvântul său de aur”. „Visul” a fost creat anume cu scopul de a arăta previziunea cneazului că Igor și cu soții săi, care plecaseră singuri la luptă, vor fi înfrânți. El bănuia această înfrângere mai înainte de a-i fi fost comunicată de către curteni.

Această previziune și-o mărturisește poetic, cu ajutorul simbolurilor și metaforelor cuprinse în așa-numitul vis. Mai impresionant este „Cuvântul de aur amestecat cu lacrimi”, rostit de Sviatoslav. Acest „cuvânt” constituie cea mai înaltă expresie a ideilor patriotice cuprinse în „Cântec”. Prin el, autorul poemului exprimă de fapt propriile sale simțăminte și indirect simțămintele poporului, exprimă chemarea înflăcărată la unire.

22 În opera „Cneazul Igor” de Borodin, terminată însă de Rimski Korsakov și Glazunov, Iaroslavna află despre căderea lui Igor abia după ce-l izgonește pe fratele său, Galițchi, din cetatea Putivl.

23 Toată această scenă a pregătirii și apărării cetății Putivl este imaginară.

24 Surojul este vechiul nume al Mării Azov, pe țărmurile căreia sălășluiau triburi de nomazi poloveți.

25 Poloveții credeau într-o închipuită viață dincolo de mormânt. De aceea puneau în morminte obiecte necesare în viața de toate zilele. Gorganele ridicate deasupra mormintelor se numeau la vechii ruși kurgane.

26 Este vorba de „luceafărul de dimineață”, numit de poloveți „steaua tăcerii”. În opera „Cneazul Igor”, Borodin a creat melodii fermecătoare pe tema dragostei dintre Vladimir și Conceacovna. Cum își poate însă oricine închipui, nu există nici un fel de date exacte asupra originii pe care o avea Conceacovna, după mamă, nici asupra felului cum s-a ținut dragostea dintre cei doi tineri, nici asupra modului cum a reacționat cneazul Igor la auzul acestei vești. Sunt doar presupuneri că astfel trebuie să se fi petrecut.

27 În acest fel a încercat autorul acestei cărți să-și tălmăcească de ce un poloveț, Ovlur, îl ajută cu atâta devotament pe Igor să scape din robie.

28 În opera lui Borodin e înfățișat hanul Conceac încercând să-l ademenească pe Igor de partea lui, prin daruri, roabe frumoase și chiar o serbare dată în cinstea lui.

29 În poem se cântă:

La Dunăre s-aude glasul Iaroslavnei; ca cucul, nevăzut ea cântă-n zori.

— Zbura-voi – zice ea – ca un cuc pe Dunăre, muia-voi în apele Kaialei mănecă de breb, obloji-voi cneazului sângerânde rănila pe trupul său voinic”.

Se pare că rușii vechi atribuiau blăniței de breb – un animal înrudit cu castorul, și care a trăit odinioară și pe la noi – calitatea de a putea lecuî rănile, oprind curgerea sângelui.

30 Plânsul Iaroslavnei din „Cântec” – pe care noi cu greu îl putem reproduce în proză – și apoi din opera muzicală a lui Borodin, are și o nuanță socială, cetățenească, patriotică.

Iaroslavna ceartă vântul și soarele nu numai pentru că au pricinuit suferința lui Igor, ci și pentru că au lovit în oștirea rusă.

31 Hermina se mai numește și helge.

Roland.

E aripile gândului acuma să zburăm peste orașe, peste sate, peste fluvii, și să ne pogorâm în Franța, în orașelul Angoulême, din secolul al P treisprezecelea.

Este duminică după-amiază. Pe treptele unei fântâni de piatră, la umbra unui stejar falnic, a poposit un menestrel, un poet-cântăreț rătăcitor. 1

Poartă o haină scurtă, neagră, din catifea, și pe deasupra o mantie prinsă cu un lăntug de gât.

În mână ține o vielă. 2

În jurul lui s-au așezat pe jilțuri câțiva seniori: stăpânul locului – un conte; un stareț; patru cavaleri; apoi călugări și scutieri. Pe margine se găsesc pajii.

În urma lor s-au strâns mulțime de meseriași, calfe, oșteni, oameni de pe moșia contelui și vânători.

Cu învoirea contelui, stăpân peste acel ținut, menestrelul a recitat până atunci patru sau cinci poeme: „Chansons de geste”. 3

Nefiind un poet nobil – un poet cavaler, ca trubadurii sau truverii – neavând haine scumpe, nici slujitori, contele i-a îngăduit să cânte aici, pe treptele fântânii, nu în castelul său.

Poetul este însă meșter. S-a străduit să cânte astfel, încât să placă tuturor.

Iar cei îngrămădiți în urma jilțurilor l-au aplaudat din toată inima, bătând din palmele butucănoase:

— Bravo, iubite menestrel!... Mai cântă-ne... Mai cântă-ne...

Și contele i-a ntins o pungă cu câțiva galbeni lucitori.

Aplauzele au conținut.

Pe la ferestrele înguste ale caselor din împrejurimi s-au ivit sumedenie de capete de fete și femei, purtând bonete albe peste bucle. Și ele sunt numai urechi, dornice să audă cântul și să-l vadă pe menestrel.

Și menestrelul se înclină întâi spre conte și spre stareț; după aceea spre ferestre, și face-un semn cu mâna spre mulțime:

— Ce mai doriți să ascultați?

— Cântați-ne despre Roland! Răspunde mândru contele.

— Să auzim cum s-a născut, cum a trăit în sărăcie și s-a luptat cu Olivier, până ce s-au împrietenit, se bucură cei din popor.

— Să ne arăți cum l-a slujit pe suzeran, 4 pe Charlemagne, 5 cum și-a dat viața pentru el, mai glăsuiește contele.

Fetele chicoteau la geamuri.

— O să aflăm și despre Oda, iubita lui... O să aflăm...

Și starețul face un semn:

— Să nu uitați însă că Roland a luptat pentru Charlemagne, să-i nimicească pe păgâni...

Poetul se înclină iarăși:

— Am să vă cânt tot ce doriți...!

Câțiva copii s-au ghemuit în preajma treptelor fântânii. Un scutier vrea să-i izgonească. Se strâmbă fioros. Dar ei nu-l văd, și cată țintă cu ochii către menestrel. Acesta glăsuiește iarăși:

— Roland a fost cel mai viteaz dintre toți cavalerii Franței. El nu s-a născut în palate. Mama sa l-a născut la Sutri. L-a născut în Italia. Acolo, într-o peșteră, a văzut el lumina zilei.

— Cum s-a-ntâmplat? Am vrea să știm! Strigă un tânăr potcovar. Mama lui nu se numea Berta?

— Se numea Berta, și era sora lui Carol cel vestit. Ați auzit de Charlemagne?

— Am auzit!... Am auzit...!

— Ei bine, Charlemagne vestitul avea, la vremea când urmează aceste întâmplări ciudate, pe care vi le povestesc, o vârstă tare-naintată. Câți ani socotiți voi c-avea?

— Avea o sută!... Strigă unul dintre oștenii contelui.

— Sau poate două, strigă altul. A fost un împărat de seamă...

— Avea aproape două sute, 6 se învoiește cântărețul. Și-avea o barbă cum e neaua. Când călărea în fruntea oastei, barba îi flutura pe piept, ca un troian împrăștiat de vânturi, în mijlocul iernii. Calul se apleca cu pântecul până-n pământ când Carol se-avânta pe el.

Și menestrelul mai urmează, în timp ce sunetul viei s-aude încet, încet și grav, ca viersul cântecelor vechi despre Roland și Charlemagne.

— El cucerise toată lumea, 7 dintr-un hotar într-alt hotar, izgonindu-i pe sarazini. Era groaza păgânilor.

Starețul râde mulțumit: numai tânărul potcovar strigă din nou:

— Să lăsăm asta. Cum e cu Berta vrem să știm...

— Berta era o fată blondă, frumoasă ca atâtea fete pe care le zăresc la geamuri, numai că se îndrăgostise de-un cavaler, pe nume Milan. Se-ndrăgostise pe ascuns...

Starețul se cutremură; dar orășenii râd cu poftă. Râde și contele cu ei.

Văzându-l pe stăpânul lor că ride, râd și cavalerii, vasalii săi, râd și scutierii și cei vreo șapte sau opt paji.

Pe la ferestre râd de-asemeni femeile, dar pe ferite; iar fetele se înroșesc și-și trag înapoi capetele acoperite cu bonete.

— Dar Carol nici n-a vrut s-audă ca sora lui să se mărite cu Milan, un biet cavaler ce nu avea nici un castel, nici o feudă și nici șerbi.

Milan nici nu era prea nobil, și-apoi era și prea sărac. Lui Carol nu-i plăcea de fel.

Dar Berta îl iubea pe Milan, și fără să mai ceară voia lui Charlemagne s-a măritat.

— Cine a măritat-o? Cine? Râde un frânghier, un tânăr cu o cămașă galbenă.

— Cine? Un preot, se-nțelege...

— Dar cum?... Dar cum?... El nu știa că nu se învoiește Carol?

— Știa... Dar ce nu face punga?... În toiul unei nopți de vară, Berta s-a strecurat din casă, și preotul a măritat-o.

Starețul îl amenință pe menestrel; dar ceilalți râd și își fac semne: „Punga, câte nu poate face punga, când este plină ochi cu aur?”

— Și, după ce s-a măritat, a fugit cu frumosul Milan.

Au fugit ei, au tot fugit... Și și-au căutat un adăpost, unde Berta să poată naște.

Aflând Carol această faptă, s-a mâniat îngrozitor.

A vrut să-i prindă, să-i închidă într-o pivniță cu guzgani, să-i lase să moară de foame. Și, fiindcă n-a putut să-i prindă, a cerut papii de la Roma să-i gonească, pe Milan și soția lui, din mijlocul creștinilor. Papa i-a excomunicat.

8

Și cei doi tineri rătăceau din colț în colț, ca niște câini înfomețați, lipsiți de adăpost și hrană.

Aurul ce-l aveau cu ei, când au plecat, s-a risipit curând de tot.

Hainele li se ponoseau.

Totuși au mers, au mers mereu. Au ajuns în Italia.

Au întrebat de-un loc ascuns. Și astfel au ajuns la Sutri. Niște țărani le-au arătat o peșteră ferită-n munte. Acolo s-au adăpostit, și Berta a născut un prunc.

Pruncul era însuși Roland.

Din mijlocul celor de rând se aud suspine. Iar la geamuri multor femei li s-au umplut ochii de lacrimi și șoptesc:

— Bietul Roland, cum s-a născut...!

— Acolo, își urmează viersul poetul nostru, a crescut micul Roland, în sărăcie, din mila unor bieți țărani, ce le dădeau cu bunătate câte ceva din tot ce-aveau.

Viața lor era tare grea.

Bărbatul Bertei nu putea să dobândească mai nimic. Nici nu era deprins cu truda, ca orice nobil cavaler. Era un tânăr ușuratic.

Dragostea lui s-a stins curând. Au început lacrimi, suspine din partea Bertei și muștrări. Au început apoi și certuri.

Destul că într-o zi, sătul de lipsuri, cavalerul Milan s-a hotărât să plece-n lume.

Lăsându-i pe Berta și Roland singuri și fără nici un sprijin, Milan, cu sabia la sold, a plecat după aventuri. S-a dus și nu s-a mai întors.

Berta a rămas singură, înlăcrămată, neștiind cum ar putea să mai trăiască...

Roland avea vreo șase ani, însă crescuse zvelt, înalt. Părea că are doisprezece, sau poate cinsprezece ani. Nimeni dintre ceilalți băieți nu se putea lupta cu el. Copiii îl urmau orbește, și-i ascultau poruncile.

Și fiind el cam dezbrăcat, fiii țăranilor din Sutri s-au hotărât să-l înveșmânte.

Doi dintre ei s-au înțelese să aducă pânză, din care Berta să-i croiască lui Roland o cămașă lungă, și poate niște pantaloni. Dar n-au vorbit mai înainte dacă s-aducă pânză albă sau colorată în vreun fel. Astfel s-a întâmplat că Roland a primit de la un copil o fâșie de pânză albă, și altul i-a adus în dar o pânză cum e flacăra.

Roland le-a luat pe amândouă. A mulțumit copiilor din Sutri și a glăsuțit:
52

— Când voi ajunge cavaler, am să-mi aleg culorile roșu și alb, 9 în amintirea acestui dar făcut de voi.

Așa s-a și făcut pe urmă.

Copiii țineau mult la Roland, fiindcă avea inimă bună, era-ndrăzneț, dar prietenos, îi împăca de se certau și era gata să-i ajute, orice necaz ar fi avut.

Contele din acel ținut avea un fiu, pe Olivier. Și Olivier era voinic. Deși avea tot șase ani, părea de doisprezece ani, și poate chiar de cincisprezece, așa cum părea și Roland.

Într-o zi Olivier s-a luat la ceartă cu câțiva copii. Câinele lui mușcase pe unul dintre ei. Copiii au lovit câinele, și Olivier s-a înfuriat. I-a luat de-a rândul la bătaie.

Tocmai venea atunci Roland. Roland a vrut să-i apere pe prietenii săi de la Sutri. S-a repezit la Olivier.

S-au luat la luptă amândoi, și s-au bătut de dimineață până la prânz, neîncetat.

Olivier l-a trântit pe Roland. Și Roland l-a trântit, de asemeni, pe fiul contelui din Sutri.

Niciunul nu s-au biruit.

Atunci copiii au strigat:

— Amândoi sunteți doi voinici! Este păcat să vă loviți. Împrieteniți-vă mai bine.

Cei doi băieți s-au descleștat. S-au privit amândoi în față. Și-ndată s-au împrietenit.

Și-au jurat să se sprijine. Au devenit ca doi buni frați.

După această întâmplare, n-a trecut însă multă vreme și Olivier cu tatăl său au plecat spre cetatea Vienei, unde unchiul lui Olivier era numit guvernator.

Roland s-a întristat atâta, încât a început să plângă, întâia oară-n viața lui. A plâns câteva zile-n șir. Până la urmă i-a trecut, dar nu și-a uitat prietenul. Adeseori vorbea de el.

Și iar au trecut câțiva ani.

Roland creștea. Se făcea mare și devenea tot mai voinic.

Au mai trecut vreo șase ani.

Dar iată, într-o bună zi s-aude-n Sutri că sosește mult prea-viteazul Charlemagne.

Era în trecere spre Roma. Urma să fie-n coronat ca împărat de însuși papa.

Până atunci nu avusese pe cap coroană împărătească. Papa îl socotea doar rege. Iar Charlemagne îi trimisese poruncă să se pregătească să-i dea coroana, că de nu o să-l gonească de la Roma.

Acuma, împlinindu-și gândul, se apropia cu toți vasalii de Roma cea strălucitoare...

Era așa cam spre amiază, când ei au poposit în Sutri.

S-au întins iute corturile și mesele pentru popas. Iar Charlemagne cu toți pairii¹⁰ s-au așezat la un ospăț.

Li s-au adus bucatele: carne, și vin, și niște fructe.

Roland, ascuns după un trunchi, privea cum s-aduceau bucatele, și împăratul Charlemagne le împărțea cu mâna lui.

Mama sa Berta nu-i spusese că Charlemagne e unchiul său.

El se uita la Charlemagne, acel cu barba albă cum e floarea cireșilor în primăvară; dar mai mult se uita la carnea gătită pentru cavaleri.

Trebuie să vă spun că Roland și mama sa, prințesa Berta, erau flămânzi de vreo trei zile. Nu mai aveau în peșteră nici o fărâmbă de mâncare. Fusesse secetă, și era foamete la Sutri.

Și nu-l durea atât pe Roland, pentru el, că era flămând, cât îl rodea amărăciunea că mama sa nu avea hrană.

Văzând atâtea bunătăți în talerele de pe mese, Roland n-a mai putut să rabde.

S-a repezit. A smuls o tavă plină ochi cu bucăți de carne, și a fugit spre peșteră, să i le ducă mamei sale.

Un cavaler, băgând de seamă, a început să strige tare:

— Săriți! Prindeți pe acel tânăr. A luat o tavă cu fripturi...

Deși se petrecuse totul atât de repede, se spune că Charlemagne a fost uimit și de curajul, dar și de chipul lui Roland.

— Urmăriți-l pe acest băiat. Aflați îndată cine este, și aduceți-mi-l aici, a dat poruncă Charlemagne. La chip acest băiat ciudat arată cum eram și eu când aveam treisprezece ani...

Cavalerii s-au avântat pe urmele băiatului. Și au ajuns la peșteră.

Roland, văzând că se apropie grupul de cavaleri, a și pus mâna pe-o măciucă, gata să dea lupta cu ei.

Poate că ar fi-nceput lupta, dar mama lui, prințesa Berta, s-a grăbit să-i oprească mâna. Și a strigat spre cavaleri:

— Nu vă uitați, seniorilor, că mă găsiți astăzi în zdrențe. Eu sunt sora lui Charlemagne. Prințesa Berta mă numesc.

Cu toții au descălecat. Și au îngenunchiat în fața prințesei Berta, aducându-i omagiile cavaleresti. Apoi i-au însoțit pe ea și pe-ndrăznețul Roland în fața lui Carol cel Mare.

Charlemagne, care se-arătase atât de crunt odinioară, ascultând trista povestire a sorei sale părăsite de ușuraticul ei soț, s-a-nduioșat și a iertat-o.

A poruncit să fie dusă cu o trăsură la palat, slujită de trei mari seniori. Iar pe Roland l-a încercat în luptele cavaleriești. Și-ncredințându-se că e viteaz, i-a pus coiful cu creastă-naltă. I-a dat în mâna dreaptă o lance, de care atârna un stindard. I-a pus tunică ostășească. Și sub tunică, o cuirasă de oțel bun.

L-a învestit drept cavaler. 11

— Feuda o veți dobândi prin luptă, cavaler Roland, din țara sarazinilor, a spus la urmă Charlemagne.

Roland, la rândul-i, a jurat, după datina cavalerilor, că va lupta pentru acela ce-i devenise suzeran, pentru onoare, bătrâni, văduve și orfani. Va ține la cuvântul dat. N-o să se lupte niciodată în doi contra unuia singur. Și de va fi să cadă-n luptă, va fi cu fața la dușman. 12

După aceste jurăminte, Carol i-a dat și sabia. Era o sabie vestită, cu numele de Durandal, care fusese a lui Hector, fiul lui Priam de la Troia, ucis în luptă de Atila. 13 I-a dat și-un cal, pe Veillantif, un armăsar fără pereche.

Și l-a făcut pair al Franței.

Apoi, cu mare bucurie, în sunete de trâmbițe, oastea de cavaleri francezi s-a-ndreptat spre orașul Roma.

Charlemagne îl ținea pe Roland numai alături de el, și-l întreba neconținut cum viețuiseră de greu în peștera întunecată, el și nefericita Berta.

Tot povestindu-și, au ajuns până lângă orașul Roma, unde au fost primiți de papa.

Roland a stat de față, între toți ceilalți cavaleri, când însuși papa de la Roma i-a pus lui Charlemagne coroana de împărat, și i-a dat sceptrul bătut în pietre prețioase.

Au petrecut aici un timp. După aceea, împăratul cu cavalerii au plecat să lupte cu aceia care primejduiau într-una frontierele iubitei Franțe, și mai ales cu sarazinii.

Pe nimeni nu ura mai mult Carol cel Mare decât pe regii sarazini care ocupaseră pe atunci Spania și care tot puneau la cale să intre și-n iubita-i Franță. 14

Aflând că în cetatea Vienei se găsisse un trădător, prieten al sarazinilor, Carol cel Mare l-a cerut. Și fiindcă aceasta nu l-a dat, a pornit cu toți cavalerii să împresoare și să ia cetatea Vienei cu asalt.

Roland a mers cu Charlemagne până la Viena.

Cetatea au împresurat-o, și ar fi cucerit-o sigur, de nu ar fi venit vestea că la hotare dă târcoale regele sarazin Marsiliu.

Grăbit să isprăvească asaltul și să se-ntoarcă spre Marsiliu, Charlemagne a trimis solie conducătorului cetății, contele Guerin de Montglave. I-a spus că vrea să hotărască soarta cetății printr-o luptă între doi cavaleri de frunte. Unul trimis de Charlemagne, altul de Guerin de Montglave.

Guerin de Montglave s-a învoit.

Charlemagne a ales drept cavaler, care să lupte, pe Roland, deși toți cavalerii Franței vroiau să aibă ei onoarea de a lupta pentru împărat. 15

La rândul său, contele Montglave s-a hotărât pentru Olivier, nepotul lui cel mai iubit și cel mai îndrăzneț oștean ce se afla-n cetatea Vienei.

Heralzii¹⁶ au ieșit în câmp. Au vestit începutul luptei.

Roland lupta întâia oară pentru bătrânul Charlemagne. Nu cunoștea blazoanele. Și nu știa cu cine luptă. Olivier nu cunoștea nici el pe cel care avea să-i stea-mpotrivă.

Cei doi cavaleri viteji au îmbrăcat armuri de fier. Și-au pus coifurile, lăsându-și peste fețe vizierele ce nu aveau decât două deschizături, prin care să poată privi. Călări pe cai, având în mâini lănci ascuțite, se reped unul asupra celuilalt. ¹⁷

Și lupta între ei pornește.

Armurile răsună tare, cu zăngănit, de izbituri, însă niciuna nu se sparge. Se reped iar, își dau ocol. Și se înfruntă ca doi lei, unul și celălalt furioși. Când se lovesc de astă dată, la amândoi, într-o clipită, li se frâng lăncile-n bucăți.

Își scot atuncea săbiile. Sabia tânărului Roland abia de-ar ridica-o cinci.

Olivier are, de-asemeni, o sabie de oțel, cam cât e statul unui om.

Se ciocnesc fără de cruțare. Se clatină sub izbituri. Dar încă nu se dau bătuți.

Sar de pe cai și se-nclăștează, unul pe celălalt, cu mânie.

Amândoi, în aceeași clipă, își smulg de pe cap coifurile, își ridică pumnalele. Și sunt gata să se înjunghie.

Dar deodată, și Roland, și Olivier, se recunosc. Se-mbrățișează bucuroși. Și Roland strigă:

— Sunt învins!

— Eu mă predau! Zice cu lacrimi și Olivier. Fratele meu, bunul meu Roland. Așadar noi ne-am întâlnit, și vom rămâne împreună, până la moarte, amândoi.

S-au apropiat de locul luptei și Charlemagne, și contele ce cârmuia cetatea Vienei. S-au împăcat. Și contele s-a închinat lui Charlemagne. I-a ncredințat pe trădător.

Olivier a cerut să plece alături de Roland și Carol, și Montglave a încuviințat.

Așa s-a întărit atunci mult preavestita prietenie și însoțire pân' la moarte dintre Roland și Olivier.

Câte n-au făptuit, pe urmă, ei amândoi în bătălii...!

Trofee¹⁸ dușmanilor, luate de Roland în război, erau atât de numeroase, încât fuseseră agățate de trunchiurile de stejar ale unei întregi păduri. La fel trofee¹⁸ lui Olivier.

Mulțimea, care îl ascultă pe cântăreț, a amuțit. Pe trepte, chiar lângă copii, s-au așezat câțiva oșteni și potcovarul guraliv.

Viela sună-ncetișor. Și menestrelul își deapănă tot mai înflăcărat povestea despre Roland și Charlemagne:

— Pe urmă Roland l-a-nsoțit pe Carol și în Spania, trecând de Munții Pirinei, să apere Franța de-amenințarea sarazinilor.

Șapte ani s-a tot luptat Carol. A luat din mâinile vrăjmașe, sarazine, ținutul Spaniei: cetăți, orașe și castele.

Nu mai era necucerit decât orașul lui Marsiliu, Saragosa. 19

Și în orașul Saragosa, temutul rege sarazin, Marsiliu, acela care se-nchina lui Mahomed și lui Apolo, chemase pe seniorii săi, pe un peron de marmură. 20 Peronul era străjuț de douăzeci de mii de oameni.

— Seniorii mei, le-a spus Marsiliu, Carol din Franța ne învinge. Eu sunt pe pragul prăbușirii. Ce sfat îmi dați? Cum ne salvăm noi de la moarte și rușine?

Toți sarazinii au tăcut. S-auzeau numai răsuflări grăbite și înfricoșate.

Toți sarazinii au tăcut. Doar Blancandrin, mare senior, sfetnicul cel mai înțelept al regelui din Saragosa, cel mai viteaz și iscusit dintre ei toți, a glăsuț către Marsiliu:

— Nu te înspăimânta, o, rege. Trimite vorbă deîndată lui Charlemagne, stăpânul Franței, că dorești să i te supui, că-i dăruiești urși, lei și câini, și șapte sute de cămile, și patru sute de catări, purtând saci cu argint și aur, aur cu care-și va plăti din plin pe toți oștenii săi. S-a războit destul pe-aici. E timpul să se-ntoarcă acasă, la Aix, unde-i castelul său. Să-i spui doar că la sărbătoarea lui Saint-Michel, patronul Franței, o să vii acolo-n Aix, și vei primi, în catedrală, legea creștină, părăsind pe Mahomed, profetul sfânt, și pe Apolo cel măreț, cărora noi ne închinăm. Dacă va cere și ostateci, nu șovăi, dă-i, o, rege, dă-i dintre copiii noștri. Eu trimit pe feciorul meu. Să moară, dacă e nevoie, dar să nu pierdem noi pământul cel cucerit în Spania și rangurile de noblețe, și să ajungem cerșetori. Și eu îți jur, rege Marsiliu, pe 56 barba mea încărunțită, pe mâna care poartă spada, că Charlemagne o să se-nșele. El crede în cuvântul dat. O să-și ridice ostile, și se va-napoia în Franța, crezând că noi îi vom fi prieteni. De sărbătoarea Saint-Michel, o să te-aștepte-n catedrală. Și, fiindcă nu o să vii, inima lui orgolioasă va clocoti ca un vulcan. Va ucide pe fiii noștri. Dar e mai bine să-i ucidă, decât să pierdem Spania... Iar între timp ne-om întări, și n-or să mai cuteze să ne-nfrunte pe teritoriul stăpânit de noi.

— Poate că e mai bine astfel, au rostit sarazinii-n cor, ascultându-l pe Blancandrin.

Marsiliu și-a sfârșit consiliul.

C-un semn din deget, a chemat zece dintre seniorii săi, având în cap pe Blancandrin.

— Seniorii mei, le-a spus Marsiliu, duceți-vă la Charlemagne, în mâini cu ramuri de măslin, ca semn de pace și credință. Încredințați-l că-nainte de-a trece luna am să fiu la Aix cu-o mie de supuși, ca să primesc legea creștină, și să devin vasalul său. Luați cu voi zece catări albi, trimiși de prințul din Sevilla, cu frâiele numai din aur și cu șeile de argint. Călăreții să aibă-n brațe verzi și lungi ramuri de măslin. Stăpânul Franței o să cadă în cursa pe care i-o-ntindem...

În acest timp, Charlemagne sosise într-o cetate, la Cordova. Îi sfărâmasse zidurile. Și cu mașini nemaivăzute, ce le-adusesese în război, mașini ce azvârleau ghiulele până la trei sute de pași, îi doborâse turnurile. Pradă de

aur și argint, armuri de preț și fete mândre luaseră cavalerii săi. Nu rămăsese în Cordova nici un picior de sarazin. Câți n-au vrut să i se supună au fost tăiați cu săbiile.

Într-o zi, Charlemagne ședea la poalele unui palat impunător, din marmură, într-o livadă înflorită.

În jurul lui se află conții, baronii și toți ducii săi. Stau pe covoare de mătase și joacă un joc nou, zis „table”, cu niște zaruri mici, de os. Alții se străduiesc la șah. Și cei mai tineri își încearcă îndemânarea și puterea în lupta ce se cheamă scrimă.

Bătrânul împărat se află în umbra unui pin măreț, pe-un tron făcut întreg de aur. Lângă el stau seniori iubiți, cum sunt Roland și Olivier. Și-n jurul lor sunt, ca un zid, francezii cincisprezece mii.

Trimișii lui Marsiliu au sosit, s-au închinat în fața lui.

Blancandrin îi rostește astfel:

— Aduc salutul lui Marsiliu! El vrea să fie, Charlemagne, vasalul vostru preasupus.

Apoi îi spuse tot ce-i poruncise regele său, Marsiliu.

Auzind cele cuvântate de trimis, Carol și-a lăsat barba-n piept și a stat astfel cugetând.

A stat un timp îndelungat. Întotdeauna cugeta mult înainte de-a vorbi.

Abia pe urmă a grăit:

— Marsiliu e dușmanul meu. S-a dovedit adeseori că-i mincinos. În ce măsură pot să cred cuvintele ce mi le spuneți?

— Vă dăm ostateci câți ne cereți. Printre ei e și fiul meu, a spus șiretul Blancandrin.

Seara venise-mpurpurată. S-a ridicat un cort în care, sub pază, au fost găzduiți cei zece trimiși sarazini. Ei au stat astfel până în zori, când împăratul 57 și-a chemat din nou consiliul de seniori. Au venit lângă el Ogier, marele duce, și Roland, arhiepiscopul Turpin, Olivier, prieten cu Roland, și alți mulți nobili, și-ntre ei se mai găsea și Ganelon, tatăl vitreg al lui Roland. 21

Și Charlemagne a glăsuț:

— Seniorilor! Ne-au venit soli din partea regelui Marsiliu. El ne trimite lei, cămile și aur de Arabia. Ne cere-n schimb să ne întoarcem, și ne promite că va fi pe viitor un vasal supus, îmbrățișând credința noastră. Ne jură că nu va nutri vreodată gânduri dușmănoase față de scumpa noastră Franță. Ce spuneți voi...?

— Să fim prudenți! Au răspuns cei mai mulți seniori.

— Nenorocire-i, dacă-l credeți pe sarazinul trădător, a spus și tânărul Roland. Nu știți c-a mai trimis odată cincisprezece păgâni de-ai lui cu ramuri de măslin în mâini, ca până la sfârșit Marsiliu să ne înșele, și să pierdem pe doi seniori, aflați la el. Să continuăm acest război, așa precum l-am început, să asediem și Saragosa, să-l pedepsim pe trădător. Să nimicim puterea celui ce stă lângă hotarul Franței, cu gândul numai de-a lovi...

Carol ședea cu barba-n piept, fără să spună vreun cuvânt. Ceilalți francezi tăceau și ei. Numai contele Ganelon s-a ridicat plin de mândrie:

— Nenorocirea se pogoară asupra împăraților care-i ascultă pe nebuni.

Marsiliu vi se-ncredințează cu mâinile încrucișate, vă recunoaște suzeran și vă promite să urmeze credința voastră. Ce mai vreți?

A spus apoi ducele Naimes:

— Dacă Marsiliu ne trimite ostateci buni, putem să-l credem. Războiul a durat prea mult. Doar nu o să-și ucidă proprii lor fii... Nu putem crede că au să fie-atât de cruzi.

— Seniorilor, a rostit Carol. Pe cine spuneți să-l trimitem la Saragosa, în cetate, ducând bastonul și mănușa regelui sarazin, Marsiliu, s-aleagă pacea sau războiul?

— Îngăduiți-mi să plec eu! A rostit ducele de Naimes.

— Nu, nu, a răspuns Charlemagne. Sunteți bătrânul înțelept de care am nevoie aici...

— Îngăduiți-mi să plec eu! S-a repezit tânărul Roland.

— Sunteți prea mândru și prea aspru, conte Roland, a glăsuț la rândul său și Olivier. Cred că-i mai bine să plec eu.

— Niciunul dintre voi nu pleacă, le-a dat răspunsul Charlemagne. Am alte planuri pentru voi. Ce alt mare senior ar fi...?

— Atunci contele Ganelon este seniorul potrivit! A spus din nou tânărul Roland, crezând că-i face o favoare aceluia pe care Berta îl luase în căsătorie, după întoarcerea în Franța.

Însă contele Ganelon s-a-nfricoșat și a strigat:

— I-o nebunie ce aud! Tocmai pe mine, tată vitreg, s-a găsit Roland să arunce solia asta la Marsiliu? Dacă mă-ntorc am să-i răspund c-un rău care-o să-l coste scump...

— Cuvintele de-amenințare nu le primesc! A rostit Roland. Vă socoteam un înțelept potrivit pentru asemenea solie. Și dacă Charlemagne primește, mă duc îndată-n locul vostru...

Și contele Roland a râs; iar Ganelon s-a simțit ars de acest râs, ca de-un cuțit, mai ales pentru că vedea pe toți ceilalți dându-i dreptate nepotului lui Charlemagne.

— Sire! I-a spus lui Charlemagne contele Ganelon atunci. Mă duc la regele Marsiliu, dar pe Roland nu-l mai iubesc, și nu-l mai socotesc ca fiu.

Mă duc, dar știu că nu mă-ntorc, cum nu s-au mai întors nici ceilalți seniori trimiși la Saragosa.

— Veți merge, a spus Charlemagne, fiindcă așa vă poruncesc.

Și i-a întins întâi bastonul, apoi, din mâna lui, mănușa. Dar când s-o prindă Ganelon, mănușa i-a scăpat în iarbă.

Ganelon a încălecat pe calul său numit Tachebrun; a luat în mână sabia ce purta numele Murgleis, și a pornit spre Saragosa. În drum l-au așteptat trimișii regelui sarazin, Marsiliu, în fruntea lor cu Blancandrin.

Blancandrin călărea acuma alături de Ganelon, mergând în trap spre Saragosa. Îi dăruise lui Ganelon un cal de preț. Și sarazinul glăsuia cu vorbe pline de dulceață:

— Carol e mare și puternic. Și-a biruit pe toți dușmanii. A biruit și Anglia. De ce râvnește la ținutul ce este cucerit de regele Marsiliu?

— Așa este voința sa. Nu-i om în toată lumea asta să fie pe măsura lui...

I-a dat răspunsul Ganelon. Și-i urăște pe sarazini. Ați năvălit în Spania. Ați fi intrat poate și-n Franța, de nu se afla Charlemagne. Întoarceți-vă-n țara voastră...

— Francezii sunt viteji și nobili, a rostit iarăși Blancandrin. Dar unii conți îi fac rău lui Charlemagne, când îi dau sfaturi prin care-l mână la pieire...

— Nu e adevărat ce spuneți despre seniori, a zis francezul, afară numai de Roland, care-ntr-o zi o să plătească purtarea lui nesăbuită...

Tot călărind, s-a arătat zidul cetății sarazine. De pe ziduri îl aclamau soțiile seniorilor, și chiar regina lui Marsiliu. Strigau în cor: „Trăiască Franța!” Vroiau să se prefacă prieteni, și nu dușmani de moarte ai Franței, precum erau de fapt.

La umbra unui pin era tronul înalt, acoperit de stofe scumpe și mătăsurii. Pe tron sta regele Marsiliu.

În jurul lui, ca o pădure, se aflau douăzeci de mii de oameni, cu sulite și platoșe.

— Rege Marsiliu, Charlemagne cere să vă supuneți lui și să primiți credința noastră. Dacă nu îl veți asculta, o să vă lege, o să vă ducă la Aix, în capitala sa, și-acolo vă veți pierde viața, în chipul cel mai rușinos...

Marsiliu s-a schimbat la față și a pus mâna pe o lance, gata s-o zvârle-n Ganelon. Dar contele și-a tras din teacă sabia doar puțin de tot, de-un lat de palmă. Și-a azvârlit din spate haina de zibelină și a spus:

— Nu mor fără să iau cu mine pe cei mai buni seniori ai voștri! Mai bine ascultați ce spune, prin gura mea, chiar Charlemagne. Dacă vă veți supune-ndată, puteți păstra, dar ca vasal, jumătate din țara voastră. Cealaltă parte o va lua orgoliosul conte Roland. De nu-i veți asculta porunca, vă va lega pe-un cal de rând, și-o să vă ducă pân' la Aix, și-acolo vă va tăia capul...

— Te voi ucide, Ganelon, a strigat regele Marsiliu.

Dar contele, având în mână sabia sa tăioasă, Murgleis, se sprijinise de un pin, și era gata să dea lupta.

În vremea asta, Blancandrin i-a șoptit regelui Marsiliu ce ură avea contele contra feciorului său vitreg:

— El este gata să trădeze!... Șoptea în taină Blancandrin.

— El este gata să trădeze, șopteau și ceilalți sarazini.

— Așaa? Atunci se schimbă totul... Seniorule, a zis Marsiliu, mie îmi place să-mi vorbești de Charlemagne. Pe cât știu eu, a viețuit cam două veacuri. Pașii săi au călcat pământul în lung și-n lat. Pavăza lui a primit în luptă sute de mii de lovituri. Toți regii de odinioară, care erau dușmanii Franței, au ajuns niște cerșetori. Când oare se va odihni?

— Charlemagne este un viteaz. Eu nu pot înceta să-l laud, a spus contele Ganelon. Și cât timp vor trăi cei doisprezece pairi, care formează avangarda, cu douăzeci de mii de oameni, cei mai buni cavaleri francezi, nimeni nu-i poate sta-mpotriva...

— Ce-i de făcut? L-a întrebat regele sarazin pe conte, știind că-i gata să trădeze. Hai, vino să ne răcorim coala, la umbra pinului, pe marginea unei fântâni, în care apa murmură. 22

Și Ganelon s-a așezat pe marginea unei fântâni, la umbra unui pin înalt. Nu se priveau nici unu-n față.

Marsiliu îl vedea pe conte în luciul apei, pe furiș. Ganelon îl privea la fel pe regele din Saragosa.

— Ce-i de făcut? A zis Marsiliu.

— Carol cel Mare e viteaz. Carol și-a regăsit nepotul, pe prea-trufașul conte Roland, și vrea să-i facă-n dar ținutul ce-i stăpânit de sarazini. Și chiar orașul Saragosa ar vrea să-l dea contelui Roland, a spus regelui Ganelon....

Vrea să-și asigure hotarele din partea sarazinilor. Cât vor trăi contele Roland și Olivier, prietenul lui, Carol va fi biruitor. Nimeni nu-i poate sta-mpotriva.

— Seniore, a zis iar Marsiliu. Eu pot să strâng cam patru sute de mii de cavaleri în luptă, și să-l lovesc pe Charlemagne.

— V-ați pierde oastea în zadar, a spus contele Ganelon, privind în apă pe Marsiliu. Asta ar fi o nebunie. Nimeni nu-l poate birui. Mai bine este să-i trimiteți lui Charlemagne comorile pe care le-ați făgăduit, să-ndestuleze pe seniori. Trimiteți și pe fiii voștri ostateci împăratului. Și el se va întoarce-n Franța... Prin grija mea, or să rămână în ariergardă toți pairii, cu Olivier și cu Roland, și douăzeci de mii de oameni, floarea oștirilor franceze, în trecătoarea Roncevaux... Voi o să-i atacați acolo cu sutele de mii de oameni, pe care știu că îi aveți, și o să-i omorâți pe toți. Murind acești seniori viteji, și partea cea mai bună a oastei, războiul o să înceteze.

— Puteți jura, a spus Marsiliu, că va fi astfel precum spuneți, în trecătoarea Roncevaux?

— Mă jur pe luciul săbiei ce poartă numele Murgleis, a rostit tare Ganelon.

Dar când s-a jurat Ganelon pe luciul săbiei Murgleis, din slăvi s-a auzit un tunet.

Și a-nceput să bubuie cu lovituri ca de ciocan.

Fulgere lungi au spintecat cerul de sus și până jos. Un vifor s-a dezlănțuit. Pinul sub care se aflau s-a clătinat pân' la pământ, gemând cu vorbe ca de om:

— Un prăpăd groaznic va veni!”

Marsiliu și cu Ganelon s-au ridicat și au fugit.

Din fugă, regele a spus:

— Roland va fi de noi ucis!

— Sunt dornic ca să mă răzbun! A șuiertat și Ganelon.

Pinul din marginea fântânii a fost izbit atunci de trăsnet, și ars până la rădăcini.

— Charlemagne va fi nimicit, a glăsuț aspru Marsiliu.

— Pe Roland vreau să mă răzbun, a șuiertat iar Ganelon. Pe Olivier și pe pairi vreau să mă răzbun, fiindcă țin la el.

Și regele a poruncit să se deschidă ușile sălilor pline de comori și să se ncarce pe catări sute de saci umpluți cu aur, să vie și ostatecii.

L-a sărutat pe Ganelon. I-a dăruit o sabie și, i-a mai dăruit un coif.

Soția regelui Marsiliu, cu numele de Branimonda, vicleană ca și regele, i-a dăruit lui Ganelon două coliere de ametist, granate și aur curat pentru soția contelui.

— Pentru ca să nu fie bănuieli, a mai spus contele Ganelon, fiul meu cel adevărat, ce se numește Baudouin, se va găsi-ntre cavalerii-ariergărzii, când vor intra în trecătoare. Doresc să fie ocrotit. Cum o să faceți acest lucru?

Marsiliu a luat o platoșă, adusă din Arabia, și i-a dat-o lui Ganelon.

— E platoșa ce-o purtam eu. Să-o îmbrace Baudouin. Toți sarazinii vor cunoaște-o. Și nimeni nu-l va mai lovi.

Catării erau încărcăți. Regele sarazinilor i-a mai grăit lui Ganelon:

— Seniore Ganelon, duceți lui Charlemagne aceste daruri, și nu uitați ce mi-ați jurat pe luciul săbiei Murgleis.

Și iarăși s-au îmbrățișat Ganelon, regele, regina, Blancandrin și alți sarazini.

Fusese larg deschis drumul trădării.

Și într-o noapte, Charlemagne visa că ținea-n mână dreaptă lancea, și Ganelon s-a repezit, i-a smuls-o și i-a sfărâmat-o. I-a rupt-o cu atâta furie, că așchiile au zburat până-n înaltul cerului. 23

Spre dimineață, Ganelon s-a înfățișat lui Charlemagne cu aurul, ostatecii și jurământul lui Marsiliu.

— Seniori, vă strângeți armele, pornim spre patrie, spre Franța!... A dat poruncă Charlemagne. Cine va fi în ariergardă...?

— Roland, frumosul meu fiu vitreg. Nu e nimeni mai brav ca el, s-a auzit glasul trădării, glasul contelui Ganelon. Olivier, prietenul lui bun. Toți cei doisprezece pairi.

— Cine va fi în avangardă?

— Ogier din Danemarca, sire. N-aveți pe nimeni mai destoinic, a rostit iarăși Ganelon.

— Fiți sigur, conte Ganelon, mie nu-mi va cădea din mână arma, cum v-a căzut vouă mânușa, în fața împăratului... A râs din nou tânărul Roland.

Rămânem noi în ariergardă, Olivier, eu și toții pairii.

Ganelon a scrâșnit din dinți. Fața lui verde ca veninul se înverzise și mai mult.

Prin văile din Pirinei, patru sute de mii de oameni, de sarazini, treceau călări, cu scuturile agățate de gâturile cailor, având pe ei cămăși de zale, coifuri pe cap, săbii în dreapta, lănci în stânga, și inimile-ncrâncenate...

E miezul nopții. Ei gonesc. Se urcă-n vârful munților. Așteaptă zorii lucitori.

Prin trecătoarea Roncevaux trece acuma avangarda, cu contele Ogier, danezul. Trece și Charlemagne, bătrânul. Ducele Naimes e lângă el. Urmează apoi grosul oastei.

— Duce, rostește Charlemagne, nu am greșit eu, ascultându-l pe Ganelon, să las în urmă floarea oștirilor franceze, din douăzeci de mii oameni,

și toți tinerii cei mai vrednici, pairii mei cei mai destoinici, cu Roland și cu Olivier?

Ducele Naimes tace mâhnit.

Charlemagne a trecut în Franța.

Ariegarda e-n Spania. Se-nșiră ca un fir de ață prin trecătoarea Roncevaux, având în frunte pe Roland.

Tobe sună pe coline. Caii aleargă, tropăind. Răsună mii de trâmbițe.

Trădarea își arată glasul.

Iar ziua se înfățișează cu fața clară, luminată, făcând să strălucească, roșii, armurile francezilor...

Lupta e gata să înceapă între francezi și sarazini.

Și ajungând cu povestirea aici, ar fi să spunem că, auzind cum s-a ntâmplat cu Roland și cu Olivier, și douăzeci de mii de tineri, floarea oștirilor franceze, care erau în ariergarda armatelor lui Charlemagne, vânduți de contele Ganelon, mulțimea ce-asculta pe menestrel se frământa cu furie.

— Iată un nobil cum trădează, atunci când vrea să se răzbune! Nu ține seama de credință, de jurămintе, prietenie... Nu ține seama de nimic... Vitejii își vor pierde capul.

— Lăsați... Tăceți!... Glăsuiau alții. Să-l auzim pe menestrel! Bietul Roland, ce-l mai așteaptă!... Spune, iubite menestrel, spune ce s-a mai petrecut...!

Și menestrelul povestea cum s-au ivit în Pirinei oștile regelui Marsiliu.

— Zgomotul armelor de oțel și nechezatul cailor se auzeau până departe, în trecătoarea Roncevaux. Olivier, prietenul lui Roland, auzea zgomotul de arme și nechezatul cailor. El călărea până pe-o culme. Privea în zări și ce vedea? Oștirea regelui Marsiliu înveșmântată în oțel, sute de mii de sarazini, care sub raza dimineții păreau un rug aprins pe creste, un foc imens, fără hotar.

— Senior Roland, a grăit el, socot că vom avea o luptă cu sarazinii lui Marsiliu. Ne-a trădat poate Ganelon...

— Taci, Olivier, a zis Roland. Ganelon îmi e tată vitreg. Nu mai rosti nici un cuvânt de hulă împotriva lui. N-ascult cu inima ușoară.

Olivier călărea-n galop, pe altă creastă, și vedea cum sarazinii-ncercuiesc, în trecătoare, pe francezi, din toate cele patru zări.

— Senior Roland! Glăsuia el. Sunați din cornul scump de fildeș, de aur și cristal, spre Franța, ca să audă Charlemagne și să ne vină-n ajutor. Oriunde cercetez în munte văd numai sarazini călări, cu coifurile lucitoare, bătute-n pietre prețioase, din care parcă țâșnesc flăcări, cu scuturile agățate de gâturile cailor, și-n vârful lăncilor având flamuri, pe care sunt brodate, cu fire scumpe, de mătase, luna și soarele din cer.

Dar contele Roland zâmbea spre prietenul său Olivier, și-i răspundea neînfricat:

— Seniore, eu m-aș rușina să mă întorc în patrie, în dulcea Franță, dacă astăzi n-aș fi în stare să o apăr și aș chema în ajutor pe Charlemagne și grosul oastei.

De trei ori l-a ndemnat prea bine contele Olivier pe Roland să sufle-n cornul său cel scump și să-l cheme pe Charlemagne, ca să le vie într-ajutor.
24

Olivier era înțelept.

Roland n-a vrut însă s-asculte. Din îndrăzneală și mândrie, Roland n-a vrut s-asculte sfatul.

— Nu, conte Olivier, zicea tânărul Roland prietenului. Nu vreau să-mi înjosesc părinții, neluptând azi cu sarazinii, oricât sunt ei de numeroși. Nu vreau să arunc dezonoarea asupra dulcii mele Franțe. Sabia dragă, Durandal, dată mie de Charlemagne, în al cărei mâner de aur au fost puse cândva relicve, 25 se va scărda curând în sânge. Eu vă asigur că niciunul din sarazini nu va rămâne cu viață-n bătlia asta.

Contele Olivier trecea și el în rândurile oastei.

— Nu ați vrut, conte, s-ascultați pe Olivier, prietenul vostru, glăsuia el către Roland. Uriașă e armata care ne-ncercuiește în Roncevaux. Munții sunt plini de călăreți: văile și câmpiile, vâlcelele, pădurile, stâncile și prăpăstiile. Iar noi avem o oaste mică, pe lângă ei. Dacă-l chemați pe Charlemagne, nu ne pândează azi un dezastru... Acum vă ascult ordinul.

— E blestemat acela care poartă în piept o inimă, în care-și are cuibul teama... Mai rostea tânărul Roland. Și striga către cavaleri: Seniori viteji! Știți doar cu toții că împăratul ne-a lăsat în ariergardă, fiindcă nu e niciunul printre cei din juru-mi să nu iubească dulcea Franță. Loviți dușmanul fără milă! Eu voi izbi cu Durandal, sabia mea mult încercată...

Și călărind pe armăsarul cu foc în vine, Veillantif, Roland pornea semeț în fruntea oastei, urmat de Olivier, Turpin și de ceilalți seniori francezi.

— Regele sarazinilor își prăvălește ostile sale peste noi. Cu lovituri de sabie îi vom plăti această faptă... Rostea spre cavaleri Roland.

Iară din munte, ca o mare ce se revarsă peste țărături, năvălea oastea sarazină, cu lăncile, cu săbiile, cu arcurile, spre francezi, având în frunte pe Aelroth, nepotul regelui Marsiliu, ce se jurase să-l ucidă cu mâna lui chiar pe Roland.

Ostile erau față-n față.

— Strigați, francezi! Spunea Roland. Să se audă până-n cer strigătul vostru vitejesc...

— Montjoie!... 26. Strigau toți cavalerii. Întâmpinând pe sarazini.

Însă cel care călărea în fruntea sarazinilor, nepotul regelui Marsiliu, a glăsuț către Roland:

— Nebun este acela care v-a părăsit în Spania. Acum Franța voastră dulce își va pierde pe veci onoarea, și Charlemagne mâna sa dreaptă.

Auzind vorbele pe care nepotul regelui Marsiliu i le rostise în obraz, Roland și-a simțit inima străpunsă ca de un pumnal. Nu l-a lăsat pe sarazin să își termine cuvântarea.

— Primește-ți plata, i-a strigat. Franța își va păstra onoarea. Loviți-i, cavaleri, cu sete...

Și, ridicând pe Durandal, l-a izbit groaznic pe Aelroth, culcându-l în țărâna rece.

Un duce al sarazinilor, fratele regelui Marsiliu, care avea o frunte largă, cam cât lățimea unui scut, și ochii depărtați de nas, vrea să-l răzbune pe Aelroth.

— Acum ai să te lupți cu mine! Franța-și va pierde azi onoarea, și Charlemagne mâna sa dreaptă, l-a înfruntat necruțător, și a-ntins lancea spre Roland.

Dar tânărul Roland a dat, cu sabia sa Durandal, în trupul sarazinului, sfărâmându-i scutul, zalele, coiful și lancea, lăsându-l fără de suflare.

Locul vuia de lovituri. Se încleștaseră în luptă întâia parte a oștirii regelui sarazin, Marsiliu – în număr de-o sută de mii – și cu mănunchiul de francezi.

Roland, gonind cu Veillantif, având în mâini pe Durandal, făcea în jurul său un gol.

Și cetele de sarazini se prăbușeau ca firul ierbii în timpul verii, când coșul străbate câmpul înverzit.

Alătura de el lupta și înțeleptul Olivier. Sabia lui, zisă Hauteclaire, care fusese altădată a unui împărat roman, și-avea mânerul tot de aur, căptușit însă cu cristal, în care se-ascundeau relicve, ca și în Durandal, sclișea de sânge sarazin.

Arhiepiscopul Turpin, în zalele de cavaler, slujind mai mult iubita Franță decât amvonul catedralei striga:

— Montjoie!... Seniori francezi. Onoare nouă, ce luptăm cu mii și mii de sarazini... Loviți, uciideți pe dușmani!

De-asemenea, cei doisprezece pairi ai Franței nu erau mult mai prejos decât Turpin sau Olivier, decât Roland, nebiruitul.

Dintre francezi au căzut mulți, ce nu aveau să-și mai revadă părinții, rudele, copiii, și nici mult îndrăgita Franță. Dar dintr-o sută și mai bine de mii de sarazini, pe care-i adusesese-aici Marsiliu, n-a mai scăpat nimeni cu zile.

A încetat o clipă lupta.

Francezii își deplângeau morții și îi căutau neosteniți, printre mormanele uriașe de sarazini, care zăceau în jurul și deasupra lor – cum se luptaseră vitejii până la ultima suflare.

În acest timp, în patrie pornise o furtună mare. Vântul urla. Cădeau de sus fulgere verzi, nimicitoare. Trăsnete doborau copacii. Pământul se cutremura. Și de la Saint Michel-Peril, până la Reims din Besancon, până la portul din Wissant, nu era nici o casă-ntreagă, nezguduită de cutremur, cu zidurile necrăpate. Și cerul se înnegurase, parcă era spoit cu smoală.

Iară-n cumplita trecătoare, la Roncevaux, în Pirinei, Marsiliu însuși se-arăta călare, urmat de trei sute de mii de oameni. Coifurile dușmanilor, bătute în mărgăritare, și scuturile lor de aur, zalele scumpe de oțel, și lăncile, și săbiile, având mânere de argint, umpleau tot locul de luciri și scânteieri nemaivăzute.

Atunci a început atacul arhiepiscopul Turpin. Încălecând calul pe care îl dobândise într-o luptă, când ucisese pe un rege din Danemarca, a strigat:

— Montjoie! Seniori și cavaleri ai dulcei Franței, la atac...!

— Montjoie! Răspundeau cavalerii, câți mai puteau să țină-n mână săbii sau lănci încă întregi.

Războiul a pornit din nou.

Cei mai viteji erau în frunte: Roland, Olivier și Turpin, urmați de toți pairii Franței.

Pe câți lovea contele Roland, cu Durandal, îi spinteca din creștet până la mijloc, tăind și caii de sub ei. Olivier reteza pe alții.

Totuși, din ce în ce mai mulți cădeau din cavalerii Franței. Dar răpuneau mai înainte zeci, sute, mii de sarazini.

Unul singur dintre francezi nu primea nici o lovitură. Era fiul lui Ganelon.

— Conte Roland, uitați-vă, nu-i lovitură să-l atingă pe Baudouin, acela care e vlăstarul lui Ganelon, i-a arătat un cavaler. Un sarazin care-a fost prins mărturisește că platoșa pe care-o poartă este a regelui Marsiliu. Și tot el ne-a mărturisit trădarea mișelească a lui Ganelon.

Roland strigă spre Baudouin:

— Platoșa ta-i semnul trădării? Răspunde, fratele meu vitreg! Rușinea ne acoperă... Ganelon ne-a vândut pe aur regelui sarazinilor, și te-a cruțat numai pe tine. Platoșa e a lui Marsiliu.

— Dacă tatăl meu a făcut trădarea, eu îi voi scoate inima cu sabia ce-o port în mână! A spus tânărul Baudouin. Platoșa mi-o azvârl îndată.

Și cavalerul și-a azvârlit platoșa care-l ocrotea. S-a avântat în bătaie, lângă Roland și Olivier.

Neocrotit de platoșă, tânărul conte a simțit cum o lance îl fulgeră, din spate până în grumaz.

— Vezi Roland? Nu sunt trădător...!

Roland s-a oprit locului:

— Montjoie! Ai să fii răzbunat. Ganelon va fi pedepsit. Tu ai căzut între viteji...

Și lupta s-a înverșunat.

Sângele se vărsa-n șiroaie, care-necaseră strâmtoarea și îi stropea pe cavaleri.

Caii călcau numai pe leșuri. Picioarele le lunecau în roșia, calda băltoacă. Și sarazinii năvăleau din ce în ce mai mulți, în jurul francezilor tot mai puțini.

— Seniore, frate Olivier, rostea acum Roland, cum am putea să-i dăm de veste, până-n Franța, lui Charlemagne, că noi pierim? Spuneți cândva să sun din corn... Să vie și să ne răzbune...

Olivier s-a-ntors spre Roland, spunându-i cu-amărăciune:

— Ar însemna, conte Roland, să insultați părinții voștri, și să dezonorați chiar Franța... Așa ziceați mai adineauri. Și eu vă spun, conte Roland, că nu cred s-o mai revedeți pe Oda, pe surioara mea, care vă e logodnică. Cât v-a iubit biata de ea! Și cât va plânge, auzind că ați căzut la Roncevaux.

Roland, o clipă stând din luptă, a rostit:

— De ce vă mâniați atâta? Îmi sunteți frate drag și prieten. Pe blânda Oda o iubesc. O să mă doară despărțirea. Dar gândul mi-e la dulcea Franță, și la poporul amenințat de sarazini. Pentru ei trebuie să luptăm.

— N-ați ascultat ce v-am rostit. Nu ați sunat la timp din corn. Bravura nu e întinată de o-nsoțește prevederea. Din vina voastră au pierit atâția nobili cavaleri. Au pierit toți pairii Franței. Și prietenia ce ne leagă atât de mult pe amândoi se va sfârși în astă-seară. Nici nu o să apară luna, și-amândoi ne vom despărți de Franța și de toți cei dragi...

Arhiepiscopul Turpin, prinzând o clipă de răgaz, s-a apropiat de ce doi tineri și le-a rostit:

— Nu vă certați! Totul s-apropie de sfârșit. Dacă sunați din corn, Roland, nu ne mai poate ajuta nici împăratul Charlemagne. Totuși, el se va reîntoarce, și ne va răzbuna din plin. Sunați din corn, conte Roland!

Roland și-a dus la gură cornul din aur, fildeș și cristal, și a sunat atât de tare, încât tâmpilele i-au plesnit, și sângele, ca un val roșu, l-a podidit peste armură.

Charlemagne a auzit cornul.

— Stați! A zis el către seniori. Roland ne cheamă într-ajutor.

Dar a sărit și trădătorul:

— Nu credeți asta, Charlemagne, a rostit el. Nu știți mândria lui Roland?

Mai bine ar pieri ucis, decât să cheme într-ajutor. Sigur, e la vreo vânătoare.

Se veselește, așa cum este tinerețea. Mergeți în tihnă mai departe. Și fiul meu este cu el...

Roland sună în corn din nou. Trupul i-e ud, nu de sudoare, ci sângele l-a potopit.

— Stați! Dă iar ordin Charlemagne. Sunetul cornului acum e mistuit parcă-n durere. Roland e în primejdie.

— Nu vă temeți, zice Ganelon. Și fiul meu este cu ei...

— Ba da, spune ducele Naimes. Sunt sigur că a fost trădat. Și trădătoru-i Ganelon! Doar el a vorbit cu Marsiliu...

La un semn al lui Charlemagne, Ganelon a fost prins în brațe de cavaleri, legat în ștreanguri, agățat de un cal de rând, și fiecare l-a lovit cu latul săbiei, în spate.

Treizeci de mii de trâmbițași sună răspunsul lui Roland. Charlemagne și-a și-nturnat calul. Cu barba albă până-n brâu, având în mână pe Joyeuse, sabia lui fără pereche, gonește în galop, urmat de contele Ogier, ducele Naimes și alți seniori, cu toți vasalii după ei.

În trecătoarea Roncevaux lupta aproape s-a sfârșit. E drept că regele Marsiliu a părăsit câmpul de luptă, după ce contele Roland i-a retezat, cu Durandal, mâna ce ținea sabia, de-a dreptul de la-ncheietură. Olivier însă a murit.

Mai înainte de-a muri, Olivier l-a rugat pe Roland:

— Sângele mi s-a scurs din trup. Frâul calului nu-l mai țin. Și calul mă poartă spre margini. Simte și calul c-am să mor... Dar vreau să mor între dușmani. Roland, seniore, prinde frâul, și trage-mă în iureș iar...

Roland a prins calul de frâu. L-a tras spre iureșul dușman. Sarazinii, cât l-au văzut pe Olivier lângă Roland, s-au îngrozit.

Olivier a murit în șa, cu sabia Hauteclaire în mână, între dușmanii sarazini, ce tremurau de teama lui, ca frunza plopului în vânt.

Din toți cei douăzeci de mii, n-au mai rămas decât doi oameni: Turpin și contele Roland.

Acum se stinge și Turpin, arhiepiscopul de Reims, lovit de lănci și de săgeți, dar tot în șa, între dușmani.

— Montjoie! Strigă din nou Roland, deși e sfârtecat cu totul de tăieturi de sabie. Și pornește, pe Veillantif, spre sarazini, neînfricat. Abia se ține însă-n șa. Dar sarazinii nu-ndrăznesc să se apropie de Roland.

— Nimeni nu-i poate sta-mpotrivă, glăsuiau ei. Și de departe – auziți – sună în trâmbițe francezii! Și se întoarce Charlemagne. Hai să fugim! Hai să fugim!

Câți au rămas încă în viață, din marea oaste sarazină, se-ntorc și fug înspăimântați.

Roland simte că i-a sosit sfârșitul. Vrea să-și sfârâme sabia, să n-o găsească vreun dușman. De trei ori dă cu sabia, dă cu nădejde într-o stâncă.

Sabia nici nu se știrbește, dar stânca se despică-n două. 27

Se lasă-atunci lângă un pin, punând sub el, la adăpost, cornul de aur și de fildeș, și sabia sa, Durandal.

— O, Durandal, șoptește el, cu tine eu am biruit atâți dușmani ai dulcei Franțe, câte fire de păr se află în barba – albă cum e floarea în luna lui aprilie

— A celui ce mi-e suzeran... Să intri-n mână de viteaz...

Și se lungește lângă pin, cu fața către Spania, către dușmanul care fuge, lăsând în urmă-i nori de praf.

— Când Charlemagne o să ajungă în trecătoarea Roncevaux, va ști că am căzut cu fața tot îndreptată spre dușman, că-n luptă am fost victorios! Își spune el încetișor. Iar gândurile lui din urmă i se îndreaptă către țară, spre Franța sa prea mult iubită. Își lasă fruntea lin pe brațul atât de ostenit de luptă și își dă ultima suflare.

După încă puțină vreme, Charlemagne a sosit acolo, în trecătoarea Roncevaux. Amurgul coborâse roșu. Curând avea să vie noaptea. Dar Charlemagne și-a îndreptat ochii spre slavă. S-a rugat s-adaste încă puțin ziua, până-și sfârșește răzburarea. Soarele a stat locului. Într-un galop, ca o furtună, Charlemagne a zburat cu oastea pe urmele acelora ce-i ucisese războinicii.

În luptele care-au urmat, acei care fugiseră din trecătoarea Roncevaux și-au plătit crimele, răpuși de sabia lui Charlemagne, iar alții au pierit de teamă.

Și-a fost luată Saragosa, cetatea sarazinilor.

Regele lor, crudul Marsiliu, s-a azvârlit, îndurerat, pe zidurile sfărâmate de ostile lui Charlemagne, și-a plâns până și-a dat sfârșitul.

Când a ajuns în patrie, la Aix, în capitala lui, și a urcat pe treptele palatului de marmură, Charlegmane a găsit o fată gingașă, albă, tremurând.

Se numea Oda, 28 și era sora contelui Olivier, cea mai frumoasă dintre toate copilele întregii Franțe.

— Unde îmi e logodnicul? Unde-i Roland, ce îmi jurase că am să fiu soția lui? A-ntrebat ea cu glas sfios.

Lui Charlemagne i s-au umplut ochii de lacrimi și a spus:

— Roland s-a stins ca un viteaz, căzând cu fața spre dușman. Trupul lui și-al lui Olivier le-am așezat într-un mormânt de marmoră din catedrala de la Blaye. Și inimile lor le-am pus într-o cutie prețioasă, din aur și din pietre scumpe. Ție-ți voi da, frumoasă Oda, pe fiul meu, pe Louis, de soț, și ai să fii împărăteasă...

Fata n-a spus nici un cuvânt. A suspinat, pală la față ca frunza din octombrie, a căzut jos și a murit, în timp ce toți seniorii Franței plângeau în hohote pe Roland, iar Charlemagne își smulgea barba, gema cu inima zdrobită de-o suferință fără seamăn.

Pe urmă a fost judecata contelui Ganelon, acela care trădase Franța, pe Charlemagne și oastea de cavaleri, la Roncevaux.

El a fost strâns legat cu lanțuri de patru armăsari sălbatici, care l-au rupt în bucățele. Și-alăturierea au fost uciși alți treizeci de bărbați din neamul contelui trădător, Ganelon. Aceștia au fost spânzurați, ca să se țină minte bine că nu e vină mai grozavă decât aceea de-a trăda patria și pe cei viteji.

Iară mulțimea, ascultându-l pe menestrel, plângea și ea soarta cea tristă a lui Roland, viteazul de la Roncevaux, căzut cu fața la dușman. Și aplauda însuflețită, când auzea că Ganelon a fost, în fine, pedepsit.

Și multă, multă vreme, oamenii, care cunoșteau cântul străvechi despre Roland, s-au dus în orașelul Blaye, să pună flori pe trei morminte de marmură albă ca neaua, care, precum zice legenda, aparțin lui Roland, Olivier și Odei. 29

Așa-l slăveau ei pe Roland... Așa-i slăveau pe cei viteji!

1 Menestrelii erau poeți-muzicanți medievali, care cântau sau recitau poeme, și alteori chiar povesteau în proză. Însoțindu-și glasul cu diferite instrumente. Ei nu erau de origină nobilă, ca trubadurii sau truverii. La început, menestrelii fuseseră adesea numai niște slujitori ai poezilor cavaleri-trubadurii sau truverii, ale căror poeme le cântau sau le psalmodiau cu voce tare. Mai târziu, prin secolele al XII-lea și al XIII-lea, încep să devină independenți. Pe lângă poemele create de trubaduri, compun și ei altele, sau le prelucrează pe cele vechi. Cu toate că ei continuă să oglindească în cântece concepții impuse de biserică sau nobilimea feudală, se remarcă totuși la menestrelă apropierea de creația populară, și chiar unele accente critice la adresa bisericii și nobilimii. Menestrelii erau de altfel mult iubiți de popor, ca și jonglerii (alți cântăreți, cărora le-au urmat și cu care se și confundau uneori), pe când trubadurii și truverii erau apreciați în special de aristocrație.

2 Viela este strămoașa îndepărtată a viorii de astăzi. Istoria ei este legată de aceea a menestrelilor. La început (secolul al XI-lea), se cânta la vielă, învârtindu-se dintr-o manivelă.

Însă în secolul al XIII-lea ea avea cinci coarde, pe care se cânta cu un arcuș. În 1225, strada Rambuteau – din Parisul de azi – se numea „strada cântăreților de vielă”, și cincizeci de ani mai târziu și-a schimbat numele în „strada menestrelilor”. Viela s-a transformat, la începutul secolului al XV-lea, în violă, și-abia pe urmă s-a născut vioara.

3 „Chansons de geste” sunt acele poeme epice franceze în care se povestesc fapte de arme, de vitejie, bazate pe anumite întâmplări istorice sau legendare. Vine de la latinul „gesta” sau „res geste”, adică fapte de război, întâmplări însemnate.

4 Până în secolul al XI-lea, în Franța se desăvârșește procesul de feudalizare. Din cauza transformărilor economice, și datorită nivelului scăzut de dezvoltare a forțelor de producție, pământurile ajung în mâinile marilor nobili. Stăpânul întregului pământ era socotit regele sau împăratul, care îl împărțea ducilor, conților, episcopilor și stareților marilor mănăstiri.

Regele era suzeranul, iar ducii, episcopii etc., marii săi feudali.

La rândul lor, marii feudali erau suzeranii baronilor și viconților, și aceștia ai cavalerilor.

În schimbul feudelor pe care le primeau de la suzeranii lor, nobilii feudali trebuiau să vină în ajutorul suzeranului la război, și la nevoie să moară pentru el. Aveau, de asemenea, și alte obligații de ordin material, iar suzeranul trebuia să-i ocrotească pe vasalii săi. Toată această organizare nu avea alt scop decât menținerea exploatarea țărănimii, pe umerii căreia apăsa întreaga ierarhie feudală.

5 Carol cel Mare (768-814) este cunoscut în poemele eroice franceze sub numele de Charlemagne. În cursul unei domnii de 46 de ani, el a pus stăpânire pe aproape toate ținuturile care fuseseră în stăpânirea imperiului roman de apus, purtând aproape 50 de campanii militare. Războaiele sale aveau ca scop cucerirea de noi teritorii și mărirea statului franc, creat pe pământul fostului imperiu roman de apus. La anul 800, papa Leon III l-a încoronat ca împărat. Până atunci fusese numai rege al francilor. Deși a fost un cârmuitor crud, a dovedit calități mari pe câmpul de luptă, fiind de o vitejie neobișnuită. Ca și tatăl său, Pepin cel Scurt, și mai ales ca bunicul său, Carol Martel, cu care uneori se și confundă în legendă, Carol cel Mare a luptat cu îndârjire contra arabilor, sarazinilor încă de la începutul secolului al VIII-lea, ei intraseră în Galia de Sud (Franța de sud, de astăzi), cu scopul de a o lua în stăpânire. Carol cel Mare a creat la frontieră o regiune de apărare, numită marca spaniolă. Acest lucru a înflăcărat mult imaginația populară, care a întruchipat în aceste fapte idealurile sale de apărare a patriei.

De aceea luptele date de el au intrat mai târziu în așa-numitul ciclu de „legende carolingiene”. Pe seama isprăvilor lui și ale căpeteniilor sale s-au alcătuit adevărate epopei populare. Epopeile populare au fost însă prelucrate mai târziu, în spiritul clasei dominante, de către poeții cavaleri, ca Theroulde și alții. Astfel, dintr-o mare epopee populară s-a născut și cântecul despre

Roland. Însă legenda populară a fost mistificată, deși din ea s-au mai păstrat destule urme, fie în „Cântec” fie în alte renumite „chansons de geste”.

6 De fapt, la data când se născuse Roland, Carol cel Mare nu era nici el decât un copil de 7-8 ani, dar imaginația populară îl vedea un bătrân cu o barbă imensă, albă, în vârstă de cel 69 puțin o sută de ani. De asemeni, nu se confirmă istoric nici o înrudire între Roland și Carol, deși în legendă Roland apare ca nepotul împăratului.

7 Legenda arăta și alte fapte care contravin istoriei. De pildă, se povestea că împăratul Carol cucerise și Anglia, Irlanda, Constantinopolul etc., pe unde piciorul lui nu a călcat niciodată. Imperiul său, împreună cu teritoriile dependente, a cuprins, în perioada de maximă înflorire, aproape toată întinderea Germaniei, Franței, Belgiei, Olandei, Luxemburgului, Elveției, și o parte a Italiei de astăzi. De aceea era socotit împărat al lumii. Sub influența bisericii se arăta în poeme că împăratul Carol nu lupta cu alt scop decât acela de a izgoni pe păgâni, pe sarazini, nume prin care poeții medievali înțelegeau la început pe arabi, apoi pe mauri, și în cele din urmă pe toți musulmanii laolaltă. Fără îndoială că lupta împotriva arabilor, care pătrunseseră în Europa și amenințau și Franța, ocupa un loc important în acțiunile lui Carol cel Mare, dar nu acesta era scopul său de bază, ci întinderea, întărirea și totodată apărarea imperiului său.

8 Excomunicarea însemna nu numai alungarea cuiva din sânul comunității religioase creștine, ci un blestem îngrozitor. Nimeni nu avea voie să-i hrănească, să-i adăpostească sau să dea cel mai mic ajutor excomunicaților, sub amenințarea unei pedepse asemănătoare.

9 Fiecare nobil își avea culorile sale, pe care și le punea pe veșminte, pe învelitoarea calului, pe armură sau scut. Roland avea – după legendă – culorile roșu și alb.

10 Pairii (se pronunță perii) – dar pentru a se evita confuzii s-a scris în original) erau cei mai de frunte nobili ai Franței. Se alegeau doisprezece pairi. Se numeau astfel pentru că toți aveau drepturi egale în fața împăratului. (De la latinul „par – egal”). Printre pairii legendari ai lui Carol cel Mare se numărau, afară de Roland și Olivier de Montalban: Solomon, rege al Breitaniei; Namo, duce de Bassani; arhiepiscopul Turpin; Ogier, danezul; prințul englez Astolfo; Florisamart, stăpânul turnului Sylvan; vrăjitorul Malagigi și alții.

11 Investitura era, în evul mediu, de obicei un act solemn, prin care un mare senior numea, confirma cuiva demnitatea de cavaler. (De la latinul „investire”). 12 În epoca feudală s-a dezvoltat o anumită morală, numită cavaleriească, dominată de ideea credinței față de suzeran. Vasalul trebuia să vină oricând în ajutorul suzeranului său și să-și dea la nevoie viața pentru el.

„Fiecare cavaler e obligat să îndure pentru senior arșița, frigul și lipsurile.

El nu trebuie să-și cruțe nici sângele, nici trupul!” spune Roland în preajma luptei de la Roncevaux.

13 Poeții medievali făceau și alte confuzii mari. Astfel se spunea că Hector a fost ucis de Atila. (Noi știm, din „Iliada” lui Homer, că l-a răpus

Ahile.) Ei mai atribuiau eroilor stăpânirea asupra unor săbii sau cai vestiți, cu însușiri excepționale.

14 Pentru a justifica toafte acțiunile războinice ale lui Carol cel Mare, în cântecele lirico-narative din evul mediu se amintesc de multe ori intențiile dușmănoase ale sarazinilor împotriva Franței, sau se acuză de trădare și prietenie cu sarazinii alți regi și prinți, pe care i-a atacat și i-a supus Carol cel Mare.

15 Elemente ale legendei despre nașterea, copilăria și tinerețea lui Roland se aflau probabil, odinioară, în cântecele lirico-narative și apoi în epopeea populară. Ele au ajuns până la noi – bineînțeles mult transformate – și în povestirile în proză, ca și în numeroase prelucrări ale unor autori ca Th. Bulfinch, M. Sanders ș.a.

16 Heralzii erau un fel de ofițeri care purtau blazonul stăpânului lor și-i anunțau sosirea.

Seniorii își comunicau poruncile prin heraldi vasalilor lor. Tot prin ei se făceau declarațiile de război sau se organizau festivitățile. Blazonul era un semn distinct, pe care-l avea nobilul, închipuind un leu, o floare, un zid de cetate etc.

17 În catedrala din orașul Angouleme se găsește, într-adevăr, un basorelieu, reprezentând doi cavaleri în luptă. Se spune că ar fi Roland și Olivier, luptându-se în fața Vienei.

18 Armura unui dușman de frunte ucis, în evul mediu, se agăța, de multe ori, pe un trunchi de copac, sub numele de trofeu.

19 Legenda povestită de cântăreț se bazează pe o întâmplare reală, petrecută în trecătoarea Roncevaux, din Munții Pirinei. După o incursiune în Spania, care durase câteva luni, în care timp Carol făcuse o mulțime de cuceriri, armata sa se reîntorcea prin trecătoarea Roncevaux din Munții Pirinei, la 15 august 778. Niște cete de munteni, care la trecerea spre Spania călăuziseră armatele lui Carol, îi atacă la înapoiere ariergarda, răpesc prăzile pe care aceasta le purta și dispar în ascunzișurile lor, fără ca să mai poată fi vreodată prinși și pedepsiți. Cu acest prilej au pierit mai mulți cavaleri, între care și contele breton Hroldan -

Roland. Probabil că aceștia s-au apărat cu multă vitejie, pentru că, din acest episod istoric modest, a înflorit legenda, apoi poema atât de cunoscută, „Cântecul lui Roland”, cel mai bun și mai vechi monument al epopeii medievale franceze. Numai că în legendă războiul lui Carol cel Mare durează șapte ani, nu câteva luni, cum a fost în realitate. Înfrângerea de la Roncevaux se datorește, în imaginația poetului, nu lipsei de tactică, așa cum a fost într-adevăr, ci trădării contelui Ganelon. De asemenea, în legendă se arată că Charlemagne a răzbunat pe cei căzuți în luptă. Tot în legendă, evenimentele au fost mutate din secolul al VIII-lea – când de fapt au avut loc – în secolele al XI-lea și al XII-lea, transformând chipul lui Roland în acela al unui vasal ideal care moare fără șovăire pentru suzeranul său.

Prima transcriere a acestui cântec se află într-un manuscris de la Oxford, și datează din secolul al XII-lea. Însă, pentru întâia oară, el pare să fi fost scris de un cântăreț breton sau normand (poate Theroulde).

Pe lângă ideile simple și rigide ale lumii feudale, care se desprind din acest cântec, se preamărește aici vitejia în luptă pentru Franța și sentimentul nobil al prieteniei. Roland este puternic, curajos, are cultul onoarei, și ultimele lui gânduri, înainte de a muri, sunt pentru „dulcea Franță”.

Datorită acestor virtuți, pe care cântăreții populari le-au întruchipat în figura lui Roland, se explică faptul că legenda și poema respectivă au dăinuit de-a lungul veacurilor.

20 Poetul își închipuia că sarazinii aveau seniori, conți și duci, ca regii și împărații Franței, și că aveau aceleași obiceiuri cavalierești. Și mai credea că sarazinii se închinau lui Mahomed și. Lui Apolo.

21 „Cântecul lui Roland” indică pe Ganelon drept tată vitreg al principalului erou al poemului. Alte explicații nu se dau.

22 Episodul legendar al fântânii se găsește în aproape toate versiunile orale. El lipsește din „Cântec”. Multe alte episoade introduse și de noi, după legende franceze, în această povestire, au fost preluate și prelucrate, din versiunile orale, și în lucrări poetice târzii, ca: „Orlando furioso” – „Roland furios” (Orlando este numele italian al lui Roland), de Ludovico Ariosto (1474-1533); „Orlando innamorato” – „Roland îndrăgostit”, de Matheo Mario Bojardo (1430-1494); „Romans de Chevalerie” – „Romanele cavalierești” – de contele de Tressan etc.

După unele din aceste izvoare, Roland nu ar fi fost atacat la întoarcerea din Spania, ci ar fi fost atras anume în trecătoare de Marsiliu, sub pretextul că vine acolo să plătească tributul.

23 Visul lui Carol cel Mare este asemănător cu acela din „Cântecul oastei lui Igor”, al cneazului Sviatoslav. Carol cel Mare vizează că Ganelon îi rupe lancea din mână dreaptă.

Lancea îl reprezintă pe Roland. Acest procedeu poetic, de a folosi visul și simbolurile lui, îl găsim deseori și în alte opere literare sau în legende evului mediu.

24 În legendă și cântec, Olivier este arătat mai înțelept și mai prudent. El îl roagă de trei ori pe tânărul Roland să sune din faimosul său corn, și astfel să cheme pe Charlemagne în ajutorul ariergardei, încercuită de sarazini; dar acesta refuză cu mândrie, crezând că ar fi înjosit dacă ar trebui să cheme în ajutorul său pe împărat și grosul oastei. Numai în clipa când constată că totul este pierdut îi cheamă, însă numai cu scopul de a răzbuna înfrângerea suferită prin mișelie și trădare.

25 Feudalii obișnuiau să pună în interiorul mânerelor săbiilor diferite moaște și relicve, bucățele de lemn, oase etc., sperând că le vor purta noroc în bătălie. Bineînțeles că toate acestea erau numai niște superstiții, și nu ajutau cu nimic, așa cum s-a întâmplat și cu Roland.

26 Strigătul de luptă al francezilor: Montjoie!

— Devenit mai târziu tradițional – era legat, după unele legende, de numele săbiei lui Charlemagne, Joyeuse.

27 O veche pictură franceză, pe sticlă, aflată în muzeul Luvru, reprezintă această scenă: Roland încercând să-și sfărâme sabia, despicând o stâncă în două, și mai departe, tot Roland sunând din corn. În fața sa se vede

toată oastea de cavaleri răpuși. Impresionant reproduc legendara bătălie de la Roncevaux și miniaturile din „Marile cronicile franceze”.

28 Numele ei în cronicile din literatura medievală franceză este Aida-Auda.

29 După o legendă, la Blaye, ar fi fost înmormântați Turpin, Olivier și Roland; după alta, Olivier, Oda și Roland.

Sigfrid și Crimhilda.

Întem de astă dată pe o corabie, cam tot în vremea când în Franța un menestrel ne povestește despre Roland, neînfricatul.

S Corabia a plecat din Mannheim, 1 pe Rin în jos. Are în cală lucruri scumpe: țesături, fire de mătase, și lănci, și săbii din Strassburg.

Sunt ale contelui de Utrecht. 2

Un cavaler trimis de conte este pe punte și veghează, având cu el zece oșteni. Oștenii-s bine înarmați. Ei stau pe margini, străjuind corabia să n-o lovească tâlharii apelor – pirații – ce bântuiau atunci pe Rin.

În partea dinapoi a punții se mai găsesc, îngrămădiți, și niște călători de rând: țărani, calfe de meseriași, pescari și câteva femei.

Nobilul cavaler din Utrecht le-a-ngăduit să-l însoțească, în jos, pe Rin, dacă-i aduc, pentru călătoria asta, bucate, băuturi și vin.

Fiindcă nevoia nu te-ntreabă de ai sau n-ai, ei i-au adus cele cerute și-au căpătat îngăduința să urce pe corabie, în partea dinapoi a punții.

Și-acum plutesc ușor pe ape nobilul cavaler din Utrecht și amărâții poporeni.

Corabia se leagănă deasupra Rinului albastru.

E primăvară și cocorii se-ntorc la cuiburile lor, cu fâlfâit moale de aripi.

Crestele munților mai sunt strălucitoare sub zăpada ce nu s-a topit încă toată.

Pe țărmuri se zăresc copii, care se joacă și fac semne corăbiei cu mâinile, ce par albi porumbei în zbor.

— Se apropie Wormsul, strigă o calfă de dulgher. Priviți! Priviți...!

Într-adevăr, curând, se vede pe-o stâncă-naltă, cenușie, un castel vechi cu turnurile crenelate, castelul regilor burgunzi. 3

Mai jos sunt case învelite cu olane roșii sau cu țiglă. La chei, sub plopul argintii, ce tremură ușor în vânt, se află-o barcă. Și în barcă se văd doi tineri minesengeri, 4 ce-și flutură năframele.

Corabia-și încetinește ușorul ei alunecș pe apele fremătătoare. Și, agățați de-o funie, tinerii cântăreți se urcă, spre bucuria tuturor.

Trufașul cavaler din Utrecht, la rugămintea tinerilor de-a le da voie să-l însoțească și ei pe Rin, în jos, încuviințează, întrebând însă cam bănuitor:

— Puteți veni cu noi. Aș vrea să știu însă mai înainte unde doriți s-ajungeți?

Cavalerul este un bărbat foarte-nalt, din garda contelui de Utrecht. Are o frunte-ngustă și ochi vineți, privind tăios spre cântăreți. La brâu poartă o sabie uriașă.

— Gândim s-ajungem în Frislanda. 5 Am auzit că pe-acolo s-ar fi găsit mulți iubitori de cântece și de poeme! Zice unul din minesengeri, un tânăr 71

blond, cu obraji rumeni, înveșmântat cu pantaloni din postav negru și haină stacojie, de Strassburg.

— Atunci aveți același drum cu noi, mai spune iarăși cavalerul. Nu vă vom cere să plătiți pentru călătoria asta. O să vă punem la-ncercare meșteșugul. Poate vreți să cântați ceva...

— De e nevoie, plătim noi, dăm mână de la mână și plătim, strigă cei care se găsesc în partea dinapoi a punții. Numai să cânte pentru noi tinerii minesengeri...

Ochii vineți ai cavalerului se luminează pentru-o clipă. Tare-l încearcă lăcomia. Se stăpânește însă și răspunde:

— Tăceți din gură, voi de-acolo, oameni de rând. Tăceți din gură...

Tinerii cântăreți sunt oaspeți și nu ne vor plăti nimic... Dacă ne vor cânta pe drum...

— Acesta-i lucru prea ușor, spune și cellalt cântăreț, un tânăr vesel, dar plătând, purtând o haină cenușie. Și noi îl facem cu plăcere. Este doar meșteșugul nostru. De vreți, începem chiar acum... Ce ați dori să vă cântăm?

— Cântați-ne despre burgunzi, mormăie-naltul cavaler. Aici e Wormsul, deci roștiți Cântecul Nibelungilor... 6

— O să cântăm, spun tinerii. Este un cântec de demult. Crâncene întâmplări s-au scurs aici, la Worms, peste burgunzi. Câte-a văzut bătrânul Rin în scurgerea lui necurmată!

— Începeți... Hai, începeți cântul, strigă pescarii și țăranii cei grămădiți în fundul punții. Nu-i sărbătoare mai frumoasă decât s-asculți un cântăreț.

Cei doi tineri se saltă sprinteni pe un colac mare de sfoară. Unul își ia în brațe rotta⁷ și-i mângâie coardele lungi, privind spre depărtările încununate de zăpezi, apoi către cetatea Worms. Și celălalt, după ce face o plecăciune cu boneta în mână, grăiește spre ascultători, arătând zidurile sure:

— Aici, în Worms, pe stâncă asta, sus, în castelul cenușiu, au viețuit, cu multe veacuri în urmă, viforosul Dancrat și soața lui, regina Ute, cu fiii lor Gunter, și Gernot, și Giselher. De-acolo, unde vedeți turla că săgetează înălțimea, străjuia regele adesea apele Rinului spre Strassburg sau către Marea Nordului. Și vai de-acel ce cuteza să se apropie de ținutul burgunzilor, fără să aibă la provă semnul alb al păcii!

Regele și cu fiii lui, însoțiți și de alți viteji, ca Tronje Hagen⁸ negurosul, sfetnicul cel mai de credință, sau Volker cel într-una vesel, Dankwart, și Rumhold, și mulți alții săreau pe cai sau în corăbii ce pururea erau la chei, strânse în lanțuri și parâme, și nu putea nici un dușman să urce până la castel.

Pentru că lângă doamna Ute mai avea regele acolo un bobocel de copiliță, cu obrăjorii albi și rumeni, cu buzele însângerate și ochi albaștri cum e cerul în primăvară dimineța și cu surâs dulce, sfielnic, și-o voce lină, mângâioasă, mai mângâioasă decât e cântecul de roță. Era comoara regelui cea mai de preț, cea mai aleasă, pe care și-o veghea ziua și noaptea cu feciorii și cu oștenii cei mai buni.

Comoara se numea Crimhilda...

Castelul se mai vede încă. Priviți acolo unde bate raza de soare-ntr-o fereastră cu gemulețe colorate. Acolo spun alți minesengeri, mai vârstnici și mai înțelepți, că ar fi fost odaia fetei. De-acolo ea privea în zare, visând în 72 visele-i de fată la cel care urma să vină, s-o ia și s-o facă regină în nu se știe care țară.

Rinul i se părea atunci – sub strălucirea soarelui – că e un râu mare de aur. Pomii și verdele din pajiști i se păreau că-s poleiți, și căprioarele din munte, care veneau să se adape, păreau niște făpturi din basme.

Așa se scurgea viața ei, la adăpost de orice patimi, de griji sau chiar de întristări.

De la o vreme însă Dancrat s-a petrecut din lumea asta, cum se petrece orice ființă.

Ultimul lui cuvânt a fost spre Gunter, cel care-i urma, fiind cel mai mare dintre frați:

— Să aveți grijă de Crimhilda, să nu o bată vânturi aspre și să-i găsiți un mire vrednic, cel mai viteaz dintre viteji, care s-o poată ocroti...

Burgunzii l-au așezat pe Dancrat, după străbune obiceiuri, într-un mormânt ce se mai vede într-o ogradă, la castel, punându-i căpătâi o spadă.

Și Gunter s-a încununat în locul tatălui său, Dancrat, având pe frații lui alături, pe Gernot și pe Giseler.

— Tronje Hagen să-ți ajute la treburile cârmuirii și sfatul său să i-lasculți, îl îndemnase mai-nainte Dancrat pe fiul său urmaș.

Și-acum, lângă regele Gunter și lângă frații săi iubiți, ședea de veghe veșnic Hagen, cu chipul său cel neguros.

Se spune că în toată lumea nu era om mai iscusit decât acest Tronje Hagen. Ba, după unii cântăreți, cunoștea și vrăjitorii. Nu era taină cât de mare ca el să n-o poată afla. Umbla doar îmbrăcat în negru. Barba și părul le-avea negre, ochii mereu întunecați. Altminteri era devotat până la moarte regelui. Nici nu avea altă credință Tronje Hagen pe pământ, decât slujirea celui care îi era rege și stăpân.

Și, trebuie să mai povestim că după moartea tatălui, într-o zi, se afla Crimhilda sus, la fereastră, și-mpletea la o dantelă subțirică. Mai multe fete se găseau în jurul ei, cosind, țesând, pălăvrăgind de toate cele câte-s în lună sau în stele.

Din întâmplare se găsea alături regina Ute.

Toate copilele râdeau.

Numai Crimhildei îi curgeau pe obrăjori câteva lacrimi. Ochii-i erau nespus de triști.

— Ce e cu tine, fata mea? A întrebat-o doamna Ute.

Crimhilda și-a înălțat chipul spre mama ei și i-a răspuns:

— Slăvită doamnă și măicuță, nu știu de trebuie să-ți spun... Și nu știu dacă n-o să râzi, auzind povestirea mea.

Mama a dat însă din cap și i-a făcut un semn cu mâna, în chip că nu va râde nimeni de cele ce vor auzi.

— Iată ce este, a spus Crimhilda. În noaptea asta am avut un vis de tot tulburător. 9 Mi se părea că mă găseam într-un ținut necunoscut, unde

trăiam într-un castel, fără de voi, cei cunoscuți și apropiați atâta mie. N-aveam decât un singur prieten și-apărător. Era un șoim ce săgeta văzduhurile și se-ntorcea pe mâna mea. Îl dezmiardam, și-mi era drag. Dar iată, din înalt, deodată, se reped două păsări negre. Socotesc că erau doi vulturi. Nu am putut să-i deosebesc. Mă-nconjura o pâclă deasă. Și vulturii aceștia doi s-au repezit spre șoimul meu. Unul i-a-nfipt ciocul în spate....

Celălalt l-a smuls cu ghearele. Penele i le-au răvășit. Inima i-au mâncat-o toată. Sângele lui a-nroșit țărâna. Stătea – parcă îl văd în vis – întins, cu-aripele lăsate, cu ochii goi, de sânge stors. Nu pot să spun, iubită mamă, cât m-a mâhnit visul acesta. M-am trezit plină de sudori și-nlăcrămată, suspinând. Am plâns, și mai oftez și-acum. Mă-ntreb ce poate însemna. Ce tâlcuri îi pot oare da.

Regina Wormsului a stat câteva clipe, cugetând. Se spune că regina Ute era nespus de înțeleaptă. Și apoi, mângâindu-și fata, i-a tâlcuit visul așa:

— Socot că șoimul tău din vis trebuie să fie un bărbat, care-o să-ți fie ție drag. Nu știu de îți va fi și soț. El o să aibă doi dușmani de neam înalt, poate regesc, care o să-i scurteze viața cu armele lor ascuțite. Însă tu nu te întrista. Poate și visele ne mint. Ești prea frumoasă, și prea bună, ca să nu ai destul noroc lângă bărbatul ce te-o lua de soață, în castelul său...

Crimhilda s-a-nroșit la chip:

— Nici nu gândesc să mă mărit! A șoptit ea. Am auzit că multe sunt primejdiile ce le cuprinde dragostea. Mai bine vreau să stau într-una lângă măicuță, lângă frați.

— Ehei, numai de s-o putea, a surâs blânda doamnă Ute. De pe acum ne tot vin soli, din susul Rinului, din jos, și chiar de peste țări și mări.

Pesemne, minesengerii ce vin adesea la castel și te-au văzut la ospete duc vestea-n lume peste tot de mândra frumusețe-a ta... Atâția prinți ți-au cerut mâna. Tu-i tot respingi – dar până când?

Și-adevărat, că pân-atuncea sosiseră sute de soli, atrași ca fluturii în noapte de razele unei făclii.

Vestea de frumusețea fetei o duceau minesengerii tuturor regilor din lume, prinților, cavalerilor și tuturor vitejilor.

Tot pe atunci, se povestește că în țărâmul Niderlandei – Țara de jos a Rinului – ocârmuia regele Sigmund, în marea lui cetate Xanten. 10

Dacă mai sus străjuia Rinul bătrânul rege burgund, Dancrat, jos îl veghea regele Sigmund.

Și-așa, precum spun cântăreții din vremurile de demult, regele Sigmund și cu soața, iubita lui regină Siglind, aveau în casă și-un fecior de-o frumusețe, vitejie și istețime fără seamăn. Nicicând n-a fost altul ca el. Se chema Sigfrid – păr bălai, Sigfrid cu paloșul de foc, Sigfrid, cel mai bun călăreț și cel mai bun vâslaș pe Rin și-n toată Marea Nordului.

Grozavi bărbați trăiau și-n Xanten.

În Țara Rinului de jos, se știe, nu se află munți să ocrotească de dușmani cetățile și satele. Rinul i-asemeni unui drum pe care umblă orișicine, la voia lui, și orișicând. Primejdiile-s mult mai mari decât în susul râului. Din

Marea Nordului s-avântă pirații des și jefuiesc. De nu ești de ajuns de tare și inima de-ți tremură cât de puțin în vreo clipită, ești mult prea lesne doborât.

Oamenii Rinului de jos știu asta bine, și de-aceea se pregătesc să lupte strașnic și să-i răpună pe vrăjmași.

Iar pe pământul Niderlandei, cel mai bun dintre cavaleri, cel mai viteaz și cel mai vrednic era frumosul tânăr Sigfrid.

Când își punea coiful de aur, sabia scumpă de argint și-ncăleca pe un cal alb, Sigfrid părea un zeu picat din înălțimile Walhalei – lăcașul zeilor germani – un zeu strălucitor ca Balder, dar mai puternic decât el.

Nimica nu-l înfricoșa pe tânărul cel semet, Sigfrid. În luptă era ca un fulger. Iar la petreceri, glasul lui suna voios, răsunător, intonând cântece străvechi, prin care cei vii proslăveau pe cei viteji, căzuți în luptă, duși în Walhala de walkirii, 11 spre desfătare veșnică.

Iar tatăl său, bătrânul Sigmund, îl privea plin de bucurie și de tristețe totodată. Inima lui se veselea știindu-l pe feciorul său neîntrecut între bărbați, deși abia-i mijise barba blondă ca aurul curat. Și-apoi îl potopea tristețea, pentru că preafrumosu-i fiu părăsea deseori cetatea, pleca să cerceteze lumea. Și nu știa dacă-ntr-o zi nu-l vor lovi niște haini, cu mișelie, pe la spate.

Mai se găsea atunci pe lume și țara Nibelungilor. O, ce întunecată țară.

Țară de neguri și păduri. Copacii creșteau groși și strâmbi. Apele se scurgeau măloase. Iarba se târa pe pământ, nu creștea moale, mătăsoasă, ci era aspră, scârțâia când sufla vântul peste ea, ca niște crengi de lemn uscat.

Iar oamenii priveau pieziș. Nu se-auzea pe-acolo râset, ci gemete de schingiuiți, și răcnete, și blesteme. Nimănui nu-i plăcea să umble prin astfel de ținut, în care soarele nici nu pătrundea printre desigurile negre, și mohorâte, și-ncruntate. 12

Doar Sigfrid, preaviteazul Sigfrid, nu se sfiise, și umbla prin țara Nibelungilor cu calul său, și-o cerceta.

Și tot umblând, vrând să cunoască această țară a negurilor, s-a rătăcit printr-o pădure. Pădurea se-ntindea adânc, pe niște munți prăpăstioși.

Rătăcind el mereu prin munte, s-a auzit zgomot de glasuri, de răcnete și blesteme. Se certau, se băteau de moarte doi prinți din neamul Nibelung.

Aceștia-și omorâseră tatăl doar cu o zi în urmă. Îl căsăpiseră să-i ia comorile ce stăpânise și care se aflau acolo, în munții cei prăpăstioși, ascunse într-o tainiță.

Comorile acestea mari fuseseră odinioară în stăpânirea unor duhuri.

Erau, de altfel, făurite de-acele duhuri, sub pământ, și cuprindeau vase de aur, cupe înalte de argint, armuri și scuturi, căști și săbii, care sclipeau ca focuri vii.

Mai erau haine și covoare țesute tot în fire scumpe, bătute-n pietre prețioase. Iar nestematele stăteau în grămezi mari de diamante, smaragde și mărgăritare, rubine și-alte pietre scumpe, cum nu se mai găsesc în lume.

Atât de multe se aflau în tainița sub-pământeană, că nu ar fi putut încape în nu știu câte mari clădiri.

Întâiul rege-n acea țară, cu numele de Nibelung, printr-un mijloc pe care nimeni nu l-a aflat nici în legendă, pusese mâna pe comoară.

Și, punând mâna pe comoară, acele duhuri neștiute ar fi rostit un greu blestem: „În mâna cui or să ajungă comorile ce ni s-au luat de către regii Nibelungi, să piară înecat în sânge! Fierul de sabie sau lancea să îl străpungă, negreșit. Fiul să-și dușmănească tatăl, soțul soția, prietenia să nublânzească inima celui ce va râvni comoara. S-aducă-n jurul ei doar moarte, cumplită moarte și durere, și răzbunări nemaivăzute... Așa ursim...

Așa să fie!”

Astfel spusese la urmă acele duhuri din legendă. 13

Și-ntr-adevăr, zice povestea că-ntâiul rege al țării, Nibelung, fusese doborât de-un frate care-i râvnea averile. Toți regii care i-au urmat din 75 neamul lui, toți regii Nibelungi, ce stăpâniseră comoara, fuseseră răpuși de fier.

Cei doi prinți care se băteau în fața tânărului Sigfrid erau din neamul Nibelung. Ei se chemau: cel mare, Schillung, iară mezinul Nibelung, la fel ca regele strămoș. Ei se certau pe moștenire. Și nu știau cum s-o împartă, fiindcă și unul și cellalt vroiau mai mult de jumătate.

Sigfrid tocmai se apropia.

— Tinere, i-au glăsuț ei. Împarte-ne comoara asta, și îți vom dăruț o spadă ce poartă numele de Balmung. Ea e făcută în Islanda de un fierar care bătea pe nicovală, altădată, sub muntele cel înalt, Hecla, spade și zeilor din cer. 14 A fost purtată cu-ndrăzneală de primul rege, Nibelung. Primești tu să ne faci dreptate...?

— Primesc, cum nu, a rostit Sigfrid.

Sigfrid era cinstit din fire. El nu știa că cei doi prinți nici nu gândeau să dea pe Balmung. Vroiau numai să se slujească de el cât o-mpărți comoara, și apoi să-i scurteze viața, ca tatălui lor doborât.

Și Sigfrid a descălecat și a-mpărțit în jumătăți comoara cea fără pereche. A pus o parte din comoară pe coasta unui munte-nalt. Și-n fața lui, pe un alt munte, a pus cealaltă jumătate.

Făcuse împărțeala dreaptă. Dar frații, prinții Nibelungi, au început să strige tare și să-l blesteme pe flăcău căci fiecare dintre ei vroia mai mult de jumătate. Ba, prințul Schillung, furios, și-a ridicat iute pumnalul ca să-l lovească-n inimă pe tânărul Sigfrid din Xanten. Dar Sigfrid n-a rămas dator și l-a lovit cu sabia, tăindu-i capul din grumaz. De nu ar fi știut să lupte, lui Sigfrid i-ar fi fost, desigur, ziua aceea cea din urmă; căci Nibelung, celălalt prinț, cuprins de-o ură-ncrâncenată, s-a repezit asupra lui cu-o lance care scânteia, gata să i-o înfigă-n trup.

Numai că Sigfrid s-a ferit cu dibăcie de dușman, și l-a răspuns cu sabia, culcându-i fruntea în țărână.

Cum au căzut acești doi prinți, s-au deschis porțile de fier ce țineau tainita-ncuiată. Și lângă porți, scânteietoare, într-o firidă de argint, era sabia făurită în atelierul zeilor de sub prăpăstiosul Hecla. Sigfrid a vrut să o apuce, dar porțile s-au strâns la loc.

Au stat așa câteva clipe, și iată, s-au deschis din nou.

Sigfrid, fără să stea pe gânduri, s-a repezit, a smuls pe Balmung din albul ei lăcaș de-argint.

Tocmai atunci, ca niște fiare s-au repezit la el, cu arme, doisprezece uriași. În urma lor veneau călări vreo șapte sute de oșteni, înalți cât trunchii de stejari.

Lupta a fost destul de grea, dar Sigfrid tot i-a biruit. Și i-a legat pe toți în ștreanguri, să-i ducă prizonieri în Xanten. Dar cum sfârșise treaba asta și-abia-ncercase să răsuflă, s-a și simțit cuprins din spate de niște brațe ca de fier.

Sigfrid era atât de tare, că nimeni nu ar fi putut să-i prindă mâna nici o clipă. Și iată că mâna sa dreaptă, în care ținea sabia, i-era acuma ținută.

Viteazul s-a întors să-și vadă dușmanul care îl prinsese în brațe cu-atâta putere. În spate nu se zărea nimeni, și nici în față, nici pe lături. Dușmanul era nevăzut.

Totuși s-a străduit viteazul să lupte cu acea făptură pe care n-o putea zări. Și s-a luptat o zi și-o noapte. Și soarele, și stelele cătaseră la lupta asta îndârjită, pe care Sigfrid o dădea cu-o ființă atât de misterioasă. Trecuse apoi dimineața. Se apropia și miezul zilei, și lupta nu se mai sfârșea. Când, iată, Sigfrid se smucește și-și scapă mâna din prinsoarea aceluia clește de oțel. Și, învârtind-o prin văzduh, căutând să-și dibuie dușmanul, care-l lovea când dintr-o parte și când dintr-alta, fără milă, mâna sa prinde o fâșie lucie, moale, de mătase. Trage fâșia și în mână zărește-o glugă albăstrie.

Gluga căzuse de pe capul unui pitic bătrân, dar zdravăn. Iar gluga era fermecată. Ea făcea nevăzut pe-acela care și-o așeza pe cap. Îi da-n același timp putere de zece ori pe cât avea.

Fără de gluga fermecată, ce-o purtase până-atunci, piticul nu mai cuteza să îl înfrunte pe viteaz. Căzuse pe o latură și se ruga smerit de Sigfrid:

— Sunt regele piticilor care sălășluiesc în munte și străjuiesc comorile, avutul Nibelungilor. Mă cheamă Albrich, și voi fi de azi-nainte sluga ta...

Sigfrid s-a-nduplecat de Albrich. Era bătrân, cu barba albă. Și avea ochii albaștri, buni, cătând spre tânăr cu credință.

— Comorile sunt ale tale, căci tu le-ai cucerit în luptă, a mai rostit piticul Albrich.

Sigfrid, atât de ostenit, vroia să-și spele puțin fața, să bea câteva-nghițituri dintr-un izvor ce murmură încetisor printre copaci. Însă în clipa când a vrut să soarbă din izvor, întreaga lume s-a clătit sub şuierul unui balaur, care stătea și el de strajă lângă comoara nibelungă, într-o adâncitură largă, o peșteră de sub pământ.

Balaurul ședea de veacuri în peșteră și dormea dus. Lui îi era sortit de duhuri să doarmă-n voie, liniștit, cât timp era sabia Balmung în tainița comorilor. Numai când sabia aceasta ar fi căzut în mâinile unui voinic venit din lume, el trebuia să se trezească și să-l ucidă pe voinic.

Ca să-nțelegeți ce balaur s-a-nfățișat atunci lui Sigfrid, vă spun că el putea cuprinde sub trupul său toată pădurea. Botul îi era plin de flăcări și ochii îi ardeau ca para. Pe cap avea o creastă-naltă, roșie, ca scăldată-n sânge. Pielea-i era învăluită în niște plăci mari. Ghearele lui erau uriașe.

Unde călcau, săpau o vale.

Când Sigfrid a luat sabia din tainița comorilor, balaurul s-a deșteptat. A căscat larg și s-a târât din peștera adâncă-afară. A așteptat însă ca Sigfrid răpus să fie de pitic. Văzând învingător pe Sigfrid, după o luptă atât de lungă, balaurul s-a repezit asupra lui, c-un şuier groaznic, pe când voinicul, însetat, se apleca să soarbă apă.

Sigfrid, auzind şuierul, s-a-ntors fulgerător spre monstru, cu sabia Balmung în mână. Dar prea târziu. Balaurul, deschizând botul, l-a și cuprins într-o clipită. Viteazul tânăr s-a văzut în mijlocul unui noian de flăcări care îl ardeau. Și dinții aprigi de balaur s-au strâns ca niște porți de fier. Oricare altul ar fi fost în locul lui ar fi pierit. Dar Sigfrid, cu o încordare uriașă, dincolo de fire, a ridicat în sus pe Balmung și a înfipt-o-n cerul gurii monstrului înfiorător, mai înainte ca acesta să-l strivească. Sabia i s-a-nfipt în creier balaurului fioros. Botul i s-a deschis c-un răget, scos din adâncul trupului care se zvârcolea de jos, doborând sute de copaci, răsturnând stâncile din munți, vărsând din el valuri de sânge purpuriu și înfierbântat.

Din sângele care-i cursese balaurului, se făcuse un lac roșu, în vâlcea.

— Stăpâne, a zis Albrich lui Sigfrid, tu ne-ai învins prin vitejie, și, după datinile vechi, te vom sluji, eu și piticii, și luptătorii ne-nfricați ce se găsesc în toată țara, și-așteaptă doar porunca mea. Dă-mi voie să-ți dau un sfat.

Dacă te vei scălda îndată în balta asta roșie, în sângele balaurului, vei dobândi atâta forță, încât nimeni din lumea asta nu va putea să-ți stea-mpotrivă. Iar trupul tău, scăldat în sânge, nu va mai fi pătruns în veci de lance, spadă sau săgeată, cuțit de fier sau orice armă. Nici focul nu te va mai arde. Vei deveni invulnerabil.

Sigfrid l-a țintuit în ochi pe Albrich cu privirea lui senină, dar străpungătoare.

— Dacă mă minți, piticule, și-n ceasul morții de mă aflu, să știi că am să mă răzbun. Nici tu nu vei scăpa cu zile.

— Încrede-te, a spus piticul. Nu te înșel. Noi, cei de-aici, suntem cumpliți, da-n luptă dreaptă. Nu știm de loc să înșelăm... Doar regii noștri-au fost mișei. Grăbește-te însă, pentru că sângele acesta va împietri curând de tot...

Sigfrid s-a dezbrăcat de haine și s-a zvârlit numaidecât în balta roșie, fierbinte.

Tot corpul și l-a scăldat Sigfrid, făcându-se invulnerabil. Numai pe umărul său stâng i-a căzut dintr-un tei o frunză. Piticul Albrich a vroit sănlătore această frunză, dar timpul de scăldat trecuse.

Lui Sigfrid i-a rămas pe umăr un loc micuț, în care spada putea să-și înfigă tăișul. Dar cine-ar fi putut să afle această taină a lui Sigfrid, pe care-o cunoșteau doar el și regele piticilor?

Așa a devenit stăpân Sigfrid pe marile comori ale regilor Nibelungi, pe spada Balmung cea vestită, ca și pe gluga fermecată a regelui piticilor, glugă ce făcea nevăzut pe cel ce și-o pune pe cap, și-i înzecea puterile.

Când a plecat, l-a însoțit piticul Albrich pe tot drumul. Și oriunde făceau popas, Albrich chema pe luptătorii din țara Nibelungilor să i se plece noului stăpânitor al țării lor.

Cu toții îl jurau credință, lui și urmașilor lui Sigfrid.
Credință îi jurau pe Balmung, sabia Nibelungilor.
Așa s-a dus Sigfrid la Xanten, lăsând comoara blestemată a
Nibelungilor sub paza lui Albrich cel cu barbă albă și-a celorlalți pitici ai săi.
15

Pe când se-napoia la Xanten, voinicul Sigfrid auzea, nu pentru prima oară, pretutindeni unde făcea câte-un popas, c-aici, la Worms, într-un castel, pe țărmul Rinului de aur, se afla cea mai mândră fată din câte se aflau pe-atunci în țările din miazănoapte.

Mulți cântăreți o proslăveau în cântece și în poeme. Și povesteau cum veneau regii, prinții, baronii și vitejii să-i ceară mâna ei micuță regelui Gunter de la Worms și mamei sale, doamna Ute. Dar ea nu îndrăgea pe nimeni. Vroia să stea mereu fecioară, lângă regină, mama ei, și lângă frații mult iubiți.

Sigfrid, auzind veștile, se-nflăcăra atât de mult, încât o visa deseori pe sora regelui burgund, Crimhilda cea fermecătoare. Și-n visele lui o vedea așa cum era ea, aievea, pentru că vechii cântăreți știau să zugrăvească-n versuri oamenii tocmai cum erau. Știau să-i cânte-n așa fel, încât parcă îi și vedeai.

Sosind apoi Sigfrid la Xanten, privea corăbiile plutind pe apa Rinului în jos.

Și nu trecea corabie să n-aducă și vestea asta, că-n regatul burgunzilor crește o fată ca un vis. „Ferice cine va putea să-i dobândească dragostea și s-o ia în castelul lui”, spunea oricare călător. Sigfrid nu mai putea să rabde dorul care îl mistuia.

De când se întorsese-n Xanten, doar de Crimhilda auzea, doar la Crimhilda se gândea.

Vroise el, ce-i drept, să uite, să-și izgonească gândurile.

Pleca ades la vânătoare, în niște codrii nepătrunși, sau pescuia în largul mării, cânta sau petrecea cu soții, tineri și ei, feciori de prinți, dar alinare nu-și găsea.

Și într-o zi s-a-nfățișat tatălui său, bătrânul Sigmund:

— Tată, i-a glăsuț flăcăul. Voi pleca în cetatea Worms, voi îndura oricât pe lume și voi sluji burgunzilor, luptând cu spada pentru ei, numai s-o capăt pe Crimhilda. Mă simt cuprins de-o dragoste nemărginită pentru ea...

Sigmund a vrut să-i stea-mpotrivă. O presimțire îl făcea să nu se învoiască lesne cu cererea fiului său.

Dar Sigfrid era hotărât s-o dobândească pe Crimhilda, cu orice preț ar fi plătit această vajnică dorință.

Tatăl i-a dat cu întristare fiului său voie să plece și să o afle pe Crimhilda.

Și Sigfrid a pornit călare pe țărmul Rinului, albastru cum este cerul dimineața, învăpăiat către amiază, și-nsângerat în faptul serii – către Crimhilda mult visată, însoțit doar de câțiva prieteni.

Erau cu toții treisprezece. Vocile lor umpleau văzduhul cu cântece răsunătoare. Rinul lucea ca o oglindă și răsfrângea în apa lui chivere de argint și aur, lănci lungi, cu vârfuri ascuțite, și chipuri falnice de tineri din

Xanten, din Țara de jos. Iar între ei, ca zeul Balder, și mai frumos, și mai viteaz, voinicul și bălaiul Sigfrid.

Goneau pe țărmul Rinului și, în a cincea zi de cale, au și zărit în depărtări turnul cel alb și crenelat în care se aflau străjerii regelui Gunter de la Worms.

Vestit îndată de străjeri, regele Gunter i-a ieșit lui Sigfrid în întâmpinare. Era urmat de Giselher și Gernot, frații săi, ca și de Hagen, unchiul lui, marele sfetnic de la Worms.

— Cine să călărească oare spre noi, cu-atâta îndrăzneală? L-a-ntrebat regele pe Hagen.

Hagen era cel mai umblat din câți curteni erau pe-atunci în țările din miazănoapte. Fața îi era încruntată. Părul, ca de tăciune stins, îi flutura aspru pe umeri. Și-n păr avea fire de-argint, pentru că Hagen era vârstnic, slujise nu știu câtor regi.

Și Hagen, fără să dea greș, i-a răspuns regelui așa:

— Acest voinic ce călărește în fruntea altor doisprezece, după veșminte și curaj, poate fi numai unul: Sigfrid. Vine tocmai din Niderlanda, Țara de jos. Și tatăl său, bătrânul Sigmund, stăpânește cetatea Xanten, cetate care-i așezată pe țărmul Rinului, spre mare. Cu Sigfrid nu te poți lupta. Este voinic, cum nu se află al doilea pe tot pământul. Și a învins pe mulți dușmani, prin lupte date față-n față. Luptând astfel a dobândit comoara 79

Nibelungilor, care se zice că aduce stăpânilor ei nenoroc. Are de-asemeni spada Balmung, care retează dintr-o dată câte treizeci de capete. Are și-o glugă fermecată, a regelui piticilor, ce face omul nevăzut și-i înzecește forțele. Și, dacă e să vă spun tot, a biruit și un balaur ce străjuia lângă comoară. Și după ce l-a biruit, sfătuit de piticul Albrich, s-a scăldat în sângele lui și-a devenit invulnerabil. Nici o săgeată, spadă, lance, pumnal sau piatră nu-i pot face cel mai mic rău, nu-l pot răni. Iar la plecare, însuși Albrich, cu toată ceata de pitici, l-a-nsoțit până la hotar pe-acest voinic, Sigfrid din Xanten. Unde era vreo așezare, îi striga Albrich pe războinici să vină și să i se-nchine lui Sigfrid, noul lor stăpân. Acesta-i cel care sosește, pe cât pot eu să socotesc. Rege, tu fii prevăzător...

Tocmai se apropiase Sigfrid de porțile cetății Worms.

— Voi nu sosiți din Niderlanda? Tu nu ești feciorul lui Sigmund și al Siglindei de la Xanten? L-a întrebat regele Gunter. 16

— Eu sunt, a răspuns mândru Sigfrid. Și văd că ați ieșit cu arme. Am auzit că voi, burgunzii, sunteți îndrăzneți. Dacă e-ntr-adevăr așa trimiteți pe cel mai viteaz, cel mai puternic cavaler, cu lancea sau cu sabia, să ne întrecem amândoi...

Gunter a pus mâna la șold, să-și scoată sabia din teacă. Dar Hagen l-a ținut de braț:

— Nu te pripzi. Mai ai răbdare. Pe Sigfrid nu-l poți birui.

Gunter s-a domolit puțin.

— Nu înțeleg de ce vorbești atât de-nversunat cu mine, a rostit iară către Sigfrid.

— Am auzit că tu, rege burgund, nu vorbești altfel nimănui, decât cu armele în mâini, i-a dat răspuns bălaiul Sigfrid. Și totuși, dacă vă-nvoiți, doresc a fi prieten cu voi...

Obrazul regelui burgund s-a luminat numaidecât. La fel s-au luminat la chip și frații: Giselher și Gernot. Doar Hagen a rămas cu ochii întunecați, în timp ce Sigfrid era primit cu bucurie sub zidurile de la Worms.

Au răsunat, după aceea, jocuri și cântece la curte. Sigfrid cânta și petrecea. În luptele cavaleriești era în fruntea tuturor. La trântă, la zvârliri cu lancea, la alergări, la călărit, nu putea nimeni să-l întreacă.

Cânta, lupta și petrecea, dar gândul lui era mereu numai la sora regelui, Crimhilda cea cu păr de aur.

— Unde o fi Crimhilda oare? Cum aş putea s-o zăresc? Tot se-ntreba bălaiul Sigfrid.

Și nu știa că-n vremea asta, la o fereastră zăbreliță, Crimhilda sta și-l cerceta. Ochii albaștri ai copilei străluceau de-o lumină nouă, privind la chipeșul flăcău. Și dragostea ca o făclie dogoritoare i-aprindea inima, visele-i de fată.

A mai trecut, se povestește, încă un an, acolo-n Worms.

Lui Sigfrid i-a fost dat s-o vadă numai o dată pe Crimhilda. Ieșise lângă mama sa, la o serbare, în cetate, urmată de tinere fete și multe doamne de onoare.

Văzuse tânărul din Xanten, în mintea lui, chipul Crimhildei strălucitor ca o cunună încărcată de nestemate, dar cum era într-adevăr tot nu-și putuse-nchipui.

Privea la ea ca amețit, orbit de frumusețea ei, de gingășia-i de fecioară, de mersu-i lin și unduios. Privea, și nu-i venea să creadă.

„Aceasta-i, așadar, Crimhilda? Atât e de încântătoare?” Cât o iubise mai-nainte pe sora regelui burgund, cum o iubea însă de-atunci!

A izbucnit în vremea asta năpastă grea peste burgunzi.

Saxonii cu paloșe late și coifuri de argint cu coarne, asemenea celor de taur, însoțiți de ostași danezi, temuți arcași și lăncieri, au năvălit peste burgunzi. În fruntea lor erau doi regi: Luaeger din Saxonia și Ludegast din Dania. 17

Gunter era îngrijorat. Dușmanii aduceau cu ei șazeci de mii, ba și mai bine de luptători mult încercați.

Aflând Sigfrid această știre, i-a cerut regelui burgund numai o mie de oșteni ca să-i gonească pe vrăjmași.

Gunter s-a-nvoit bucuros. Și Sigfrid, cu-o mie de oameni și cu cei doisprezece prieteni aduși din Xanten, s-a pornit să-ntâmpine pe cei doi regi.

În luptele care s-au dat, Sigfrid și-a dovedit credința și prietenia pentru Gunter, fratele celei mult prea dragi.

Cei doi regi din Saxonia și Dania au căzut prinși. Oastea lor a fost sfărâmată.

Morții nu i-au mai numărat.

Nu avuseseră burgunzii de când erau așa izbândă, deși nu se aflau pe atunci alți luptători mai încercați. Iară victoria dobândită cu-atâta faimă împotriva ostașilor năvălitori se datora numai lui Sigfrid.

În timp ce șirul nesfârșit de prizonieri intra în Worms, regele Gunter poruncise serbări strălucitoare în cinstea oaspetelui său, biruitor peste dușmani.

Iară primirea glorioasă a celor care se-ntorceau trebuia să o facă ea, Crimhilda cea fermecătoare, în piața mare de la Worms, așa cum hotărâse Gunter.

— Bine-ai venit, i-a spus Crimhilda lui Sigfrid, care se afla alături de regele Gunter. Și și-a lăsat mâna ei mică în palma lui, mângâietoare.

A trebuit să-l și sărute pe buzele-i înfierbântate, cum era datina burgundă, atunci când se-ntorceau vitejii.

Fata, simțindu-i arzătoarea lui răsuflare, s-a roșit ca macul gingaș din grădină, s-a clătinat de-o amețeală neînțeleasă pentru ceilalți. Și era gata să se piardă, de nu ar fi ținut-o Sigfrid.

— Domnița mea, i-a grăit el, credință-ți jur acum, de-a pururi. Odihnă eu n-o să mai am până ce tu nu vei vroi să-mi împlinești aprigul dor ce m-a mânat până la Worms.

Atâta. Alta nu și-au spus. Dar inimile s-au legat, până la moarte, amândouă, acolo-n piața Wormsului.

Sigfrid, atât de îndrăzneț în lupte și în bătălii, era sfielnic în iubire. Nu știa cum să-și spună dorul, s-o ceară fratelui ei, Gunter, pe mult iubita lui Crimhilda.

Dar într-o zi, regele Gunter a început să povestească de marea insulă Islanda, care se-ntinde-n miazănoapte, în oceanul furtunilor și al ghețurilor veșnice.

— Acolo, a-nceput să spună, regină este o fecioară de-o frumusețe uimitoare, al cărei nume e Brunhilda. 18

Sigfrid știa și el povestea.

— Frumoasă tare e Brunhilda, a glăsuțit regelui Gunter. Însă e mândră peste fire. Mulți și-au pierdut până azi capul. Vin regi de pe întreg pământul să-i ceară mâna preafrumoasei, dar ea îi pune-ntâi să lupte. Luptă-n întrecere cu ea. Până azi n-a învins-o nimeni. Și cine-i biruit pe dată e osândit să-și piardă capul. Țărutul oceanului e plin de capete regești pierdute, ce stau înfipte-n sulite.

Gunter l-a luat de braț pe Sigfrid. I-a spus în șoaptă, la ureche:

— Acuma îmi ești prieten bun. Mi-ai salvat țara de dușmani. M-ai ajutat în clipe grele. Aș vrea și eu să-ți spun ceva...

— Spune, s-a învoit și Sigfrid.

— De mult râvnesc eu la Brunhilda. Dar până azi n-am îndrăznit să mă pornesc către Islanda. Deunăzi am vorbit cu Hagen. El zice că-s prea mari primejdii. Dar orișicâte ar fi să fie, nu pot trăi fără Brunhilda. De asta m-am încredințat. Și-am cugetat că, fiindu-mi prieten, ai să-mi dai iarăși ajutor.

Te încumeți să mă-nsoțești până-n țărutul înghețat din mările furtunilor?

— Mă încumet, iubite rege, a spus Sigfrid cu prietenie. Gricât ar fi Brunhilda asta de aspră, fii sigur, Gunter îți va fi regină în Burgundia. Ne va-nsoți aici, la Worms, supusă ca o mieluşea. Pe ţarmul insulei Islanda capul tău nu va fi înfipt. Dar îți pun o condiție...

— Oricare-o fi, ți-o-ndeplinesc, a dat răspuns regele Gunter. Numai s-o capăt pe Brunhilda.

— O cer și eu pe sora ta. Dă-mi-o de soață pe Crimhilda, a îndrăznit, în sfârșit, Sigfrid.

— Crimhilda?... Tu?... S-a mirat Gunter. Vroia să stea mereu fecioară lângă regină, mama sa, și lângă frați... Ei bine, fie. Ți-o jur, Sigfrid, va fi a ta...!

Tinerii și-au dat apoi mâna, pecetluindu-și amândoi făgăduințele făcute.

Și iată, în puțină vreme, corabia de lemn burgundă luneca mai întâi pe Rin, zvâcnea pe Marea Nordului și s-azvârlea în ropotul furtunilor, ce bântuiau neîntrerupt la miazănoapte, în ocean.

Pe ea se urcaseră Sigfrid, Gunter și Hagen negurosul, și prietenul lui Hagen, Volker, 19 din neamul căruia se trag toți cântăreții de pe Rin.

Cumplită a fost călătoria. De nu era Sigfrid la cârmă, se scufundau, de bună seamă. Numai o mână de voinic ca a lui Sigfrid a putut să-nfrunte furia apelor.

Corabia era zvârlită încoa'și-ncolo peste valuri, parcă era o jucărie.

Hăuri de ape se căscău. De sus cădea o grindină ca niște bice arzătoare.

Pânzele se făceau ca lemnul, sub frigul cel străpungător. Frânghiile înțepeneau de sus și până jos, sub gheață. Marea urla înverșunată. Drumul părea fără sfârșit.

Numai că, într-o dimineată, furtunile s-au potolit. În depărtare s-a văzut castelul 'nalt, strălucitor, clădit pe stâncile Islandei, în care locuia Brunhilda.

— Victorie nouă! Au strigat Sigfrid și Gunter laolaltă. Iată și ţarmul mult dorit! Iată și stâncile Brunhildei!

Și Gunter l-a îmbrățișat pe prietenul său cel bun, Sigfrid, ce-l însoțise în Islanda.

Volker, poetul cavaler, a început să cânte vesel. Din roita sa țâșneau spre slavă sunete limpezi, argintii, care urcau până-n Walhala, cum spuneau vechii cântăreți, și-l desfătau pe cruntul Wotan.

Și Wotan le îngădui să se apropie de Islanda și de cetatea de pe stânci, cu numele de Isenstein. El aruncă jos în ocean, o toporișcă de argint. Ea se făcu un pescăruș. Și pescărușul arătă lui Sigfrid, ce era cârmaci, unde era ţarmul prielnic să poată lăsa ancora.

Tustrei erau prea bucuroși că ajunseseră la țintă, doar Hagen cel întunecat îi privea aspru, muștrător.

Dar Gunter, Sigfrid și cu Volker n-au luat în seamă la chipul rece și încruntat ce-l avea Hagen. Au tras corabia la ţarm și au sărit pe gheață, sprinteni. Numai că nici n-au prins să vadă împrejurimile albite, și s-au văzut împresurați. Oșteni cu fețe mohorâte îi împungeau cu sulite. S-a auzit apoi un tropot și s-a ivit mândra Brunhilda, marea regină a Islandei, călare pe un

armăsar alb ca zăpada și focos. Părul îi luneca pe spate, în lungi cosițe încrețite. Purta în mână dreaptă lancea, spadă la șold și un pumnal, iar scutul agățat de șa. Pe frunte avea o coroană cu două aripe de vultur, din aurul cel mai curat. Avea pe ea și platoșă. Purta și zale de oțel, și o mantie roșie, care îi flutura în vânt.

Era frumoasă, însă aspră. Semăna cu-o walkirie.

Câtând acum spre cei sosiți pe țărmurile insulei, văzu și pe viteazul Sigfrid. Și pentru-o cîlpă s-a gândit că nu s-ar întrista de loc dacă i-ar fi el peșitor. Totuși, s-a încruntat la față. Le-a grăit tare, răspicat:

— Cine sunteți? De-unde veniți până-n Oceanul Înghețat? Și cu ce drept călcați aici, pe stâncile din Isenstein?

Ea întreba mai mult pe Sigfrid, luându-l, după înfățișare, ceea ce și era, un prinț.

Dar Sigfrid a privit spre ea nepăsător și i-a răspuns că el e numai un scutier. Iară stăpânul lui e Gunter, rege peste Burgundia. Ceilalți doi îi sunt cavaleri, și sfetnici buni și apropiați.

Apoi s-a dat mai la o parte, luând scutul regelui în mână, făcându-se că-i slujitor.

Vroia să fie cât mai șters în ochii reginei Islandei și-astfel să-l poată ajuta mai cu folos pe fratele iubitei sale.

Se pare, spun mulți minesengeri, că în această întâmplare este izvorul suferințelor de mai târziu.

Sigfrid nu s-a uitat la ea și nici n-a gândit s-o pețască, spunând că-i numai un vasal al regelui Burgundiei.

Pe nimeni nu ierta Brunhilda, de nu se arăta destul de fermecat de frumusețea-i de fecioară.

— Bine, a glăsuț regina, auzind vorbele lui Sigfrid. Cunoașteți însă legea mea. Ne vom lua la întrecere. Dacă mă biruiește Gunter, îl voi urma în țara lui. De nu, el își va pierde capul, îl voi înfige-n suliță pe țărmurile oceanului. Și corbii îl vor ciuguli.

În timpul cât rostea Brunhilda vorbele-acestea, regele se-ngălbenise la obraz. Hagen o blestema, scrâșnind. Dar Sigfrid s-a dat lângă rege și i-a șoptit încetișor să nu se teamă, fiindcă el va fi mereu în preajmă.

Regina și-a cerut îndată scutul de aur și oțel. Trei bărbați greu l-au ridicat; însă Brunhilda l-a-nșfăcat cu mâna stângă, ca pe-un fulg, și a cerut și sulița.

Sulița, după cum se spune, era făcută dintr-un trunchi și ghintuită cu oțel, cam la o sută de ocale. Vreo trei sau poate patru oameni abia, abia de o târau.

Brunhilda însă a cuprins-o, cum iei o așchie în mână.

— Fii gata, rege, i-a strigat lui Gunter de Burgundia.

În acest timp, tânărul Sigfrid se strecurase pe corabie. Acolo își pusese gluga piticului Albrich pe cap, și se făcuse nevăzut. Se-napoiase lângă Gunter și îi șoptise la ureche:

— la mâna, rege, de pe scut. Lasă-l să-l sprijin numai eu, când zvârle sulița Brunhilda...

Regele Gunter se întoarse să vadă cine îi vorbește. În spate însă nu văzu decât pe Hagen, încruntat. Și tot atunci simți o mână ce nevăzută-i prinse scutul.

Brunhilda nu putea zări că nu mai ținea Gunter scutul. Era cam la cincizeci de pași. Doar Volker se uita mirat cum scutul nu se mai găsea în mâna regelui și, totuși, se ținea singur în văzduh, parcă plutea pe niște aripi.

Brunhilda când a strigat tare: „Fii gata, rege!” s-a lăsat puțin pe spate, și cu toată puterea pe care o avea a zvârlit sulita spre Gunter.

De n-ar fi fost alături Sigfrid, Gunter cădea sub lovitură.

Dar prințul Niderlandei, Sigfrid, a sprijinit atât de bine scutul în mâna lui de fier, că nici măcar nu s-a clintit. Atât doar că din el au curs, sub strășnicia izbiturii, buchete roșii de scânteii.

Pe urmă Sigfrid a-nălțat sulita grea de-unde căzuse și-a cumpănit-o-n mâna dreaptă, în timp ce, de asemenea, Gunter se prefăcea c-o ține el, A îndreptat-o spre regină; dar nu cu vârful ascuțit, de teamă să nu o ucidă. Cu partea boantă a-ndreptat-o, ținând-o bine de tăiș.

Și-atât de tare a aruncat-o, că scutul i-a căzut reginei din mână și ea însăși s-a clătinat.

Din scutul ei și din armură au țâșnit flăcări, nu scânteii.

A mai urmat o încercare, cu azvârlirea unei stânci. Și, la fel, Sigfrid, nevăzut, a biruit-o pe Brunhilda...

De față se aflau vreo șapte sau chiar opt sute de viteji din marea insulă Islanda...

Brunhilda a fost nevoită să-și păstreze cuvântul dat.

Fuseseră atâtea martori, și toți văzuseră prea bine că regele Burgundiei o învinsese pe regină.

De furie, apriga Brunhilda a luat sulita din nou și-a aruncat-o spre castel.

Sulita a străpuns trei ziduri și s-a oprit într-un portal.

— Ia-mă cu tine, a spus ea regelui Gunter, îmblânzită. Voi fi regina ta la Worms, și tu vei fi, peste Islanda, stăpân, de azi, în locul meu.

Ce bucurie a avut Gunter! Mai-mai că nu se poate spune. Dar și mai mare bucurie a simțit Sigfrid cel bălai.

El se-ntorsese la corabie. Pusese iar gluga la loc, într-o lădiță, sub o bancă, și se grăbise la castel.

Aici făcuse pe miratul.

— Nu-ncepeți lupta amândoi? O întrebase pe Brunhilda. Am fost puțin până la țărm, să văd de-i legătura bună, dacă frânghia care ține corabia nu s-a slăbit.

Brunhilda a căzut în cursă.

A socotit că-ntr-adevăr Sigfrid lipsise în tot timpul cât se-ntrecuse ea cu Gunter.

— Un scutier bun, i-a răspuns ea, nu își lasă stăpânul singur tocmai când se începe lupta. Întrecerea a avut loc și Gunter m-a învins pe mine.

După-nțelegerea avută, voi fi acum regina lui...

Sigfrid s-a înroșit puțin. Poate ar fi răspuns Brunhildei pentru asemenea cuvinte, cu altele încă mai tari. Dar bucuria că-n curând urma s-o vadă pe Crimhilda, pe draga lui, i-a-năbușit toată mânia.

Volker cânta din rota sa un cântec despre biruință.

Sigfrid îl însoțea cu glasul pe cavalerul cântăreț.

Doar Hagen nu-și mai descrunta ochii săi reci și-ntunecați. Nu lua parte la veselia ce-i cuprinsese pe ceilalți, și-n primul rând pe însuși Gunter, ce-și vedea visul împlinit.

Brunhilda a orânduit după aceea o serbare în cinstea oaspeților săi.

Ochii ei, tot ca ai lui Hagen, erau vineți și mohorâți. Și-n noaptea care a urmat, au început să se ivească în Isenstein, cetatea ei, războinici înveliți în zale, cu coifuri și-arme de oțel.

Priveau ciudoși în jurul lor, vorbeau în șoaptă sau tăceau.

Lui Hagen nu i s-a părut că e vreo bună prevestire. A spus-o și regelui Gunter; Gunter, lui Sigfrid și lui Volker.

Serbarea trebuia să fie în Isenstein peste opt zile.

Nu cumva la serbarea asta Brunhilda uneltea ceva? Nu cumva oștile reginei aveau poruncă să-i lovească? Pentru că inima Brunhildei era-nghețată. Se vedea. Gunter n-o ispitesc de loc. Blestema ziua când văzuse corabia burgunzilor sosind la țărm, în Isenstein.

La rugămințile lui Gunter, Sigfrid a plecat cu corabia în țara Nibelungilor. Nimeni nu l-a văzut că pleacă dintre oștenii ghețurilor. Și-a pus pe cap gluga lui Albrich și, neștiut, s-a coborât în țara Nibelungilor.

De-acolo s-a întors, pe urmă, cu-o mie de oșteni viteji, călări pe cai, împodobiți numai în aur și argint. Erau urcați toți pe corăbii, ținându-și sulitele-n mâini.

Brunhilda s-a mirat nespus:

— Ce este cu oștirea asta ivită pe neașteptate?

Gunter i-a tălmăcit astfel:

— Când am venit noi în Islanda nu am vrut să te supărăm, și ne-am lăsat toată oștirea în largul mării undeva. Acum fiindcă ne-am hotărât să facem nunta în curând, am făcut semne, de pe țărm, că vasele cu călăreții pot să s-apropie și să lase ancora lângă Isenstein.

Brunhilda n-a avut ce spune. Serbarea s-a grăbit puțin. Luptătorii din Isenstein n-au mai privit pieziș la Gunter. Și, după încă șapte zile, Brunhilda, Gunter, Sigfrid, Volker și veșnic negurosul Hagen, cu oastea și cu două sute de doamne și fete din casă, cu mult bagaj și bogăție, s-au urcat iarăși pe corăbii.

Au plutit timp de nouă zile, înfruntând marea furtunoasă, până la gura Rinului.

De-aici Sigfrid s-a despărțit de Gunter și Brunhilda, și, călărind un cal ca vântul, s-a grăbit spre cetatea Worms. Îl urmau douăzeci de oameni.

Regina Ute și Crimhilda, Gernot, și Giselher, și ceilalți, aflând că Gunter a învins, nu știau cum să-i mulțumească lui Sigfrid pentru vestea asta. Ei toți credeau că singur Gunter a înfrânt trufia frumoasei Brunhilda.

S-au pregătit odăile. Doamnele și domnițele și-au făcut rochii cu paftale și cu mărgelile colorate. Și-au scos din lăzi colanele, brățările cu pietre scumpe, cununile de nestemate și blănurile cele bune, numai hermină și samur.

Caii au fost înșeuiați cu șei înalte, de argint. Și cavalerii s-au armat cu săbii late, aurite.

Și astfel au întâmpinat cortegiul cel strălucitor, în care se aflau regina din Isenstein, regele Gunter, Hagen și Volker cântărețul, și doamnele și fetele venite tocmai din Islanda, și cavalerii nibelungi și cei ai trufașei Brunhilda.

Primirea ce li s-a făcut a-ntrecut orice-nchipuire.

Domnițele Burgundiei, cu flori în plete, le-au cântat. Cavalerii le-au dat onorul, cu flamurile ridicate.

Și vorbele de bun sosit Brunhildei le-a rostit Crimhilda.

Cu dragoste apoi Crimhilda a-mbrățișat-o pe regina cea aspră a islandezilor.

I-a sărutat obrazii palizi și ochii cei întunecoși.

Cu sărutări a-ntâmpinat-o și doamna Ute pe Brunhilda, și cei doi fii ai ei mai mici: principii Giseler și Gernot.

Mai toți îi laudau frumusețea, deși oricine își da seama, afară poate doar de Gunter, că-ntre Crimhilda și Brunhilda, mai mândră era cea dintâi.

S-au întins apoi multe mese. Pahare s-au ciocnit voios. Și Sigfrid i-a reamintit lui Gunter ce-i făgăduise mai înainte de plecare către ținuturile Islandei: dacă se-ntorc iarăși la Worms, având cu ei și pe Brunhilda, îngăduie căsătoria Crimhildei cea cu păr de aur.

Gunter a-ncuviințat îndată și fără nici o șovăială nunta lui Sigfrid cu Crimhilda. Ba încă a mai poruncit ca nunta sa și a lui Sigfrid să fie în aceeași zi.

Nunțile au fost fără pereche. Iară petrecerea pornită nu s-a sfârșit vreo două luni. În capul mesei erau Gunter și cu Brunhilda cea trufașă și dincolo, la celălalt capăt, se așezaseră pierduți, cu ochii-n ochi și mână-n mână, Sigfrid cu scumpa lui Crimhilda.

— Iată-ne, suntem împreună, a rostit blând frumosul Sigfrid. Astfel vom sta întotdeauna...

— Da. Dragostea care ți-o port nu are seamăn, și îți jur că ea nu va slăbi o clipă, cât timp va bate inima în pieptul meu... A spus Crimhilda.

Brunhilda îi privea-ncruntată. Venin avea în inimă.

— Eu nu-nțeleg de ce îi dai unui vasal atâta cinste. Sigfrid știam că ți-e scutier, a zis Brunhilda către Gunter.

Dar regele a zâmbit vesel.

— O fi cum spui, dar țin la el mai mult decât la frații mei. O să-nțelegi poate vreodată aceste vorbe, draga mea.

Brunhilda ar fi vrut să spună mai nu știu ce, mai nu știu cum, dar Gunter i-a tăiat cuvântul. Și prin aceasta i-a sporit nesăbuita ei mânie contra lui Sigfrid și-a Crimhildei.

După ce s-a sfârșit ospățul, mirele a dorit să intre și el în cămara Brunhildei. Regina l-a împiedicat. Nu îl iubea de loc pe rege, și fiindcă Gunter

stăruia, a luat o centură lungă și l-a legat cu ea pe rege. Apoi, așa strâns în centură, l-a atârnat de-un cui, în grindă.

Întreaga noapte a gemut regele, stând legat în grindă. Doar dimineața i-a dat drumul soțului său aspra Brunhilda.

A doua zi, sârmanul Gunter era nespus de abătut. Sigfrid l-a întrebat ce are. Gunter i-a spus de-a fir-a-păr cum nu i-a îngăduit Brunhilda să intre în odaia ei, și, fiindcă el a stăruit, l-a legat strâns cu o centură.

L-a agățat apoi în grindă.

L-a ținut astfel toată noaptea. Doar dimineața i-a dat drumul, însă i-a glăsuțit așa:

— De astă dată ți-am dat drumul. Dacă nu o să-ți fie-nvăț, și ai să mai încerci să intri vreodată în odaia mea, am să te leg din nou de grindă, și-am să te las ca să te vadă toți slujitorii din palat... Și să râdă cu hohote...

— Asta e totul? A spus Sigfrid. Ascultă, frate, ce te-nvăț. Diseară când sfârșim ospățul, urmează o iarăși pe Brunhilda. Ea, sigur, se va-mpotrivi.

Numai că-n spate voi fi eu, pe cap cu gluga fermecată. Și, nevăzut, te-oi ajuta...

Gunter s-a învoit, firește.

Seara, Brunhilda l-a oprit din nou să intre în cămară. Dar Sigfrid care îi urma, pe cap cu gluga fermecată, a suflat iute în făclie. Gunter s-a dat mai la o parte. Și Sigfrid, nevăzut în prag, a și cuprins-o de mijloc pe mult prea apriga Brunhilda. A început lupta cu ea.

— Sunt rege și stăpân aici, șoptea Sigfrid, lăsând să creadă că e Gunter.

Dă-te, Brunhilda, la o parte. Castelul este tot al meu, și pot să intru unde vreau.

S-au luptat ei un timp în prag. Și Sigfrid, până la sfârșit, a biruit-o pe Brunhilda, oricât era de-nverșunată și de puternică regina. Degeaba își mai pregătise Brunhilda lunga-i cingătoare, ca să-și anine iar în grindă bărbatul, pe regele Gunter.

Abia putea să mai respire, strânsă de brațele lui Sigfrid ca niște clești tari, de oțel. Simțea că de va mai lupta cât de puțin, acolo-n prag, o să se stingă negreșit. Și Brunhilda s-a domolit.

— Te rog, îndură-te, dă-mi drumul, iubite soț, glăsuia ea, crezând că-n fața sa e Gunter. De astăzi poți intra oricând și-aici, în încăperea mea, cum intri orișunde vrei în tot acest castel al tău. De astăzi am să te ascult și nu te voi mai supăra, dar cruță-mi viața, plângea ea.

Sigfrid îndată i-a dat drumul și l-a împins pe întuneric, în fața ei, din nou pe Gunter, care stătuse lângă ușă.

Numai că-n timpul luptei Sigfrid îi smulsese mândrei regine a Islandei lunga centură aurită pe care ea o pregătise, gândind că-l va lega pe Gunter, ca și cu-o seară mai-nainte.

Ajuns acasă, vesel, Sigfrid a povestit totul Crimhildei. I-a arătat și cingătorea.

Crimhilda a luat cingătoarea cumnatei sale, și, râzând, a azvârlit-o într-o ladă, ca nici să nu se mai pomenească de tot ce suferise Gunter de la soția sa, Brunhilda.

Și totul a rămas uitat...

— A mai trecut încă un timp... Cânta tânărul minesenger, în vreme ce corabia, plutind pe Rin, se apropia de întăritul castel Mainz. Rinul intra de-aici în munți. Soonwaldul se iveau din stânga, împădurit și misterios. Și Westerwaldul aștepta din dreapta, amenințător, cu stâncile lui cenușii, rostogolite până-n țărâm.

Crimhilda-i arăta Brunhildei o dragoste caldă, de soră. Însă regina din Islanda în sufletu-i nu avea tihnă și nu putea să se împace. Odinioară, în Islanda, ea crezuse că Sigfrid a venit s-o ceară de soție. Acesta-i răspunsese însă că este doar vasalul regelui Gunter, de la Worms. Și-acuma îl vedea în cinste, nu ca vasal, ci ca un prieten, și mai cu seamă însurat, și peste fire fericit lângă iubita lui Crimhilda.

Acest necaz, pe cât se spune, a tot crescut, a tot crescut...

Într-o zi au venit din Xanten soli de la Sigmund și Siglinda.

Și solii îi rugau pe Sigfrid și pe Crimhilda să pornească degrabă către Niderlanda. Sigmund era cam ostenit.

Vroia să-i lase cârmuirea feciorului său cel plecat de-atâta vreme la burgunzi.

Ascultând ruga tatălui, Sigfrid a luat-o pe Crimhilda și – după ce s-au despărțit de Ute, doamna, și de frați – amândoi au plecat spre Xanten, cu mult bagaj și însoțiți de cavalerii nibelungi.

Drumul l-au făcut tot pe apă, plutind pe lângă Mainz și Koln, până ce au ajuns la Xanten.

Pe țărâm se aflau regele și regina așteptând.

Ce mult s-a bucurat Siglinda de-o noră atât de-ncântătoare, cum era tânăra Crimhilda! Sigmund nu se mai sătura s-o tot privească și să-i spună:

— Acum îl înțeleg pe Sigfrid... De așa fi fost în anii lui și eu plecam să-mi cuceresc o soață cum ești tu, Crimhilda...

Cu râsete și voie bună au pornit apoi la palat, urmați de doamne, cavaleri, de slujitori și de oștire.

Mult s-au mirat toți poporenii văzând oștenii nibelungi, înalți, și neguroși, și zdraveni, înveșmântați numai în aur, și în argint, și în oțel, cu lăncile în cumpănire, trecând în tropot prin oraș.

S-au așternut mese bogate. Au avut loc serbări, turnire. 20 După aceea însă Sigmund a-ncredințat fiului său ocârmuirea peste oraș și peste țară, în fața dregătorilor și a întregului popor.

Sigfrid a fost încununat. Și a-nceput să cârmuiască, având la dreapta pe Crimhilda.

Soția, deși tânără, îl sfătuia cu-nțelepciune și dragoste în orice pricină.

Și, fiindcă el, mai bătaios, era adesea pus pe lupte și pe războaie cu vecinii ea-l domolea de multe ori.

Au trecut astfel zece ani.

Blonda Crimhilda-i dăruise soțului său un băiețel. Era voinic, bălai și rumen. Semăna picătură ruptă cu tatăl său, viteazul Sigfrid.

— Cum să-l numim? A-ntrebat ea când s-a născut.

— Mai este vorbă? A zis Sigfrid. Gunter, ca pe fratele tău. Iată prilejul fericit ca să ne arătăm iubirea pe care-o purtăm amândoi cumnatului meu de la Worms.

Și pruncul a luat numele lui Gunter, regele burgund.

Aflind Gunter această știre, tocmai în vremea când Brunhilda îi dăruise și ea un prunc, tot băiețel, și tot voinic, a hotărât să-i dea, de asemenea, numele dragului cumnat.

Băiatul său s-a numit Sigfrid.

Cu acest prilej, Brunhilda a început iarăși să-ntrebe pe soțul său:

— Sigfrid știam că ți-e vasal. Așa mi-a spus odinioară. Vasalii trebuie să vină în fiecare an, supuși, la suzeran și să-l salute, ba uneori s-aducă bir.

Sigfrid de ce n-a mai venit?

Gunter s-a mâniat puțin. I-a răspuns totuși liniștit:

— Ți-am spus, și iarăși îți repet: Sigfrid nu mi-e de loc vasal. Îmi e doar prieten și cumnat. Totul n-a fost decât o vorbă fără noimă, azvârlită odinioară în Islanda. Însă ce-i drept, îmi este dor și mie de surioara mea, de soțul ei și de băiatul care-a primit numele meu. Fiindcă au venit zilele verii, și țara mi-e scăldată-n flori, iară pe Rin apele curg mai aurite ca oricând, am cugetat noaptea trecută că ar fi bine să-i poftim să vină în cetatea Worms, să mai petrecem împreună.

— Să fie precum socotești! A spus Brunhilda încruntată. Poftește-i după cum ți-e voia, pe sora ta și pe vasal...

După ce a rostit cuvântul care îl supăra pe Gunter, regina s-a întors cu fața spre o fereastră, și-a tăcut.

Ea nu putea nicicând să ierte – deși trecuseră atâția și-atâția ani de când era regină în Burgundia – că Sigfrid o nesocotise, zicând că e numai vasal și n-are dreptul s-o pețască. Otravă mai avea Brunhilda, de bună seamă-n inimă, că nu era-n locul Crimhildei și n-avea ea de soț pe Sigfrid, cel mai frumos și mai viteaz dintre bărbații ce trăiau în acea vreme pe pământ.

Gunter s-a încruntat din nou, a vrut să mai spună ceva, însă regina se-ntorsese cu fața aspră spre fereastră, curtenii îi priveau mirați, și-atunci a dat poruncă astfel:

— Să plece soli în Niderlanda și să-i poftească-aici, la Worms, pe Sigfrid și Crimhilda. Nu i-am văzut de zece ani. Ne este tare dor de ei, de soră, ca și de cumnat.

Solii, cu daruri, au plecat. S-au dus la Xanten într-un suflet.

Sigfrid, cu inima deschisă, s-a veselit primind poftirea.

— Plecăm, Crimhilda, de îndată, a hotărât bălaiul Sigfrid. Îmi e atât de dor de Gunter. Și de Brunhilda mi-este dor. Mi-aduc aminte când am fost cu Gunter să o cucerim din depărtata ei Islandă. Prețul victoriei erai tu. Ei, anii, anii cum se duc... Ai astăzi douăzeci și șase. Mai ieri aveai doar cincisprezece.

Crimhilda nici nu mai știa de bucurie ce să facă. Pornea un lucru, îl lăsa... Strângea pe micul prinț la piept și-i povestea cum este țara Burgundiei, pe Rin, în sus. De n-ar fi fost drumul prea lung, îl lua cu ea până la Worms. Așa-l lăsa ca să mai crească și să se facă mai voinic.

S-au pregătit vreo șapte zile.

Au luat cu ei și multe daruri pentru bătrâna doamnă Ute, și pentru Gunter și Brunhilda, și pentru Gernot, Giselher, Hagen și ceilalți de la Worms.

Sigfrid și-a luat în brațe fiul. L-a sărutat de multe ori.

Gunter cel mic – avea un an – l-a strâns și el de gât pe Sigfrid. Nici nu vroia să-i mai dea drumul. Țipa, plângea, și nu-l lăsa pe tatăl său, Sigfrid, de gât.

Cu greu de tot s-au domolit. Abia i l-au desprins din brațe. A rămas însă suspinând, în timp ce ei plecau pe drum, călări, pe țărmul Rinului.

Grea despărțire a fost asta. Mereu își aminteau de Gunter, fiul lor mititel, pe când se depărtau într-una de Niderlanda și intrau, cu caii și poverile, pe drumurile dintre munți.

Străjerii, ce stăteau de veghe ziua și noaptea, la hotar, au dat de știre prin trimiși, care zburau pe cai ca vântul, că sosesc oaspeții doriți.

Gunter, Brunhilda, doamna Ute, frații mai mici și sfetnicii le-au ieșit în întâmpinare.

Ce-mbrățișări, ce vorbe bune, ce veselie-a fost atunci, nici nu se poate povesti.

Mesele nu se ridicau. Întrecerile se sfârșeau, dar de îndată le luau locul alte întreceri vitejești. Și alte lupte începeau între vitejii cavaleri. Turnirele, spun cântăreții, că ar fi fost poate o sută, în timpul cât au stat ca prieteni Sigfrid și draga lui Crimhilda în marele castel din Worms.

Sigfrid a-nvins în vremea asta pe toți cât s-au încumetat să-ncerce a lupta cu el.

A strâns vreo treizeci de cununi. Apoi stindarde, sulite, spade, pumnale și blazoane. Trofeul lui se ridica pe-o latură a castelului, împovărat de arme, zale și tot ce-a dobândit luptând.

Timpul trecea plăcut și vesel.

Petrecerea era în toi. A venit însă un turnir din care s-a iscat urgia.

Crimhilda sta lângă Brunhilda, și amândouă se uitau la soții lor cum se luptau pe câmpul îngrădit cu steaguri.

Sigfrid trântise de pe cal pe-un luptător sosit anume din ducatul Carintiei ca să-și încerce vitejia.

— Nimeni nu-i mai viteaz ca Sigfrid, și nici mai tare decât el, strigase veselă Crimhilda.

Însă regina de la Worms s-a învolburat pe sub sprâncene. Ochii i s-au întunecat mai mult decât de obicei. Și a rostit aspră Crimhildei:

— Crezi tu, dar nu-i așa, Crimhilda. Se află unul mai viteaz. Cu zece ani mai înainte, când au venit Gunter și Sigfrid în depărtata mea Islanda, Sigfrid a spus că e scutier. Și-n vremea cât a durat lupta s-a depărtat și s-a ascuns. Iar Gunter s-a-ntrecut cu mine, m-a biruit ca un viteaz. Un suzeran e mai puternic decât oricare din vasali...

Crimhilda s-a simțit lovită de vorbe, ca de un cuțit.

— Sigfrid – vasal, spui tu, Brunhilda? Nu e vasalul nimănui. Află ce-ți spun: Acolo, în Islanda, Sigfrid te-a-nvins, nu, cum crezi Gunter.

— Sigfrid! Ce spui? Mă faci să râd. L-am văzut bine eu pe Gunter, zvârlindu-mi lancea, apoi stânca...

— L-ai văzut? Nu l-ai văzut bine! În spatele lui era Sigfrid, pe cap cu gluga fermecată, pe care-o are de la Albrich.

Și-a râs Crimhilda, mulțumită, fiindcă putuse să rostească astfel de vorbe despre Sigfrid, soțul atâta de iubit.

— E o minciună fără seamăn! S-a-nverșunat mai rău Brunhilda. Dacă era așa cum spui, Gunter nu m-ar fi biruit în seara-a doua după nuntă. N-ar fi putut intra-n odaie. Sau de intra, n-ar fi scăpat de cingătoarea-mi aurită. Sta agățat și-acum în grindă, în hohotele tuturor.

Turnirul tocmai se sfârșise. Reginele s-au ridicat, fără să-și termine cuvântul.

A doua zi s-au întâlnit pe drumul spre biserică.

Brunhilda se grăbea, urmată de o suită numeroasă, să urce treptele de piatră.

Crimhilda s-a ivit și ea, înconjurată de-o mulțime de doamne și tinere fete ce o-nsoțeau din Niderlanda.

— Întâi se cade să se urce pe trepte cea care-i soția regelui suzeran, a spus mândra Brunhilda cu glas tare, ca să audă toți din jur. După aceea se cuvine să urce și soția vasalului: Sigfrid îi e vasal lui Gunter.

— Mă mir, i-a spus, jignită greu, Crimhilda, că o femeie cum ești tu ocupă tronul de regină.

Brunhilda s-a făcut ca ceara.

— Ce vrei să spui? A-ntrebat ea.

— Ce vreau să spun? A râs Crimhilda. Îmi vorbeai ieri de cingătoarea cu care l-ai legat pe Gunter. Dar unde-i cingătoarea asta? Spuneai cândva că ai pierdut-o. Nu ai pierdut-o, fiindcă uite-o...

Și, dându-și grabnic la o parte mantia care o-nvălea, i-a arătat soaței lui Gunter, pe rochie, strânsă, cingătoarea lungă, de piele aurită.

— Sigfrid te-a biruit și-atunci, având pe cap tot gluga fermecată. Pe întunerice n-ai zărit că Gunter s-a dat la o parte, și Sigfrid s-a luptat cu tine.

Când te-a lăsat, ți s-a desprins în mâna-i cingătoarea asta. Iată dovada. Ce mai spui?

Lumea, auzind gălăgie, s-a adunat în jurul lor.

Vorbele spuse de Crimhilda au umplut inima Brunhildei de-o ură fără de pereche. S-a dus la Gunter. A țipat:

— I-adevărat ce-mi spune soața lui Sigfrid, care ți-e vasal?... Vreau răzbunare... Răzbunare!... Vreau moartea celui ce m-a-nfrânt!

Gunter ședea posomorit. Ceilalți își fereau ochii-n lături. Doar Hagen se uita spre rege, murmurând amenințător:

— Taina acum nu mai e taină. O știe fiecare om. Și mai toți râd pe înfundate. Regina s-a făcut de râs. Regele Gunter tot la fel. Chiar eu, care te-

am însoțit când ai adus-o pe Brunhilda, voi fi acum ponegriț. Făptașul trebuie să plătească... Făptașul trebuie ucis...

Era nespus de amărât Sigfrid de ce se petrecuse.

Inima îi era curată. Îl ajutase doar pe Gunter, fiindcă-l rugase el prea mult, și pentru că-l socotea frate. Și de-i mărturisise taina Crimhildei sale-n acea noapte, făcuse asta tot cu gândul de-a avea cugetu-mpăcat față de soția lui iubită.

Cu ce era el vinovat că nu se potolea Brunhilda, și căuta pricină într-una, și-l umilise și pe el, și pe iubita lui Crimhilda?

Fusese-o sfadă-ntre prințese. Putea să se găsească-o cale ca totul să fie iar bine.

Sigfrid se dusesse la Gunter să-l liniștească, să-l împace. Crimhildei îi părea, de-asemeni, nespus de rău de toată cearta. Ar fi cerut chiar ea Brunhildei, cu vorbe bune, împăcarea. Dar Brunhilda nici n-o privea și nu vroia s-o mai audă.

Din toată marea veselie care fusese la-nceput, acum nu mai rămăsese decât mânie, priviri rele și șoapte negre, veninoase.

Mai ales Hagen, negurosul, îl ațâța mereu pe rege:

— Nu trebuie să-l ierți pe Sigfrid. Numai prin moartea lui se spală rușinea care-ai îndurat-o... Acuma știe toată lumea că pe Brunhilda n-ai învins-o, ci că ți-a dăruit-o Sigfrid. Și dacă Sigfrid o să piară, nu mai rămâne nici un martor, și poți să spui iarăși ce vrei...

Pe-ascuns întunecatul sfetnic se-nțelese cu Brunhilda și îi jurase s-o răzbune, luând viața celui ce era oaspete în Burgundia.

De-aceea-i cerea învoire regelui Gunter să-l ucidă pe tânărul rege din Xanten.

Gunter, uitând de prieteșugul de altădată, de ajutorul ce-l primise de-atâtea ori de la Sigfrid, s-a învoit mult prea ușor, dorind să-și liniștească soața din negrita ei mânie.

Amândoi, Hagen și cu Gunter, au pus la cale-un vicleșug.

S-au prefăcut că supărarea s-a risipit și au uitat-o.

Cu toții iar zâmbeau lui Sigfrid cu bunăvoie și-l poșteau pe la oște și turnire.

Regina însăși, prefăcută, o lua de mijloc pe Crimhilda și-o săruta, zicând că pacea este mai bună decât cearta.

De multe ori se-ntâmplă astfel. Vicleanul îți surâde-n față, și-n spate pregătește arma cu care te va-njunghia.

Și, precum uneltiseră, Gunter și Hagen au tocmiț vreo patruzeci de vânzători să vină și să se prefacă fugari din țara danilor.

Aceștia au venit la curte și s-au plecat regelui Gunter. Sigfrid era și el de față. Hagen orânduise astfel ca tânărul soț al Crimhildei să se găsească la castel.

— Regele Ludegast, danezul, cu Ludeger, craiul saxon, pe care voi i-ați biruit cu zece ani mai înainte, au porniț iarăși să v-atace, au spus fugarii mincinoși. Și plănuiesc să ardă Wormsul.

Sigfrid, cu inima curată, nebănuind înșelăciunea, a glăsuț numaidecât:

— Să vină, dacă vor să piară. Acuma nu-i vom mai ierta. Regele Gunter are prieteni. Mă voi lupta eu pentru el.

Hagen atâta aștepta. Făcând semn regelui, a spus:

— Sigfrid e cel dintâi viteaz din câți se află pe pământ. Aș zice, luminate rege, să primim rugămintea lui.

— O și primim, a răspuns Gunter. Însă îl însoțim și noi. Să ne gătim deci pentru luptă. Peste cinci zile vom porni eu, Sigfrid și cu tine, Hagen, și alți războinici încercați, ce nu se tem nici de saxoni, și nici de oștenii danezi.

A fost pentru întâia oară când Hagen a zâmbit puțin, ca și cum într-o zi noroasă s-ar arăta pe cer o geană abia mijită de lumină. Apoi s-a-ntunecat la loc și a dat fuga la Brunhilda, să-i povestească tot ce-a fost și cum l-au înșelat pe Sigfrid.

S-au sfătuit iar amândoi.

Hagen i-a povestit Brunhildei că Sigfrid e invulnerabil. Însă tot el și-a amintit că tânărul din Niderlanda avea un loc unde putea să fie străbătut de armă. 21

— Cum să aflăm, a spus Brunhilda, unde-ar putea fi el lovit?

— Voi afla eu, a răspuns Hagen. Sigfrid va trebui să piară. Crimhilda mă socoate prieten, crede că țin la ea, fiindcă-i sunt unchi. Îmi va mărturisi ea însăși această taină, în curând. Și asta îi va fi osânda...

Hagen și-a luat după aceea o-nfățișare prefăcută și a căutat-o pe Crimhilda. Și făcând pe îngrijoratul i-a glăsuț în acest fel:

— Știu că iubitul tău bărbat s-a cufundat odinioară în sânge roșu, de balaur. A devenit invulnerabil. Însă mai știu că tot atunci pe trup o frunză i-a căzut, de sus, dintr-o coroană a unui tei. Locul cel neatins de sânge e singurul lui beteușug. Acolo poate fi lovit. Ca unchi ce-ți sunt, rudă deaproape, ca sfetnic al Burgundiei, mă-ngrijorează acest lucru. Mă tem ca-n băătăia asta Sigfrid să nu fie lovit... Mă tem. Am niște presimțiri...

Crimhilda s-a înfiorat.

Dragostea uneori e oarbă. Nu-nțelege înșelăciunea.

— Unchiule Hagen, a zis ea, căzând în cursa mișelească, decât să fie lovit el, mai bine piară lumea toată. Sigfrid e tot ce am mai scump...

Hagen pentru a doua oară s-a luminat atunci puțin.

— Știu, a spus el, și tocmai de-asta am venit eu acum la tine. Cunoști, de bună seamă, taina. Știi locul unde-i vulnerabil...

— Da, îl cunosc a zis Crimhilda, dar nu am voie să ți-l spun. Și nu-l voi spune nimănui... Sigfrid s-ar mânia grozav...

— I-adevărat, a rostit Hagen, că Sigfrid n-ar îngădui. El este tânăr și viteaz. Socoate c-ar fi înjosit, dacă ar fi păzit de altul, în timpul unei băătăii.

Eu însă îți sunt rudă bună. Taina n-am s-o împărtășesc nici unui om. Îți jură Hagen! Și știi că eu nu-mi calc cuvântul. Te sfătuiesc ca, pe ascuns, să-i coși, Crimhilda, pe veșmânt, în locul unde-i vulnerabil, un semn micuț, neobservat, cu niște ață roșie. Doar eu voi ști semnul acesta. Și-l voi păzi de lovături pe soțul tău mult îndrăgit în iureșul războiului. Îți spun din nou: am presimțiri. Socot că nu ai vrea să-l pierzi...

Crimhilda a oftat adânc:

Nu știu de pot să mă încred...

— Începe-te, îți sunt unchi bun și îți vreau numai binele.

Și, temătoare de primejdii, Crimhilda s-a-nvoit să coasă, cu ață roșie, un semn pe tunica soțului său.

Cu mâna ei îi arăta dușmanului locul în care Sigfrid putea fi nimerit.

Și-atunci, se spune în legendă că Hagen a zâmbit din nou, în acea zi, a treia oară.

Planul îi izbutea deplin.

I-a dat de știre și Brunhildei. Gunter a fost și el vestit.

Gunter se zice c-ar fi stat încă o clipă-n cumpănă:

— Ucidem pe un oaspete, apărător, rudă și prieten, a murmurat încet, în barbă. Dacă se află crima asta, ce or să spună peste veacuri poezii-n cântecele lor? Sângele lui ne va păta coroana, tronul și pe noi...

— Coroana de Burgundia a fost pătată tot prin Sigfrid, a grăit Hagen, înghețat. Și ca să nu ai remușcări, voi lua crima asupra mea. Eu voi vărsa sângele lui...

Gunter întâi n-a spus nimic. Barba îi tremura ușor. A-ncuviințat apoi din cap:

— Bine, să fie omorât. Sângele îl vei vărsa tu!

Și, precum uneltise Hagen, Crimhilda a cusut pe haina soțului său, tânărul Sigfrid, în locul unde lovitura putea fi dată cu folos, un semn micuț cu ață roșie, o cruciuliță cât un bob.

A doua sau a treia zi, oștile au pornit la drum.

Sigfrid și-a-mbrățișat soția.

Crimhilda i s-a strâns la piept.

Inima îi bătea Crimhildei, de parcă îi sărea din piept.

— Sigfrid, păzește-te, te rog...

Ochii albaștri lăcrămau.

— Crimhilda, nu te îngrijii. Tu știi că sunt invulnerabil. Sângele roșu, de balaur, mă va feri de-orice primejdii...

— Pe spate însă ai un loc... a spus Crimhilda-ncetinel.

— Pe-acela nu mi-l știe nimeni, decât tu singură, iubito, a râs cu voie bună Sigfrid.

Crimhilda s-a făcut ca ceara. A vrut să mai spună ceva, dar Sigfrid a îmbrățișat-o. Și-a pus coiful și a plecat.

Oștile se porniseră, dar ea mai sta lângă un stâlp, sus, în cerdac, și tremura. Cu mâna îi mai făcea semn.

— Nu, Sigfrid... Sigfrid, nu pleca...

De la un alt balcon privea Brunhilda, săgetându-l pe Sigfrid cu ochii, de parcă îl mușca.

Gunter era în fruntea oastei, Sigfrid alături de el. În urma lor călărea Hagen.

— Sigfrid!... Striga încă soția lui Sigfrid cel cu păr bălai.

Dar Sigfrid n-o mai auzea.

Și doamna Ute se-apropie de fiica ei, o mângâie și îi strânse mâinile reci.

Brunhilda nu se mai vedea.

Însă Crimhildei îi păru că mai aude-un râs hain, și izbucni în hohote...

Oastea înainta acum prin codrii deși, greu de pătruns către țara saxonilor.

Merseră ziua și noaptea. Se depărtaseră destul.

— Ce-ar fi să și vânăm ceva în drumul nostru? A spus Hagen, cercetând mai ales pe Sigfrid.

— Să vânăm, a grăit și Gunter.

Și, după vorba sfetnicului, s-au împărțit în două cete.

Era către ceasul amiezei. Sigfrid a pornit prin pădure și, cum era de priceput în meșteșugul vânătoarei, a doborât un cerb, un zimbru, vreo nu știu câte căprioare, un cerb sălbatic, mai mulți țapi, și mai la urmă un mistreț.

Toată oștirea nu vânase atâta cât aducea Sigfrid.

Focul fusese aprins în sihlă. (Sihlă, sihle, s.f.)

— Pădure deasă de copaci tineri; hățiș)

Se apropia timpul de masă și de odihnă, când, deodată, sunară iarăși buciumașii.

Un urs uriaș, scăpat de săbii și buzdugane, se-arătă.

Sigfrid încălecă din nou. Ursul fugea către desigurii. Voinicul se azvârli din șa. Îl cuprinse la o strâmtoare. Îi sări-n spate. Îl trânti și dete-o luptă piept la piept. Ursul întinse labele. Vroia să-l muște. Mormăia. Sigfrid îi apucă gâtulejul. Îi tăvăli botu-n pământ. Scoase curmeiul și-l legă, apoi îl luă târâș cu el.

Ce chiote s-au auzit în tabără când a sosit Sigfrid cu ursul lui târâș!

Apoi a fost întinsă masa. Și-au mâncat carne din vânatul îmbelșugat adus de Sigfrid.

Dar vin n-avem? Întrebă Sigfrid. Să bem și să cântăm în cor...

— Vinul? Se prefăcea uimit sfetnicul regelui din Worms. De vinuri am uitat de tot. Dar știu, dacă ți-e sete, Sigfrid, într-o vâlcică, un izvor cu apă cum nici n-ai gustat...

— Să bem și apă, a spus Sigfrid. Unde cunoști izvorul, Hagen?

— Pe-aici... Pe-aici!... A răspuns Hagen, călăuzindu-l pe viteazul din Niderlanda spre adâncul codrului. Uite izvorul... Uite-l ici...

Și Hagen l-a adus pe Sigfrid în fața unui mic izvor ce murmură printre copaci.

— Dă-mi spada Balmung, dă-mi și lancea, i-a spus cu viclenie Hagen.

Apleacă-te și soarbe apă. Încrede-te. Îți sunt doar unchi, prin soața ta, dulce Crimhilda.

Sigfrid i-a dat vicleanului armele sale neînfrânte. S-a aplecat să soarbă apă.

Atunci Hagen a repezit lancea de fier în locul unde Crimhilda îi făcuse semnul cusut cu ață roșie. Fierul i-a atins inima. Oricare altul s-ar fi stins numaidecât sub tăietură.

Dar Sigfrid încă răsufla.

A căutat sabia sau lancea. Și n-a găsit decât un scut.

Hagen fugise imediat.

Ca iepurele alerga.

Dar Sigfrid, luând în mână scutul, l-a aruncat în urma lui, atât de tare, că vicleanul s-a prăvălit sub lovitură. Dacă era în loc un paloș, nu putea Hagen să mai scape.

Apoi Sigfrid a lunecat cu ochii împăienjeniți.

Izvor de sânge gâlgâia din rana inimii deschise. 22

Gunter venise lângă el să vadă dacă a murit.

— O, Gunter, a mai șoptit Sigfrid, deschizând pentru-o clipă ochii. N-a fost o crimă mai nedreaptă decât aceasta a lui Hagen. V-am stat ades în ajutor. Și iată care mi-e răsplata. Ai grijă cel puțin de ea, biata și scumpa mea Crimhilda. Și ferește-o de nedreptăți...

Pajiștea toată, înflorită, era acum scăldată-n sânge roșu, fierbinte, de viteaz.

Hagen a chemat slugile. Sigfrid a fost urcat pe-un scut de aur roșu, sângieriu, precum se spune în legendă, să fie dus Crimhildei sale.

— Sigfrid a fost ucis, se pare, a grăit Hagen, de un tâlhar care a vrut săi prade hainele de aur. Tâlharul apoi a fugit.

Au trecut Rinul înspre seară. În taină au urcat pe drumul care ducea către castel. L-au dus la ușile Crimhildei și l-au lăsat fără o vorbă, ca să-l găsească ea în zori.

Niciunul n-a avut curajul, nici Hagen, nici regele Gunter, niciunul dintre cavaleri, ca să se ducă la Crimhilda și să îi spună că e mort soțul său cel atât de drag.

În zori, când s-a trezit Crimhilda, o slugă a venit pierdută:

— Mărită doamnă!... A strigat, și n-a mai spus nici un cuvânt.

Își ținea doar mâna la piept, și răsufla fără suflare. Plângea, și nu se auzea. Atâta-ncremenise biata.

— Mărită doamnă... E afară...

— Ce este-afară? Cine este? S-a înălțat din jilț Crimhilda.

Și galbenă s-a năpustit până-n pridvoarele de piatră.

Acolo, jos, întins pe scut, pătat de sânge, palid, Sigfrid.

Degeaba au mai vrut s-o țină domnițele din preajma ei, Crimhilda a căzut pe trupul lipsit de viață al lui Sigfrid.

L-a ridicat chipul frumos cu pletele ude de sânge. L-a sărutat, l-a mângâiat, de parcă era încă viu.

— Oh! Sigfrid... Sigfrid... A spus ea. Așadar iată cum te-ntorci. Unde îți e privirea mândră, și Balmung cum te-a părăsit? Dar știi eu... Știi... Nu voinicia te-a biruit, ci mișelia... 23

Pieptul i se zbătea Crimhildei sub plânsul aprig, hohotit. Cu lacrimile îi spăla ochii-nghețați și gura rece. Îl săruta, și iar plângea:

— De-aș ști eu cine-s ucigașii, Sigfrid, cum te-aș mai răzbuna...!

Sigfrid, cum am să te răzbun!... Bănuiesc cine-s ucigașii... Îți jur... îți jur...

Iubite Sigfrid, în acest ceas de neuitat...

Întins pe scut, Sigfrid era ca Balder, zeul luminos, ucis de Loki cel viclean. Părul lui blond ca aurul era tot năclăit de sânge. Ochii albaștri,

zâmbitori, nu mai vedeau chipul Crimhildei. Și mâna-i nu mai ținea spada, spada lui, Balmung cea vestită, făcută sub muntele Hecla de-un făurar al zeilor.

Spada era acum la Hagen, în cingătoarea de argint.

S-au adunat și cavalerii din țara Nibelungilor: înalți, puternici, viforoși.

— Regină, i-au spus ei Crimhildei, lasă-ne să te răzbunăm. Lasă-ne să luptăm cu Gunter, și toți burgunzii lui trufași, lasă-ne să distrugem țara unde un oaspete-i ucis cu-o lovitură pe la spate...

Crimhilda hohotea încet și-l săruta mereu pe Sigfrid. Nu-i auzea. Nu-nțelegea:

— Stăpână, au spus cavalerii, lasă-ne cel puțin să-l luăm, să-i facem o raclă de aur, strânsă în chingă de oțel, bătută în mărgăritare și în rubine sângerii. Lasă-ne, ești stăpâna noastră.

Crimhilda nu spunea nimic. Plângea și nu spunea nimic. Iară doamnele-o sprijineau, ca să nu se mai prăbușească. Toate plângeau cu hohote.

Din aurul ce îl aveau pe arme, straie și pe cai, cavalerii au făcut raclă.

Au strâns-o-n chingă de oțel. Au scos toate rubinele, mărgăritarele lucioase și celelalte nestemate, și le-au bătut pe această raclă.

Sigfrid dormea somnul cel veșnic. Și lângă el, îngenuncheată, era Crimhilda, fără glas, ținându-l încleștat de gât.

La început se tânguisse.

Fața gingașă a reginei pălise ca o flacără când trece noaptea și s-arată lumina răsăritului.

Gura ei bâiguia cuvinte neînțelese pentru ceilalți.

Apoi pe-ncetul se-mpietrise. Ochii ei blânzi, înlăcrămați, se-ntunecaseră deodată și se făcuseră tăioși.

Izvorul cald al ochilor se potolise pe încetul, până secase la sfârșit.

A stat așa timp de trei zile, obraz lângă obraz cu Sigfrid. Nu știa nimeni dacă nu e de-asemeni moartă lângă el.

Într-un târziu, s-a ridicat, pală, cu ochii rătăciți, în rochia albă, dar pătată de sângele roșu-al lui Sigfrid. Crimhilda nu vedea pe nimeni dintre cei care se aflau în larga sală-ndoliată.

— Apropiați-vă și-o mângâiați, a rostit Gunter către preoți. Amintiți-i despre blestemul care apasă-ntotdeauna pe-aceia care stăpânesc comoara Nibelungilor. Câți au avut-o până azi, au pierit doborâți de fier. Sigfrid o stăpânise-n urmă și, iată-l, zace fără viață.

Preoții s-au înfățișat Crimhildei să o mângâie.

— Plecați! Le-a glăsuț Crimhilda. Credeam că este sus un cer al bunătații și dreptății, care iubește ce-i frumos... Lui m-am rugat și zi, și noapte să-mi ocrotească dragostea. Și cerul ce-a făcut? Răspundeți!... Priviți și voi. Sigfrid e mort. Iară dușmanii cei vicleni se află-n jur. Se veselesc. Eu nu mai cred în cer de azi. Cerul îi sprijină pe răi. Eu singură am să-l răzbun pe Sigfrid, pe bărbatul meu! Vreau răzbunare!... Voi plecați! Tu, rege Gunter, mă ascultă. Cer, după datina burgundă, să vie fiecare prinț și fiecare cavaler să i se plece mortului. Încuviințezi?

— Încuviințez! A dat răspuns regele Gunter, în fața cavalerilor.

Și, în castelul de la Worms, au început să se perinde, după străvechea datină, toți cavalerii regelui, ca să-i sărute mâna dreaptă lui Sigfrid cel ucis de fier.

Au venit Giselher și Gernot, frații Crimhildei, mai întâi. I s-au plecat tăcuți lui Sigfrid și nu s-a întâmplat nimic. Ei nu știau de uneltirea lui Gunter, Hagen și-a Brunhildei.

— Vino și tu, unchiule Hagen, a spus Crimhilda celui care lovise pe viteazul Sigfrid și sta întunecat deoparte.

Hagen a șovăit o clipă, dar apoi a călcat trufaș spre racla cea scumpă, de aur, în care Sigfrid sta culcat. Spada sa, Balmung, ce-o răpise lui Sigfrid printr-o viclenie, lovindu-se atunci de lespezi, se zice că a dat un vaiet. Parcă plânsese cineva. Parcă se auzise-un țipăt. Toți ochii s-au întors spre Hagen.

Dar Hagen, îmbrăcat în negru, precum umbla întotdeauna, cu barba neagră și o cută între sprâncenele stufoase, a călcat țănoș înainte. S-a dus în fața mortului și i-a prins mâna s-o sărute.

Numai că, în aceeași clipă, cum spun poveștile străvechi, rana lui Sigfrid s-a deschis și sângele a gâlgâit pentru a doua oară, roșu, mângîind pe degete pe Hagen.

— Așadar, tu ești criminalul!... A glăsuț încet Crimhilda. Nu, nu m-am înșelat de fel în bănuiele.

— Nu, nu e el! A rostit Gunter, gândind să-și apere părtașul la fapta cea înjositoare. Hagen este nevinovat. Tâlharii l-au ucis pe Sigfrid, colo-n pădure, la izvor, ca să-i ia hainele de aur. Ți-o jură fratele tău, Gunter...

Și regele a jurat strâmb ca s-o înșele pe Crimhilda.

Dar, ea Crimhilda, n-a răspuns. A dat un geamăt și-a căzut din nou cu fruntea lângă Sigfrid, plângând și hohotind amar.

Abia au smuls-o pe Crimhilda. Abia l-au îngropat pe Sigfrid, căci ea-l ținea cu mâinile și nu-i lăsa să îl cufunde în groapa care se căsca neagră și rece lângă el.

Când s-a sfârșit, s-a dus ca oarbă, urmată de suita sa, în altă casă de la Worms. N-a vrut să șadă în castel lângă Brunhilda, lângă Gunter și Hagen, pe care-i ura.

Tatăl lui Sigfrid i-a cerut să vină în cetatea Xanten și să fie la adăpost de cine știe ce dușmani.

O aștepta și micul Gunter, dornic să-i mai audă glasul, să fie mângâiat de ea.

Însă Crimhilda se schimbuse. 24 Dorința de-a plăti cu sânge, sângele care se vărsase, o făcea să se-mpotrivească dorului de-a-și vedea copilul. Îi era teamă că văzându-l se va muia și nu va fi în stare să-și urmeze gândul, pe care îl nutrea-n ascuns.

Tânăra, vesela Crimhilda, care zburda odinioară, care cânta neîncetat, acum era tăcută, tristă. Își petrecea întreaga zi lângă mormântul încă proaspăt al celui care se dusesse din lumea asta. Și plângea. Ochii, senini mai înainte, nu i se mai uscau de plâns. Nu mai avea alt gând Crimhilda, decât pe-acela de-a plăti lui Hagen și regelui Gunter crima făcută la izvor.

De fapt, ar fi putut Crimhilda să-i învoiască pe oștenii veniți din țara nibelungă – care atâta așteptau – să ia în mână armele și să lovească în castel. Dar ea știa că regele are o oaste numeroasă. Poate nu ar fi izbutit să-i biruiască pe burgunzii regelui Gunter și-ai lui Hagen. Și atunci totul s-ar fi sfârșit.

De-aceea îi și învoise pe cavalerii nibelungi să se întoarcă-n țara lor.

Și aștepta. Nu știa ce. Dar aștepta și se gândea. Mult, în adânc, se tot gândea.

Și sufletul i se-mpietrea din ce în ce mai mult...

Și se mai spune că nici Hagen nu socotea că-i de ajuns câte făcuse mai-nainte lui Sigfrid și Crimhildei sale. Și-a uneltit – fără-ndoială, tot laolaltă cu Brunhilda – să-i ia Crimhildei și comoara, comoara Nibelungilor, care trecuse-n stăpânirea ei.

Și Hagen l-a-ndemnat pe Gunter să-i ceară sorei lui, Crimhildei, s-aducă-n Worms marea comoară din țara Nibelungilor.

Crimhilda, care se gândea numai la răzbunarea ei, a socotit că este bine să aibă-n mână sa comoara. Și i-a trimis în acea țară pe Gernot și pe Giseler. Ei au plecat numaidecât la regele piticilor, i-au cerut cheile comorii, în numele soaței lui Sigfrid.

Au grămadit comoara toată în numeroase care largi, au grămadit-o și-n corăbii, care-au plutit pe râul Rin. Și-așa s-au dus până la Worms.

Abia a încăput comoara în zecile de încăperi, în turlile și pivnițele ce se găseau în marea casă pe care-o locuia Crimhilda.

Lângă comoară se găsea și o vârguță fermecată, de care se putea sluji să-și îplinească multe planuri.

Cum au adus comorile, Crimhilda a-nceput să-mpartă aur, argint și pietre scumpe, în amintirea soțului, tuturor celor ce veneau până la pragul ei să-i ceară.

Părea că liniștea începe să se aștearnă peste toate.

Sigfrid, în clipa morții lui, ceruse regelui să-i jure că îi va ocroti soția, averea ei și drepturile. Crimhilda l-a rugat pe Gunter să-i întărească jurământul. Și Gunter i-a jurat, firește.

Însă, în taină, a vorbit cu Hagen, cu sfetnicul său. Și Hagen l-a-nvățat așa:

— Crimhilda-mparte aurul și capătă sute de prieteni ce într-o zi ne pot izbi cu arme și cu dușmănie și ne pot cere socoteală, aflând că noi l-am doborât pe Sigfrid! Afară de-asta, te întreb: cuvine-se ca ea să aibă acea vârguță fermecată, ce-i poate fi de mult folos, când va dori să se răzbune? De ce să aibă ea, Crimhilda, atât noian de avuție, și tu, rege-n Burgundia, să fii pe lângă ea sărac! Nu! Trebuie să-i luăm comoara, să-i luăm vârguță, să-i luăm tot...

Regele Gunter i-a răspuns că a lovit-o prea de-ajuns ca să-ndrăznească să-i mai ia și moștenirea de la Sigfrid. l-a și jurat s-o ocrotească. Dacă i-ar lua acum comoara și ar aduce-o la castel, ar fi învinuit de toți că nu-și păstrează jurământul și-ar întări și bănuiala că tot ei au fost ucigașii. În altă parte n-are unde să poată ascunde-atâta aur...

— Eu știu un loc, a spus iar Hagen, unde putem adăposti marea comoară nibelungă, fără s-o poată afla nimeni. Într-un târziu, putem s-o scoatem, s-o folosim cum vom pofti...

— Care e acel loc ferit, unde-am putea adăposti comoara Nibelungilor? A întrebat regele Gunter, cuprins și el de lăcomie.

— Care? Apele Rinului, i-a dat răspuns sfetnicul Hagen, rânjind ca fiara înfuriată, când este gata să sfâșie. O cufundăm într-o vâltoare, într-un loc cunoscut de mine. Pe cei care ne-or ajuta, îi căsăpim după aceea. Taina rămâne s-o cunoaștem numai noi doi, tu și cu mine. Și doar târziu, când vom dori, o scoatem iarăși la iveală... Vom fi cei mai bogați din lume...

Și Hagen a rânjit din nou.

— Planul e bun, a grăit Gunter.

Și amândoi s-au înțelese ca regele să se prefacă față de sora lui, Crimhilda, că pleacă-ntr-o călătorie. În acest timp, sfetnicul Hagen să smulgă aurul Crimhildei prin mișelie, cu putere, și să-l cufunde-n râul Rin, într-un loc neștiut de nimeni.

Planul urzit în acel ceas a fost dus la îndeplinire. Gunter s-a prefăcut că pleacă. Și-n vremea asta, cu urgie, Hagen a năvălit în casa Crimhildei cea nefericită și i-a răpit toată comoara.

Mormanele de-argint și aur, și lăzile cu nestemate, obiecte scumpe: cheutori, paftale mândre, cingători, șiraguri de mărgăritare, mii de inele prețioase, cercei sclipind de diamante, și de rubine, și safire, și câte, câte alte lucruri, și chiar vârguța fermecată au fost lăsate într-o noapte în apele râului Rin. Și-acei care l-au ajutat au fost apoi măcelăriți.

Stăpâni peste marea comoară, prin crimă și prin tâlhărie, erau acum regele Gunter și sfetnicul său de credință, întunecatul, crudul Hagen.

Pe urmă, Gunter s-a făcut că se întoarce de la drum. Crimhilda i s-a jeluit și i-a cerut să-l pedepsească pe-acela care-o jefuise și să-i dea înapoi comoara.

Regele s-a făcut întâi că-i dă dreptate sorei sale și că-i va lua viața lui Hagen pentru această tâlhărie. Însă a amânat osânda, zicând că nu-l poate 99 ucide, până nu află mai întâi unde a dus Hagen comoara. Să nu se piardă pe vecie.

Și-așa, tot amânând într-una au trecut iute câțiva ani. Lumea a început să uite preamișeleasca întâmplare. Și Hagen s-a întors la curte la fel de tare și trufaș precum fusese și-nainte.

Crimhilda a-nțelese minciuna. Și setea ei de răzbunare a crescut tot și tot mai mult.

Și, niciodată de atunci, Crimhilda nu s-a învoit să intre în castel, la Gunter, să stea cu regele la masă. Iar spre Brunhilda și spre Hagen nu arunca decât priviri de ură și dispreț adânc.

„Veni-va ceasul socotelii! Își spunea ea neîncetat. Nu trebuie să-mi pierd răbdarea. Or să-mi plătească ei, mișeii, moartea lui Sigfrid cel bălai, iubitul meu pe veșnicie”. 25

Și aștepta, și aștepta să se ivească vreun prilej.

Iară prilejul s-a ivit mai iute decât socotise.

Domnea, în timpurile-acelea, peste oștirile de huni, un rege aprig, numit Etzel de către cei din miazănoapte – Atila, cum îi spunem noi.

Despre el se vorbea în șoaptă. Cetele lui de călăreți zburau în cele patru zări ca viscolul nimicitor. Cine ar fi-ndrăznit să stea cu armele în fața lui, și să-l înfrunte pe Atila?

Numai c-atâta de războinic precum era craiul Atila, pe-atât încă se povestește că iubea el și cântecul. La curtea lui veneau adesea și cântăreți din miazănoapte. Toamna, târziu, și-n toiul iernii, când s-aduna toată oștirea în jurul său, la Etzelburg, și vântul șuiera prin pustă, aducând ploaie sau zăpadă, craiului îi plăcea să stea pe-un jilț de lemn, între oșteni, și să asculte cântăreții veniți din țări îndepărtate.

Iar cântăreții îi rosteau despre viteazul tânăr Sigfrid, ucis cu lancea, la izvor, și despre jalea fără margini a soatei lui, blonda Crimhilda.

„N-a fost și poate n-o să fie alta atât de credincioasă soțului său, și după moarte, cum e Crimhilda de la Worms – spuneau în versuri cântăreții. Cât e Crimhilda de frumoasă, de albă și cu graiul lin, nu știm să mai fi fost vreodată femeie pe întreg pământul. Crimhilda nu are pereche în nici un fel, rege Atila...”

Regele nu avea soție. Tânăr nu mai era de mult. Era bărbos, scurt de statură, însă puternic și-ndrăzneț. Viața și-o petrecuse-n lupte. Feciorii îi pieriseră în bătălii pe-ntinsul lumii. Avea castele fără număr, dar îi plăcea mai mult să stea pe șa, în goana calului. Sau într-un cort, pe pusta largă, sub pâlparea stelelor, și să viseze biruințe.

Acuma însă el, Atila, biciul de foc necruțător, uitase setea de mărire, și-n sunetele unei harpe, șezând pe jilțul lui de lemn, între oșteni cu lănci în mână, visa pe preamândra Crimhilda.

Da. Pe Crimhilda o visa și și-o dorea cruntul Atila. Pe cea mai albă dintre toate femeile de pe pământ, pe dulcea soată a lui Sigfrid vroia s-o aibă de regină.

Și, dornic să-și trăiască visul, Atila a trimis la Worms solie îmbrăcată-n aur, cu daruri neasemuite, să roage pe mândra Crimhilda a-i fi soție și regină, în larga țară a hunilor.

Solia lui era formată din Rudiger, mare margraf, 26 alți cavaleri, vasali ai săi, și o ceată mare de huni.

— Să nu vă-ntoarceți fără ea, a poruncit craiul soliei. Arătați-i cât o iubesc și c-o voi face fericită.

Solia a sărit pe cai, și-n tropot aspru de copite a pornit spre orașul Worms, să ducă gingașei Crimhilda vorbele craiului stăpân peste cetele hunilor.

Sosiți la Worms, primiți la curte, solii i-au arătat lui Gunter dorința craiului Atila de-a se-nsura cu sora lui.

Regele Gunter s-a-nvoit. Se bucura s-o știe dusă, să poată scoate la lumină comoara Nibelungilor din apele râului Rin și să se bucure de ea. Dar Hagen cel prevăzător i-a șoptit tainic la ureche să nu o lase pe Crimhilda să plece-n țara hunilor. Atila este prea puternic. Și, prin Atila, ar putea Crimhilda să-și atingă țelul, să-i pedepsească într-o zi. La fel l-a sfătuit Brunhilda.

La rândul său, mândra Crimhilda întâi n-a vrut să părăsească orașul unde dormea Sigfrid.

Nici nu vroia să ia de soț pe Etzel, craiul hunilor: bătrân, urât, scurt, încruntat – ea, care se îndrăgostise de mlădiosul tânăr Sigfrid, cu păr bălai și ochi albaștri, care cânta și dănuia și-i luminase inima cât fusese soția lui.

Dar s-a gândit că se ivise prilejul cel mai nimerit să-și împlinească vechiul gând: gândul ei de-a se răzbuna.

„Mă voi jertfi pe mine însămi!” a socotit blonda Crimhilda, și s-a-nvoit, cu moartea-n suflet, să fie soața lui Atila.

S-a dus întâi și și-a plecat genunchii unde zăcea Sigfrid, lângă mormântul lui din Worms. Și i-a cerut îngăduința să plece, ca să-l răzbune.

Ochii-i ardeau ca flacăra.

— Sigfrid, rămâi cu bine, Sigfrid... Șoptea ea, albă la față ca o moartă.

Mă duc, și am să te răzbun...

S-a ridicat apoi și-a mers unde o aștepta solia.

— Primesc, a spus soața lui Sigfrid. Voi fi regina hunilor. Pregătiți cele de cuviință, și am să părăsesc orașul unde am pățimit atât.

Nimeni nu mai avea ce spune, nici regele, nici sfetnicii.

După ce s-a gătit de drum, Crimhilda a pornit călare spre Etzelburg, castelul sumbru unde o aștepta Atila.

Caii goneau și ea plângea. Ceata de huni o însoțea pe cel din urmă drum al său.

Și-așa, gonind călări cu toții, după un drum destul de lung, și după multe întâmplări, s-au apropiat de la o vreme de locurile stăpânite de hunii regelui Atila, de locurile depărtate, unde urma să se petreacă cea mai grozavă întâmplare și răzburarea cea mai cruntă din câte le-au cântat, pe vremuri, poezii de la miazănoapte.

Craiul Atila a primit-o pe mult dorita lui mireasă cu un alai ne-nchipuit, format din cete de războinici și cavaleri înzăuați, pentru că lângă hunii săi avea în slujbă cavaleri din alte țări, ca Rudiger, margraf vestit, Ditrich de Berna, Hildebrand, și alți vasali care-l slujeau.

Coruri din sute de fecioare cântau Crimhildei, azvârlind asupra ei cununi de flori, când regele a-ntâmpinat-o pe țărmurile Dunării și a primit-o-n cortul lui.

N-a fost vreun om mai fericit decât regele hunilor când a văzut-o pe Crimhilda.

Și nu a mai avut de-atunci altă dorință mai fierbinte decât ca dulcea lui mireasă să-i dăruiască un fecior.

Crimhilda se găsea acum în țara hunilor lui Etzel. Și regele acesta hun, aspru, războinic, nemilos, în fața căruia o lume îngenunchea și tremura, își adora tânăra soață, atât de albă, de frumoasă, venită din Burgundia. Deși era destul de vârstnic, se-ndrăgostise de Crimhilda cu patimă, ca un flăcău. Îi citea voile din ochi și, cu puterea lui uriașă, i le-mplinea numaidecât.

Mai ales că blonda Crimhilda i-a dăruit, în scurtă vreme, și-un băiețuș numit Ortlieb, regele ar fi fost în stare să-i dea și stelele de aur ce strălucesc noaptea pe cer.

Orice regină ar fi fost îndeajuns de fericită să aibă un astfel de soț, care să-i pună la picioare tot ce poftea, cât ai clipi.

Numai Crimhilda suferea când se vedea lângă Atila, bărbos și-atâta de urât, ea ce fusese altădată iubita inimii lui Sigfrid, cel mai frumos dintre viteji. Dorul de cel ucis de Hagen o mistuia încă și-acum, cu-aceeași aprigă vâlvoare. Și nu voia nimic mai mult decât să-și îplinească visul de a plăti moartea lui Sigfrid.

De-aceea doară se-nvoise să vie-n țara hunilor, fiindcă știa despre Atila că e bogat și e puternic. Și se gândise că prin huni va putea ea să pedepsească moartea întâiului său soț.

Ce-ar fi urmat n-o mai privea, nu mai vroia nimic să știe...

Și iată că vine o zi când însuși regele Atila a întrebat-o pe Crimhilda de ce o vede tot mâhnită, de ce-i cu ochii-nlăcrimați, și nopțile de ce nu doarme, de ce suspină ne-ncetat? Ce suferință o mistuie?

— Spune-mi, regina mea frumoasă, rostește regele Atila, ce alinare pot s-aduc mâhnirii care te frământă? Numai o vorbă de-ai să-mi spui, și ce nu poate face altul am să fac eu. Pun pentru tine țara hună, spada, coroana și oștenii în cumpănă, doar să-ți aduc pe buze zâmbetul cel dulce și rumeneala în obraji. Spune-mi ce ți-ai dori, Crimhilda? Spune-mi cum să te ajut?

— Ești bun și nobil, a zis ea. Dar tu nu poți să înțelegi că eu mă trag din altă țară. Mi-e dor de apa Rinului, cu limpezimea-i de cristal sub scânteierea soarelui. Mi-e dor, Atila, și de cerul sub care am copilărit și de pădurile umbroase pe unde mă jucam ca fată. De munți și de câmpii mi-e dor. Dar mult, mai mult decât de toate, mi-e dor să mai aud cuvinte rostite-n limba strămoșească. De frații mei, să-i văd, mi-e dor...

— Ca să pleci în Burgundia ar fi prea greu, a spus Atila. Drumul e lung, obositor. Dar am s-aduc Burgundia aici, în țara hunilor. Cum? Ai să vezi numaidecât...

Și regele-a bătut din palme. Un sfetnic s-a înfățișat. Și lui i-a poruncit Atila s-alcătuiască o solie de cântăreți ce cunoșteau limba burgundă și ținutul regelui Gunter, de la Rin. Să li se dea poveri de aur, și haine scumpe, și-o scrisoare cu o pecete tot de aur.

Ajuns la Worms, să cheme curtea, pe Gunter și pe frații săi, ca și pe sfetnicul lor, Hagen, pe cavalerii regelui și toți câți or mai vrea să vină la Etzelburg în ospeție.

— Reginei mele îi e dor de frații ei, de toți burgunzii, a spus Atila solilor.

Venind aici, Crimhilda mea o să-i audă și-o să-i vadă, și astfel sufletul ei s-o alina. Dacă nu vor primi poftirea - s-a încruntat regele Atila - pot să se teamă de război! Eu însă îi doresc ca prieteni și rude dragi ale Crimhildei.

Solii au și încălecat pe caii iuți ai lui Atila și s-au pornit în goană mare spre țara Rinului de sus, unde era Burgundia.

Sosind la Worms solii aceștia, și-nfățișându-se lui Gunter cu atâtea daruri și scrisori, regele s-a înveselit, dorind să șteargă vrăjmășia ce îi putea aduce vreodată și alte supărări.

— Precum se vede, a zis el, sora mea a uitat cu totul cearta cea veche dintre noi. Și soțul ei vrea să ne aibă ca oaspeți dragi, în țara sa. Ei bine, noi o să primim, și vom porni spre Etzelburg, cât de curând se va putea...

Gunter s-a bucurat, și-asemeni s-au bucurat și frații lui, principii Giselher și Gernot. S-au bucurat și cavalerii, căroră le fusese dragă blonda Crimhilda, când era prințesă în Burgundia. Numai preamohorâtul Hagen nu s-a înseninat de loc.

— Crimhilda n-a uitat nimic. Ea n-o să ierte niciodată moartea lui Sigfrid cel răpus de mâna noastră, la izvor. Comoara Nibelungilor, pe care i-am răpit-o noi, cufundând-o într-o vâltoare din apa Rinului albastru, o să ne-o ceară iar Crimhilda. Sunt de părere să nu mergem în ospeție la Atila. Ne-așteaptă moartea, rege Gunter...

Dar cei doi frați au stăruit pe lângă Gunter să pornească.

— Sigur, Crimhildei îi e dor. Să nu o facem să ne-aștepte, spuneau ei care mai de care.

Gunter, ce șovăise-ntâi la vorbele întunecate ale lui Hagen, unchiul său, ascultându-i pe cei doi frați și-mbrățișându-i, le-a rostit:

— Așa e. Voi aveți dreptate. Crimhilda se găsește astăzi în depărtatul Etzelburg. Se simte tare-nstrăinată, cum ne-au încredințat și solii. Vrea să ne vadă. Îi e dor. Tu, Hagen – s-a-ndreptat spre sfetnic – dacă ți-e teamă, nu veni. Rămâi la Worms, la adăpost. Dar noi plecăm cu toată curtea spre țara regelui Atila.

Hagen s-a încruntat mai tare.

— Sunteți nechibzuiți, le-a spus. Acolo ne așteaptă moartea. Dar am să merg și eu cu voi. Să nu creadă blonda Crimhilda că m-am temut de mâna ei. Și totuși vă mai rog ceva...

— Rostește iute, eu sunt gata să-ți fiu pe plac, unchiule Hagen, a dat răspuns regele Gunter.

— Lăsați-mă să-mi aduc pe cei mai vrednici cavaleri, să ne-nsoțească la Atila. Știți doar că hunii sunt războinici. Primejdii pot să se ivească, oricum, în chip neașteptat. Și cavalerii mei să aibă sub hainele de purpură și de mătasă zale bune, armuri și săbii ascuțite. Cu asta vă-nvoiți măcar?

— Cu asta ne-nvoim, firește, a răs spre el regele Gunter.

Apoi s-au pregătit de drum, deși la rândul ei, Brunhilda a stăruit și s-a rugat de Gunter să nu se pornească spre țara regelui Atila, cu toată curtea de burgunzi.

— Nu vreau să rămân văduvă, zicea Brunhilda. Nu pleca. Copilul vreau să aibă un tată! Nu vă încredeți în Crimhilda. Crimhilda se va răzbuna... Ea nu ne poate uita crima...

Dar Gunter nu a ascultat aceste vorbe ale Brunhildei. A stăruit în hotărâre.

Și, după cum spun cântăreții, în scurtă vreme au pornit cu toții către Etzelburg.

Și-au mers, au mers, se povestește, au trecut prin Pădurea Neagră și au ajuns de la o vreme pe țărmul Dunării de sus. De-acolo se-ntindea pământul regelui hunilor cel aprig. Hotarele i le păzeau vasalii, cavalerii săi.

Regele Gunter, cu glas tare, a poruncit să se adune toți cavalerii laolaltă. Și să se facă tabără. Să se aprindă un foc mare. Să se desfunde trei butoaie cu bere și cu hidromel. Și cine vrea să dănțuiască.

Venise seara. Peste apă plutea o boare argintie, împurpurată de amurg.

Cerul părea, în depărtare, spre Etzelburg, pătat cu sânge. Iară lui Hagen, mare sfetnic și comandant al oștilor, i se tot năzărea că vede în apa Dunării lucind ochii lui Sigfrid cel ucis. Ochii aceștia îl priveau cu o mânie fără seamăn.

Poate ca să se liniștească, Hagen s-a depărtat cu calul de tabăra regelui Gunter. A călărit, îngândurat, pe malurile Dunării, până ce zvonul veseliei nu s-a mai auzit de loc.

Deodată – slab ca o părere – a auzit un clipocit în valurile Dunării.

Ager cum era totdeauna, Hagen și-a îndreptat privirea spre locul unde auzise zgomot în apă. Și a văzut în Dunăre că se zbenguiau niște copile minunate. Iară pe țărm stăteau zvârlite pene de lebădă ca neaua. Hagen a înțeles îndată că fetele ce se jucau erau zânele Dunării. Ele veneau către amurg și se scăldau în apa clară, își puneau apoi penele și se schimbau în lebede, zburând ușor spre asfințit.

Fără să stea de loc pe gânduri, Hagen le-a și luat penele care zăceau pe pajiște, și a strigat cu glas puternic:

— Zânelor, dacă nu-mi răspundeți la întrebarea ce v-o pun, nu mai primiți aceste pene. Ba am să le arunc în foc. Voi vă veți pierde toată vraja și, devenite muritoare, o să pieriți în Dunăre...

Zânele s-au speriat de moarte și, depărtindu-se de țărm, numai cu capetele afară, se jeluiau și se rugau de Hagen cel ne-ndurător să nu le ardă penele.

Cosițele lor lungi, de aur, păreau, sub focul revărsat din zăriștea văzduhului, niște comori care pluteau pe-ntunecimea Dunării. Și pălălăile aurii îi aminteau cruntului Hagen comoara Nibelungilor, scufundată-n râul Rin.

Totuși nu s-a înduplecat și a strigat din nou spre zâne:

— Să-mi spuneți, zânelor din valuri, care va fi destinul nostru, al celor ce călătorim spre țara regelui Atila? De nu-mi veți spune adevărul, nu voi avea milă de voi, și am să vă ard penele!

Atuncea una dintre ele, regina zânelor din valuri, i-a dat astfel răspuns lui Hagen:

— De ne silești, atuncea fie! Află că o să fiți primiți la Etzelburg cu voie bună, cu cântece și ospete. Regele hunilor vă este cu gânduri bune până azi...

— Nu minți?

— Nu mint! A grăit zâna.

— Luați-vă dară penele!

Și Hagen a zvârlit în valuri penele albe ce le luase.

Era în sine mulțumit. Teama cea rea îl părăsise.

Zânele s-au înveșmântat. S-au prefăcut în lebede și au zburat spre asfințit. Numai regina a rămas, rotindu-se prin înălțime, deasupra țărmului, zicând:

— Hagen, ești fiul Aldrianei, mătușa mea, și ai să afli ce ți-am ascuns până acum, de teama să nu ne oprești penele albe, ce ne dau putința să zburăm prin aer. Atila, regele, vi-i prieten, însă Crimhilda vă urăște. Cât mai e timp, opriți-vă din nebunescul vostru drum, a spus regina zânelor, și a pierit peste păduri.

Iar Hagen a încălecat mai mohorât decât oricând, pornind și el spre tabără.

Acolo, toți se străduiau ca să găsească vreun mijloc să treacă apa Dunării.

Pe țărmul celălalt era numai o plută și-un plutaș. Însă acela nu vroia să-i treacă apa pe burgunzi, de teamă că vin cu război.

Hagen aflase de la zâne c-avea plutașul un fârtat, de care-i era tare dor.

Dându-se drept acel fârtat, curteanul l-a făcut să vie cu pluta până la țărmul unde era regele Gunter cu cavalerii, așteptând să poată trece Dunărea.

Era așa cam spre amurg, și-a trebuit să se apropie plutașul bine ca să vadă de e fârtatul lui, sau ba. Când a văzut înșelăciunea, s-a mâniat. A vrut să plece. Dar Hagen i-a sărit pe plută. Plutașul l-a lovit cu vâsla pe sfetnicul cel neguros. Hagen s-a prăvălit pe scânduri, dar iute-a sărit în picioare. A scos din teacă sabia și, cu o singură mișcare, i-a zvârlit capul de pe umeri.

Apoi au început să treacă oameni și cai, pe rând, pe rând.

Așa au trecut toată noaptea. Când a fost mai spre dimineață, pe plută s-au urcat și Gunter, Gernot, și Giselher.

După ce au ajuns la țărm, Hagen a poruncit ca pluta să fie spartă în bucăți. Iar bucățelele de lemn să fie arse, și cenușa să fie aruncată-n valuri.

— De ce ai dat porunca asta? L-a întrebat regele Gunter.

— Pentru că bănuie, rege Gunter, c-or să urmeze zile grele, și, când se vor ivi primejdii, doresc ca nici un cavaler să nu gândească-n mintea lui c-ar fi vreo cale de scăpare. Drum de întoarcere nu e. Să lupte astfel mai cu spor...

Gunter a râs din nou de Hagen.

— Nu te-am văzut, unchiule Hagen, de când te știu atât de negru în presimțiri. Dar te înșeli... Totul o să se-ntâmple bine. Încrede-te-n regele tău!

Și Gunter și-a biciuit calul, pornind ca vântul înaintea coloanei lungi de cavaleri, către cetatea Etzelburg.

Vroia s-arate că nu are într-însul nici un fel de teamă. Și totuși, parcă dintr-o dată, ascultând vorbele lui Hagen, îl săgetase un fior.

Și-au tot gonit așa, călări, până ce s-a zărit castelul margrafului de Rudiger, vasalul regelui Atila.

Acolo au făcut popas.

Margraful i-a primit cu cinste. l-a găzduit. l-a omenit. Le-a-ntins mese îmbelșugate.

Și-avea margraful o copilă frumoasă, proaspătă și albă, așa cum e un ghiocel, când se ivește din zăpadă. La masă când au fost să stea, Volker cel vestit a început să cânte. Cânta atâta de măiestru, că inimile s-au muiat.

Cânta cum vine un războinic din luptă la soția sa și își găsește mângâiere. Și-n acea clipă copilița lui Rudiger și-a îndreptat ochii spre Giselher, viteazul, fratele regelui burgund.

El iarăși se uita la ea cu dragoste și se gândea că mult i-ar place să o aibă la Worms, ca soață, în castel.

Hagen cel priceput la toate a înțeles ce se-ntâmpla. I-a povestit taina lui Gunter.

Și Gunter s-a înveselit. Și fiindcă Rudiger era margraf vestit și prea bogat, cunoscut peste mări și țări, i-a pețit-o pe fiica lui pentru mezinul Giselher.

Rudiger, și mai mult ca Gunter, s-a bucurat de-această știre. Fata era de măritat. Și s-a-nvoit numaidecât.

Spre încântarea soaței sale, ce purta numele Gotlinda, Rudiger a orânduit logodna între Giselher și preaiubita lui copilă.

Tinerii s-au îmbrățișat și și-au jurat în veci credință. El a făgăduit să vină la-napoiere și s-o ia, cu toată zestrea ei, la Worms. Însă pentru că se grăbeau să plece către Etzelburg, au fost siliți să se despartă.

Ea, subțirică și sfioasă, ținea pe Giselher de mână. Abia se stăpânea sărmana să nu-i țâșnească lacrimile din ochii dulci, verzi-cenușii.

Dar cu mâhnirile copilei și-ale lui Giselher cel tânăr nu puteau totuși săntârzie. Și cetele de cavaleri, având în fruntea lor pe Gunter, trebuiau iară să pornească.

Mai înainte de plecare, Rudiger și soția lui le-au adus daruri tuturor, dar mai ales lui Gunter, Gernot și Giselher, logodnicul. Apoi lui Hagen negurosul.

Hagen însă n-a vrut să ia decât un scut mare, de-oțel.

— De ce nu vreți și alte daruri, aur și pietre prețioase? A vrut să știe Rudiger.

— Mă-nfățișez unei regine-naintea căreia nu stau cu pietre scumpe, ci cu scutul, a rostit negurosul Hagen, dar Rudiger n-a priceput, el nu știa de ce e vorba.

Și-apoi au pornit în galop. Au gonit iarăși peste câmpuri, și prin păduri, și peste ape, până ce s-a văzut în zare cetatea regelui Atila.

Heralzii au sunat prelung din trâmbițele de aramă. Și cavalerii au pornit să cânte tare un cântec vechi despre strămoșii lor burgunzi.

Cântând s-au apropiat de zidul ce mărginea, până departe, cetatea Etzelburg. Porțile mari, grele, de lemn, legate-n fier și în aramă, s-au deschis înaintea lor. Și-n fața cetelor de huni s-a arătat însuși Atila. Ținea în mână un buzdugan, cum era datina la Huni.

— Bine-ați venit în țara noastră, le-a strigat regele Atila.

Și cavalerii i-au răspuns:

— În pace am venit la tine, cu bucurie, ca la rude...

Apoi Atila s-a retras să mai dea unele porunci.

Sosind Crimhilda, i-a îmbrățișat pe Gernot și pe Giselher, frații mai mici, dar n-a rostit nici un cuvânt lui Gunter, regele burgund. Nici măcar nu i-a întins mâna, și nici nu s-a uitat la el.

Hagen atunci s-a mâniat și a strigat către Crimhilda:

— Astfel primește o regină un rege, care-i e și frate?

Crimhilda s-a întors spre el, l-a fulgerat cu o privire și i-a răspuns cu un glas tăios.

— Cine ești tu, tâlhar de rând, care cutezi să-mi mai vorbești? Cum de mai poți deschide gura în față-mi cu obraznicie? Sau ai venit să-napoiezi aurul ce mi l-ai furat? Păcat că nu mai sunt cu mine oștenii Nibelungilor pe 106 care îi cârmuia-nainte Sigfrid. Ți-ar reteza capul de câine, și ochii care mă privesc nerușinați i-ar lua în sulți...

Hagen a înțeles că moartea se învârteste-n jurul lui, cu coasa ei neiertătoare. A hotărât să-și vândă capul pe cât se va putea de scump. Și a-nfruntat-o pe Crimhilda:

— Noi suntem astăzi Nibelungii, pentru că noi avem comoara. Iară comoara e ascunsă în adâncimea Rinului. Doi oameni îi cunosc sălașul.

Unul sunt eu. Celălalt Gunter. Dacă pierim, pierе comoara, pentru că Rinul nu vorbește. Ea va rămâne pe vecie acoperită de vâltori, așa cum am urzit chiar eu...

Crimhilda-și întorsese capul și se făcea că nu-l aude. Doar buzele și le mușca, cu dinții albi, până la sânge.

Și-n acea noapte, cum se spune, Crimhilda n-a dormit o clipă, tot socotind cum să-și atingă țelul pe care-l urmărea de-atâția ani, neostenită.

E drept că nici oaspeții ei nu prea s-au odihnit acolo în Etzelburgul lui Atila. Hagen a stat mereu de veghe, până în revărsat de zori. Ba mai venise lângă el și preamăiestrul cântăreț Volker, cel totdeauna vesel, prietenul său nedespărțit.

Spre ziuă, o ceată de huni trimiși de regina Crimhilda au încercat să urce scara spre încăperile de sus, unde se odihneau burgunzii.

Hagen, simțindu-i, a fost gata să și dea lupta cu dușmanul; dar Volker a-nceput să cânte un cânt burgund din vremea veche, și hunii, cunoscând că este la ușa regelui o strajă, s-au și retras, pe nesimțite.

Atila, plin de prietenie, străin de ce se petrecea, a pus la cale serbări mari, în cinstea oaspeților săi, în zilele care-au urmat.

Crimhilda nu-i împărtășise nimic din tot ce plănuia.

El nu știa că-n vremea asta un sol umbla printre burgunzi și-i întreba pe fiecare dacă s-ar învoi să-l dea în mâna hunilor pe Hagen. Solul era trimis în taină chiar de soția lui, Crimhilda.

— Noi nu știm dacă Hagen e vinovat într-adevăr, îi răspundeau toți cavalerii. Noi nu-i cunoaștem faptele. Dar dacă este, numai Gunter poate să-i ceară socoteală, cum e legea cavaleriească. Noi nu putem să hotărâm.

Crimhilda s-a înrâncenat mai rău, aflând această veste.

„Nu-l dau pe Hagen? Foarte bine. De e așa, nu am ce face. Gândeam că vor scăpa ceilalți; dar vor pieri până la unul, plătind cu sângele vărsat nedreapta moarte a lui Sigfrid.”

Și într-o zi, la amiază, au fost poftiți la un ospăț regele, principii și Hagen, ba chiar și cântărețul Volker, într-o clădire ridicată anume în ograda largă. Iar într-o altă încăpere. Îndepărtată, din castel, au fost chemați să se înfrupte, la niște mese îmbelșugate, toți ceilalți cavaleri burgunzi.

Atila a venit la masă, neînarmat și, bucurându-se, i-a așezat în jurul lui pe Gunter, pe Hagen, pe Giseler și Gernot, și chiar pe cântărețul Volker.

Burgunzii au primit poftirea, dar au venit cu armele, încinși cu spadele tăioase, cu sulitele-n mână stângă, iar scuturile și le-au pus la îndemână pe podele.

Atila s-a uitat mirat la rudele Crimhildei sale. Dar socotind că așa-i, pesemne, datina cavalerilor, să stea cu armele la masă, a cerut să s-aducă bere și hidromel pentru burgunzi, la fiecare-un butoiș. Iar el însuși a cerut vin într-un vas pântecos de lut.

Crimhilda sta și ea la masă, dar nu vorbea, nici nu râdea, doar cu urechea asculta ceva ce numai ea știa că trebuie să se întâmple.

Mai încălzindu-se Atila de vinul care-l tot sorbea, a poruncit să i s-aducă feciorul lui și al Crimhildei, un pui bălai ca mama lui, care avea numai doi ani.

— Priviți ce fiu mi-a dăruit iubita mea soață Crimhilda, a glăsuț mândru Atila.

Și și-a dat fiul, să-l alinte, regelui Gunter de la Worms. Gunter l-a pus în brațele lui Giseler. Acesta l-a trimis lui Gernot, Gernot lui Volker. Și acesta l-a dat, la rândul său, lui Hagen.

Când Ortlib se găsea la Hagen, s-a auzit un zvon de arme, și-n sala mare a năvălit Dankwart, frățanele lui Hagen.

— Trădare! A strigat acesta.

— Cum? Cine-a spus acest cuvânt, a-ntrebat regele Atila.

— Eu spun, a strigat iarăși Dankwart. Toți cavalerii – câți erau cu mine, afară din castel – au fost răpuși prin mișelie. Ni s-a adus un vas cu vin de către prințul Bodelin, fratele regelui Atila. Vinul ni l-a trimis Crimhilda. Ni s-a cerut să închinăm în cinstea prințului Ortlib. Câți au băut au căzut morți. Ceilalți au fost măcelăriți de către miile de huni conduși de prințul Bodelin. Numai eu nu am vrut să-nchin, și am scăpat apoi luptând... cu greu am ajuns până-aci. 27

Hagen s-a săltat de pe scaun:

— Pentru Ortlib ați închinat? Ei bine, să trăiască Ortlib!

Și și-a rotit spada sa, Balmung, retezând capul prințului.

Crimhilda a-nceput să țipe, să blesteme cu deznădejde. Atila și-a ridicat fiul, care-i căzuse mort pe lespezi, urlând ca fiara și gemând, bătându-se în piept cu pumnii, smulgându-și părul, ca nebun, pentru că își iubea mult fiul.

Burgunzii și-au prins scuturile. Hunii și-au scos din brăuri arme: pumnale și toporiști late. Și lupta a-nceput cumplită, cu spade, sulite și topoare. Mese zburau prin încăpere. Butoaie se rostogoleau. Lavițe lungi, grele, de lemn, trosneau, unii izbindu-se pe alții. Și urletele s-auzeau până la marginea cetății. Iar sângele curgea ca un pârau pe lespezi.

Lupta atât de-nvolburată a durat doar câteva ceasuri. Toți hunii câți erau acolo și-au pierdut viețile, pe rând, sub armele burgunzilor.

La masa cea îmbelșugată, unde domnise veselia, nu mai erau decât Atila, cu fiul său Ortlib în brațe, și lângă el căta Crimhilda spre băătăia-ngrozitoare, cu o privire răătăcită, și rostea numele lui Sigfrid.

Locul unde ședeau la masă era mai înalt cam cu cinci șchioape, și băătăia se vedea în fiecare colțișor.

Suliți zburau în jurul lor, și toporiște, și pumnale, dar ei nu se clinteau din loc.

Când hunii ce erau în sală au fost răpuși până la unul, și n-au rămas decât Atila lângă Crimhilda, regele Gunter le-a rostit:

— Plecați acum!

Atila, cu Ortlib în brațe, încovoiat, a ieșit primul. Barba îi șiroia de lacrimi. În urma lui pășea Crimhilda, cu ochii scânteind de ură și c-un pumnal în mână dreaptă, șoptind tot numele lui Sigfrid.

În acest timp se adunau alte cete de huni afară, în jurul sălii de ospete.

Ieșind Crimhilda în ogradă, l-a arătat pe micul Ortlib, ucis cu sabia de Hagen, și a strigat spre luptătorii ce s-adunau în jurul ei:

— Oșteni, în numele dreptății, dați-mi pe Hagen mort sau viu... Prințul Ortlib a fost ucis de-aceeași mână ca și Sigfrid. De-aceeași mână ce-a răpit comoara Nibelungilor.

Hunii s-au repezit ca lupii peste cei zăvoriți în sală.

— Eu vă ordon ca să luptați, a rostit Gunter alor săi.

Și lupta a-nceput din nou. În fruntea cavalerilor erau Gunter și Giselher. Și lângă ei se afla Hagen, cu sabia Balmung în mână. Gernot căzuse cel dintâi, și lângă el se prăbușise Volker, veselul cântăreț.

În timp ce lupta se dădea tot mai avană-ntre oștenii regelui hunilor, Atila și cavalerii de la Worms, Crimhilda a făcut un semn.

Cincizeci de huni s-au repezit cu lungi făclii din lemn de brad și șomoioage unse-n smoală. Le-au săltat pe acoperiș.

Acoperișul, fiind de lemn, s-a și aprins numaidecât. Grinzile s-au pornit să ardă, cu vâlvătai, peste oștenii regelui Gunter de la Worms. Pereții s-au aprins și ei. Din față îi lovea dușmanul, iară din lături și de sus îi pârjolea focul uriaș, aprins și întetșit de huni, cu șomoioagele de paie și smoală care clocotea.

Spre seară, lupta a încetat. Burgunzi în viață n-au rămas decât doar doi: Gunter și Hagen.

Ei singuri, și tot mai luptau, făcând prăpăd între oștenii regelui hunilor, Atila.

— Cereți-le să se predea, a spus Crimhilda la sfârșit, văzând că lupta nu-ncetează.

— Ne vom preda, au spus cei doi, dacă primim făgăduința că nu vom fi uciși cu mâinile legate.

— Promiteți-le orice, a poruncit atunci Crimhilda.

Dar cum au lăsat armele, cei doi au fost cetluiți în fiare și în ștreanguri groase, vârați în temnițe adânci.

Crimhilda a cerut să-i vadă.

Lui Gunter i-a vorbit întâi:

— Frate, i-a glăsuie Crimhilda, ținând în mână ei pe Balmung. A fost un șoim pe nume Sigfrid. Cu voia ta a fost răpus de veșnic mohorâtul Hagen. Cu voia ta mi s-a răpit comoara Nibelungilor, tot de dușmanul meu, de Hagen.

Spune-mi unde-i acum comoara?

— Trimite-ți șoimul să ți-o afle, a răspuns Gunter sorei sale, știind că îl așteaptă moartea.

Abia și-a sfârșit vorbele, și capul regelui burgund a fost retezat de pe umeri.

L-a cercetat apoi pe Hagen:

— Tu, cavaler fără credință, ucigaș și tâlhar de rând, ai să-ți plătești, în sfârșit crima. Dar stai... Poate te răzgândești. Spune-ne unde e comoara Nibelungilor, pe care-a cucerit-o Sigfrid? În care loc, în râul Rin, ai scufundat-o..., unchiule?

— Nu îți sunt unchi. Îți sunt dușman. Întreabă-ți fratele, pe Gunter...

— Gunter? A spus atunci Crimhilda. Regele Gunter a tăcut...

Hagen nu s-a înspăimântat.

Știa că tot ar fi zadarnic. Moartea era chiar lângă el, și-l aștepta să-l ia în brațe.

A râs Crimhildei în obraz, cu un râs aspru, ca un strigăt. I-a răspuns batjocoritor:

— De tace Gunter, tac și eu. Un vasal nu poate vorbi-naintea suzeranului. Toți câți au stăpânit comoara, afară doar numai de tine, s-au dus din lume. Plec și eu. Și poate c-ai să pleci și tu. Și duc cu mine, în mormânt, taina pe care vrei s-o afli.

Cum a rostit ultima vorbă, a lunecat și capul lui, tăiat cu Balmung de Crimhilda, în țipetele hunilor, care săltau în jurul ei.

— Sigfrid, acum ești răzbunat. Sângele tău a fost spălat de un puhoi întreg de sânge... A spus Crimhilda cu glas tare, privind cu ochii rătăciți, undeva către asfințit, unde știa că doarme Sigfrid. Pot să mă liniștesc și eu...

Și lacrimi i-au țâșnit din ochi. Sabia i-a căzut din mâini.

Dar Hildebrand, vasal războinic și vestit făurar de arme la curtea regelui Atila, care nu cunoștea povestea crimei lui Hagen și-a lui Gunter, a ridicat sabia Balmung:

— Ne-ai poruncit, a zis Crimhildei, să ne luptăm cu oaspeții. Ca buni vasali te-am ascultat, deși nici nu știam ce urmărești de fapt. Barba mea albă mi-e pătată cu sângele burgunzilor. Atila, care nu cunoaște cuvântul milă, s-a-ngrozit de-atâtea crime săvârșite. Ultimii doi ni s-au dat prinși. Unul ți-e frate, altul unchi. Ne-ai poruncit să le jurăm că nu-i vom omorî legați....

Noi le-am jurat, dar tu ai călcat jurământul nostru. După legea cavaleriească aceasta e o mișelie. Se cade să plătești și tu. Și Hildebrand cu sabia a străpuns inima Crimhildei.

Ea a căzut cu un oftat, purtând încă-n privire umbra lui Sigfrid cel atât de drag.

— Astfel s-au petrecut, scumpi prieteni, prea sângeroasele isprăvi la Worms, apoi la Etzelburg, spunea pe punte cântărețul ascultătorilor uimiți, în vreme ce corabia se legăna ușor pe Rin, ieșind din munți, trecând de Koln și

îndreptându-se spre Xanten, cetatea de unde plecase Sigfrid s-o caute pe Crimhilda, pe când era doar o copilă, și frații ei o îndrăgeau.

Rotta mai răsună o dată. Și cântecul se termină cu vorbele ce s-au păstrat, din cântăreț în cântăreț, de-a lungul vremurilor duse:

— Amar când aurul domnește și poruncește oamenilor... Amar, amar de cei nedrepti...!

1 Mannheimul, aflat în partea de sus a Rinului, la confluența sa cu râul Necar, deși înființat pe la anul 800, era încă în secolul al XIII-lea o așezare nu prea însemnată. În schimb Strassburgul, care se află în Alsacia, tot pe țărmul Rinului, era încă de pe atunci un centru comercial important.

2 Utrechtul se află în Olanda, nu prea departe de vărsarea Rinului în Marea Nordului.

3 Regatul burgunzilor germani, o ramură a vandalilor, a fost înființat pe Rin la anul 413, având capitala la Worms, oraș ce există și în zilele noastre. În anul 437 regatul a fost nimicit, în cursul unui atac al hunilor, și ultimul rege burgund, pe nume Gundichar, a fost ucis cu acest prilej. Cetele de burgunzi rămase în viață, după acest dezastru, au părăsit ținutul Rinului, îndreptându-se mai întâi spre Sabaudia (Savoia de astăzi), apoi spre regiunea cursului superior al Rhonului și al Saonei, întemeind un nou regat. Teritoriul acestui nou regat burgund a fost mai târziu înglobat statului franc de apus, adică Franței de astăzi.

4 Numele german original este Minnesänger (transmis la noi - minesenger, se citește însă minezengher) și înseamnă cântăreț al iubirii înalte. Minesengerii erau niște poeți și muzicanți cavaleri, asemănându-se în multe privințe cu trubadurii. Se cunosc minesengeri mari creatori, ca Walter von der Vogelweide (1160-1230), Hartmann von der Aue (1170-1210) sau Wolfram von Eschenbach (1170-1220). Alți minesengeri mai tineri sau lipsiți de importanță se mulțumeau numai să cânte sau să recite operele marilor poeți. De asemenea, unii erau nobili bogați și puternici, își cântau operele în castelele regilor și ale marilor aristocrați de la curte. Alții, mai puțin nobili, în ce privește originea, și mai săraci, cântau cel mai adesea prin piețele orașelor, prin târguri, uneori chiar prin sate, prin porturi sau pe corăbii - cum se întâmplă în povestirea noastră - sau pe la curțile micilor nobili provinciali. De multe ori între acești minesengeri aveau loc întreceri în ce privește măiestria.

Se cunoaște o faimoasă întrecere la Wartburg în 1207). (Această întrecere a fost de altfel ilustrată într-o miniatură aflată într-un manuscris din secolul al XIV-lea.) Mai târziu aproape toți minesengerii, ca și trubadurii sau truverii francezi au început să se coboare din castele în piețele orașelor și să cânte pentru mulțime. În Germania minesengerii au putut fi întâlniți la mijlocul veacului al XIV-lea. În această epocă ei nu mai creau, ci se mărgineau în a cânta operele înaintașilor, adaptându-le gustului ascultătorilor.

5 Comitatul Frislandei sau Frizia era în partea de nord a Olandei de astăzi.

6 În șirul marilor legende din veacul de mijloc, aceea despre Sigfrid și Crimhilda ocupă un loc cu totul deosebit. În țesătura ei s-au împletit cele mai vechi povești mitologice ale nordului, cu fapte istorice reale petrecute în secolele al V-lea și al VI-lea, cu întâmplări și obiceiuri din vremea când s-a definitivat poema, adică din secolul al XII-lea. Ca să înțelegem mai bine toate acestea va trebui să ne întoarcem, însă, în primele secole ale erei noastre, în Scandinavia și în Islanda. Mai ales în Islanda. Pământurile acestea stâncoase, înghețate, cu fiorduri dantelate, sunt leagănul poveștilor despre imaginarii zei ai lumii de la miazănoapte.

Și oamenii din miazănoapte luptau din greu cu vitregiile naturii: zăpada, înghețurile, mărilor pline de furtuni. Iubeau lumina soarelui, dar ea pierdea aproape întotdeauna sub cețuri și întunecimi. Atunci ei au creat un fel de Apolo al nordului, pe zeul Balder, tânărul și frumosul zeu al luminii. Acesta era invulnerabil. În fruntea călăreților săi, înarmați cu lănci și săbii, zeul luminii, Balder, îl înfrunta adeseori pe întunecatul stăpânitor al țării cețurilor: prea mohorâtul Niflheim. Urând lumina și dreptatea, Loki, zeul răutăților, descoperă singurul mijloc prin care Balder putea fi doborât. Și îl răpune printr-o viclenie. Povestea aceasta despre Balder și Loki, care întruchipa lupta dintre lumină și întuneric, dintre bine și rău, a fost cântată în imnurile nordice veacuri de-a rândul și ea se află de fapt la baza cântecului și legendei despre frumosul Sigfrid.

Dar iată că întâmplări istorice reale vin să înflăcăreze inimile oamenilor de la miazănoapte. Triburile germanice încep să se tălăzuiască și să izbească imperiul roman de apus, căutând să-i preia bogata moștenire. Adeseori regii acestor triburi se luptă însă și între ei și se distrug fără cruțare. Vechile povești mitologice ale nordului, care ogindiseră odinioară numai forțele naturii, întruchipându-le în zei, capătă de atunci înaintea și atribute istorice, sociale. Noi nu știm dacă Sigfrid, frumosul și viteazul prinț din Niderlanda, a existat în realitate. Dar socotim că tot așa precum Roland, Cidul sau Igor au viețuit într-adevăr, trebuie să fi fost cândva și un Sigfrid. Poporul n-a cântat decât pe cei mai dragi eroi ai săi.

Dar dacă Sigfrid o fi existat, la fel ca și în poemele despre Roland sau Cidul, caracterul de bază al eroului a fost cu siguranță mult schimbat.

Legenda despre luminosul zeu Balder a căpătat un caracter istoric. S-au născut alte cântece ale căror urme le găsim circulând în Scandinavia și prin Germania, cu mult înainte de anul 1000. Tot astfel după cum descoperim multe elemente ale legendei consemnate de istorie, ca însuși numele de Nibelung; uciderea regelui burgund Gundichar de către huni la anul 437; cearta dintre două regine: Brunhilda a francilor și Fredegonda a Neustriei; sau, răzbunarea reginei Clotilda asupra altui rege burgund din secolul al VI-lea, care-i omorâse părinții. Preluând aceste străvechi cântece, poeții cavaleri ai evului mediu de mijloc le-au adaptat gustului epocii în care trăiau. Au împletit pe firul povestirii și alte întâmplări din stricta contemporaneitate și le-au împrumutat eroilor legendei purtările și obiceiurile cavaleresti ale timpului lor. Așa s-a încheiat probabil, pe la anul 1210 în Austria, forma definitivă a „Cântecului Nibelungilor”, sub pana unui poet rătăcitor

necunoscut. Recopiată, poema ne-a rămas în aproape douăzeci de manuscrise cu mici deosebiri între ele, constituind cel mai important monument al literaturii germane vechi și unul dintre cele mai valoroase ale literaturii universale.

7 Minesengerii cântau acompaniindu-se fie cu fidelul – același instrument ca și viela menestrelului, însă cu patru coarde – fie cu o harpă mică, numai cu cinci până la nouă coarde, moștenită de la cântăreții vikingilor, dar mai ales cu rotha, un instrument asemănător cu citara antică, însă de formă lungă și rectangulară, ale cărei coarde erau ciupite cu ajutorul unui plectru de fildeș sau de metal.

8 După mulți cercetători în problemele de mitologie nordică, Hagen nu întruchiează decât pe întunecatul zeu Loki din legendele scandinave, acela care a doborât prin viclenie pe zeul luminii Balder, personificat în legenda Nibelungilor prin bălaiul Sigfrid.

9 Vedem din nou, ceea ce remarcăm și în legendele anterioare, procedeul artistic al multor poeți din evul mediu de a folosi alegoria visului pentru a putea prevesti întâmplări care urmează. În cunoscuta epopee germană, tălmăcită și în limba română, povestirea începe chiar prin acest vis, care trebuie să anticipeze moartea dramatică a lui Sigfrid.

10 Xantenul este un mic orașel în partea de jos a Rinului, în apropiere de locul unde fluviul pătrunde în Olanda. Nederland înseamnă de altfel țara de jos, pentru că de la Xanten înainte Rinul coboară mereu până se varsă în Marea Nordului. Astăzi numele de Nederland îl poartă Olanda.

11 Walkiriile erau în mitologia scandinavă niște zeițe în slujba puternicului Odin.

Legende le înfățișau călărind pe niște cai albi, înaripați. Ele reprezentau, de fapt, victoriile eroilor. Iar când vitejii cădeau în luptă, walkiriile se avântau, precum spuneau legendele, le smulgeau sufletele și le duceau stăpânului lor Odin, în Walhala. Aici, sluiți tot de walkirii, eroii petreceau pe veșnicie, în lupte, jocuri de mari petreceri vesele, la care se sorbeau din plin bere și hidromel. Richard Wagner în celebra sa tetralogie „Inelul Nibelungilor” face adeseori apel la aceste legende scandinave. De altfel, a doua parte a tetralogiei o constituie drama muzicală „Walkiria” (prima este „Aurul Rinului”, a doua „Walkiria”, a treia „Sigfrid” și a patra „Amurgul zeilor”). Paginile acestor drame muzicale sunt superbe, mai ales în „Walkiria” renumita cavalcadă a walkiriilor.

12 Țara Nibelungilor era socotită a fi fost undeva prin Norvegia, în vreo regiune cu păduri dese și misterioase. Nici nu este de mirare acest lucru fiindcă legenda s-a născut în cele mai de nord regiuni ale Europei. Imaginația vechilor scandinavi popula această regiune cu fel de fel de monștri, balauri, pitici, oameni ciudați și cruzi, păduri întunecate și comori fără seamăn.

13 Prin acest simbol al comorilor blestemate de duhuri, vechii cântăreți scandinavi înfierau pe toți aceia care săvârșeau nelegiuiri numai pentru a stăpâni averi nemăsurate, ca apoi cu ajutorul lor să săvârșească alte crime împotriva umanității. De altfel compozitorul Richard Wagner a dat aceeași semnificație personajelor tetralogiei sale „Inelul Nibelungilor”.

În această operă, după propriile sale mărturisiri, a protestat prin mijloace artistice „împotriva domniei aurului în lume și împotriva tiraniei legilor făcute de stăpânii aurului”.

14 Acest legendar fierar al scandinavilor era un fel de Hefaistos nordic, care făcea însă numai arme de luptă. Tot așa cum în Lemnos, bunăoară, fumul care se ridica altădată din vulcani făcea să se creadă că dedesubt este fierăria subpământeană a zeului cel urât și șchiop, la fel fumul care se înălța dintr-un vulcan al muntelui Hecla făcea pe islandezi să creadă că sub munte este un mare atelier de arme.

15 Multe din aceste elemente ale legendei nu sunt menționate în epopeea germană, „Cântecul Nibelungilor”. Ele se găsesc însă în povestirile și cântecele de care s-a ținut seamă permanent la alcătuirea acestei lucrări. Nu trebuie să uităm – așa cum s-a arătat și mai înainte – că la baza tuturor ciclurilor de poezie germanice vechi stau „Eddele” scandinave.

„Edda” înseamnă „strămoașa” în limba scandinavă, pentru că ea cuprinde într-o formă poetică cele mai vechi legende ale normanzilor, cântate odinioară de scalzi – poeții scandinavi.

16 Aici e timpul să observăm că formulele de adresare diferă de la unele legende la altele.

Am văzut de pildă la „Roland” că aceste formule sunt foarte complicate. Chiar într-o împrejurare grea și plină de primejdii, când moartea era aproape, Olivier nu uită să-i vorbească prietenului său Roland, la plural, într-o formă ceremonioasă: „Senior Roland, îi spune el, sunați din cornul scump de fildeș, de aur și cristal spre Franța.” Această formă ceremonioasă o conține în original poema „Cântecul lui Roland”, reflectând o anumită mentalitate a epocii feudale în care a fost scrisă și noi am considerat că este bine să o păstrăm. În schimb, la „Igor” ca și la „Sigfrid și Crimhilda” formulele de adresare sunt simple: „Tu nu ești feciorul lui Sigmund?” Trebuie să precizăm că și în acest caz ne-am orientat în primul rând după poemele de largă circulație. Atât în „Cântecul oastei lui Igor”, cât și în „Cântecul Nibelungilor”, ca și în „Edda” scandinavă (care stă la baza epopeii germane) se folosesc aceste forme simple de vorbire pe care ni le-am însușit.

17 Saxonii erau un trib germanic. În prima jumătate a secolului al XIII-lea ei se constituiseră într-un ducat la sud-est de Frizia. În ce-i privește pe dani este vorba de strămoșii danezilor de astăzi.

18 De fapt, în dramele sale muzicale, Richard Wagner – urmând modelele scandinave mai vechi ale legendei – arată că Sigfrid, după ce răpune pe balaurul Fafner și pune stăpânire pe un inel fermecat și pe comoara Nibelungilor, pornește nu în căutarea Crimhildei, ci a unei walkirii, o zeitățe feminină ocrotitoare a eroilor, Brunhilda. El ajunge până la stânca unde doarme walkiria, înconjurată de un cerc de foc. Walkiria fusese condamnată la acest somn de puternicul zeu Wotan (Odin la scandinavi), pentru că nesocotise un ordin al său; ea se afla într-un somn magic pe un munte înalt, înzăpezit, de unde trebuia s-o salveze Sigfrid (Sigurd la scandinavi). Sigfrid o salvează și astfel se înfiripă dragostea dintre ei doi. De altfel, pe muntele Felberg, aproape de Frankfurt am Main, se găsesc niște

stânci mereu înzăpezite, numite „patul Brunhildei”. De aici spuneau unii poeți că ar fi fost salvată Brunhilda de Sigfrid. În „Cântecul Nibelungilor” străvechea legendă a fost transformată. Amestecul zeilor scandinavi a dispărut. Brunhilda se găsește într-adevăr pe 113 niște stânci înzăpezite, dar ca regină a Islandei, de unde Sigfrid vine să o cucerească, drept soție prietenului său Gunter. Trebuie să mai adăugăm că în alte legende se arată că Sigfrid fusese despărțit de walkiria Brunhilda, logodnica sa, după ce o salvase de pe stâncă, printr-o viclenie a mamei Crimhildei. Mama Crimhildei îi dăduse lui Sigfrid, după aceste legende, o „băutură a uitării”. Sigfrid o părăsește pe Brunhilda, o uită și se căsătorește cu Crimhilda. Mai târziu, într-adevăr el o cucerește pe Brunhilda lui Gunter. Gunter se căsătorește cu Brunhilda. Iar Brunhilda începe să-l urască pe Sigfrid, fiindcă o uitase și se răzbună, pricinuindu-i moartea.

19 Între diferitele variante ale legendei sunt mici deosebiri. Astfel, uneori se arată Volker însoțindu-l pe Gunter în călătoriile lui, alături Dankwart, fratele lui Hagen. Tot așa, în unele variante, Sigfrid o cunoaște pe Crimhilda în cursul primului an petrecut la Worms, în altele abia după înfrângerea saxonilor.

20 Turnirele erau niște serbări cavalierești, în cursul cărora cavalerii se întreceau în lupte cu lancea, sabia etc.

21 Motivul acesta apare și în „Iliada”. Ahile, ca și Sigfrid, are un loc vulnerabil. La Ahile locul vulnerabil este călcâiul.

22 Se mai pot identifica aici, în legenda despre Sigfrid, urmele mitului solar pe care acesta îl întruchipa cu multe secole în urmă la scandinavi. În legendă Sigfrid ucide întâi balaurul și se scaldă în sângele lui, căpătând puteri înzecite. Aici pare a fi vorba de răsăritul roșu al soarelui care crește în putere spre miezul zilei. Apoi bălaiul Sigfrid (soarele în putere) este lovit de întunecatul Hagen (simbolul nopții care se apropie) și pierde într-un lac de sânge (amurgul purpuriu).

23 Sfâșietor răsună și până astăzi, în poemă, plânsul cel jalnic al Crimhildei, când și-a văzut la ușa ei iubitul înecat în sânge:

Lăsându-se a fi purtată spre locul unde trupul viteazului zăcea, Fața lui frumoasă ridicându-i cu dalba ei mână i-o mângâia.

Și oricât era spoit de sânge, de îndată cum spui, l-a cunoscut, Că, spre jalea ei, însuși viteaz domnitoru de pe al Nibelungilor ținut!

Cu bocet duios tânguindu-se crăiasa, jălea sărmana ca pentru sine: „Că nu un paloș sfărâmatu-i-a scutul. Văleu, nefericita de mine!

Ucisu-l-ai prin vicleană uneltire, răpus a fost numai prin trădare, Să fiu să știi că cine-i vinovatul, cu cât of i-aș dăruî nesățioasă răzbunare”.

Și toți acei care țineau de casă așijderi în gura mare bocit-au, Curteni și jupânițe pe-ntrecute după mândru crai iubit tinguît-au, Dându-și seama că de-acum mai departe nu l-or vedea până-n vecie.

Vai, cu câtă hăinie dase el Hagen ascultare la verșunata Brunhildei mânie!

24 Specialiștii remarcă în operele literare create pe baza legendelor nordice că unele personaje nu au același caracter de la început până la

sfârșit, ci caracterul lor se schimbă o dată cu evenimentele pe care le trăiesc. Așa de pildă, Crimhilda, care era atât de blândă și supusă, devine după moartea lui Sigfrid de o cruzime neobișnuită și aproape de necrezut.

25 În marile cântece ale lumii din miazănoapte, cum sunt: „Cântecul Nibelungilor” sau „Volsungasaga” islandeză, se află un element nou față de celelalte epopei ale evului mediu de mijloc. Am văzut, de exemplu, în „Igor” și „Roland” că predomină voința bărbaților. În legendele de la miazănoapte, dimpotrivă, acțiunile se desfășoară în urma pasiunilor și a voinței femeilor. Brunhilda este aceea care cere înfiorătoarea crimă împotriva lui Sigfrid. Iară Crimhilda va tulbura, în legendă, câteva regate, dezlănțuind teribila ei răzbunare împotriva fratelui și a unchiului său, care-i uciseseră soțul. Acest fapt ne dovedește nouă un lucru – afirmat de altfel și de Friedrich Engels – și anume, că la popoarele germanice „urme de matriarhat se mai găsesc până târziu, în evul mediu.” „Ei (adică triburile germanice), spune Friedrich Engels, vedeau în femeie ceva sfânt și profetic și sfatul ei era ascultat în chestiunile cele mai importante”. Așa se explică de ce legendele ne-o arată pe Crimhilda cum, pas cu pas și cu răbdare, pregătește pedepsirea lui Hagen și a lui Gunter. Ea rămăsese în Worms cu scopul de a plăti moartea lui Sigfrid, deși avea un fiu încă mic și acesta se găsea la Xanten, în Niderlanda. Nici dragostea pentru copil, pe care o are orice mamă, nu-i stăvilește Crimhildei acest gând. Pentru împlinirea lui își jertfește copilul, se jertfește și pe ea. Această voință neînduplecată la o femeie, în vederea pedepsirii cu orice preț a sângelui vărsat prin mișelie, se explică prin acele deprinderi gentilice care mai străduiau încă la popoarele din miazănoapte, în epoca îndepărtată pe care o oglindesc în parte aceste legende.

26 Margraf (în limba germană Markgraf) înseamnă conducător al unei provincii de frontieră.

27 În epopeea citată de noi, Bodelin, fratele lui Atila, la îndemnul Crimhildei, i-a atacat cu armele pe burgunzii adunați în jurul lui Dankwart. Noi am preferat varianta care ni s-a părut mai expresivă a legendei, în care Bodelin aduce vasul cu vin otrăvit, cerându-le să închine în cinstea lui Ortilb. Asasinarea lui Ortilb, ca răzbunare, de către Hagen apare astfel mai justificată.

Cidul.

Ată-ne acum în Spania, la Toledo, tot în același secol, la o serbare populară.

I O mulțime gălăgioasă, bărbați de toate vârstele, femei și cârduri de copii s-au adunat pe un tăpșan, la marginea orașului.

Pentru copii s-au ridicat câteva scrâncioburi de lemn. Scrâncioburile se-nvârtesc, și râsetele ascuțite ale copiilor s-aud până departe, în oraș.

Tobe bat. Tinerii cântă. O fată este în mijlocul unui mănunchi de danțatori și se rotește mlădioasă. Pare o pasăre în zbor. Ochii ei negri scânteiază. Obrajii i s-au rumenit de vâlvătaia danțului. Bărbații bat pasul pe loc sau se-nvârtesc în jurul ei, ținându-și palmele pe talie. Apoi s-avântă, se rotesc în niște cercuri furtunoase.

Cei mai bătrâni privesc la ei. Gândul le fuge în trecut, la anii când la fel erau de tineri și de furtunoși. Și bat din palme, strigând „bravo”! Când fata s-a oprit din danț, zvâcnindu-și brațele în sus, ca o chemare spre văzduh.

Căldurile toropitoare din miezul zilei s-au lăsat purtate peste văi de vântul răcoritor dinspre apus.

Pasărea serii se coboară din vârful munților, învăluind locul în umbre.

S-au aprins și făcliile.

Preagrasul cârciumar don Pedro, acela care stăpânește hanul „La berbecul de aur”, a întins mese lângă pinii din marginea tăpșanului.

La mese stau câțiva hidalgos¹ ce beau vin negru și mănâncă pește sărat sau caltaboși aduși pe tavă de hangiu și fetele care-l ajută.

Mai sunt apoi neguțători ce stau sorbind vin din ulcele, și mai ales meșteșugari – vestiți făuritori de săbii și alte arme din Toledo, olari, sticlari sau postăvari.

Mai la o parte, în picioare, beau vinul negru al lui Pedro oamenii mai umili: păstori veniți cu lapte și brânzeturi la târgul mare din Toledo, țărani sosiți și ei cu treburi, rămași aici să înnopteze.

Se mai găsește la o masă un cântăreț, poftit anume.

În cinstea lui s-a pregătit vinul cel mai gustos pe care îl are Pedro-n hanul său. S-a fript un miel într-o frigare. Și s-au mai copt niște aluaturi ce-s tăvălite întâi în miere și apoi în nucă pisată.

Copiii își ling degetele, mâncând din dulciurile acestea.

După ce s-au îndestulat toți comesenii, cântărețul, un bărbat smead, cu plete negre pe sub basmaua de mătase, cu o eșarfă peste mijloc și-o vestă vânătă, cu nasturi mari de argint vechi, își ia ghitara² și pătrunde până în mijlocul mulțimii, care-l aplaudă-nsuflețită.

Ca de atâtea alte ori el va cânta zeci de romanțe – romanceros – și mai ales va aminti isprăvile pe care Cidul – Campeadorul³ le-a săvârșit în viața sa.

— Cântecul nostru se începe, glăsuia el, în timp ce-și mângâia ghitara, într-o înserare minunată, când vântul poartă pe meseta⁴ aroma ierburilor arse de soarele din timpul zilei, și sunetele de cimpoaie, și cântecele înfocate ale fecioarelor spaniole.

Diego Lainez din Bivar⁵ ședea în casa lui de piatră, privind mâhnit, printr-o fereastră îngustă, cu pereții groși, către meseta și ciobanii care intrau în curtea lui să ducă oile spre staule.

Cerul era roșu ca para pe care o aprind ciobanii cu buruienile uscate la sărbătoarea mieilor, când pornesc turmele spre munte, unde-s pășunile mai verzi. Dar inima lui don Diego era mai neagră decât scrumul, care rămâne-n zorii zilei, când sărbătoarea s-a sfârșit, și se coboară iar tristețea în ochii fetelor, ce-și văd iubiții părăsindu-le.

— Să tacă fetele! Striga de la fereastră don Diego. Să tacă și cimpoaiele, nu pot să mai aud nimica. Nu înțelegeți?

Și don Diego își punea palmele sale scorjite peste urechi, și se izbea mereu cu fruntea de masa ce se afla acolo-n mijlocu-ncăperii.

— Nefericit sunt, se văita. Spada îmi tremură în mâini, și nu mai pot să mă răzbun... Cum l-aș ucide pe Lozano, pe contele al cărui glas răsunântăiul printre nobili la curtea regelui Fernando. 6 M-a insultat la vânătoare. M-a insultat în plină zi, pentru că fără voia mea am trecut pe pământul lui, și i-am vânat un iepure. A-ndrăznit să mă pălmuiască. Supușii mei toți au văzut.

Nici nu mai pot să părăsesc castelul strămoșesc, de piatră. Și de-aș ieși, mi-aș pleca fruntea în fața tuturor, umil și rușinat peste măsură.

Nu pot să dorm, nici să mănânc. Aaa!... Ce soartă ticăloasă, să fii bătrân, neputincios. Mai fericit aș fi să mor.

Și iar își izbea fruntea albă de masă, hohotind amar, în timp ce în ograda largă tăcuseră toți slujitorii, iar oile se grămădeau, împinse de ciobani, cu sila, într-un saivan încăpător...

— Să vie fiii mei tuspatru! Strigă bătrânul don Diego. Să vină chiar acum la mine, așa precum le poruncesc!

Și fiii lui Diego Lainez, ascultând glasul mânios, s-au și grăbit spre tatăl lor.

— Tu, cel mai mare, a spus Diego, vino să-ți spun ceva, în taină...

Fiul s-a apropiat în grabă.

Tatăl i-a prins în gură degetul mic al mâinii drepte, și l-a mușcat atât de crâncen, în cioturile-i de măsele, că era gata să-i desprindă oasele din încheieturi. Fiul a dat un răcnet groaznic. Lacrimile l-au năpădit și a început să-și roage tatăl:

— Lasă-mă, tată, fie-ți milă, mă strângi de-o să-mi pierd răsuflarea.

Și se ruga atât de jalnic, că tatăl și-a descleștat dinții.

— Nu ești bun de nimic, băiete. Te viaieți ca o biată babă. Tu n-ai să poți să mă răzbuni.

Același lucru s-a întâmplat și cu fiul al doilea. Apoi cu cel de-al treilea.

La sfârșit a venit Rodrigo, care era și cel mai tânăr dintre feciorii lui Diego. 7

Rodrigo nu s-a-nfricoșat, n-a plâns și nici nu s-a văietat, când tatăl l-a mușcat de deget. A rostit amenințător:

— Mare noroc ai că-mi ești tată! De nu mi-ai fi, numai c-un deget ți-aș scoate inima din piept...

Tatăl auzind vorba asta, l-a-mbrățișat și i-a grăit:

— Feciorul sufletului meu, mânia ta îmi potolește nemărginita mea mâhnire. Și supărarea ta îmi place. Inima mea, privindu-te, simte o caldă mângâiere. Tu îmi vei răzbuna onoarea. Nemernicul conte Lozano m-a insultat la vânătoare. Deși ești tânăr, cel mai tânăr, și încă n-ai fost în războaie, sunt sigur că-l vei pedepsi. N-o să te sperie gloria marelui conte de Lozano, puterea lui și tot trecutul său vitejesc, neîntrecut, nici cetele de călăreți ce-i are sub comanda lui, în slujba regelui Fernando. Du-te, Rodrigo, și îmi spală rușinea ce am îndurat-o, fiindcă am ajuns neputincios.

Tânărul fiu al lui Diego s-a repezit la panoplie, și, luând o spadă, i-a răspuns:

— Din fiecare lacrimă pe care ai vărsat-o, tată, mi s-a născut în inimă o flacăra nimicitoare. Prin tine, contele Lozano ne-a pălmuit întreaga spiță. Îți jur că am să te răzbun...

Și, fără să mai stea pe ginduri, Rodrigo a încălecat, pornind galop peste meseta.

A galopat, a galopat, și-n depărtare l-a zărit pe marele conte Lozano, urmat de slujitorii săi.

Din goana calului Rodrigo i-a strigat contelui:

— Oprește! Cine lovește pe un bătrân neputincios nu-i un viteaz, conte Lozano. Pata cu care ai mânjit obrazul lui Diego Lainez o voi spăla numaidecât cu spada, în sângele tău...

— Hai, băiețule, dă-te-n lături, i-a răspuns contele Lozano. Să nu pun să te pedepsească slugile mele, chiar acum, cu biciul, trântit jos, la scară, să plângi și să-mi cerșești iertarea... Pleacă, atâta cât te rog.

— Sunt tânăr, a răspuns Rodrigo. Însă onoarea nu așteaptă ca să-i încărunțească părul, atunci când este înjosită. 8 Ferește-te! Începem lupta...

Lozano i-a strigat:

— Mori, câine. De e așa nu te mai iert...

Dar n-a sfârșit cuvintele, și spada cea strălucitoare a lui Rodrigo a fulgerat.

Lupta nu a durat prea mult. Săbiile se ciocneau flămânde, răspândind jerbe de scântei.

Caii săltau sub călăreți și își mușcau zăbalele.

— Te voi răpune ca pe-un miel! Clocotea contele Lozano.

Rodrigo nu spunea nimic. Își sălta calul ne-ncețat în lupta cea îngrâcnată, ce se iscase pe meseta, sub ochii slujitorilor. Doar sabia i se rotea, din ce în ce mai strâns, spre conte.

— Am să-ți iau inima, Rodrigo, în vârful spadei, și-am s-o dau tatălui tău ca-ntr-o frigare, mai râdea contele cel aprig.

Numai că râsul contelui s-a și schimbat în rânjel, pentru că spada lui Rodrigo îi lunecă peste grumaz. Îi despărți capul de trup, și slujitorii începură să strige tare, spre castel:

— Feciorul lui Diego Lainez a tăiat capul contelui! Săriți!... Săriți într-ajutor...!

Iară Rodrigo-n vremea asta, luând capul contelui de plete, în goana calului sălbatic a pornit în galop spre casă.

Diego Lainez sta-n odaie, cu capul toropit pe masă, și lăcrăma neîncețat.

— Rușine mie, murmura.

Însă Rodrigo a intrat cu pași răsunători în casă și-a zvârlit pe podele capul marelui conte de Lozano.

— Tată, a spus, ridică-ți fruntea. Alba ta frunte a fost spălată cu spada ce mi-o vezi în mână. Ochii dușmanului privesc de jos acum spre chipul tău.

Și mort e cine a-ncercat să ne răpească ieri onoarea... 9

Bătrânul și-a ridicat fruntea. A văzut capul lui Lozano și a strigat, cu ochii-n lacrimi:

— Fiul meu preaiubit, Rodrigo, lasă-mă să te-mbrățișez. Așază-te în locul meu, pe acest jilț înalt, de lemn. Acela care îmi aduce capul dușmanului de moarte, tăiat în luptă vitejească, va fi capul familiei.

Și tatăl îl îmbrățișa, și-l dezmiarda pe fiul său, și îl silea să se așeze pe scaunul de stăpân al casei.

În vremea însă când Rodrigo era în brațele bătrâne, slăbite și tremurătoare ale părintelui său drag, s-au auzit de pe meseta țipete înfricoșătoare.

S-au arătat din depărtări alți călăreți, înconjurați de-un nor de praf, ce cuprindea întreg podișul.

— Maurii!... Strigau călăreții. Maurii au intrat cu oastea iar pe pământurile noastre. Dau foc și pradă satele. În urma lor arde pământul. Iau fetele, femeile, pentru haremuri și oștire. Regele n-a ieșit la luptă să-și apere feudele. Poate îi e frică de moarte. Nici marii nobili n-au ieșit. Nu le e scumpă libertatea. Dar noi vom muri pentru ea. Vom apăra Castilia, de-atâtea ori amenințată de maurii năvălitori. Vom muri pentru libertate! Ne trebuie un conducător...!

Rodrigo s-a desprins din jilțul unde-l ținea părintele. A alergat iute-n ogradă. Dintr-un salt a și fost în șa. A galopat peste meseta, în calea călăreților.

— Opriți-vă, le-a poruncit. Întoarceți caii și veniți în goana mare după mine. Spada cu care am spălat onoarea lui Diego Lainez vă va conduce azi în luptă.

— Dar ești prea tânăr, i-au răspuns toți călăreții, într-un glas... Nu ai nici douăzeci de ani...

— Nu vârsta hotărăște-n luptă, ci vitejia și puterea, a grăit tânărul Rodrigo. Veniți acum, vă poruncesc...!

Și ca un trăsnet din văzduh, au pornit în întâmpinarea maurilor năvălitori.

Atâta aștepta mulțimea de labradores – țărănimea, meșteșugarii din orașe – să lupte și să izgonească, de pe pământul strămoșesc, pe maurii năvălitori.

Pe cale s-au tot strâns oșteni.

S-au strâns ca apele-n șuvoi.

Având în frunte pe Rodrigo, călări, cu armele în mâini, întâmpinându-i pe mauri, i-au biruit într-un scurt timp.

— Cidule, se rugau maurii, stăpâne, lasă-ne cu zile...!

Însă Cidul nu se-ndura:

— Prea mult sânge ați vărsat voi, tot cotropind Castilia. E vremea să vă nimicim.

Și maurii au pierit toți.

Robii au fost eliberați, bărbați, femei, mai ales fete.

Iară mulțimea, adunată în jurul tânărului fiu al lui Diego, îi striga:

— Trăiască tânărul Rodrigo! El ne conduce să-i gonim din țara noastră pe mauri.

Toți îl iubeau și îl slăveau.

N-a fost, pe cât se povestește, vreun alt tânăr luptător mai îndrăgit de tot poporul, decât era atunci Rodrigo.

Regele, auzind aceasta, i-a trimis fiului lui Lainez o mantie, o sabie și o bonetă de postav.

Fernando de Castilia a socotit că tânărul fiu al lui Lainez îi poate fi de mult folos, și l-a chemat la curtea lui.

Mulțimea l-a oprit însă trei zile în mijlocul ei, spre a-l sărbători și l-a numit de-atunci Campeadorul, apărătorul Spaniei.

În astă vreme, când Rodrigo era slăvit pentru victorie, în mijlocul poporului, la curtea din orașul Burgos se-nfățișase o copilă.

— Rege Fernando, plângea ea. Sunt fiica contelui Lozano, cel care v-a slujit cu cinste, și care a fost doborât de fiul lui Diego Lainez. Am! Venit să vă cer dreptate. Și regele care n-ascultă o rugămintă, când e dreaptă, nu merită să mai domnească, nu merită să urce-n șa, să-și pună pintenii de aur, nici să-și mai dumice pe taler pâinea cea dulce de secară.

— Regele la-nceput se-ncruntă. Apoi răspunse tinerei ce sta-n genunchi în fața lui, înveșmântată încă-n negru.

Dacă pe fiul lui Diego îl pedepsesc, așa cum spui, frumoasă fiică-a lui Lozano, poporul se va răzvrăti. Mulțimile nădăduiesc că fiind conduse de Rodrigo vor goni oștile maure departe, către miazăzi, poate le vor zvârli în mare. Țăranii liberi, orășenii, și și chiar mărunții cabaleros luptă fiindcă-s conduși de el. Eu și cortesu¹⁰ socotim c-avem nevoie de Rodrigo. Nu pot să-ți împlinesc, Himena, 11 dorința de a-l pedepsi...

— Ba da, a spus tânăra fată, uimind pe rege și pe nobili. El mi-a răpit ultimul sprijin, pe tatăl meu. Sunt singură. Vă cer să-l pedepsiți, Fernando, ca el să-mi dea sprijin în viață, câte zile eu voi trăi.

— Dar bine, cum? A spus Fernando. Vorbește limpede, Himena. Nu înțeleg ce vrei să spui...

Tânăra fată s-a-nroșit:

— Îi cer să mă ia de soție. Să vie pe tărâmul nostru. Aceasta să-i fie pedeapsa. Iară castelul lui Lozano să strălucească prin Rodrigo, acest viteaz fără pereche. Și astfel să-și plătească vina că l-a răpus pe tatăl meu...

Regele a-nceput să râdă.

— Am auzit întotdeauna că-n inimile fetelor se află taine nepătrunse de cugetul bărbaților, a spus Fernando, la sfârșit. Acuma văd că așa e. Himena ne-a cerut osândă pentru feciorul lui Diego. Și ca pedeapsă-l vrea de soț. Dar ce mai vorbă, încuviințez să fie pedepsit Rodrigo, și să se-nsoare imediat...

Și fără să mai stea pe gânduri, Fernando a trimis răvaș lui don Diego din Bivar să vie cu feciorul său, ca să-i sărute întâi mâna, apoi să-l dea de soț Himenei pe acest tânăr ne-nfrcat.

Diego a ascuns răvașul, să nu-l găsească fiul său. Rodrigo a băgat de seamă:

— Tată pentru ce te ferești? Ce răvaș oare ți-a trimis astăzi regele?

Diego n-a putut s-ascundă:

— Regele nostru poruncește să ne înfățișăm la curte, dar eu vroiam să mă duc singur. Tu rămâi, fiule-n Bivar.

— Nu, tată, i-a răspuns Rodrigo. Oriunde o să mergi, de astăzi, voi merge alături și eu, ca să-ți fiu sprijin la nevoie...

Cu trei sute de cavaleri, prieteni și rude, don Diego și fiul său cel mic, Rodrigo, călăresc spre orașul Burgos. Toți poartă haine de mătase, numai Rodrigo e-n armură. Toți au pe creștet pălării, numai Rodrigo poartă coif.

Regele îi întâmpină:

— Vă mulțumesc că ați venit...

Unii curteni din casa lui Lozano s-aud spunând cu glas încet:

— Rodrigo l-a răpus pe conte. Și iată, e primit cu cinste.

— Eu sunt gata să mă răscumpăr sau să plătesc cu sabia, s-aude glasul lui Rodrigo.

Toți care murmurau tac mîlc. Nu se aude nici o șoaptă.

Tatăl îi spune fiului:

— Hai acum să descălecăm, să sărutăm mâna întinsă a nobilului don Fernando, care e suzeranul nostru.

Și don Diego se coboară, sărută mâna regelui.

Rodrigo sare de pe cal, dar spune tatălui său astfel:

— Pe oricine m-ar fi-ndemnat să mă cobor și să sărut regelui mâna sa întinsă, l-aș fi lovit cu sabia. Fiindcă mi-o ceri tu, te ascult...

Când a îngenuncheat Rodrigo, spada i-a lunecat din brâu, sunându-i amenințător. Regele s-a înspăimântat. A sărit de pe tronul său.

Însă fiul lui don Diego și-a ridicat spada căzută și l-a întrebat pe don Fernando pentru ce l-a chemat la curte.

Regele s-a mai liniștit. S-a așezat din nou, și-a zis:

— Pentru că tu i-ai doborât acestei nobile Himena sprijinul cel mai de nădejde, am socotit că trebuie s-o ocrotești de azi-nainte. Și am crezut că ar fi bine să te căsătorești cu ea. Himena vrea să-i fii tu soț...

Rodrigo, care la-nceput crezuse că vor fi primejdii, și își ținea mâna pe spadă, s-a aplecat către Himena și i-a grăit în acest fel:

— Să știi că eu nu l-am ucis pe don Lozano, tatăl tău, ci l-am învins în luptă dreaptă, de la bărbat la alt bărbat. Și vina de a-l fi răpus în luptă dreaptă pe Lozano o voi plăti fiindu-ți ție apărător, tată și soț, până la căpătâiul vieții. Primesc această cununie, rege Fernando, mă supun... Cer mâna ta, dona Himena! 12

Și astfel, dintr-o întâmplare sângeroasă, pe meseta, s-a pornit nunta lui Rodrigo cu fiica contelui Lozano.

Ca dar de nuntă a primit Cidul vreo câteva feude, și între altele Cardena și așezarea de păstori de la Soldana, lângă munți. Fernando vroia să-l câștige pe Cid, ca pe-un oștean supus. Știa prea bine că nu poate să se încreadă în curteni.

Vroia să aibă un vasal pe care îl iubea poporul: toți orășenii, labradores, gata să moară lângă el.

S-a hotărât să se serbeze cununia în catedrala de la Burgos, apoi la rege în palat.

În ziua când s-a făcut nunta, mireasa era îmbrăcată într-un veșmânt alb, din dantele. Peste mijloc purta un brâu dintr-o mătase liliachie. Iară la

gât îi atârna un lanț de aur, cu medalii. Deasupra avea o mantie tot albă, însă căptușită c-o țesătură argintie, care îi flutura în mers.

La rândul său, fiul lui Lainez avea o haină de postav negru, lucios, strânsă pe talie, însă cu mânecile largi. De sub tunică se vedea cămașa albă ca o spumă, dintr-un tul de Arabia. Și pantalonii negri, strimți, aveau vipușcă violetă, lată cam de trei degete. Pe părul cum e abanosul avea Rodrigo o bonetă, dintr-un postav roșu închis. Și în bonetă se afla înfiptă o pană de cocoș. La brâu ținea o spadă scumpă. Spada și-o câștigase-n luptă.

Calul pe care-l călărea îl dobândise tot în luptă. Era un cal arab, subțire, lung și înalt, și foarte iute. Înțelegea tot ce-i spunea stăpânul său, Campeadorul. Și calul se numea Babieca.

Un episcop și zece preoți i-au cununat pe don Rodrigo și nobila dona Himena. Naș era însuși regele. 13

După ce slujba s-a sfârșit ce-i doi miri s-au îmbrățișat. Încă o dată, feciorul lui Diego Lainez i-a jurat fetei lui Lozano c-o va iubi până la moarte.

În calea lor mulțimile se adunau, strigând voioase:

— Trăiască tânărul Rodrigo, cel mai viteaz dintre viteji și dușmanul maurilor!

Și azvârleau ghirlande verzi în drumul călăreților.

Pe la ferestre și grilajuri se atârnaseră covoare, eșarfe galbene de în și stofe colorate viu.

Bărbații aruncau cu mâna boabe de grâu asupra lor, după datina castiliană.

Câțiva năstrușnici, deghizați ca diavoli, tauri sau mauri, săreau, sperind femeile. Cântau cântece deocheate. Alții râdeau sau aplaudau.

Lumea cânta și ea în cor.

După ce au ajuns cu toții la porțile palatului, nașul, regele Fernando, i-a îndrumat pe miri în sala unde se-ntindeau mese cu zeci de bunătăți: viței întregi fripți în frigare, păstrăvi în unt, crapi în aluat. Apoi brânzeturi, prăjituri, dulcețuri, fructe fel de fel și pâine albă, de grâu nou. Nu vă mai spun ce vin era...

Și petrecând, tot petrecând, danțând sardana¹⁴ și glumind, a trecut și de miezul nopții.

Dar nici nu se sfârșește nunta, și trâmbițele se aud.

— Maurii iar au năvălit! Vestește un cavaler pe rege.

Fernando face ochii roată la toți mesenii, și întreabă:

— Cine ia astăzi armele?

Toți nobilii se fac că au câte un ghimpe la călcâi. Căta mai mult către podele. Niciunul nu privește-n sus.

Numai Rodrigo glăsuiește:

— Să mi se-nșeueze calul! Să mi s-aducă armele! Nici nu mă voi întoarece-acasă, până ce nu voi dobândi cinci regi mauri ca prizonieri...

Și regele se-nveselește.

— Du-te, Rodrigo, și să vii biruitor din nou la Burgos...!

Himena e înlăcrămată, Rodrigo o îmbrățișează, și-n noaptea nunții iar pornește ca o furtună, spre mauri.

— Încotro năvălesc maurii? A-ntrebat el pe luptătorii ce se strânseseră în preajmă-i.

— Spre Montes-Doca, au răspuns, cu ochii țintă la Rodrigo, de unde așteptau porunci.

— Acolo să pornim și noi.

Și într-un iureș a pornit spre Montes-Doca, urmat de mii de labradores și însoțit de cavaleri.

Cetele de mauri umblau prin sate, jefuind, dând foc. Rodrigo s-a luptat cu ei, și i-a învins, la rând, pe toți, luându-le prada și dând drumul bărbaților, femeilor și fetelor ce erau robi.

Cu toții mulțumeau, plângând.

După mai multe lupte grele, s-au apropiat de Montes-Doca, unde maurii petreceau în danțuri și în cântece, în timp ce sângele curgea ca un râu roș pe ulițe.

Viteazul fiu al lui Diego s-a repezit către castelul ce se afla în Montes-Doca, unde ședeau, la un ospăț, cinci regi și peste două sute de căpetenii de mauri, și roabele le dănuiau.

— Predați-vă, le-a strigat el.

Dar toate căpeteniile și-au scânteiat săbiile albe, și lupta a-nceput grozavă.

Mese și scaune, vase scumpe, pocale, talgere de aur zburau prin încăperea largă. Și mai ales, zburau, tăiate de fiul lui Diego Lainez, zeci, zeci de capete maure.

Niciunul dintre luptătorii maurilor nu au scăpat; iar regii s-au înfățișat, îngenuncheați, lui don Diego, târându-și frunțile pe lespezi.

— Stăpâne! Cidule, i-au spus. Primește-ne ca slujitori. De astăzi ne vei fi stăpân. Noi o să-ți adăpăm calul. Și noi ți-l vom înșăua. Unul din noi o să te mbrace, și altul o să te hrănească, numai nu ne răpune viața...

Rodrigo a făcut un semn și, în uralele mulțimii de prizonieri spanioli scăpați din mâinile maurilor, cei cinci regi au pornit în urma lui don Rodrigo

— A Cidului - ca niște slujitori de rând.

Așa i-a dus până-n Bivar. Acolo au fost găzduiți în încăperea slugilor.

După ce i-a ținut un timp, Cidul le-a-ngăduit celor cinci regi să plece, dacă jură că se vor socoti vasali, vor drege tot ce au stricat în satele Castiliei, vor mai plăti și un tribut, și nu vor mai porni cu oastea contra spaniolilor nicidecum...

Cei cinci regi au jurat credință, pe legea lor, și au plecat.

Ba, se mai spune că, ajunși în cele cinci cetăți maure, regii l-au lăudat mult pe Cid, zicând că nu-i doar un viteaz neînfricat, biruitor, ci și o inimă aleasă.

Apoi regii maurilor au trimis repede tributul, așa precum juraseră.

Dar luptele cu alți regi mauri au mai urmat, multe ca frunzele și iarba.

Rodrigo cu o oaste mică de caballeros înarmați, urmați de orășeni și de țărani, s-a năpustit din Alicante la Oporto, și din Malaga la Bilbao, 15 străbătând toate zărilor. A intrat poate și-n Cordova, în parcurile din Granada,

118 și în Alhambra, în Sevilla. Zeci de orașe a călcat Cidul-Campeador, în luptă cu nemiloșii regi mauri.

Au trecut lunile pe rând.

Himena a tot așteptat, mai cu răbdare la-nceput, și rău mihnită mai apoi.

Soțul său rar se arăta, numai în treacăt, prin Bivar.

După ce luase Calahorra, îi biruise pe mauri, gonindu-i din alba Coimbra. Aici, după izbânda dobândită, Fernando îl armase pe don Rodrigo cavaler, făcându-l port-stindard al său. Regele-i încinsese spada cu mâna lui peste mijloc. Era o spadă făurită chiar în Toledo de un meșter. Numele său nu i-l mai știm...

Îl investise cavaler, știindu-l sprijin de nădejde în luptele cu maurii.

Viteaz ca el nu se afla altul în toată Spania. Iară poporul îl iubea.

Regele i-a încins deci spada, spunându-i astfel.

— Ruy Diaz, 16 viteze Cid-Campeador, te armez astăzi cavaler al curții mele castiliene. Te vei purta ca un vasal dreptcredincios, și eu în schimb îți acord ocrotirea mea.

L-a sărutat apoi pe buze, ca mărturie a dragostei.

Regina i-a adus un cal purtat de cei doi paji ai săi.

Iară Urraca, fiica lor, infantă de Castilia, s-a apropiat; a cerut voie viteazului Campeador să-i pună chiar cu mâna ei pintenii la încălțăminte, semnul celei mai mari cinstiri.

Rodrigo a încuviințat, și fiica regelui Fernando, aplecându-se de mijloc, i-a pus doi pintenii lungi, de aur.

Urraca, după cât se spune, l-ar fi ndrăgit pe don Rodrigo încă de mult.

Și ar fi vrut să-l ia de soț. Însă era doar un hidalgo obișnuit, neînsemnat.

Regele n-ar fi îngăduit.

Acum era un infanson. 17 Era și cavaler al curții, și port-stindard al lui Fernando. Regele însuși îl armase. Era iubit în toată țara. Nu era nimeni mai viteaz. Însă era căsătorit, iară soția și-o iubea.

I-a pus deci pintenii de aur, și unii spun c-a lăcrămat infanta de Castilia, atuncea când s-a ridicat și l-a privit pe don Rodrigo, viteazul Cid-Campeador.

După aceste întâmplări, oriunde se arăta Cidul, maurii erau izgoniți, iar el trecea biruitor.

Dar iată că, pe lângă ei, se mai ivește alt dușman. Și nu maur, ci un creștin.

Se spune că-mpăratul Henric, ce domnea în Germania, s-a înțelese cu papa Victor să ceară din Castilia tribut, sub numele că el conduce pe regii creștini. Iar din acest tribut urma să ia o parte însuși papa.

Scrie deci papa o scrisoare, cerându-i regelui Fernando să pună pe popor noi biruri. Iară din banii adunați să-i dea un tribut greu lui Henric.

„De nu veți asculta porunca, spunea-n scrisoare papa Victor, vom veni în Castilia cu oastea și te vom sili, rege Fernando, să plătești un tribut poate întreit.”

Primind Fernando vestea asta, adună nobilii în pripă, și-ncep să țină sfat cu toții.

Nobilii glăsuiesc ca unul:

— Numaidecât să ne supunem! Cine poate lupta cu papa și toate oștile creștine, pe care le adună Henric, când avem pe mauri în coaste?

Nu se sfârșise-ntreg consiliul, când Cidul a intrat în sala unde ședeau în adunare nobilii și cu regele. Abia se întorsese dintr-o luptă, și doar o zi de poposise-acasă.

— Să-l întrebăm și pe Ruy Diaz dacă e bine să plătim vreun tribut împăratului, a spus îndată don Fernando.

Rodrigo s-a-ncruntat la chip. De supărare, vinele i s-au umflat ca niște șerpi.

— Castilia e liberă! A răspuns el cu voce tare. Cine vă-ndeamnă la tribut vă-ndeamnă și la dezonorare.

Fernando s-a sculat din jilț!

— Ai rostit bine, Ruy Diaz.

— De vrea război, facem război. Papa și Henric vin însoțiți de regi vasali, mai zise Cidul. Noi o s-aducem pe țărani, meșteșugari și cavaleri. Și-o să vedem de partea cui va fi dreptatea la sfârșit.

Nobilii mari și-au plecat ochii din nou către podelele palatului regal din Burgos.

Au sunat trâmbițe în sate și în orașe, pretutindeni, și toți vitejii au sosit la Burgos, pregătiți de luptă.

Cam nouă mii de luptători s-au adunat acolo-n Burgos. Comandant peste ei l-a pus regele pe Campeador.

Nobilii mari nu au plecat. Cu toții au rămas acasă.

Din partea papei și-a lui Henric, pe cavaleri îi comanda Raymond, contele de Savoia. Armele lor sclipeau în zări.

— Predați-vă-mpăratului, au spus heralzii lui Raymond, trimiși Campeadorului. Plătiți tributul chiar acuma, sau nu va mai rămâne viu nici un oștean, nici un scutier din oștile Castiliei.

— Să vină și să-și ia tributul din mâna mea, a răspuns Cidul.

Și luptele au început.

S-au luptat unsprezece zile. Raymond, contele de Savoia, a fost trântit cu cal cu tot de-o lovitură a Cidului.

Deși contele de Savoia fusese biruit de Cid, și trebuiau să-ncheie pace, Henric și papa au trimis o nouă oaste să-l lovească cu mișelie pe Rodrigo. Și l-au lovit pe negândite, crezând că îl vor birui.

Înfrântă-a fost însă oștirea papei. Atât de rău a fost înfrântă, încât până la urmă papa s-a rugat să-nceteze lupta, zicând că nu mai vrea nici un tribut, nici pentru el, nici pentru Henric.

Toți regii adunați la Roma au spus atuncea papii Victor:

— Cidul este nebiruit. Să încetăm războaiele. Mai bine să ni-l facem prieten... Nu ne mai trebuie tribut.

Au trimis soli să-ncheie pace. Și don Rodrigo s-a întors cu slavă în Castilia.

Însă abia s-a-ntors Rodrigo, și n-a trecut decât o zi, c-a început un nou război.

Trecuse vreme-ndelungată de când Rodrigo se afla mereu numai în bătălii. Curând Himena trebuia să fie mamă.

Și într-o zi s-a hotărât să se adreseze regelui.

A luat o pană și i-a scris: „Ce folos că m-am măritat cu-acel pe care l-am dorit, dacă sunt veșnic singură. Mi-ați spus că-mi dați ocrotitor, în loc de tată, pe Rodrigo. Nu am pe unul, nici pe cellalt. Nu îl lăsați să se întoarcă pe soțul meu, mărite rege, decât numai o zi pe an. Când vine, calul său Babieca este întreg stropit cu sânge. Rodrigo abia de-și usucă spada de roua bătăliilor, și trâmbițele-ncep să sune. La ușă se adună cete de cavaleri, cu lănci și săbii. Rodrigo sare-n fruntea lor, și nu mai văd decât departe un nor uriaș, galben, de praf. Rămân iar singură un an. Vă rog, răspundeți-mi, o, rege, alți cavaleri nu mai aveți?

Alți nobili nu mai știu să lupte? Când se va termina războiul? Curând eu trebuie să nasc, și mi-aș vrea soțul lângă mine. Răspundeți-mi, de socotiți, însă rupeți scrisoarea mea, să n-o citească ochi străini, și să nu râdă de Himena”.

Regele a primit scrisoarea, și i-a răspuns grabnic Himenei. Îi era teamă ca Himena să nu-l cheme cumva pe Cid. Și el, îngrijorat, să se întoarcă.

„Cidul nu luptă pentru mine, ci apără întreaga țară, i-a răspuns regele Fernando. De ce-i nedreptățiți pe rege și soțul vostru, atât de rău? Nu-i scrieți însă lui să vină la nașterea care s-apropie. La cel dintâi sunet de arme, Cidul ar fi din nou în șa. Maurii nu ne dau răgaz. Dar dacă el n-o fi de față la nașterea copilului, regele o să vă trimită sute, și poate mii de daruri. Și de s-o naște un băiat, o să primească de la mine o sabie de-argint și-un cal; de va fi fată, va avea și zestre pentru măritiș. Scrisoarea voastră n-o voi rupe. Și vă doresc să-aveți un prunc vioi, frumos și sănătos.” După ce s-a născut copilul, Rodrigo s-a întors acasă. Era o fată, și Himena l-a implorat să nu mai plece, să nu rămână văduvă, cu un copil micuț în brațe.

Rodrigo i-a făgăduit, dar n-a putut nici două zile să-și păstreze acest cuvânt. A trebuit să plece iar, la sunetul de trâmbițe.

Și-a mai trecut încă un timp, și don Fernando a murit.

Mai înainte de-a muri, Fernando și-a împărțit în trei pământul care-l stăpânea, și l-a lăsat feciorilor. l-a dat Castilia lui Sancho; regatul Leon lui Alfonso; și Garcia a luat ținutul Galiciei, din miazănoapte.

Pe când se împărțeau acestea, au venit cele două fete, donele Urraca și Elvira.

— Tată, a glăsuț Urraca. Toți au primit câte ceva. Pe noi, fetele, ne-ai uitat. Noi o să rătăcim prin lume, sărace, goale, și flămânde.

— Cine-a vorbit? A spus Fernando, aproape gata să-și dea duhul.

— Dona Urraca, fiica voastră, i-a dat răspunsul un călugăr.

— Urraca să aibă Zamora, cetatea ei de reședință. E o cetate întărită.

Nimeni n-o poate cuceri, a murmurat atunci Fernando. Toro să fie a Elvirei.

Cine va îndrăzni să ia fetelor mele moștenirea să fie blestemat de mine și de voi toți. Ziceți „amin”.

— Amin!... Au spus toți cei de față. Numai don Sancho a tăcut.

Atât a mai rostit Fernando. A închis ochii și-a murit.

Cei trei infanți s-au despărțit, devenind fiecare rege pe teritoriul dobândit prin moștenire de la tată. Elvira a plecat la Toro. Iară Urraca, la Zamora.

Cidul l-a însoțit pe Sancho, ce dobândea Castilia. Era urmașul lui Fernando, și lângă el urma să stea.

Ca și Fernando, noul rege l-a și trimis pe Cid în luptă, să-i izgonească pe mauri, să-i apere Castilia.

Și nu s-a mulțumit cu asta. A început război don Sancho și contra celorlalți doi regi, care-i erau frații săi buni. Întâi contra lui Garcia, să-i ia Galicia-nsorită.

Iar Cidul l-a urmat pe Sancho, și pentru că-i era vasal, dar mai mult – poate – că dorea unirea celor trei regate. Numai unite într-un mănunchi, precum fuseseră-nainte, puteau să poarte mai departe războiul pentru libertate.

Garcia a fost prins de Cid și închis în castelul Luna. Galicia a fost unită cu regatul Castilia.

Puterile Castiliei au mai crescut încă puțin cu ostile Galiciei.

Și iar don Sancho a lovit pe celălalt frate, don Alfonso. l-a luat și lui regatul Leon. Acesta a fugit de teamă chiar la Toledo, unde rege era maurul Ali Maimon.

Nu mai avea decât Zamora de cucerit, și apoi Toro, și ar fi stăpânit don Sancho întreg regatul tatălui, al vechiului rege Fernando.

Ca-ntotdeauna, regele a poruncit să-l însoțească în luptă vestitul Cid-Campeador.

Oricât de mult dorea unirea, Cidul acum a dat-napoi.

Când don Fernando îl făcuse odinioară cavaler, dona Urraca se plecase să-i lege pintenii de aur, cu mâna ei, și lăcrămase. Și asta Cidul nu uita.

El l-a rugat pe suzeran să nu se ducă la Zamora, unde domnea dona Urraca, sau cel puțin să ia pe altul și să-l lase pe el la Burgos. Dar datoria de vasal e crudă și ne-nduplecată.

Don Sancho nu s-a învoit.

Cidul a trebuit să meargă, cu cei trei sute de viteji, în fruntea oștilor lui Sancho.

Pe drum, don Sancho îi spunea:

— Doresc atât de mult Zamora, încât aş da în schimbul ei toată Castilia străveche; căci nu am în Castilia altă cetate cum e ea. Seamănă cu un cuib de vultur. Din cuib poți orișicând sări și să lovești orice dușman, însă în cuib n-ajunge nimeni... Du-te acum la Urraca și poruncește-i să predea Zamora fără-mpotrivire, în schimb, eu am să-i dăruiesc un alt castel care l-o vrea. De nu va asculta porunca, vom lua Zamora cu asalt. Atunci nu va primi nimic, decât pâinea de cerșetore.

Cidul era adânc mâhnit, totuși a trebuit să meargă unde îi poruncea don Sancho. Vasalul este nevoit s-asculte pe stăpânul său, alminteri e dezonorat.

Dintr-un turn, unde se găsea, Urraca îl privea pe Cid când pătrundea în curtea castelului și-l întreba:

— Ce vânt te-aduce, Ruy Diaz? Mi-aduci vești bune de la Sancho?

Cidul s-a încruntat puțin:

— Vești rele vă aduc infantă.

Și i-a spus vorbele lui Sancho.

Urraca a-nceput să plângă. Nobilii s-au strâns lângă ea. Au întrebat-o ce se-ntâmplă. Când au aflat, unul din ei, un cavaler, Arias Gonzalo, a glăsuit:

— Nu ne predăm. Sancho, nici ajutat de Cid nu va putea să ia Zamora.

Noi vom muri ca gentilomi, în apărarea doamnei noastre. Dați-i acest răspuns, Urraca.

Plângând, Urraca i-a rostit lui Ruy Diaz:

— Nu ne predăm! Du-i vestea asta lui don Sancho!

S-a-ntors Rodrigo la don Sacho și i-a adus acel răspuns.

Don Sancho s-a mâniat rău:

— N-ai stăruit destul, Rodrigo! Și am văzut de la-nceput că nu vrei să te străduiești. De nu ai fi fost cavaler al tatălui meu, don Fernando, de nu l-ai fi slujit cu cinste, îți luam viața numaidecât... Așa te cruț, însă îți cer să părăsești Castilia.

Cidul n-a rostit nici o vorbă.

Recunoștința regilor în ceasuri grele se cunoaște.

S-a dus s-o vadă pe Himena. Abia născuse înc-o fată. Și-a luat rămas bun de la ea și de la fetele micuțe.

A părăsit Castilia.

Nu avea unde să se ducă. Și-a lăsat calul, pe Babieca, să meargă unde o voi. Calul l-a dus până-n Toledo.

Recunoștința regilor în ceasuri grele se cunoaște!

Numai că Sancho, fără Cid, era ca spada fără mână.

Zamora n-a putut-o lua.

Și, sfătuit de ceilalți nobili, Sancho a trimis o solie Campeadorului, rugându-l să-l ierte că l-a izgonit.

„Ca suzeran îți poruncesc, însă ca prieten te implor să te întorci cât mai degrabă!” își încheia scrisoarea Sancho.

Nevoia l-a silit pe Sancho să se arate prietenos!

Cidul a fost înduplecat, și s-a întors iar la Zamora.

Sancho l-a-ntâmpinat în drum. Iar oastea s-a înveselit că se înapoiasă Cidul.

Lupta a început din nou.

Au mai trecut câteva zile, și Sancho de Castilia a fost lovit de-un ucigaș.

A fost lovit în spate Sancho.

Nu e vreo vină mai grozavă decât să iei viața cuiva prin lovitură mișlească.

Sancho a fost lovit în spate cu un pumnal negru, arab.

Don Sancho zace-n cortul său și se apropie de sfârșit. Suflă din ce în ce mai greu.

Sancho n-a fost un rege drept.

El a unit însă Castilia și cu Galicia și cu Leon. Poporul era bucuros. De mult râvnise la unire. Mai lesne se putea lupta contra viclenilor mauri, dacă erau uniți cu toții.

Însă un rege drept n-a fost. Și-a lovit frații. I-a prădat. Pe cei viteji i-a umilit. Biruri a pus mereu prea mari.

Poporul n-a ținut la Sancho. Rodrigo n-a ținut nici el, dar lovitura pe la spate este o crimă-ngrozitoare, după legea cavaleriească. Și ea nu poate fi iertată.

Regele a murit acum. Mâinile-i sunt încrucișate. La capul lui lucesc făclii.

Și tabăra s-a ridicat de lângă zidurile Zamorei.

Oștirile s-au depărtat, ducând cu ele pe don Sancho.

După ce s-a sfârșit și slujba înmormântării lui don Sancho, în Burgos a sosit Alfonso.

El trebuia să stăpânească ținuturile lui Fernando, pe care le unise Sancho.

Domniseră Fernando, Sancho, și-acuma se-nscăuna Alfonso.

Toți cavalerii s-au plecat noului rege, don Alfonso, i-au sărutat mâna sa dreaptă, cum cerea datina străveche, recunoscându-l suzeran.

Numai Rodrigo a stat drept în fața regelui Alfonso, căutându-i ochii și rostind:

— De vă sărut acuma mâna, vă recunosc de suzeran, cum e legea cavaleriească. Dar nu v-o sărut, don Alfonso, până ce nu-mi jurați întâi, cu doisprezece cavaleri din neamul vostru, că nu sunteți amestecat în omorârea fratelui, a lui don Sancho. S-a răspândit pe-aici un zvon și trebuie să-l risipiți, prin jurământ, în catedrală, mai înainte de-a urca pe tronul din Castilia.

Vorbele spuse de Rodrigo erau atât de îndrăznețe, că don Alfonso s-a cutremurat.

Și rege nu putea să fie, dacă Rodrigo-i sta-mpotrivă și nu-i săruta mâna dreaptă.

Avea doar trei sute de oameni don Ruy Diaz – Campeadorul, însă viteji ca niște lei. Alfonso ar fi fost birit, izgonit din Castilia.

Cu spatele încovoiat, urmat de doisprezece nobili din neamul lui, Alfonso a intrat în biserică, și don Rodrigo i-a rostit:

— Jurați-ne acum, Alfonso, că n-aveți nici o legătură cu asasinarea lui don Sancho. Jurați-ne că, de mințiți, să fiți ucis, dar nu de nobili, ci de un trădător de rând, cum s-a-ntâmplat și lui don Sancho. Și nu într-o cetate mare, ci pe un câmp însingurat. Nu cu o spadă sau pumnal, având mânerul tot de aur, ci cu o seceră de fier. Inima să vă fie smulsă, dată la câini, de-i vinovată de omorârea fratelui.

Regele s-a îngălbenit. N-a mai putut să scoată-o vorbă. Atâta doară că un nobil s-a apropiat și i-a șoptit:

— Jurați, Alfonso, n-aveți teamă. Nu s-a văzut încă vreodată un papă excomunicat sau rege ispășind vreo crimă... Jurați. Pe urmă veți vorbi cu Cidul altfel de cuvinte...

Și Alfonso și-a venit în fire. A răspuns tare Cidului:

— Jur toate astea, dacă vrei...!

Nobilii au jurat și ei:

— Jurăm și noi lângă Alfonso!

Auzind vorbele rostite de rege și de cavaleri, Campeadorul și-a plecat genunchiul drept și-a sărutat mâna noului rege Alfonso:

— De astăzi sunt vasalul vostru, după legea cavaleriească. Acum puteți să-mi porunciți, și vă voi împlini porunca fără cârtire, don Alfonso.

Cum l-a văzut pe don Rodrigo îngenuncheat, recunoscându-l ca suzeran, regele Alfonso și-a îndreptat pe loc spinarea. S-a încruntat și-a glăsuț:

— Acum, Rodrigo, ești silit să-mi îplinești orice poruncă. Cine își calcă legământul față de suzeranul său este pe veci dezonorat. Și pentru că m-ai bănuț, te exilez pentru un an. Soția și copilele vor sta însă aci, la noi, închise într-o mănăstire.

Rodrigo l-a privit în față pe noul rege don Alfonso: 124

— Aceasta vi-i prima poruncă de când v-ați înscăunat, o, rege. Și mă goniți pentru un an. Eu însă voi sta patru ani departe de Castilia. Spada mea o să vă lipsească. Dar ea nu se va odihni. Spada mea va elibera pământuri noi de sub mauri. Pe mauri îi voi izgoni. Ce voi elibera, o, rege, va fi noua Castilie! 18

Cu trei sute de cavaleri, toți unul și unul, tineri vrednici, toți încercați din greu în luptele cu maurii, având lănci albe și lucioase, scuturi rotunde, lustruite, de-argint, cu ciucure la mijloc, Cidul s-a îndreptat spre casă.

Dar în Bivar, când au intrat, nici un om nu se-arăta pe cale. Casele erau zăvorite. Obloanele erau lăstate. Regele poruncise astfel. Chiar casa lui era închisă. Și porțile aveau un lacăt și trei zăvoare mari, de fier. Oamenii lui erau plecați, goniți din casa părintească.

Abia-abia, într-un târziu, s-a arătat o copiliță. Avea nouă sau zece ani. l-a adus apă Cidului; plângând, i-a glăsuț așa:

— Alfonso ne-a trimis poruncă să te lăsăm fără adăpost, să nu-ți dăm mâncare sau apă. Și dacă nu vom asculta, o să ne scoată la toți ochii și ne va arde casele. Iar unora le va lua viața. Oamenii regelui Alfonso văd tot ce facem și ce spunem. Tare vom fi nefericiți...

Cidul nu i-a răspuns copilei. A-ncălecat iar pe Babieca. Ochii-erău înlăcrămați, privindu-și casa părintească.

Din spatele ferestrelor, printre grilajuri, se uitau bărbații și femeile, plângeau cu lacrimi arzătoare și glăsuiau:

— Se duce Cidul. Castilia va fi orfană de spada cea mai ascuțită.

Bivarul va fi întristat. Crud este regele Alfonso cu cel mai bun dintre vasali.

Maurii iar vor năvăli, aflând că nu mai este Cidul.

Frică le este de mauri. Însă maurii sunt departe. Mai frică li-e de don Alfonso. Regele este lângă ei. Pedeapsa lui e și mai aspră, decât goana maurilor prin satele Castiliei.

Crud este regele Alfonso...!

Cidul nu are nici un ban. Avea să și-a cheltuit-o în luptele date sub Sancho și sub Fernando, cu maurii. Ce i-a rămas i-a luat Alfonso, învinuindu-l - mincinos - că Cidul și-a oprit o parte dintr-un tribut dat de mauri.

Cidul nu are nici un ban și îl așteaptă zile grele.

— Ce ne vom face? Întrebă Cidul pe cavalerii credincioși.

— Să-mprumutăm, dar cu ce gaj? Glăsuiesc câțiva cavaleri.

— Cunoscut doi oameni, zice Alvar, care ne vor împrumuta.

Se numesc Vidas și Raquel. Noi le vom da în gaj o ladă sau două, pline cu pietriș. Lor le vom spune că-i argint. Sunt sigur că au să ne creadă... Toți cred în tine, Cidule...

Cidul primește acest sfat. Își pune însă fața-n palme și glăsuiește amar:

— Nevoie, ticăloasă ești! Cum silești tu pe unii oameni, care din fire sunt cinstiți, să facă fapte rușinoase, spre a scăpa din gheara ta...

Trimite apoi pe Alvar, să-i cheme pe cei doi bărbați care puteau să-l împrumute.

Pune în două lăzi pietriș. Le-nchide bine și le-arată lui Vida și Raquel, zicând:

— Doresc să mă împrumutați cu o mie de fiorini. Drept gaj vă dau aceste lăzi, ce-s încărcate cu argint. Să le păstrați până la ceasul când am să pot să vă plătesc...

Cei doi s-au privit doar o clipă unul pe altul, și-au răspuns:

— Nobile Cid, vă primim gajul. Vă dăm de două ori pe-atât, în schimbul gajului de argint.

Unul din ei a scos o pungă. Altul un săculeț rotund, și i-au numărat Cidului, nu cât ceruse el, o mie, ci două mii de fiorini.

Așa, cam spre sfârșitul nopții, Cidul cu garda de viteji s-au îndreptat spre mănăstirea unde urmau să viețuiască soția Cidului, Himena, și fiicele încă micuțe, spre mănăstirea din Cardena.

În zorii zilei răsunau clopote-n toate turlele, vestind plecarea Cidului.

Heralzii regelui Alfonso vesteau și ei pe la răscruci că Cidul a fost exilat pe un an din Castilia.

Și oamenii se întrebau: „Cum rămâne Castilia, fără de spada Cidului?

Cine-o să lupte pentru ea? Granzii și regele Alfonso? Fără de Cid nu pot lupta. Crud este regele Alfonso cu cel mai bun dintre vasali!” La mănăstirea din Cardena, Cidul, cu ochii înecați de lacrimi, își strânge-n brațe soața și fiicele încă micuțe, ce se numesc Sol și Elvira. Abia de se poate desprinde din brațele celor prea dragi, ca unghia ruptă din carne.

Iar clopotele sună într-una, vestind plecarea Cidului din ținutul Castiliei, după porunca lui Alfonso.

Și pleacă Cidul. Călărește în fruntea cavalerilor.

De cum ies din Castilia, ei își înalță sulile.

Stindardele lor fâlfâie. Mulțimea vine lângă el. Toți cunosc faima Cidului.

Toți îl iubesc și îl aclamă, cu toate că regele Alfonso l-a gonit din Castilia.

Apoi Cidul și luptătorii, trecând prin Aragon, ajung de la o vreme-n Alcocer. Așază tabăra pe-un dâmb, în douăzeci de corturi mari. De pe-acest dâmb se năpustesc către cetățile maure. Cei trei sute de cavaleri se-acoperă de glorie. Unde izbește don Rodrigo, ziduri de piatră cad sfărmate. Castelele se prăbușesc. Regii mauri, înfricoșați, îi trimit soli la Alcocer, să-i dea tribut în aur, fete frumoase și cai arabi... Dar el respinge acest tribut.

— Tot ce-mi doresc e libertatea pentru Spania! Și asta o voi dobândi numai cu spada mea în luptă, le spune tuturor Rodrigo. Nici fetele nu le primesc. Eu mă gândesc doar la Himena, soția mea cea mult iubită, care se află-n mânăstirea San-Pedro, din Castilia.

Cidul, și mai înverșunat, se avântă-n luptă. Și astfel el liberează și Toledo de sub stăpânul ei maur, gonindu-l pe Ali Maimon, prietenul regelui Alfonso.

Regele Alfonso se mânie, și-i cere Cidului să-l lase pe Ali Maimon să se întoarcă în Toledo.

— Cum? Regele Castiliei dorește să rămână încă mauri în Spania?

Spuneți-i că nu mă-nvoiesc. Toledo va rămâne liber... Le-a spus Cidul celor care veneau din partea lui Alfonso. Mai mult încă, doresc să intru curând și în Valencia.

Și nu era pe acea vreme vreo cetate mai râvnită de toți regii maurilor decât Valencia cea albă, mărgăritarul mărilor, împresurată de livezi, și de 126 grădini, și de parfum... Ea avusese mulți stăpâni mauri. Unul pe altul se goneau.

Cidul vroia să fie Valencia numai a Spaniei. Trimite deci soli pretutindeni, poftind pe cei ce sunt viteji să se adune-n jurul său. Trei zile îi va aștepta. În cea de-a patra va începe războiul.

S-au adunat cu grabă mare sute și sute de hidalgos, de labradores, de orașeni, care doreau și ei să intre în frumoasa Valencie, alături de viteazul Cid.

Lupta a început cumplită și nouă luni n-a încetat.

Abia în cea de-a zecea lună, pe porțile orașului a intrat Cidul, victorios.

Mulțimea din Valencia s-a bucurat că vine Cidul, și l-a primit cu brațele deschise, cu surle și cu mii de daruri.

Regii mauri s-au mâniat însă grozav.

Cel mai puternic dintre toți e regele Marocului. El își adună cei mai buni, cei mai viteji oșteni mauri. Și cu treizeci de mii de oameni pornește spre Valencia.

— Valencia trebuie să fie numai a regilor mauri, strigă el spre oștenii săi.

Maurii se grăbesc călări spre cetatea Valencia.

Cidul le iese înainte.

Cum se izbește valul mării de stâncile din țărm, așa au izbit și maurii în oștile lui don Rodrigo.

Maurii strigă, se jelesc, când Cidul îi rostogolește și îi împinge, valvârtej, către corăbiile lor.

Puțini se mai întorc acasă. Regele din Maroc își smulge barba sa lungă, cenușie, răcnește ca un leu rănit:

— Blestemat fie don Rodrigo! Blestemată Valencia! Atâta oaste am pierdut sub zidurile ei dorite de către toți regii mauri.

Trei ani s-a războit Rodrigo. A intrat într-al patrulea, de când se luptă cu maurii, să libereze de sub ei cetățile, orașele.

Trei ani s-au scurs de când Alfonso l-a gonit din Castilia. Și inima-i i-e arsă-n flăcări de dorul scumpei lui Himena, pe care Cidul o iubește mai mult ca sufletul din piept.

Oriunde poate intra Cidul. Oștilor lui nimic nu-i poate sta în cale, când lovesc. Doar în Castilia nu poate. Îi e vasal lui don Alfonso. I-a sărutat mâna lui dreaptă. Iar după legea cavaleriească, cine își calcă jurământul e socotit drept trădător, poate fi omorât cu pietre. Onoarea lui este pierdută pentru el și copiii săi.

De-aceea Cidul îi trimite lui don Alfonso pe Alvar, cu bogății nemaivăzute, cu o sută de cai mauri și douăzeci de regi învinși; ba îi trimite și o sută de chei ale orașelor eliberate, cerându-i să-i înapoieze din mănăstire pe Himena și cele două fete dragi.

Tot prin același sol trimite lui Vidas și Raquel, în Burgos, cei două mii de fiorini, dându-le și-o despăgubire de cinci sute de fiorini.

Îi spune lui Alvar Fanez:

— Cere lăzile înapoi. În ele nu era pietriș, ci aurul cuvântului pe care mi l-am dat în Burgos.

Alvar Fanez ajunge-n Burgos, se-nfățișează lui Alfonso și îi aduce darurile:

— Tot ce vedeți, rostește el, e câștigat cu sabia de la mauri. Cidul, nobile don Alfonso, a liberat mai mult pământ decât întreg regatul vostru. Este Noua Castilie. O dăruiește patriei! Cât timp Cidul va ține-n mână spada lui cu mâner de aur, nici un maur n-o să cuteze să atace Castilia. El vă trimite aceste daruri, și-n schimb vă cere pe Himena de la San-Pedro din Cardena.

Un grand, auzind cuvântarea, s-a sculat de pe jilțul său și i-a grăit lui don Alfonso:

— Nu-l credeți. Cidul e viclean. V-aduce daruri numai pentru a-și revedea familia. Apoi el o să ne lovească. Nu va cruța Castilia.

— Tăceți, i-a strigat solul lui don Rodrigo. Nu vă îngădui. Cât timp Cidul nu e de față, eu însumi sunt Campeadorul, și cine îmi stirbește cinstea mi-o va plăti cu viața sa. Rege, nu ascultați minciuna care v-a fost acum rostită.

Campeadorul nu dă lupte, decât pentru eliberarea pământului de sub mauri.

De nu-și păstra cuvântul dat, Cidul putea oricând să intre în Burgos ca biruator. El ar fi luat-o pe Himena, fără a trebuii s-o ceară.

Alfonso atunci s-a ridicat și l-a cuprins pe solul lui Ruy Diaz pe după umeri.

Caii au fost înșeuțați și amândoi s-au îndreptat spre mănăstirea din Cardena.

— Dona Himena, a spus Alfonso, nobilul vostru soț v-așteaptă în orașul Valencia. Puteți pleca oricând voiți...

Himena a-nceput să plângă. Neașteptata bucurie aproape că îi luase graiul. S-a pregătit apoi de drum.

Și însoțită de trimisul soțului ei și de o gardă de cavaleri, dona Himena a plecat, luându-și cu ea și fetele.

A străbătut întâi Navarra, după aceea Aragonul. A ajuns în Valencia.

Cidul le-a ieșit înaintea la două leghe jumătate, într-o pădure de stejari.

Himena și copilele i-au sărutat Cidului mâna.

Dona Himena i-a grăit:

— Don Ruy Diaz, îți mulțumesc că mi-ai redat din nou onoarea. Fetele, iată-le aici. M-am străduit să le cresc bine. Singur te poți încredința.

Cidul și-a-mbrățișat soția și fiicele.

— Himena mea prea mult iubită, și voi, fetele mele dragi, veniți cu mine în cetate, le-a chemat el. De când v-aștept...!

Cred că-nțelegeți bucuria lui don Rodrigo, re-ntâlnindu-și soția și copilele, după atâta despărțire. Dar nici Himenei nu-i venea să-și creadă ochilor, urcând în prea mărețul Alcazar, 19 palatul regilor mauri, ce stăpâniseră-nainte Valencia strălucitoare.

La marginea Valenciei se legăna albastra mare, și valurile-i scânteiau ca mii și mii de oglinzi, asemeni celor din palat. Iar casele se ridicau între grădini înmiresmate, pline de flori și cântece.

— Acesta-i darul ce ți-l fac, glăsuia Cidul soaței sale, astăzi, când iar ne revedem.

Iar ea de-atâta fericire plângea domol la pieptul lui, în timp ce vântul aducea până la ei răcoarea serii și cântecul unui juglar, ce suspina pe o ghitară, acolo, lângă Alcazar.

N-a trecut mult, și din Castilia i-a venit știre Cidului că suzeranul, don Alfonso, cere pe cele două fete, pe donele Sol și Elvira, ca soațe pentru doi 128 infanți. 20 Unul din miri era Diego, celălalt se numea Fernondo. Erau mari conți de Carrion.

Tot cam pe acea vreme, Cidul a primit o solie mare, venită tocmai de departe, de la sultanul Persiei.

Solia i-a adus în dar săbii și stofe prețioase, cai de Arabia sălbatici și o cutie cu o unsoare făcută de un vraci persan.

Chiar mort să fi fost cineva, de era uns cu alifia pe care i-o aduceau solii, rămânea-ntreg și părea viu, zece sau douăzeci de ani.

Solia i-a spus Cidului că el, sultanul Persiei, îl socotește mult mai mult decât pe-un conte sau un rege pe nobilul Campeador. Deși este un cavaler ce-i dușmănește pe mauri și-i gonește din Spania, ar vrea totuși să-i fie prieten. Și-l pofteste-n ținutul lui, în Persia îndepărtată, ca oaspete când o dori.

Cidul i-a răspuns cuviincios, după ce-a primit solia, că-i mulțumește pentru daruri. Pe sultan l-ar dori de prieten, dar s-a jurat, pe spada sa, că nu va face prieteșug cu vreun arab, atâta timp cât Spania nu va fi încă în întregime liberă.

Și cum regele îl chema la Burgos, în vederea nunții, Cidul s-a pregătit de drum.

Conții de Carrion, aceia care îi cereau fetele, nu îl iubeau de fapt pe Cid.

El nu era conte ca ei, ci doar un nobil de la țară, ce lupta pentru Spania, alături de mici caballeros, de orășeni, de labradores de tot felul.

„Dar e bogat, își spuneau ei. Stăpânește Valencia. Fetele or să aibă zestre mai mare ca niște prințese. Și e puternic, respectat, deși nu este mare nobil. Să i le luăm noi de soții pe donele Sol și Elvira.” Mai înainte de a pleca însă la Burgos, Cidul a întrebat pe soața sa, dona Himena, să spună ea cum socotește o astfel de căsătorie.

Dona Himena i-a răspuns:

— Noblețea ta este în fapte, a lor e numai în blazon. 21 Nu-mi place înscrucirea asta. Dar dacă regele ne roagă, nu știu cum o să spunem nu...

Cidul a ascultat tăcut cele rostite de Himena. I-a dat dreptate-n tot ce-a spus. Și-a plecat la Burgos cu o sută de cavaleri.

Regele l-a întâmpinat la două leghe depărtare cu o suită numeroasă.

Apoi l-a poftit în palat. Voia să facă o împăcare deplină cu don Ruy Diaz. L-a dus chiar în iatacul său, și acolo i-a glăsuț:

— Infanții stăruiesc prea mult. Ei socotesc mare onoare să poată lua-n căsătorie pe fetele lui Ruy Diaz, care e astăzi mai presus decât mulți regi, prin vitejie, deși e doar un infanson. Valencia e căpătată nu printr-un drept de moștenire. E plătită cu sângele. Ar fi și-o cinste pentru mine să devenim rude apropiate. Te rog să te-nvoiești, Ruy Diaz, cu cererea-n căsătorie a conților de Carrion!

Văzând atâta stăruință, nădăjduind în prietenie, în cinste și în adevăr, Cidul s-a învoit și el la nunta celor două fete.

Regele i-a chemat atunci pe cei doi conți de Carrion, și-n fața granzilor spanioli le-a cerut să-i sărute mâna viteazului Campeador.

Alătura de cei doi conți, care se bucurau nespun că vor lua în căsătorie pe donele Sol și Elvira, Cidul s-a reîntors în Valencia, unde îl aștepta Himena.

A pus să se orânduiască nunta copilelor iubite, cu toată onoarea cuvenită unor infanți de Carrion, nepoți ai regelui Alfonso.

Nunta s-a săvârșit cu pompă, în orașul Valencia, vreme de o lună și mai bine. Mirii și-au luat în seamă zestrea. Și fiecăruia i-a dat Campeadorul câte-o spadă. Diego a primit pe Colada, iară Fernando pe Tizona.

— Să fiți amândoi demni de ele, le-a glăsuț Campeadorul, căci eu le-am smuls dușmanilor, în luptă crâncenă, dar dreaptă. Iar lașii nu le pot purta...

A mai trecut apoi o vreme. Era într-o după-amiază. Cidul se odihnea pe o bancă de marmură, acoperită cu perne și cu stofe scumpe, pe o terasă din

palat. Abia de închisese ochii. Alături se așezau Bermudo, un bun scutier al Cidului, și ginerii săi amândoi.

Cidului îi plăcea să aibă în cuști lei, tigri și alte fiare. Deodată s-au auzit glasuri care umpleau întreg castelul:

— A scăpat leul cel mai crud din cușca lui... Săriți! Săriți!

Într-adevăr, chiar pe terasa unde se odihnea Rodrigo, a năvălit un leu de o mărime uimitoare.

Bermudo, vrednicul scutier, și-a scos din teacă sabia, să-l apere pe don Rodrigo. Dar ginerii, ca niște iepuri, au luat-o care încotro. Fernando a nimerit sub banca pe care se odihnea Cidul; iară Diego a fugit într-un loc rău mirositor.

Trezit de țipetele scoase de ginerii săi, don Rodrigo și-a ridicat îndată capul; dar văzând leul, a zămbit. Cu glasul lui răsunător, obișnuit să poruncească oștenilor în bătălii, a chemat leul lângă el. Leul îndată s-a supus, plecându-i-se la picioare.

Venind apoi și paznicii, s-au minunat văzând cum Cidul cheamă leul cel fioros, și acesta intră în cușca lui.

După ce a vârat în cușcă leul cel fioros, Cidul s-a-ntors. Văzându-i pe cei doi infanți de unde ies, s-a mâniat. S-a mohorât și le-a rostit:

— Cum ați putut fugi voi, conți, având la cingătoare niște spade bune, ca Tizona și Colada? În paza voastră vream să las pământurile liberate și orașul Valencia. În mâna voastră mi-am dat eu copilele mult iubite. V-am crezut niște cavaleri, și voi sunteți niște fricoși.

Vă-nchipuiți că s-a aflat numaidecât în tot orașul ce făptuiseră infanții.

Și toți râdeau în hohote.

Cidul mâhnit peste măsură, s-a avântat atunci pe cal, și în galop a-nconjurat de zece ori Valencia, să nu-și mai vadă ginerii, să-și răcorească sufletul.

De-atunci-nainte, cei doi gineri l-au urât mult pe Ruy Diaz. Și încă o-ntâmplare ce-a urmat le-a crescut ura și mai mult.

Au venit vești de la Sevilla că regele Marocului, Bucar cel înfricoșător, se pregătește să atace și să ardă Valencia.

— Prea mult au îndurat maurii ca Cidul să-i tot biruiască, glăsuia regele Bucar. Acum, lângă Castilia stăveche a lui don Fernando, este Noua Castilie, eliberată de Rodrigo. Va trebui să-l doborâm și să-i smulgem Valencia.

Și s-au mai scurs câteva zile. Din depărtare s-au văzut norii de praf roșu, înălțați de tropotul copitelor.

Lângă cetate au ajuns mulțimile de călăreți și altele de pedestrași.

Stăpânul din Maroc sosise cu alți vreo douăzeci de regi, să zdrobească Valencia și să-l ucidă pe Rodrigo.

Rodrigo și-a urcat soția și fetele în Alcazar. Ginerii s-au urcat și ei. Da-n timp ce Cidul fremăta, în așteptarea bătăliei, ei tremurau cuprinși de teamă, și căutau locuri să s-ascundă.

— Voi doi puteți rămâne-n turn, le-a spus Cidul plin de dispreț. Puteți privi de lângă soațe cum vor lupta bărbații jos. Aci sunteți la adăpost...

Conții de Carrion, simțind vorbele Cidului căzând ca niște lănci asupra lor, au murmurat:

— Venim și noi...!

— Dacă veniți, nădăjduiesc să nu mă faceți de ocară și să fugiți pe undeva.

— N-o să fugim, au răspuns ei, deși în mâinile de lași spadele albe tremurau.

Tocmai atunci au fost vestiți și câțiva soli de la Bucar.

Solii mauri s-au arătat în fața Cidului, zicând:

— Stăpânul nostru ne trimite să vă rostim că mult prea mult ați adus rău maurilor. El vă cere Valencia. Și dacă nu vă veți supune, are mulțimi de călăreți și pedestrași, are mașini cu care poate azvârli pietre în zidurile Valenciei, încât sigur veți fi învinși...

Cidul le-a dat atunci răspuns solilor regelui Bucar:

— Trufia voastră nu e bună. Ea nu o să v-ajute-n luptă. Armele voastre nu-s mai tari decât dragostea de pământul pe care noi l-am moștenit, pe care voi ni l-ați răpit și ni l-ați stăpânit cu sila. Aștept pe regele Bucar, să ne ciocnim cu armele.

Solii s-au întors la Bucar, să-i dea răspunsul Cidului.

Rodrigo a-mpărțit poruncile de trebuință.

Și iată, dincolo de ziduri au sunat surle și trompete. Tobele-au început să bată.

Himena și fetele ei nu auziseră până atunci vreodată tobele bătând.

Spaniolii nu foloseau tobe.

De zgomotul asurzitor, femeile s-au îngrozit. Credeau că tremură pământul.

Conții s-au îngrozit mai mult decât toate femeile.

Cidul i-a liniștit pe toți:

— Tobele bat pieirea lor, a celor ce ne-au năpădit... Să se deschidă porțile...

Porțile s-au deschis cu zgomot. Puntea cetății s-a lăsat, și luptătorii au năvălit pe punte-n urma Cidului.

Maurii i-au întâmpinat, și lupta a și început.

Surlele țiuiau spre boltă. Trompetele țipau în vânt. Tobele bubuiau amarnic, și armele se și izbeau cu scrâșnet aspru, de oțel.

Din turn priveau dona Himena și fetele cum unii se luptau, apărând libertatea, alții dornici s-o gătuie.

Praful se înălța în slavă roșu și galben-auriu, încât abia se mai vedeau toți cavalerii între ei. Maurii dădeau chiote. Sângele lor umplea câmpia. Sub săbiile spaniolilor se prăbușeau cu miile.

Oriunde era bătaia mai grea și mai înverșunată, se năpustea Campeadorul, și vai de cei ce întâmplarea îi așeza în calea lui.

Bucar, regele din Maroc, a fost rănit și a fugit. Alții – cam optsprezece regi – au fost luați prinși și făcuți servi, acolo, în Valencia. Numai doi regi s-au mai întors, alături de Bucar, acasă.

Toți cavalerii s-au luptat neînfricați, zdrobind maurii, urmându-l pe Campeador. Numai ginerii săi, infanții, nepoții regelui Alfonso, se furișaseră ca lașii într-o pădure-nvecinată, gata să fugă mai departe, dacă era Cidul învins. Au stat acolo tremurând, până ce s-a sfârșit războiul. Atunci abia au cutezat să iasă iarăși la iveală. Ba chiar, obrăznicindu-se, au cutezat să se strecoare în fruntea cavalerilor, alătura de don Rodrigo.

Credeau că nimeni n-a văzut fapta lor mult prea rușinoasă.

Numai că fapta rușinoasă nu poate fi nicicând ascunsă. Oamenii din Valencia râdeau cu hohote de conți, și-i arătau cu degetul:

— Iată cum știu să lupte conții, nobilii mari. De n-ar fi Cidul, cu țărani și orășenii, cu cavalerii lui mărunți, acum era Valencia în palma regelui Bucar. Așa s-a-ntâmplat deseori, când s-au pierdut cetățile în ghearele maurilor...

Văzând că nu le-a izbutit ticăloșia, și că sunt acum de râsul tuturor, cei doi infanți de Carrion s-au înțelese cu unchiul lor, contele Assur Gonzalez, ce se găsea-n Valencia, să-i facă Cidului un rău și să-l lovească-n inimă.

Cei mici la suflet îi urăsc întotdeauna pe cei mari, pe cei puternici și viteji.

S-au înțelese să se răzbune pe cel ce le făcuse cinstea de a-i primi-n palatul său și a le da copilele, tot ce avea mai scump pe lume.

Au spus că se întorc în Burgos, la Alfonso. C-ar vrea pe urmă să-și revadă domeniile Carrion. Și și-au cerut soțiile, să-i însoțească pe-acest drum.

Tatăl nu putea să-i oprească pe soți să-și ia soțiile. Însă le-a glăsuț astfel:

— Vă dăruiesc fetele mele să vă urmeze, cum doriți, însă vă cer să vă purtați plini de respect și dragoste, cum m-am purtat și eu în viață cu nobila dona Himena...

Cei doi conți au făgăduit. Cidul i-a pregătit de drum. Le-a dat cincizeci de-nsoțitori, hrană de-ajuns, îmbrăcăminte și multe daruri pentru rege.

El însuși i-a-nsoțit un timp, vreo patru leghe și mai bine. Apoi și-au luat cu toții adio, și cei doi conți de Carrion, având cu ei soțiile, fetele Cidului, s-au dus către Castilia.

Însă conții de Carrion puseseră cu unchiul lor la cale o faptă-atât de ticăloasă, cum nu se poate-nchipui.

Mult îl urau pe don Rodrigo, fiindcă-i certase cu asprime, văzându-i cât sunt de fricoși. Dar neputând lupta cu el, pentru că tremurau în fața-i, vroiau să se răzbune, lașii, lovindu-și bietele soții.

Nemernică, urâtă faptă e să lovești pe o femeie, când vrei să lupți cu un bărbat...!

Și, ajungând într-o pădure, au zis că vor să se-odihnească. Au îndemnat pe-nsoțitori să meargă singuri mai departe.

Au coborât de pe catări. Le-au desfăcut și frâiele. Apoi, ca niște lupi flămânzi, s-au repezit la cele două sărmene fete ale Himenei și ale Campeadorului.

Le-au dezbrăcat pe amândouă și le-au legat de doi stejari.

— Ne răzbunăm pe tatăl vostru, scrâșneau din dinți cei doi nemernici, înveșmântați în haine scumpe și cu blazonul aurit.

Și le-au lovit cu frâiele, până ce le-au umplut de sânge.

Ele strigau, dar oamenii ce trebuiau să le păzească se depărtaseră cu mult, și nu puteau să le audă.

Apoi conții de Carrion, mulțumindu-se cu așa ispravă, s-au dus și le-au lăsat acolo, înlănțuite de copaci, singure, în tăcerea nopții ce coborâse între timp, gândind că au să le sfâșie fiarele din acea pădure, și urma crimei va pieri, iar ei vor ticlui desigur o minciună.

Luna privea spre cele două copile ale lui Rodrigo și ale Himenei, și plângea. Privighetorile cântau în jurul lor și le jeleau. Și frunzele se clătinau, de jalea asta, în copaci.

Dar don Rodrigo avusese la rândul său o bănuială.

În urma lor, la două ceasuri, a poruncit să plece Ordone, 22 să cerceteze ce se întâmplă, de nu au ginerii vreun gând.

Bietele fete, biciuite, plângeau, plângeau în taina nopții...

Sosi însă călare Ordone.

El dezlegă numaidecât pe fetele lui don Rodrigo. Le-nveli în mantia lui.

Le duse-ntr-un sat apropiat, scăpându-le de frigul nopții, ca și de fiarele flămânde, care urlau neconținut.

În zori, l-a și vestit pe Cid un călăreț trimis de Ordone.

Copilele au fost aduse a doua zi-n Valencia.

Nu vă pot spune ce durere l-a încercat atunci pe Cid...!

A vrut să se și năpustească, cu spada-ntinsă, către Burgos, spre curtea regelui Alfonso, și singur să-și facă dreptate față de conții Carrion.

L-au oprit însă fetele, și mai ales dona Himena.

— Acela care s-a luptat cu-atâția regi viteji, mauri, și i-a învins în luptă dreaptă, îl sfătuia dona Himena, nu-i poate onora cu spada pe niște lași care lovesc femeile într-o pădure, chiar dacă sunt nobili spanioli...

Trei cavaleri plini de credință, auzind vorbele Himenei, au stăruit să lupte ei în numele lui don Rodrigo, ca să îl cruțe de rușinea de a lovi pe niște lași cu spada lui biruitoare.

În zilele care au urmat, Cidul a cerut regelui, prin solii săi, să hotărască ziua și ceasul judecății.

Alfonso a primit cererea, și-a hotărât ca judecata să aibă loc, cum cerea Cidul – nu în vechea Castilie, ci în Noua Castilie, în marele oraș Toledo.

În ziua hotărâtă regele aștepta-n Toledo; conții de Carrion erau de față; numai Rodrigo nu venea.

Și au trecut treizeci de zile...

Atunci infanții au strigat:

— Să fie Cidul osândit! E trădător. Se vede bine. Nu a venit la judecată...

Regele însă le-a răspuns:

— Nu pot să-l osândesc pe Cid. Aici e curtea din Toledo. Este Noua Castilie. Toledo el l-a liberat. Noua Castilie întreagă ar fi a lui, dacă Rodrigo 133 nu ar fi vrut ca să unească pământurile strămoșești. Toți caballeros din cetate, toți labradores țin cu el.

Ar putea să se și răscoale. Trebuie să mai așteptăm...

Conții erau grăbiți să scape. Regele se grăbea și el; dar se temea de orășenii și țăranii care țineau nespus la Cid.

În acea zi a venit Cidul cu trei sute de cavaleri. S-a-nfățișat lui don Alfonso, la judecata din Toledo.

Cei trei sute de cavaleri erau înveșmântați la fel. Aveau și armele la fel. Toți purtau săbii de Toledo, bătute-n pietre prețioase și cu mânere de argint.

În fruntea lor era Rodrigo, înveșmântat într-o mantie albă ca neaua de pe munți. Armura era sub mantie, și sabia în cingătoare.

Babieca s-a oprit în fața curții regale a lui Alfonso.

Și au descălecat, întâi Rodrigo, pe urmă ceilalți cavaleri.

Rodrigo i-a sărutat mâna regelui său. Regele l-a poftit să stea pe o bancă de marmură.

Toți cavalerii lui Rodrigo s-au înșirat în jurul curții, cu mâinile la cingători.

— Spuneți, nobile Ruy Diaz, a spus Alfonso. Povestiți tot ce s-a-ntâmplat.

Curtea ședea și asculta.

Rodrigo a-nceput să spună cele care s-au petrecut.

— Viața mi-am dus-o în onoare, am luptat pentru Spania... Acum onoarea mi-e pătată de cei doi conți de Carrion... Eu cer o dreaptă judecată...

— Era mult sub mândria noastră, au strigat conții Carrion, ca să avem niște soții dintr-o familie mărunță, de infansoni, noi care suntem neam de regi...

Cidul n-a vorbit conților. Spre ei ochii nu și-a-ndreptat. A rostit însă regelui:

— Nu i-am rugat să-mi ia din casă fetele mele preaiubite. Ați stăruit mult, don Alfonso, să primesc încuscrirea asta, pe care eu nu am dorit-o, iară Himena a respins-o. Le-am dăruit și două săbii: alba Tizona și Colada, neîntrecută-n ascuțiș. Tizona, știți, mi-am dobândit-o, luptându-mă la Barcelona; iară Colada la Brianda. Cu ce sunt vinovate oare aceste săbii minunate ca să atârne-n cingătorea unor nevrednici, unor lași? Mai înainte de orice să mi se-napoieze săbiile...!

Unii spun că în acea clipă cei trei sute de cavaleri au glăsuț ca un ecou:

— Să i se-napoieze săbiile!

Conții ar mai fi vrut să spună că nu se învoiesc cu asta; dar cavalerii Cidului rosteau mereu ca un ecou:

— Să i se-napoieze săbiile...!

Alcazii sau judecătorii care alcătuiau curtea regală, așa au hotărât și ei:

— Să i se-napoieze săbiile...!

Regele a încuviințat. Conții au trebuit să scoată, din cingătorile de aur, acele săbii de oțel, și să le-ntindă Cidului.

Cidul le-a luat, le-a cântărit. Și-a dăruit-o pe Tizona viteazului oștean Bermudo și pe cealaltă, pe Colada, lui Ordono, scutierul său.

— Mai bine stau în mâna voastră, deși nu sunteți conți sau granzi, ci niște simpli caballeros. Dar știu că le veți onora în lupta pentru patrie.

Apoi s-a-ntors din nou spre rege:

— Acestor conți, rege Alfonso, eu le-am făcut o nuntă mare. Pentru ei m-am îndatorat ca să le dau o zestre bună. Le-am dăruit haine brodate, lanțuri de aur și mățasuri. Pe fete le-am înveșmântat în rochii fără de pereche, purtate numai de regine. Și ei au luat tot acest aur, plecând către Castilia. Au luat întreaga avuție. Dar fetele mi le-au lăsat fără veșminte peste trupuri, într-o pădure de stejari. Lupii au fost mai buni ca ei. Nu le-au făcut cel mai mic rău... Le cer înapoi aurul!

— Cere înapoi aurul! S-au auzit iar cavalerii.

Conții ar fi vroit să spună că tot ce-i dat rămâne dat, dar cavalerii glăsuiau:

— Să i se dea și aurul!

Alcazii au grăit și ei:

— Să i se dea și aurul.

Infantii socoteau că, dând înapoi Cidului avutul și săbiile, au scăpat, dar Cidul a rostit din nou:

— Un cavaler este dator să apere orice femeie. Așa jură când e armat.

Cu-atât mai mult pe-aceea care îi e soție, mamă, soră sau rudă cât de depărtată. Conții nu numai că n-au stat în apărarea soațelor, dar le-au bătut cu frâiele. Maurii înșiși nu-ndrăznesc să-și lovească femeile. Fetele mele preaiubite au fost de conți dezonorate, dar lovit greu am fost și eu.

Jignirea se plătește-n sânge. Conților, vă provoc la luptă pe voi și pe don Gonzales, pe unchiul vostru cel mișel, care v-a sfătuit la rău, când era în Valencia.

Cei trei sute de cavaleri au glăsuit ca un ecou:

— Să fie osândiți să lupte!

Și curtea a încuviințat ca infantii de Carrion și unchiul lor să se măsoare cu trei scutieri ai Cidului.

— Dreptate vor avea aceia ce vor ieși învingători. Ceilalți să fie socotiți mincinoși, lași și trădători, a hotărât la urmă curtea.

Cei doi infanți de Carrion, auzind hotărârea luată, s-au îngrozit și-au cerut curții numai o mică păsuire, să se gătească pentru luptă. Alcazii au încuviințat.

Până să se sfârșească totul, venise-amurgul la Toledo. Era o seară străvezie. Luna lucea printre copaci și argintea palatele. Se aprindeau făcliile.

Cidul se pregătea să plece, când l-au vestit că e căutat de patru soli din Aragon, și de alți patru din Navarra. Trimișii aduceau scrisori.

Într-una îl ruga don Pedro, regele Aragonului, să-i dea pentru fiul său, Sancho, moștenitorul tronului, pe dona Sol, scriind așa: „Vă voi rămâne-ndatorat pe totdeauna, Ruy Diaz, dacă-mi veți face această cinste, și veți da mâna fiicei voastre fiului meu moștenitor. Nu e pe lume alt viteaz mai mare decât Mio Cid, apărătorul Spaniei.” Iară regele din Navarra cerea, la rândul-i, pe Elvira – nu mai puțin înflăcărat și respectuos pentru infantul Garcia.

Cu solii și cu cavalerii, Campeadorul s-a pornit îndată spre Valencia.

Și-ajuns acolo a poruncit să se și pregătească nunta.
Valencia s-a-nveselit. Și nunțile s-au început, durând vreo nu știu câte luni.

În acest timp, cei doi infanți din casa de Castilia porniseră spre Carrion, și nu s-au mai înapoiat. Nimica nu-i înspăimânta mai mult ca gândul de-a lupta.

A trebuit să meargă curtea de la Toledo pe domeniul acelor conți atât de lași. Conții, văzându-i pe scutierii cu care urmau să se lupte, au încercat să îi omoare în timpul nopții, pe ascuns. Dar uneltirea s-a aflat. Au fost siliți să vie-n fața arbitrilor și să dea lupta.

Bermudo, lupta cu Fernando, iară Diego cu Ordon. 23 Unchiul lor, răul Gonzales, avea în față pe scutierul cu numele de Nuno Bustos, alt cavaler neînfricat al lui Rodrigo de Bivar.

Bermudo, Ordon și Bustos, în numele marelui Cid, i-au doborât pe cei trei conți, silindu-i să muște țărâna și să se recunoască-nvinși. Chiar regele a trebuit, după atâta dezonoare, să îi declare trădători, sperjuri, și lași, și mincinoși. Dreptatea s-a făcut deplină. Prin vitejie s-a făcut...

...Și încă ani, și ani în șir, Cidul a dat și alte lupte, eliberând multe cetăți. Ba, era gata să pornească și-n Africa, după mauri, când i s-a apropiat sfârșitul.

Bătrân, cu barba-ncărunțită, Cidul era în Alcazar, lungit pe patul său de aur, și-și aștepta ceasul din urmă. 24

Vestea că e în pragul morții se-ntinsese ca fulgerul în Spania, și oamenii plângeau pe străzi, și la răspântii, prin sate și orașe...

— Se duce Cidul, murmurau. Cum va rămâne Spania...?

Numai că vestea se aflase și în cetățile maure. Regii mauri s-au bucurat:

— Iată că se sfârșește Cidul. E timpul să pornim din nou. Întâi să luăm Valencia, orașul cel mai minunat, cu verzi grădini și cu palate, cu bogății și fete mândre, și cu fântâni răcoritoare, orașul care-i așezat pe țărmul mării argintii...

Și tobele au prins să bată în Spania și-n Africa. Regii mauri s-au adunat. Erau cu toții cam treizeci. În fruntea lor era Bucar, cel mai puternic dintre ei.

— Până ajungem noi sub ziduri, Cidul s-a stins, își spuneau toți. Noi vom lovi Valencia... Și o vom lua... Vom birui... Aha, ce-o să ne desfătăm, cum vom petrece în orașul pe care l-a stăpânit Cidul...!

Oștile lor se îndreptau în goană spre Valencia, cu sulite lungi de-oțel și săbiile ascuțite, gata de luptă și de moarte. Iar focuri, focuri s-aprindeau în urma lor prin Spania.

Cidul, lungit pe patul său, abia mai respira încet, încet ca un suspin.

Viața mai pâlpâia în trup ca o făclie când se stinge, când e aproape de sfârșit.

Și-afară, dincolo de ziduri, răpăiau tobe și sunau arme, cu glasuri de oțel.

Cidul abia mai răsufla. Pe cei din jur nu-i mai vedea, ochii i se topeau în ceață. Numai auzul lui, deprins cu zgomotul de bătălii, tot mai simțea oștirile maurilor și-atacul ce se pregătea.

— Aud afară, spunea el, arme maure răsunând și tobe ce cheamă la luptă. Iar eu, peste câteva clipe, voi trece de hotarul vieții. Nu pot să salt din patul meu, spada îmi va cădea din mâini. Dar vrea să dau ultima luptă, și 136 după ce n-oi mai fi viu... Ascultați dară ce vă spun! Cum închid ochii, luați-mi trupul și mi-l îmbălsămați pe dată. Mi-l ungeți cu-acea alifie ce mi-a trimis-o-n dar, de mult, sultanul Persiei. Când voi fi uns, o să par viu.

Urcați-mă apoi pe cal, legat bine cu niște ștreanguri, și spatele ținut în scânduri. Pune-ți-mi sabia în mână! Urmărit de luptătorii care m-au însoțit și-n timpul vieții, duceți-mă în luptă. Și ce va fi se va vedea. Las tot avutul din Bivar săracilor ce rătăcesc cu talgerul în mâna dreaptă peste meseta castiliană. Aveți grijă de calul meu și îngropați-l dacă moare, să nu-l sfâșie cumva câinii. Pe mine să mă-nmormântați la mănăstirea din Cardena. Și nu vreau ca la-nmormântare să curgă lacrimi nimănui. Lacrimile Himenei mele m-or mângâia îndeajuns...

Așa a spus viteazul Cid, cu cea din urmă răsuflare. A închis ochii și-a murit, făcând un semn către Himena – care zăcea la capul său, îngenunchată, și plângea – să-i împlinească voile numaidecât, fără zăbavă.

Porunca lui le era sfântă. Îmbălsămându-l și ungându-l cu-acea unsoare fermecată de la sultanul Persiei, don Ruy părea c-a rămas viu. Fața-i era tot proaspătă. Și trupul nu i s-a-mpietrit.

S-au scurs douăsprezece zile de când Rodrigo se stinsese.

Maurii tot băteau la porți. Amenințau să le sfărâme.

Și precum poruncise Cidul, i-au luat trupul lipsit de viață; i l-au suit pe cal, în șa, legat cu ștreanguri de mătase. Pieptul și spatele l-au prins, pe sub veșminte-n niște scânduri. I-au strâns și sabia de mână, cu-o curelușă subțirică.

Dona Himena a hotărât să se deschidă porțile, când a bătut de miezul nopții. În fruntea oastei era Cidul. În urma lui s-au așezat, în rânduri strânse, cavalerii.

Babieca, ce era deprinsă, de la stăpânul ei, ca-n luptă să se repeadă spre mauri, a și pornit către dușmani.

Regii mauri, văzând că vine Babieca în galop spre ei, iară pe șa se află Cidul, voinic tot ca odinioară, cu sabia lucioasă-n mână, s-au îngrozit și au strigat:

— Fugiți, căci Cidul n-a murit! Se prăvălește-asupra noastră. Vai nouă... Hei, fugiți... Fugiți!...

În urma lor s-au avântat în galop aprig cavalerii, conduși de vrednicul Fanez, și-au nimicit mii de mauri. Vreo zece mii s-au înecat. Alți zece mii au căzut prinși. Cam douăzeci de regi mauri au căzut morți, și alți vreo zece prizonieri.

Astfel, și-a-nvins, și după moarte, Cidul-Campeador dușmanii.

Cei vechi spuneau odinioară – și-așa am să vă spun și eu – că regii din Castilia, din Aragon și din Navarra, regii din toată Spania au venit să îi sărute

mâna dreaptă, să i se-nchine, umiliți, celui care fusese Cidul și apăraseră Spania, eliberând orașele și biruindu-i pe mauri.

Trupul lui, precum el singur hotărâse înaintea morții, a fost dus în Castilia, în mănăstirea din Cardena. Și-acolo, fiindcă părea viu, nu l-au închis într-un mormânt. L-au așezat pe-un jilț înalt, având în mâna dreaptă spada, și-alături celelalte arme.

În fiecare an poporul se aduna și îl slăvea, făcea în cinstea lui serbări.

Legende ne spun că Cidul a stat acolo zece ani. Apoi l-au așezat într-un mormânt. Oasele lui s-au mistuit în veacurile ce s-au scurs.

Au rămas numai amintirea și cântecele de demult despre viteazul don Rodrigo, numit Cidul-Campeador, care-a luptat până la moarte pentru iubita-patrie.

1 Caballeros sau hidalgos sunt cavalerii spanioli, nobilii cei mai mici în ierarhia feudală a Spaniei. Unii dintre ei erau foarte săraci. De obicei, hidalgos erau vasalii infanșonilor, nobilimea mijlocie; aceștia erau la rândul lor vasalii baronilor (numiți în Aragon ricos hombres); iar baronii aveau ca suzeran pe rege. Cei mai mulți nobili spanioli, aceia care se aflau direct în jurul regelui, erau granzii. Obligația vasalilor era de a participa la expedițiile războinice întreprinse de suzeranii lor.

2 Ghitara este urmașa directă a vielei menestrelilor (vihuela, în limba spaniolă), cu care cântau poeții și cântăreții rătăcitori spanioli, numiți juglari. Aceștia erau asemenea jonglerilor francezi (tot cântăreți populari, care se confundau uneori cu menestrellii). Pe la sfârșitul secolului al XV-lea se pare că vihuela începuse să se transforme în gitară, devenind apoi – după cum se știe – instrumentul național al spaniolilor.

3 Cidul a existat în realitate. El era un mic cavaler castilian, pe nume Rodrigo Diaz de Bivar. În istorie, Rodrigo n-a fost decât un căpitan în ostile regilor Fernando, Sancho și Alfonso al VI-lea. S-a născut în anul 1043 și a murit în anul 1099, la Valencia. Se știe că teritoriul unde se află astăzi Spania fusese invadat de mauri cu începere din anul 711, când faimosul prinț al deșertului Tarik a trecut prin Gibraltar. (De atunci, „coloanele lui Heracle”, cum i se spunea strâmtorii în antichitate, s-au numit „djebel Tarik” – stâncile lui Tarik -

Gibraltar). Pe tot acest teritoriu nu rămăseseră, după invazia maurilor, decât unele stătuțe independente, dintre care cel mai important era regatul castilian, stăpânit de Fernando și urmașii săi din secolul al XI-lea. Noi vom vorbi în legendă de Spania, pentru o mai bună înțelegere, deși se știe că poporul spaniol a început de fapt să se alcătuiască, în forma sa actuală, abia în cursul Reconquistei; iar limba spaniolă lua ființă în această perioadă, având la bază dialectul castilian. Valuri de sânge s-au vărsat pentru Reconquista – lupta împotriva arabilor. Cele mai mari sacrificii le-a făcut poporul, mai ales țărănimea, apoi populația orășenească și micii cavaleri. Reconquista a durat cam de la sfârșitul sec. VIII-lea, până în anul 1492, o dată cu cucerirea Granadei. Însă etapa cea mai dramatică și mai spectaculoasă, care a lăsat urme în legendă, este cea din perioada când a trăit și a luptat Cidul. Pe seama lui s-au creat o mulțime de cântece și de

legende. Două poeme despre Cid sunt deosebit de importante. Unul este „Cântec pentru Cidul meu”, creat în anul 1140 și al doilea „Rodrigo” (compus în secolul al XIV-lea, dar păstrat numai într-o prelucrare din secolul al XV-lea). Personajul principal al legendelor despre Cid Campeador (Cid – stăpân, campeador – ostaș) este unul dintre cei mai viteji căpitani ai luptei pentru Reconquistă, pe nume Rodrigo Diaz de Bivar. Acesta, deși în realitate istorică a fost un feudal adeseori crud și lipsit de scrupule, a căpătat, în imaginația cântăreților, cele mai nobile trăsături, devenind un reprezentant de frunte al aspirațiilor naționale spaniole. Din aceste poeme și din altele s-au născut ulterior așa-numitele romanceros, care tratează, în spirit popular, episoadele cele mai caracteristice și îndrăgite ale legendei Cidului Campeador.

Trecerea aceasta de la vechi cântece la poemă, și de aici înapoi la cântece, la romane, ca și transformările succesive, potrivite cu gustul maselor de ascultători ai fiecărei epoci, au prelungit viața legendei Cidului. Au făcut ca versurile sale să răsună mai târziu în lucrări renumite, ca tragedia „Cidul” a marelui scriitor francez Corneille, sau opera lui Massenet, cu același nume. Aceasta fără să mai amintim lucrarea spaniolă „Las mocedades dell Cid”, de Don Guillen de Castro y Belvis, de piesele lui Manuel Fernandez y Gonzalles și Juan B.

Diamante, ca și de prelucrările în diferite limbi, ca: „Der Cid – nach spanischen Romanzen besungen” a lui Joh. G. Herder, „Il Cantare del Cid” a cura di Giulio Bertoni, „La legende du Cid Campeador, d'apres les textes de l'Espagne ancienne”, de Alexandre Arnoux etc., care ne-au fost și nouă un prețios ghid în alcătuirea acestei lucrări, pe baza vechilor poeme și romane spaniole.

4 „Meseta” este marele podiș spaniol. Se numește astfel, pentru că are înfățișarea unei mese. Ocupă aproape jumătate din suprafața Peninsulei Iberice. Meseta este despărțită în două de Sierra de Guadarrama, Sierra de Gredos, Sierra de Toledo și Sierra de Gata. (Prin sierra se înțeleg lanțurile de munți, cu vârfuri ca un ferăstrău.) Meseta de miazănoapte, de care este vorba în povestirea noastră, are o înălțime de 8-900 m și constituie platoul Vechii Castilii. Meseta de miazăzi, înaltă de 6-700 m, formează platoul Noii Castilii. Aici se găsește și Madridul.

5 Bivarul este o mică localitate din vechea castilie, de pe meseta de miazănoapte, la o mică depărtare de orașul Burgos, odinioară reședința regală. Aici își avea proprietatea sa tatăl Cidului, Diego Lainez, urmașul unuia dintre primii judecători ai Castiliei.

6 Fernando I, regele Castiliei în 1033, al Leonului în 1037, al Galiciei în 1054. La moartea sa, în anul 1065, și-a împărțit regatul între fiii și fiicele sale.

7 În unele cântece se spune că Rodrigo era fiul natural al lui Diego Lainez, mama sa fiind o femeie din popor.

8 În capodopera „Cidul”, a scriitorului francez Corneille, se spune: „Je suis jeune, il est vrai, mais aux îmes bien nee La valeur n'attend pas le nombre des anneés”.

(„E-adevărat, sunt tânăr, dar pentru-un suflet mare Valoarea nu așteaptă ca vârsta s-o măsoare” – Traducere de St. O. Iosif.) Aici lupta se dă, ca și în unele variante spaniole, între Rodrigo și conte, fără nici o prezență străină. De altfel uciderea contelui Lozano se face, după unele romane, cu pumnalul, nu cu sabia.

9 Asupra materialului poetic al vechii Spanii după care ne-am călăuzit, al condițiilor și al concepției în care a fost creat, ni se furnizează informații într-o serie întreagă de studii și texte comentate critic, atât de autori spanioli ca Ramon Menendez Pidal sau Gonzales Palencia Angel, cât și de alții, arabi (Ibn-Abd al Hakam), sovietici (B. M. Karass), germani, francezi, mexicani, brazilieni etc. Un interesant studiu îl constituie: „Historia de la literatura nacional espagnola” de Ludwig Pfandi.

10 Cortezul era numai adunarea nobililor și a clericilor. De la mijlocul secolului al XIII-lea înainte încep să intre în cortez și reprezentanții orașelor.

11 În limba spaniolă se scrie Jimena. Transcriem însă Himena, așa cum se pronunță.

12 În tragedia Le Cid, Corneille a schimbat aceste fapte povestite în romanceros. Corneille a trebuit să dea lui Rodrigo și Himenei trăsături ce se potriveau cu gustul celor ce au trăit cam cu o jumătate de mileniu mai târziu, în Franța. Și fiind un meșter iscusit, punând mult patos și lirism, marele scriitor francez clasic Corneille a dat lumii o capodoperă. În romanceros, isprăvile lui don Rodrigo de Bivar nici nu se sfârșesc aici, ca în tragedia lui Corneille. Ele abia încep, după ce Himena devine soția lui don Rodrigo, la rugămintea regelui.

13 În istorie, nașul tinerei perechi n-a fost, ca în legendă, don Fernando, ci fiul său Alfonso al VI-lea. Faptul că Rodrigo se căsătorește cu fiica dușmanului ucis de el nu trebuie să ne mire, după cum nu trebuie să ne mire nici faptul că dona Himena îl cerea de soț. (De altfel nici uciderea tatălui Himenei nu a fost confirmată de istorie.) Erau atunci cu totul alte moravuri, mai dure. De aceea Corneille, în tragedia lui, a simțit nevoia să modifice datele legendei spaniole. Astfel, el a arătat că Cidul și Himena se iubeau mai dinainte; iar Himena, deși îl adora pe don Rodrigo, îi cere moartea, și nu acceptă să se căsătorească cu el, decât după o serie de întâmplări și condiții puse de ea, ca să-și poată înăbuși, în acest fel, remușcările.

14 Un fel de horă. Numele sardanei vine de la Cerdana, localitate catalană.

15 Aceste localități sunt fiecare în alt punct cardinal al Spaniei.

16 Ruy Diaz nu este altceva decât prescurtarea numelui lui don Diego.

17 Infansonii erau nobilii de categorie mijlocie. Prin posesiunile pe care le căpătase de la rege, și prin căsătorie, Rodrigo devenea mai mult decât un hidalgo, devenea un infanson. În calitatea sa de port-stindard regal, în bătălie avea dreptul să-l reprezinte pe suzeran.

18 Din acest loc legenda se bazează în cea mai mare parte pe „Poema de Mio Cid” și pe romanele alcătuite pe temeiul ei.

19 Alcazar se numea palatul regilor mauri. Alcazare se găseau și în Cordova, Sevilla etc.

20 Infanții erau copiii născuți din familiile regilor Spaniei și Portugaliei, care nu erau însă prinți.

21 Fiecare familie nobilă avea un anumit blazon, un însemn, care se punea pe scut, pe stindard și pe alte obiecte. După acest blazon se știa ce loc ocupa respectiva familie în ierarhia nobiliară, și cât de veche îi era noblețea.

22 După alte cântece, nu Diego Ordono, nepotul Cidului, a aflat în pădure pe donele Elvira și Sol, ci Alvar Fanez.

23 În unele romane se arată că sabia Colado a fost primită de Alvar Fanez, nu de Ordono (Ordenez). Tot așa, în locul lui Ordono se vede Martin Antolinez luptând la Carrion.

24 În realitate, Cidul a murit destul de tânăr, după cum confirmă istoria, la vârsta de 56 de ani, în anul 1099, în Valencia.

Guillaume d'Orange.

Ă ne oprim o clipă în orașul Angoulême, unde am ascultat cândva, pe treptele unei fântâni, legenda despre Charlemagne și despre cei 5 căzuți eroici în lupta de la Roncevaux.

Menestrelul¹ a ostenit.

Pune viela la o parte, și-așteaptă darurile contelui, ale celorlalți mari seniori, ale călugărilor, starețului, scutierilor, și-ale mulțimii.

Acestea-s strânse într-un săculeț lucios și negru făcut din piele groasă, de catâr.

În vremea asta, menestrelul se apleacă, ia apă-n pumni și-și udă fața.

Vrea să și soarbă puținel, însă hangiul de la „Căpăstrul de argint” – fiindcă era și el de față – aduce un ulcior cu vin. Este un vin chihlimbariu, dulceag și cu miros de flori.

— Bea, menestrelule, spune hangiul, un bărbat 'nalt, cu nasul roșu. Ți-ai binemeritat această gustoasă băutură...

Oamenii râd și aplaudă cu bucurie, în vreme ce hangiul își șterge de șorțul verde de la brâu mâinile mari, pe care se preling stropii dulci și chihlimbarii. În săculeț s-a strâns destul. Contele însuși îi trimite vreo câțiva galbeni printr-un scutier și, fiindcă i-a plăcut de cântăreț, îl cheamă-n seara aceasta la castel.

Mulțimea de meseriași, calfe, oșteni și vânători, care-și făcuse socoteala că menestrelul va rămâne printre ei și va cânta la han, în cursul nopții, murmură și-i nemulțumită. Dar nobilii și starețul nu iau în seamă împotrivirea lor...

Și menestrelul însoțește alaiul contelui către castel.

Așa se face că în acea seară, în timp ce-n vatra sălii de primire din castel se frig, în lungile țepuși de lemn, cinci căprioare dintr-o dată, iar doamnele, cu pălării înalte, acoperite cu voaluri, chicotesc lângă cavaleri – poetul cântăreț își instrunează iar viela.

Făclile au fost aprinse, și umbrele lor joacă sprintare peste tot, sub bolțile înalte, cu grinzi de lemn, pe mesele unde-s aduse ulcioarele, pocalele și talerele din metal scump, având deasupra încrustate, de meșterii din Angoulême, scene de vânătoare și război.

Câinii aşteaptă de pe-acum, în jurul meselor, cu ochii aţintiţi către stăpâni, oasele ce-au să li se-azvârle.

Contele, sfătuindu-se cu oaspeţii, a hotărât să li se cânte de către menestrel „gesta” baronului² Guillaume d'Orange.

Vânatul a fost fript şi este-adus întreg pe mese, doar cu picioarele tăiate de la genunchi, şi având frunze verzi în jurul botului şi la urechi.

Nobilii-şi scot cuţitele şi taie hălci întregi de carne, având grijă, bine-nţeles, ca părţile cele mai bune să le ofere doamnelor. Vinul rubiniu şi puţin sticlos este turnat de paji în cupe.

Şi menestrelul glăsuieşte:

— Aşadar, astă-seară doriţi să vă cânt „gesta” despre Guillaume...

— Precum ai auzit, rosteşte, cu gura plină, unul dintre seniorii de la masă, întărind hotărârea contelui. Guillaume d'Orange a fost un mare nobil, ca şi noi, şi nu o dată l-a întrecut în vitejie pe însuşi Charlemagne. Cât despre Louis, nici nu mai amintim...

— Aşa e! Spun şi doamnele, îmbujorate de vinul în care au şi-nceput să-şi moaie buzele.

— Iară Vivien, rosteşte-alt cavaler, ridicând cupa, nu a fost cu nimica mai prejos decât Roland la Roncevaux...

— Să ascultăm!... Să ascultăm!... Cutează să rostească (dar mai încet, ca să nu-i supere cu îndrăzneala lor pe marii nobili) pajii cu plete lungi, tăiate rotund deasupra umerilor, şi slujitorii ce au în grijă focul, frigările, ca şi butoaiele pline cu vinuri de toate felurile, rostogolite până lângă mese, şi chiar oştenii îmbrăcaţi în cămăşi de zale şi înarmaţi cu lănci şi săbii, ce stau de pază pe la uşi.

— Dacă-i aşa, mai spune menestrelul, făcând o plecăciune, întâi spre conte, ca stăpân al casei, apoi spre doamne şi spre domnişoare, ca şi spre ceilalţi mari seniori ce stau la mese aş vrea să v-amintesc, la început, de ziua când bătrânul Charlemagne se-ntorcea de la Roncevaux...

— Da, da! Când se-ntorcea pe la Narbonne, îl întrerupe contele pe menestrel, zvârlind un ciolan câinilor, ce se reped şi mârâie asupra lui, până ce unul mai voinic îl smulge celorlalţi şi se ascunde să-l roadă într-un colţ.

— Întocmai cum aţi spus, încuviinţează menestrelul, făcând să sune coardele viclei.

Deşi pierise regele Marsiliu, castelul din Narbonne mai era încă în mâna sarazinilor...

Şi împăratul, trist cu barba-n piept, s-a-ntors către baronii săi şi le-a rostit:

— Acela dintre voi, seniori, care va cuceri Narbonne-ul, izgonindu-i pe sarazini, îl va primi din partea mea, ca fief³ nobiliar, pe veci...

Mulţi cavaleri, precum se ştie, s-au şi pornit cu armele. Dar cel care a izbutit să-i izgonească pe mauri a fost tânărul Aymeri.

Era întâia bucurie adusă împăratului, după moartea pairilor săi, şi mai ales a lui Roland, în strâmtoare, la Roncevaux.

Şi Charlemagne i-a dăruit castelul cu întreg ţinutul, aşa precum făgăduise.

Primindu-l, tânărul senior a jurat împăratului că el și toți feciorii lui vor ține armele în mâini, și nicicând nu vor osteni, luptând contra dușmanilor, cât timp aceștia vor roi pe la hotare, amenințând castelele și orașele.

Aymeri a avut șapte fii. Și fiecare a luptat, cucerind împăratului castele și fiefuri noi din gheara sarazinilor, până departe-n Spania. Dar, dintre cei șapte feciori, cel mai viteaz a fost Guillaume.

Guillaume, ajuns la vârsta tinereții, trebuia să se-nfățișeze, cum îi ceruse tatăl său, înaintea lui Charlemagne, și să-i aștepte poruncile de suzeran.

Numai că tânărul Guillaume, plecând către Aix-la-Chapelle, n-a vrut să i se dea favoruri de către împăratul Carol, pe care vitejia lui nu le-ar fi meritat din plin. Și-a hotărât ca mai-nainte de a sosi la Charlemagne să dobândească o victorie asupra sarazinilor.

— Astfel de om era Guillaume! Spun toți mesenii închinând din nou potirele cu vin. Grăiește bine menestrelul... Zi-i mai departe... Ascultăm...

Câinii se-nvălmășesc în ceată pe oasele aruncate de conte, doamne și seniori, mârâind sau lătrând furioși. Grăsimea scursă din frigări sfârâie ascuțit pe vatră și-mprăștie în toată sala un fum rânced, înecăcios. Și vinul curge nencetat.

Și cântărețu-și soarbe cupa, în care i s-a turnat vinul, apoi urmează astfel:

— Pe când Guillaume cu-o mică trupă de călăreți trecea pe cale, iată, de pe un deal umbrat de o pădure de mesteceni, în trap, coboară o oștire de sarazini în șiruri lungi.

Lăncile lor luceau în soare și scuturile zăngăneau peste armurile de fier.

Această oaste sarazină, care venea din Spania, având în frunte pe Tiebaut, un rege ce călcase Franța și arsese orașele de multe ori până atunci, se îndrepta către Orange.

Orange-ul era stăpânit de un alt sarazin: Clariel. Iar Clariel avea o soră.

Orable se numea fecioara și ea era făgăduită, de când avea doar nouă ani, bătrânului rege Tiebaut. Drept gaj de nuntă, regele primise-un cal numit Baucent, un cal ce semăna leit cu-acela al lui Charlemagne.

Acum Tiebaut și sarazinii, cu flamurile înălțate, cu lănci și scuturi, se-ndreptau călări spre bogatul Orange. Aici urmau să facă nunta Tiebaut și sora lui Clariel.

Căpetenia sarazinilor, observând grupul de francezi și aflând cine îi conduce, strigă trufașă lui Guillaume:

— În numele prințesei mele, Orable, cea mai minunată dintre toate fecioarele, vreau să te nimicesc, Guillaume.

— Primesc această înfruntare! Am auzit de frumusețea turburătoare a prințesei. Ea e ca un boboc de floare, a răs fiul lui Aymeri. Și tu ai barba cenușie, urechile-ți sunt clăpăuge, pletele albe, și pe spate porți o cocoasă ca un sac...

— Da, sunt urât și sunt bătrân, dar te întrec în voinicie, și am să te răpun, Guillaume. Trupul ți-l voi purta târâș până-n castelul din Orange. Și

câinii ți-l vor sfâșia, chiar la ospățul nunții mele cu sora regelui Clariel, rosti la rândul lui Tiebaut, învinețindu-se la chip.

Guillaume îl luă peste picior:

— Calul pe care călărești știi că e gajul tău de nuntă, dăruit ție de Orable. Numele său este Baucet. De-aceea jur că ți-l voi lua. Și, fiindcă ești bătrân, Tiebaut, am să te las să scapi cu viață. Dar gloata am să ți-o răpun.

Iar tu nu ai să poți fugi, decât călare pe un cal bătrân ca tine, fără dinți, și căruia-i voi tăia coada.

Așa a și făcut viteazul.

Înălțând flamura de luptă, Guillaume s-a năpustit cu grupul de cavaleri către dușman, în numele iubitei Franțe. De dimineață până seara s-au înfruntat cu-nverșunare. Și, când pe cer a ieșit luna, mai trăiau nouă sarazini. Iar între ei era Tiebaut, ce călărea din răspuțeri către castelul din Orange.

Și regele Tiebaut zorea pe-un cal de rând fără de coadă. Căzuse de pe calul său, lovit de lancea lui Guillaume. Și mândrul armăsar Baucet era sub șaua lui Guillaume.

Norocul lui Tiebaut a fost că a ajuns până-n Orange, cu calul șchiopătând sub el, și s-a ascuns lângă Clariel. 4

— Un cântăreț, strămoșul meu, mai povestea despre Guillaume că, urmărindu-l pe Tiebaut, s-ar fi dus până la Orange. Și-acolo a strigat spre străji să iasă-afară ori Tiebaut, ori Clariel, cu câte-o trupă de sarazini, și să se lupte cu unul singur: cu Guillaume. Și cine-o fi să biruie, al lui să rămână castelul.

Dar nici Tiebaut, nici Clariel, nici altul dintre sarazini n-au îndrăznit să îl înfrunte. Și francezii au râs cu poftă, numindu-i lași, iepuri fricoși, și cum le-a mai venit la gură.

— Însă acel strămoș al meu, mai glăsuiește menestrelul, spunea, în cântecele sale, că doar o fată a-ndrăznit să se arate la fereastră și să-l privească pe Guillaume. Și-aceasta ar fi fost Orable.

Văzându-l cât era de chipeș, și de voinic, și de viteaz, și-apoi zărindu-i pe Tiebaut și Clariel cum tremurau, numai la gândul că Guillaume era-n apropierea lor, copila s-a cutremurat. Un simțământ cu totul nou i s-a născut în inimă.

— Pe cât cânta strămoșul meu, nici flăcăul lui Aymeri nu a rămas nepăsător în fața frumuseții fetei, și-ntre ei doi, cât s-au privit, și-a țesut firul dragostea. 5

În acest fel vom înțelege de ce fecioara i-a trimis, pe ascuns, veste lui Guillaume, să se ferească de o cursă în care îl trăgea Clariel – ca altădată pe Roland, curtenii regelui Marsiliu.

Tot pe ascuns i-a dat de știre că e silită de Clariel să se mărite cu Tiebaut; dar visul ei e să ajungă numai mireasa lui Guillaume. O vrăjitoare iscusită, venită din Arabia, ce stăpânește niște taine cum încă nu s-au cunoscut, va face ca bătrânul mire să nu își poată împlini dorința de-a o lua cu el.

N-am să vă spun, cu amănuntul, întocmai cum s-a petrecut. Atâta pot să povestesc că, făcând nu știu care vrăji, de câte ori voia Tiebaut să se apropie de Orable, vedea în față-i lei și urși.

Și-nfricoșat o lua la fugă...

Până la urmă, regele a fost silit s-amâne nunta, și s-a întors în Spania.

— Vedeți ce-a săvârșit Orable, din dragoste pentru Guillaume? Își spun seniorii între ei.

Și doamnele suspină toate:

— Dar ce bărbat era Guillaume...!

— De la Orange, Guillaume s-a dus - urmează iarăși menestrelul - la curtea din Aix-la-Chapelle, la împăratul Charlemagne.

Vestea despre izbânda sa asupra oastei sarazine, aproape toată nimicită, sosise înaintea lui.

Și împăratul Charlemagne râsese pentru-ntâia oară de când pierduse pe Roland, aflând cum a fugit Tiebaut pe un cal șchiop și fără coadă, și cum nici el, nici Clariel, și nici alți cavaleri dușmani nu îndrăzniseră să iasă și să se lupte cu Guillaume.

Fapta aceasta l-a-ndemnat pe împăratul Charlemagne să aibă-ncredere în el și să-l armeze cavaler.

— Este al doilea Roland, a spus bătrânul împărat seniorilor ce-l îndemnau să mai amâne hotărârea. Nu numai că-l armez îndată, dar lui îi voi încredința vechea mea sabie, Joyeuse, ce o păstram pentru Roland. Cu ea o să apere Franța, când Charlemagne nu va mai fi...

Louis, fiul împăratului, văzând că tatăl își desprinde din cingătoare pe Joyeuse, ce și-o dorise el atâta, după sfârșitul lui Roland, se spune c-a pălit de ciudă.

— Hei, cum să nu! Spun oaspeții contelui de la Angoulême. Era doar vorba de Joyeuse, de sabia lui Charlemagne... Și, spune-ne, întreabă ei, a fost de-atunci a lui Guillaume?

— A lui a fost mândra Joyeuse, și multe fapte-a săvârșit cu ea fiul lui Aymeri, luptând cu toți năvălitorii.

Și-a mai trecut încă un an, sau poate doi, sau chiar mai mulți.

Îmbătrânise împăratul, și-nțelegea că i s-apropie ceasul odihnei veșnice.

După ce și-a zidit mormântul în biserica mănăstirii din dragul său Aix-la-Chapelle, a poruncit să se adune la curte cei nedreptățiți, care doreau să facă plângeri. Și el să le facă dreptate.

Într-o duminică de vară, a strâns apoi pe toți baronii în catedrală și le-a spus:

— Seniori baroni, simt că făclia zilelor mele se va stinge. Nu-mi mai pot îmbrăca armura, pe cal nu mai pot galopa, și oastea n-o mai pot conduce.

Coroana mi-a ajuns prea grea. Am însă, precum știți, un fiu. Louis! Se întoarce împăratul către feciorul său, vorbindu-i c-un glas încă atât de strașnic că geamurile-au zăngănit. Uite, coroana-i lângă tine. Doar să întinzi mâna s-o iei. Și o poți lua, dac-ai să-mi juri că nu vei face niciodată vreo nedreptate nimănui, că ai să ocrotești orfanii, bătrânii și pe văduve. 6 Și nu

uita! A urmat el, cu glas și mai răsunător. De-ți pui coroana mea pe frunte, dușmanii Franței sunt și-ai tăi, ai dreptul să-i asediezi și să le arzi castelele.

Poți să-i ucizi fără de milă. Și, de asemeni, prietenii iubitei Franțe sunt ai tăi, și trebuie să-i onorezi.

Glăsuind astfel, Charlemagne și-a îndreptat privirile către bătrânul Aymeri, care venise din Narbonne cu toți cei șapte fii ai săi, având în dreapta pe Guillaume.

— Prietenii Franței sunt și-ai tăi! A glăsuit încă o dată, cu glas puternic, Charlemagne. Dar dacă tu, a mai spus el, cutremurând clopotnița, simți încolțind în inimă gândul cel negru al minciunii, al nedreptății sau trădării, încearcă pe prinții cei răi, te rog, Louis, să nu te-appropii de aurul coroanei mele.

Bătrânul împărat era acum ca o viforniță. Ochii lui fulgerau pe Louis.

— Louis, hotărăște! A mai tunat încă o dată Charlemagne, și clopotele, zguduite de glasul său, au răsunat ca-n ceasuri de primejdie.

Louis, palid, slab, înveșmântat în haina scumpă de brocart, s-a clătinat.

A întins mâna către coroana imperială, ce strălucea ca o văpaie pe altarul din catedrală, dar și-a retras-o deîndată.

Iar Charlemagne s-a mâniat:

— Așadar, Louis, nu îndrăznești!... Astfel de fiu am crescut eu? Am săți tai pletele chiar azi și-am să te-nchid în mănăstire. Ești bun doar să tragi clopotele în zilele de sărbătoare...

În acea clipă a sărit, din umbră, unde se găsea, cel mai viclean dintre baroni, Arneis, conte de Orleans, cu toți vasalii după el.

— Mărite Charlemagne! A spus, Louis, fiul vostru, e prea tânăr. Dar dacă-mi dați mie regența – nu pentru mult, pentru trei ani – sunt sigur c-am să izbutesc să fac din el un cavaler de care să puteți fi mândru. La capătul acestor ani eu însumi îi voi da coroana.

Charlemagne sta în cumpănă.

Vasalii contelui d'Orleans îl îndemneau pe împărat să-i dea lui Arneis regența.

— Trădare! Își șopteau ceilalți. Coroana trebuie s-o aibă doar fiul împăratului, căci gloria lui Charlemagne se va răsfrânge-asupra lui, și sarazinii se vor teme.

Numai că nimeni nu-îndrăznea să-i spună împăratului, deschis, ceea ce cugeta.

Deodată dintre cavaleri – cât timp Arneis lua coroana să și-o pună pe capul său – se-avântă tânărul Guillaume:

— Charlemagne, asta e trădare și mișelie! Strigă el. Lăsați Franța lui Arneis?

Și fără altă încuviințare, Guillaume îi smulge contelui coroana ce-o purtase Carol, și o pune la locul ei. Vrea să-l străpungă pe Arneis cu sabia neprețuită, primită de la Charlemagne. Însă își amintește-ndată că trădătorii nu-s uciși cu spada-n luptă vitejească. Îl ia pe Arneis de plete, îl trage din biserică, târâș, pe lespezi, și-l doboară cu pumnul, ca pe-un ticălos, spărgându-i osul de la tâmplă.

Se-ntoarce, ia din nou coroana – în timp ce toți seniorii tac, privind uimiți către Guillaume – și i-o pune pe cap lui Louis.

— Voi sunteți împăratul nostru, urmaș de drept lui Charlemagne. Și noi o să vă apărăm, și vă jurăm credință, sire!

— Jurăm credință! Strigă toți.

Abia acum își vine-n fire Carol cel Mare și grăiește:

— Louis, fără acest cavaler n-ai fi fost astăzi împărat. Fii demn de Franța, onorează-l dă-i dreptul ce i se cuvine și bizuiește-te pe el... Ultimul sfat care ți-l dau este să fii cât mai viteaz, însă prudent și înțelept în toate-mprejurările, ca să păstrezi gloria Franței.

Astfel l-a-ncoronat Guillaume pe feciorul lui Charlemagne.

Vestea despre faptele celui ce-i era fiu lui Aymeri s-a răspândit până departe în lumea sarazinilor. Iar sarazinii-au hotărât să-i nimicească pe Guillaume, cel mai de frunte cavaler al împăratului francez.

Și pornind iarăși un război, sarazinii-au trimis în luptă pe un emir gigant, Corsolt, nebirit încă de nimeni, ca să se lupte cu Guillaume. Lupta a fost nespus de grea.

Francezii s-au temut că fiul lui Aymeri va fi învins. Însă Guillaume nu s-a lăsat, și l-a lovit atât de tare pe sarazin cu ghioaga-n cap, încât acesta a căzut ca bolovanul de pe cal.

Văzându-l cum s-a prăvălit, toți sarazinii au strigat:

— Corsolt a căzut de pe cal și clipele-i sunt numărate!

Guillaume, în mână cu Joyeuse, s-a repezit iar la gigant.

Acesta era în genunchi și cu-amândouă mâinile își rotea sabia-n văzduh, nădăduind să scape astfel de moartea care-l aștepta.

Învârtind astfel sabia, Corsolt i-a tăiat însă nasul, lăsându-l cârn și-nsângerat.

Neținând seamă nici atunci de sângele ce-i șiroia, Guillaume s-a repezit cu furie și l-a străpuns cu sabia pe cel mai tare și-ndrăzneț dintre emirii sarazini.

Aflându-se și de această nouă victorie-a lui Guillaume, mulți regi creștini și sarazini i-au dăruit fiicele lor, ca și domenii necuprinse, numai să vină lângă ei.

Însă Guillaume le-a dat răspunsul că nu-și trădează suzeranul. Și va rămâne-n slujba Franței până la ultima suflare.

Abia se terminase lupta cu sarazinii, și-a venit un emisar de la palat ca să-l vestească pe Guillaume că Charlemagne s-a stins din viață și-a fost înmormântat la Aix. Numai că-ndată după asta, contele Richard de Rouen, năvălind din Normandia, cu oastea lui de cavaleri, a pătruns în palat la Louis. L-au luat cu ei pe împărat și l-au închis în mănăstirea numită Saint-Martin din Tours.

— Louis este acuma-detronat, îi dă de știre emisarul. Îi vor tăia părul pe creștet, și-l vor sili – vor ști ei cum!

— Ca să rămână-n mănăstire îmbrăcând rasa de călugăr. După aceea, trădătorul dorește să-l încoroneze pe Acelin, feciorul său, dușmanul lui Carol cel Mare, așa cum și-a jurat de mult.

— Cât timp trăiesc, a spus Guillaume, îmi voi păstra cuvântul dat lui Charlemagne în ziua când s-a încoronat feciorul său, în catedrala de la Aix.

Și-a și pornit, ca vijelia, cu ceata lui de cavaleri. A ajuns în orașul Tours, aproape cam de miezul nopții. Îndată i-au încercuit pe cavalerii trădători în mănăstirea Saint-Martin, și zorii zilei au adus altă victorie lui Guillaume.

Richard și Acelin au fost pedepsiți cu spânzurătoarea, la porțile orașului. Călugării-au fost biciuiți. Și Louis a căzut în genunchi, sărutându-i picioarele lui Guillaume, salvatorul său.

— Nu, asta nu se poate, sire! I-a spus fiul lui Aymeri. Eu v-am jurat să apăr Franța și coroana lui Charlemagne. Și nu-mi fac decât datoria. Vă rog deci să vă ridicați.

— Iar voi, Guillaume, conte viteaz, veți fi de azi prietenul meu, a glăsuț în lacrimi Louis, și sper că îmi veți fi și rudă, căci vreau să mă căsătoresc cu sora voastră, cu Blanchefleur. Măine voi merge să-i cer mâna părintelui său Aymeri. Vom fi astfel ca niște frați...!

Guillaume s-a nveselit, aflând că fiul lui Carol cel Mare o lua pe sora sa Blanchefleur și o făcea împărăteasă.

Amândoi s-au îmbrățișat.

Nunta s-a făcut repede. Și Guillaume a plecat din nou să se lupte cu sarazinii, în vreme ce-mpăratul Louis a rămas să-și petreacă-n tihnă luna de miere cu Blanchefleur.

Luna de miere s-a lungit însă trei ani, ba și mai bine, în mari petreceri la Paris.

Louis n-avea griji și nici necazuri. Guillaume, cu sabia în mână, casca pe cap, și în armură, i-a nvins întâi pe sarazinii care-atacau hotarele neosteniți, an după an. Apoi a dat o luptă grea și cu germanii, ce vroiau să sfâșie pământul Franței.

A cucerit imperiului: Bretania, Pointou, Provența și-alte ținuturi stăpânite mai înainte de dușmani, în timp ce Louis sta la banchete, la joc de table și la șah, cu alți tineri de vârsta lui.

Odată, într-un scurt răgaz pe care i-l dădeau dușmanii, Guillaume se întorsese-acasă și se găsea la vânătoare.

Tocmai vânașe câțiva cerbi. Pădurea era înverzită, căci era iarăși luna mai.

Soții viteazului cântau.

Când, înaintea lor ieși un tânăr cavaler, Bertrand, nepot de frate lui Guillaume.

— Bertrand! Se bucură Guillaume. De unde vii? Ce s-a ntâmplat?

— Seniore, îi răspunse-acesta. Am să vă spun tot adevărul. Acuma vin de la palat. Împăratul a împărțit baronilor fiefuri mari. Le-a dat domenii și castele acelor ce petrec cu el. Și numai voi ați fost uitați. Cred că ați fost nedreptăți.

Guillaume atunci s-a mohorât, dar i-a răspuns nepotului:

— Nu-i nimic. Vina e a mea. N-am fost de prea mult timp la Louis...

Intrând în orașul Paris, pe podul mic, Guillaume s-a dus în galop până la palat.

Acolo a descălecat, și cum era, cu arcu-n mâini și-n hainele de vânătoare, a intrat trântind ușile.

Louis s-a-nspăimântat, zărindu-l. Și, ridicându-se-n picioare, l-a invitat să se așeze lângă el, pe un jilt înalt.

— N-am să mă-așez, i-a spus Guillaume, însă-aș vrea să-ți reamintesc că regi creștini și sarazini mi-au dăruit fiicele lor și mari averi, ca să-i slujesc. Și-aș fi putut, în acest fel, să fiu atâta de puternic, încât să tremuri când mă vezi. Dar eu nu sunt decât al Franței, și după jurământul dat lui Charlemagne, sunt și al tău.

Toți nobilii care primiseră fiefuri noi îi făceau semne monarhului să-și țină firea și să-l înfrunte pe Guillaume.

Iar Louis, prinzând puțin curaj, îi rosti astfel contelui:

— Seniore, ai vorbit destul. Oricine altul mi-ar fi spus cuvinte asemănătoare, le-ar fi plătit cu viața. Te iert doar fiindcă-mi ești cumnat...!

— Așa?! A râs atunci Guillaume. Ce nobil ești, seniore Louis. Îți sunt cumnat? Ți-ai amintit? Dar uiți că te-am încoronat, că te-am salvat din mâinile lui Richard de Normandia? Uiți că mi-e fața rău ciuntită? Îmi e atâta 145 de ciuntită încât roșesc când mă găsesc în mijlocul baronilor. Și pentru ce am suferit? Ca să-ți aduc ție Provența. Am să-ți reamintesc și regii pe care i-am înfrânt în luptă, ca să-ți măresc domeniile. Pe Amarande și pe Julien, și pe Guy de Germania. Dar de Othon îți amintești? Înconjurase pe francezi, și tu, desculț, înfricoșat, fugeai de la un cort la altul, strigându-mă cu disperare.

...

Ți-am salvat viața, cavalerii, iar pe Othon, rege german, ce ar fi luat în stăpânire și coroana lui Charlemagne, îl ții și azi închis în turn. Mai e nevoie să-ți trezesc memoria. Cumnate Louis?

— Nu, nu-i nevoie, a zis Louis, plecându-și capul, rușinat. Știu c-am greșit față de tine. Ai luptat mult. Și ești sărac, mult mai sărac decât oricare dintre baronii de la curte. Marchizul Beranger e mort. Îți dau domeniile sale.

Și pe soția lui ți-o dau. E o femeie minunată. Va fi de azi soția ta. Și două mii de cavaleri, ce-au fost vasali marchizului, te vor sluji de azi-nainte...

Guillaume aude și mânia îi potopește iară pieptul de luptător cinstit și drept.

— Ascultați, voi dușmani ai Franței, ascultați azi cum împăratul răsplătește pe cavalerii ce-și dau chiar viața pentru el! A răcnit contele Guillaume, reamintind celor de față o întâmplare petrecută în urmă numai cu un an: într-o luptă cu sarazinii, Louis, cum îl știți fără curaj, se răsturnase de pe cal. Fugea de colo până colo și aștepta să vină moartea.

Când, îl zărește Beranger. Neținând seama de nimica, de viața lui și de copilul care abia i se născuse, marchizul a gonit călare până la locul unde Louis căzuse între măracini. Descălecând, i-a dat lui calul, l-a ajutat săncalece. Louis a fugit, scăpând de moarte. Și-n locul său i-a înfruntat pe sarazinii ce soseau marchizul Beranger viteazul. Iată al cui domeniu astăzi...

Mi-l dăruie cumnatul Louis. Dar vreau să știe toți seniorii că oricine va cuteza să intre în acest castel, dezmoștenind pe văduva și pe fiul lui

Beranger, cu sabia scumpă Joyeuse, primită de la Charlemagne, eu însumi am să-i retez capul...

— Vă mulțumesc, conte Guillaume, rostesc baronii care țin de marchizatul Beranger. Sunteți cu-adevărat urmașul lui Charlemagne, slăvit să fie, și odihnească-se în pace, în mănăstirea de la Aix!

Louis își plecase-atâta capul, încât fruntea îi atinge genunchii slabi și colțuroși. Și abia-abia de murmură:

— Conte... Cumnate, iartă-mă! Îți dau un sfert din toată Franța, cu Chartres, cu Orleans, și Tours, cu orașe și catedrale, castele, doamne și țărani. Nobile cavaler, primește darul acesta ce ți-l fac, ca o răsplată pentru toate...

— Ha... Ha. Ha. Ha.! A râs Guillaume. Atât am vrut. Să recunoști, cumnate Louis, că-mi ești dator un sfert din Franța. Dar nu primesc nimic.

Nu vreau să clevetească pairii tăi că-ți iau bucata de la gură. Știi ce-ți cer eu?

Împăratul a-ncremenit. Mai mult de-atâta îi va cere? Poate-i va cere toată Franța.

— Îți cer ce nici nu te-ai gândit că ai putea să-mi dai. Îți cer orașul Nîmes întâi. Apoi Orange-ul fastuos, ținutul de pe râul Rhone și porturile Spaniei.

— Dar bine, s-a bâlbâit Louis, acestea nu sunt ale noastre. Sunt ale sarazinilor... Îți bați de mine joc, Guillaume!

— Nu. Nicidecum, i-a grăit el. Sunt ale sarazinilor. Vreau însă să le cuceresc.

— Ia stai... A cugetat Louis, înseamnă că tu vei avea... Prea mult pământ... Un singur conte...

— Le voi avea prin luptă dreaptă, izgonindu-i pe sarazini, și tu, ca suzeran al meu, vei primi tot ce se cuvine...

— Așa mai merge - a spus Louis, despovărat puțin de spaimă. Îți dăruiesc ce mi-ai cerut. Și poți să mi le cucerești... Numai că... Pleci la luptă singur. Eu nu pot să îți dau, Guillaume, niciunul dintre cavaleri. Și altceva ce-ți mai dorești...?

— Doresc să-mi dai mănua ta, în semn că îmi încredințezi domeniile pe care eu, în numele Franței, și-al tău, le voi lua de la sarazini...

— Îți dau mănua, a spus Louis, trăgându-și-o cam șovăielnic.

— Și mai doresc să dau de știre vitejilor din toată Franța că pot să vină lângă mine. Cavalerii cei mai săraci, cu cai de rând și haine proaste, au să câștige bogății. Scutierii au să fie armați și-or să devină cavaleri. Și pe tinerii din popor, ce vor să lupte pentru Franța, sunt gata să îi fac scutieri...

— Și pe tinerii din popor? Se minunează toți baronii.

— Da, da! Le râde-n nas Guillaume.

Apoi, în timp ce-și ia adio, îi mai spune cu voce tare:

— Îți dau și eu un sfat acum: nu-i crede pe lingușitori și pe trândavi, cumnate Louis. Se gândesc numai la petreceri, însă la greu te vor lăsa...

Guillaume a părăsit apoi palatul împăratului.

Scutierii lui au dat de știre că-acei ce sunt viteji să vie, să se lupte cu sarazinii.

În curând oastea a fost strânsă. Erau în jurul a trei mii, cei mai mulți dintre ei fiind tineri.

Printre aceștia se găseau unii ce nu aveau nici cal. Alții, în loc de sulită, țineau în mână câte-un par.

Însă nicicând nu se-ntâlnise o oaste-atât de-nflăcărată, dornică de victorie, cum era oastea lui Guillaume. 7

Întâi Guillaume a hotărât să intre în orașul Nâmes. Dar Nâmes-ul era întărit și, ca și Troiei de demult, nu ar fi izbutit să-i spargă nici zidul, nici porțile tari.

Atunci a socotit că-i bine să folosească-un vicleșug.

Așa cum și-a ascuns Ulise oștenii într-un cal de lemn, Guillaume i-a vârât în butoaie. Butoaiele le-a pus în care. El și cu câțiva cavaleri s-au prefăcut că-s cărauși și aduc miere și-alte mărfuri, pentru stăpânii de la Nâmes.

Străjerii-au văzut carele, și lângă ele câțiva oameni, mânând domol boii-njugați. De unde să le dea prin minte că-n ele-ar putea fi oșteni?

Carele au intrat agale, scârțâind din încheieturi, în marele castel din Nâmes. Au tras acolo într-un loc, de unde trebuiau cărate butoaiele în pivniță.

Deodată tânărul Guillaume a pus mâna pe o secure ce o ținea un sarazin, și din câteva lovituri a sfărâmat butoaiele.

Cavalerii-au țâșnit afară. I-au dezarmat pe sarazinii care păzeau intrările. S-au repezit pe scări, în sus. Au cucerit întreg castelul și toate armele din el.

L-au prins pe regele din Nâmes și l-au urcat pe un crenel. De spaima morții regele a poruncit oștirii sale să se predea francezilor.

Guillaume a devenit stăpânul unui înfloritor ținut. Și-a-nveșmântat toți cavalerii în stofe scumpe și mătăsuri, le-a dat armuri, și cai de preț, și arme de Arabia. Și-a-nceput alte bătălii.

S-a întâmplat, în vremea asta, ca Guillaume să fie chemat; de tatăl său, la un consiliu în Narbonne. Se aflase despre Garin – unul dintre cei șase frați ai lui Guillaume – că se găsea în temniță la Clariel.

Garin dispăruse de mult, într-o luptă cu sarazinii, și toți credeau că a murit. Acum însă venise veste că se găsește la Orange. Că zilnic este chinuit. Însă regele Clariel e gata să-i elibereze, în schimbul micului Vivien, feciorul contelui Garin.

Regele din Orange voia să-l crească pe micul Vivien, în vârstă doar de șapte ani, asemeni unui sarazin. Să și-l facă un luptător de-ncredere, cu care el să îi lovească pe francezi.

Aymeri și feciorii săi s-au sfătuit vreme-ndelungă ce e mai bine de făcut. Mama micuțului Vivien nu se-ndura să-și lase fiul deși-i era dor de Garin.

Nădejdea rămăsese la Guillaume.

— Garin este un luptător, a rostit el până la urmă. Vivien e încă un copil. Nu poate purta armele. Este mai bine pentru Franța să fie un războinic

liber. Până va fi mare Vivien, o să găsim noi vreun mijloc să-l salvăm de la Clariel. Vom mai vedea ce va mai fi...

— Unchiule, a spus și Vivien, luându-l de mână pe Guillaume, îți mulțumesc că-l scapi pe tata. Mie de loc nu-mi este frică. Mă voi duce la sarazini, dar voi rămâne tot francez.

Mama a izbucnit în lacrimi. Dar Guillaume l-a îmbrățișat și l-a lăudat mult pe Vivien, fiindcă, deși era copil, avea un suflet de viteaz.

— Și-atunci când tu vei crește mare, i-a mai spus unchiul său Guillaume, vom lupta amândoi, Vivien, ca să-i gonim pe sarazini.

Micuțul a bătut din palme, de bucurie, auzind făgăduiala lui Guillaume. Și Aymeri a hotărât că se vor duce la Orange, să facă schimbul cu Garin.

În castelul de la Orange, bătrânul rege Clariel, având la dreapta pe Orable, i-a primit, mândru, pe francezii veniți acolo fără arme.

Garin, adus din temniță, aproape mort de slăbiciune și chinurile îndurate, a fost dat contelui Guillaume, în schimbul micului Vivien.

Mama plângea îndurerată, crezând că nu o să-l mai vadă. Voind să aibă o amintire, ea i-a tăiat un smoc de păr și-o bucățică de hermină, din haina pe care-o purta.

— Lăsați-mă să rămân eu, îi implora Garin pe toți. Mi-l vor ucide pe Vivien.

Dar sarazinii i-au împins, i-au scos pe toți din încăpere, și-apoi afară din castel.

Cât timp au stat însă acolo, Guillaume a privit-o din nou, îndeaproape, pe Orable. Atunci când o zărise el, întâia dată, la fereastră, mai era încă o copilă. Fusesse numai un boboc, și se schimbaseră trandafir. Inima i s-a tulburat lui Guillaume, asprul luptător.

Zadarnic își tot spunea el că nu se cade să-ndrăgească pe-o soră a dușmanului. Inima nu voia să știe de-aceste gânduri înțelepte.

Iar fata, după ce francezii au părăsit cu toți castelul, a privit lung în urma lor și l-a rugat pe Clariel ca să i-l dea ei pe Vivien, până se va mai înălța.

Așa se face că Vivien, în loc să fie-ncredințat vreunui cavaler arab, a fost crescut chiar de Orable.

Ea îl ținea mereu în preajmă de câte ori cânta la harpă, de câte ori ieșea călare, și-adeșori îl întreba de-și amintește de Guillaume, de faptele-i de vitejie sau despre bunătatea lui. Și mai vroia încă să știe de-i îndrăgit cumva de doamne la curtea împăratului...

Vivien nu prea-i putea răspunde. Era prea mic, nu cunoștea atâtea câte ar fi vrut să afle de la el Orable. În schimb, își amintea mai des de mama sa, și-atunci plângea.

A mai trecut astfel un timp.

Guillaume cucerise, prin luptă, alte ținuturi și castele, și era cel mai mare nobil, cel mai bogat și cel mai vrednic dintre toți cavalerii Franței.

Își ținuse făgăduiala făcută împăratului, de-a-și dobândi singur fiefuri, răpite sarazinilor.

Nici un alt conte nu avea vasali mai buni, mai credincioși, decât Guillaume cel cu nas scurt.

Numai Orange-ul rămăsese neluat. Și Guillaume nu îl ataca, de teamă că, izbind castelul, să nu cumva să sufere aceea pe care-o iubea.

Nu știa cum ar fi făcut să ia Orange-ul fără luptă, și fără sânge, fără morți.

Ar fi încercat el vicleșugul cu care cucerise Nâmes-ul, dar sarazinii-l cunoșteau și erau mai prevăzători.

Dar iată că într-o bună zi, la Nîmes, în fața zidurilor, se arată un sarazin.

Cei de pe ziduri vor să știe cine este și ce dorește.

— Eu sunt feciorul lui Garin, nepotul contelui Guillaume. Și numele îmi e Vivien, le glăsuiește sarazinelul. Am numai hainele schimbate.

— Să intre, tună contele, auzind cine e la porți, și chiar el însuși lasă podul. Aleargă înaintea lui, îl strânge-n brațe și-l întreabă: Ai reușit să fugi, Vivien...?

Guillaume plânge de bucurie că-l are-n brațe pe Vivien. Se bucură pentru părinții ce-or să-l revadă pe copilul socotit mort de-atâția ani.

— Vivien!... Vivien!... Rostește el, și-i udă tot chipul cu lacrimi. Hai, spune... Povestește-ne!... Ce s-a mai petrecut cu tine...?

Și tânărul îi povestește cum l-a îngrijit buna Orable, cum i-a fost mamă șapte ani. De câte ori a vrut Clariel să-l ia, să-l crească-n dușmănie față de Franța și francezi, fata i-a stat în apărare, și l-a ținut tot lângă ea. Acum, de vreo câteva zile, Clariel s-a dus dintre cei vii. Regină a rămas Orable. Dar sarazinii toți îi cer să-și respecte făgăduiala. Să se mărite cu Tiebaut, căci 149 singură-n castelul ei nu va putea să și-l păstreze, cât timp hălăduiește-n Franța teribilul conte Guillaume. 8

— Și Tiebaut ce are de gând?

— Tiebaut vine la Orange.

— Atunci, a hotărât Guillaume, trebuie să-ajung acolo eu înaintea lui Tiebaut. A sosit vremea ca Orange-ul să intre-n stăpânirea Franței... Și ca frumoasa lui regină să fie-acum soția mea... A murmurat doar pentru el.

— Cum ai să faci lucrul acesta?

— Tu ai să mă călăuzești. Cunoști toate intrările și vorbești limba sarazină. La rândul meu, am să mă-mbrac și eu în haine sarazine. Iar dragostea și cu curajul au să ne fie sfetnici buni.

Fără folos au încercat cavalerii să-i schimbe gândul, arătându-i că-i nebunesc. Guillaume a rămas neclintit.

Numai cu câțiva credincioși și cu nepotul său, Vivien, Guillaume a plecat spre Orange.

În Franța s-a-ntins iute vestea că Guillaume a pornit să ia Orange-ul de la sarazini.

Mulțimile, auzind știrea, plângeau pe uliți și spuneau:

— S-a dus de azi nădejdea noastră. Louis știe numai să petreacă sau să se-nchine cuvios. Dar cine-o să ne stea în frunte, când vom lupta cu sarazinii, dacă Guillaume se prăpădește? Rău au făcut că l-au lăsat să se pornească spre Orange, numai cu câțiva cavaleri...

Atâta că, doar în trei zile, Guillaume, Vivien și cavalerii, toți îmbrăcați ca sarazini, au și ajuns lângă Orange.

Vivien a intrat în castel și a vestit-o pe regină că i-a adus un bijutier, ce vine din Arabia. Păcat numai că este mut. De vrea regina să-l primească, va avea însă ce-admira.

Regina a binevoit să-ncuviințeze lui Vivien să-l aducă pe bijutier. Și astfel a pătruns Guillaume, în ziua-aceea, în castel.

Iară castelul din Orange era minune de frumos.

Deasupra fiecărei porți lucea câte-un vultur de aur. Sălile largi, din marmură, aveau pereții-mpodobiți cu stofe scumpe și covoare.

Dintr-o fântână izvorau ape-n culori de curcubeu, în mijlocul grădinilor pline de păsări și de flori.

Și-ntr-o grădină, pe o bancă cioplită numai din smarald, ședea Orable, așteptându-l. Cosițele-i erau de aur, trupul subțire, delicat, iar ochii își schimbau culoarea – când verzi, cu aur, când căprui.

Guillaume, învelit în burnuz, căzu reginei la picioare.

— Arată-ne ce ai adus, făcu ea semn spre cel sosit.

Și el îi arătă inele, topaze pentru cingători, safire de pus la ureche, mărgăritare pentru păr, și ametiste, și rubine.

Regina le privea pe rând, dar pe furiș căta spre meșter, să-i vadă chipul cât mai bine.

Iar ea era atât de mândră, de parfumată, de suavă, zâmbea atât de-ncântătoare, încât Guillaume nu mai putu să-și țină firea prea mult timp.

— Regină! Îi șopti, prinzând-o în brațe pe cea îndrăgită. Mărturisesc că sunt Guillaume, căruia tu i-ai scris cândva, jurându-i c-ai să fii a lui. Privește ce ți-am pus în deget! Este inelul de soție. De astăzi ești numai a mea...

Atunci Orable îl cuprinse la rândul ei pe după gât:

— Știu, știu, Guillaume, te-am cunoscut din clipa când te-ai arătat. Și am să fiu soția ta. Sunt mândră de acest inel. Dar n-am răgazul să-l admir, fiindcă acuma mi-este teamă că ai să fii descoperit, căci în Orange eu sunt păzită de douăzeci de mii de oameni, necruțători ca niște lupi...

Contele-și pregăti pumnalul:

— Am să mă lupt cu toți, regină! Am lângă mine pe Vivien, și încă șase cavaleri...

Regina tremura de spaimă:

— Nu, nu, Guillaume!... Nu te lupta. Căci am un plan cu mult mai bun. Întoarce-te cu grabă-n Nâmes. Eu, între timp, îmi chem emirii, și-am să le poruncesc să plece, cu oastea, în întâmpinarea regelui sarazin Tiebaut.

Cum pornesc ei, tu te întorci cu cavalerii de la Nâmes, să iei Orange-ul.

Facem nunta. Și... Te mai rog, a spus regina, să dai crutare-n ziua nunții tuturor sarazinilor care au fost supușii mei.

— Fii sigură c-așa voi face, a-ncredințat-o, blând, Guillaume.

Guillaume iar a îmbrățișat-o. S-a învelit apoi mai bine cu burnuzul peste obraz, să nu fie recunoscut, și, împreună cu Vivien și cu cei șase cavaleri, a părăsit grăbit Orange-ul.

Toate s-au petrecut întocmai, precum le-a ticluit Orable.

Emirii au plecat cu oastea, lăsând numai câțiva oșteni de strajă, să urce și să lase podul pe care se intra-n Orange.

De cum s-au depărtat emirii, s-a arătat oastea franceză.

Orable a dat ordin gărzii să lase podul de îndată.

Și ea, urcată pe un cal acoperit cu stofe scumpe, și însoțită de o sută de fete-n văluri liliachii, intonând cântece de nuntă, le-a ieșit în întâmpinare celor care veneau din Nâmes.

Tobe au bătut prelung și trâmbițele-au dat de știre tuturor de pe acest pământ că dragostea li se-mplinea lui Guillaume și reginei lui.

S-au întors apoi la castel, și-au făcut nunta repede. Pe ziduri a fost înălțat steagul francez al lui Guillaume.

La nuntă, fata și-a schimbat numele vechi, arab, Orable, într-altul, ales de Guillaume. Și acest nume a fost Guiborg. 9

Noaptea s-a scurs în cântece, în dansuri și în veselie.

Guillaume și draga lui soție ar fi dorit ca acea noapte să nu se mai sfârșească-n veci. Dar zorii au adus cu ei băta de tobe, tropote și strigăte de amenințare.

Se întorseseră emirii cu regele maur Tiebaut și se mirau văzând pe ziduri pe cavalerii lui Guillaume.

Contele-a fost îndată gata să iasă și să-nceapă lupta. Știa că-i poate nimici, fiindcă-i avea în câmp deschis.

Însă Guiborg i-a amintit ce-i promisese la plecare: că-i va cruța pe sarazinii care-i fuseseră supuși.

A ieșit însă ea, Guiborg, pe zidurile din Orange, înveșmântată într-un văl, cum este caisa pârguită, și cu obraji rumeniți.

Emirii au îngenunchat. Doar Tiebaut a rămas țănoș, pe calul său negru, arab, privind-o pe Guiborg cu ură.

În tot Orange-ul și-n castel s-a făcut liniște deplină.

— Emirii mei! A spus Guiborg. Îmi iau adio de la voi. Orange-ul nu a fost al nostru. Noi, sarazinii, l-am răpit cu sila, vărsând sânge mult. Sângele trebuie plătit. Și eu îl voi răscumpăra. Căci inima mi s-a aprins de când eram copilă încă, pentru Guillaume, cel mai viteaz dintre toți cavalerii Franței. Uitați-vă la regele venit aici din Spania. Este urât, bătrân și rău. Nu vreau să fiu a lui Tiebaut, pe care nu mi l-am ales. Eu sunt astăzi a lui Guillaume. Părăsiți deci acest ținut. Luați-vă și familiile. Soțul meu nu vă va lovi. Își va păstra acest cuvânt. Dar cine va mai cuteza s-amenințe pământul Franței să știți că-i și dușmanul meu.

Astfel a glăsuț Guiborg, făcându-le un semn de-adio, și-a coborât pe scările unde o aștepta Guillaume.

Atunci Tiebaut a scos un urlet:

— La luptă, sarazini! La luptă! Avem oastea din Spania și pe aceea din Orange. Să luăm castelul încă azi. Să-i spânzurăm și pe Orable, și pe Guillaume, aici, la porți! Sunt însetat de răzbunare...

Barba lui albă-i flutura, iară buzele-i veștede și dinții galbeni îi erau scăldați în spumele turbării.

— Sarazini! Urla ca o fiară. Să pornim la atac acum.

— Să ne gândim încă o clipă la cele ce ne-a spus Guiborg, mai șovăiau câțiva emiri.

Dar Tiebaut nici n-a vrut s-audă. A poruncit să li se taie capetele acelor ce mai stăteau în cumpănă, și-a-nceput mânios atacul.

Cavalerii s-au apărat. Și sarazinii n-au putut să se apropie de castel.

Până la urmă, chiar Tiebaut a trebuit însă să fugă, căci oastea îi era slăbită, și-și dădea seama că Guillaume, doar cu o singură izbire, putea să i-o sfărâme toată, și el să cadă prizonier.

Oșteanul care se luptase cel mai aprig în apărarea Orange-lui a fost Vivien, nepotul contelui Guillaume, crescut în castel de Guiborg, care-l iubea ca pe un fiu.

După plecarea lui Tiebaut, cu-ntreaga oaste sarazină și emirii – spre Spania – a fost chemat să-și ia răsplata nepotul contelui Guillaume.

În marea piață din Orange, de față stând toți cavalerii, Guillaume armează mai întâi o sută de tineri francezi, ce-și dovediseră virtutea în numeroase bătălii. 10

La urmă se ivește-n piață Vivien, ce călca pe covorul gros, din mătase vișinie, întins pe pietre până-n locul unde, pe-o bancă de argint, așteaptă contele Guillaume alături cu Guiborg a lui.

Statura sa athletică, umerii largi, și talia îngustă, se potrivesc cu părul blond, căzându-i în bucle pe umeri, cu fruntea-i largă, pasul zvelt și cu privirea lui deschisă.

Guillaume îi prinde pintenii, îi pune platoșa și casca și îi încinge sabia.

Pe urmă îi rostește-așa:

— Să fii ca șoimul între păsări. Să ai curaj, forță, credință. Să-i lovești pe dușmanii tăi, care-s și-ai suzeranului.

— Seniore, răspunse Vivien. Vă jur, în fața tuturor, că niciodată vreun dușman nu va putea să se apropie de cel care vă e nepot, mai mult decât lungimea lăncii, și niciodată n-am să fug de pe câmpul de bătălie, oricâți dușmani m-ar ataca...

Cuvântul rostit de Vivien cutremură pe cei de față. Căci nu era vreun cavaler care, rănit și copleșit de numărul dușmanilor, să nu-și afle scăparea-n fugă.

Doamna Guiborg îl strânge-n brațe, ca pe un fiu ce va pleca la luptele cavalește, iar ochii mari îi lăcrimează.

— Nu plângeți, doamnă, spune el. Păstrați-vă amărăciunea pentru când n-oi mai fi în viață. Astăzi urați-mi doar „drum bun”!

— Victoria să-ți încunune cu lauri fiecare luptă! Urează contele Guillaume nepotului său la plecare.

C-un singur salt, Vivien e-n șa. Calul îi simte pintenii, și se saltă-n două picioare.

Trâmbița sună-asurzitor, și cei o sută de voinici, abia armați în ziua asta de contele Guillaume d'Orange, își și înalță lăncile – și caii tropotesc pe pod.

Toți ies afară din Orange, alergând către bătălii.

Au trecut de atunci trei ani.

Vivien a avut lângă el doar șapte dintre verii săi, toți fii de conți, la fel ca el, din familia Aymeri, și o sută de luptători. Dar s-au mai strâns apoi și alții, și ajunseseră cinci mii.

Mulțimile, înflăcărate de lupta lor, îi ajutau să-i gonească pe sarazini din Aquitania, Toulouse, Provența și alte regiuni.

N-a mai rămas nici un oraș în ghearele dușmanilor.

Urmărindu-i pe cei învinși, au debarcat și-n Spania. Le-au cucerit castelele. Unul singur le-a rezistat, un castel ce era zidit de-un neam de sarazini giganți, care făcuseră mult rău, jefuind Franța an de an.

Acest castel a fost aprins. L-au ars până la temelii. Și cei cinci sute de giganți, ascunși în el, au fost răpuși, plătindu-li-se crimele. Și pe vrăjmașii fără viață i-au suit pe-o corabie. Iar ea a fost încredințată unor alți patru sarazini, ca s-o ducă lui Deramed, cel mai crud dintre regii lor.

Deramed se afla-n Cordova, într-un palat din marmură, pe-un tron din fildeș și din aur, și-n fața sa, îngenunchiați pe-un covor de mătase albă, erau alți patruzeci de regi. Și, între aceștia, și Tiebaut.

Se sfătuiau de patru zile. Deramed tocmai le spunea:

— Avem o oaste cum n-a fost de când e lumea și pământul. Sunt cinci sute de mii de oameni. Priviți, câmpiile sunt pline numai cu săbii de oțel, cu căști și lănci strălucitoare! Va trebui să luăm din nou orașele, castelele și tot ce este mai frumos, tot ce a fost eliberat până acuma de Guillaume și de Vivien, nepotul său...

Dar sarazinul n-a putut să-și termine cuvintele, și-au și sosit-naintea lui cei ce-aduseseră răpușii de săbiile lui Vivien.

Deramed și-a vârât în barbă ghearele și-a început s-o smulgă.

— Cine-a făcut lucrul acesta? Răcnea la rându-i Tiebaut.

— Vivien, nepotul lui Guillaume. Și-a spus că să vă fie pildă, rosteau trimișii sarazini.

— Pentru că limba v-a rostit cuvintele francezului, vă zvârl drept hrană câinilor! I-a și osândit Deramed.

Cei veniți cu corabia au fost uciși și dați la câini.

Și, la ordinul regelui, ce porunca celorlalți regi, au început să se imbarce, în multe sute de corăbii, oștirile de sarazini, cu cai, cu arme, cu merinde, cu tot ce-aveau de trebuință, ca să-i răpună pe francezi.

Drumul victoriei trebuia să-nceapă de la Aliscans, 11 pe-o plajă unde se găseau Vivien cu cavalerii săi. Voiau apoi să ia Orange-ul și să ajungă la Paris.

Marea gemea sub apăsarea corăbiilor sarazine. Cerul era ca păcura. Și pe-o corabie mai mare, pe-un tron de aur, Deramed ședea-ncruntat și blestema. Blestema și-și jura în sine că pe Guillaume și pe Vivien el singur o să-i spânzure.

Pe plaja de la Aliscans, la poalele unui castel, Vivien și-a întins corturile. Și-n corturi se găseau cinci mii de tineri luptători francezi. Numai cinci mii de luptători.

Marea vuieste, și deodată deasupra ei răsună zgomot de corn, de fluier și de tobe.

Flota dușmană se arată de după niște stânci înalte. Se desfășoară repede, umplând toată lărgimea zării. Iar pânzele-s atât de albe, și laturile vaselor atâta de împodobite cu aur de Arabia, încât marea se luminează până-n străfundurile ei.

Cavalerii s-au adunat în rânduri strânse, înarmați, urmându-l fără șovăire pe Vivien, comandantul lor.

Cei șapte veri ai lui Vivien sunt, de asemeni, lângă el. Prin ei va da comenzile. Dar unul dintre ei rostește:

— Senior Vivien, de fiecare dintre ai noștri se găsesc, în tabăra lui Deramed, câte o sută de dușmani. Știm c-ați jurat să nu fugiți, oricât de mulți ar fi vrăjmașii. Dar nu vă călcați jurământul, de vă retrageți în castel, unde vom fi la adăpost. Și, între timp, dați-i de știre unchiului vostru din Orange, să ne vie în ajutor... Dar solul trebuie să plece chiar în clipita asta, altminteri va fi prea târziu...

— Seniorii mei, spuse Vivien. Onoarea noastră ne silește să nu chemăm în ajutor, cât timp încă nu ne-am luptat. Vreți oare s-aruncăm ocară asupra-ne și-a celorlalți, care se trag din Aymeri? Și-n cântece vreți să se spună că ne-am ascuns într-un castel, până-am primit întărituri? Asta n-o voi îngădui...!

— Ce nenoroc ne așteaptă astăzi! Grăiesc și ceilalți fii de conți. Vivien, cel care ne conduce, este mult prea orgolios. Cum să luptăm cu sarazinii?...

Dacă ar fi doar niște porci, și-ar trebui – ca să-i ucidem – să trudem cel puțin o lună. Noi nu ne vom mai revedea castelul, pruncii sau soția.

Vivien le-ascultă vorbele.

— Seniorilor, rostește el. Aceluia ce-i vin în minte – în clipele acestea grele, când sarazinii-au debarcat, și-naintează-n rânduri strânse – castelul, pruncii sau soția, și nu gândește doar la Franța, poate să plece dintre noi.

Nu se numește cavaler!

Cei șapte fii de conți atunci au strigat tare, într-un glas:

— Montjoie! Vivien, vă vom urma!

Sarazinii s-au revărsat ca valurile peste țarm.

Primul rând a început să cadă. A căzut și al doilea. Și-al treilea s-a prăbușit. Și încă douăzeci de rânduri de sarazini s-au spulberat sub lăncile francezilor.

Numai că veneau altele și altele... Cum vin lăcustele flămânde spre lanurile de grâu copt.

Vivien privește împrejur.

— Seniori! Le glăsuiește el celor trei mii de cavaleri ce se găsesc încă în șa. Să răzbunăm pe cei căzuți!

Strigătul de atac: „Montjoie” iese din toate piepturile cavalerilor lui Vivien.

Armele-și sună cântecul. Lăncile se ciocnesc cu lănci, și săbiile se izbesc cu săbiile dușmanului.

De trei ori tânărul Vivien și-a dus la luptă cavalerii.

N-au mai rămas decât cinci sute. Și toți au armurile, caii și săbiile-mpurpurate, de parc-ar fi plouat cu sânge. Și nu-i niciunul dintre ei să nu fi fost lovit de lănci, de buzdugane și săgeți.

Vivien însuși se află-n frunte, și-n jurul lui se face gol. Cad sarazinii ca o pleavă.

Seara învăluie cu umbre întregul țărm la Aliscans.

Curând se va lăsa și noaptea. Giulgiul ei o s-acopere această plajă, unde Franța a-ntâmpinat pe sarazini, unul în fața a o sută. Și morții n-or să se mai vadă.

Vivien abia-și mai mișcă brațul. Trupul îi este plin de răni.

— Până răsar iar zorile, îi spun cei șapte fii de conți, niciunul nu vom mai trăi. Niciunul nu-l va revedea pe nobilul conte Guillaume. De ar fi fost astăzi aici – noi așteptându-l în castel – ar fi pierit toți sarazinii. Vivien, ce ordine ne dați?

Vivien îl cheamă pe Girart, cel mai drag dintre verii săi.

— Vere, îi glăsuiește el. Ne-am luptat azi din răspuțeri. Putem să intrăm în castel. Și tu aleargă la Guillaume. Spune-i tot ce s-a petrecut.

Așteptăm ajutorul său.

Și cavalerii, cu Vivien, intră-n castelul de pe țărm, în care valurile bat, tocmai în clipa când pe cer răsare și întâia stea.

Girart gonește peste câmp. Calul îi cade. El se smulge din scările de argint curat și fuge, fuge să aducă ajutor celor de pe țărm.

Casca îl strânge. Și-o azvârle. Armura i se pare grea. Și ea rămâne părăsită. La fel se-ntâmplă și cu lancea, cu-ncălțămintele de fier.

Păstrează numai sabia.

Și-aleargă. Cade. Iar se saltă. Abia mai poate respira.

Aerul e, în pieptul său, fierbinte, ca într-un cuptor.

Trece o zi, și încă una. Girart aleargă ne-ncetat.

„Repede!... Își șoptește el. Mai repede!... Mai repede...!” și gonește mai încordat.

Ajunge până la Orange.

Guillaume e-n sala de primire, cu buna lui doamnă Guiborg.

Soarele a apus de mult, și bolta este presărată cu picături de diamant.

Guillaume privește pe fereastră și vede-un tânăr alergând din răspuțeri către castel, numai cu o sabie în mână.

Lumina lunii îl spoiește cu varul ei și nu se văd rănilile ce-i brăzdează chipul. Dar contele îl recunoaște.

Coboară înaintea lui.

— Moartea s-a cuibărit pe plaja unde-am luptat cu sarazinii, gâfâie ostenit Girart. N-a mai rămas decât o mână de cavaleri, dar toți răniți. Ei vă așteaptă în castel să le veniți în ajutor.

Doamna Guiborg este aproape și-aude veștile aduse.

— Seniore, îi rostește ea lui Guillaume, dragul ei bărbat, e ceasul încercărilor. Ca să-ți aduni o oaste mare, desigur, nu mai este timp. Vivien al nostru e rănit. Iar cavalerii din Orange, dacă ar ști cât sunt de mulți dușmanii debarcați pe plajă, n-ar porni cu curaj la luptă. Dă-mi voie, pentru-ntâia oară – și pentru cea din urmă oară – să rostesc, astăzi, o minciună, și cincisprezece mii de oameni, cu flamurile fluturând, vor porni către Aliscans.

— Să fie precum gândești tu, îngăduie Guillaume soției.

Ea își usucă lacrimile, urcă pe scări și intră-n sala unde se află cavalerii.

— Seniori! Le glăsuiește ea, c-o veselie mincinoasă. Sarazinii au debarcat pe plaja de la Aliscans. Însă ai noștri i-au învins. Deramed a murit cu barba într-o mocirlă mucedă. Și cei care-au rămas cu zile s-au ascuns într-o insulă. Duceți-vă și-i nimiciți. Seniorul meu o să vă dea fiefuri din domeniul său. Iar cui îi trebuie soție, eu am aproape două sute de fete care mă slujesc, fiice-ale regilor învinși. Știu să danseze și să cânte. Sunt îmbrăcate în mătăsuri. Au toate lăzi cu nestemate. Și vi le dau, să vi le-alegeți...

Dar numai celor mai viteji.

Baronii sar cu zgomot mare.

— Doamnă Guiborg, noi suntem gata. Contele nostru unde e?

— Lui i s-a-nșeuat Baucent, și-acum i se îmbracă-armura.

— Ne-o îmbrăcăm, pe loc, și noi...

În donjon, turnul cel mai-nalt, la Aliscans, stă azi Vivien, și cată către depărtări, încotro a plecat Girart.

Castelul este-ncercuit. Și luptătorii nu mai au merinde – decât caii morți – și apă-n valurile mării.

De nu vine curând Guillaume, cine o să-l mai apere?

— Seniori, grăiește soților nepotul contelui Guillaume. Nu auziți dinspre Orange un sunet, încă slab, de corn?

— Nu, n-auzim, spun cavalerii. Febra vă sună în urechi... Și ce-auziți sunt năluciri...

— Seniori, rostește iar Vivien. N-auziți tropotul de cai?

— E doar marea cu valurile, ce izbesc în castelul nostru, mai murmură un cavaler. Nimic nu e adevărat. Până diseară vom muri.

Dar, dintr-o dată, toată plaja parcă se saltă în picioare, Vivien ridică brațele.

La orizont, dinspre uscat, pe o colină, se arată Guillaume în fața oștilor.

Vivien apucă-n mână cornul. Sună din el atât de tare, că rănilor se redeschid.

— Aduceți-mi calul și lancea, și dați-mi câțiva stropi de vin, din ce păstrați pentru-ntâlnirea cu nobilul conte Guillaume. Vreau să plătesc dușmanilor sângele fraților căzuți... Rostește către cavaleri.

Vivien este urcat pe cal, i se dau hățurile-n mâini, i se încinge sabia.

Buzele i se umezesc.

Niciunul dintre cavaleri n-a vrut întâi să îl ajute, pentru că el e plin de răni. Numai voința îl mai ține. Încolo este ca și mort.

Însă Vivien le-a poruncit.

Vasalii trebuie s-asculte.

Podul se lasă, și mănunchiul de cavaleri însângerați se-avântă iar spre sarazini.

Guillaume ar vrea să se apropie de dragul său nepot Vivien, să-l sprijine în bătălie. Dar iureșul dușmanului nu-i dă răgaz nici o clipită.

Își fac doar semn cu lăncile.

Și Guillaume strigă lui Vivien:

— Întoarce-te cât mai e timp! Ești prea slăbit. Intră-n castel...!

— Montjoie! Îi răspunde Vivien. Seniore unchi, eu mi-am jurat să cad cu fața la dușman, așa cum a căzut Roland.

Lui Guillaume îi dau lacrimile. Doamna Guiborg, la despărțire, l-a rugat să-și călăuzească astfel în luptă cavalerii, încât să nu piardă niciunul. Dar mai-nainte de oricine, să i-l aducă pe Vivien.

Numai că asta nu se poate. E limpede de la-nceput că sarazinii-i vor învinge. Cavalerii sunt osteniți de goana-n care au venit. Soarele îi izbește-n față, și-abia de-și mai zăresc dușmanii.

Sângele curge în șuvoaie. Armurile, pe care caii calcă în tropot, bubuie. Iară francezii-s prea puțini. Se-neacă-n marea sarazină.

Dușmanii i-au încercuit.

Deramed, cățarat cu tronul pe-un deal clădit din cei răpuși, face cu sabia un semn.

— Să mi-i ucideți mai întâi pe Guillaume și nepotul lui!

Ziua a devenit cețoasă. În depărtări bat clopote. Și pe valuri se leagănă, ca vârfurile crengilor dintr-o pădure-n toiul iernii, catargele corăbiilor.

Atâta sânge n-a mai curs decât în valea Roncevaux!

În jurul celor care cad, se văd movile sarazine. Și cea mai-naltă dintre ele este în fața lui Vivien.

Dintre oștenii contelui au mai rămas întâi o mie, pe urmă-o sută, apoi zece.

Și-acum, când seara s-a lăsat, n-a mai rămas decât Guillaume.

Pe el nu l-au putut răpune. Sabia lui a retezat atâta oaste sarazină, câtă au douăzeci de regi.

Dorind parcă s-acopere prăpădul de la Aliscans și-nfrângerea francezilor, noaptea s-a coborât mai iute și cerul s-a înnourat. Nu se zărește la un pas.

Numai movila de dușmani culcați în tină de Vivien, și cea pe care se găsește tronul lui Deramed se văd – îngrozitoare monumente clădite de zeul Război.

Guillaume nu mai are nici cal. Baucent al său s-a prăpădit, împiedicându-se de morți, bătându-l doar cu mâinile, contele-l caută pe Vivien, lângă movila de dușmani.

Știa prea bine că e mort, căci l-a văzut chiar el căzând. Totuși îl strigăncetinel.

Îi răspund numai bufnițele.

Îl caută, îl caută, și-l găsește.

Îl recunoaște deîndată. Nepotul lui ține în mână – și-abia de i-o poate desprinde – sabia albă de oțel, ce are un mâner de aur, semănând cu un șoim în zbor, pe care el însuși i-a dat-o la Orange, când l-a înarmat.

Îl ia în brațe ca pe-un prunc, să nu-l găsească sarazinii, atunci când or să-i caute trupul. Să nu mai poată Deramed să-i taie capul fără viață, să i-l înfigă într-o țepă, și-așa să-l ducă-n Spania.

În barba lui Guillaume curg lacrimi însângerate și amare.

— Vivien! Șoptește el. Vivien! Ești încă un copil, și-ți dai, cu-atâta generozitate, viața ta netrăită Franței.

Plânge Guillaume. Și, când ajunge lângă zidul castelului, sapă cu sabia o groapă. Pe fundul ei pune un scut. Deasupra trupul lui Vivien. Și-alături de el armele. Îl acoperă cu alt scut. Și grămădește bolovani, ca să nu scurme nici șacalii, nici lupii și nici sarazinii.

Îngenunchează lângă groapă. Plânge-ndelung, cu hohote.

Apoi, Guillaume pornește singur, cu capu-n piept, către Orange.

Merge pe jos, dar nu mult timp. Luna își scoate dintre neguri un ciob scânteietor de-argint. Și, în lumina ei, zărește pe un emir, care pornise, cu zece oameni înarmați, să cerceteze locurile.

„Pentru Vivien îi voi răpune!” își spune contele Guillaume.

Și singur, fără cal, Guillaume începe lupta. Cât ai clipi, sunt doborâți.

Guillaume le lasă armele. Se mulțumește să ia calul. Urcă pe el. Și își urmează, în acest fel, drumul călare.

Era și timpul potrivit.

La Aliscans – cum poruncise regele Deramed – dușmanii, cu facile-n mâini, cercetau plaja, căutând pe contele Guillaume și pe nepotul lui, Vivien, să li se taie capetele, să fie duse-n Spania, să li se-arate tuturor, și să se afle că, din Franța, cei mai viteji apărători s-au dus în lumea morților.

Dar, negăsindu-i pe cei doi, Deramed, spumegând de furie, a bănuțit numaidecât despre Guillaume că s-a salvat, luându-l cu el și pe Vivien.

A chemat iute patru regi și le-a strigat să se pornească repede-n urma lui Guillaume, să-l întoarcă la Aliscans, ca el să-i poată tăia capul.

Au pornit ei, dar prea târziu. Guillaume sosise la Orange.

Guiborg îl aștepta pe ziduri.

— Unde sunt cavalerii noștri? Unde-i nepotul tău Vivien? Îl întreba ea lăcrămând. Nu pot să cred că te-ntorci singur. Și-n urma ta, în depărtare, zăresc ostile sarazine... 12

— Guiborg!... Guiborg!... Am fost învins. Numai eu am scăpat cu viață, deși aș fi dorit să mor. De-aceea vreau să merg la Louis. El este împăratul Franței. Nădăduiesc să-mi dea o oaste, cu care să mă pot întoarce, să-i nimicesc pe ucigașii nepotului nostru Vivien. Atâta mă neliniștește: că vei rămâne singură. În Orange nu se mai găsesc astăzi decât femeile.

— Dragul meu soț, i-a rostit ea, voi înarma femeile, și cu ele voi apăra Orange-ul până te întorci. Du-te și ai încredere în devotata ta Guiborg...

Un cal aleargă peste dealuri. În șa, pe el, călătorește un bărbat între două vârste, ținând în mână pe Joyeuse. Dar capul i-e plecat spre piept. Și-n barbă, cele dintâi fire, albe ca fulgii de zăpadă, i-au răsărit abia de-o zi.

Bărbatul nu zărește luna, nici soarele nu vrea să-l vadă, nici câmpul înflorit, nici pomii.

Vede doar sânge-n ochii lui și trupul zvult al lui Vivien așezat între două scuturi.

Iată castelul din Laon, unde ședea-mpăratul Louis, la acea vreme petrecând, cu toți baronii lângă el, și-l aștepta pe Aymeri, cu doamna și toți fiii săi, să-i viziteze în curând, ca s-o revadă pe Blanchefleur.

Louis tocmai ridică o cupă, când un baron i-a dat de veste c-afară-i contele Guillaume, slab, prăfuit, fără de cască, trist și învins, și cere voie să intre la-mpăratul său.

— Guillaume? S-a mirat împăratul. Acest nebun se războiește de ani și ani cu sarazinii, și nu poate să înțeleagă că trebuie să părăsim castelele de la hotare în mâinile dușmanilor.

Cei mai mulți dintre cei de față, dornici să stea și să petreacă, l-au aprobat pe împărat:

— Mai bine între sarazinii, decât să ne dăm viața noi!

— Vremea lui Charlemagne s-a dus! A râs însăși împărăteasa.

Tocmai atunci intră Guillaume.

Barba îi este răvășită.

— Louis, spune împăratului. Am fost învins la Aliscans. Orange-ul este asediat, și-i apărat doar de femei. Vivien, nepotul meu, e mort. Și Deramed aduce încă, din Spania, sute de mii de sarazini, ce-s înarmați, așa cum nu s-a mai văzut. Și tronu-ți e primejduit. Eu am jurat să nu gust carnea, nici vinul să nu mai mi-l beau, să nu mă culc lângă Guiborg, să dorm pe scândură sau lut, atâta timp cât sarazinii amenință imperiul Franței. Însă venind aici, la tine, nici un paj nu s-a repezit să-mi țină calul, lângă scări.

Baronii nici nu mă privesc. Chiar sora mea, împărăteasa, văd că se uită cu dispreț, fiindcă mă vede azi învins.

— Ne-am săturat să tot aflăm cum umbli ca o vijelie dintr-un hotar într-alt hotar, și cum mulțimea te aclamă, fiindcă te lupți cu sarazinii....

Acuma însă ești sărac și Louis nu te va ajuta! L-a înfruntat împărăteasa. O să găsim noi vreun mijloc să-l împăcăm pe Deramed.

— Așa e, dă din cap și Louis. Blanchefleur a mea are dreptate. Prea mult te-ai vânturat, Guillaume, și oaste noi nu vrem să-ți dăm...

Guillaume ridică sabia, și toți baronii-nțepenesc, căci nu e la palat vreunul să poată sta-naintea lui.

— Așadar, însăși sora mea e cea care-l împiedică pe Louis să-și facă datoria. Dacă e astfel, va muri...

Louis tremură și se ascunde în spatele unei coloane. La Guillaume nu poate privi. Pe fața lui nu se mai vede decât o cruntă hotărâre de a-i pedepsi pe cei prea lași.

Poate Blanchefleur ar fi murit, poate ar fi pierit și alții sub acea crâncenă mânie, de nu sărea în apărare Aelis cea îmbujorată, copila împăratului. Guillaume o numea Căprioara.

— Unchiule, iart-o! Cădea fata în genunchi înaintea lui. Nu mă lăsa fără de mamă. Adevărat e, ți-a greșit. Dar dacă trebuie să curgă sângele azi, cu orice preț, taie-mi mai bine mie capul.

Și Aelis și-a plecat pe masă capul cu pletele bălaie, lăsându-și gâtul dezvelit.

Nu era fată mai frumoasă, în toată-mpărăția Franței, decât gingașa Aelis. Și toți baronii o-ndrăgeau. Iar cei fără soții n-aveau alt vis decât s-o știe stăpână în castelul lor.

Câți fii de împărați și regi nu au cerut-o pe Aelis! Dar ea vedea numai pe unul. Acela-i însă prea sărman, deși e mai voinic ca toți, și se numește Rainouart.

Acuma Aelis așteaptă ca unchiul ei să-i taie capul.

Împărăteasa a fugit și Louis abia de mai respiră.

Dar Guillaume se înduplecă. O mângâie pe Căprioară și o ridică-ncetinel, privindu-i ochii-nlăcrămați:

— Pentru tine o voi ierta, deși nu merită Blanchefleur...

S-a întâmplat ca-n acea clipă să intre-n sala tronului Aymeri, cu soția lui, și cu ceilalți șase feciori. Și-aflând ei despre ce e vorba, Aymeri a promis astfel:

— Guillaume, eu cel dintâi îți dau cavalerii mei din Narbonne și aurul tot din castel.

— Și noi, au spus cei șase frați, venim cu tine și-ți aducem câți luptători și arme-avem.

Atunci au mai sărit și alții, care stăteau mai la o parte:

— Vă însoțim și noi, Guillaume!

— Dar feciorul lui Charlemagne ce ne-aduce la Aliscans? A stăruit iarăși Guillaume.

Abia de data asta Louis a-nțeles, poate, c-a greșit:

— Îți dau și eu o-ntreagă oaste, arme și bani. Asta îți dau. Dar îți pun câteva condiții. Întâi, să nu mă luați cu voi... Pentru că sunt... Prea prins, cum știți, cu grijile împărăției.

— Nu, nu te luăm, a răs Guillaume. O să ne descurcăm și singuri... Și altceva ce îmi mai ceri?

— Să stai astăzi cu noi la masă. Și să-l sărbătorim cu toții pe Aymeri, pe tatăl vostru, venit aici de la Narbonne...

Guillaume s-a îmblânzit pe loc, auzind despre tatăl său. A făcut semn că se-nvoiește să stea la masă cu Louis și cu împărăteasa.

Împărăteasa s-a întors. I-a cerut lui Guillaume s-o ierte, făgăduindu-i c-o să fie, de-atunci-nainte, soră bună.

Pe Aymeri l-au așezat în capul mesei, cu soția. Lângă el pe Guillaume d'Orange.

Abia pe urmă, lângă ei, s-au așezat Louis și ceilalți.

La coada mesei, părăsit, sta un voinic cu trup uriaș, care era foarte stângaci. Răsturna toate cupele în râsetele celorlalți.

Spre el își tot îndreaptă ochii Aelis, fără încetare, neținând seama de aceia care mereu fac haz de el.

— Cine e tânărul acela? Întreabă Guillaume pe-mpărat, zărind-o iarăși pe Aelis cum îl privește, printre gene, pe chipeșul flăcău uriaș.

— L-am cumpărat, răspunde Louis, de la niște neguțători. Numele lui e Rainouart. Se zice că-i fecior de rege. Dar frații lui, dorind să-i ia moștenirea de la părinți, i-au dat nu știu ce băutură, făcându-l să se amețească, și l-au vândut piraților. Aceștia l-au vândut, de-asemeni, unor neguțători, pe mare.

Și de la ei l-am cumpărat. Are putere fără seamăn. Smulge o casă din pământ. Știindu-l însă prostănac, îl țin doar la bucătărie. Azi abia i-am

îngăduit să intre-n sala de ospăț, însă să stea la coada mesei, pentru că râd mai toți de el. E o povară, crede-mă. 13

— De stă degeaba, dă-mi-l mie, i-l cere contele Guillaume. Doresc să-l iau la bătaie și să-i încerc puterile.

— Ia-l dacă vrei! Mănâncă mult! Se bucură-mpăratul Louis.

— Vrei, tinere, să mergi cu mine la Aliscans? Zice Guillaume.

— Merg, cum să nu, spune uriașul. Poate-am noroc să-i întâlnesc pe-acea care m-au vândut. Am o măciucă pentru ei. Uite-o acolo, răzimată, făcută dintr-un trunchi întreg, legată cu cercuri de fier. Aceasta este arma mea.

Cei de la masă izbucnesc în hohote prelungi de râs.

Numai Guillaume e mulțumit c-are și-un astfel de voinic.

Oastea se strânge. Și pornește întâi și-ntâi către Orange.

Orange-ul a fost pustiit. Din toată fosta-i strălucire n-a mai rămas decât un turn. Turnul cel mare: Gloriete. L-au apărat femeile, conduse de doamna Guiborg.

Totul din preajmă a fost ars. Cioturi de bârne, pietre sparte, cioburi de sticlă-s peste tot. Grădinile-s părăginite. Și păsările au zburat.

Turnul – atâta a scăpat, și asta fiindcă e făcut numai din piatră de granit. Iar înăuntru, la creneluri, au stat femeile-n armuri, cu căști pe cap, și s-au luptat la fel ca și bărbații lor.

Sarazinii, văzând că turnul nu poate fi luat cu asalt, au fost siliți să se retragă din nou până la Aliscans. Acolo se vor întâri, și-or să pornească iar la luptă să-l facă prizonier pe Louis, pe fiul lui Carol cel Mare.

A uitat însă Deramed că mai e viu încă Guillaume.

Și Guillaume poruncește astfel:

— Măine suntem la Aliscans și vom începe bătaia!

— Dar la Orange cine rămâne? Se-ngrijorează Aymeri, uitându-se spre nora sa, care îi e nespus de dragă, fiindcă o știe și vitează, și credincioasă soțului.

— La Orange, să păzească turnul, o să rămână Rainouart. El face cât o-ntreagă oaste, zâmbește contele Guillaume.

Oastea pornește-acum în tropot. Răsună câmpul până-n zări. Praful senalță în văzduh, ca niște nori ce umplu cerul. Guillaume, conducătorul oștii, este în fruntea tuturor. Astăzi se va hotărî lupta dintre francezi și sarazini.

Iată castelul Aliscans. La poalele lui e-ngropat viteazul tânăr între scuturi.

De pe dealul unde-au ajuns, văd marea plină de corăbii. Numărul lor este prea mare, și nu l-ar putea socoti nici birnicii-mpăratului.

Deramed și-a adus alte oști. Sunt turci, persieni și sarazini, și alte cincisprezece neamuri, cu alți vreo douăzeci de regi. Francezii nu sunt nici un sfert. Și, dintre ei, vreo zece mii, cavalerii-mpăratului, văzând mulțimea de corăbii, încep să tremure ca varga.

— O să pierim și noi cu toții, murmură ei înfricoșați, așa cum a murit Vivien.

Contele de Orange se-ntoarce către acești fricoși și spune:

— Suntem în pragul bătăliei. De ea atârână soarta Franței. Cui îi e teamă să se-ntoarcă. Noi o să ne luptăm și singuri.

Fără s-aștepte altă vorbă, aceștia se întorc și fug.

Ceilalți le-aruncă vorbe grele, îi numesc lași și trădători. Numai că frica-i copleșește. Și asta-i face pe fricoși să se zorească și mai tare pe calea ce duce-napoi.

În acest timp, Guillaume începe să rânduiască oștile: cine să meargă înainte, cine să vie după ei, cine să facă legătura. Le cercetează armele. Le dă apoi parolele.

Același lucru se întâmplă și în tabăra sarazină, unde stăpân e Deramed, iar, ajutorul lui, Tiebaut.

Doar cei fricoși gonesc pe cale să se ascundă unde pot.

În drumul lor l-au întâlnit pe preavoinicul Rainouart.

El rămăsese la Orange. Însă nu avea liniște. Doamnei Guiborg i se părea că-l cunoaște pe Rainouart, de undeva, și că-l văzuse foarte de mult, când era mică.

L-a întrebat cine era, dar el nu a vrut să-i răspundă. L-a cerut însă să-i dea voie să nu mai stea ca un trândav pe lângă turnul din Orange, ci să plece la Aliscans ca să-l vegheze pe Guillaume, în timpul marei bătălii.

Doamna Guiborg s-a învoit. Doar mai păzise și-nainte Orange-ul, cu femeile. Să plece deci Rainouart iute, și să-l vegheze pe Guillaume. Ba, la plecare, i-a încins și-o sabie peste mijloc, pe cea mai mare din castel.

Acum, aflând în drumul său pe cavalerii de la curte, Rainouart se înfurie tare, și, dând o dată cu măciuca, doboară patru dintre ei.

— Lașilor! Strigă Rainouart. Ați părăsit oastea franceză? Credeați că ați scăpat de moarte? Dar eu am să vă culc pe toți...!

— Iartă-ne!... Iartă-ne, seniore! Ne întoarcem la Aliscans, și o să fim cei mai viteji... Ne vom lupta-n primele rânduri... Strigă ceilalți, înfricoșați.

— Bine, grăiește Rainouart. Eu o să merg pe urma voastră. Cine va da un pas-napoi să-și ia adio de la viață...

Așa se face că Guillaume văzu deodată pe fugari venind în goană înapoi, cerându-i umiliți iertare și dreptul de a se lupta cu sarazinii, până-la moarte, aflându-se-n primele rânduri.

Guillaume a început să râdă. Oastea întreagă-a râs de ei. Dar nu era timp mult de glumă.

S-a dat semnalul de atac: trei sunete de corn mai lungi, urmate de alte trei scurte.

Tot câmpul s-a înfiorat. Marea a clocotit și ea. Vântul a încetat să sufle.

Soarele s-a-nălțat pe cer, privind cele două mari oști, gata să-nceapă bătălia.

— Montjoie, seniori! A spus Guillaume.

— Montjoie! S-a auzit pe dealul unde era oastea franceză, ca un ecou ce-a răsunat până aproape de Orange.

Scutul cel mare-al lui Guillaume lucea pe deal ca o oglindă și îi orbea pe sarazini. Sabia lui părea de foc.

Primele rânduri se-ntâlnesc. Cad cei dintâi dintre francezi, dar și un val de sarazini.

Francezii se reped din nou. Guillaume își taie-o cale largă, pătrunde între sarazini. Și moartea, care se-arătase miloasă cu năvălitorii, seceră acum cu miile.

Chiar lașii, ce fuseseră întorși de Rainouart la luptă, se dovedesc viteji. Astăzi dușmanul tremură.

— Montjoie! Se-aude peste tot.

Iar Rainouart dă cu măciuca, doborându-i pe călăreți. Caii rămași fără stăpân nechează și o iau la goană.

Rainouart nu se mulțumește. Intră voios și-n apa mării, și răstoarnă, corăbiile, cum ai întoarce niște străchini.

Deramed începe să urle.

— Fugiiiți!... Hai să fugim cu toții!... Cerul ne-a părăsit de tot...

Guillaume și diavolul acesta cu o măciucă-n mână dreaptă ne vor ucide negreșit...

Așa urla și-și smulgea barba:

— Atâta oaste sarazină, și alte douăzeci de neamuri, și-atâția regi căzuți în luptă!... Moartea este la Aliscans, lângă Guillaume și Rainouart, însă ne seceră pe noi...

Și-ntr-adevăr, până la urmă, când sarazinii doborâți au fost zvârliți în apa mării, atât erau de-nghesuți, că se făcuse-un fel de pod.

Franța era din nou salvată.

Guillaume s-a-ntors lângă Guiborg. Rainouart a mărturisit doamnei Guiborg că erau frați. Tatăl lor, rege sarazin, răpise o biată femeie din comitatul de Toulouse. Acea era mama lor. Ca să nu afle acest lucru, fata, de mică a fost dusă la Clariel, fratele vitreg. Și-aici s-a hotărât ca ea să se mărite cu Tiebaut, un soț de arme-al tatălui.

La fel a fost cu Rainouart. Fiindcă avea mamă franceză, frații lui vitregi l-au vândut.

Rainouart, după bătălie, a devenit baron al Franței. Guillaume a pețit pentru el pe Aelis cea drăgăstoasă, pe fiica împăratului, care abia îl aștepta.

La nunta lor au petrecut cei mai vestiți seniori de-atunci, și prinți, și regi, și împărați.

Și-a mai trăit mulți ani Guillaume. Și a luptat încă destul, și l-a avut pe Rainouart alături în orice luptă. De-aceea l-a ales urmaș.

După ce a murit Guiborg, Guillaume a cugetat că-i drept ca să nu se mai bucure nici el de bunurile lumii, când draga lui era-n mormânt.

S-a retras într-un loc pustiu, hrănindu-se numai cu fructe și cu legume, bând doar apă, gândindu-se numai la ea.

— De-acolo – spun legendele – a mai ieșit însă o dată, ca să-l salveze iar pe Louis, de sarazini și de saxoni.

S-a reîntors după aceea în locurile dintre munți, unde-și făcuse o colibă, numai din ramuri de stejari, ca să trăiască-n pustnicie. 14

Iar când a fost să-nchidă ochii, se zice că ar fi șoptit acelor care aflând că e pe moarte s-au grăbit să vină la coliba lui:

— Noi toți murim, dar vreau ca Franța să fie liberă mereu și să nu moară niciodată.

Șoptind cuvintele acestea, el și-a dat ultima suflare.

Și-atunci, poate printr-o ntâmplare, dintr-un hotar în alt hotar, în Franța, cât e ea de mare, au sunat toate clopotele.

Și-așa sunau de tânguios, că mulți au început să plângă.

Vestea s-a răspândit ca vântul: „Guillaume s-a stins. Și-n veci de veci nimeni nu-l va putea uita...!”.

1 Guillaume d'Orange este un personaj istoric, la fel de real ca și Roland, Cidul sau Igor.

După notele lăsate de el însuși pe un act din anul 804, este fiul contelui franc Theodoric și al Audei. (Auda-Oda, la rândul ei, este fiica lui Garol Martel, majordom al statului franc între anii 715-741). Împăratul Carol cel Mare (Charlemagne), căruia Guillaume îi era rudă apropiată, îl numește în anul 790 conte de Toulouse. În această calitate devine unul dintre cei nouă conți însărcinați să administreze regatul Aquitaniei, creat de Carol cel Mare, pentru fiul său Louis. Lui Guillaume i se încredințează apărarea zonei celei mai primejduite de invazia sarazinilor, ca și însăși viața regelui Louis, ce locuia la castelul Narbonnais de Toulouse. (Louis, primul urmaș pe tronul lui Carol cel Mare, este cunoscut în istorie sub numele de împăratul Ludovic cel pios.)

Trei ani mai târziu, în anul 793, Guillaume izbutește, într-adevăr, după lupte grele, și prin mari sacrificii omenești, să oprească atacul armatelor sarazine, care luaseră Narbonne și amenințau orașele Carcassonne și Toulouse, și să salveze astfel Franța. Peste încă doi ani reușește chiar să treacă la contraofensivă. În anul 805 zdrobește puternica rezistență din Munții Pirinei, pătrunde în Spania și cucerește Barcelona. Pe urmele victoriilor lui Guillaume, fiul lui Carol cel Mare, Louis, vine în Spania să primească actul de supunere al regelui musulman, care stăpânise mai înainte Barcelona.

În anul următor, bătrân și ostenit, contele Guillaume se retrage într-o mânăstire, din care se pare că a mai ieșit încă o dată, înainte de moarte, așa cum consemnează legenda, pentru a lua parte la o ultimă acțiune războinică. Moare în 812.

Vitejia lui Guillaume și biruințele dobândite de el împotriva celor ce amenințau libertatea și integritatea Franței au impresionat încă din timpul vieții sale pe oamenii din popor.

Aceștia au văzut, în condițiile de atunci, pe omul care întruchipa o bună parte din aspirațiile lor.

Astfel s-au creat pe seama lui și a vitejiei sale o mulțime de cântece lirico-narative.

Fantezia cântăreților populari a făcut să înflorească din aceste cântece imaginea unui erou care și-a închinat viața apărării hotarelor Franței, în fața atacurilor sarazine.

Mai târziu, cântecele acestea adunate de către poeții cavaleri – trubadurii și truverii – au fost prelucrate în sensul intereselor marilor feudali. În fața epopeii imperiale carolingiene, care-l prezenta pe Carol cel Mare drept cel mai mare apărător al unității, măririi și libertății Franței (din cadrul căreia

face parte și „Cântecul lui Roland”), apare acum marea epopee feudală. Eroul ei este Guillaume. În această epopee, familia imperială – și, mai ales, Louis, primul său moștenitor – este pusă în inferioritate, uneori direct ridiculizată, scoțându-se în evidență, dimpotrivă, vitejia, devotamentul marilor feudali. Se arată că lor li se datorește, într-o mare măsură, înfrângerea musulmanilor invadatori, și deci libertatea și gloria Franței din epoca de la sfârșitul secolului al VIII-lea și începutul celui de-al IX-lea, și se încearcă să se tragă de aici o serie de concluzii înguste, generatoare, în folosul clasei feudale.

Pentru noi, epopeea lui Guillaume d'Orange (figura lui fiind realizată în legendă, ca și aceea a lui Charlemagne, din contopirea faptelor mai multor personaje cu nume asemănătoare), are importanță prin aceea că reflectă, în tot ce are mai valoros, marile și permanentele idealuri populare ale epocii respective, slăvind prin eroul ales principiul libertății și vitejia.

Legenda ne-a fost păstrată în numeroase cântece (aproape douăzeci), majoritatea tipărite în limba franceză și traduse în cele mai importante limbi vest-europene, după textele vechi, originale, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Dintre acestea, un loc deosebit îl ocupă așa-numitul „La Chançon de Willame” (Cântecul lui Guillaume), al cărui manuscris din secolul al XIII-lea a fost descoperit în chip senzațional abia în anul 1903, ca proprietate a bibliofilului englez George Dunn. Manuscrisul se găsește în prezent la British Museum, fiind scris în dialect anglo-normand și cuprinzând un total de 3.553 de versuri asonante.

În alcătuirea lucrării de față s-au folosit textele originale, tipărite, ale „cântecelor” din ciclul lui Guillaume d'Orange, așa cum au fost menționate pe parcurs, o serie de legende populare franceze pe această temă, precum și unele studii și prelucrări, de: Gaston Paris, Marcelle et Georges Huismann, Joseph Bédier, Ferdinand Lot, M. Ph. Aug. Becker, A.

Jeanroy, Paul Tuffrau etc.

2 Titlul de baron, în ierarhia nobiliară franceză, este mai mic decât acela de conte și mai mare decât cel de cavaler. Totuși, nobilii de la curtea lui Charlemagne, a lui Ludovic piosul și a celorlalți monarhi feudali care le-au urmat, sunt numiți de obicei, în cântece, cavaleri, dar cel mai des baroni. Paul Tuffrau (în opera citată mai sus) precizează: „Guillaume d'Orange a fost marele baron, după cum Charlemagne a fost marele împărat”.

3 Domeniul dat în stăpânire de un împărat, rege sau mare senior, vasalului său, cu obligația ca vasalul să-l ajute la vreme de război, se numea, în orânduirea feudală, fief.

4 Aceste amănunte legendare, aflate în cântecele și povestirile în proză despre copilăria și tinerețea lui Guillaume sunt, în cea mai mare parte, produsul fanteziei trubadurești, adevăratele date biografice fiind redată de noi mai sus.

5 În cântecul „Les enfances Guillaume” se arată că Orable (sau Oriabel) l-ar fi îndrăgit pe Guillaume fără să-l vadă, doar auzind despre vitejia lui. Ni s-a părut însă mai plauzibilă – pentru cititorul de astăzi – versiunea orală franceză a legendei, după care sora lui Clariel (sau Clariaus) l-ar fi văzut pe Guillaume de pe zidurile Orange-ului, și astfel s-ar fi îndrăgostit de el.

6 Cântecele medievale franceze fac adeseori aluzii la spiritul de dreptate pe care trebuie să-l dovedească cei puternici față de popor.

7 În acest capitol al povestirii, se pot observa multe puncte comune între trăsăturile și întâmplările lui Guillaume cu acelea ale Cidului. Ca și eroul spaniol, Guillaume este nedreptățit de monarh și pleacă să-și cucerească singur fiefurile de la sarazini. Dar, tot ca și Cidul, feudalul francez rămâne credincios suzeranului său – așa cum cerea pe atunci morala cavaleriească – cu toate că-l disprețuia.

8 Ca în toate legendele evului mediu, și – de altfel – ca în toate cele din antichitate, cântăreții au creat o mulțime de versiuni, ale căror date se bat uneori cap în cap. Baza episodului luării Orangelui se găsește, desigur, în cântecul cu același nume: „Chanson de la Prise d'Orange”. Dar în unele legende Orange-ul este cucerit ca și Nâmes-ul, Guillaume prefăcându-se că este negustor – și abia atunci dobândește și calul Baucent. În această versiune, tatăl lui Clariel murise de mult, spânzurat de Aymeri la Narbonne. De asemeni, Vivien nu este schimbat cu tatăl său, Garin, la Orange, ci la Luiserne. De aceea, la Nâmes, la Guillaume, nu vine Vivien, ci un alt cavaler evadat. Iar Vivien are o serie de aventuri, ajunge în mâinile piraților, de unde scapă, își alcătuiește o armată și luptă și el contra sarazinilor.

Contradicțiile de acest gen – destul de numeroase, atât în textele originale, cât și în diferitele studii și prelucrări care au fost consultate – am încercat să le rezolvăm prin ponderea acordată celor mai cunoscute forme orale.

9 Numele dat de cântăreți, în legendă, soției lui Guillaume – Guiborc sau Guiborg – provine din cel istoric, real: Vuitburgh. Cântăreții au mai născocit, ca să înfrumusețeze legenda, despre Guillaume, că Vuitburgh-Guiborg nu era o prințesă francă, ci una arabă, al cărei nume ar fi fost Orable sau Oriabel. În acest fel, căsătoria lui Guillaume a căpătat și ea un caracter aventuros, oarecum romantic, ca de altfel tot episodul cu cucerirea Orange-ului.

Într-unele din variantele legendei, nunta lui Guillaume are loc înainte de sosirea lui Tiebaut, într-altele, dimpotrivă, abia după înfruntarea pe care Guiborg o face regelui sarazin din Spania.

10 Tinerii care urmau să fie armați își dovedeau mai întâi bărbăția, participând încă din adolescență la o serie de lupte, unde deprindeau temeinic meșteșugul armelor. Numai aceștia, numiți „bacheliers”, puteau deveni apoi cavaleri.

11 În ce privește plaja de la Aliscans, numită și L'Archamp sau Larchamp, nici istoricii, nici geografii, nici literații nu s-au putut pune încă de acord întru totul, ca în cazul Roncevaux-ului. Trebuie să fi fost vreo bătălie, undeva, pe vreun țărm de mare, a cărei 166 amintire – bineînțeles mult înflorită cu vremea – să fi fost păstrată de cântăreți. În ce privește poziția geografică a plajei de la Aliscans s-a presupus că ar putea să fie sau pe coasta Spaniei, pe lângă Barcelona, sau la Oceanul Atlantic, cam prin locul Bordeaux-ului de astăzi, dar cel mai probabil pare că „gesta” se referă la partea de miazăzi a Franței, în zona orașului Arles. În orice caz, bătălia –

pregătită poetic cu meșteșug, de către cântăreți, în „Chanson de la Chevalerie Vivien”, și desfășurată larg în poemul „Aliscans” – urmărește să creeze un fel de paralelă eroică între Roland și Vivien. Ca și Roland, Vivien nu cheamă pe unchiul său în ajutor decât în ultima instanță. Și, tot ca Roland, Vivien moare pe câmpul de luptă, sacrificându-și tânăra lui viață pentru patria amenințată de dușmani.

12 Scena legendară a sosirii lui Guillaume la castelul Orange se aseamănă întrucâtva cu aceea a reîntoarcerii lui Ștefan cel Mare la cetatea Neamțului, cântată în poezia epică de poetul Dimitrie Bolintineanu. În majoritatea cântecelor franceze, soția lui Guillaume nu-l primește în castel, până ce acesta nu obține mai întâi o biruință împotriva unei armate sarazine, care ducea cu ea niște prizonieri francezi.

13 Ca și alte figuri asemănătoare din folclorul românesc și universal, Rainouart apare la început ca un prostănac, de care râd toți, și care este așezat la coada mesei. Mai târziu el își va arăta calitățile și va deveni urmașul lui Guillaume. În „Chanson de Rainouart” sunt încă multe alte episoade, unele pline de umor popular francez. Multe cântece îl arată pe Rainouart drept fiu al regelui Deramed sau Desrame, căsătorit cu o femeie franceză răpită, prin care se justifică bunele lui sentimente față de Franța.

14 Ultimele legendare înâmplări din viața lui Guillaume d'Orange sunt povestite în „Chanson du Moniage Guillaume”. În legendă, Guillaume se retrage întâi la mănăstirea din Aniane, apoi întemeiază, alături de orașul Montpellier, sihăstria care se va numi mai târziu: „SaintGuilhem-du-Desert” – Sfântul Guillaume din Pustiu.

Gudrun.

Orabia plutea pe Rin, în jos, spre Marea Nordului. Se auzea muget de valuri.

C Cântecul despre Sigfrid se sfârșise.

— Frumoase sunt legendele cu înâmplări de pe uscat, glăsui un neguțator cu-o față mare, roșie. Dar mie, unul – vă spun drept – îmi plac mai mult acelea-n care se-amintesc fapte din vechime, trăite-n largurile mării...

— Poate unde călătorim atâta cu corăbiile!... Adăugă alt neguțator.

— Și noi am vrea să auzim acum povești din lumea mării, rostiră mai mulți marinari. 1

— De se-nvoiește-naltul oaspe, care se află-aici pe punte, alături de suita sa – atâția prea cinstiți vasali – noi am putea să vă cântăm despre fermecătoarea Gudrun, 2 au răspuns minesengerii.

Baronul își mișcă panașul, în semn că el se învoiește. Și cavalerii-ncuviințară:

— Puteți cânta! Vă ascultăm...

— Cântați-ne, vă ascultăm! Ziseră și neguțatorii.

— Ne vor cânta și despre Gudrun, strigară ceilalți călători, nestăpânindu-și bucuria.

Apoi se făcu liniște. Și, în acordurile rottei, se-ncepu cântecul străvechi.

Tinerii amintiră-ntâi că peste apele din nord vântul se-abate deseori.

Marea vuieste din adânc, sub ghearele furtunilor.

Bărbații din aceste locuri sunt înalți, aspri și vânjoși. Vorbesc puțin. Dar armele le poartă-adesea-n bătlaii, și nu se îngrozesc de mare, nici când ea se învâlburează, izbindu-se de stânci, urlând, nici când pe fața ei se văd corăbii pline de dușmani, cu sulile scânteind, plutind spre porturile lor. Pentru că ei nu știu ce-i teama de coasa nemiloasei morți.

Și totuși, pe aceste țărmuri creșteau copile mlădioase, cu ochii limpezi azurii, frumoase – cum spuneau poezii – ca Frija cea cu păr de aur, soața puternicului Odin, stăpânul zeilor germani.

Iar dintre toate-aceste fete, cea mai gingașă a fost Gudrun, fiica lui Hetel cel bătrân, regele hegelingilor, care-a domnit în Matelana. 3

Și, cât era ziua de mare, Gudrun gonea cu calul său, ca o walkirie, pe țărmuri, sau prin vâlcele, sau pe munți. O-nsoțea doar o prietenă, blânda fecioară Hildeburg, copila unui prinț danez, care căzuse într-o luptă. Fiind orfană, își aflate în Matelana adăpost, de când era încă micuță. Aici crescuse lângă Gudrun și lângă fratele ei Ortwin, pe care-i socotea drept frați. Se zbenguiseră-mpreună toți trei în Marea Nordului. Și se-avântaseră în valuri, 164 râzând de furia apelor. Sau călăriseră pe caii, repezi ca vântul ai lui Hetel. Și Wate, căpitanul oastei, îi învățase să se lupte cu sabia, arcul sau lancea.

Numai că, iată, crescuseră cu toții mari. Ortwin era flăcău în lege. Și dintr-o dată se simțise sfielnic lângă Hildeburg. Gudrun râdea când o vedea pe Hildeburg cum se roșește, când Ortwin o poftea la danț. Dar și ea se simțea mai altfel. Căta spre zări și suspina, și aștepta să se ivească, din ceața mării, cineva pe care încă nu-l aflate. Alteori îi venea să plângă. Ombrățișa pe Hildeburg, prietena dragă, și-i spunea:

— O, Hildeburg, simt o durere că îmi străpunge inima. Nu înțeleg nici eu de ce... O presimțire grea m-apasă... Ce-o să se-ntâmple-n viitor?

Era rândul lui Hildeburg să râdă de tristețea ei. Dar grabnic se risipea totul. Încălecau din nou pe cai, și-n goana mare tropoteau către castelul-nalt, de piatră, unde în fiecare seară cântau poezi rătăcitori – cum îi plăcea regelui Hetel.

Fetele se înfiorau când auzeau cum răzbunase mândra Crimhilda de la Worms moartea iubitului ei soț.

— Cât l-a-ndrăgit! Îi șoptea Gudrun prietenei sale Hildeburg.

Și Hildeburg se-mpurpura, cătând spre Ortwin, ce era acum și el între bărbați, purtând o sabie la brâu, sorbind din cupă hidromel.

Iar cântăreții, după ce stăteau câtăva vreme-n Matelana, plecau pe cale, mai departe, purtând pe umăr, agățată, rota, sau fidelul sau harpa. 4

Se îndreptau spre-alte castele. Și-acolo-aceștia povesteau că se găsesc la Matelana două fecioare minunate. Una e Hildeburg, daneza. Pare c-a îndrăgit-o Ortwin și că-i va fi noră lui Hetel.

Cealaltă se numește Gudrun și e copila regelui. Când râde ea, socoți că sună toți clopoștii de argint ce-i poartă Frija pe veșminte. Ochii ei sunt tulburători. Sub vânturile aprige cresc florile arareori. Dar iată că pe stâncile și în nisipul Matelanei a răsărit un trandafir, cum nu s-a mai văzut nicicând în țările de miazănoapte.

Așa o cântau pe prințesă poezii cavaleri, în versuri. Și cântecele lor zburau pe aripile vântului, până în locurile unde părăntu-și are căpătâiul și începe domnia gheței.

Curând, nu era loc pe lume să nu se fi aflat de Gudrun și frumusețea-i fără seamăn, de darurile ei alese, ca: bunătatea, graiul dulce, inima-i dreaptă și curată. Și-n cântec nu-i mai spuneau Gudrun, copilei de la Matelana, ci Trandafirul Nordului.

Aflându-se acestea toate, au început să se ivească pe țărmurile Matelanei corăbiile cu pețitori.

Și primul s-a înfățișat vestitul rege din Morlanda, 5 un tânăr-nalt și încruntat, cu-o-nfățișare maiestuoasă, înveșmântat numai în aur și-nconjurat de cavaleri cu haine scumpe, de mătase, peste armurile de fier.

Purta tot numele de Sigfrid, ca și viteazul de la Xanten, dar nu era bălai ca el. Ci avea pletele și barba roșii ca purpuriul serii.

Era însă bogat, puternic, și dobândea tot ce-și dorea, cu brațul și cu sabia.

În țara sa erau copile frumoase cum sunt florile. Dar auzise că se află, pe coasta hegelingilor, un trandafir atât de mândru, că nu era altul la fel.

Și-a hotărât să-l aibă el, să-l răsădească în Morlanda, ca să-l desfete-n ceasurile când se-ntorcea de la război.

Cu trei corăbii s-a dus Sigfrid și a cerut-o de soție pe Gudrun, tatălui său Hetel, spunând că-n schimb o să-l ajute pe rege oricând va voi ca să se lupte cu dușmanii sau să-și apere Matelana.

Hetel se bucura să aibă de partea lui un prinț ca Sigfrid.

Însă regina, doamna Hilda, s-a-mpotrivit, n-a vrut ca Gudrun să ia pe umerii ei fragezi, prea timpuriu, o căsnicie. Și Hetel a încuviințat aceste gânduri ale Hildei.

— Mai treacă doi, poate trei ani, și vom mai sta atunci de vorbă, spusese Hetel, la sfârșit.

Sigfrid, regele din Morlanda, se încruntase auzind un răspuns care nu-l dorea.

— Bine, să fie precum spuneți. Însă nicicând n-aș vrea să aflu că vreun alt prinț s-ar bucura să aibă trecere mai multă în fața voastră, rege Hetel!

Grăise Sigfrid, mohorât.

— Nu. De-asta să nu aveți grijă, i-a dat răspuns regele Hetel.

Și Sigfrid s-a întors acasă. Însă-nainte de-a pleca s-a îngrijit ca să-i rămână un credincios în Matelana.

El trebuia să înștiințeze pe tânărul rege-al Morlandei de tot ce se-ntâmpla-n castel.

După corăbiile lui Sigfrid au poposit și altele în largul port al Matelanei.

Într-un amurg s-a arătat un vas cu pânze, dintre cețuri. Vasul s-a îndreptat spre port. Străjerii l-au văzut din turlă. Oștenii au sărit la țărm, cu lăncile, să stea de pază.

Însă din vas s-a coborât un cavaler cărunt și mândru, într-o mantie de mătase. A spus că el este trimisul stăpânului din Niderlanda.

Regele său, tânărul Herwig, 6 întreabă pe regele Hetel dacă poate veni ca oaspe, în Matelana, în trei zile.

Lui Hetel i-a plăcut că Herwig are purtări cavalierești. Și l-a poftit să-i viziteze castelul oricând va voi.

Într-adevăr, peste trei zile, corăbiile din Niderlanda s-au arătat la orizont.

Pluteau ca niște lebede, mari, albe și puțin greoaie, având sus, pe catarg, emblema regatului din Niderlanda – un mistreț negru, cu colți mari.

Pe plaja mării se-adunase curtea lui Hetel să-i primească. Și de pe stânci privea mulțimea. Iar din castel – la o fereastră – vegheau Gudrun și Hildeburg.

Primul vas care a sosit a fost acela al lui Herwig.

Frumos tânăr mai era Herwig! Cu umeri largi, mijloc; subțire, sprinten, voinic și mlădios.

Sabia îi bătea pământul.

S-au îndreptat către castel, pe drumul pietruit cu lespezi.

Însă, în vreme ce urcau, Hetel a observat că Herwig și cavalerii Niderlandei nu poartă mantii prețioase, nu au nici zale de argint, iară mânerelor, la săbii, nu sunt bătute-n pietre scumpe, ci le sunt simple, de oțel.

Știa că regele-i sărac, dar cât e de sărac văzuse abia în acea zi, avându-l în vizită la Matelana.

L-a ospetit totuși pe Herwig cu cinste, ca pe orice rege.

Dar tânărul nu avea tihnă. Dorea s-o vadă pe Gudrun.

Și s-a-ntâmplat ca într-o zi să se găsească pe o bancă, într-una din grădinile castelului din Matelana. Șezând, visând, a auzit o voce caldă de fecioară cântând un cântec de demult. S-a ridicat, s-a furișat, și pe-o terasă a văzut-o pe Gudrun lângă colivii. Își hrănea păsărelele.

Poate chemată de privirea regelui Herwig, s-a întors.

Și, dintr-o dată, ochii lui albaștri și străbătători au întâlnit ochii Gudruniei. Din acea clipă, cât se spune, Gudrun l-a îndrăgit pe Herwig, care venea din Niderlanda – precum venise altădată Sigfrid la draga lui Crimhilda.

Herwig atunci și-a făcut vânt, și-a sărit zidul, pe terasă.

A-ngenunchiat în fața ei, scoțându-și sabia de la brâu și atingând cu ea pământul, semn de supunere deplină.

L-a sărutat mâna copilei și apoi i-a rostit așa:

— Gudrun, mă-nchin în fața ta. Ești mai frumoasă și mai albă decât au rostit cântăreții. Nici soarele, când se revarsă în zorii zilei, peste mare, nu e ca tine de bălai. Inima-mi s-ar opri să bată, de nu ai vrea să-mi fii soție, tu, Trandafir al Nordului.

Gudrun, simțindu-i sărutarea pe mâna dreaptă, a pălit. Iar inima-i bătea nebună, într-un vârtej amețitor. Și îi venea parcă să strige: El este cel mult așteptat. O!... Herwig, fii bine venit!

A doua zi s-au revăzut. S-au revăzut și-a treia zi, și alte multe seri în șir. Ba, într-o seară, tânărul i-a pus în deget un inel. Gudrun a sărutat inelul; l-a ascuns într-un vâl subțire. Și vâlul l-a vârât în sân. Și-apoi, într-una dintre zile, Herwig și-a luat inima-n dinți și i-a cerut regelui Hetel să-i dea mâna copilei

sale. Însă acesta i-a răspuns că Sigfrid, regele Morlandei, a fost cel dintâi pețitor. I-a făcut o făgăduială. El nu-și poate călca cuvântul.

Iar fata-i și prea tânără.

Tuturor le plăcuse Herwig, numai că era prea sărac, și ei doreau pentru prințesă un regat mare și puternic...

De-aceea Hetel l-a ndemnat să se întoarcă-n Niderlanda, altă soție să-și găsească, uitând-o pe Gudrun a lui.

Cuprins de prea mare mânie, s-a-ntors Herwig în Niderlanda. Nu îi mai trebuia nici hrană, nici somn sau vreo petrecere. Doar cântece mai asculta, rostite lin de minesengeri. Și sunetele unei rotte îi aduceau lacrimi în ochi, fiindcă îi aminteau de ceasul când dăruise dragei sale inelul și o sărutase.

Totuși a încercat s-o uite, și a plecat în bătălii, pe tot întinsul mărilor.

Și pretutindeni căuta moartea; însă moartea îl ocolea. Și dorul îi creștea într-una.

Curtenii chibzuiseră să îl însoare cu prințese care de care mai frumoase. Dar el pe Gudrun o iubea și o vedea mereu-nainte-i, fie plimbându-se-n grădina castelului din Matelana, fie în ziua despărțirii, când ea își flutura năframa de pe turnul cel mai înalt, părând un porumbel de nea, ce se topea încet în soare.

Numai că-n timp ce el lupta, voind s-o uite pe copilă, la Matelana a sosit alt prinț și mai din miazănoapte.

Era fiul regelui Ludwig din Nordlanda cea friguroasă, 7 și purta numele de Hartmut. 8

Odinioară, pe când Hilda era tânără și frumoasă, regele Hagen, tatăl ei, l-avea pe Ludwig ca vasal. Nordlanda era socotită ca zestrea tinerei prințese.

Însă Ludwig s-a răzvrătit, nu a mai vrut să-l recunoască drept suzeran pe tatăl Hildei, și și-a călcat astfel credința față de regele Irlandei.

Din zestrea Hildei s-a pierdut această țară de la nord. Însă nici Hilda, și nici Hetel, căruia ea în tinerețe îi fermecase inima și îl făcuse s-o răpească, nu se-mpăcau cu acest gând. Îl socoteau pe cruntul Ludwig tot un vasal, ca-n alte vremi. Și iată că acum feciorul lui Ludwig cel necredincios plecase cu corăbiile să ceară în căsătorie pe fata Hildei și-a lui Hetel, pe Trandafirul Nordului.

La drept vorbind, regele Ludwig nu l-ar fi îndemnat prea mult pe fiul său Hartmut să plece. Cugetul lui nu-i prea da pace că își călcase jurământul față de Hagen, tatăl Hildei. Dar soața lui, reaua Gerlinda, îl atâța neconținut:

— Normanzii, spunea ea lui Hartmut, sunt astăzi regii mărilor. Ludwig e rege peste regi. Și dacă Gudrun e atâta de chipeșă, precum se spune, ea trebuie să fie-a ta...

Hartmut deci a plecat s-o ceară pe Gudrun tatălui ei, Hetel, regele hegelingilor.

Ajuns însă la Matelana, s-a dat drept doar un prinț saxon, venit într-o călătorie cu o suită nu prea mare, de doisprezece cavaleri.

Hartmut era înalt ca bradul. Mergea cu pasul legănat, cum merg pe punte marinarii. Avea o față măslinie, arsă de vânturile mării. Era chipeș la-nfățișare. Rar fată care să-l zărească, să nu suspine după el. E drept că

inspira și teamă. Pentru că Hartmut ținea veșnic mâna pe garda săbiei, din cingătoarea lui de aur. Se mânia din te miri ce, și-ntr-o clipă zbura capul celui cu care se certa.

Obişnuit numai cu lupta, căta bănuitor în preajmă, ca nu cumva să îl lovească vreun duşman neaşteptat.

În război era nemilos, şi vai de țara sau castelul unde lovea Hartmut cu oastea. Rareori rămânea vreo casă nearsă şi nejefuită, rareori rămâneau oamenii vii.

Acesta era peştorul Hartmut din țara Nordului. Şi el a cumpărat o slugă ca să-i arate, pe furie, pe Gudrun, cât e de frumoasă.

Şi ce-o dorise pân-atuncea pe principesa Matelanei, dar ce-a dorit-o mai târziu, după ce-a izbutit s-o vadă!

Atunci s-a-nfăţişat lui Hetel şi Hildei sale, aducând din pântecul corăbiei daruri în aur şi argint, stofe şi pietre preţioase, mărturisind şi cine e.

— Eu sunt fiul regelui Ludwig, a spus el plin de curtenie. Între regatul Nordului şi cel al hegelingilor e duşmănie de mult timp. N-aţi vrea să se încheie pacea? Iată, eu mă ofer chezaş. Daţi-mi pe fiica voastră, Gudrun....

Noi amândoi vom stăpâni, cândva, cele două regate unite bine-ntr-un mănunchi.

Hilda nu l-a lăsat pe Hartmut să-şi termine cuvintele:

— E vreme multă, a spus ea, de când Ludwig, vasalul nostru, a-ntârziat să ne trimită omagiul său şi darurile. Întoarce-te la tatăl tău şi spune-i că noi aşteptăm tributul încă neplătit mai mult de douăzeci de ani...

Hartmut era un prinţ puternic, crud, ne-ntrecut în băătăie, dar nu lipsit de-nţelepciune. S-a stăpânit şi a urmat:

— Voi spune tatălui meu totul... Dar vă întreb încă o dată: primiţi ca Gudrun...?

Însă Hilda se şi sculase de pe tron şi se pornise spre cămări, lăsând pe Hartmut în mijlocul neterminatei cuvântări.

Hetel s-a ridicat şi el:

— Nu, Hartmut, i-a grăit la rândul-i, pe Gudrun n-o vom da ca pradă normanzilor, de bună voie...

N-a mai avut Hartmut ce face. Şi-a strâns în grabă cavalerii, s-a suit pe corabie, pornind spre Țara Nordului.

Negru de-atâta supărare, Hartmut s-a-ntors în țara sa, şi s-a jurat că nu va trece prea multă vreme şi, cu oastea, îl va smulge din Matelana pe Trandafirul Nordului.

— Cu sila o să facă nuntă, cum voiesc eu, a strigat Hartmut în faţa cavalerilor. Gudrun trebuie să fie-a mea...!

Au trecut astfel şase luni. Şi regele din Niderlanda, frumosul Herwig, dându-şi seama că n-o poate uita pe Gudrun, a hotărât s-o cucerească în luptă dreaptă, sau să moară.

Şi-a pregătit corăbiile cu trei sute de cavaleri şi au pornit spre Matelana, având la proră steaguri negre, în semn că vin cu armele şi sunt gata pentru război. Din largul mării i-a strigat regelui hegelingilor, care era urcat pe ziduri cu luptătorii Matelanei:

— De nu mi-o dai de bună voie, pe Gudrun, astăzi, de soție, fii gata să ne înfruntăm...!

Regele Hetel i-a răspuns:

— Să hotărască armele...!

Și trâmbițele au sunat. Iar cavalerii lui de fier, în frunte cu bătrânul Wate, s-au repezit să-ntâmpine pe regele din Niderlanda.

Pe-aceleași țărmuri, unde Herwig i se plecase dragei sale, acum suna vaierul morții și săbiile se ciocneau. Dar cavalerii Niderlandei, deși erau mult mai săraci, erau mai încercați în lupte. Oastea lui Hetel da-napoi.

Ortwin căzuse prizonier. Sângele șiroia pe țărm.

Și-atunci... Atunci s-a arătat în mijlocul oștenilor, alergând fără nici o teamă, albă, ca o zeiță-a păcii și-a înțelegerii-ntre oameni, fecioara cea neprihănită, fiica regelui Matelanei.

Lăncile se loveau cu scrâșnet. Și săbiile se ciocneau, făcând un zăngănit năprasnic.

Ea alerga printre oșteni, vârându-se unde era măcelul mai înverșunat, fluturând o năframă albă.

— Pace! Le striga tuturor. Nu mai loviți. Gândiți-vă că ați fost prieteni altădată, că ați stat la aceeași masă și-ați ciocnit cupele de vin. Pentru ce să vă omorâți? Pentru ce vă priviți cu ură?... Mai bine amintiți-vă câte văduve vor rămâne și câți oameni schilozi vor fi. Câți prunci vor plânge după tată.

Câtă durere, câte lacrimi, câte suspine s-or isca în urma războirii voastre.

— Ferește-te! Îi striga Hetel. Ce cauți aici, copila mea?

— Pacea o caut, iubite tată! Pacea-ntre voi, asta doresc. Căci lumea nu-i orânduită ca oamenii să se sfâșie și să își verse sângele, ca fiarele fără de cuget...

Pe-ncetul sunetul cel aspru al armelor se potolea. 9

— De vreți o victimă a urii, uite, loviți-mă pe mine. Dar cruțați celelalte fiice, și fii, și văduve, și mame, de jalea care va urma.

— Herwig, strigă apoi Gudrun, apropiindu-se de-acela care venise cu război. Hai! Domolește-ți supărarea și-ntinde-o mână prietenească regelui Hetel, tatăl meu. 10

Herwig și Hetel ascultară. Își întinseră mâinile, și amândoi se-mbrățișară. Și în acea clipită plaja păru o mare pe furtună. Astfel de strigăte țâșniră din piepturile celor care până atunci se omorau.

— Trăiască preabuna prințesă! Trăiască Gudrun! Se-auzea.

Femeile plâneau pe ziduri, de bucurie că vedeau săbiile iar vârâte-n teacă. Copiii alergau la porți, se aruncau în brațele părinților scăpați de moarte. Și cei care luptaseră până atunci cu-nverșunare își strâneau mâinile, zâmbind.

Ortwin a fost eliberat. Răniții-n grabă oblojiți. Morții culeși și duși la groapă.

Apoi stăpânul Matelanei a dat de veste tuturor că-n timp de două săptămîni Gudrun o să se logodească, și-n două luni va face nunta cu regele din Niderlanda.

Uralele au izbucnit, și s-au pornit către castel.

Și iată c-a sosit și ceasul logodnei, cel mult așteptat...!

Herwig credea și nu credea că stă cu draga lui alături, mână în mână, gând în gând, și-așa vor sta pe totdeauna.

Hetel tocmai se ridicase să le ureze fiicei sale și regelui de Niderlanda zile senine, fericite și dragoste neîntinată. Ținea o cupă grea, de aur, plină cu vin, în mâna dreaptă. Și apucase să rostească.

— Fiți fericiți, Gudrun și Herwig... Când, dintr-o dată, de afară, s-au auzit glasuri de spaimă.

Doi cavaleri din Niderlanda veniseră la Matelana, ca să aducă-o veste neagră iubitului lor stăpân Herwig.

Sigfrid, regele din Morlanda, cel dintâi dintre pețitorii la mâna albă a Gudrunei – căruia Hetel îi dăduse, cândva, și unele speranțe – se mâniase-ngrozitor. Aflase că viteazul Herwig o va avea el de soție. Și, însetat de răzbunare, știind că Herwig nu-i acasă, se năpustise-n Niderlanda, arzându-i țara, jefuind-o.

Auzind vestea asta Hetel a pus la loc pe masă cupa. Gudrun a început să plângă. Herwig s-a ridicat din jilț. Și-a îmbrățișat logodnica și i-a rostit înflăcărat:

— Gudrun, mă duc să-mi apăr țara năpăstuită de dușmani. Regele Sigfrid de Morlanda, din gelozie pentru tine, a săvârșit această crimă.

— Te voi urma și eu curând, a glăsuț regele Hetel. Ți ești logodnic fetei mele, îmi ești ca fiu... Voi porunci să se armeze întreaga flotă-a Matelanei.

Wate se va-ngriji de tot. Și vom porni-n câteva zile spre țara ta, s-o apărăm.

Ortwin a cerut învoirea de a pleca și el la luptă, alături de tatăl său și de logodnicul Gudrunei.

După ce Herwig a plecat, Hetel s-a pregătit de drum. Corăbiile au fost încărcate cu arme, cai de soi, bucate... Și în trei zile au pornit, conduse de bătrânul Wate, spre țărmurile Niderlandei.

Au plutit ei ce-au tot plutit pe mările însingurate, și au ajuns de la o vreme. Țărmul era tot pustit. Tabăra regelui Morlandei se-afla pe-o coastă, lângă locul unde se înălța castelul. Vasele lui se legăneau, prinse cu lanțuri, lângă mal.

Mult mai încolo, bine-ascunse după o stâncă, se găseau corăbiile regelui Herwig.

El încercase să dea lupta cu oștile regelui Sigfrid, dar având cavaleri puțini nu izbutise să-l înfringă și să-l alunge de pe țărm.

Țara era întreagă arsă. Iară castelul sfărâmat. Ferestrele și ușile se clătinau, desprinses-n vânt.

Venind și Hetel, bătlia a re-nceput cu toată furia, pe mare, ca și pe uscat.

— Luptați! Striga tânărul Herwig, cetelor lui de cavaleri. Doborâți-i fără cruțare pe-aceia care au dat foc căminelor în lipsa noastră.

— Luptați! Îi îndemna și Hetel pe cavalerii Matelanei. Am venit ca să răzbunăm pe ginerele nostru, Herwig.

— Luptați! Striga la rându-i Sigfrid. Am fost dezonorat ca rege. Și am pierdut-o pe frumoasa copilă de la Matelana. Herwig și Hetel să-mi plătească.

Și s-au luptat ei multă vreme. În băătălia cea cumplită corăbiile s-au aprins. Vântul bătea din răsărit și întetea rugul imens, ce strălucea până departe, pe suprafața apelor.

Din toată flota morlandeză, ca și din cea a Matelanei, și-a Niderlandei, s-au ales numai câteva cioturi negre și răvășite printre valuri, și-o mână de cenușă albă, pe care-a spulberat-o vântul și-au înghițit-o apele.

Nici zece ani de-atunci-nainte nu mai puteau fi de ajuns ca toate-aceste trei regate, învrăjbite de război, să își refacă flotele.

— Ce nebunie sunt trufia și vrajba oarbă dintre regi, zicea poetul minesenger, căci moartea hădă, sărăcia și deznădejdea le-nsoțesc...!

Cum povesteam, trei regi erau atunci pe țărm, cu ostile, câte scăpaseră din valuri. Nici Sigfrid nu putea să plece, să mai ajungă în Morlanda. Nici Hetel și cu fiul său, tânărul Ortwin, nu aveau cum să se-ntoarcă-n Matelana. Iar Herwig, regele logodnic, nu era-n stare să-i ajute. Nu-i rămăsese nici o barcă. Nu avusese-o flotă mare nici înainte de război. Acum n-o mai avea de loc.

Trecuseră câteva zile. Răbdau din greu de frig, de foame. Luptele nu mai încetau. Pe când se frământau cu toții, neștiind ce-ar putea să facă, pe mare s-a văzut o barcă. Barca a acostat la țărm. Din ea s-a coborât un crainic, venit tocmai din Matelana.

Cerul să fi căzut pe Hetel, și nu l-ar fi lovit mai rău, decât vestea-nspăimântătoare pe care i-a adus-o solul.

De cum plecaseră la luptă regele Hetel și cu Ortwin, cineva, nu se știa cine, dar o iscoadă-n orice caz – a dat de știre în Nordlanda.

La-ndemnurile soaței sale, Ludwig și-a și strâns cetele:

— Așadar, a venit momentul!... A glăsuț spre cavaleri. În Matelana nu e nimeni, care s-o poată apăra. Hetel – când fiul nostru Hartmut i-a pețit-o pe fata lui – ne-a rostit vorbe de ocară. Iar Hilda încă și mai și. A spus că noi suntem prădalnici... Suntem pirați, a vrut să spună. Să-i arătăm, dar, ce putem, bătrânului preatrufaș, Hetel. Iar Hilda mi-a cerut tribut. Hai să-i plătim; dar cum știm noi!

Gerlinda-i ațâța mai rău pe Ludwig și pe fiul său:

— Duceți-vă! Veniți cu Gudrun! Și ardeți toată Matelana. Să-i frigeți inima reginei care-a-ndrăznit să ne înfrunte.

Și, numai în puține zile, Ludwig și Hartmut, cu normanzii, pe corăbii, având la proră capete mari, verzi, de balauri, au și ajuns în Matelana.

Ca fiarele s-au repezit, arzând pământul Matelanei. Nu se vedea în toată zarea decât pojarul caselor. Și nu se auzeau decât plânsete, vaiet și suspin.

Corăbiile normanzilor, pline de-atâtea avuții, te miri că nu se scufundau. Ba mai urcaseră-n corăbii și cele mai frumoase fete de pe pământul Matelanei.

Și între ele se afla și Gudrun cea fermecătoare.

— Pe Gudrun? Mi-au luat-o pe Gudrun? Striga bătrânul rege Hetel.

— Și-au luat-o și pe Hildeburg? A tresărit cu spaimă Ortwin.

— Da, da, le-au luat pe amândouă. Au luat și-alte șaiszeci de fete, îi încredința crainicul. Nici nu pot povesti durerea ce-a bântuit în Matelana.

Mamele hohoteau pe țărm și își smulgeau cosițele văzând pe fiicele lor dragi pierdute pentru totdeauna în cețurile nordului... Și însăși buna doamnă Hilda s-a târât la picioarele regelui Ludwig din Nordlanda, rugându-l să ia orice vrea din Matelana, dar să-i lase pe dulcea sa copilă, Gudrun. Ludwig, cu inima de gheață, a dat răspuns că doamna Hilda l-a socotit cândva vasal.

Și-o suzerană nu se cade să se târască în țărană, în fața unui biet vasal, ba să-i mai ceară și favoruri.

— Dar Hartmut? Hartmut ce-a făcut, când mi-a răpit logodnica?... Cum s-a purtat el cu Gudrun? Îl cerceta pe vestitor și regele din Niderlanda.

— Hartmut?... Ar însemna să mint, dacă n-aș spune c-a avut față de ea purtări frumoase. I-a oferit prințesei brațul, s-o urce pe corabie. Dar Gudrun n-a vrut să primească sprijinul său, și-a urcat mândră, urmată-întâi de Hildeburg, și-apoi de celelalte fete. În cală pregătiseră un lăcaș căptușit cu stofe și cu covoare, pentru fete. Atâta am putut să văd. La despărțire i-a strigat reginei Hilda:

— Mamă scumpă, spune-i lui Herwig că-i rămân pe totdeauna credincioasă. Dragostea mea, chiar de departe, va fi o floare neatinsă. Și tu, mamă, nu suferi. Eu am puterea să aștept ca să se-ntoarcă iar lumina, după întunecimea nopții. Nu știu de ce se află oameni ce vor să-și afle mulțumirea din suferința altora... Dar nu vreau să se verse sânge, nici chiar pentru salvarea mea.

— Pe-aceste vorbe-ale Gudruniei, cala a fost acoperită. Glasul fetei înăbușit.

Regina Hilda a rămas pe țărmul Matelanei noastre, între dărâmături și fum, privind corăbiile normande, care se depărtau de țărm.

De-atuncea însă e bolnavă. Nici astăzi nu și-a revenit.

— O, rege Hetel! A strigat frumosul și viteazul Herwig. Dragostea mea pentru Gudrun a cufundat țările noastre în lacrimi, sânge și amar. Încerc azi ultimul asalt contra lui Sigfrid de Morlanda. Am să-l înving. Și-n noaptea asta o să pornesc în urmărirea lui Hartmut, prințul de la nord, și-mi voi redobândi iubita...

Asaltul însă nu l-a dat.

Wate i-a sfătuit pe Hetel și pe Herwig să-ncheie pace cu Sigfrid, regele Morlandei.

— Acum dușmanul nostru-i Ludwig. Sigfrid nu-l va ierta nici el pe regele normanzilor, c-a năvălit în Matelana și ne-a răpit-o pe Gudrun, i-a învățat bătrânul Wate, care era și bun războinic, dar și un sfetnic încercat.

Hetel a socotit că sfatul e înțelept, și l-a primit. Herwig a judecat la fel.

Și Ortwin s-a-mpăcat cu gândul că trebuie să-ncheie pace.

Un sol cu flamura regală s-a dus în tabăra lui Sigfrid.

Iar Sigfrid, când a auzit că Ludwig a venit cu flota și a răpit-o pe Gudrun, s-a învoit să facă pace cu cei doi regi: Hetel și Herwig.

Pacea s-a încheiat îndată, pe țărmurile Niderlandei. Dar ce folos? Fără corăbii erau parcă legați de mâini.

Toți regii se-adunaseră pe acea coastă-a Niderlandei, cătând fără nădejdi spre larg.

Wate se frământa zadarnic.

Și, tot zadarnic, le cânta bătrânul minesenger Horand un cântec vechi despre strămoșii regelui hegelingilor, care-au pierit luptând pe mări.

Pe când se petreceau acestea, s-a arătat, pe negândite, din depărtare un catarg.

De Niderlanda se-apropia un vas mare, plutind încet.

— Vin alți dușmani! A strigat Wate.

— La arme! Au poruncit Hetel, Herwig și Sigfrid, de îndată.

Și cavalerii – în armuri, cu lănci și săbii – s-au grăbit să fie gata de război.

Dar când se apropie mai bine corabia aceea mare, se desluși c-avea pe punte nu niște cavaleri sub arme, ci doar niște sărmani fugari. Erau pe punte și femei, bătrâni, bolnavi de toată mâna. Veneau dintr-un ținut pe care îl pustiiseră, de-asemeni, pirații mărilor, normanzii, și își căutau un adăpost, pe-un țărm cât mai îndepărtat. Numai că fiind marea furioasă, toți suferiseră din greu. Aveau nevoie de odihnă, de îngrijire și de apă, pentru bolnavi, pentru copii. 11

Un bătrân ce ședea la proră, ținând loc de conducător, a strigat către cavaleri:

— Îngăduiți, oameni ai luptei, să poposească pentru-o vreme, aici, niște năpăstuiți?

— Îngăduim, a răspuns Herwig, ca un stăpân al locurilor.

Și ancora s-a coborât, cu scârțâit, în apa mării.

Fugarii și-au făcut pe țărm o tabără pe timpul nopții.

Nu mai puteau de fericire că simt, din nou, sub tălpi, pământ.

Atunci însă... Atunci, lui Wate, războinicul mult încercat, i-a încolțit un gând viclean.

Ce-ar fi să ia corabia acestor bieți oameni fugari și să pornească-n urmărirea jefuitorilor normanzi?

Gândul și l-a șoptit lui Hetel. Hetel l-a-mpartășit lui Herwig, și-apoi lui Sigfrid de Morlanda.

S-au înțelese doar din priviri.

Din gură-n gură, cavalerii au purtat ordinul lui Hetel. Degeaba Horand, cântărețul, s-a dus-naintea regilor, spunându-le că nu e bine să săvârșescăo nedreptate.

Hetel l-a-mpins pe cântăreț, s-a urcat cel dintâi pe punte, și a strigat celorlalți regi ca să ia pildă de la el.

Până să poată vedea bine sărmanii oamenii ce se-ntâmplă, cavalerii s-au imbarcat.

Câți au vroit să le stea-n față, au fost trântiți pe loc în valuri. S-a dat semnalul de plecare. Și-n blestemele celor care vedeau c-au fost prădați de regi, corabia a și pornit.

În acel ceas, se povestește că s-a-ntețit mai rău furtuna. Dar niciunul n-a ținut seama de urletele vântului și de mânia apelor, de moartea care îi pândea din hăurile vinete. Corabia plutea cu greu. Părea în noapte, o fantomă, care aici urca pe creste, și-aici se prăbușea sub valuri.

Și înfruntând acea furtună, au plutit fără de răgaz, spre coastele normanzilor.

Aici ar fi de povestit că și Ludwig cu fiul său, plecând cu prada din castelul regelui Hetel, au avut parte pe drum doar de furtuni.

Și fiind vasele prea-ncărcate cu-atâta pradă: avuții, aur, obiecte, stofe scumpe și cele șazeci de copile, abia puteau înainta, căci vântul le bătea în față. De-aceea Ludwig hotărî să s-abată din drumul lor și să găsească o insulă unde să facă un scurt popas.

Dar Hetel, Herwig, Sigfrid, Ortwin și ne-ntrecutul bătrân Wate, cu oastea lor de cavaleri, îi urmăreau neobosiți.

Voiau să apuce să se bată cu răpitorii chiar pe mare, până când ei nu ajungeau în întăritul lor Nordland. Acolo nu puteau pătrunde. Aveau doar o corabie. Și nici gând nu putea să fie ca să-și refacă marea flotă pierdută lângă Niderlanda, încă mulți ani de-atunci încolo.

Și plutind ei, cum povesteam, au întâlnit niște pescari. Iar aceștia văzuseră corăbiile normanzilor trase pe-un țărm de insulă. Era insula Wolpensand. 12

De-acolo hotărâse Ludwig să-și ducă pe-ndelete prada până în țara lui normandă, când se va potoli furtuna.

Hetel a poruncit îndată să se îndrepte cârmele către insula Wolpensand.

Au plutit dar, nu multă vreme, și Herwig i-a strigat lui Hetel:

— Iată-i! Pirații nordului, într-adevăr, se-află-aici, au acostat în Wolpensand. Îngăduiți, o, rege Hetel, să-ncepem lupta chiar acum.

— Săriți pe țărm, a grăit Hetel, și nu vă-nduioșați de nimeni care va cere îndurare... Tâlharii mi-au răpit copila, pe Hildeburg – prietena ei – iubita inimii lui Ortwin, și-averile din Matelana.

— Logodnicele noastre sunt acolo-n tabăra lui Ludwig, în brațele normanzilor, și noi vrem să le răzbunăm! Au strigat tare cavalerii.

Și lupta a-nceput îndată cu-o furie nemaiîntâlnită. Armurile și căștile lovite de securi și spade, de lănci și pietre, scânteiau. Iar gemetele de durere ale oștenilor căzuți umpleau tot cerul nordului.

Întreaga zi ei s-au luptat. Și cântăreții povestesc că de atâtea izbituri săbiile se-nroșiseră, parcă erau vârâte-n foc. Nici dintr-o parte, nici dintr-alta, nu dădea nimeni înapoi. Ba, parcă se-ndârjeau mai mult.

În acest timp veni și noaptea.

Jerbele de scânteii țâșneau din săbiile înroșite pe țărmul mării-n Wolpensand, ca-n fierăria unde Surt, gigantul înfricoșător, 13 își pregătește armele să lupte cu zeii germani și să-i doboare din înalt. Totuși scânteile acestea nu puteau risipi întreaga întunecime ce cădea ca un lînțoliu peste zi. Pe cer nu se vedeau nici luna, nici stelele strălucitoare.

Iară în noaptea tot mai neagră, nimeni nu mai era în stare să deslușească-n vălmășag cine era, sau nu, dușman. Prietenii îi loveau pe prieteni. Și sângele curgea-n zadar.

Încât măcelul a-ncetat.

Abia se potolise lupta, și cavalerii se găteau pentru odihnă, desfăcânduși armele lor zăngănitoare, alții legându-și rănilor, când peste locurile luptei s-a auzit un glas puternic:

— Hei, rege Ludwig, te-am căutat întreaga zi în bătălie. Dar te-ai ascuns ca un mișel. Te temi să dai ochii cu mine? Jefuitor, tâlhar de rând, care ataci femeile când nu-s acasă luptătorii! Vino, de-ai cât de cât obraz față de cavalerii tăi... Vino să ne-nfruntăm în săbii...!

Strigase Hetel spre normanzi.

Un murmur viu s-a înălțat din tabăra dușmanilor. Cu astfel de cuvinte grele nu mai fusese înfruntat nicicând vreun alt rege normand.

Ludwig a și luat sabia și a răspuns din cortul său:

— Viu, rege Hetel, nu ai teamă. Viu ca să-ți sap aici mormânt...

Și, la lumina focurilor din cele două tabere, s-au arătat Ludwig și Hetel purtându-și săbiile-n mâini.

Hetel avea pe cap un coif, împodobit cu-aripi de-oțel. Lui Ludwig îi lucea pe frunte coroana de rege normand.

S-au repezit ca niște lupi.

Furtuna se mai potolise. Marea gemea încetișor, ca fiara după ce-i rănită, și lingea țărâmul nisipos. Și aerul era ca plumbul. Atârna greu și mohorât peste țărâmul nordului.

Nici la un pas n-ar fi zărit Ludwig pe Hetel, hegelingul, de n-ar fi fost aprinse focuri în taberele oștilor.

Și săbiile s-au izbit. Din ele-au izbucnit scânteii. Și după-o luptă de trei ceasuri, unul pe altul s-au rănit. Hetel a căzut jos, pe pietre. Armura lui era cam grea. S-a ridicat însă gemând și iar s-a repezit spre Ludwig.

Până la urmă însă Ludwig a izbutit să îi înfigă lui Hetel lancea sub barbie.

Bătrânul rege-al Matelanei a-ngenunchiat și, horcăind, și-a plecat capul spre pământ. Wate a și sărit atuncea, cercând să-l sprijine pe rege. Dar Hetel i-a șoptit o dată cu ultimul suspin al său:

— Wate, aștept să mă răzbuni...!

Lui Wate i s-a scurs pe chip o lacrimă până în barbă. Nu lăcrămase niciodată acest puternic luptător.

— Fii sigur, rege, c-am s-o fac. Închide ochii liniștit. Wate își va păstra cuvântul. Ludwig o să-și sfârșească viața sub mâna și sabia mea... I-a rostit el cu glas adânc.

Apoi l-a ridicat pe Hetel și l-a purtat domol, în brațe, spre focul hegelingilor.

Toți cavalerii îl urmau, alături de Ortwin și Herwig, cântând un cântec vitejesc, rămas din timpurile vechi.

Dincolo-n tabăra vrăjmașă, Gudrun și cu soațele ei ascultau cântecul acela în care se vorbea de Odin, cel ce-i primește pe războinici. Iară walkiriile sale le-ntind cupe cu hidromel.

Știa că-i cântec pentru morți.

Auzise și bătălia, și clinchetele armelor.

Dar nu putea de loc să creadă că cel răpus e tatăl său.

Sta-n cortul ei și asculta, strânsă-ntre fetele răpite din Matelana, de normanzi. Un fior rece-o scutura.

Iară inima i se strânsese ca sub o volbură de gheață.

Sta-n cortul ei și tremura.

Și regele normanzilor era destul de greu rănit. Sângele îi curgea din braț. Dar fiul său îl ajută să se întoarcă până-n cort, unde îl obloji cu grijă.

— Hartmut, îi spuse regele, după ce rana se închise. Pe cât mă pricep eu la lupte, mâine în zori vom fi învinși. În tabăra lor este Wate. De el mă tem eu cel mai mult... Furtuna s-a cam potolit. Sunt de părere să plecăm acum cât ei sunt tulburați și nu au timp să privegheze corăbiile de la țărm.

— Va fi așa cum poruncești, a răspuns Hartmut tatălui.

— Ai grijă ca pe nesimțite... Să ne urcăm și să pornim. Lasă aicea corturile, să nu se știe c-am plecat...

— Dar Gudrun s-ar putea să strige, și să-i vestească pe ai săi...

— Ameninț-o că de-o să strige le omorâm pe Hildeburg, ca și pe celelalte fete... De mila lor ea va tăcea...

Cum a cerut regele Ludwig, așa a poruncit și Hartmut. Și spre norocul lor bătea vântul spre Țara Nordului.

Încet, încet, s-au strecurat, s-au urcat iute pe corăbii, au întins toate pânzele, și au plutit către Nordlanda.

Spre dimineață, hegelingii au ridicat un rug uriaș. L-au așezat, pe rug, pe Hetel, cântându-i cântece de jale.

Și Ortwin, cu o faclă-n mâini și cu durerea strânsă-npiept, a aprins crengile de pin.

Focul a izbucnit ușor, licăritor și cu scânteii, învăluind trupul lui Hetel.

Cenușa lui au așezat-o într-o urnă scobită-n piatră, clădind deasupra-i o movilă, în care au înfipt o lance.

Apoi, neîncetând să cânte, cavalerii și-au pus din nou căștile lor grele, de fier, și s-au întors către dușman. Dar pas de unde să-l mai ia.

Mai erau corturile-n zare, însă normanzii nicăieri.

Au cercetat loc după loc, prin Wolpensand, și n-au găsit nici rămășiță de normand.

Plecaseră, neîndoielnic.

Herwig era cel mai furios. Fusesse-acolo, lângă Gudrun, și-acuma iarăși o pierdea.

— S-o luăm îndată după ei și să-i ajungem, să-i lovim! Își îndemna el cavalerii. Ortwin, tu ne vei însoți...?

— Sigur că da, glăsuia Ortwin. Ludwig și Hartmut vor plăti crimele ce le-au săvârșit... Wate, să ne gătim de drum...!

Sigfrid, regele din Morlanda, era gata, de-asemenea, să-i însoțească pe regele din Niderlanda și pe Ortwin de Matelana.

Bătrânul Wate-și înălțase flamura spre oștenii săi, când iarăși Horand, cântărețul, s-a dus în fața regilor, spunându-le în acest fel:

— V-am sfătuit și-n Niderlanda ca să nu faceți nedreptatea ele a răpi corabia acelor bieți oameni fugari. N-ați ascultat, și iată, Hetel e sub movila de pe țărm. Gândiți-vă că-n vremea asta normanzii s-au depărtat mult. Și vântul, care-a bătut ieri spre miazănoapte, s-a-ntors. Astăzi ne este împotrivă. Până s-ajungem în Nordlanda, Ludwig va fi la adăpost. Castelul 176 va fi apărat. N-o să putem să debarcăm. Oștenii ne sunt osteniți. Să ne întoarcem. Și să-ncepem să construim o nouă flotă. Să pregătim alți cavaleri. Și astfel vom putea-ntr-o zi să debarcăm noi în Nordlanda. Pe Ludwig să-l urcăm în lănci...

Cei trei regi au rămas pe gânduri. Cântărețul știa ce spune. Drumul nu le era cu spor. Pierdeau zadarnic alți oșteni.

Sigfrid a rostit cel dintâi:

— Horand a spus doar adevărul...

Ortwin a întărit și el:

— Cred că Horand are dreptate...

Și Herwig, cel mai îndârjit, a trebuit să se supună părerii celorlalți doi regi, pentru că singur n-avea cum să mai ajungă până-n nord.

Plini de mâhnire, cei trei tineri, cu cavalerii ce-i aveau, s-au dus către corabie.

Au plecat – Sigfrid în Morlanda, Ortwin spre Matelana lui, și Herwig către Niderlanda.

Nu au rămas în Wolpensand decât câteva corturi goale și o movilă de pământ, având o lance-nfiptă-n ea.

La despărțire, cei doi tineri, Ortwin și Herwig și-au jurat că orice-ar fi să se întâmple, să se întoarcă într-o zi și să-și scape iubitele din ghearele dușmanilor.

— Cunoscând dar acestea toate, spuseră minesengerii, să ne întoarcem iar la Gudrun, la Hildeburg și celelalte copile de la Matelana.

Aflaseră pe drum că Hetel fusese doborât de Ludwig. Gudrun plânsese disperată.

Ajunse apoi în Nordlanda, la țărm au fost întâmpinate de Gerlind, soția lui Ludwig, și de Ortrun, copila ei.

— În sfârșit, a rostit regina, fiica lui Hetel cel trufaș binevoiește să coboare pe țărmul unui prinț normand... Și, izbucnind în râs sălbatic, mândra Gerlind a mai urmat: Ce zicea tatăl tău, fetițo? Că Ludwig e vasalul său, și Hartmut, viteazul meu fiu, nu este demn de mâna ta? Ei bine, a sosit și vremea ca să te rogi tu singură de Hartmut să-ți fie bărbat.

Gudrun abia se coborâse pe țărmul aspru din Nordlanda. Durerea pentru tatăl ei o mistuia până-n adânc. Nu știa ce-i aduce soarta aici, în Țara Nordului, și totuși s-a întors spre Gerlind și a privit-o drept în ochi:

— Vă înșelați! I-a spus reginei. Eu sunt logodnica lui Herwig! Și am să fiu soția lui. Herwig nu este un războinic din cei ce jefuiesc cetăți, când sunt

plecați apărătorii. Nu luptă cu femeile, nu lasă pruncii-nfomețați, și mamele jelind amar. Și totuși, nu mă așteptam din partea voastră, doamnă Gerlind, să insultați pe o prințesă, în loc să-i urați „bun venit”, cum este datina la noi...

Gerlind a pus mâna pe spadă. Și capul blond al dulciei Gudrun ar fi căzut atunci în mare, de nu ar fi oprit-o Hartmut.

— Mamă, a glăsuț reginei. Eu am făcut, e drept, o crimă, doar ca s-o dobândesc pe fata regelui hegelingilor! Și nu doresc s-o pierd acum, prin vorbele necugetate pe care le-ați schimbat voi două... Ortrun!... A grăit sorei sale, te rog, ai grijă tu de ea. Cu vremea se va îmblânzi și va primi să-mi fie soață. Du-te, Gudrun, du-te cu Ortrun. Poți să o iei pe Hildeburg și poți să iei și alte fete din cele-aduse în corăbii să te slujească, să te simți, la noi, la fel ca și în Matelana...

Așa a-nceput, în Nordlanda, captivitatea-ndelungată, în care Gudrun a zăcut vreme de treisprezece ani.

La început, Gudrun a fost tratată ca un oaspete. Lângă ea ședeau Hildeburg și toate celelalte fete. Ba, după cât se povestește, se-mprietenise și cu Ortrun, sora cea mică-a prințului. Ortrun era gingașă, bună. Se-nduioșă până la lacrimi de soarta fetelor răpite. Iară Gudrun îi era dragă și încerca s-o mângâie. Cânta ca să-i aline dorul de mamă, frate și logodnic.

— O să vă-ntoarceți într-o zi, spunea Ortrun către Gudrun. Fratele meu va înțelege că tu nu poți să-l îndrăgești. Și am să-i mai vorbesc și eu. El nu-i atât de rău cum pare. Luptele l-au asprit prea mult. Mai greu va fi cu mama noastră. Regina Gerlind e prea mândră, și s-a simțit greu insultată, când tatăl tău, regele Hetel, l-a izgonit din Matelana pe Hartmut care te pețea...

Dar o să treacă toate astea. Sunt sigură că o să treacă. Haide acum să ne plimbăm cu toate fetele pe țărm și să privim mânia mării.

Ortrun o lua de gât pe Gudrun, o-mbrățișă cu dragoste și-i dezmiarda părul de aur, ce-i luneca-n cosițe lungi și mătăsoase, pân' la glezne.

Uneori însă, venea Hartmut. Ce-i drept, era politicoș, însă întunecat la față, și ochii-i scânteiau sub frunte, ca două flăcări albastrii.

— Gudrun, de ce nu te-nvoiești să-mi fii soție, și, curând – când se va stinge tatăl meu – regina mea peste Nordlanda. Tu știi că luptătorii noștri stăpânesc toate apele. Iar eu voi fi stăpânul lor. Vei fi regină peste regi. Uită-l pe Herwig. E departe. Din Niderlanda nu mai vine nimeni aicea să te scape.

Tu, Trandafir al Nordului, ești cea mai potrivită soață pentru un luptător ca mine. Fii înțeleaptă, te supune... Și am să-ți fac o nuntă mare, cum nu s-a mai văzut pe lume. Iară la nuntă am să-ți dau un munte-ntreg de nestemate. Îl am ascuns în tainițe pentru aceea ce va fi soția și stăpâna mea. Nici o regină n-o să aibă veșminte mai costisitoare, din catifele și mătăsurii, podoabe de argint și aur, sute de cai negri ca noaptea, cu care poți călători pe nesfârșitele-mi întinderi, sub cețurile nordului. Ba îți voi face și-un castel mai-nalt decât oricare altul, și-l voi podi cu mozaic, ca regii de la miazăzi; pe-acoperiș voi pune aur și îți voi face o grădină chiar în castel, cum am aflat că ar avea regii mauri. Primește doar să-mi fii soție, și nu mă umili prea mult.

Gudrun îi asculta cuvântul. Ochii i se uscau de plâns și fața i se împietrea. Își strângea pletele la sân, se ridica, și, cu mândrie, îi răspundea prințului Hartmut:

— Nu eu te umilesc pe tine, deși ai merita s-o fac. Cuvântu-mi ar putea să fie ca piatra sură, colțuroasă, să te lovească în obraz, chiar dac-ar fi sămi aflu moartea, după aceea, de la voi... M-ai luat din casa părintească, pe care-ai jefuit-o toată. Și, mai ales, m-ai dspărțit de Herwig, logodnicul meu, căruia eu îi voi rămâne credincioasă până la moarte. De ce nu vrei să îndrepti răul pe care tu mi l-ai făcut? Să ne lași să plecăm acasă, și-apoi să se încheie pace? Tu nu poți înțelege, Hartmut, că răul ne-ndreptat aduce întotdeauna un alt rău? Nădejdea voastră stă-n aceea că Herwig nu va îndrăzni să vină-n întăritul Nordland! Credeți că el nu va-nfrunta pe aprigii oșteni normanzi, fiindcă voi știți că n-are flotă, că e un rege prea sărac. Dar nu vă legănați în vise nici tu, nici mama ta, Gerlind. Chiar dacă nu sunt 178 lângă Herwig, chiar dacă nici nu voi mai fi, mă simt a lui cu sufletul. Lanțul cel dulce-al dragostei ne-a legat strâns pe amândoi. Ș-așa va fi pe veșnicie.

Te rog acum însă să pleci, să mă lași iară singură, să nu mă întristezi mai mult.

Și Hartmut, Hartmut îndrăznețul, lovit de vorbe-atât de grele – recunoscând că-i adevăr în tot ce-i spusese copila smulsă de el din Matelana

— Își aplecă pe dată fruntea, ieșind afară din odaie.

Regina Gerlind îl văzu și crunt se mânie în sine.

Era nespus de rea regina. Ochii îi erau ca de șarpe, și gura, cu buze subțiri, scotea doar cuvinte de hulă.

Toți luptătorii din Nordlanda, cât erau ei de îndrăzneți, simțeau o teamă-n inimă, numai când o vedeau pe Gerlind. Căci ea se supăra prea lesne, și-atunci pe nimeni nu ierta. Pe Ludwig ea-l făcuse crud. Ea îl silea pe prințul Hartmut să fie neîndurător. Ea-i trimisese-n Matelana, să o răpească pe Gudrun. Și-acum, văzând pe fiul ei izgonit iarăși de copilă, se mâniase și mai rău.

Prin vorbele-i meșteșugite, îl îndemnă pe prințul Hartmut să plece la un nou război, cu oștile, pe-ntinsul mării.

— Pleacă, și lasă-mă pe mine să o înduplec între timp, îi glăsui regina Gerlind. Când ai să te întorci acasă, ea singură se va ruga... Da, în genunchi se va ruga, să te-nvoiești a-i fi tu mire...

Hartmut a plecat la război, precum îl îndemnase Gerlind și cum încuviințase Ludwig. Corăbiile-i au umplut marea. Și în corăbii, luptătorii, înarmați, dârji și firoși, cântau cu glasuri groase astfel:

— O! Halala! Pe lumea asta

Noi suntem regii mărilor,

Săbii de aur vrem s-avem,

Și cele mai frumoase fete

Să ne danțeze-n danț vioi,

În timp ce vom sorbi din cupe

Licoarea dulce: hidromel.

O! Halala! Pornim la luptă.

Coastele s-or împurpura,
Curând, de focurile noastre
Și sângele care va curge...
O! Halala! Pornim la luptă
Noi suntem regii mărilor...

Dar abia dispărură-n zare corăbiile, având la proră capete mari, verzi,
de balaur, abia de se topiră-n cețuri lucirile de lănci și săbii, și glasurile aspre,
groase, se mistuiră-n depărtări, că Gerlind se și rezeși în încăperile Gudrunei.

— Nu ai primit să fii regină... Ei, bine, vei fi slujnică! Îi strigă fetei, cu
mânie.

— Mamă! Se ridică Ortrun numaidecât în apărare. Nu este drept... Ce
vrei să faci?

— Tu, Ortrun, îi mai roști Gerlind, ai dovedit o slăbiciune ne-ngăduită
pentru Gudrun, ce ne jignește pe noi toți... Vei sta de astăzi înaintea închisă în
odaia ta. Cu Gudrun nu mai poți vorbi. Pieri dinaintea-mi chiar acum...!

Și apoi Gerlind porunci ca fetele din Matelana să-și schimbe-ndată toate
rochiile cu haine proaste, peticite.

— De-azi-nainte o s-aveți grijă de păsări și de porci. Veți locui cu
slugile! Țipă regina mai departe. Iară Gudrun va spăla rufe, și va dormi, nu-n
încăpere, ci jos, în grajdul vitelor, pe paie umede, murdare!

— Dacă îi hotărâți Gudrunei această nemiloasă soartă, vreau s-o
împărtășesc și eu! Zise și Hildeburg, daneza. Fratele ei, Ortwin, acela ce
stăpânește Matelana, îmi este drag, iar eu, cu Gudrun, de mici am crescut
împreună, nedespărțite niciodată.

— Bine, de ții atât la ea, și nu vreți să vă despărțiți, dormi și tu,
Hildeburg, în grajd! Dar veți spăla-mpreună rufe. Și nu uita că în curând vine
toamna cu ploile. Apoi și iarna, când pe-afară va ninge și va îngheța. Ce zici?
Acum mai dormi cu Gudrun?

— Adevărata prietenie nu se-nspăimântă nici la greu, i-a dat răspuns
trufașei Gerlind, prințesa Hildeburg, daneza.

Și, precum a hotărât Gerlind, toate fecioarele răpite au fost îndată
coborâte în încăperea slugilor, iar Gudrun și cu Hildeburg într-un grajd vechi,
dărăpănat.

Venise toamna cea vrăjmașă. Marea vuia și se izbea, ca un balaur
negru-vânat, de stâncile Țării de Nord. Și, printre stânci, în haine rupte,
desculțe și mai mult flămânde, Gudrun și Hildeburg spălau, zi după zi, rufele-
n mare. Măinile le-nghețau în apă. Vântul le biciuia obraji. Și-adeseori cădeau
pe cale, când se-ntorceau către castel, împovărate tot mai mult, cu muncă,
de regina Gerlind.

Noaptea, când se culcau trudite, n-aveau cu ce se înveli, și tremurau ca
două frunze, până în ziua următoare, când, nedormite, se sculau, luau
legăturile cu rufe și se porneau iar către mare.

— Gudrun, grăia câteodată cu deznădejde Hildeburg, privește c-a
trecut și toamna. A venit iarna cea geroasă. Pământul tot e înghețat. Și
primăvara se apropie. Curând apoi va fi și vara, când bărcile normanzilor or

să se-ntoarcă de la pradă. Hartmut, sătul de așteptare, te va sili atunci la nuntă.

Și pe noi ne va mărita cu luptătorii lui sălbatici. Ce-o fi cu Herwig și cu Ortwin? Poate că nu vor mai sosi!

Și Hildeburg o lua pe Gudrun de gât și începea să plângă.

— Nu trebuie să ne lăsăm pradă tristeței, Hildeburg. Herwig, desigur, va veni! Și cu el va sosi și Ortwin, fratele meu, iubitul tău, îi spunea Gudrun prietenei. Fii tare, draga mea, fii tare! Mai e puțin și vom scăpa...

Și cântăreții povesteau, în vremurile de demult, că-n acest fel a trecut vara.

Și-au mai trecut și alte veri. Hartmut s-a-ntors cu luptătorii. Au adus iarăși pradă multă și fete – care mai de care mai mândre, mai încântătoare.

Dar Hartmut nu voia să știe decât de Gudrun cea frumoasă, de Trandafirul Nordului, cea prefăcută-n slujnică de mama lui, de cruda Gerlind.

Și ea îl înfrunta mereu.

— Va veni Herwig, îi spunea. Și mă va lua-ntr-o bună zi. Sunt sigură că va veni. Decât să fiu soția ta, mai bine mor pe țărmul mării!

— Atunci să moară, zicea Gerlind, aflând ce-i răspunsese Gudrun fiului său, prințului Hartmut. Și o pune la munci mai grele, s-o nimicească mai curând.

Și au trecut și alte toamne. Au venit alte ierni la rând.

Și treisprezece ani s-au scurs, parcă s-ar fi târât pe drum.

Gerlind se făcea tot mai aspră și chinuia nespus pe fete.

Când viscolul sufla turbat și îngheța totul în jur, când fiarele se ascundeau, de spaimă, în bârlogul lor, Gerlind le trimitea pe Gudrun și Hildeburg la țărmul mării, cerându-le ca rufele să-ntreacă-n albul lor zăpada.

Nu le ținea pe-acestea-n viață decât dorul de-a-și revedea iarăși căminul părăsit și pe logodnicii iubiți.

Gudrun îi arăta atunci prietenei sale Hildeburg inelul scump, micuț, de aur, pe care i-l dăduse Herwig în seara când s-au logodit. Și Hildeburg, roșindu-se, scotea și ea din sân inelul pe care îl primise-n dar de la îndrăgostitul Ortwin.

Și-așa doar se mai mângâiau, în toiul nopților de iarnă, când valurile se izbeau de stâncile din țărm, urlând, și viscolul se strecura și-n adăpostul lor de lemn, întunecos și înghețat.

Acuma trebuie să spunem că în castelul Matelanei, la fel ca și în Niderlanda, se făcuseră pregătiri.

Herwig nu mai avea răbdare. Era sărac, și cu greutate putuse să adune aur, ca să își facă noi corăbii.

Nopțile, toate nopțile, nu se gândea decât la Gudrun. Se zvârcolea și făcea planuri cum o s-ajungă în Nordlanda și cum o s-o îmbrățișeze pe credincioasa sa iubită.

Oamenii lui, trimiși anume să cerceteze ce se-ntâmplă în ținutul normanzilor, aflaseră că draga lui îndura chinuri peste chinuri, fiindcă nu se-nvoia să fie noră lui Ludwig și Gerlindei.

Ortwin și Wate, de asemeni, pregăteau o oștire nouă. Puțini mai rămăseseră dintre bătrânii cavaleri care fuseseră cu Hetel, regele mort în Wolpensand.

— Oastea pierdută-ntr-un război se-nlocuiește anevoie, glăsuia cântărețul Horand. La fel este când tai pădurea. Copacii se doboară lesne, dar alții se ridică greu.

Numai că Wate se-ngrijise să pregătească noi războinici, chiar din clipa când se-ntorsese din lupta de la Wolpensand. El strânsese pe toți băieții mai mari de șase-șapte ani și-i învățase să se lupte cu sabia, lancea și arcul. Să călărească, să vâslească, să înoate în apa rece, să ia cu asalt zidurile.

Și-acuma, după-atâția ani, în Matelana se găsea o oaste mult mai pregătită decât o avusese Hetel.

Primiseră și ajutoare: corăbii noi și cavaleri de la regele din Morlanda. Ceasul cel mare se-apropia.

Veștile alergau mai iute, din Niderlanda în Morlanda, și de-acolo la hegelingi. Și prin răvașe se vorbea numai de Gudrun, Hildeburg, de celelalte prizoniere, ca și de Hartmut și de Ludwig, și, mai ales despre Gerlind, „cățeaua cu părul cărunt și cu colții înveninați”, cum o numea într-una Wate.

Ceasul cel mare se-apropia...!

Venise iarăși primăvara. Era pe la-nceputul ei. Sloiuri, ce-i drept, se mai vedeau în mare aproape peste tot. Însă șuvoaiele din munți curgeau cu coame pe spinare. Și păsările se-ntorceau la cuiburile părăsite. Soarele ridicase capul său lucitor, de după nori, cătând cu ochii mari spre oameni.

Gudrun cu Hildeburg erau, într-una din aceste zile, pe țărmul mării și spălau.

Picioarele le sângerau pe sloiurile de la țărm. În acea zi ninsese iar.

Vântul sufla din miazăzi. Ele spălau cu hărnicie.

Deodată au văzut zburând o lebădă deasupra lor.

Lebădă, în acele zile, când soarele și-arată chipul, dar vântul încă șuieră, nu mai văzuseră nicicând.

Fetele și-au înălțat capul. Cosițele le fluturau.

Și lebăda le glăsui:

— Dragele mele chinuite, Gudrun și Hildeburg, să știți că vremea rea se depărtează, și vor veni zile senine... Astfel le spuse lebăda, și-ntinzându-și aripile, se depărtă din nou spre larg.

Ele tot nu se dumireau și nu puteau să înțeleagă că lebăda care vorbise nu era pasăre de rând, ci era zâna mărilor, care voia să le vestească despre sfârșitul suferinții pe care o-nduraseră.

— Lebădă!... Lebădă!... Mai stai, strigară după ea, în cor, și Hildeburg, și blonda Gudrun.

Dar pasărea nu se întoarce, și dispăru cât ai clipi.

Noaptea aceea fetele se frământară necurmat, gândind la ce-avea să se-ntâmple.

Vestiră și pe celelalte tovarășe de suferință despre ciudata lebădă venită până în Nordlanda, să le aducă bucurie, și care – lucru minunat – le cunoștea și numele.

A doua zi se începu altă viforniță pe mare. Soarele-și ascunsese fața sub niște nori întunecoși. Un vânt tăios le mușca trupul celor două sărmene fete, plecate cu mormane grele de rufe, să le spele-n mare.

Din larg, valuri se năpusteau pe țărm, cu spumă în torente. Și valurile le-nghețau mâinile și picioarele. Iar prin veșmintele subțiri vântul trecea în voia lui.

Pe când spălau cu-atâta trudă rufecele celor din castel, Gudrun auzi, dintr-o dată, un plescăit în apa mării.

Ridică fruntea puțin, și într-o barcă ea zări doi tineri cavaleri vâslind.

— Hildeburg! Vin doi cavaleri, apucă Gudrun s-o vestească. Privește...

Vin spre noi cu-o barcă...

— Hai să fugim și să ne-ascundem, răspunse fata rușinată. Căci avem rochii peticite, suntem ca roabele, desculțe, și cavalerii au să râdă sau au să ne disprețuiască.

Fetele se și pregătiră s-o ia la fugă, după stânci. Gudrunei însă îi scăpă din mână o cămașă scumpă, care era chiar a reginei. Marea o luase și-o ducea. Dar unul dintre cavaleri prinse cu vâsla rufa albă.

Vântul sufla și-i răvășea Gudrunei părul peste ochi. Fața abia i se vedea. Și cavalerul întrebă:

— Vă rugăm, nu vreți să ne spuneți al cui este acest castel?

— Al regelui Ludwig, normandul, răspunse Hildeburg, daneza. Dă-ne cămașa, să plecăm...

— Așadar, e adevărat, se bucurară cavalerii, sărind numaidecât pe țărm. Ne-a îndrumat bine pescarul cu care am vorbit în larg...

— Dar de-o prințesă n-ați aflat - pe nume Gudrun? Nu-i pe-aici? Mai spune unul dintre ei.

Gudrun simți că-și pierde firea. Coșul pe care îl ținea îi lunecă, și rufecele se risipiră toate-n valuri.

— Gudrun? Șopti încet copila, Gudrun? Ea a murit de mult...

Atunci tânărul nou sosit își puse mâinile pe ochi și începu să hohotească.

— Gudrun?... Gudrun s-a prăpădit?... Nu pot să cred!... Nu pot să cred! ... Noi am întârziat prea mult...

— Dar Hildeburg, altă prințesă? Mai întrebă și celălalt tânăr. De soarta sa nu știți nimic?

— Hildeburg? A murit și ea, spuse, la rândul său, daneza. Ortwin - căci el era acesta - se făcu galben ca un mort.

Văzând însă prințesa Gudrun că dragii ei - iubit și frate - se află-atât de zguduiți, n-a vrut să-i mai îndurereze. Și-a dat cosițele de-o parte, ținându-le cu mâna dreaptă, și apropiindu-se de Herwig, i-a spus:

— Atâta m-am schimbat că nu mă mai poți recunoaște, tu, rege Herwig și logodnic?

— Nici tu pe mine? A rostit și Hildeburg dragului său, chipeșul prinț al Matelanei.

— Voi sunteți? Au strigat cei doi, și amețiți de bucurie, nu știau cum să le privească, ce să le-ntrebe mai întâi, și ei înșiși ce să le spună.

Până la urmă, fără vorbe, tusaltru s-au cuprins în brațe.

Și amândoi și-au sărutat iubitele cu mâini asprite, aproape goale-n vântul rece și sub ninsoarea cenușie, din cerul trist al nordului.

— Haideți, veniți cu noi în barcă, glăsui Herwig, mai întâi, strângând-o pe Gudrun la piept. Nu pot să te mai las aici...

— Nu, Herwig... Și nu, dragă Ortwin, spuneau Gudrun și Hildeburg.

Noi nu putem veni cu voi. Mai sunt și celelalte fete.

Herwig și Ortwin au zâmbit:

— Poate credeți că le-am uitat? Nu. Anii-aceștia n-au trecut, dragele noastre, în zadar. În Niderlanda, Matelana și în Morlanda s-a făcut o flotă nouă, și acum venim să vă scăpăm pe toate. Și mai dorim să pedepsim întreaga crimă săvârșită de Ludwig, regele normand. În largul mării se găsesc corăbiile și cavalerii, care așteaptă doar un semn, ca să pornească la atac... Acum plecăm să vestim flota.

Și-amândoi au sărit în barcă și s-au îndepărtat de țărm, fluturând mâinile spre fete.

Ele-au mai stat încă puțin, și Gudrun i-a spus prietenei:

— Haide acuma la castel!

— Dar rufele? S-a-ngrozit fata. Stăpâna ne va biciui.

— Robia ni s-a terminat, a grăit Gudrun. Lasă-le! De mâine vom fi libere.

Și Gudrun a-nceput să râdă, întâia oară de când Hartmut o adusese în Nordlanda.

Apoi au plecat amândouă pe calea-ntoarsă, spre castel.

Regina le-a văzut venind.

— Unde sunt rufele, răspundeți, slujnice leneșe? Răspundeți!... De nu, pun să vă biciuiască...

Gudrun i-a dat răspuns reginei, ca-ntotdeauna, liniștită, și neplecându-se de fel:

— Ar trebui să vă gândiți, cel puțin azi, cum vă purtați cu noi, prințesen ospetie. Și aș putea să vă vestesc că mâine, poate, eu voi fi stăpână în castelul vostru...

Gerlind a încremenit.

— Vei fi stăpână? A zis ea. Atunci... Dacă-nțeleg eu bine... Te învoiești a fi lui Hartmut soție, începând de mâine.

Și nemaiașteptând regina nici un răspuns de la Gudrun, s-a îndreptat spre sala unde sta Hartmut - încruntat - pe-un jilț și asculta un cântăreț spunând povestea despre Tyr, steaua norocului în viață, steaua care-i călăuzea pe oamenii din nord, pe mări. 14

— Feciorul meu, i-a spus lui Hartmut. Cu biciul și cu suferința am îmblânzit-o pe feciara regelui omorât de Ludwig. Du-te și o ia în stăpânire.

Va asculta porunca ta...

Hartmut s-a ridicat din jilț.

— Gudrun? Mi se supune mie, acum, după atâția ani?

Și, alergând, s-a dus spre locul unde era Gudrun, în zdrențe, și-l aștepta. Știa că Hartmut o să vină.

— Mi-a spus regina că de mâine dorești a fi aici stăpână... A grăit Hartmut răgușit.

— Doresc, și cred că am să fiu, i-a dat răspuns fiica lui Hetel.

Regina se grăbise-n urma prințului Hartmut, fiul său.

— Aduceți preotul îndată ca să-i cunune-n seara asta pe Hartmut și prințesa Gudrun, porunci unor slujitori.

Hildegard se uita uimită. Nu cunoștea planul Gudrunei, și tremura de frig și spaimă.

— Ce ai de gând? O întrebă.

— Am să-ți răspund, dar mai târziu, îi murmură Gudrun zâmbind.

Apoi se-ntoarse spre regină: Gerlind, voi m-ați numit prințesă. Dar eu mă văd încă în zdrențe. Să mi se dea deci straietele cu care am venit aici, îi spuse ea, poruncitoare. Prințesa Hildegard, de-asemeni, vreau să-și primească hainele potrivite cu rangul său. Și toate celelalte fete să fie iar înveșmântate, precum erau în acea zi, când prințul Hartmut le-a răpit. Nu azi, ci mâine am să fiu în brațele mirelui meu. Dar până-atuncea vreau să am suita ce mi se cuvine.

Voia i-a fost îndeplinită. Veșmintele le-au fost aduse tuturor fetelor, îndată. Și Gudrun a plecat spre sala unde se pregătise cina, urmată de-un mărșălaș.

În capul mesei ședea Ludwig, și, lângă el, de-o parte, Gerlind, de cealaltă, prințesa Gudrun.

Pe chipul ei se întorsese lumina de odinioară, și strălucea de bucurie, nu fiindcă se găsea la masă cu regele și cu regina, ci pentru că-n curând urma să fie lângă dragu-i Herwig.

După ceremonia mesei, Gudrun s-a ridicat îndată, și-urmată de alaiul său s-a dus în încăperile unde dormiseră-nainte de a fi fost trimisă-n grajduri.

Acolo, ea și Hildegard au povestit și celorlalte ce s-a-ntâmplat de dimineață, cum au venit Herwig și Ortwin, și cum le vor elibera, poate chiar în aceeași noapte.

S-au strâns apoi lângă ferestre, privind cerul de plumb normand, desigur, cea din urmă oară.

Spre dimineață, s-au văzut întâi niște catarge mici, apoi corăbiile de luptă. Pe punți se aflau hegelingii, cavalerii din Niderlanda și cei ai regelui Morlandei.

Pânzele erau vinete.

Trompetele au început să sune tare, de pe ziduri.

Ludwig și Hartmut au ieșit pe țărm, cu săbiile-n mâini, urmați de luptătorii lor.

Gerlind s-a înarmat și ea.

Și minesengerii cântau că lupta care a urmat a fost atât de-ngrozitoare, cum nu se mai văzuse încă, în miazănoapte, până-atunci.

Wate, cu barba spulberată, și sabia în mâna dreaptă, căută în primul rând pe Ludwig. Găsindu-l, l-a-ncolțit pe dată. Ludwig s-a tot dat înapoi – până se-mpiedică de-o stâncă, și acolo Wate-i tăie capul.

— Hetel!... Așteaptă... Vine Ludwig, așa cum ți-am făgăduit! A strigat Wate, cu glas gros, spre zărilor înnegurate, unde credea că e Walhala.

În vremea asta, prințul Hartmut lupta, la rândul lui, cu Ortwin. Și fiind un luptător destoinic și mai puternic decât Ortwin, era mai gata să-l răstoarne, cu lancea, și să îl ucidă.

Dar chiar atunci fiul lui Ludwig ridică ochii spre castel. Și în dreptul unei ferestre văzu pe mama sa, Gerlind, dându-i unui oștean o armă, și înțelese că regina trimisese pe-un ucigaș ca să îi ia viața Gudrun. Își dete seama totodată că ceea ce voia Gerlind întrecea orișice măsură, față de-o fată chinuită vreme de treisprezece ani.

Și neținând seama de sine că se afla-n primejdie, Hartmut îi porunci de jos normandului care pleca să o lovească pe Gudrun:

— Mișelule, n-o asculta pe mama mea, regina Gerlind! Să nu-i faci nici un rău prințesei, altminteri vei avea de-a face cu mine însumi, mai târziu.

Normandul s-a înspăimântat de-amenințările lui Hartmut. N-a ascultat-o pe regină. Și Gudrun a rămas în viață.

Această faptă l-a salvat, după aceea, și pe el, precum se va vedea îndată. Căci Herwig a băgat de seamă că Ortwin e amenințat de Hartmut, prințul din Nordlanda. Și-a sărit iute-n ajutorul fratelui preaiubitei sale, lovindu-l pe Hartmut cu lancea. Era chiar gata să-l răpună. Și poate îl și răpunea, dar Ortwin l-a rugat să-l ierte, spunându-i că Hartmut oprise mâna oșteanului normand, trimis la Gudrun, s-o ucidă.

Astfel l-au luat doar prizonier.

La porțile-nalte, de fier, pe care le-ncuiase Gerlind, Wate, cu hegelingii lui, loveau cu-atâta-nverșunare, încât părea că însuși Tor se coborâse din Walhala și izbea tare cu ciocanul, dorind să intre în castel. 15

Porțile au fost sfărâmate. Și Gerlind, prea înfricoșată, aflând că Ludwig a căzut și că normanzii sunt învinși, și-a pus haine de slujnică, și a fugit până la Gudrun. Căzându-i înainte, îi săruta picioarele și o ruga, plângând, s-o ierte, să o scape de hegelingi.

Gudrun, cu inimă miloasă, văzând-o în nenorocire, și-a uitat toată supărarea și a ascuns-o în încăpere, după o draperie largă. Tocmai atunci intra și Wate. Necruțător, războinicul a întrebat-o unde-i Gerlind. Și cum Gudrun n-a vrut să-i spună, Wate și-a pus oștenii săi să scotocească peste tot, până-au aflat-o pe regină. Degeaba Gudrun l-a rugat să mai amâne pedepsirea. Wate nu s-a înduplecat. El a târât-o pe Gerlind, de sub ochii fecioarei Gudrun, pe scările de la intrare, și-acolo, dintr-o lovitură i-a despărțit capul de trup.

Voia s-o taie și pe Ortrun, ca fiind din neamul ucigaș. Abia a apărât-o Gudrun, povestindu-i despre copilă că, încă de la început, îi dovedise dragoste și îi fusese ca o soră în vremurile de restriște. Până în ultimele zile nu încetase să o roage pe mama ei să se-mblânzească și să nu le mai chinuie pe Gudrun și pe Hildeburg.

Dintre oștenii nordului prea puțini au scăpat cu zile. Castelul a fost ars și el. Și toate-ntăriturile au fost sfărâmate, nimicite, și pietrele zvârlite-n valuri.

Wate voia să-i pedepsească și mai departe pe normanzi. Și Herwig, Ortwin și oștenii regelui Sigfrid din Morlanda erau chiar gata pregătiți să intre în afundul țării, să jefuiască și să ardă.

Însă tot Gudrun i-a rugat să mai amâne hotărârea, zicând că îi este dor de Hilda, de mama ei ce o așteaptă de-atâția ani, cu-nfrigurare. Să nu mai întârzie deci pe coastele normanzilor.

Numai la vorbele acestea, regii și cu bătrânul Wate s-au învoit să mai amâne, pentru o vreme, pustiirea pământurilor de la nord.

Încet, încet s-a stins și focul. Și trâmbițele-au amuțit. Herwig cu Ortwin și cu Wate, cu fetele eliberate, au pornit către Matelana.

În drum, au făcut un popas pe coastele Wolpsensand, unde-ntre timp se înălțase un monument regelui Hetel, alături de o mănăstire.

S-au plecat toți și-au pus coroane la capul celui ce pierise în luptă cu bătrânul Ludwig.

Ca prizonieri, aveau cu ei pe Hartmut și pe sora lui – pe care-o ocrotea Gudrun – și zece cavaleri normanzi.

Pe Hartmut a vrut să-l înjunghie de două ori bătrânul Wate, pe când călătoreau pe mare. Dar Herwig iar i-a amintit cum el a scăpat-o pe Gudrun, când mama lui, reaua regină dăduse ordin s-o ucidă. Și l-a rugat să mai amâne și-această pedepsire. A doua oară l-a scăpat, de-aceeași moarte, prințul Ortwin, spunând că vrea să-l aibă rob.

Vă-nchipuiți, de bună seamă, cum i-au primit în Matelana pe-aceia care se-ntorceau – mai ales pe prințesa Gudrun și pe prințesa Hildeburg.

Țărmlul vuia de aclamații. Wate o însoțea pe Gudrun. Și fata a căzut la pieptul mult încercatei sale mame.

Mama și-a luat cu ea copila într-un iatac și-au stat de vorbă. Și-au amintit de fostul rege, de zilele de multe trecute. Au plâns și s-au îmbrățișat.

Apoi s-a dat un ospăț mare, la care-a luat parte și Sigfrid, venit anume din Morlanda. Și, la acest ospăț de seamă, Wate, cu glasul răgușit, fiindcă sorbise multe cupe, a început să cânte tare gloria hegelingilor ce pier luptând pe-ntinsul mării și-n insulele nisipoase, căci ei se urcă în Walhala și stau alătura de Odin.

A luat apoi încă o cupă cu hidromel și a golit-o în cinstea celui îngropat în Wolpensand, sub o movilă, în care a înfipt o lance.

— Hetel! A glăsuit bătrânul, scoțându-și sabia din teacă, și stând parcă în fața umbrei pe care-ar fi dorit s-o vadă. În nord am contenit măcelul, doar fiindcă Gudrun se grăbea să își îmbrățișeze mama. Și socotesc că am greșit. Căci setea mea de răzbunare nu este încă potolită. Și cred, Hetel, că nici a ta. Voi face însă din feciorul, pe care l-ai adus pe lume, cel mai războinic dintre regi. Eu îl voi însoți în lupte și îl voi sfătui pe Ortwin. Și nu voi avea liniște până ce ultimul normand nu va plăti, cu viața lui, moartea ta de la Wolpensand. Iar Ortwin va avea alături pe Herwig, ginerele tău, ca și pe Sigfrid din Morlanda. Îi voi sluji pe câteștrei, și-i voi uni pentru război...!

Spunând cuvintele acestea, Wate și-a ridicat spre slăvi sabia lată, de oțel, de-atâta ori însângerată, și-a mai strigat din răputeri:

— În numele strămoșilor, care nu cunoșteau iertarea, îi voi uni pe tineri pentru război...!

— Unește-i, însă pentru pace! A glăsuat atunci Gudrun, ridicându-se de la masă și apropiindu-se de Wate. Sânge a curs, și prea destul. Castele-au ars, și au pierit atâția prunci nevinovați. Nu răzbunare, ci dreptate, iată ce doresc tinerii!

— I-adevărat ce spune Gudrun, a întărit și Hildeburg.

Și Hilda a rostit la fel.

— Tu, Wate, nu te supăra, a mai urmat prințesa Gudrun, lipindu-se de pieptul lui, ca-n vremea când era micuță și când Ortwin o necăjea. Tu ne-ai crescut când eram mici. Ne-ai fost asemeni unui tată. Dar suferință a fost destulă. Vrem pace, Wate, nu război...

Și tot atunci, se povestește că ar mai fi sosit acolo, pipăind lespedea cu bățul, și cântărețul regilor, Horand, cu părul alb ca spuma de pe întinsul mărilor.

În urma luptelor purtate, bătrânul își pierduse văzul.

Și el a început să cânte cu glasul lin, tremurător:

— Gudrun a noastră-are dreptate. Ascultați!... O să vină ziua când oamenii vor azvârli, ca niște lucruri rușinoase, săbiile, lăncile, torțele cu care aprind căminurile. Prea mult sânge a fost vărsat din voia asprilor războinici...

Wate privea descumpănit. Dar nu-și cobora sabia. Cu barba și părul vâlvoi, se-asemăna cu zeul Odin.

Deodată se-nroși la chip. O depărtă puțin pe Gudrun, și glăsui cu glas de tunet, privindu-l cu dispreț pe Horand:

— Vreți pace? Asta-i slăbiciune. Cât timp trăiește încă Hartmut, fiul lui Ludwig și-al Gerlindei, va nutri-n inima-i de fier ură față de Matelana și de noi, care l-am învins... Vreau răzbunare pân-la capăt... Gudrun, tu nu te-amesteca în treburile regilor... Și tu, Horand, mai bine taci. Nu-i nici un drum spre prietenia cu cei din nord. Așa să știți...!

Gudrun privi întâi la Wate, apoi la Herwig și la Sigfrid, și spuse tuturor astfel:

— Întotdeauna e o cale ce duce către prietenie. Și datoria cea dintâi a unui rege ar trebui să fie tocmai de a afla această cale. Mă ierți că am vorbit și eu, amestecându-mă, nu, Wate?

— În treburile regilor...!

Oaspeții s-au pornit să râdă. Cupele iarăși s-au umplut. Prințesele au dăntuit. Dar vorbele ce s-au rostit nu le-a putut nimeni uita. Și tot mai mult își făceau drum, spre inimile tuturor, cuvintele prințesei Gudrun.

Mai toți doreau să fie pace, afară doar de-unii războinici, precum era bătrânul Wate!

Dar cum puteau să fie Hilda, Herwig și Sigfrid foarte siguri că Hartmut, dac-ar fi fost liber, n-ar fi pornit, un nou război? Astfel se întrebau cu toții.

Și nimeni nu găsea răspuns.

Cu toate astea se-auzise că Hartmut era vizitat de-o altă principesă: Hergart.

Hergart era sora lui Herwig. Cât timp fuseseră plecate Gudrun și Hildeburg în nord, doar Hergart de-o mai mângâiasse și îi ținuse de urât reginei hegelingilor. Și ei îi era tare milă de acest prinț rănit normand.

Hartmut fusese greu lovit în bătălia lui cu Herwig.

Când l-au adus în Matelana se afla în primejdie. Căci rănilor-i erau deschise și avea mare fierbințeală. Vracii spuneau că va muri.

Ortrun primise-ncuviințarea să-și îngrijească fratele. Iar Hergart s-a împrietenit cu Ortrun, chiar de la-nceput.

Amândouă l-au îngrijit pe Hartmut, prințul de la nord, până ce s-a făcut mai bine. Și azi așa, și mâine-așa, lui Hartmut i s-a făcut dragă copila ce îl îngrijea alături de sora lui.

Fără de ea nu mai putea să stea tihnit o zi întreagă. Inima lui, sălbătică de ațâțările Gerlindei, se îmblânzea încetișor, și-n fiecare zi mai mult. Privirea i se înmuia, ca gheața într-o zi cu soare.

Sunt vinovat, mărturisea sorei lui Herwig prințul Hartmut. Mai drept era dacă muream. Aș vrea să-ndrept totul acum, să schimb firea normanzilor, dar am făcut atâta rău, încât le simt privirile celor din jur, ca niște lănci.

Ar mai fi vrut ca ea să știe că-i singura lui alinare pe care și-o mai poate-afla, dar nu-ndrăznea să glăsuiască. Gemea în sine, și tăcea.

Într-o zi, după vindecare, pe când ședea el în grădină, cu capul-n palme, pe o bancă, aude-o vorbă cunoscută.

Stăteau de vorbă, pe-altă bancă, regina Hilda și cu Hergart.

Era o seară minunată. Cerul părea bătut în ținte de aur și de pietre scumpe, ca mantia împărătească. Marea vuia încetișor, ca rotta bătrânului Horand.

— Începem să uităm mâhnirea, spunea regina, doamna Hilda. În castelul din Matelana vezi numai tineri fericiți... Gudrun se va căsători cu Herwig. Ortwin cu Hildeburg, daneza. Sigfrid a cerut-o pe Ortrun... Ortrun e o copilă bună. Merită și ea fericirea...

— Mai sunt unii nefericiți! A suspinat prințesa Hergart.

— De cine vrei să spui anume? S-a mirat mult regina Hilda. Cine mai e nefericit?

— E Hartmut, prințul din Nordlanda. Suferă mult, o știu prea bine. Și se căiește preadestul...

— De unde știi, a zis regina, că suferă atât de mult? Și ce-i dori tu pentru el?

— Eu?... Aș dori să fie liber. Nu cred că va mai face rău...

— Te-nșeli, a grăit iarăși Hilda. Așteaptă numai răzbunarea. Oameni ca el nu uită lesne înfrângerile suferite. Urăsc prea mult pe-nvingători.

— Totuși, a stăruit copila... Și-a mai rostit încă ceva; dar Hartmut n-a mai auzit cuvintele spuse la urmă.

Din acea zi, prințul Nordlandei s-a luminat puțin la față, și-o privea cu alți ochi pe Hergart. Și nu mai suferea știind că Gudrun va fi a lui Herwig, în vara ce se apropia.

Când s-a-ntâmpnat, nu prea se știe. Nu știu nici vechii minesengeri. Însă regina i-a chemat pe toți sfetnicii Matelanei, pe cavaleri, și i-a-ntrebat:

— Noi socotim că prințul Hartmut a suferit din plin, pierzându-și castelul, rudele apropiate și cavalerii cei mai buni. Și ar fi bine să-l iertăm.

Ce ziceți? Sunteți de părere?

— Să nu-l iertăm, a strigat Wate. Fiul Gerlindei, al șerpoaicei, nu merită nici o iertare. Mai bine-i retezam eu capul.

A luat atunci cuvântul Horand:

— Pe cât știu eu, a grăit el, prințul din nord e un viteaz. Mai bine să ni-l facem prieten. De-am mai găsi și vreun temei prin care să-l legăm de noi...

— Temeiul este și găsit... A spus, zâmbind, frumoasa Gudrun, privind către prințesa Hergart, care s-a-mpurpurat de tot.

A mai trecut puțină vreme. Hilda și-a-mpodobit castelul cu flori, covoare, stofe scumpe și-aurării scoase din lăzi.

Și-n fața cavalerilor, l-a chemat mai întâi pe Ortwin.

l-a așezat pe cap coroana de rege-al hegelingilor. Și Wate i-a dat sabia ce o purtase tatăl său. Iar Hilda i-a dăruit mâna prințesei Hildeburg, daneza, pe care Ortwin o iubea încă de când era copil.

Pe Herwig l-a unit cu Gudrun.

Uralele s-au auzit, spun unii, până în Nordlanda.

După aceea l-a chemat pe regele Sigfrid de Morlanda. Pe el l-a cununat cu Ortrun. Amândoi se-ndrăgiseră. Și cel din urmă-a-ngenunchiat, în fața Hildei, însuși Hartmut. A cerut tuturor iertare, și-n primul rând frumoasei Gudrun. Ea l-a iertat și i-a adus de mână pe fecioara Hergart, sora lui Herwig, soțul ei. Și alte șazeci de fecioare, care fuseseră cu Gudrun în Nordlanda cea friguroasă, și-au adus mirii-n fața Hildei.

Hilda le-a dat încuviințarea să facă nunta lângă regi, și pe mirese le-a-nzestrat.

Nunta s-a început cu zgomot, șuvoi de băuturi și râset.

În Matelana se vedeau pe străzi, pe case, numai flori. Tinerii-ndrăgostiți danțau.

Cât a durat, nunta, nu știm. Desigur, multă, multă vreme, însă ce știm e că la nuntă Gudrun a cerut mirilor să-și jure unul altuia că-și vor fi prieteni credincioși, că nu se vor certa nicicând și vor păstra între ei pacea atâta cât vor viețui. 16

Apoi Ortwin și Hildeburg au petrecut perechile care plecau spre țara lor, urându-le la toți drum bun.

Lacrimi au curs, bine-nțelese, mai ales Hildei, fiindcă Gudrun se depărta din nou de ea. Dar și-au promis să se revadă cât de curând și cât mai des.

Marea era strălucitoare, parcă-nvelită în argint. Și nici un vânt, din cele rele, nu băntuia de nicăieri.

Pe mare-au plutit trei corăbii, cu trei perechi de-ndrăgostiți, către trei țări și trei castele din largă Mare a Nordului.

Și Horand sta pe țărm, cătând spre depărtări necunoscute, pe care nu le pot privi decât acei fără de văz. Sta și cânta încetinel, mângâind strunele de rottă:

— Eu știu că o să vie-o zi când strigătele de război vor trebui să se preschimbe, pe veci, în cântece de pace...!

Și-aceia care-l ascultau, stând, lângă cântăreț, pe țărm – mai ales oamenii de rând – spuneau că el are dreptate și că zărește peste veacuri...

1 Mulți istorici literari, ca de pildă Dr. Johannes Scherr, în „Allgemeine Geschichte der Literatur” afirmă că epopeea „Cântecul Nibelungilor” este „Iliada” germanilor, iar „Gudrun” este „Odiseea” lor. Ca și „Iliada”, „Cântecul Nibelungilor” se desfășoară mai mult pe „pământul tare”, glasul cel mai puternic este al urei și dorinței de răzbunare, iar finalul său este tragic, lăsând în urmă numai ruine și moarte. Pe câtă vreme epopeea „Gudrun”, la fel cu „Odiseea”, se petrece mai mult în largul mărilor, este dominată de ideea de iertare și împăciuire, iar sfârșitul ei este fericit, urmat de-o serie întreagă de nunți. Alt învățat, Dr.

Karl Lübeck, afirmă în a sa „Geschichte der Literatur aller Völker” că „Gudrun” reprezintă cea mai desăvârșită „poezie germană a mărilor”, din toate timpurile. Este nespus de greu însă să reproduci frumusețea originală a unei astfel de poezii, scrisă în limba unui popor care are alte deprinderi de viață și tradiții decât noi, și într-o epocă atât de depărtată.

2 Numele străvechi, de origină scandinavă, pare că nu este, de fapt, Gudrun, ci Kudrun, așa cum se arată în majoritatea edițiilor germane. Epopeea „Gudrun” are probabil înfățișarea actuală, pe baza prelucrării cântecelor populare – care au circulat prin toate ținuturile locuite de germani – de către un poet cavaler rătăcitor, cam prin anii 1210- 1212. În orice caz, este limpede că, alături de „Cântecul Nibelungilor”, cea mai de seamă creație poetică populară a germanilor din evul de mijloc este „Gudrun”. Poema aceasta are la origină o legendă despre o prea frumoasă fiică de rege, răpită de un prinț din miez de noapte și dusă-n țara lui. Epopeea „Gudrun”, ca și „Cântecul Nibelungilor” de altminteri, laudă în versurile ei statornicia neclintită în dragoste, tăria în fața crudelor lovituri ale soartei. Și, totodată, evocă obiceiuri și o lume care de mult au dispărut. În versurile ei răsună încă strigătele de luptă ale normanzilor, războinicii neîndurători, care porneau cu îndrăzneală, în cete de câte 60-100 de oameni, pe bărcile lor lungi, având la proră capete înfricoșătoare de balauri, sculptate în lemn, și cutreierau întinsul mărilor. Se știe că normanzii pluteau astfel, fără busolă, urmând cel mai adesea „calea lebedelor”, până în Anglia, Islanda sau Groenlanda. Pătrundeau însă și în Oceanul Atlantic, și în Marea Mediterană. Acostau, de obicei, la gurile marilor râuri, ca: Tamisa, Rinul, Sena etc. Și de acolo pătrundeau în interiorul țărilor, dând foc castelelor, orașelor și satelor, luând bogate prăzi: aur, obiecte scumpe și cele mai frumoase fete.

3 Hegelingii, despre care se povestește în epopeea „Gudrun” se găseau undeva pe coastele și insulele Mării Nordului, cel mai probabil în Frizia. Se pare că ținutul hegelingilor ar fi fost pe acele vremuri unul dintre cele mai înfloritoare. Se cunoaște, de altfel, în istorie atacul unui prinț normand asupra Friziei în anul 887, atac care s-a soldat cu înfrângerea invadatorilor.

În privința stabilirii locului unde s-a aflat țara hegelingilor și a configurației sale, o contribuție importantă se pare că a avut-o G. Martinius, în lucrarea sa: „Das Land der Hegelingen wiedergefunden ostfriesischen Harlingerlande”, Norden, 1879.

Epopeea s-a născut, ca mai toate marile poeme medievale, dintr-o serie de cântece lirico-narative, în care realitățile istorice s-au amestecat cu o mulțime de elemente legendare.

Aceste cântece au evoluat, fiind purtate dintr-un loc într-altul, și au fost încheigate de cântăreții normanzi într-un tot unitar, desăvârșindu-se, după cât cred cei mai mulți cercetători moderni, în secolul al XI-lea.

În cuprinsul epopeii se găsesc trei părți distincte. În cea dintâi este vorba de un rege legendar, probabil tot islandez, dar care domnește, după legendă, undeva prin Olanda și al cărui nume este Sigband. Fiul acestuia, Hagen, un copil de numai 7 ani, a fost răpit de un grifon (animal mitic, zburător, jumătate leu, jumătate vultur) și dus pe o insulă pustie. Aici copilul, după ce înfruntă toate vitregiile vieții în sălbăticie (evocând, în cântece de o mare frumusețe, lupta primară a omului cu forțele oarbe ale naturii), salvează trei fiice de rege, răpite și ele de grifon, și se căsătorește cu cea mai frumoasă dintre ele, Hilda.

În partea a doua a epopeii, Hagen și Hilda au o fiică, căreia i-au dat tot numele de Hilda.

Fiindcă Hagen își păzește cu strășnicie fiica, și-i ucide pe cei care i-o cer de nevastă, regele hegelingilor, Hetel, se hotărăște s-o dobândească prin viclenie. El trimite trei oameni credincioși: pe războinicul Wate, neguțătorul Frute și cântărețul Horand – acesta din urmă un fel de Orfeu germanic. Ei se prefac că sunt neguțători. Horand o vrăjește pe prințesa Hilda cu cântecele sale și o atrage pe corabia hegelingilor, ca să-i arate frumusețile aduse de Frute, și, sub apărarea armelor teribilului Wate, corabia pornește în larg. Hagen o urmărește. Ar fi început un război groaznic. Dar Hilda intervine și aduce pacea între tatăl ei și răpitori. Această acțiune a Hildei prevestește pe aceea, mai amplă, a Gudrunei, reprezentând, în acel ev războinic, dorința de viață pașnică a femeii germane.

Partea a treia a epopeii, și totodată cea mai importantă - care poartă și numele eroinei sale principale, fiind un adevărat imn închinat păcii și bunei înțelegeri – este povestită în lucrarea de față. Textul original al epopeii a fost copiat întâia oară din ordinul împăratului Maximilian, pentru biblioteca castelului Arnbras din Tirol. Aici a fost găsit în anul 1819, a fost publicat în mai multe ediții, transpus în germana modernă și comentat de o serie de specialiști, ca A. Keller, K. Simrock și alții.

4 Pe lângă roță, instrument asemănător chitarei antice, cântăreții germani mai foloseau fidelul (totuna cu viela franceză și vihuela spaniolă) și harpa. (O harpă mică având 5 până la 9 coarde.) 5 Morlanda sau Moorlanda înseamnă în limba germană ținut mlăștinos. Trebuie să fie vorba despre vreo regiune mlăștinooasă de la țărmurile Mării Nordului, poate la nord de gurile Rinului.

6 Scandinavii folosesc în legendă, în loc de Herwig, mai mult numele de Sigurd. Dar Sigurd nu este altceva decât forma veche, la germanii de nord, a lui Sigfrid. S-a preferat însă numele de Herwig, deoarece cântăreților li s-a părut probabil nepotrivită întrebuintarea, în cuprinsul aceluiași poem, a unui

nume în două feluri: Sigfrid și Sigurd. (În poeme figurează atât Sigfrid de Morlanda, cât și Sigurd de Niderlanda.).

Niderlanda înseamnă Țara de jos. Prin acest nume se înțelege astăzi Olanda. În epopee, Herwig nu este însă decât regele unui ținut nu prea mare, probabil acela care se întinde la miazăzi de locul unde Rinul se varsă în Marea Nordului și care se numește acum Seelanda.

7 Nordlanda înseamnă țara de la miazănoapte, așa cum erau denumite în general regiunile locuite de normanzi. Am „evitat intenționat numele de Normandia, pentru a nu se confunda cu regiunea care poartă acest nume pe coastele de vest franceze, cu toate că sunt unii cercetători care cred, pe baza faptelor istorice amintite mai înainte, că țara regelui Ludwig s-ar fi putut să se afle și acolo. După cele mai autorizate păreri, Nordlanda, despre care se cântă în această epopee, pare să fi fost pe coastele Danemaricii actuale, poate în peninsula Jutlanda.

8 Ordinea în care s-au prezentat peșitorii la Matelana este variabilă în diferite variante ale legendei, care circulă și azi în țările de miazănoapte ale Europei. Uneori, după Sigfrid se prezintă Hartmut, și al treilea – Herwig. Alteori vine de la început Hartmut.

În expresiva traducere a prof. Virgil Tempeanu, („Gudruna” – Editura pentru literatură universală – București, 1966.) începutul poemei sună astfel (cap: „Cum Hartmut a peșit-o pe Gudrun”):

Faima se răspândise pân' la normanzi, că fată

Cum e domnița Gudrun nici c-a trăit vreodată,

Așa era de mândră la trup, așa de-aleasă,

Că Hartmut, craiul falnic, dorea de mult să-i fie-a lui mireasă.

Suntem însă datori să precizăm că în povestirea de față, ca și în celelalte, n-am urmărit să dăm doar o transcriere sau un rezumat al respectivei epoei, ci ne-am străduit să folosim acele elemente – fie ale poemelor, fie ale variantelor în proză – care ni s-au părut a fi cele mai autentice, mai semnificative, cu rezonanțele cele mai adânci și mai apropiate de idealurile epocii noastre. Iată de ce, în elaborarea acestei povestiri, am încercat să creăm o sinteză între vechile legende orale scandinave – cel mai adesea daneze, cu largă circulație în țările nordice – și textele traduse în limba germană modernă, prelucrate sau comentate de specialiști ca: K. Müllenhof, J. Haupt, W. Wilmanns, Hermann Schneider, Paul Piper, Otto Jiriczek, H. A. Junghaus. Dintre lucrările românești am avut la îndemână atât o povestire în proză, tipărită la Piatra Neamț, în tipografia „Lumina” (alături de „Cântecul 192

Nibelungilor”), sub semnătura lui V. A. Trifu, cât, mai ales, frumoasa traducere în metrică originală germană, amintită mai înainte, a prof. Virgil Tempeanu.

9 În legende germane ale evului de mijloc, așa după cum s-a mai arătat și în primul volum al acestei lucrări, femeia joacă un rol precumpănitor. Ea poate să ațâțe pasiunile, ura și dorința de răzbunare cum se întâmplă bunăoară cu Brunhilda și Crimhilda în „Cântecul Nibelungilor” – și poate să le înfrâneze, sau cel puțin să le îmblânzească, așa cum se petrece

cu Hilda, Gudrun, și cu celelalte personaje feminine din această epopee maritimă germană.

10 În poemul amintit (în traducere românească), Gudrun se adresează astfel tatălui său:

— Atâta sânge curge, o, Hettel, scumpe tată,
Acuma către vale, că zidurile toate
Sunt din belșug stropite.

Mai răi ca dâșii oaspeți nu se poate!”

Iar, în continuare, regelui din Niderlanda îi grăiește în felul următor:

— Vă rog ca împăcarea acum să se grăbească,
Ca brațele să poată odihna s-o găsească!

De dragul meu s-o faceți! O, Herwig, mare rege, Să-mi spui ce prieteni, oare, mai buni decât pe noi îți poți alege?” 11 Alteori, pe cele cinci corăbii sosite în Niderlanda se găsesc niște pelerini care se întorc din Ierusalim.

12 Asupra locului unde se găsește insula numită Wolpensand sau Wulpensand s-au făcut numeroase presupuneri. Cântăreții se referă fie la o insulă de lângă coasta vestică a Danemaricii, fie la o alta, de la gura râului Schelde (Escaut).

13 După străvechile legende scandinave, sfârșitul domniei zeilor germani – crepusculul zeilor, cântat și în muzică de Richard Wagner – urma să aibă loc după o îngrozitoare bătălie cu giganții. În această bătălie, Surt, o ființă fabuloasă, trebuia să-i conducă pe giganți la luptă crâncenă împotriva zeilor.

14 Normanzii nu se orientau după steaua polară, ci după o alta – steaua dublă din constelația Girafei – pe care o socoteau o stea a norocului și căreia-i aduceau jertfe. Steaua aceasta purta numele lui Tyr, un zeu mai vechi decât Odin în mitologia scandinavă.

15 Alături de Odin (zeul războiului), cel mai important zeu la popoarele nordice era Tor (numit de germanii din miazăzi Donar), un fel de Zeus – Jupiter, care putea azvârli tunete și fulgere din cer. El era reprezentat întotdeauna cu un ciocan în mâna dreaptă.

16 Pentru aceste motive ale legendei, Gudrun a fost socotită, în țările din miazănoapte, drept o eroină nu mai puțin însemnată decât aceia care luptau pentru țara lor cu armele.

Însă o eroină de altă categorie. O eroină a păcii. Căci dorințele ei de bună înțelegere și prietenie între popoare – deși exprimate în legendă de o prințesă – aparțineau în fond cântăreților. Iar cântăreții nu făceau decât să reflecte cele mai fierbinți aspirații de pace ale mulțimii, și mai ales ale femeilor din popor, sătule de atâtea măceluri, jafuri și nedreptăți săvârșite de regii și războinicii lor din evul mediu.

Finalul poemului este cum nu se poate mai grăitor în această privință:

...Jurară să stârpească

Pe-acei ce vor în lume zavistia și ura să domnească.

Viteazul în Piele de Tigru ot în aceeași zi – când minesengerii cântau, pe puntea unei corăbii de pe Rin, legenda înțeleptei Gudrun – pe o potecă-

ngustă, șerpuitoare, T agățată de unul dintre munții prăpăstioși ai Georgiei¹, urca domol un grup de cântăreți.

Bărbatul care pășea-n frunte avea în brațe-un ciong. 2 Ceilalți duceau cu ei cimpoaie sau tobe. Și cel din urmă ținea de căpăstru un cal cu coamă vânăta, ce clătina pe spate doi desagi, în care se găseau veșmintele de lână, călduroase, și-un cojoc bun de așternut.

Printre coroanele copacilor se vede-n înălțimi un vultur, și, doar puțin mai jos de locul unde plutește el, țâșnește dintre stânci o fortăreață.

Pe zidurile ei se află, de strajă, câțiva oșteni, în mâini cu sulite și arcuri, care – așa cum stau, cu căștile rotunde pe cap și îmbrăcați în hainele de zale – seamănă, în bătaia soarelui, cu niște torțe vii.

— Hei! Cine sunteți voi? Le strigă cântăreților, zărindu-i, unul dintre oștenii de pe ziduri. Nu mai înaintați un pas, sau veți primi în piept câte-o săgeată...

Auzind vorbele străjerului, coloana se opri.

Vântul foșnea printre copaci, țiuind ca-ntr-o zi de toamnă.

Bărbatul, care merge-n frunte, ridică-n brațe ciongul, arătându-l.

Ceilalți îi repetară gestul, făcând același lucru cu tobele și cu cimpoaiele.

— Suntem gruzini, la fel ca voi, glăsui primul.

— Gruzini, adăugară și ceilalți. Și cântăreți...

— Am auzit, vorbi din nou conducătorul grupului, că preamăritul eristav, 3 având de împlinit porunci de la slăvitul nostru rege, ar fi sosit în fortăreață. Iar noi, cum sunt poruncile, am și venit la fortăreață, să-i dezmierdăm urechile cu cântece și cu povești.

— Dacă-i așa, coborâți puntea, rosti căpetenia străjii, oștenilor din jurul său. E limpede că-s cântăreții. Măritul eristav i-așteaptă...

Cei șase cântăreți intrară, după ce puntea se lasă. Legară calul de un stâlp, apoi pășiră mai departe, în curtea mică, întunecoasă, podită cu lespezi de piatră, dreptunghiulare, cenușii.

Un izvorăș murmură dulce, în partea de apus a curții, curgând direct din muntele pe care se-nălța zidirea.

Un canar auriu cânta în colivia lui de fier, înălțând imnuri soarelui ce nu se revărsa aici, decât numai o dată-n zi, la ceasul când venea amiaza.

Și fiindcă-acum era amiaza, curtea se lumina pe-ncetul. Șuvoiul cald curgea de sus, dezmoțind lespezile reci, izvorul și bietul canar.

Și tot în acest ceas ieși în curte, să se-ncălzească, mult prea-mărețul eristav, un bărbat vârstnic, uscățiv, cu nas subțire, coroiat, și buze galbene, ca iasca.

Acesta era îmbrăcat cu un caftan din stofă scumpă, la guler cu blană de jder. Pe deasupra, purta un șal.

Și el se așeză pe-un jilț adus îndată de oșteni.

Cei șase cântăreți i se plecară. Eristavul le măsură dintr-o ochire hainele cu mâneci largi și găitane, cămășile din pânză albă și încălțările de piele, legate cu curele lungi.

— Vă aşteptam, le spus el, scurt, ţintuindu-i cu o privire ca de pasăre răpitoare, în timp ce-n jur se adunau mai toţi oştenii de pe ziduri.

Bărbatul care avea ciongul îngenunchie pe-o lespede în faţa eristavului. Şi ceilalţi, ca la o poruncă, făcură toţi acelaşi lucru.

— Stăpâne, zise. Porunceşte! Ştim să-ţi cântăm legende vechi, cum e a regelui Vahtang, acela care, urmărind un fazan roşu, l-a ţintit în locul unde e Tbilisi, 4 şi a întemeiat oraşul. Ştim câte povestiri pofteşti. Dar mai-nainte de orice ştim să-ţi cântăm din Rustaveli⁵ – rege-al poezilor kartveli⁶...

— Cântaţi-mi, dar, din Rustaveli: „Viteazul în piele de tigru”, dete răspunsul eristavul. Altă poveste mai frumoasă nu cred să se mai afle...

— Aşa e, ziseră oştenii. Altă poveste mai frumoasă nu ştim să se mai afle.

Întâiul dintre cântăreţi făcu atunci un semn cu mâna. Şi-o tobă durui mărunţ. Un cimpoi îşi vesti intrarea, c-un ţipăt lung, catifelat. Şi toate celelalte tobe îşi împletiră sunetele cu cele-ale cimpoaielor.

Se auzi pe urmă ciongul. Pe strunele-i armonioase, întâiul dintre cântăreţi îşi plimbă degetele lin, făcându-l parcă să vorbească.

La urmă glasul începu:

— Se povesteşte că-n Arabia, în ţara cea mistuită de arşiţe, domnea cândva un împărat cu numele de Rostevan.

Şi avea craiul acesta avuţii în aur, nestemate şi castele – cât nu se poate-nchipui. Dar toate avuţiile acelea nu preţuiau în faţa împăratului cât Tinatina, fata lui.

Şi asta pentru că, aşa cum a descris-o Rustaveli, n-avea pereche-n frumuseţe, decât cu stelele din cer. 7

Dar, de era frumoasă fata, la fel de chipeş, se găsea la curtea împăratului un făt-viteaz, cu numele de Aftandil. El străjuia pământul ţării, conducând ostile arabe, el era flacăra pustiului, fulger nimicitor pentru duşmani.

Oh! Fetele, când îl vedeau pe Aftandil, zburând cu călăreţii săi peste colinele arabe, îşi pierdeau cumpătul şi suspinau. Priveau pierdute-n urma lui, dorindu-şi-l toate de soţ.

Numai că el iubea doar una şi-aceea era Tinatina.

În vremea când vă povestesc, craiul se hotărâse însă – simţindu-se cam ostenit – s-o urce lângă el, pe tron, pe multgingaşa Tinatina. Şi-apoi încetul cu încetul, s-o înveţe să cârmuiască, astfel ca, în puţină vreme, doar ei să-i 192 rămână coroana.

Aflând aceasta Aftandil s-a întrebat în sinea lui: „Dacă se va urca pe tron, mai am eu dreptul s-o-ndrăgesc?” „De ce nu? Şi-a răspuns tot el. Deşi-s conducător de oaste, neam de emiri, bogat, puternic, stăpân peste-un întreg ţinut, nu-i cer nimic iubitei mele, afară doar de-un singur drept, acela de-a-i sluji cu cinste. De a lupta-n numele ei, şi de-a muri, de-o fi nevoie, cu chipu-i scump în inimă”.

Deci, după ce craiul arab i-a-ncredinţat copilei sceptrul, aşezându-i cu mâna lui pe frunte coroana de aur, bătută în mărgăritare, după ce i-a dat

sfaturi bune, cum trebuie să stăpânească un imperiu atât de mare, a hotărât și un ospăț la care să se veselească. 8

Pe când toți petreceau în tihnă, iar Tinatina întindea celor din jur – curtenilor și slujitorilor săi – aur, și nestemate, pe tipsii (cum era datina arabă), Rostevan s-a posomorât.

Vizirul țării, Aftandil și alți emiri, văzând pe chipul lui Rostevan amărăciune, s-au adunat în jurul său.

— Mărite crai, l-au întrebat, de ce te-ai întristat deodată? Au, poate, nu-ți este pe plac că Tinatina dăruiește curtenilor și căpeteniilor de oaste atâtea pietre prețioase, și pungi cu bani, și vase scumpe?

Întâi, craiul n-a vrut să spună de ce-l cuprinsese mâhnirea pe negândite, la ospăț. Însă văzând neliniștea din ochii dragei lui copile, s-a îndurat să le răspundă:

— Vedeți voi, anii vieții mele eu înțeleg că-s pe sfârșite. În urma mea las o copilă. Și ea-i crescută cu blândețe, iar vremurile sunt prea grele. Afară de-Aftandil, eu nu văd pe altul s-o poată ajuta, cu brațul tare, la necazuri. Și chiar el, este mult prea tânăr. Bărbăția – la noi, arabii – e măsurată prin virtutea de a ști să țintim cu arcul. Îmi pare rău, dar socotesc să Tinatina n-o să aibă un braț voinic și un ochi ager, așa cum l-am avut doar eu. Socot că un țințaș ca mine nu mai e-n toată-mpărăția...

Aftandil a-nceput să râdă.

— De ce râzi? S-a supărat craiul.

Tânărul i-a cerut iertare:

— N-am vrut să te mâhnesc, slăvite. Dar vorbele ce le-ai rostit au făcut să-mi răsară-n minte un gând destul de îndrăzneț. De nu te superi, ți-l voi spune...

— Fii fără grijă, i-a spus craiul. Doresc să-ți aflu acest gând...

— N-ai vrea cumva, mărite crai – pentru a ști care din noi e cel mai bun țințaș din țară – să pornim la o vânătoare? Săgețile ți le cunoaște oricine în Arabia. Pana lor este poleită. Și ale mele se cunosc. Au creștătură la mijloc. Deci câte fiare au să cadă sub arcul tău și-al meu, vom ști cu cea mai mare ușurință...

Craiul l-a-mbrățișat pe tânăr:

— Îndemnul tău îmi e pe plac. Să ne gătim de vânătoare, mâine, când zorile răsar. Oștenii să ne fie martori. Te voi învinge, Aftandil.

— Mărite crai, cum ți-a fi voia! A râs tânărul comandant al oștilor Arabiei, privind țință spre Tinatina.

A doua zi de dimineață, cum fusese-nțelegera, craiul, voinicul Aftandil, curteni, oșteni și slujitori, cu arcuri și tolbe pe spate, s-au și pornit la vânătoare.

Și când sălbăticiunile înfricoșate-au năvălit, mânate de hăitași, din urmă, cel dintâi craiul le-a țințit. Apoi voinicul Aftandil. Nici o săgeată nu zbură fără să își atingă țința.

Fiarele-ngenunchiau străpunse, cu boturile la pământ. Sângele lor uda țărâna.

Soarele strălucea-n înalt. Un pârau murmură pe-o vale. Și Aftandil râdea voios, cu hohote răsunătoare.

— E ceasul când vom număra sălbăticiunile vâdate și vom vedea câte săgeți lipsesc din fiecare tolă! Hotărî dintr-o dată craiul.

— Martori, treceți și numărați fiarele și săgețile! Le ceru tânărul comandant oștenilor din urma sa.

Se începu numărătura. Și după ce se termină, văzură că pe Rostevan îl întrecuse Aftandil, căci cel din urmă doborâse douăzeci de sălbăticiuni mai mult decât stăpânul său.

Toți se-așteptau ca Rostevan să se arate mâniat.

Dar craiul se înveseli și porunci să se gătească la umbra deasă, sub copaci, un ospăț pentru vânători.

Simțea bătrânul Rostevan pe Aftandil ca pe un fiu, și inima i se încălzea, știind că draga lui copilă va avea un ocrotitor, așa cum îi fusese el.

Și astfel, craiul, Aftandil și toți oștenii lor, călări, căutând un loc pentru popas, ajunseră de la o vreme pe țărmul unui pâraiaș, ce izvora din niște oaze limpezi și pline de verdeață.

Pe acel țărm ședea un tânăr întristat, care lăcrăma. Obrazul lui lucea-n lumină, cum este soarele-n amiază, când se înalță dogorind și te orbește, de-l privești. Iară pe trupul musculos flăcăul avea un veșmânt croit din blana unui tigr. Chiar și turbanul de pe cap era făcut dintr-o fâșie tăiată din această blană.

La brâu avea o sabie, și-alături un buzdugan. Și totuși tânărul plângea și suspina neostenit.

Durerea lui era atât de adâncă și zguduitoare, încât nu văzu călăreții, nu le-auzi nici vocile. Și craiul, minunat la culme de o asemenea-arătare, porunci unui rob să meargă și să-l poftască pe străin să vie înaintea sa și să îi spună cine e.

Acesta se și repezi să ducă vorba craiului. Însă străinul, cufundat în preamâhnita lui gândire, nici nu-l văzu, nici auzi, și nici nu-i dete vreun răspuns.

„Pesemne mă nesocotește!” cugetă craiul Rostevan, și, mâniat, strigă spre oaste să plece doisprezece oameni și să-l aducă pe-acel tânăr legat în ștreanguri de mătase.

Și doisprezece călăreți și-au și scânteiat săbiile, și-au pregătit frânghiile cu care să-l ia rob pe tânăr, și-au tropotit spre pâraiaș.

Numai că tânărul acela – purtând pe el veșmânt de fiară – fără măcar să-ndrepte ochii către oștenii craiului, a-ncălecat atunci pe-un cal, care păștea în iarbă, alături.

Oștenii l-au înconjurat, desfăcându-și frânghiile. Dar cel înconjurat de ei nici nu s-a ostenit să-și scoată sabia scumpă de la brâu. Ținea un bici în mână dreaptă. Și, când i-a fulgerat cu biciul, toți doisprezece au căzut, într-o clipită, la pământ.

— Să se pornească toată oastea, a mai răcnit, înfuriat, craiul și să-mi aduceți pe străin, să mi-l zvârliți în pulbere, aici la picioarele mele.

La semnul împăratului, oastea sălbatică, pe cai, se avântă către străinul care pornise-n trap domol spre hotarele Arabiei.

Doar Aftandil nu se mișcă.

El îl privea încremenit, amețit parcă de o vrajă, pe tânărul înveșmântat în haina galbenă de blană.

Și oastea, repezindu-se, părea că îl va mătura pe viteazul cel misterios, că-ntr-o clipită îl va lua și-l va târî până la crai.

Atâta numai că străinul nici măcar nu s-a tulburat. Sabia-i cu mâner de aur, bătută-n pietre nestemate, a rămas neatinsă-n brâu. Și tânărul și-a rotit iarăși doar biciu-i înfricoșător peste oștirea craiului. Și aceasta s-a prăvălit parcă lovită de un val.

Apoi s-a dus și dus a fost...

Calu-l purta ca-ntr-un vârtej.

Până să se dezmeticească Rostevan-craiul și Aftandil, viteazul în piele de tigru a pierit, parcă n-ar fi fost...

A rămas craiul locului, mai tulburat ca la-nceput: „Cine-o fi fost acest viteaz? Ce taină o ascunde oare? De ce era atât de plâns? De ce atât de mânios?” Și cum de nu s-a-nspăimântat de-un împărat cum era el, însoțit de o-ntreagă oaste, și de-un voinic ca Aftandil?

— Aftandil, tu pricepi ceva? Voi să știe Rostevan.

— Mărite crai, glăsui el. Totul s-a petrecut prea iute. Și nu pot să mă dumiresc. De nu ar fi atâția martori: curteni, ostași și slujitori, aş socoti că am visat... Sau că-i doar o închipuire... Văzându-l pe acel viteaz, cu haina din piele de tigru, m-am simțit parcă-nfiorat, n-am izbutit nici să deschid gura, și să-l provoc la luptă. Ce-a fost nu pot să înțeleg...

Craiul privea posomorit, ascultându-l pe Aftandil.

— De azi-nainte – a rostit el lui Aftandil și celorlalți – să știți că eu nu mai am tihnă, până nu aflu deslușit cine este acest viteaz, care e numele ce-l poartă și pricina durerii lui.

După ce s-au întors acasă, Rostevan a trimis în lume o mulțime de slujitori, să facă tot ce-or fi în stare și să-l găsească pe viteazul care îi doborâse-oștenii, numai cu plesnete de bici.

Slujitorii au colindat Arabia și alte țări, scotocind casele de-a rândul, căutându-l vreme de un an, dar nu l-au aflat nicăieri.

Înapoindu-se pe urmă, slujitorii-au îngenunchiat în fața stăpânului lor, mărturisindu-și neputința de a-l găsi pe-acel viteaz:

— Stăpâne, oricât l-am căutat, și cât am întrebat prin lume, n-am putut să descoperim vreun tânăr în blană de tigru... De vrei, poți să ne pedepsești, dar noi ne știm nevinovați. Am încercat să te slujim neobosiți, fără răgaz, așa precum ne-ai poruncit.

— Plecați! Le-a șoptit Rostevan, privind spre zări posomorâte.

Și slujitorii au plecat, pășind lin de-a-ndaratelea. S-au dus însă la Tinatina, îngenunchind și-n fața ei și povestindu-i ce-au pățit:

— Crăiasa noastră, i-au spus ei. Tatăl tău este mâniat că n-am putut să-i împlinim poruncile ce ni le-a dat... Mângâie-l tu pe Rostevan...

S-a întristat și Tinatina.

Știa că de mai mult de-un an Rostevan mânca doar în silă. Nu mai voia
195 să se-odihnească și se muncea atât de mult în cugetu-i neliniștit, că
însăși ea, copila lui, prinsese teama că-ntr-o zi tatăl său nu cumva să piară.

Dar dintr-o dată Tinatina zâmbi acelor slujitori ce-i stăteau încă la
picioare:

— Nădăjduiesc să-i pot aduce mângâiere tatălui meu... Plecați. Nu fiți
îngrijorați...

Și Tinatina l-a chemat tainic pe Aftandil al ei, într-un amurg înfiorat de
vântul care susura, de șoaptele pustiului și clipoceala din havuz, și i-a grăit
încetinel:

— Mă iubești tu cu-adevărat, preaîndrăznețe Aftandil?

— Mai mult decât flămândul hrana sau decât însetatul apa, mai mult
decât iubește-arabul oaza-nverzită, răcoroasă, decât iubește vraja nopții
privighetoarea cea măiastră. Sunt gata, scumpă Tinatina, să fac orice în
lumea asta, doar ca să văd cum înflorește zâmbetul pe obrazul tău...

— Atunci ascultă, i-a spus ea. Știi bine, tata nu mai are liniște să se
odihnească din ziua când l-a întâlnit pe-acel străin viteaz și tânăr, care purta
blană de tigru. Vrea să cunoască taina lui. Numai tu ai putea s-o afli. Du-te și-
l caută pe viteaz. Trei ani ai vreme să-l găsești. După trei ani întoarce-te.

De nu vei izbuti nici tu, înseamnă că acea-ntâmplare a fost numai o
nălucire, și-acel viteaz nici nu există. Iar când te vei întoarce acasă doresc să
fiu soția ta.

Și Tinatina și-a plecat fruntea ei cea încununată pe umărul lui Aftandil.

Tânărul a cuprins-o atunci peste mijlocul mlădios și i-a rostit vorbele-
acestea:

— Mult preaiubită Tinatina, îmi ești crăiasă și stăpână. Însă de-ai fi cea
de pe urmă fecioară a pustiului, din dragostea care ți-o port, aș împlini voința
ta, de-ar fi chiar să plătesc cu viața. Dar nu. Voi fi biruitor, căci tu-mi vei fi
mereu în gând. Mă duc acum la tatăl tău ca să-l vestesc ce-am hotărât.

Apoi pornesc către ținutul al cărui domn și emir sunt, să pun la cale
treburile, pe timpul cât voi lipsi eu. Și după-aceea calul meu va alerga ca
vijelia, către hotarele arabe. Pornesc, și am să aflu taina. Și dacă nu voi fi în
stare, nu merit să fiu soțul tău...

N-a apucat să mai grăiască nici un cuvânt spre el fecioara, și-a auzit
afară tropot de armăsar zorind ca vântul peste pustiul argintat de razele
blânde-ale lunii.

Și-a zburat Aftandil prin lume, dintr-un hotar în celălalt. Trei ani a tot
zburat prin lume, fără să poată da de urma străinului misterios, care purta
blană de tigru.

A suferit foamea și setea, a dormit pe pământul gol, privind lucirea
stelelor. A tremurat ades de frig. Și uneori a fost mușcat, în inimă, de
deznađeje.

„Socot că e mai bună moartea, își spunea în acele clipe, decât să mă
întorc acasă, fără vreo veste pentru crai...”

Și iarăși își venea în fire, și singur se îmbărbăta: „Cât timp mai am încă putere, voi lupta fără de răgaz să împlinesc vrerea iubitei și-ndatorirea ce mi-am luat-o!”

Și călărea tot mai departe, și mai departe, către zări...

Călătorind așa, odată, pe când trecea printr-o pădure, a întâlnit câțiva 196 bărbați. Unul din ei era rănit. Abia putea să mai respire. Trupul îi era plin de sânge.

— Ce e cu voi? A vrut să știe tânărul călăreț arab.

Și-acei bărbați, tremurând încă, i-au lămurit că erau trei prinți plecați la vânătoare. Umblau fără de slujitori, căci le plăcea să fie singuri. Dar, cu puțin mai înainte, văzuseră într-o vâlcea un tânăr fără de pereche, mândru și zvelt, voinic ca leii. Călărea pe un cal mai negru decât e noaptea înnorată.

Sabia și-o ținea la brâu. Privea în jur fără să vadă. Și, ceea ce era ciudat, purta o haină și-un turban croite din blană de tigru.

— Unul din noi, au rostit prinții, i-a dorit hainele și arma, celălalt calul... Și acesta, l-au arătat ei pe rănit, gândea să-l poată face rob. De aceea l-a chemat la luptă... Dar tânărul nu i-a răspuns scoțându-și sabia din brâu, ci l-a plesnit numai cu biciul, și iacătă-l cum a ajuns. Nu știm de mai scapă cu viață... Apoi, fără să ne privească, s-a depărtat în trap ușor, cum zboară ceața către nori.

— Și-acuma, spuneți, unde e? A tresărit ca dintr-un somn emirul din Arabia.

— Privește! Încă-l poți zări. Se urcă, printr-o rariște, colo, spre culmea dealului... l-au arătat ei pe voinicul, pe care Aftandil al nostru de trei ani îl căuta prin lume.

De bucurie, Aftandil ar fi dorit să chiuie, să joace singur prin pădure, dar vreme n-avea de pierdut.

Luându-și rămas bun de la prinții care-l plângeau pe cel rănit, porni la rândul-i prin vâlcea, pe urma călărețului, care gonia nepăsător, urcând spre culmea unui deal.

L-a urmărit vreo două zile și două nopți, fără oprire. Ar fi putut să-l și ajungă, pentru că tânărul viteaz în haină din blană de tigru călărea deseori și-n trap. Dar hotărâse-n sinea lui să fie mai prevăzător.

În cea de-a treia zi văzu că se-apropiau de-un șir de munți înnegurați și păduroși. La poalele lor se zărea un râu sclipind ca o oglindă. Și, lângă râu, își arăta o peșteră gura sa neagră.

Tânărul în piele de tigru își îndreptă calul spre râu, și, străbătându-l printr-un vad, trecu pe malul celălalt.

Auzind tropotul prin vad, o fată gingașă, subțire, cum e sulița trestiei, frumoasă ca un trandafir, dar tristă și înlăcrimată, ieși din peșteră pe țărm și prinse calul de dârlog.

Voinicul sări de pe cal. Amândoi se îmbrățișară.

— Surioară dragă, grăi el, Asmata, ființă ne-ntinată, am fost iarăși la țărmul mării, dar valurile ei albastre nu pot să-mi mai arate drumul către iubita mea furată... Pierită ca într-un mormânt...

Astfel rosti frumosul tânăr, îmbrățișând-o pe copilă. Și-apoi, cu fețele mâhnite, pătrunseră în peșteră.

Aftandil n-auzea ce-și spun. El se urcase-ntr-un copac, și de acolo îi privea, întrebându-se-n sinea lui de tainele ce le-ascundeau toate aceste întâmplări.

Și, fiindcă nu putea pricepe, rămase noaptea să vegheze, să vadă ce se mai întâmplă în peștera de lângă râu.

Noaptea trecu în liniște.

Spre dimineață, tânărul în haina de blană de tigru ieși iarăși din 197 peșteră, își luă rămas bun de la fată, încălecă pe calu-i negru, trecu râul, prin vad, în goană, și se pierdu în depărtări.

„Acum cred c-a sosit prilejul să dezleg taina pentru care am plecat din Arabia!” cugetă-n grabă Aftandil.

Și, coborându-se din locul unde veghease toată noaptea, se avântă și el pe cal, trecând la rândul său prin vad.

Fata, auzind pasul calului, crezu că poate se întoarce, din cine știe care pricini, acela care-abia plecase, și ieși iar din peșteră.

Când îl văzu pe Aftandil, falnic, cu fața măslinie, și înarmat, venind spre ea, o luă la goană ca o ciută:

— Tăriei!... Unde ești, Tăriei? Striga, de spaimă, alergând, și lacrimi îi curgeau pe chip. Lasă-mă... Lasă-mă... Străine... Lasă-mă, nu te apropia... Îl ruga ea pe Aftandil.

Numai că Aftandil știa c-acesta, fără îndoială, îi era singurul prilej de-a afla ceea ce dorea.

Din goană, cum era călare, se aplecă și prinse fata, o trase lângă el, pe șa:

— Frumoasă fată, spuse el. Nu-ți fie frică. Nu mai plânge. Sunt un om bun și n-am venit cu gând ascuns la peșteră...

— Dar cine ești? Se zbătea fata.

— Vei afla-ndată, îi răspunse. Pe-acela care a plecat, zburând cu calul prin poiene, pentru iubita mea îl caut, de trei ani, poate și mai bine...

Și, oprind calul, Aftandil se coborî cu fata-n brațe. Îi dete drumul, și-ncepu să-i povestească cine este, de unde vine, pentru ce. Îi spuse și de Tinatina, de craiul Rostevan, de toate.

Îi arată că nu putea s-ajungă soțul Tinatinei, decât dacă dezlega taina.

Fata se liniști pe-ncetul.

— Atunci ești un medjnun, viteze, îi grăi ea înduplecată, adică un îndrăgostit, ca-n cântecele de demult. Medjnunul nu poate fi decât cinstit, gata de luptă, de jertfă pentru draga lui...

— Sunt un medjnun, răspunse el.

— Dacă-i așa, îi rosti ea, cred c-aș putea să te ajut. Sper să-l înduplec pe Tăriei, viteazul în piele de tigru, să nu îți facă nici un rău... Și, dac-o vrea, ți-o povesti durerea care-l mistuie...

— Copilă, cum să-ți mulțumesc? Izbucni Aftandil voios, văzând că gingașa fecioară îi răspundea cu prietenie.

— O fac în numele iubirii, îi răspunse mișcată fata, ascunzându-l în peșteră.

Seara, când munții își aprind coamele verzi sub purpuriul soarelui care asfințește, și luna își arată chipul din undele mării albastre, Tăriei se-auzi sosind. Calul lui tropoti pe prund.

Asmata îi ieși în cale, și, ca în seara dinainte, îi prinse calul de dârlog.

Se-mbrățișară amândoi. Tăriei intră în peșteră, și copila îi așternu, într-un ungher, o blană moale, pe care să se odihnească.

În acest timp, i se frigea, pe jar, carne de căprioară, câteva fructe se aflau pe o tepsie de metal, și apă rece de la râu îl aștepta într-un ulcior.

Dar până să se frigă carnea, Asmata-l luă cu binișorul, spunându-i cât e de grea viața, când n-ai alături un prieten.

— Tu fugi de oameni. Nu e bine! Îi rosti fata mai departe.

— Așa e! Murmură Tăriei. Ce bine este să ai prieteni! Prieteni cari să te-nțeleagă, să-ți fie sprijin la durere și bucurie, orișicând.

— De-ar fi vreunul în peșteră, l-ai lăsa tu nevătămat? Îl întrebă la urmă fata.

— Îți jur că astfel m-aș purta...

Atunci Asmata-ntinse mâna și-l arătă pe Aftandil, ascuns în fundul peșterii.

— Încrede-te în el, Tăriei. E un medjnun, asemeni ție...

Tăriei i-a dat mâna, frățește. Amândoi s-au cuprins în brațe, legându-se să fie prieteni.

La rugămintea lui Tăriei, cel dintâi tânărul arab începu să-și istorisească întâmplările vieții sale.

Focul din vatra încropită în peștera întunecată le zvârlea umbre peste chipuri.

Într-un târziu, Tăriei a spus:

— Văd, o iubești pe Tinatina. Dar eu sunt mai nefericit. Tu știi unde îți e iubita. Știi că te-așteaptă, c-o găsești la-napoierea ta acasă. A mea însă a fost furată, și-o caut prin lume necurmat, fără să pot s-o mai găsesc. Marea mi-a-nchis cărările... Ascultă, dacă vrei să afli, la rândul tău, ce-am pățimit...

Și Tăriei a început să-și depene povestea lui.

— De loc eu sunt din India... Dar India, deși e una, era-mpărțită-n șapte țări. Șase din ele s-au unit de mult sub craiul Parsadan. Numai a șaptea rămăsese încă sub craiul Saridan. Saridan a fost tatăl meu. Și dorind el ca India să fie mai puternică, și-a unit și ținutul său cu toate celelalte șase. 9 În semn de cinste, tatăl meu a primit de la Parsadan înalta slujbă de-amirbar, conducător al oștilor. La moartea bunului meu tată, fiindcă atuncea împlinisem vârsta de cincisprezece ani, craiul a socotit că-i bine să fiu numit eu amirbar. Tu zici că ești conducătorul oștilor din Arabia. După cum vezi, în India, aveam și eu aceeași slujbă. Și tot ca tine, Aftandil, am îndrăgit-o pe copila celui care mi-era stăpân, pe fata împăratului: draga-mi Nestana-Daredjana. Numele ei se tâlcuiește prin „Fata-cea-fără-de-seamăn-cu-nici-o-alta-pe-pământ”! Fiindcă, așa cum credem noi cei care suntem indieni, nu

poate fi asemuită decât cel mult cu soarele în frumusețe, strălucire, lumină binefăcătoare, în tot ce este bun și drept!

Aftandil sta și asculta cele rostite de Tăriei, fără să scoată vreun cuvânt.

Dar auzind despre Nestana, fata de care povestea Viteazul în piele de tigru, gândul arabului fugea către iubita-i Tinatina. Numele ei se tâlcuia, de-așemeni, în „Rază de soare”.

— Și, cum spuneam, urmă Tăriei, pentru copila lui, Nestana, Parsadan construi palate cu temelie de bazalt, cu bolta-n licăr de rubine și cu grădini înmiresmate, cum doar prin vis se pot visa. Privighetori zburau prin ramuri de chiparoși și trandafiri împurpurați, cum sunt obrajii unei fecioare-ndrăgostite. Iar ape limpezi clipoceau, țâșnind din largi fântâni de aur.

Ca să vegheze peste toate: peste palate și grădini, și, mai ales, peste Nestana, slăvitul nostru împărat pusese pe o soră-a lui, al cărei nume e Davara.

— Să o ferești de ochi străini, altminteri vei plăti cu capul, îi hotărâse Parsadan.

Cu toate astea, într-o zi, când veneam de la vânătoare laolaltă cu 199 împăratul, eu am zărit-o pe Nestana. Era-mpreună cu Asmata și alte două slujitoare, care-o vegheau și zi, și noapte, după poruncile Davarei, într-un turn al palatului.

Văzând atâta frumusețe, sufletul mi s-a tulburat. Mi s-a-mpăienjenit privirea. Am amețit și am căzut.

Împăratul se-ngrijorase. Vracii nu știau ce să-mi facă. Doar eu înțelegeam prea bine că m-am îndrăgostit pe viață de fata împăratului.

Ce nu știam, era că fata se-ndrăgostise, ca și mine, cât ne privisem ochi în ochi, o clipă poate, nu mai mult.

După un timp, cu îndrăzneală, Nestana mi-a trimis pe-Asmata cu un răvaș, în care ea mărturisea că mă iubește, că știe tot ce pătimesc și că va fi numai a mea.

Dragostea ne prinsese-n lațul ei fermecat pe amândoi, și-Asmata, fata asta blândă, pe care-o vezi aici cu mine, însoțindu-mă la necaz, purta scrisorile-ntre noi.

Numai că tot pe acea vreme, hataii, 10 neam de trădători, unelteau contra Indiei, gândind că pot să o dezbine. Țara era-n primejdie.

„Du-te, înfrânge-i pe hatai, îmi mai scria Nestana mea, și-ntoarce-te cu glorie”. 11

I-am trimis știre hanului hatailor să se supună lui Parsadan și sănceteze cu uneltirile-i viclene. Însă hanul lor mi-a răspuns că nu-i pasă de craiul nostru.

Am ridicat atunci oștirea și am pornit către hatai, Mai înainte de-a pleca, am avut însă fericirea de-a o vedea pe draga mea.

M-am furișat până-n iatacu-i. Asmata m-a călăuzit. Și am aflat-o pe Nestana odihnindu-se pe o scoartă din țesătură ruginie, într-un veșmânt verde ca frunza, și-alături se găsea o pernă.

Pe pernă m-am așezat eu.

Fecioara mi-a mărturisit că nu mai poate să-și ascundă simțirile ce mi le poartă. Și că de la-ntâia privire schimbată de noi amândoi s-a socotit că mi-e soție, cu inima, până la moarte.

— Dar înainte de orice, India e-n primejdie. Du-te și-nvinge-i pe hatai, m-a mai rugat iubita mea.

Dorința ei mi-era poruncă, și zâmbetul ei, talisman.

Cu toată oastea după mine, m-am repezit ca o furtună către Hataia răzvrătită.

În zadar hanul din Hataia a vrut să-mi întindă-o cursă, să mă-nvingă prin șiretlic. Oștenii mei s-au avântat ca ulii între prepelițe, sângele s-a vărsat ca apa, și dușmanul a fost învins.

Cei mai mulți au pierit în luptă, ceilalți ne-au căzut prizonieri, și i-am legat de cai cu ștreanguri. Pradă am luat nenumărată. Și regele hatailor îmi cerșea viața pentru-ai săi, și pentru sine mai întâi.

Eram rănit, dar nu-mi păsa.

I-am trimis împăratului prada pe-o mie de cămile și de catâri buni de samar. Iar dragei mele i-am aflat un veșmânt scump, cum nu se vede, dintr-o urzeală de mătase, în țesătura căreia părea că strălucesc tăciuni și licăresc mărgăritare.

Aflând de-această biruință, Parsadan însuși a venit să mă întâmpine pe 200 cale.

S-a-ntins o masă ca-n povești, și Parsadan m-a întrebat cum am de gând să-l pedepsesc pe hanul căzut mie rob.

I-am dat răspuns că socotesc iertarea cea mai dreaptă faptă pentru cel slab și biruit.

Împăratul mi-a dat dreptate, și i-a dat drumul hanului, să se întoarcă-n țara lui.

Ce-a fost apoi, arabule, cu greu mai pot să-ți povestesc. Mulțimea ne-a primit cu slavă, cu strigăte și cu urale. La fereastră, Nestana mea mă aștepta sorbindu-mă din ochii ei strălucitori. Împărăteasa m-a cuprins, sărutându-mă ca o mamă. Și împăratul mă lăuda, spunând că-s ca și-un fiu al lui.

De fericire, nu vedeam nimic din ce se petrecea în jurul meu și la palat.

Gândeam că a sosit prilejul să-i cer mâna Nestanei mele.

...Când împăratul m-a poftit să vin la curte într-o zi. M-a așezat la dreapta lui, în fața celorlalți curteni, și ne-a vestit c-a hotărât să o mărite pe Nestana.

Soțul ales iubitei mele, de când avea doar patru ani, era feciorul șahului din marea cetate Horezm, 12 cel mai puternic dintre crai, după stăpânul Indiei.

Cortegiul din Horezm sosise. Nunta urma să aibă loc, și fiul șahului privea prea mult către Nestana mea.

— Nu vreau să fiu decât a ta, spunea Nestana-nfiorată. Și de mă lași în brațele celui venit de la Horezm, te socotesc un trădător. Cu tine vreau sămpărățesc, după ce tata va muri, nu cu-n străin din altă țară...

Plângea, și, deznădăjduită, căta în ochii mei scăpare.

Pe minte mi s-a coborât o ceață neagră, ca de moarte. N-am putut să mă stăpânesc. M-am repezit doar cu o sută de oșteni credincioși – ca vântul – în tabăra Horezmului. Și, până să se dumirească, mirele din Horezm pierise.

Poți tu să crezi, arabule, că n-a fost mică supărarea împăratului Parsadan! Dacă eram în fața lui, mă ucidea, cred, deîndată. N-aș fi îndrăznit să îi răspund. 13 Însă, cu călăreții mei, mă aflam dincolo de porți. Și nu știam că-n vremea asta stăpânul Indiei dăduse poruncă grea unor oșteni s-o pedepsească pe Davara, fiindcă aceasta nu aflase că fiica lui mă îndrăgea.

Davara, ființă fără suflet, a biciuit-o pe Nestana, până aproape să-i ia viața. A dat-o apoi unor robi s-o ducă dincolo de mare, și-acolo să o părasească, lăsând-o pradă fiarelor. Și ea însăși, cruda Davara, și-a vârât un jungher în piept.

Asmata, izbutind să scape din mâinile lui Parsadan, m-a tot căutat până-n cetatea ce-mi rămăsese moștenire de la părintele-mi iubit – și unde eu mă-adăposteam – rugându-mă s-o scap, prin luptă, pe Daredjana de la moarte. M-am repezit la țărmul mării cu o ceață de credincioși. Ne-am suit pe-o corabie și am colindat un an de zile marea și țărmurile sale. Soții mei de călătorie au pierit toți, în luptele date cu cei ce locuiesc ostroavele și țărmurile, și în furtunile cumplite care ne-au încercat mereu. Dar pe Nestana-Daredjana n-am izbutit s-o regăsesc.

Într-un târziu, după un an, cum îți spuneam chiar adineauri, numai eu singur m-am întors.

Am regăsit-o pe Asmata. Și de-atunci nu mai pot să văd chip omenesc în ochii mei. Fug de cetăți și de mulțimi. Alerg doar în locuri pustii și 201 viețuiesc în peșteră, îngrijit de fecioara asta, pe care-o socotesc drept soră și care, ca și mine, plânge pe cea pierdută pentru noi...

Tăriei oftă, și-n ochii lui roua durerii străluci. Iar Aftandil îl întrebă:

— Și cum, n-ai aflat nici o urmă, n-ai auzit nici un cuvânt despre fata pe care-o cauți?

Viteazul în piele de tigru își frânse un geamăt în piept.

— Odată, spuse mai departe, am întâlnit pe-un alt voinic, pe craiul Nuradin-Pridon, dintr-un oraș de lângă mare, ce e numit Mulgazanzar. 14

În ziua când l-am întâlnit, țărmul îi era cotropit de o mulțime de vrăjmași. Văzându-l că e-n cumpănă, m-am repezit în ajutor. Dușmanii au fost biruiți. Drept mulțămită, acest crai m-a poftit în orașul său, fiind primit ca un împărat. Povestindu-i apoi c-o caut de-a lungul coastelor pe-aceea căreia i-am jurat credință, regele insulei mi-a spus că a zărit cândva-ntr-o barcă doi bărbați înfiorători, ducând cu ei pe o copilă de-o frumusețe fără seamăn.

Barca plutea întins pe mare. Și până să-și dea seama bine craiul Pridon ce se-ntâmpla, urma ei s-a pierdut în zare.

Am înțeles că-n acea barcă fusese însăși draga mea.

Jalea m-a potopit mai aspră, inima mi s-a sfâșiat. Nestana mi se depărta din calea tristei mele vieți.

Pridon a legat prietenie cu mine până la mormânt și s-a jurat să cerceteze mereu întinsul mărilor cu vestiții lui corăbieri. Dar până azi, precum se vede, n-a izbutit încă nimic.

De-amărăciune și durere, te miri că mi s-au rătăcit, de la o vreme, mințile? Că umblu singur prin coclauri, cum am fost și-n Arabia, sau mă ascund în peșteră? Asmata, singură, surioara, mi-a rămas pe acest meleag.

Și amândoi fără nădejde, dar zi de zi, și ceas de ceas, gândim la draga mea Nestana, și dorul nu ni-l ostoim.

Alerg din când în când la țarmuri. Privesc marea fără sfârșit, și deznădejdea îmi apasă inima parcă și mai mult, mai ales când îmi amintesc că-n lume mai e bucurie, dar eu nicicând n-o s-o mai am.

Aceasta mi-e povestea, frate. Du-te acum la craiul tău, și, povestindu-i întâmplarea, slujind-o pe iubita ta, încântătoarea Tinatina, fii fericit tu, Aftandil...!

Aftandil, care-l ascultase pe Tăriei până atunci, fără a-i spune vreun cuvânt, se ridică, îl luă de umeri, îmbrățișându-l voinicește.

— Mi-ai povestit despre Pridon că s-a legat să te ajute. Dă-mi voie-acum, Tăriei, să fac pentru tine același lucru. Pornesc azi spre Arabia, însă nici două luni n-or trece și-o să mă înapoiez. Toți trei, tu cu Pridon, cu mine, vom da de urmele Nestanei, oriunde ar fi și-o vom salva, prietene drag...!

Și-așa s-a pornit Aftandil, înapoi, spre Arabia. Calul lui a zburat ca gândul, peste coline și câmpii. N-avea răbdare să ajungă lângă iubita-i Tinatina, să-i ducă dezlegarea tainei viteazului înveșmântat în haine din blană de tigru, să-i liniștească inima tatălui ei, lui Rostevan.

Oștenii ce erau pe turnuri, din depărtare, l-au zărit. Chimvale, surle, harfe, tobe – toate-au sunat în cinstea lui.

Nimeni n-a fost mai fericit în acea zi ca Tinatina. Ochii ei străluceau ca para. Buzele îi erau mai roșii, obrații mai îmbujorați. Nici craiul Rostevan, bătrânul, nu știa cum să se arate mai mulțumit că-l revedea.

În toată vremea cât fusese tânărul comandant de oști plecat să-l caute pe Tăriei, Rostevan se temuse-n sine să nu se afle acest lucru peste hotarele arabe. Dușmanii să nu năvălească, știind că sabia-i lipsește. Și-acum, că se-ntorsese-n țară, că totul se sfârșise bine, era nespus de mulțumit. Îi povestea lui Aftandil prin ce îngrijorări trecuse.

Iar Aftandil nu îndrăznea să-i spună de făgăduiala ce i-o făcuse lui Tăriei, de-a se întoarce-n două luni la peștera de lângă râu.

Astfel trecu o săptămână, trecură două, și-ncă una.

Pe Aftandil îl urmărea vedenia viteazului, în haina-i galbenă de tigru, rătăcind trist și-nsingurat, pe țărmul mării argintii, cătând în toate zările, cu palma streășină la ochi, plângând ades nealinat.

N-avea o clipă liniște. În sinea lui se întreba: „Dacă-ntr-o zi Tăriei îşi pierde mințile cu desăvârșire și se azvârle de pe-o stâncă în valul mării, și se stinge? Va trebui să am curajul și să-l vestesc pe Rostevan că sunt dator să nu întârzii nici o clipită, și să plec, așa cum am făgăduit. Tăriei nu poate să trăiască, de nu o salvăm pe Nestana din ghearele cui s-o afla”.

Atât îl urmăreau de mult pe Aftandil aceste gânduri, încât umbla tot tulburat. Nu-i mai plăceau petrecerile, nici cântecetele fermecate ale fecioarelor arabe, noaptea când cerul înstelat pare-un turban imens, albastru, bătut în ținte aurite și coborât peste pustiu. Nu-i mai plăceau nici jocurile cu

săbiile din zorii zilei, când cerul pare o tîpsie pe care-Abhar cel din legendă a încărcat-o cu jăritic, ca să-și hrănească armăsarii ținuți legați de-un stîlp de aur, la vămile văzduhului.

Nu-i mai plăcea viteazului decât să-și mîngâie mereu luciul tăios al săbiei, rămasă de la tatăl său, și arcul să și-l încordeze.

Iar într-o noapte înstelată se strecură chiar sub fereastra iubitei sale Tinatina, și-i glăsui:

— Stăpâna mea, acum e vremea să pornesc spre peștera însingurată. Ți-am povestit despre Tăriei. Tu îmi cunoști făgăduiala...

Tăcerea nopții-ncremenise lângă fereastra zăbreliată unde frumoasa Tinatina privea tristă spre Aftandil.

— Pleci iar? Șopti ea, în sfârșit. Știu, jurământul a ți-l ține e lucrul cel mai prețuit. Dar eu? La mine te-ai gândit? Ce mă voi face-n lipsa ta?

Astfel îl întreba fecioara, înfiorându-se de spaima că Aftandil – în luptele la care sigur va lua parte – ar putea să fie rănit, sau doborât de vreun dușman.

— Tu știi, îi spuse el în șoaptă, că nu e prieten cel pe care suferințele prietenului îl pot lăsa nepăsător... Doresc ca mâine, prin vizir, să-l vestesc și pe tatăl tău. Deși el se va mânia...

— Îi va fi teamă pentru țară, cum i-a mai fost și în trecut. Să nu se afle că lipsești, că sabia-ți nu este gata să apere Arabia. Dragul meu, nu te supăra.

Noaptea trecuse și lăsase în inima lui Aftandil hotărârea de-a nu se abate de la ceea ce socotea că e-ntâia-i datorie.

Așa cum bănuise el, Rostevan, auzind vestirea că Aftandil iar va pleca, se mâniase-ngrozitor.

Văzând deci că nu-i altă cale, tânărul comandant de oști plecă în taină spre Tăriei, lăsând în urmă-i un răvaș către craiul Arabiei, în care îi cerea iertare pentru-ndrăzneala de-a porni fără de învoiala lui, și îl ruga, în cazul 203 când nu avea să se mai întoarcă, să-i îplinească-un testament.

Testamentul suna astfel: „Doresc să fie eliberați toți robii din ținutul meu. Averile să mi se-mpartă celor săraci, bolnavi și slabi. De-asemeni vreau să se ridice case pentru copiii-orfani și să se construiască poduri peste prăpăstii, peste râuri, la îndemâna orișicui. Cu dărnicie să se dea tuturor ce-au de trebuință”. 15

Așa se face că din nou roibul lui Aftandil zbura peste coline, prin pustiu. Sabia de oțel albastru a cavalerului arab se pregătea de bătălii, pentru Tăriei, prietenul său, în vreme ce în mintea lui strălucea chipul Tinatinei și-i auzea cuvintele:

— Du-te, iubite, și-l ajută pe prietenul tău indian. Și întoarce-te-n Arabia – și cu Tăriei, și cu Nestana, și cu Pridon, de vor voi. Iar eu te voi primi cu flori.

Și a zburat, a tot zburat, până ce a ajuns arabul la peștera lui Tăriei.

Acesta se îmbolnăvise de suferință și necazuri. Și-și cam pierduse mințile. Cu greu l-a trezit Aftandil și l-a făcut să înțeleagă că el venise să-l ajute. Dar și mai greu l-a hotărât să se îndrepte către țarm, și să-i arate

Încotro este orașul lui Nuradin-Pridon, cu care Tăriei legase cândva trainică prietenie.

Într-acolo-a călătorit Aftandil șaptezeci de zile, și-a ajuns în Mulgazanzar, orașul craiului Pridon. (Prințul arab plecase singur, fiindcă Tăriei era bolnav.)

După ce craiul a aflat că Aftandil e prietenul lui Tăriei din India, n-a știut cum să-l ospețească, cu ce daruri să-l mai îmbie și cum să-i facă mai plăcută șederea în orașul lui.

I-a arătat, la rândul său, unde zărise, într-o zi, barca în care o copilă era purtată de doi oameni cu chipuri înfiorătoare.

— Uite, de-a lungul țărmului, a rostit craiul Nuradin, a plutit barca, într-acolo, unde zărești un promontoriu. Până să chem vreo câțiva oameni și să pornim în urmărire, barca s-a șters din ochii mei...

— Am să încerc eu să găesc unde au dus-o pe Nestana! I-a glăsuț lui Nuradin-Pridon tânărul cavaler arab.

— Îngăduie-mi, a spus Pridon, să-ți dau patru însoțitori, o platoșă ce e făcută în așa fel, încât securea sau paloșul nu o pot sparge, și-un cal mai aprig decât focul, mai iute decât zboară vântul.

— Primesc, s-a nvoit Aftandil. Acuma, ca și Tăriei, mi-ești frate. Tustrei suntem uniți în gânduri și în simțiri, până la moarte.

— Să ai în toate biruință, i-a mai urat Pridon, voios, lui Aftandil, la despărțire. Și de găsești cumva vreo urmă, cheamă-mă, frate, cât mai grabnic. Ca vrabia am să mă salt. Abia aștept să-mi scald și eu sabia-n sângele vrăjmaș al celor care au zdrobit fericirea lui Tăriei, răpindu-i pe Nestana lui.

S-au strâns în brațe cu căldură. Și Aftandil, prințul arab, a purces iarăși mai departe.

Tărie-n tot ce săvârșise îi da doar chipul Tinatinei, purtat de el în inimă...

A umblat peste munți și văi, și prin pustiuri, și prin codri, întrebându-i pe fiecare de n-au zărit-o pe Nestana, târâtă de doi oameni răi.

Au trecut astfel, cum se spune, trei luni și încă zece zile.

Și cum călătorea, pe cale a întâlnit o caravană, care venea de la Bagdad, cu multe mărfuri pe cămile. Neguțătorii se aflau pe țărm, lâng-o corabie. Dar nu-ndrăzneau să-și urce marfa, fiindcă pirații bântuiau.

— Vai nouă, strigau negustorii, pirații-au să ne jefuiască. Ba, poate, au să ne ucidă. Mai înainte au dat foc altei corăbii din Bagdad. Ce ne vom face noi pe mare...?

Aftandil, auzindu-le cuvintele de deznădejde, i-a-mbărbătat, încredințându-i că e oștean arab, armat, și nu se teme de primejdii, și că el îi va apăra...

Neguțătorii, liniștiți, s-au urcat pe corabie. Și-ntr-adevăr, după scurt timp, din zări s-au arătat pirați, cu flamuri negre pe catarg.

Neguțătorii, îngroziți, s-au ascuns iute pe sub bănci, pe după uși, în saci și-n lăzi, și, tremurând, își așteptau sfârșitul – spintecați de săbii sau arși în focul ce urma să mistuie corabia.

Doar Aftandil – cu-o ghioagă-n mână – și oamenii lui Nuradin au rămas neclintii pe punte. Pirații – care cum săreau pe vasul neguțătoresc

— Erau primiți cum se cuvine.

Lupta s-a dat mai multe ceasuri. Marea era învolburată. Însă viteazul comandant al oștilor Arabiei, până la urmă, i-a răpus pe toți pirații, curățind apele de ei. Prăzile lor: mărfuri și aur, covoare, pietre prețioase au fost aduse de pe vasul pirateresc pe celălalt.

Corabia piraților a fost arsă în largul mării.

Neguțatorii nu știau cum să-l mai laude pe viteaz, și îl numeau „stăpânul” lor.

— Cum am putea să-ți mulțumim, multpreaviteazule arab? Îl întrebau neguțatorii. Ale tale sunt prăzile smulse de voi de la pirați, de-asemeni mărfurile noastre. Îți datorăm și viețile, căci fără tine ajungeam să hrănim peștii mărilor.

Așa strigau neguțatorii, sărutându-i lui Aftandil mâinile și picioarele, laudându-l cât puteau mai tare, cu cele mai alese vorbe.

Dar Aftandil n-a vrut să audă, n-a luat nimic din avuții.

— Drumul meu are alte țeluri; mărfurile nu-mi trebuiesc. De vreți însă să mă slujiți, puteți s-o faceți. Iată cum...!

— Oricum ar fi, noi o vom face, au glăsuț neguțatorii.

— Să mă ascundeți printre voi! Să mă dați drept neguțator, conducătorul caravanei. Să nu povestiți nimănui că sunt oștean, și ce-am făcut.

— Atâta tot?

— Atâta tot!

Neguțatorii s-au mirat că tânărul oștean arab dorește-atâta de puțin. Dar au primit numaidecât propunerea ce le-o făcea. Vorba lui le era poruncă. L-au îmbrăcat cu un caftan și straie de neguțator. Și-au plutit apoi mai departe. Marea era prielnică.

În puțin timp, s-a arătat la țărmul mării un oraș, cu turle și cu case mari, cu grădini pline de verdeață. Zeci de corăbii-și legănavu catargele, ca niște aripi, în portul acestui oraș.

Iată orașul Gulașaro, 16 au glăsuț neguțatorii. Aici se face dever bun.

Putem să poposim la țărm.

Și, după ce au coborât de pe puntea corăbiei, neguțatorii și-au întins 205 mărfurile-ntr-o piață mare, aflată aproape de țărm.

Țărmul și piața, unde ei își desfăcuseră tarabe, aparținea unui bărbat, al cărui nume era Usen.

Usen, bărbat cinstit și vrednic, avea slujba de staroste peste negoțul din oraș. Și, după obiceiuri vechi, orice neguțator venea trebuia să-și înfățișeze marfa, întâi și-ntâi, lui Usen.

Așa au fost siliți să facă și cei care veniseră cu Aftandil în Gulașaro.

Numai că Usen se-ntâmplase să nu fie atunci acasă. Plecase-ntr-o călătorie. Și locul său i-l ținea Fatma, soția starostelui Usen.

Prin târg se răspândise vestea că au sosit în Gulanșaro niște neguțatori vestiți, cu mărfuri scumpe din Bagdad. Și că în fruntea lor se află un tânăr chipeș ca un zeu. Oamenii se îngrămădeau să-l privească pe Afatandil.

Fatma, femeie primitoare, i-a pregătit și un ospăț.

Ospățul s-a întins cam mult – durând aproape toată noaptea. Și, dintr-o vorbă-n altă vorbă, limbile s-au mai dezlegat.

După ce Fatma a aflat cum înfruntase Aftandil cetele de pirați, pe mare, a început să-i povestească, la rândul ei, o întâmplare care o zguduise mult.

— Ședeam odată, i-a spus Fatma, la o fereastră și visam, privind către aria mării. Deodată-am auzit țipând și-am văzut o corabie sau, mai curând, o barcă mare, în care doi oameni urâți, negri, buzați și fioroși, care veneau din India, duceau o fată prizonieră. Fata era de-o frumusețe cum nu mi-a mai fost dat să văd. Ea se zbătea-n brațele lor. Îndată am trimis un pâlc de oameni credincioși, s-o scape. Aceștia s-au grăbit spre barcă. Indienii-au sărit la ei. Și-n lupta ce s-a dat pe țarm, indienii și-au pierdut viața.

Pe fată am ascuns-o aici, în casa unde te găsești. I-am dat veșminte strălucite, căci părea fată de-mpărat...

— Cum se chema această fată? Întrebă Aftandil deodată, străbătut de o bănuială.

— Nestana-i era numele...

— Nestana? Strigă Aftandil. Hai spune... Spune mai departe...

Și Fatma-și continuă povestea, arătând cele ce urmează:

— Atât era fata de mândră, încât am socotit că-i bine să o ascund, să n-o arăt, ca nu cumva să-i vie gândul cuiva s-o fure și s-o vândă... Îmi era dragă, ca și cum ar fi fost chiar copila mea. Ziua, pe-ascuns, mergeam la ea, o priveam ceasuri nesfârșite, și nu mă saturam s-o văd. Toate-ar fi fost bune și astăzi, dacă Usen, bărbatul meu, n-ar fi pălăvrăgit prea mult în fața împăratului ce stăpânește Gulanșaro.

Iar împăratul are-un fiu. Și-acesta, auzind că fata este atâta de frumoasă, a poruncit să fie-adusă cu grabă mare la palat.

A venit oaste de la curte și-a luat-o pe biata copilă. Au îmbrăcat-o în veșminte de aur și mărgăritare. Pe pletele ei încrețite, cu firele ca de mătase, curtenii i-au pus o cunună din pietre roșii, de rubin.

Împăratul și curtea sa, mulțimea care o zărise, nu mai vorbea în vremea asta decât de frumusețea fetei, strălucitoare ca de astru.

Iar eu plângeam, căci mi-era dragă, și îmi era milă de ea, știind că e nefericită.

Soțul meu Usen nu-ndrăznea, după prostia ce-o făcuse, nici să se mai întoarcă acasă.

Așa se scurse ziua, noaptea, și încă nu mă ostoiam, când auzii de-afară: 206 „Fatma!... Fatma, surioară, unde ești?”

— Era Nestana? Pricepu ce se întâmplase Aftandil.

— Nestana, da! Glăsui Fatma. Nestana dăruise totul: rubine și mărgăritare, aur, colane și brățări, eunucilor care o păzeau. Și-aceștia, lacomi de-avuții, în timp ce ceilalți petreceau, o sloboziseră pe fată. Fugiseră apoi și ei.

Am luat-o în brațe pe copilă, vărsând din ochii-mi râu de lacrimi. Nu știam unde s-o ascund. Dar ea, nespus de curajoasă, n-a vrut să stea, și mi-a cerut să-i dau un cal înșeuat.

Îndată i-am pregătit calul. Copila a sărit pe el. Ne-am sărutat, și ea s-a dus.

Abia s-a smuls din brațe-mi fata, că au și năvălit oștenii de la palat cu zarvă mare, și au căutat-o peste tot.

Dar cum puteau s-o mai găsească?

Nestana se dusesese-n lume. Zadarnic o mai urmăreau.

Aftandil, ascultând povestea, nu își credea urechilor. O regăsise pe Nestana? Viteazul în piele de tigru o va putea îmbrățișa? Călătoria sa fusese cu-atâta spor, de la-nceput?

— Și-acuma unde e Nestana? Izbucni el, nerăbdător.

— Nestana?... Își plecă ea fruntea, și lacrimile începură să-i curgă-n poală, în șirag. Am uitat, prietene, să-ți spun că, dându-i cal, i-am dat și arme, și-am îmbrăcat-o ca flăcău, ca să poată călători mai lesne către țara ei... Dar... Dar... Oftă femeia, pe drum a fost descoperită că nu era flăcău, ci fată...

— De cine? Sări Aftandil, zvâcnindu-i inima în piept.

— De blestemații vrăjitori pe care îi numim kadjeți. 17 Aceștia cutreieră lumea și, unde pot, fac numai rău. Au o regină ca un diavol ce locuiește-ntro cetate de care, dacă te apropii, ești doborât de-un fel de raze, ce se împrăștie din ziduri. Zece mii de oșteni kadjeți sunt straja zidurilor negre, și alți trei mii păzesc la porți. De vor ei pot să te orbească, să te prefacă în cenușă, pot seca marea într-o clipă, și vara o prefac în iarnă, răscolesc vânturi, ploi, zăpezi, și încă multe alte rele pot săvârși, pe voia lor. Acolo, în neagra cetate, au pitulat-o pe Nestana, și Dulardhut, reaua regină, a hotărât să o mărite cu un nepot al ei, Rosan. Toate acestea le-am aflat de la un rob, care-a scăpat de la kadjeți, printr-o-ntimplare pe care nu ți-o povestesc...

— Nici nu am vreme pentru asta, rosti atuncea Aftandil. Și trebuie să afli, Fatma, că eu, de sunt în Gulanșaro, pentru Nestana am venit...

— Pentru Nestana?

— Vreau s-o scap...

— Dar tu ești un neguțător, a spus femeia, hohotind. Nici nu știi cum se ține arma...

— Nu știu? A râs și Aftandil. Atunci, privește... A zis el, ducându-se să-și ia veșmântul de mare cavaler arab. Și-a luat și sabia ascunsă între mățăsuri și covoare. Ce zici acum? A întrebat. Eu, Fatma, sunt conducătorul oștilor din Arabia. Crăiasa mea e Tinatina, și-n numele ei am venit, ca să-l ajut pe Tăriei, un amirbar din India. Lui Tăriei i s-a răpit comoara inimii: Nestana.

Și în numele prieteniei mă voi lupta, cu prețul vieții, ca ea să fie liberă și să trăiască fericită în brațele viteazului în haină din blană de tigru.

— Numai tu singur vrei să lupți? S-a temut Fatma pentru tânăr.

— Încă un prieten mai avem, a răspuns Aftandil, voios. Pe craiul din Mulgazanzar. Tustrei suntem uniți ca frații, în numele sfintei dreptăți, al dragostei și libertății...

Astfel glăsui Aftandil. Iar Fatmei nu-i venea să creadă că preachipeșul cavalier, ce semăna cu un luceafăr, era tânărul oaspete, venit aseară-n casa ei, în haine de neguțător.

Prin grija Fatmei, ce ținea în casă pe un rob kadjet, a fost vestită și Nestana că se cunoaște soarta ei. Și că-n curând cei trei fărtați vor porni să o libereze din gheara vrăjitorilor și a reginei Dulardhut.

Aftandil a trimis îndată craiului Nuradin o știre, pe țarmul din Mulgazanzar, că a găsit-o pe Nestana.

Aflând de-aceste întâmplări, Tăriei întâi și-a pierdut firea. Bucuria l-a copleșit. Dar apoi, liniștindu-se, împreună cu Aftandil, a pornit spre Mulgazanzar, unde îl aștepta Pridon. Îi însoțea însă și-Asmata.

Craiul Pridon a înarmat trei sute dintre-oștenii săi.

S-au suit pe corăbii bune și au plutit spre țărmurile blestemaților vrăjitori.

Numai Asmata a rămas în țara craiului Pridon, urându-le vitejilor să izbândească-n drumul lor.

Lui Tăriei nu-i venea să creadă că se îndreaptă către locul unde era Nestana sa, că o s-o vadă în curând. I se părea totul un vis. Și-n gând cânta imnul de slavă neprețuitei prietenii. Fiindcă fără de prietenia strânsă cu ceilalți doi viteji, Nestana ar fi fost pierdută, și el însuși ar fi pierit în crâncenat, stors de durere, de dorul pentru draga lui. 18

După ce au plutit trei zile, în zare li s-au arătat țărmurile cețurilor în care locuiau kadjeții. Au tras la țărm cu multă grijă, și-acolo au ținut un sfat.

Noaptea era în toiul ei. Luna lucea deasupra mării ca o făclie vânăta.

Caii abia se auzeau peste pustiul mohorât și străjuir de stânci uriașe, în care nu hălăduiau decât șerpi negri, cucuvele și-un soi de lei înaripați. Pe jos era numai cenușă, și pașii cailor sunau înăbușit, ca pe-un covor.

Întâi văzură turlele castelului kadjeților. Apoi, din desișul de stânci, se dezveli zid după zid. Pe lângă porțile de fier erau miile de străjeri, înțepeniți ca niște stane. Din ochii lor țâșneau scânteii, iară din săbii izvorau un fel de raze-ucigătoare, în stare să-ardă inima și s-o preschimbe toată-n scrum.

— Sunt de părere, a spus Pridon lui Tăriei și Aftandil, să mă lăsați s-arunc spre turnuri o sfoară lungă, de mătase. Pe ea mă cațăr până sus. Când s-o isca acolo larmă, străjerii ce sunt lângă porți se vor urca și ei spre turle.

Atunci să năvăliți voi doi și oștenii din țara mea.

— Ba nu, s-a grăbit Aftandil să își rostească gândul lui. Mai bine, și fără primejdii, e să mă schimb de haine eu, să spun că-s un neguțător și-așa să intru în castel. Acolo-am să scot sabia – și vai și-amar de vrăjitori...!

— Ce spuneți voi e înțelept, a spus la urmă Tăriei. Dar eu doresc să intru-n luptă de la-nceput cu vrăjitorii. Vă sfătui deci ca fiecare, cu câte-o sută de oșteni, să lovim porțile kadjete. Noi trei suntem, și ele-s trei... Vă învoiți?

— Ne învoim...

Poate-ați văzut cândva furtuna dezlănțuită între munți! Sau ați călătorit vreodată prin vreun pustiul bătut de vânt, când cerul se întunecă, și valuri roșii, de nisip, zboară pe sus ca niște dhuri, suierând înfiorător! Sau

marea poate ați văzut-o când se frământă uneori, gemând sub ceruri plumburii, răscolindu-și adâncurile!

Așa s-au năpustit vitejii asupra porților kadjete. Și cel dintâi și cel mai strașnic s-a luptat însuși Tăriei. Sub mâna lui s-au prăbușit cei mai mulți dintre vrăjitori.

Porțile au căzut și ele, ca zidul stufului din baltă, călcat de mândrii călăreți, luptători pentru libertate. Pentru că sfânta libertate dă aripi celor ce o iubesc. Și razele ucigătoare ale vrăjmașilor, kadjeți, și zidurile, lanțurile, armele cele mai tăioase nu pot să se împotrivescă celor ce luptă pentru ea.

Oamenii înrobiți acolo de nemiloșii vrăjitori, ieșind afară, s-au unit cu cetele de luptători.

Iar surlele kadjeților și urletele lor de groază răsunau peste șapte mări. Armele celor zece mii de străjeri vrăjitori cădeau în bălțile fierbinți de sânge, și-acolo-și pierdeau strălucirea.

Este drept că și jumătate din cei trei sute de oșteni, veniți alături de Pridon, și-au dat, de-asemeni, viețile.

Dar viața dată de-un viteaz în numele a ce e drept, și luminos, și-adevărat, nu e pierdută în zadar.

Kadjeții au fost nimiciți. Regina lor s-a aruncat din turlă, sfărâmându-se.

Țara de veacuri subjugată a văzut, în sfârșit, pierind ceața care-o acoperea.

Soarele a lucit mai viu. Codrii au foșnit reînviați, izvoarele au murmurat, și marea a-nceput să cânte.

Vitejii au purces spre casă, cu voieșie și cu cântec. Primul popas a fost făcut în Gulanșaro, în orașul unde fusese-ntâi Nestana. Și buna Fatma, revăzând-o, a-mbrățișat-o ca pe-o fiică, și-a plâns, însă de bucurie.

Nestana, sărutându-i mâna, i-a mulțumit Fatmei, din suflet. Iar vitejii i-au dăruit grămezi întregi de nestemate, aduse din Kadjetia și au silit-o să le ia, căci nu voia să le primească.

După aceea au plecat către ținutul lui Pridon.

Aici îi aștepta Asmata. Și ea nu se mai sătura să o sărute pe Nestana, de bucurie c-o vedea. Amândouă și-au povestit – câte-și pot spune două fete, despărțite de-atâta timp, și care-s bune prietene, aproape ca două surori.

Bine-nțeles că a urmat nunta, prin care s-a-mplinit iubirea lui Tăriei pentru Nestana, și a Nestanei pentru el.

Iar nunta a fost ca-n povești. Oaspeții au fost cu miile. Vinul a curs neîncetat, ca râul ce vine din munte. Chimvalele și tobele, trâmbițele și harfele se-ntreceau, care mai de care, să îi ațâțe pe nuntași la danțuri care nu-ncetau, decât ca să înceapă iarăși.

Viteazul în piele de tigru și cu Nestana lui de mână au străbătut Mulgazanzarul, prin mijlocul unei mulțimi ce le ura viață-ndelungă, dragoste fără de sfârșit și-un număr mare de urmași.

Sfârșindu-se această nuntă, au pornit spre Arabia. Acolo s-a-ncins altă nuntă, tot pe atâta de frumoasă, între viteazul Aftandil și preafrumoasa Tinatina.

Rostevan, craiul cel bătrân, a hotărât, cu-acest prilej, că el se trage la o parte și îi lasă cârmuitori, peste țara Arabiei, pe fiica lui și Aftandil.

Între timp, fiindcă-n India murise craiul Parsadan, tatăl Nestanei-Daredjana, a fost ales ca împărat Viteazul în piele de tigru, viteazul fără de 209 pereche, și-a devenit și ea crăiasă. Nunta lor a fost cea mai mare. Și Tăriei le-a dăruit văduvelor, orfanilor și altor oropsiți ai vieții daruri din cele mai de preț. La fel au făcut și Pridon și craiul din Arabia.

Despărțirea a fost mai grea. Dar cei trei prieteni și-au jurat să stea uniți până la moarte. Să fie gata-n orice clipă să-și sară iute-n ajutor, dacă va fi cândva nevoie.

Nevestele lor, de asemeni, îmbrățișându-se fierbinte au hotărât să se socoată surorile cele mai bune.

Așa s-au despărțit aceia care luptaseră-mpreună ca binele să biruie și fericirea să domnească. Și fiecare a pornit spre țara sa de baștină.

Ciongul tăcuse. Și tăceau tobele și cimpoaiele.

— S-au despărțit dară vitejii, rosti la urmă cântărețul. Dar inimile le-au rămas pentru vecie împreună, să cânte-un imn înălțător: imnul cel sfânt al prieteniei și al unirii-n luptă dreaptă, pentru ca omul să-și trăiască, în libertate, zilele și dragostea pe-acest pământ...

1 Georgia sau Gruzia, așezată în Caucaz, pe țărmul Mării Negre, este un ținut cu o istorie și o cultură milenară. De pământul acesta se leagă numele lui Prometeu, cel atât de cântat de poezii elini. Aici (în străvechea Colhida), pe malul râului Rion, în palatul soarelui, se spune că ar fi fost dumbrava unde era păstrată lâna de aur, pe care o râvneau elinii. După ce argonauții, în frunte cu Iason, au răpit lâna de aur, colhidienii au pornit în urmărirea lor.

Ajungând până la țărmurile noastre, ei au pus – după cum spune legenda – temeliile orașului Tomis (Constanța de astăzi).

Mica și muntoasa Georgie este o țară plină de frumuseți și bogății. Pe teritoriul ei se găsesc atât piscurile acoperite cu zăpezi veșnice ale Caucazului, cât și țărmurile Mării Negre, ce nu cunosc iarna în această parte a lumii.

De-a lungul istoriei sale, poporul georgian a avut de înfruntat invaziile perșilor, grecilor, romanilor, arabilor, horezmienilor, mongolilor etc. Poporul a luptat însă neobosit, întotdeauna, pentru libertatea și unitatea sa.

Sub domnia regelui Gheorghe al III-lea, și mai ales a fiicei sale Tamara (1184-1213), Georgia își realizează, printr-o luptă îndârjită, unitatea și integritatea. Însă, curând, năvălirile mongolilor pun capăt acestei independențe. Țara este sfâșiată în mai multe părți. Jaful întrece orice măsură. Deoarece mulți dintre nobilii feudali pactizaseră cu năvălitorii, iar alții priveau nepăsători, poporul georgian s-a răsculat în mai multe rânduri. În anul 1260, când are loc povestirea noastră, s-a dezlănțuit o astfel de răscoală (majoritatea răsculaților fiind țărani), care de altfel a fost înăbușită în sânge.

La începutul secolului al XIX-lea, în fața repetatelor invazii turcești, un rege georgian a făcut alipirea Georgiei la Rusia.

Din anul 1921, „Țara dintre zăpezi și portocali” poartă numele de Republica Socialistă Sovietică Georgiană.

2 Ciongul este un instrument tradițional muzical cu coarde, semănând în parte cu vechea cobză românească. De multe ori cântecul ciongului este însoțit de cimpoaie și tobe.

3 Eristav, stăpân al unei provincii, în Georgia sclavagistă și feudală, asemănător, într-o anumită măsură – ca rang și funcție administrativă – cu ducii europeni.

4 Legenda spune că regele Vahtang I Gorgasali (Cap de lup) ar fi plecat odată din capitala sa, Mțheta, la vânătoare. Urmărind un fazan, a ajuns între trei munți plini de semeție. Aici Vahtang a săgetat fazanul. Pasărea a căzut într-un loc de unde țâșnea un izvor cu apă fierbinte. Până să ajungă regele la izvor, fazanul a fost gata fiert și bun de mâncat. Fermecat de frumusețea aceluia loc apărat de munți, și unde izvorau din pământ ape fierbinți, Vahtang a hotărât să ridice aici noua sa capitală, căreia i-a dat numele de Tbilisi (tbili, în limba georgiană, însemnând cald), în amintirea acestei întâmplări.

5 Șota Rustaveli este cel mai însemnat dintre poeții georgieni. El s-a născut în satul Rustavi, pe la sfârșitul secolului al XII-lea. Viața și activitatea sa poetică sunt învăluite în legendă. Într-o miniatură târzie, din secolul al XVII-lea – operă a unui pictor anonim – se poate vedea un bărbat frumos, tânăr și visător, cu ochii migdalați și fața smeasă. Acesta este așezat pe moliciunea unui covor țesut din fire de mătase verde. Mâna i-a alunecat în lături.

Tânărul pare că visează, cumpănește, dar se poate bănui că peste o clipă pana sa va începe să aștearnă din nou, pe albeața hârtiei, semnele negre ale cuvintelor alese cu migală și meșteșug. S-a spus despre tânărul pictat în această miniatură că ar fi Rustaveli, omul care a înaripat, cu arta lui, generații după generații. În 1960 s-a descoperit, sub un strat de vopsea de pe zidul unei mânăstiri, unde a locuit înainte de moarte poetul, un portret – de astă dată absolut autentic – reprezentându-l bătrân.

Poetul – așa cum spune tot legenda, și după cum se dovedește din opera sa – era un om foarte cult. Călătorise în Bizanț și în alte centre vestite. Cunoștea filosofia platoniană, poemele homerice, literatura lui Firdousi și Nizami, și câte altele, pe care nu le mai înșirăm aici.

Ba, după cât se povestește, poetul ar fi fost și un slujitor de seamă al frumoasei regine a Georgiei: Tamara. Dornică de a fi slăvită, regina i-a cerut lui Șota Rustaveli să creeze o operă poetică fără de seamă pe lume, pe care să i-o dedice ei. Poetul i-a ascultat porunca, 211 dar a scris o epopee la care el visa mai de mult. A scris: „Viteazul în piele de tigru”. Cu multă iscusință și-a așternut Rustaveli versurile sale în această operă. El povestește acolo despre arabi, indieni și alte soiuri de oameni din Asia sau Africa. În realitate însă ne descrie evenimente ale Georgiei din timpul său: natura patriei, spiritul georgian, felul de viață și obiceiurile lui.

Poetul afirmă, în prolog, că opera „Viteazul în piele de tigru” își are izvorul într-o povestire persană:

Am aflat izvod poveștii de obârșie persană,

Ce-a trecut din mână-n mână – perlă fără de prihană —
În istorii vechi kartvele ce-au dat versului meu hrană, Însetat de-aceea
care-mi răscolește-n suflet rană.

Se prea poate ca poemul să aibă la bază vreo legendă persană, care,
fie că a fost cunoscută direct de poet, fie că a pătruns în alte legende
georgiene, de unde a luat-o apoi Rustaveli, deși mulți cercetători contestă
acest lucru.

O dovadă că poate să fie astfel o constituie însă și versurile din
încheierea poemului:

...Scriș-am eu astă poveste cu viteji de peste zare; Fapte mândre din
vechime, datini luai din vechi izvoare, Și le-am pus în stihuri pentru a urechii
încântare.

Oricum ar fi, eroii și faptele cuprinse în poem au trecut – ca și viața
autorului lor – în legenda populară georgiană.

Acest fapt ne-a făcut să prezentăm în proză, tinerilor noștri cititori,
alături de celelalte legende cântate în marile poeme din veacul de mijloc, și
„Viteazul în piele de tigr”, deși opera aceasta este singura care are un autor
binecunoscut.

De altfel, trebuie să precizăm că „Viteazul în piele de tigr” a fost scris
cam totodată cu „Cânteeul despre oastea lui Igor”, în vremea când în Franța
se născuse „Cântecul lui Roland”, și când se alcătuiau, în Germania,
„Cântecul Nibelungilor”, iar în Spania „Cidul”. Opera seamănă, în esența ei,
cu un bun roman cavaleresc, având destule puncte comune cu asemenea
romane, cum ar fi acela din ciclul „Cavalerilor Mesei Rotunde”, de pildă.

Se mai spune că poetul Rustaveli ar fi fost îndrăgostit de stăpâna sa,
căreia i-a și închinat marele său poem:

Eu, Rustaveli, plăsmuindu-mi cîntecul, eram nebun, Viața chiar mi-aș
da-o celei căreia oști se supun.

Sunt sleit. Îndrăgostitul nu-i cruțat. Și-aș vrea s-o-mbun.

Să mă ierte prin iubirea-i, ori de tot să mă răpun.

Regina Tamara, după legendă, l-ar fi încărcat la început pe poet cu
onoruri, i-ar fi așezat cu mâna ei o cunună de lauri pe frunte, sărbătorindu-l
ca pe un rege.

De aceea, este aproape de neînțeles cum tot ea s-a putut îndura, mai
târziu, să-l exileze pe poet, ca altădată împăratul Augustus pe Ovidiu.

Se prea poate ca dragostea poetului față de Tamara să se fi răcit cu
vremea, ca inima lui să se fi îndreptat către o altă femeie, și lucrul acesta s-o
fi mâniat pe regină, care s-a hotărât să-l pedepsească. Mai este posibil și ca
dragostea poetului pentru stăpâna lui să fi iscat gelozia prințului osetin David
Soslan, al doilea soț al Tamarei, și acesta să fi cerut înlăturarea rivalului său
de la curte, și chiar din țară, cu toate că finalul poemului este închinat de
Rustaveli lui David, pe care îl numește zeu.

În orice caz – așa sau altminteri – poruncile Tamarei nu puteau fi
călcate, și Rustaveli, acest „Homer al Georgiei”, cum a mai fost numit, a
închis ochii într-o chilie mănăstirească din Ierusalim, acolo unde i s-a găsit
portretul pe zid. A închis ochii, ars de dorul Georgiei sale scumpe, al

poporului și al prietenilor, blestemând poate pe aceia care îi dăduseră cea mai grea osândă ce se poate da unui om: de a muri departe de țarmul pe care s-a născut.

El a murit, dar opera sa: „Viteazul în piele de tigru” (în original: Vephistcaosani) a rămas, fiind considerată cel mai măreț monument al literaturii georgiene și unul dintre cele mai importante ale lumii.

6 Georgia se numește, în limba poporului său, Kartlia, iar locuitorii își spun kartveli.

7 În versurile poemului „Viteazul în piele de tigru”, Tinatina este descrisă astfel: Iar urmași, decât o fiică, n-avea alți Rostan asemeni; Soarele, luceferi, stele – fetei lui îi erau gemeni, Și nebun stătea privind-o orișicare dintre semeni.

Ca s-o lauzi, n-ar ajunge graiuri câte-n prunduri cremeni.

8 În istorie, la fel s-a petrecut cu regina Tamara. Tatăl ei, regele Gheorghe al III-lea (1154-1184), i-a încredințat tronul și coroana, încă de când era în viață, fapt cu totul neobișnuit, nici în Georgia, nici în țările învecinate. Tamara a domnit până în anul 1213, și meritele ei constau în faptul că s-a străduit să realizeze unitatea țării. Granițele Georgiei se întindeau, în această perioadă, de la țărmurile Mării Negre, la acelea ale Mării Caspice.

Poemul „Viteazul în piele de tigru” s-a născut ca o reflectare a dorinței și luptei poporului georgian pentru unitate, integritate teritorială, dezvoltarea economică și culturală.

9 Prin această idee a unirii tuturor ținuturilor Indiei, sub un singur stăpânitor, Rustaveli susținea de fapt, în poem eforturile pentru unificarea Georgiei, depuse de regina Tamara, împotriva feudalilor care urmăreau fărâmițarea ei.

10 Se pare că prin hatai Rustaveli înțelege anumite triburi mongolotătare care sălășluiau pe undeva, spre nord.

11 Epoca la care se referă poemul se caracterizează prin continua primejdie a invaziilor din afară. De aceea, în versurile sale, Rustaveli face mereu îndemnuri de împlinirea îndatoririlor patriotice din partea fiecărui locuitor, în sensul de a lupta pentru apărarea țării.

12 Horezmul a fost un stat puternic, ale cărui frontiere – în secolele XII-XIII – erau râurile Eufrat, Volga și Golful Persic. Georgia a avut de, suferit în cursul istoriei sale multe atacuri din partea Horezmului.

13 Tăriei arată că, dacă ar fi fost lovit de împăratul său, n-ar fi răspuns nu din teamă, sau din lipsă de putere, ci pentru că așa cereau obiceiurile cavaleriești, care pătrunseseră, în bună parte, în secolele XII-XIII, și în Georgia. Georgia se găsea la încrucișarea drumurilor dintre occidentul european și orientul asiatic, și primise influențe din amândouă părțile.

14 Nu se cunoaște nici un ținut sau oraș Mulgazanzar. Numele acesta – ca și altele din povestire (de pildă acela al Nestanei) – este persan. Se pare că înseamnă „orașul de lângă ape”. Astfel de numiri sunt puse de Rustaveli probabil pentru a dovedi că poemul său are la bază o legendă persană (vezi citatul de la nota 5).

Victor Kernbach face în „Prefața” tălmăcirii sale următoarea interesantă supoziție, referitor la această problemă: „Desigur, însă, că izvoarele de altă natură, înrâuriri laterale au existat. Ele fac parte din școala artistică a fiecărui poet. Șavteli, Ceahruhadze, Honeli, Tmogveli și anonimii poeți populari au fost dascăli naționali ai lui Rustaveli. Dascăl i-a fost și Homer, dascăl i-a fost și Firdousi. În anumite privințe, elementele mitologice și fantastice, hiperbolizările dezvoltate pe panta fabulației au, în Asia (și nu numai în Asia), origină comună. Așa se explică, bunăoară, o asemănare uimitoare între prietenia (născută dintr-un conflict), dintre Aftandil și Tăriei, eroii lui Rustaveli, și prietenia lui Ghilgameș și Enkidu, din străvechiul poem babilonian, descoperit și restabilit la vreo șase secole după moartea lui Rustaveli. Dar legende trăiesc milenii, perpetuate de popor, din generație în generație, și n-ar fi exclus ca această asemănare să-și aibă izvorul într-o inspirație de natură folclorică. Într-o măsură, trimiterea lui Aftandil de către Tinatina prin lume, spre cucerirea dragostei pe calea sacrificiilor, seamănă bine și cu cazul lui Harap-Alb, ceea ce nu înseamnă că Ion Creangă ar fi cunoscut opera lui Rustaveli. Dar străvechile legende au penetrat, în felurite basme, în 213 folclorul tuturor popoarelor, și aici poate să stea tot secretul sursei de „obârșie persană” a poemului rustavelian”.

15 Testamentul lui Aftandil, prin care acesta hotărăște să fie eliberați robii și ajutați cei sărmani, nu este altceva decât un îndemn direct, în acest sens, al poetului Rustaveli, adresat celor puternici din zilele sale.

16 Nu se cunoaște unde ar putea să fi fost Gulașaro, deși după descrierea lui, ca un centru comercial, cu foișoare și cerdacuri, s-ar putea să fie un oraș grecesc. Numele, tot în persană, înseamnă „oraș al trandafirilor”.

17 Kadjetia era o țară imaginară a răului, locuită de vrăjitori.

Una dintre cele mai realiste imagini a cetății kadjete ne-a dat-o pictorul georgian S.

Cobuladze. Cetatea se ridică pe un munte înalt, așa cum se văd în Georgia multe așezări medievale, dominând împrejurimile cu severitatea ei cenușie, tainică și amenințătoare.

Iată cum sunt descriși kadjeții în versurile lui Rustaveli: Iar „kadjeți” le zice numai că trăiesc ei laolaltă, și într-o vrăjitorie iscusită au înaltă.

Vatămă toată lumea, și-mpotriva lor unealtă nimeni n-are. Ei pe-oricine ca pe-un jir de praf îl saltă.

Și minuni jac: ei dușmanii și-i orbesc ori și-i descarnă, Vânt turbat stârnesc, corăbii de pe mare le răstoarnă.

Ca pe glie merg pe ape, seacă mări, pot ploi să cearnă, Și de vor, din zi jac noapte și din arșiță jac iarnă.

De-asta zisu-le-au vecinii, lor, kadjeți sau vrăjitori: Dar sunt oameni ca și noi, întrupați și muritori.

18 Ca și în povestea franceză a contelui Roland, în narațiunea despre Viteazul în piele de tigru, un loc important îl ocupă ideea necesității prieteniei dintre oameni, în lupta pentru biruința binelui, a iubirii și fericirii pe pământ. Poemul lui Rustaveli merge mai departe, arătând rostul prieteniei dintre oameni de diferite naționalități: Aftandil este arab, Tăriei indian, iar Pridon

Nuradin din ținutul imaginar Mulgazanzar. Pe toți îi unește însă ideea că, alăturându-se unul altuia, pot nimici răul și pot face să biruie astfel dreptatea și adevărul.

„Cine nu caută prietenia aproapelui acela își este lui însuși un dușman de moarte”. se spune în poem.

Prin toate aceste elemente, și prin altele, prietenia este înfățișată ca un sentiment uneori mai înalt chiar decât dragostea. De pildă, Aftandil îi spune vizirului: „Ai uitat, vizirule, că prietenia este mai dezinteresată decât dragostea.” Deși dragostea, la rândul ei, este cântată ca sentimentul care poate da naștere celor mai nobile fapte. Tăriei luptă împotriva dușmanilor Indiei, din dragoste pentru Nestana. Aftandil pleacă să-l caute pe Tăriei, din iubire pentru Tinatina. Eroii au încredere în oameni, în prietenie, în dragoste. Ei sunt optimiști, convinși că fericirea se poate afla nu prin credința în nu știu care zei, ce-i vor aduce, după moarte, în cer, ci prin prietenia și dragostea pe care le pot avea numai pe pământ. Poemul reflectă, în același timp, drepturile femeii la fericire. Ele își aleg pe acela pe care-l vor de soț, și numai lui îi dăruiesc dragostea. Au personalitate. Iau parte la conducerea statului. Raționează la fel de lucid ca și bărbatul, și sfaturile lor sunt pline de înțelepciune.

Artur și Cavalerii Mesei Rotunde ici. Aici!... Strigă poetul, făcând un semn cu mâna spre călăreți. Opriți-vă!

A Caii negri ca smoala, strânși în zăbale, se opriră, lovind pământul cu copitele și nechezând.

Țărmlu aspru și dantelat – cu colți de piatră vineți ieșind din mare și o puzderie de insule zvârlite parcă de cineva, de sus, și risipite până-n larg – se cobora în acest loc. Și-o plajă prunduită mărunț, și numai bună pentru acostat se arată deodată dintre stânci.

Era de dimineață, într-un ceas nu prea departe de amiază. Marea suna înăbușit din tobele ei nevăzute, ascunse în adânc. Și valurile jucăușe își repezeau cornițele de spumă, ca ale unor iezi neastâmpărați, până pe prund.

Apoi, oftând ușor, se retrăgeau.

Grupul de călăreți venea de la Carhaix, castelul mândru, cocoțat, ca un cuib de vultur, pe promontoriul din Penmarch, unde se-afla pe acea vreme ducele de Bretania.

În frunte se găseau, de-altminteri, tânărul fiu al ducelui și cu poetul de la curte, un bărbat încă nu prea vârstnic, într-o haină portocalie, cu guleraș îngust, de blană, și cu o harpă după umăr.

Câteva doamne îi urmau, și șapte sau opt cavaleri le încadrau cu curtenie.

La o distanță nu prea mare, se-nvălmășeau, pe cai de rând, câțiva oșteni urmați de slugi, gata oricând la o poruncă.

Poetul îi călăuzea. Și-așa, cum se găsea călare, le arată celor din jur plaja ivită dintre stânci.

— Aceasta este, seniori, plaja pe care am făgăduit să v-o arăt azi-dimineață. Aici au debarcat britonii, 1 când au venit din insulă, după ce

regele Artur² a pierdut cea din urmă luptă. Fiindcă voiau să fie liberi, nu robii anglo-saxonilor...

El sări cel dintâi din şa. Apoi tinerii cavaleri. Iar aceştia le ajutară şi pe doamne să se coboare, luându-le de pe cai, de mijloc.

O ceaţă tulbure, lăptoasă îşi târa pântecul pe mare, asemenea unui balaur.

Iarba se clătina pe dealuri. În depărtare se zărea un munte-nalt, având pe culme un turn străvechi şi ruinat.

Slugile puseră covoare. Se aşezară toţi pe ţărm. Şi fiul ducelui rosti:

— Ne-aţi promis, nobile poet, 3 nu numai să ne arătaţi locul unde au debarcat strămoşii, când au venit din insulă, ci să ne povestiţi, de-asemeni, câte ceva despre Artur şi despre cavalerii lui.

Poetul se-aşeză pe-o piatră. Un slujitor i-aduse harpa. 4

Era o harpă nu prea mare. Dar rama ei de lemn dreptunghiulară – doar puţin arcuită sus – era bătută în argint.

— Cântaţi, preanobile poet, stăruie fiul ducelui.

— Sunt multe secole de-atunci. Rege-al britonilor era tânărul Uther Pendragon. Şi, deşi tânăr, Pendragon luptase cu neînfricare contra celor care ncereau să-i năpădească ţărmurile.

Şi avusese Pendragon izbânzile acelea toate, fiindcă ştia să preţuiască sfaturile celor bătrâni şi-nţelepciunea barzilor.

Cine mai poate azi să vadă în viitor, cum vedeau barzii în vremurile de demult? Cine mai ştie şi mai poate să cânte azi cum cântau ei?

Iar dintre toţi barzii aceştia cel mai de seamă a fost Merlin. 5

— Merlin era fiu de zeiţă... Îndrăgostită de un demon... Spuseră-ncet câteva doamne.

— Când a crescut ceva mai mare, a plecat să cunoască lumea. A trecut munţi, câmpii şi ape, şi-a ajuns la o peşteră, unde se adunau toţi barzii în zilele când înverzeau stejarii din Britania, urmă poetul povestirea.

Merlin a ascultat acolo vechile cântece britone. Le-a ascultat zile şi nopţi. Şi-a citit dintr-o carte veche, scrisă cu litere de aur, de Ossian, marele bard. 6

Din carte şi din cântece, învăţăcelul a-nţeles mai mult decât toţi ceilalţi tineri care erau în peşteră. A-nvăţat să citească-n stele şi să ghicească viitorul şi gândurile oamenilor.

Iar într-o zi, când s-a trezit, şi soarele scălda-n lumină grota şi falnicii stejari foşnitori de pe malul mării, Merlin avea la gât un lanţ din verigute de aramă, de care atârna o stea din aurul cel mai curat, şi-n braţe mângâia o harpă făcută toată din argint, pe ea cu pietre de smaragd, cum nu se mai văzuse încă, şi poate nu s-o mai vedea. 7

Merlin porni atunci să cânte, şi glasul lui răsunător vesti că se va naşte un prunc în castelul lui Pendragon. Şi-acesta îi va birui pe duşmanii britonilor.

Iar barzii înţelesesă că tânărul fusese-ales de zâna Inspiraţiei să fie primul dintre ei, şi că fusese dăruit şi cu puteri vrăjitoareşti.

Îi puseră eşarfa-albastră – pe care-o purtau vrăjitorii, peste umăr şi peste mijloc – şi o cunună de mestecăn, de prinţ al barzilor regali.

Merlin făcu apoi un cerc în fața grotei cu un băț. Puse o piatră-n acest cerc și, făcându-se nevăzut, ajunse-n câteva clipite înaintea lui Pendragon. 8

Pendragon se găsea în luptă cu ducele de Tintagil, ce-ngăduise ca saxonii să debarce pe-un țărm de mare, aflat în stăpânirea lui.

Merlin, cu darul ce-l avea, făcu să se încheie pace pentru câteva săptămâni, iar ducele de Tintagil să fie invitat de rege cu doamna sa la un ospăț.

Soția ducelui, Igraena, avea un păr cum e mătasea și-un zâmbet ca al primăverii.

Și-n timp ce se găseau la danț, Merlin aprinse o făclie într-un ungher întunecos, și inima lui Pendragon, atât de rece până-atunci, se încălzi pentru Igraena. Ba, profitând de un prilej, regele îi mărturisi că o iubește și nu poate să mai trăiască fără ea.

Igraena se-nroși la față, auzind vorbele acestea, și ducele de Tintagil – crezând că doamna-i e bolnavă – o întrebă ce s-a-ntâmplat. Ea se împurpură mai tare. Și, fiind femeie credincioasă, îi spuse soțului său totul.

Ducele, mâniat la culme, porunci doamnei și suitei să îl urmeze și să plece, pe dată, toți de la ospăț.

Această faptă, nu frumoasă – cu care și-a-nceput Merlin meșteșugul de magician – n-a fost de nimenea lăudată. Dar tainele vrăjitoarești sunt anevoie a le cunoaște. Și astăzi n-am putea pricepe de ce Merlin și-a oprit ochii asupra doamnei ducelui, și nu asupra alteia. Fiindcă femeii erau pe-atunci, la curtea regelui, destule, și toate mândre, pe alese.

Și, cum-necum, lui Pendragon alta nu i-a mai trebuit, în afară doar de Igraena.

Bine-nțeles că după asta războiul a reînceput. Ducele și-a ascuns soția în castelul său Tintagil, și el însuși s-a tras cu oastea în alt castel, la Terrabil.

Și fiind atât de-ndrăgostit, regele Uther Pendragon l-a chemat pe Merlin la sine și l-a rugat să-i dea o mână de ajutor, ca s-o câștige pe doamna de la Tintagil.

Merlin a surâs mulțumit.

Totul se petrecea întocmai precum pusese el la cale.

— Sir Uther, i-a spus regelui. Chemându-mă, ați făcut bine. Din câți pot face vrăji pe lume, eu singur pot să vă ajut ca să pătrundeți la Igraena, și ea însăși, de bună voie, să vă încolăcească gâtul cu brațele-i albe și moi....

Altminteri nimeni n-ar fi în stare să ia castelul Tintagil, căci zidurile-i sunt prea tari. Însă vă cer și eu în schimb.

— Orișice-ar fi eu îți voi da, s-a bucurat mult Pendragon.

— Vă cer, a repetat Merlin, ca primul prunc ce-l veți avea de la preanobila Igraena, să mi-l dați mie să vi-l cresc. Și să aveți încredere în bardul vostru vrăjitor. Cât veți trăi să nu-ntrebați unde va fi acest copil și ce se va-ntâmpla cu el. Destinul său va fi măreț...

— Alt preț nu poți să-mi ceri, Merlin? L-a întrebat regele Uther.

— Prețul nu-i hotărât de mine. Vi-l cere chiar viitorul țării și al poporului briton. Anglii, și iuții, și saxonii, cu bărcile lor ascuțite, vă dau târcoale ne-

ncetat. Voi nu-i vedeți cum ne-nconjoară, ca lupii stâna-n miezul iernii, ca să ne verse sângele?

— Bine, Merlin. Să fie astfel, dacă tu crezi că se cuvine... A glăsuit regele Uther. Și pe Igraena când o văd?

— O veți vedea în noaptea asta. Dați ordin cavalerilor ca să atace Terrabilul – unde se află ducele, alături de saxonii lui – cu cât mai multă violență, și să dureze luptele, dacă se poate, până-n zori.

— Așa voi face! S-a-nvoit regele Uther Pendragon, mistuit de dorința sa de a-ntâlni-o pe ducesa.

Și luptele au re-nceput cu o-ndârjire fără seamăn.

Între timp, bardul-magician a făcut niște semne-n vânt, a luat o ramură de pin și a înfipt-o în pământ. Și-a scos din deget un inel. L-a dat regelui

Pendragon și i-a cerut să se gândească la înfățișarea ducelui, dușmanul său din Terrabil.

Cum și-a pus regele inelul, gândindu-se la-nfățișarea dușmanului din Terrabil, chipul i s-a schimbat îndată. La fel și trupul, hainele, ba chiar și sabia, și calul, și vorba, și mișcările. Regele Uther Pendragon s-a prefăcut numaidecât în ducele de Tintagil.

Merlin l-a dus lângă un lac, și regele, oglindindu-se, s-a minunat nespus de mult de-această vrajă a lui Merlin.

Apoi, călare, a pornit către castelul Tintagil. Acolo, cum se înțelege, străjile-ndată i-au deschis, crezând că-i însuși ducele. Regele a pătruns în curte, a urcat scările în fugă. Și, fără să mai stea pe gânduri, a deschis ușa la iatacul în care se afla Igraena.

Ea sta visând lângă fereastră, ținând o harpă mică-n mână. Și prin fereastră se zărea doar o fișie subțirică de cer catifelat, albastru, pe care stelele clipeau.

— Sir Tintagil? S-a mirat ea, căci îl știa la bătălie. Cum ați venit? Nu vă luptați? Cum ați ieșit de sub asediu? Regele Uther Pendragon și-a retras oare cavalerii?

— Nu. Nu, Igraena, a rostit cu răsuflarea-ntretăiată falsul duce de Tintagil. Dar am venit, luptând cu lancea, pentru că dorul mă ardea, să vă cuprind din nou în brațe. Iar saxonii m-au ajutat să pot ieși de sub asediu....

Veniți, și-ncolăciți-mi gâtul cu brațele. Atât aștept.

Ducesa, după cât se spune, nu-l iubea mult pe soțul său, și prietenia cu saxonii nu-i-o încuviința de loc. Dar fiind soție preasupusă, s-a îndreptat spre domnul său și i-a încolăcit grumazul, mai blândă ca o mielușea...

De dimineață, falsul duce și-a luat rămas bun de la doamna din Tintagill, și a plecat.

Merlin îl aștepta pe câmp, cântând din harpa lui măiastră.

Ascultind cântecul acesta, a știut Uther Pendragon care e drumul cel mai bun, pe unde se putea feri de cavalerii ducelui, și mai cu seamă de saxoni.

Pe malul unui râuleț, Merlin și Uther s-au oprit. Regele i-a înapoiat bardului-vrăjitor inelul. Acesta l-a stropit cu apă. A spus apoi niște cuvinte, din care Uther n-a-nțeles decât că-i rostea numele. A scos, la urmă, o oglindă.

Regele s-a privit în ea. Și-așa, uitându-se-n oglindă, a văzut cum i se schimbau ochii și trăsăturile. Și s-a făcut iar Pendragon.

Și-acum mai trebuie să spun că ducele de Tintagil murise-n seara din ajun – cu patru ore înainte ca regele să fi ajuns lângă frumoasa lui Igraena.

Murise la primul atac, lovit cu-o lance în grumaz de-un cavaler al regelui.

Vă-nchipuiți cât s-a mirat doamna Igraena, auzind că ducele a fost răpus încă de la lăsarea serii... Și totuși la ea a venit cu patru ceasuri mai târziu.

După această întâmplare – mândra Igraena rămânând văduvă fără apărare, și regele neavând soață – au sosit niște pețitori la castelul din Tintagil. Și au cerut-o pe Igraena să fie, în Britania, doamna lui Uther Pendragon.

Cu pețitorii se dusese și bardul-vrăjitor Merlin. El trebuia să o convingă. Ce i-o fi spus nu se mai știe. Dar pețitorii s-au întors cu mare zarvă la castel, ca să-i vestească regelui răspunsul bun din Tintagil.

S-a făcut nunta, și-au trecut lunile câte se cuvin. Doamna Igraena a născut cel dintâi prunc soțului său.

Era un băiețel vioi, cu niște ochi licăritori, de culoarea oțelului. Pe cap avea un păr roșcat, ca frunza de mestecăn toamna.

Au vrut să-i dea o jucărie, dar el a cerut sabia. A prins-o bine de mâner și-a ridicat-o drept în sus, parcă era un bețișor.

Igraena s-a înfricoșat.

— Ce prunc i-acesta? A zis ea. Are putere de bărbat...

— Nu știu cum e, i-a răspuns Uther, însă copilul e promis mai înainte de-a se naște. Și astăzi trebuie să-l dăm...

— N-am să vi-l dau, a spus Igraena, și lacrimile i-au țâșnit din ochi, ca apa din fântână. Vreți să mi-l luați, pricep prea bine, fiindcă-e al lui Tintagil.

— Nu! Nu-i al lui! A grăit Uther. Este al meu. Și iată cum... Și regele i-a povestit cum a sosit el la castel, atunci, în noaptea bătăliei, cu-nfățișarea ducelui, și cum, drept preț pentru aceasta, a promis că-și va da copilul unui vestit bard-magician. Acum acel ce-l ajutase a venit ieri să-și ceară prețul, și nu-l mai poate amâna, decât călcându-și vorba dată. Și vorba nu și-o va călca... Căci i-ar putea pândi primejdii din partea vrăjitorului. Și apoi, ca s-o liniștească, i-a povestit cum prezisese Merlin că flăcăiașul lor va împlini niște isprăvi fără de seamăn pe pământ, luptând pentru Britania.

— Dac-i așa, a zis regina, cu lacrimile șiroind, înțeleg c-am să-mi pierd copilul și că nu-l voi mai revedea. Cel puțin hai să-i dăm un nume. Ca astfel să mi-l strig în gând, când o să mă cuprindă dorul de bietul băiețaș pierdut...

— N-avem, iubita mea Igraena, după făgăduiala dată, nici măcar dreptul să-i alegem numele care l-am dori. Numele său a fost ales...

— A fost ales? Fie și-așa... A hotărât buna Igraena, dându-și copilul soțului, să-l ducă din brațele ei în cele ale lui Merlin.

— A fost ales! Dar tu și eu nu-l vom cunoaște niciodată, pentru că el va străluci abia când noi o să dormim, jos, în cripta castelului, somnul odihnei veșnice...

După aceea, regele a coborât pe o scăriță, cunoscută numai de el, ieșind afară din castel, unde îl aștepta Merlin. Vrajitorul a luat copilul, l-a vârât sub mantia sa, și, fără de nici un cuvânt, s-a îndreptat pe-o potecuță, către desișul codrului.

Și astfel s-au despărțit Uther și nobila doamnă Igraena, pe totdeauna de copil.

De ce-a făcut aceasta toate Merlin noi nu putem pricepe!

De ce-a ales-o pe Igraena să fie mamă și de ce l-a despărțit apoi de ea pe băiețașul nou-născut rămâne-o taină pentru noi...!

Destul e că Merlin, plecând, s-a dus la un castel, pe care îl stăpânea baronul Hector, un bun vasal al regelui.

A pus copilul lângă pod, și-alături un bilețel: „Aveți grijă de-acest băiat, ca și cum ar fi fiul vostru. Numele lui este Artur. Și nu povestiți nimănui că este un copil găsit. Altminteri, vor cădea pe voi blestemele mele cumplite. Dacă însă veți asculta tot ceea ce v-am îndemnat, veți coborî în casa voastră mulțumire și bogății”. Și jos semna: „Un vrăjitor”.

Pentru că nobilii pe-atunci prea rar cunoșteau vreunul carte, sir Hector a chemat la sine pe trei călugări învățați. Tustrei au privit bilețelul. Și după o trudă de trei ceasuri i-au tâlcuit cuvintele.

Sir Hector, un om temător de forțele vrăjitoarești, a luat aminte și-a cerut soției și vasalilor să nu sufle nici un cuvânt despre această întâmplare.

— Artur va fi ca și al nostru. Toți câți îl vor vedea să creadă că e născut din spița mea. Ne-am înțeleș.

— Ne-am înțeleș! Au spus soția și vasalii.

Și-au început să treacă anii.

Artur creștea mult mai voinic decât ceilalți copii din casă. La patru ani trăgea cu arcul, doborând ursul în pădure. La șase ani se lua la trântă cu un flăcău de optsprezece. La zece, ar fi fost în stare să lupte chiar într-un turnir.

Însă, deși creștea în casă, trecând drept fiul lui sir Hector, baronul nu se bucura ca băiețașul pripășit s-o ia-naintea celorlalți născuți chiar de soția sa...

Și Artur n-a crescut ca prinț, ci ca un băietan de rând. Căra și lemne din pădure, știa să curețe vânatul, să-l pregătească pentru iarnă, să pescuiască, să vâslească, știa să lupte-n orice fel, cu sabia, ghioaga sau pumnul. Iară la trântă era primul în toată Țara Galilor.

— În timpul cât Artur creștea, precum cântau străvechii barzi, Merlin a venit în pădurea numită astăzi Brocéliande, 9 spune poetul arătând, departe-n zare peste munți.

— Și-acolo a întemeiat faimoasa școală a zânelor, își arată priceperea feciorul ducelui breton.

— Da. Școala zânelor, surâde poetul tânărului prinț.

— Pe Viviane¹⁰ cum a întâlnit-o? Întreabă glasul de vioară al unei doamne subțirele.

— Viviane, îi răspunde poetul, era fata unui senior cu numele de Dyonas. Avea cam cincisprezece ani. Casa lui Dyonas era lângă pădurea Brocéliande. Într-o zi, fata se plimba printr-o poiană din pădure. De-odată-i

iese înainte un tânăr îmbrăcat în haine dintr-o mătase liliachie. De gât, cu un lăntug de-aramă, îi atârna o pelerină. Pe cap purta o tichiuță ornată cu-n panaș din pene albe și negre, de cocor.

Tânărul, salutând copila, a întrebat-o unde-i drumul. Ea i-a răspuns după cuviință, dar, cum se-ntâmplă-ntotdeauna, au mai schimbat câteva vorbe.

Și Viviane a-ncercat să afle cine era chipeșul tânăr și de-avea rang cavaleresc.

Tânărul i-a destăinuit că-i doar în parte cavaler. Dar meșteșugul lui de bază este acel al artelor. Iar numele îi e Merlin.

— Ce arte îndrăgiți anume? A vrut copila să mai știe.

— Artă de-a ghici gândurile, de a putea citi-n viitor, de-a schimba înfățișarea oricărui om, cum doresc eu...

Copila a bătut din palme.

— Dar artă de-a schimba un pom într-o grădină încărcată cu trandafiri? Asta o știți?

Drept alt răspuns, Merlin a scos un bețișor din buzunar și a făcut cu el un semn, către-un stejar negru bătrân. Și îndată s-a arătat o grădină plină cu flori, în locul unde înainte fusese numai un copac.

Viviane a bătut iar din palme, și a sărit într-un picior, ispititoare și zglobie:

— Ce frumusețe!... Ce parfum!... Merlin, seniore, vă implor. Învățați-mă și pe mine arta aceasta minunată.

Merlin privea și el uimit la fata cea fermecătoare.

— Bine. De vrei, atuncea vino mâine, în zori, lângă fântâna ce e în mijlocul pădurii...

— Lângă fântâna Baranton?

— Da, lângă ea, zise Merlin. Te-aștept. Dar să nu întârzii.

Și-apoi, fără de rămas bun, Merlin pieri din ochii fetei.

A doua zi cine venea, pân-să răsară soarele, printre copacii Brocéliandei? Cred că vă-nchipuiți: Viviane.

Hățisuri și tufe de scai, pe care pân-atuncea fata nu le văzuse niciodată, i se iveau într-una-n cale. Îi rupeau rochia de mătase, îi zgâriau fața, mâinile și, mai ales, picioarele. Era toată plină de răni. Altă copilă s-ar fi-ntors, de oboseală și de spaimă, căci prin pădure țopăiau și niște cete de pitici, nu mult mai mari ca nucile, care țipau, se legănav prin crengile copacilor sau i se agătau de rochie. Dar ea n-avea decât o grijă: să nu-ntârzie vreun minut de la-ntâlnirea cu Merlin.

Astfel ajunse la fântână.

Lângă fântână, așezați în iarba moale, se găseau un bătrân gârbovit și sur, cu-o barbă până la pământ, în față cu-o carte de aur, și, lângă el, zece pitici și alte unsprezece fete.

Acestea erau toate zâne. Una din ele preschimba tocmai o floare-ntr-un pârau. Aceasta se numea Morgana. Era o soră a lui Artur. Dar frații nu se cunoșteau. Fiindcă, așa cum povesteam, Artur fusese luat de mic, dus în

castelul lui sir Hector și se găsea încă acolo obișnuindu-se cu munca și meșteșugul armelor.

Viviane a cunoscut îndată în dascălul îmbătrânit trăsăturile tânărului pe care-l întâlneau ieri.

— Tu ești Merlin! I-a rostit fata.

Și vrăjitorul s-a mirat că-a putut fi recunoscut.

Morgana s-a uitat atunci cu luare-aminte la Viviane. Ea, dintre toate zânele pe care le-nvăța Merlin, știa cele mai multe taine.

— Merlin, i-a spus zâna Morgana. De astăzi ne vom despărți. Mi-am terminat învățătura. Dar... I-a zâmbit ea răutăcioasă, să știi că noua ucenică te va întrece într-o zi, în tot ceea ce știi să faci... Te-aș sfătui să te păzești...

Vrăjitorul s-a nfiorat. O presimțire l-a cuprins. S-a uitat bine la Viviane.

Dar ea era atât de mică, și de firavă, și de albă, încât n-ai fi putut să crezi că ar putea măcar să calce un fir de iarbă în picioare. Necum să poată face rău.

— Merlin! L-a strigat ea cu-o voce subțire și copilărească. Sunt dornică să aflu totul. Haide, arată-ne ce știi...

Și a-nceput învățătura.

Mulți ani s-a ocupat Merlin de-nvățătura zânelor. De-atunci s-au înmulțit atâtea zânele din Bretania!

— Pentru că numai pe la noi, prin ținutul Bretaniei, și peste Marea Mânecii, în Anglia, se mai găsesc zâne din vremea lui Merlin. Din alte părți s-au risipit. Eu astfel știu, și-așa vă spun, făcu poetul un popas din povestirea lui, lăsând pentru o clipă harpa jos.

După un timp porni să cânte din nou despre zâna Morgana.

Zâna Morgana-și făurise, în Brocéliande, un castel mare, nevăzut. Avea și-n adâncimea mării un alt palat, alb, de cleștar, de aur și mărgăritare. Și-acolo îi slujeau Morganei sute de zâne mai mici, pești, și delfini, și-alte dihanii: broaște țestoase, crabii și melci, dar de-o mărime uimitoare.

Și mai avea o insulă, cu numele de Avalon, ca și castelul, nevăzută, departe-n largul mărilor.

Numai că despre-acestea toate veți mai afla foarte curând.

A povestit apoi poetul despre Viviane cea mititică.

Și ea se prefăcuse-n zână, cu-nvățătura lui Merlin.

Avea un lac în stăpânire. Un lac, de-asemeni nevăzut. Lacul era în Brocéliande. Pe suprafața lui pluteau nuferi ca niște flori de gheață. Și frunzele late și mari acopereau străfundul lui, unde Viviane își făurise ca și Morgana, un palat.

Palatul ei adăpostea pe un copil numit Lancelot, 11 menit a fi cel mai viteaz dintre vitejii regelui regilor, Artur. Acolo îl creștea Viviane, după ce îl răpise mamei și tatălui: regele Ban, domn în ținutul Benoïc. Și unii cred că îl răpise, sfătuită de magician. Pentru că bardul-vrăjitor își alegea din insule sau de-aici, din Bretania, pe cei care erau meniți să fie soții lui Artur în mari isprăvi cavalești.

— Nu-l uitați însă pe Artur! Glăsui fiul ducelui. Ne-ați povestit despre Merlin. Întoarceți-vă la Artur...

— Mă voi întoarce la Artur, zise poetul cântăreț. La el mă voi întoarce-acum. Ascultați ce vă povestesc¹²...

În vremea când se petreceau în Brocéliande acestea toate, Artur se făcuse-un flăcău, cum altul nu se mai afla pe coastele Britaniei.

Se povestește că, luptând cu niște cete de saxoni, Artur a înfruntat el singur câteva sute de dușmani și a luat prizonieri doi regi, eliberând trei mii de robi, care se și aflau în bărci, laolaltă cu prăzile.

Era un tânăr foarte înalt, cu părul roșu-auriu și ochi albaștri-cenușii.

Purta vestă și pantaloni făcuți din piele de vițel, având la brâu un pumnal lung și-n mâna dreaptă o sulită. Și alteori avea și-o ghioagă, bătută cu ținte de fier.

Vai de acela ce era izbit de ghioaga lui Artur. N-ar fi putut scăpa cu zile, nici măcar dacă ar fi fost un zeu.

De altfel, cine îl vedea trecând cu calul, în galop, pe coastele Britaniei, pândind cetele de saxoni, ieșindu-le singur în cale, fără să vrea l-asemuia cu zeul Gwydion, ¹³ acela ce-i ocrotește pe britoni.

Ar fi acum să mai adaug, iubirii mei ascultători, spunea poetul cântăreț, că în anii aceia crunți saxonii năvăliseră spre toate coastele britanice.

Păreau o mare înfuriată, tălăzuindu-și apele, ca s-acopere insula, să o sfărâme în bucăți.

Regele Uther Pendragon, tatăl viteazului Artur, era și el mereu în șa.

Însă abia mai prididea să facă față luptelor, care aveau loc pretutindeni, pe coastele Britaniei.

De-atâta trudă, de necazuri, regele Uther și Igraena, prea-credincioasa lui soție, încărunțiseră ca munții iarna, când cad zăpezile. Și, rămânând tot singură, și-ngrijorată pentru rege, care lupta fără odihnă, Igraena s-a simțit bolnavă. A bolit ea ce a bolit, în taină, fără să se plângă, și într-o zi și-a închis ochii, plecând de pe acest tărâm.

Uther i-a supraviețuit încă doi ani, și tot mai greu putea să pună stavilă atacurilor de pe coaste.

A venit apoi bătălia de pe câmpia Saint-Albans. O! Ce-au mai plâns pe harpe barzii, când bătălia s-a sfârșit.

Cu eroism s-au apărat britonii de năvălitori.

În fața lor, unde-au căzut, erau movile de saxoni, cu trupuri goale până la mijloc, cu brațele puternice, având încheietura mâinii, în care țineau sulita, strânsă într-un inel de fier.

Pendragon a văzut prăpădul, și-a înțeles că-n acea zi saxonii deschiseseră o poartă spre Britania.

Cu numai câțiva călăreți, regele Uther Pendragon s-a întors în castelul său.

Trei zile n-a scos nici o vorbă.

În cea de-a patra și-a chemat baronii împrejurul lui.

— Seniori vasali, le-a rostit el. Am fost învins, cum știți voi toți – prima înfrângere din viață. Un zid s-a sfărâmat în fața saxonilor năvălitori.

Brațul îmi este ostenit. Am avut numai un fecior. Nu știu ce s-a ales de el, fiindcă e-n casa altuia...

Și zicând astfel, și-a îndreptat privirile spre magician. Merlin l-a întrerupt pe rege și l-a întrebat atunci așa:

— De-ați ști c-o să se arate vrednic de neamul și de spița voastră, luptând pentru Britania, redându-i toată strălucirea, ați vrea să-l binecuvântați?

— Din toată inima! A spus, râsuflând greu, regele Uther. Îi las și sabia aceasta...

— De sabie n-are nevoie, căci regii din Britania au datoria să-și câștige sabia singuri, cum știți bine, așa precum v-ați câștigat-o și voi, Uther, odinioară...

— Merlin, cum spui tu e mai bine. Veghează-l pe feciorul meu... Nu-l lăsa pradă fiarelor care ne sfâșie pământul. Îmi promiți tot ce-ți cer, Merlin?

Merlin a clătinat din cap, în semn că o să facă totul, așa cum regele-i cerea.

Apoi Uther s-a îndreptat către arhiepiscopul de Canterbury și i-a spus:

— Să mă-ngropați în criptă, jos alături de Igraena mea...

Arhiepiscopul, și el, s-a înclinat spre Pendragon:

— Va fi astfel precum doriți, senioare Uther Pendragon. Dar încă nu v-a venit vremea să-nchideți ochii. Încă nu...

Numai că Uther își plecase capul pe-o parte și dormea... Au trebuit să îl întindă baronii pe o năvălie.

L-au îngropat apoi în pripă, căci timpurile erau grele, și baronii s-au adunat să-l aleagă pe noul rege.

— Merlin, spune-ne unde este fiul acela al lui Uther, despre care ne-a amintit în ultimele sale clipe, strigau baronii într-un glas. Altminteri o să punem rege pe cel mai vrednic dintre noi. Arhiepiscopul așteaptă hotărârea ce o vom lua.

Dar vrăjitorul le-a răspuns:

— Are dreptul să fie rege numai acela care poate să-și cucerească sabia din insula zânei Morgana...

— Din Avalon, 14 din insula cea nevăzută a Morganei?... Cine poate pătrunde-acolo? Cum este acea sabie?

— Sabia este făurită pe-o nicovală, sub pământ, în focul care arde veșnic, de Ogyrvan, 15 bardul gigant. Mânerul ei e de onix, iar lama de oțel curat, strălucitor ca diamantul. Se află pe un munte înalt, în gheara vulturului negru. Iar muntele e străjuit de balaurul cu trei boturi ca trei vulcani, din care curg, ziua și noaptea, pâlălăi. Cine se duce să o ia?

Din câți baroni au încercat însă s-ajungă-n Avalon, niciunul nu s-a mai întors.

Zănele le-au încurcat drumul, ori ei înșiși s-au înecat în valurile clocotinde din jurul Avalonului, văzând teribilul balaur azvârlind foc asupra lor.

Într-o zi, tânărul Artur se războia tocmai pe țărm cu-o ceată de năvălitori. Îi biruise și-i silise să se înapoieze-n bărci.

Ostenit, după bătălie, el se opri la un izvor, să soarbă apă proaspătă.

Pe când sorbea, văzu un bard, la subțioară cu o harpă, oprindu-se chiar lângă el.

— Tinere sir, îi grăi bardul. Al cui pământ este acesta ce-l apărați cu-atâta râvnă?

— Pământul i-al britonilor, răspunse tânărul Artur. Al lor este din moșistrămoși. Și al lor trebuie să rămână. De-aceea mă lupt pentru el. Dar de-ntrebați de acest colț de arătură și pădure, sau de castelul ce-l vedeți că-i înălțat pe promontoriu, sunt stăpânite de sir Hector, părintele meu preaiubit.

— De vreți cu-adevărat victoria contra năvălitorului, îi spuse iarăși vrăjitorul, eu pot să vă dau ajutor să dobândiți o sabie cum nu s-a mai văzut pe lume.

— Unde e sabia aceasta?

— Este acolo-n Avalon! Îi arătă Merlin cu mâna, undeva către asfințit. Și cine are sabia nu poate fi înfrânt nicicând, decât dacă ar fi trădat de cineva din neamul său...

— Am să mă duc s-o cuceresc! Se hotărî pe loc Artur.

— Călăuză am să-ți fiu eu! Surâse bardul, mulțumit.

O barcă se afla la țarm. Urcară amândoi în ea.

Marea porni să se agite. Dar Artur nu se-nfricoșa. Vâsli. Vâsli plin de curaj. Vâsli o zi, o săptămână, poate și două, sau o lună, și, iacătă, văzură marea fierbând, fierbând ca-ntr-un cazan sub care focul e aprins.

Din sânul mării se-nălțau fum, pietre și bucăți de fier. Toate țâșneau întâi în sus, și cădeau apoi ca o ploaie peste oricine îndrăzne să-și ducă barca mai departe. Dar insula nu se zărea.

Merlin făcu întâi o vrajă rotind în văzduh brațele și rostind nu știm ce cuvinte, și insula se arătă.

Abia atunci văzu Artur că insula era-nverzită, plină de pomi și de grădini. În mijlocul ei se găsea un palat mare, de cleștar. Și din palat – de la ferestre – și din grădini se șteau zâne, privind mirate la Artur.

În insulă era și-un munte. Și muntele era păzit de un balaur cu trei boturi, cam de mărimea a trei case, suite una peste alta. În vârful unei stânci, pe munte, se vedea deslușit un vultur cu penele negre-tăciune, ținând o sabie în gheare.

Și sabia părea de flăcări, atât de tare strălucea.

— Vulturul negru ține-n gheare sabia care e călită de Ogyrvan, în focul veșnic din mijlocul pământului, îl lămură bardul Merlin pe feciorul lui Pendragon. Balaurul îl străjuiește. De obicei doarme în pace. Dar, cum vede pe cineva străin în locurile-acestea, începe să arunce flăcări. Te încumeți să lupți cu el pentru gloria celților...?

— Mă încumet! Zise Artur.

— Cu pumnalul și sulița?

— Cu pumnalul și sulița.

— V-am încercat doar, sir Artur, spuse atunci bardul Merlin. Însă ați fi pierit luptând, și celții au multă nevoie de brațul vostru de oțel. Am eu cu totul un alt mijloc să domolim pe-acest balaur, străjer al Avalonului.

Și Merlin începu să cânte din harpa lui o melodie, cum cânta numai Ossian. Iară balaurul, pe dată, auzind cântecul de harpă, își lăsă capetele hâde la marginea grădinilor, și începu să sforăie.

Artur a tras barca la țărm.

Și Morgana s-a coborât din palatul său fermecat și a luat mâna lui Artur.

— Sunt sora ta! L-a-ncredințat, deși lui nu-i venea să creadă. Până azi nu m-ai cunoscut, căci Uther Pendragon te-a dat, de mic, acestui vrăjitor. Și el te-a încredințat, la rându-i lui sir Hector, ca să te crească. I-adevărat ce spun, Merlin?

— I-adevărat, a rostit bardul. Voi aveți dreptul la coroana regelui Uther Pendragon. Urcați! Luați-vă sabia din gheara vulturului negru. Și să ne-ntoarcem, plini de fală, pe pământul strămoșilor. Să adunați în jurul vostru cei mai de seamă cavaleri, Să-i goniți pe năvălitori.

Artur a urcat muntele în goana mare, ca și cum nu ar fi mers, ci-ar fi zburat.

Sabia azvârlea în juru-i un șuvoi luminos de raze. Și razele se-mprăștiu în culori ca de curcubeu. Din când în când, din ea țâșneau fulgere lungi strălucitoare, ce-i luau vederea lui Artur.

Însă acesta, fără teamă s-a cățarat până pe culme.

Vulturul, privit de departe, nu arăta atât de mare. Însă de-aproape se vedea că e înalt cât un stejar. O aripă de-a lui putea să învelească o clădire.

Ciocul său amenințător părea un paloș arcuit. Și labelle-i erau armate cu zece cângi tari, de oțel.

Iar glasul lui – când croncănea spre tânărul cel îndrăzneț, care urca spre cuibul său – se-aseamana cu tunetul.

Zărindu-l pe prințul Artur, vulturul se-nălță în aer. Apoi se repezi deodată să-i vâre sabia în piept. Artur cu sulita-l lovi. Dar pasărea nu se lasă, și, rotindu-se prin văzduh, îl atacă din nou pe tânăr.

Acesta se prinse cu-o mână de-un colț de stei, și cu cealaltă izbi tare cu sulita.

Luptând cu sârg, lovind mereu, se cățără până pe culme. Aici cuprinse vulturul întâi de cioc, apoi, sărind, îl apucă bine de gât, și-l strânse-n brațele-i voinice.

Degeaba pasărea-ncerca să-l sfâșie cu ghearele. Zadarnic își mai rotea ciocul. Tunetul din gâtleele ei se peschimba în horcăit.

— Cruță-mă, prințule Artur, rosti atunci cu glas de om. Ai cucerit cea mai de preț comoară a britonilor: sabia de oțel albastru, făurită în focul veșnic. Numai că ia aminte bine. Dacă o prinde-n mâna dreaptă, în timpul luptei, un viteaz, îi dă acestuia curajul de-a-nvinge orișicâți dușmani. Dar dacă o atinge-un laș, ea îi înțepenește brațul. Te încumeți și-acum s-o iei?

Artur nu răspunse nimic. În schimb întinse mâna dreaptă. Luă sabia. Și pe mânerul ei citi: „Această sabie vrăjită – flacăra vie de oțel – se numește Excalibur. Ea nu poate fi stăpânită decât de regele Artur, în apărarea libertății și gloriei britonilor”.

Fiul lui Uther coborî, și, jos, zânele-l așteptau, având în mijloc pe Morgana.

Cu toate intonau un cântec prin care îl slăveau pe fiul regelui Uther Pendragon și al preanobilei Igraena. Merlin le însoțea cu harpa.

Bardul îi puse lui Artur deocamdată o cunună din rămurele de stejar.

Și îl conduse pân-la țarm, sprijinindu-l de brațul stâng, cum se cuvine regilor.

La rândul său, zâna Morgana, regina valurilor mării, îi așternu perne brodate cu aur și cu nestemate, și-o-nvelitoare pe mătase, în barca ce sta priponită c-un lanț de-aramă, lângă țarm.

Și-n cântecele zânelor, barca porni, fără vâslași, spre largul mării liniștite de astădată prin puterea și prin poruncile Morganei¹⁶.

La Londra, 17 adunați în sala cea mare-a tronului regal, baronii șușoteau într-una:

— Pe cine să-l alegem rege, ca să ne fie nouă bine?

Și fiecare ar fi vrut ca să se urce el pe tron.

Arhiepiscopul era pe jilțul lui, cu cârja-n mână, și le grăia baronilor:

— S-au scurs, de când l-am coborât pe Uther Pendragon în criptă, câteva luni, și de atunci nici un viteaz n-a cucerit sabia regilor britoni, de care ne vorbea Merlin.

— Ce-a spus Merlin e doar poveste, glăsuiră mai mulți baroni. Sabia de pe Avalon nici nu există-n adevăr...

Afară bubuia furtuna, cu trâmbițe de zăpadă lungi, bătând în toate zidurile și zgâlțâind ferestrele.

— A venit vremea, rosti altul, să-l alegem pe noul rege. Saxonii ne înghesuie, iară noi stăm și așteptăm să se ivească vreun viteaz cu-o sabie din Avalon...

— Când o să sune miezul nopții, așa precum ne-am înțeles, și o să vie Anul nou, îl vom alege negreșit, strigă puternic alt baron. Arhiepiscopul să-și facă, după datină, întrebarea de-i sabie la cineva...

— El să își facă datoria. Noi nu ne supărăm de loc... râseră-n hohot alți baroni.

Tocmai în clipa când râdeau, porniră clopotele Londrei să bată pentru miezul nopții.

Arhiepiscopul, gemând de bătrânețe, se-nălță din jilțul lui și așteptă să înceteze clopotele.

Se ridicară și baronii.

Vântul bătea vijelios peste întreg întinsul Londrei, și clopotele răsunau...

...Treii. Șase. Nouă. Unsprezece. Și încă una... Miezul nopții...

— Seniori baroni, zise bătrânul. Acum a venit Anul nou. Eu vă voi face întrebarea: E cineva, între voi toți, care a fost în Avalon, să ne aducă sabia făurită pentru urmașul regelui Uther Pendragon?

— Nu. N-a fost nimeni. Nu se vede? Se bucurară toți baronii.

Și fiecare-n mintea sa se și închipuia pe tronul regelui coborât în criptă.

În acea clipă, cântau barzii că s-ar fi auzit un glas, de undeva, de la ferestre. Poate era al lui Merlin!

— Ba da! O are cineva...

— Și pași au răsunat pe trepte. Și-n sala mare a intrat un tânăr cu-o glugă pe cap, având o sabie în mână.

Iar sabia arunca flăcări, și-un trăsnet scurt a izbucnit, c-un bubuit îngrozitor, lovind o bârnă din tavan.

Și bârna s-a aprins pe loc.

Sub flăcările orbitoare, care țâșneau din sabia, toți baronii și-au plecat ochii, strigând însă din răsuputeri:

— Arde palatul!... Ardem toți! S-aducă apă slujitorii...!

— Nu e nevoie! A rostit bardul Merlin, ivindu-se din spatele unei coloane. Bârna de sus e putredă. Și doar ce-i putred o să ardă. De astăzi, în Britania, va fi un nou cârmuitor. În jurul lui or să se-adune alți cavaleri, cei mai viteji. Ei or să înnoiască lumea, în numele a ce e drept, înălțător, cinstit și bun.

Și Merlin a făcut un semn, iar flăcările-au pâlpâit tot mai încet, tot mai încet, până ce nu s-a mai văzut nici o scânteie în tavan.

Atunci Artur și-a coborât sabia sa înflăcărată, și și-a vârat-o-n cingătoare. Și cum și-a desprins degetele de pe mânerul prețios s-au stins pe loc și flăcările.

Arhiepiscopul, baronii și slujitorii grămădiți la uși, ca niște ciorchini vii, au îndrăznit să îl privească îndeaproape pe Artur.

— Cine sunteți? L-a întrebat arhiepiscopul pe prinț.

— Eu sunt cel care vă aduce sabia scumpă, de oțel, lucitoare ca diamantul, făurită de Ogyrvan pentru spaima dușmanilor, a spus fiul lui Pendragon.

— Vouă vi se cuvine tronul, a zis arhiepiscopul.

— Ba nu-i așa! Au protestat baronii, nedându-i răgaz. Coroana nu poate fi luată de nimeni, oricât de viteaz, de nu are sânge regal.

— Așadar, trebuie să spun, a cuvântat din nou Merlin, că acest tânăr prinț Artur este fiul lui Pendragon, crescut în casa lui sir Hector, și dus acolo chiar de mine.

— Asta nu e adevărat... Nu poate fi adevărat... au protestat în cor baronii, bătând cu săbiile-n masă. Să stea sir Hector mărturie...

Pe când se petreceau acestea, poporul, oamenii de rând – aflând că un viteaz, Artur, își cucerise sabia stăpânită de vulturul din insula zânei Morgana, și va porni cu ea la luptă contra năvălitorilor – se adunase furnicar înaintea palatului și-a catedralei:

— Artur vrem să ne fie rege! Cu el în frunte vom lupta contra saxonilor. Artur!... Artur!... Vrem pe Artur!

Au fost siliți să cheme-n grabă pe sir Hector de la castel, ca să depună mărturie.

Mărturia a fost depusă în noaptea care a urmat. Sir Hector a destăinuit că Artur nu e fiul lui, ci e doar un copil găsit lângă podul castelului. Și cel dintâi a-ngenunchiat chiar el, în fața lui Artur, jurând că îi va fi vasal.

Pe urmă s-au plecat și ceilalți, deși pe-ascuns mai murmurau că poate nu-i Artur feciorul regelui Uther Pendragon, și-o fi orânduit Merlin doar lucrurile-n așa fel, încât să iasă cum vrea el.

N-au mai avut însă ce face. Mărturisirea se făcuse de către bardul vrăjitor și sir Hector, în prima noapte care-i urma Anului nou. Iar sabia era acolo și începea să verse foc, de cum îi atingea mânerul fiul lui Uther Pendragon.

Au fost siliți să-l recunoască drept rege în Britania.

Arhiepiscopul i-a pus pe cap coroana strămoșească. Baronii l-au condus în grup până la tronul mult râvnit de fiecare dintre ei.

Cu toții au îngenunchiat și i-au jurat supunere.

După ce i s-a pus coroana, și după ce s-a așezat pe scaunul tatălui său Uther, noul rege a glăsuit:

— Vă mulțumesc că m-ați ales, dar eu nu pot să socotesc că am ucenicit destul. Și am de gând să intru-n garda vreunui rege din vecini, pentru un timp, și să-l slujesc numai ca simplu cavaler.

— Cum? Regele Britaniei să fie simplu cavaler, în garda nu știm cărui rege? Au exclamat, uimiți, baronii.

— Am hotărât. Și-așa va fi, le-a grăit regele Artur. Spuneți-mi numai în ce țară atacă azi mai crunt saxonii?

Baronii-au privit stingheriți unii spre alții. Nu știau. Numai Merlin, scoțând bagheta, rotind-o împrejurul său și ascultând-o la ureche, i-a răspuns astfel lui Artur:

— Regele cel mai încercat de năvălirile saxone se numește Leodogan, și el domnește-n Carmelida.

— Rege Artur, au spus baronii. Leodogan nu vă cunoaște, căci n-a fost la încoronare. Dar el o să se-nfățișeze. Vă va jura supunere, va deveni vasalul vostru. Și nu se cade să slujiți, voi, suzeranul, un vasal.

Artur a râs însă cu poftă:

— Deocamdată n-a jurat, și nu-i sunt încă suzeran. Și nu am să mă rușinez, de voi sluji în garda lui. Voi lua cu mine pe Merlin. Cine mai vrea să ne-nsoțească?

S-au ridicat numaidecât doi viteji din Britania: regele Ban de Benoïc și regele Bohor de Gannes. Amândoi se găseau la Londra. Fuseseră la-ncoronare și erau ispitiți să meargă în ajutorul Carmelidei.

S-au mai găsit și-alți cavaleri dornici de luptă și onoare.

Caii au fost înșeuăți. Cavalerii-au încălecat, și după o călătorie, nici mult prea lungă, dar nici scurtă – pe mare ca și pe uscat – au fost pe țărmurile unde Leodogan se războia cu triburile de saxoni.

Îndată au intrat în luptă.

Merlin cânta oștenilor. Și tânărul Artur, având la dreapta și la stânga sa pe cei doi regi: Bohor și Ban, s-au repezit ca niște lei în mijlocul saxonilor, urmați de ceilalți cavaleri.

Dușmanii, câți vedeau țâșnind din sabia lui Artur flăcări, urlau de spaimă și fugeau.

Cumplită a fost bătălia. Țărmlul a fost însângerat. Și capetele retezate ale saxonilor cădeau ca niște nuci, toamna, din pom.

De n-ar fi fost atunci în luptă Artur, Merlin, Bohor și Ban, și ceilalți cavaleri britoni, Leodogan și-ar fi pierdut întreg pământul Carmelidei.

Așa, saxonii-au fost înfrânți. Și câți au mai scăpat cu zile abia de au putut sări în bărcile lor lungi, de lemn, vâslind către Saxonia.

După ce au fugit saxonii, Leodogan i-a invitat, cu curtenie, pe Artur, pe ceilalți regi și cavaleri, să vină în castelul său.

Intrând cu toții în castel, s-au întins niște mese lungi. În fața meselor erau patru bufoni și doi jongleri, ca să distreze oaspeții.

La masă se găseau și doamne. Și printre ele, cea dintâi, încântătoarea Guinever, fiica regelui Carmelidei.

Atât de mândră era fata, ca rosmarinul când se-nalță în miezul verii prin grădini.

Ea sta la masă-n fața lui. Și-Artur nu bea, nici nu mânca, ci se uita la Guinever.

Către sfârșitul ospățului, Guinever a turnat în cupe vin aromat, cu mână sa, cum era datina britonă.

Cu-acest prilej a glăsuț:

— Prea nobili cavaleri, vă rog să-mi faceți cinstea și să beți acest vin pregătit de mine cu-arome aduse din Orient.

— În cinstea voastră îl voi bea! I-a răspuns regele Artur.

În vremurile de demult, vechii britoni nu-și întrebau oaspeții nici cum se numesc, și nici din ce ținuturi vin. Dar regele Leodogan era curios peste măsură să știe cine îl salvase în lupta dată cu saxonii. A întreat deci pe ascuns pe câțiva dintre cavaleri. Dar ei n-au vrut să-i dea răspuns, fiindcă Artur voia să fie în fața lui Leodogan numai un simplu cavaler.

Și-a mai trecut o săptămână. Saxonii iar au încercat să pătrundă în Carmelida, dar sângele lor a roșit mai tare valurile mării.

S-a petrecut și-a treia oară același lucru, când saxonii au năvălit în Carmelida, cu o mulțime de aliați, având în frunte, de-astă dată, pe ducele Germaniei.

Această luptă a fost mai grea, și-a durat mult mai multă vreme. Însă Artur, cu cei doi regi și cavalerii ce-l urmau, au rămas tot învingători.

Și-așa, pacea s-a înscăunat.

Bătrânul rege al Carmelidei ar fi voit să mulțumească în chip cu totul deosebit acelor cavaleri străini, al căror nume nu-l știa.

Artur se pregătea să plece. Îi venea însă foarte greu. Guinever, floarea Carmelidei, îi tulburase inima. De-aceea s-a înveselit când bătrânul Leodogan i-a invitat să mai ia parte la încă un mare ospăț.

Cu-acest prilej s-au pregătit niște serbări strălucitoare.

Și-n timp ce se-nchinau la masă potirele pline cu vin, Merlin îl urmărea pe-Artur, cum nu-și mai dezlipa privirea de pe frumoasa Guinever.

— Mărite rege, i-a spus el, atunci, în taină, lui Artur. Nu socotiți c-a venit vremea să vă alegeți o soție?

— Așa e, sir! Au glăsuț Bohor, și Ban, și cavalerii. Acum vă trebuie-o regină. Și Guinever e și frumoasă, și înțeleaptă, e și blândă. Fericit cine o va lua pe fata asta de soție.

Artur era însă pierdut. Nu avea timp să le răspundă.

— Iubiți, Artur, pe cineva? A stăruit bardul Merlin.

Regele a mărturisit:

— Da, o iubesc pe Guinever.

— Atunci e foarte bine, sir. Pețiți-o, deci pe Guinever. Ne va fi o stăpână bună.

Artur s-a-nveselit pe loc, și l-a rugat pe bardul său ca s-o ceară pe Guinever tatălui ei, Leodogan.

Vorbea Artur, însă cu ochii o cerceta mereu pe fată, mândrindu-se că ea avea un mijlocel – să-l prinzi în palmă – și glezne albe, brațe lungi, umerii drepți, și peste umeri un păr de aur revărsat. Iar fața... Fața-i semăna cu soarele de dimineață, când se ivește peste culmi, atât de tare-i strălucea în prospețimea tinereții, și-a frumuseții feciorești.

S-a întâmplat că tot în noaptea când s-a desfășurat ospățul, să nu se poată stăpânî nici regele din Carmelida și să-l întrebe pe Merlin – a doua sau a treia oară – cine era stăpânul lui.

— Stăpânul meu, a răspuns bardul, este cel mai viteaz bărbat din câți se află pe pământ. Poartă numele de Artur. El va uni Britania într-un mănunchi, precum a fost în vremurile de demult. Toți regii îi vor fi vasali. Iar eu, de vreți poate să știți sunt bardul-magician Merlin. Am darul de a prevesti. Și ce vă spun se va-ntâmpla...

Leodogan s-a minunat:

— Acesta este deci Artur? El va fi suzeranul meu. Păcat că nu are regină...

— La fel am cugetat și noi, a zis șiretul bard Merlin. Și tocmai îi căutăm soție...

— De ce să vă mai osteniți, a spus regele Carnelidei, când, iată, am eu o copilă, ce-i ca un nufăr răsărit și gata, gata să-nflorească?

— Fata-i frumoasă, e cuminte, s-a învoit bardul Merlin. Știe să cânte, să danțeze... Are atâtea însușiri, încât un lucru nu-nțeleg: cum de nu ai căsătorit-o până acuma, cu vreun alt rege?

— A fost pețită deseori, i-a dat răspuns Leodogan. De asta nu vă fie grijă. Dar n-am vrut s-o căsătoresc cât timp eram tot în război. Nici pețitorii nu-mi plăceau. Dar pe Artur l-aș vrea de fiu.

— Atunci nunta-i ca și făcută, l-a-ncredințat bardul Merlin. Și lui Artur îi place fata.

Apoi Merlin l-a înștiințat pe regele Britaniei c-a pețit-o pe Guinever.

Artur a dănuțit cu ea. Leodogan s-a ridicat la masă cu o cupă-n mână și i-a vestit pe cavaleri că-n două zile o să fie logodnă mare la castel.

Poate s-ar fi făcut și nunta. Însă Artur a primit știre că tatăl său adoptiv, Hector, a fost învins în Logria, de două cete de saxoni, și stă acolo asediat.

A cerut voie deci să plece socrului său, Leodogan, ca să-l salveze pe sir Hector de cetele de-asediatori.

Nunta s-a amânat cu-o lună.

În dimineața despărțirii, potrivit datinii britone, logodnica s-a-nfățișat cu un lighean de-argint în mână, în care era apă caldă. I-a spălat regelui Artur mâinile, gâtul și obrazul. Și după ce i le-a spălat, i le-a uscat cu un șervet brodat chiar de mâinile ei.

L-a ajutat să își îmbrace armura grea de cavaler. A-ngenunchiat în fața lui, punându-i pintenii de aur. Și, la sfârșit, i-a așezat pe umeri o mantie scumpă, albă ca gândul ei curat, bătută toată-n diamante. Acesta era darul său făcut în clipa despărțirii.

Amândoi s-au îmbrățișat. Și Artur și-a pus singur coiful.

Cavalerii-au încălecat și au pornit în trap întins către ținutul lui sir Hector.

Din fericire pentru toți, cavalerii au ajuns la timp, tocmai în ceasul când saxonii încercau să se cațere pe zidurile castelului.

Cu piepturile dezvelite, pline de păr încâlcit, roșu și cu mustățile lor lungi, aproape până la urechi, cu gleznele și brațele prinse-n inele de aramă, saxonii păreau niște fiare.

Dar cavalerii lui Artur, în frunte cu Bohor și Ban, i-au luat în lănci, ca în frigări, i-au sfârtecat cu săbiile, și capetele retezate le-au zvârlit, de pe stânci, în valuri.

Apoi, ca o trâmbă de vânt, au măturat și alte cete care se mai găseau pe țarm.

Așa a dobândit Artur înc-o victorie de seamă. Au urmat multe altele sub flamurile libertății.

Saxonii însă s-au înțelese să se unească și cu anglii, să-i ia alături și pe iuți. Ba au chemat în ajutor și alte neamuri de germani. Și împreună s-au pornit să-l nimicească pe Artur.

Această mare bătălie de care pomenesc toți barzii, ce trebuia să hotărască soarta poporului briton, a avut loc la Argoed, pe coastele oceanului.

Merlin însuși a-ncălecat, urmând în luptă pe Artur.

Se povestește că pe valea ce duce de la Argoed către un golf cu-același nume, se întinsese-un lac de sânge. Un lac de sângeotrăvitor, căci era sânge de dușmani.

Și sângele s-a închegat. Și multă vreme n-au crescut în valea de la Argoed nici flori, nici pomi, nici buruieni. Și căprioarele fugeau la trei zile de mers de-acolo. Nici câinii nu se apropiau. Caii săreau și nechezau. Doar bufnițele și șacalii, și șobolanii albi de stânci se povestește că trăiau în valea de la Argoed. În noaptea dinaintea luptei, Merlin visase o zeiță – zeița Inspirației.

Și-n somn zeița-i glăsuia:

— Merlin, de vrei, ne logodim. Și-atunci tu vei putea cânta atât de minunat la harpă, încât toți cei ce-or auzi vor merge ne-nfricați la luptă. Ca totul să se împlinească spre binele britonilor, și ca Artur să biruie, tu trebuie însă să-mi juri credință. Și să-mi mai juri că niciodată nu vei fi pradă vreunei

fete, femei sau zâne, pe pământ, oricât ar fi ea de frumoasă. Primești, Merlin, logodna mea, și-mi juri ceea ce ți-am cerut?

— Primesc! A glăsuț Merlin. Și-ți jur, zeițo, să-mplinesc dorința-ți, fără șovăire.

Zeița Inspirației i-a pus pe deget un inel. S-a făcut apoi nevăzută.

Trezindu-se de dimineață, Merlin avea, într-adevăr, pe degetul său inelar, veriga ce-o primise-n vis.

Și luându-și harpa, a-nceput să le cânte britonilor victoria pe care ei urmau s-o aibă-n acea zi. Cuvintele i le șoptea zeița Inspirației. Cavalerii-au pornit la luptă, iar Merlin le-a cântat astfel, încât aceștia n-au știut ce este frica nici o clipă. Au mers la moarte surâzând, strigând, parcă erau la nuntă:

— Trăiască regele Artur! Trăiască neamul de britoni!

Când s-a sfârșit, într-un târziu, această glorioasă luptă, nu mai era nici un dușman. Artur a poruncit ca bardul să-l însoțească spre castel, mergând alături, mână-n mână.

Pe-o pernă roșie, de mătase, dusă de pajii regelui, se aflau sabia și harpa, încrucișate, laolaltă, în semn că arta ajutase ca armele să biruie.

Mulțimile eliberate întâmpinau pe-nvingători, și mai cu seamă pe Artur, cu cântece și aclamații.

A fost cea mai mare victorie avută de britoni vreodată. Și veștile s-au răspândit în toate țările germane, până departe, către nord. Și scalzii, cântăreții lor, spuneau că regele Artur nu e un om obișnuit. Ci-i însuși zeul Gwydion, care a luat chip omenesc, așezându-și pe cap coroana regelui Uther Pendragon, spre gloria britonilor.

Pacea orânduindu-se, Artur l-a trimis pe Merlin, cu o sută de cavaleri, la socrul său, Leodogan, ca să i-o dea pe Guinever.

Nunta s-a săvârșit la Londra. Guinever a primit coroana. Baronii au îngenunchiat, jurând că vor păzi onoarea lui Artur de Britania și a reginei Guinever.

Și-atunci, precum se povestește – poate cu sfatul lui Merlin – Artur s-a dus într-o pădure, unde creștea un stejar falnic. Vârful lui se-nălța la cer, acest stejar fiind semănat de însuși zeul Gwydion.

Artur a pus să îl reteze, și a făcut din lemn o masă, ce n-avea cap, și n-avea coadă. O masă mare și rotundă. 18

La masă puteau să încapă o sută cincizeci de persoane.

Și regele a dat de știre:

— Câți or să stea în jurul Mesei – o sută cincizeci de viteji – regi, sau baroni, sau cavaleri, vor fi egali toți între ei. Vor avea cinste deopotrivă.

Datoria lor cea dintâi este s-ajute pe cei slabi, bătrânii și femeile. Să lupte pentru libertate, contra năvălitorilor. Onoarea să le fie scumpă, cum li-e lumina ochilor. Purtările cât mai alese. Și toate biruințele să și le-nchine fiecare – ca un omagiu meritat – acelei doamne căreia i-a dăruit și inima.

Astăzi, când au scos capu-n lume Invidia și Lăcomia, cavalerii Mesei Rotunde vor trebui să-i ocrotească pe cei lipsiți de apărare și-astfel să apere dreptatea. 19

După această cuvântare, s-a dat de veste tuturor că în castelul lui Artur, pe coasta Țării Galilor – s-a așezat Masa Rotundă, și pot să vină-n jurul ei cavalerii cei mai viteji, mai drepți, mai nobili și mai buni.

N-a trecut mult, și la castel au început să se adune bărbații cei mai îndrăzneți. Și printre cei dintâi au fost regele Ban de Benoïc și regele Bohor de Gannes, care îl însoțiseră pe regele Artur în lupta din Carmelida, cu saxonii; feciorii regelui Bohor: Lionel și Bohor de Gannes, veri buni și prieteni cu Artur bine-nțelese, Leodogan, deși era bătrân ca lumea, dar se simțea tot în putere și dornic de a fi și el bun cavaler între ceilalți. Au mai venit Ivain și Keu – ultimul fiind frate vitreg lui Artur de Britania, căci era fiul lui sir Hector, Gawain și Mordred – doi nepoți – și numeroși alți cavaleri.

Dar printre ei, cel mai de seamă era Lancelot, fiul lui Ban, nepotul lui Bohor de Gannes.

— Pe el, reaminti poetul tinerilor ascultători, de mic îl răpise Viviane, zâna din fundul lacului. Se prefăcuse-n lebădă, cât timp copilul se juca pe-o pajiște, lângă castel, și, după ce-l ademenise să se urce pe gâtul ei, pornise repede în zbor.

În fundul lacului crescuse, într-un palat de marmură, dar asta nu-l împiedicase să iasă și pe țărm, afară, și să cutreiere pădurea și tot ținutul Brocéliandei.

Prin vrăjile ce stăpânea, Viviane menise ca băiatul să-și uite casa și părinții, și să-și închipuie să zâna e mama lui adevărată.

Într-o zi, tânărul văzu prin pădure doi cavaleri, călări pe niște armăsari care-și mușcau zăbalele, și armele lor îi făceau să semene cu niște zei.

Salvaseră pe o copilă răpită de niște tâlhari, înapoind-o tatălui. Părintele ei ar fi vrut să le dea aur și veșminte din cele mai costisitoare, dar ei se-mpotriveau, spunând că nu le trebuie răsplată.

— N-ați auzit de cavalerii Mesei Rotunde? Au zis ei. Noi facem parte dintre soții lui Artur de Britania, și-aceasta ne e datoria: să-i ajutăm pe cei mai slabi sau cei lipsiți de apărare.

Lancelot s-a-napoiat acasă, în ziua-aceea, turburat.

— Mamă, i-a rostit el Viviane, în timp ce intra în palat. Cine e regele Artur, și ce este Masa Rotundă?

— De ce? L-a întrebat Viviane, cu inima strânsă de teamă, fiindcă ea socotise altfel: să-l țină pe Lancelot de-a pururi – voios și pe vecie tânăr – în palatu-i de marmură, ferit de primejdiile vieții. Și-i ascunsese până-atunci câte se povesteau prin lume despre Artur, Masa Rotundă și despre faptele-mplinite de îndrăzneții-i cavaleri.

Dar după ce frumosul tânăr îi povesti tot ce văzuse, și stăruie în întrebare, zâna Viviane își dete seama că în zadar se străduise ca să-i ascundă atâta vreme isprăvile cavaleriești.

Cât se temuse ca flăcăul să nu afle despre Artur și despre Masa lui Rotundă, și să nu fie ispitit să li se-alăture și el!

Și iată că în Brocéliande intraseră niște tâlhari care răpiseră o fecioară.

Cavalerii Mesei Rotunde porniseră numaidecât, și o salvară pe fată. Așa-i văzuse tânărul și le aflase faptele.

Zâna Viviane fu nevoită să-i povestească pe-ndelete despre Artur, Masa Rotundă, și despre-o seamă de isprăvi săvârșite de cavaleri. Iar el, ascultând-o pe zână, simțea în sine o putere care-i creștea neîncetat în brațele lui tinerești.

Când zâna își sfârși povestea, tânărul puse întrebarea:

— Mamă, te rog să-mi spui și mie dacă la Masa lui Artur se mai găsește vreun loc liber?

— Se mai găsește! Oftă zâna. Știam eu c-ai s-ajungi acolo. Am încercat să te împiedic, sau cel puțin să te-ntârzii. Dar văd că nu e cu puțință. Peste trei zile te voi duce până la tronul lui Artur, să te armeze cavaler. Și, pentru că ne despărțim, mă văd silită să-ți destăinui că tu nu ești copilul meu. Ci, 230 tată ți-e regele Ban, iar mamă ți-este doamna lui, din castelul de Benoïc. Mai înainte de-a pleca către castelul lui Artur, cred că e bine să te duci să-i săruți mâna mamei tale și să te pleci regelui Ban, ca să-ți dea binecuvântarea. Te-așteaptă grele încercări.

Lancelot a împlinit întocmai ceea ce îi ceruse zâna.

S-a dus întâi la Benoïc, spre bucuria mamei sale și a părintelui său Ban, care îl socoteau pierdut.

Și ei l-au binecuvântat.

După aceea, însoțit de doamna lacului, Viviane, Lancelot a pornit spre Artur.

— Au trecut marea chiar prin locul în care suntem noi acum, zice poetul cântăreț, și-au ajuns în Britania. De-aici, călări s-au îndreptat către castelul lui Artur.

În acea zi, Artur vâna. În pădure, la Camelot.

Deodată a văzut sosind, pe drumul ce tăia pădurea, un cortegiu impunător.

În frunte se aflau doi paji, ducând doi cai albi de căpestre. Pe unul dintre cai era un pavilion²⁰ de câmp ușor, însă bogat împodobit. Pe celălalt se legănau două cufere încărcate cu veșminte cavaleriești. Urmau patru scutieri călări, purtând o cască argintată, un scut, de-asemeni argintat, o lance și o sabie. Și după ei veneau Lancelot și doamna lacului, Viviane, pe alți doi cai acoperiți cu huse albe, de mătase, și-având pe spate șei de fildeș, pe care meșteri iscusiți gravaseră scene de luptă. Rochia Viviane, din samit, era tivită cu hermină. Și tânărul purta pe umeri o mantie largă, de serj, ce-i flutura ușor în vânt.

Armurile, îmbrăcămintea, armele, husele și caii erau de culoarea zăpezii. Zâna Viviane se-asemăna cu o petală de crin alb. Era pură și grațioasă. Nu-i dădea paisprezece ani. Și, dacă regele Artur nu ar fi fost căsătorit, inima i s-ar fi zbatut, văzând-o pe zâna Viviane. De Lancelot ce să vă spun? Ochii-i albaștri scânteiau. Trupul lui zvelt se legăna ușor în pasul calului. Și-n mâna dreaptă ținea frâul, iar stânga sprijinită-n șold. Calul lui se afla în urma calului zânei, la trei pași.

Și după ce regele Artur s-a-ntâlnit cu Lancelot și zâna, au mers cu toții la castel.

Sus, pe terasă, se găsea regina, doamna Guinever.

— Acesta este tânărul pe care l-a crescut, în lacul din Brocéliande, zâna Viviane, a spus regele Guineverei. Ce ziceți, doamnă, ce voinic? Priviți ce ochi cutezători!

Însă regina nu avea nevoie să-i arate altul ce fel de ochi are flăcăul. Ea îi văzuse singură. Și-acuma se înspăimânta de ce simțea-n inima ei. Încerca să se stăpânească, să-și pună frâu simțirilor. Dar, printr-o vrajă neștiută, simțea că o iubire nouă o va lega de-acest flăcău.

Cu-aceeași tainică simțire, Lancelot înțelegea prea bine că Guinever a lui Artur va fi singura ființă-n lume de care se va-ndrăgosti.

În el se da o luptă cruntă: „Cum îndrăznesc să-mi ridic ochii către soția lui Artur, ce-a-ntemeiat Masa Rotundă, și căruia vreau să-i slujesc până la moarte, cu credință? Își spunea tânărul în sine. Vreau să-mi smulg dragostea din piept – cu inima, dacă-i nevoie. Deși, văd bine, n-am să pot. Orice îndrăgostit visează să își 231 trăiască dragostea. Doar eu voi fi silit să lupt ca ea să nu mi se-mplinească....

Numai în taină am să-nchin toate victoriile mele iubitei doamne Guinever.” Și astfel și-a făcut intrarea, la curtea regelui Artur, Lancelot, care va deveni cavalerul cel mai temut dintre toți câți a adunat Masa Rotundă-n jurul ei. 21

Viviane s-a-napoiat acasă, în palatul de marmură pe care și-l făcuse-n lac, cu ajutorul lui Merlin.

I-a fost însă nespus de greu să se întoarcă singură. O îngrozea pustietatea. Îi era ciudă că pleca, lăsându-l pe Lancelot la curte. Și, în necazul ei, credea că Merlin este vinovat. De nu făcea el vrăjile, Artur nu se urca pe tron, și nu avea Masa Rotundă. Lancelot, atunci, îi rămânea.

Și mai știa zâna Viviane că Merlin, bardul, o-ndrăgea. L-a poftit deci s-o însoțească, ca să revadă Brocéliande, unde fusese-odinioară faimoasa școală a zânelor.

Merlin s-a-nduplecat îndată. Zâmbetul ei îl amețea, ademenindu-l s-onsoțească.

S-au prefăcut în două păsări, zburând către Bretania.

Aici, într-un amurg de vară, Viviane a început să-i spună cât e de singură și tristă în lacul său din Brocéliande.

— Merlin, rămâi în Brocéliande, i-a șoptit la ureche zâna și i-a cuprins gâtul cu brațul.

Pădurea fremăta domol.

— Să-mi dai sărutul de logodnă și să îmi spui cuvântul magic prin care eu te pot păstra pe totdeauna lângă mine. Nu vreau să rămân singură, l-a mai rugat zâna pe bard.

Merlin parcă era în vis. În starea asta era gata să-i spună zânei orișice.

Dar se-auzi atunci un glas, sunând ca harpele cerești:

— Merlin, nu-ți călca jurământul! Ți-am pus în deget un inel...

Zâna, speriată, tresări.

Merlin se deșteaptă din somn și-și trecu mâna peste ochi. Zeița Inspirației – căci ea era – îi porunci:

— Întoarce-te lângă Artur. Acolo este locul tău...

Merlin se ridică îndată. Își luă harpa din nou în brațe și, făcând semne cu bagheta, se prefăcu în norișor. Un norișor alb-sângerieu, plutind către Britania.

Și-așa s-a-ntors lângă Artur.

Harpa lui a sunat din nou, cât timp Artur s-a războit cu picții, cu caledonienii și scoții cei înverșunați. 22

A cântat apoi și în lupta dusă în țările germane, până în Scandinavia.

Cavalerii Mesei Rotunde s-au umplut toți de glorie, în luptele acestea grele, prin care se asigurau hotarele Britaniei.

Dar primul între cavaleri a rămas tot Lancelot du Lac. De zeci de ori a înfruntat moartea pe mări sau pe uscat. Sabia lui a retezat mai multe capete dușmane decât taie secerătorul spicele, când se pârguiesc.

La-napoiere a fost primit, la porți, de însăși Guinever, care, la-ndemnul lui Artur, i-a sărutat obrazul drept – răsplata celui mai viteaz.

Acest sărut al Guineverei i-a tulburat mai mult simțirea fiului adoptiv al zânei.

Și, ca să-și uite patima și să nu aibă a roși în fața regelui Artur, Lancelot s-a dus departe-n lume, să dea lupte cavaleriești.

Cu calul a cutreierat insulele britanice, și-a avut zeci de biruințe. A trecut și pe continent, în locul unde se născuse. Pretutindeni a împărțit dreptatea celor în nevoie, dar gândul de la Guinever nu a putut să și-l desprindă.

Și-a cucerit și un castel, pe care-l stăpâniseră germanii înainte vreme, devenind duce de Guiene.

Un singur lucru n-a putut: să dobândească un potir cu însușiri miraculoase, al cărui nume era Graalul. 23 Pe-acesta-l căutau cavalerii Mesei Rotunde de mult timp, socotind că aflarea lui le va aduce biruințe și fericire veșnică.

Atâta numai că potirul nu putea fi zărit de nimeni de n-avea inima curată, așa cum este lacrima. Iară inima lui Lancelot se mistuia pentru soția lui Artur de Britania.

Umblând așa, mereu pe drumuri, Lancelot află că în Corbin, orașul regelui Pelles, era un vrăjitor cumplit care făcuse multe rele.

Auzind veștile acestea, cavalerul porni-ntr-acolo.

Vrăjitorul luase pe fata regelui din Corbin cu sila și o-nchisese într-un turn.

Stătea fata de ani de zile în gheara vrăjitorului, și nimeni nu putea s-o scape.

Câți îl chemaseră să lupte, ca s-o salveze pe copilă, pieriseră lângă Corbin.

Acum l-a chemat și Lancelot pe preahainul vrăjitor.

Acesta s-a schimbat în urs, apoi într-o cumplită haită de lupi turbați și sângeroși, iar, la sfârșit, într-o panteră.

Însă Lancelot, fără de teamă, l-a nimicit pe vrăjitor, după o luptă de cinci zile. Spărgând apoi și niște porți, a intrat într-o încăpere cu pereții de fier încins, unde sta fata zăvorâtă și toropită de dogoare.

Copila se numea Elaine, și vrăjitorul o-nrobise fiindcă ea nu-l voia de soț.

Eliberând-o pe Elaine, cavalerul Mesei Rotunde închise-n camera de fier pe nemilosul vrăjitor, întetind mai-nainte focul.

Mulțimea, văzând fapta asta, îi ieși lui Lancelot-nainte, rugându-l să-i dea ajutor să scape și de-un șarpe groaznic.

Șarpele-acesta viețuia într-o groapă de lângă țărm, unde-l pusese vrăjitorul. Și îi dădeau dihaniei pe lună câte un copil, ca să se sature cu el.

Altminteri, intra în oraș și săvârșea mai mari cruzimi.

Fără să stea de loc pe gânduri, urmat de oamenii de rând, cavalerul porni spre țărm.

Șarpele tocmai aștepta să i se-aducă prada vie. Era flămând și șuiera.

Cavalerul Mesei Rotunde sări în groapa șarpelui și-l ciopârți cu sabia.

Bucățile tăiate însă țâșniră singure afară și se schimbă-n porci mistreți.

De fiare se-ngriji mulțimea, le doborî cu ghioagele.

Astfel scăpă Lancelot pe rege și orășeni de vrăjitor, ca și de nesătulul șarpe.

Și regele, drept mulțumire, oferă cavalerului țara și pe copila sa.

Cavalerul ar fi primit, de nu ar fi fost Guinever, clipă de clipă-n mintea lui. Dar el, în chip curtenitor, respinse toate darurile, și vru să plece mai departe.

Și toate-ar fi fost foarte bune, dacă Elaine n-ar fi simțit că îl iubește pe acela care-i dăduse libertatea și o scăpase de la chin.

Fata avea o doică, Brisen. Ea știa vrăji nenumărate.

— Brisen, a chemat-o Elaine. Am să te rog un singur lucru. Să faci în așa fel, încât să mă sărute cavalerul mai înainte de-a pleca.

Și Brisen a făcut astfel, încât nobilul cavaler să soarbă o cupă cu vin.

Însă vinul era vrăjit. 24

Cum a sorbit cupa cu vin, lui Lancelot i s-a năzărit că Elaine ar fi Guinever. Și că frumoasa Guinever nu e soția lui Artur, ci este chiar soția lui.

De braț, ca niște tineri soți, s-au afundat printre copacii pădurii de lângă castel. Și Lancelot a îmbrățișat-o pe fiica regelui Pelles.

Dar cum i s-a desprins din brațe, a înțelea cine era și ce s-a întâmplat cu el.

— Îmi vei plăti, i-a strigat el copilei regelui Pelles. Jurasem să nu-mbrățișez nici o femeie, toată viața, fiindcă iubesc pe o regină. Dragostea mea nefericită nu se va împlini nicicând, dar mi-am călcat azi jurământul, din vina ta. Te voi ucide...

Elaine i-a căzut în genunchi, spunându-i cât îl îndrăgea, și că un nobil cavaler nu poate omorî pe-aceea căreia el i-a dăruit mai înainte libertatea. L-a mai rugat apoi, plângând, să o păstreze de soție.

Cavalerul i-a dat iertarea, dar a plecat și mai mâhnit, spre alte lupte vitejești, ca s-o uite pe Guinever, care nu-i mai ieșea din minte.

La timpul ce se cuvenea, Elaine a dobândit un fiu, numit de mamă Galaad. Când Galaad a împlinit vârsta de foc a tinereții, a cucerit singurul

scaun – numit „scaunul primejdios” – ce-l mai avea Masa Rotundă neocupat până atunci. Și-având un cuget nepătat și-o vitejie fără seamăn, Galaad a plecat în lume să cucerească vasul Graal. După lupte nenumărate a izbutit să afle Graalul, spre mulțumirea lui Artur.

— Astfel s-a împlinit și-această atât de mare-nfăptuire, rosti poetul cântăreț, pe care astăzi nu v-o spun, căci iată, se coboară noaptea, și stelele clipeșc pe cer. Va trebui să ne întoarcem, în scurtă vreme, la castel.

— Nu mai-nainte de-a sfârși însă legenda lui Artur, îl rugă fiul ducelui.

— Și-am vrea să știm: cu Guinever, și cu Lancelot, și cu Merlin ce s-a mai petrecut apoi? Rosti alt tânăr cavalier.

Poetul își urmă povestea:

— Pe timpul când domnea Artur și mai era Masa Rotundă, iubirea se socotea sfântă, era nobilă și frumoasă. Cavalerii curtau o fată cam șapte ani, mai înainte de-a dori să se logodească. Doar rareori era altfel... Căci de-ndrăzneau să ia cu forța vreo copilă sau vreo doamnă, plăteau nesocotința asta, cum a plătit Méliagrance, despre a cărui făptuire, nevrednică de-un cavalier, am să vă povestesc acum...

Venise toamna, timpuriu, și păsărelele plecau.

Cavalerii Mesei Rotunde se întorceau, când venea toamna, de pe-unde colindaseră. Și fiecare-și povestea faptele ce le săvârșise.

Lui Artur îi plăcea s-audă pe cavaleri istorisind cum împărțiseră dreptatea, în numele Mesei Rotunde, prin brațul lor neobosit.

Iară reginei Guinever, în vremea asta, îi năzărea să rățăcească prin pădure, privind copacii desfrunziți.

Într-o zi, pe când se plimba, urmată de trei cavaleri, văzu că este-nconjurată de peste-o sută de bărbați în frunte cu Méliagrance.

Méliagrance, un cavalier care-l ura mult pe Artur, dar o-ndrăgea pe Guinever, se hotărâse s-o răpească, s-o ducă în castelul lui.

Această faptă josnică n-o săvârșise până-atunci, fiindcă în preajma Guinever ei erau mereu mulți cavaleri și se-ntorsese și Lancelot, în ospeție, la Artur.

Atunci însă Lancelot ședea cu regele Artur la masă și-i povestea o întâmplare trăită, nu de mult, pe mări. Lângă regină se găseau numai sir Keu, sir Sagramor și sir Gawain – cel mai iubit dintre nepoții lui Artur.

Méliagrance, încercuindu-i, ceru reginei să-l urmeze.

— Vreți să-l dezonorați pe rege? O să plătiți această faptă! Răspunse, mândră, Guinever.

În apărarea Guineverei, Gawain sări primul la luptă urmat de Sagramor și Keu. Dar numărul îi copleși.

Răniți, ei încă se luptau, când Guinever – voind să scape pe cei trei cavaleri cu viață – îi strigă trădătorului:

— Încetați lupta! Încetați... Vă voi urma, Méliagrance, dar numai dacă îmi cruțați pe cei trei nobili cavaleri care mi-au stat în apărare, și îi lăsați să mă urmeze acolo unde mă veți duce...

Regina Guinever plângea.

Méliagrance, preamulțumit că izbutise într-un fel, s-a grăbit să se învoiască, poruncind oamenilor lui să înceteze bătălia.

Apoi conduse la castel – ce-i drept, cu multă curtenie – pe doamna regelui Artur, ca și pe cei trei cavaleri, gata mereu s-o ocrotească, deși se aflau greu răniți.

Méliagrance nădăjduia că fapta lui n-o să se afle, fiindcă o săvârșise tainic, repede și pe neașteptate.

Însă regina, cumpărând un paj de-al lui Méliagrance, îl și porni spre Camelot, ca să vestească mișelia.

De cum se-află la Camelot trădarea lui Méliagrance, Lancelot ceru îngăduința să îl răzbune el pe rege. Artur primi, și cavalerul își chemă pajii să-l îmbrace în hainele grele, de fier, își luă armele și porni, cu grabă mare, spre castelul vicleanului Méliagrance.

Pesemne însă că trădarea – ce și-ncepuse a-și face loc prin tărâmul Britaniei – umbla de-o parte și de alta.

Méliagrance află și el că Lancelot este pe drum, gata să lupte și să ia castelul unde se afla soția regelui Artur.

Și-orându-i treizeci de oameni în calea lui, cu arcuri bune, să stea de veghe toată vremea, ascunși în dosul unor arbori, la marginea pădurii.

— Când îl vedeți că se arată, țintiți cu arcurile bine, le porunci el oamenilor. Dar nu-l ochiți pe cavaler, ci-i doborâți doar armăsarul. Pe jos el nu poate veni, fiindcă armura i-e prea grea...

Slugile lui Méliagrance au împlinit poruncile. Iar cavalerul a rămas fără de armăsarul lui. Nu mai putea înainta decât ca melcul, sub armură. 25

Tocmai trecea o cărucioară pe două roate mari, de lemn, trasă de doi cai răpciugoși, bătrâni, cu pielea jupuită, trimisă de Méliagrance s-aducă lemne din pădure.

Vizitii erau un tânăr și un bătrân, bunicul lui. Aceștia la-nceput au râs, auzindu-l pe cavaler că vrea să urce-n cărucioară, pe urmă s-au împotrivit, de teamă să nu-i pedepsească stăpânul lor, Méliagrance.

Lancelot n-avea chef de glume, când era vorba de regină.

Amenințînd cu sabia, el s-a urcat în cărucioară. Și cei doi vizitii l-au dus în rîsul celor ce-l vedeau, în huiduieli și în ocări, căci îl credeau vreun condamnat, vreun pus la stîlpul infamiei – până aproape de castelul vicleanului Méliagrance.

Văzându-l pe Lancelot ajuns la poalele castelului, Méliagrance s-a înspăimîntat și a rugat-o pe regină să mijlocească pentru el, făgăduindu-i să-i dăruiască întreg ținutul și castelul, jurînd că îi va fi vasal.

Regina s-a înduplecat, și-a mijlocit de la fereastră cruțarea lui Méliagrance. Acesta i-a cerut iertare, recunoscându-se vasal, și dându-i lui Lancelot castelul, domeniul și oamenii săi.

De-atunci Lancelot a fost numit, în loc de „cavalerul alb”, cum se chemase pînă-atunci, fiindcă umbla numai în alb, „Cavalerul cu cărucioara”.

După această întîmplare, dușmanii regelui Artur și ai reginei Guinever au început să uneltească. În frunte se găsea Mordred.

Acesta își făcuse planul să pună mâna într-o zi pe cununa Britaniei. Se-nțelesese cu saxonii ca să le vândă țara lor. Și, fiind nepotul lui Artur, îi urmărea orice mișcare, îi știa toate gândurile.

Trădarea își făcuse aripi și zbura prin Britania.

După o veche prevestire, dacă trădarea se-ntrona, cavalerii Mesei Rotunde aveau să-și piardă gloria, să piară unii în război, ceilalți, luptându-se între ei.

Cât timp viteazul cavaler Lancelot era lângă Artur, Mordred era neputincios.

Cum putea să-l înlăture?

Mordred știa despre Lancelot că o-ndrăgea pe Guinever. Înțelegea și că regina avea aceleași simțăminte pentru viteazul cavaler.

Și-atunci Mordred a pus la cale să folosească dragostea, și chiar prin ea s-azvârle ura între Artur și cel mai bun dintre toți cavalerii săi.

Fără Lancelot, Masa Rotundă nu mai avea nici un temei. Și fără de Masa Rotundă, Artur își înjumătățea puterile de luptător.

— Ascultați cum a izbutit Mordred în uneltirea lui, rosti poetul cântăreț către ascultătorii săi.

Întâi acesta așteptă o zi când regele urma să plece, cu soții săi, la vânătoare. Ticlui apoi o scrisoare, să pară a fi chiar a reginei, prin care ea chema să-i vină Lancelot în ajutor, zicând că o pândesc niște primejdii.

Bine-nțeles că în scrisoare cavalerul era rugat să nu destăinuie secretul nici unui om din Camelot, însă să vină negreșit.

Mordred fugi, după aceea, la Artur, și-l vesti, în taină, c-a doua zi soția sa are-o-ntâlnire cu Lancelot, în încăperile reginei.

Regele, om cinstit și drept, l-a muștrat aspru pe Mordred că răspândește astfel de zvonuri asupra credincioasei doamne și a iubitului său prieten și vasal credincios Lancelot.

Totuși, când regele-ntrebă ce cavaleri îl însoțesc a doua zi la vânătoare, Lancelot răspunse că nu merge, fiindcă se simte cam bolnav.

Atunci Mordred se apropie de regele Artur și-i spuse, cu o privire veninoasă, că zvonul se adevărește. Lancelot rămâne la castel, lângă regina Guinever.

— Lancelot îmi este prieten bun. El nu îmi va păta onoarea, glăsuie regele Artur, neascultând nici de-astă dată pe trădătorul său nepot.

Și făcu semnul de plecare.

Toți cavalerii se porniră, urmându-l pe regele Artur, însoțiți de scutieri și paji, în sunetele cornului.

Castelul rămăsese singur. Sau cel puțin așa părea.

Pe turnurile lui înalte fluturau flamurile albe, și la creneluri se vedeau coifurile străjerilor.

Nu se mai auzea nici cornul, nici larma vânătorilor.

În acea clipă, sir Lancelot – fără lance sau sabie – ieși pe-o sală întunecată și podită cu lespezi mari. Coborî într-un balconaș, trecu iar printr-un coridor, ocolind toate locurile de unde putea fi văzut de slujitoarele reginei, și, iată... Încăperea ei.

Deschise ușa și intră. Era încă în zori de zi. Însă regina-l însoțise pe soțul său până la peron, și se-mbrăcase într-o rochie de culoarea lăstunului, cu mânecile foarte largi.

Trecuseră atâția ani de când venise la castel și o văzuse pe regină.

Dar pentru el era aceeași, așa cum o cântau poezii: oglindă vie-a frumuseții. Nu se schimbase cu nimic.

Înaltă, albă, cu obrazul ca piersicile când se coc, Guinever îl privi mirată, când îl văzu, pe negândite pătrunzând în odaia ei.

Ochii ei negri-cenușii îi erau calzi și mângâioși.

Părea doar puțin palidă.

— Regină, rosti cavalerul, îngenunchind în fața ei. Stau și aștept poruncile. M-ați chemat, iată, și-am venit. Orice-mi veți cere am să fac.

Guinever n-apucă să spună nici un cuvânt, că de pe sală se auziră glasuri aspre, sunet de arme, tropote.

Mordred, nepotul lui Artur, îl părăsise pe acesta și se-ntorsese pe ascuns, cu alți vreo zece cavaleri.

Și-acestora le povestise că Lancelot are întâlnire cu Guinever, în mare taină. Și ei, dacă-i sunt credincioși, au datoria să-i găsească și să le-arate tuturor că Lancelot este trădător.

Lucrul se petrecuse-ntocmai.

Șezând la pândă, cavalerii văzură pe Lancelot trecând, sărind dintr-un balcon într-altul, intrând în camera reginei.

Și, pe când el sta-ngenunchiat și aștepta poruncile reginei sale, Mordred strigă către ceilalți:

— Ieșiți, și să-l legăm în lanțuri. E înțeleș cu Guinever. A fost chemat chiar de regină. Dezonorează pe Artur.

Auzind zgomotele-acestea, regina a pălit la față, cu toate că pe inimă nu se știa cu nici o pată. Ea îl iubise pe Lancelot. Dar, ca și el, se străduise săși înăbușe dragostea.

— Guinever, zise cavalerul, ridicându-se în picioare. Nu mi-ați scris ieri? ... Nu m-ați chemat? Nu ați fost în primejdie?

— Nu v-am chemat, murmură ea. Dar acum moartea vă-nconjoară.

Desigur că e o capcană.

— Ieșiți afară, Lancelot! Voi l-ați dezonorat pe rege! Și știu că sunteți înăutru, striga Mordred, cu glasul spart. Predați-vă de bunăvoie.

— Nu, nu vă duceți, vă ucid, îl îndemnă încet regina. Ei știu, Lancelot, că n-aveți arme...

— Veniți voi singuri și mă luați, spuse la rândul-i cavalerul, celor care-l chemau de-afară.

Mordred nu îndrăzni să intre. Împinse însă pe-alt baron, pe ușă-n camera reginei.

Lancelot îl prinse iute-n brațe. Și până să apuce-acesta să își înalțe sabia, îl trânti, cu o lovitură, pe lespezile încăperii.

Îl dezarmă apoi îndată. Luă scutul și sabia-n mână. Și desfăcu larg de tot ușa.

— Nemernicilor! Le strigă. Ați pus la cale-o mârșăvie. Mi-o veți plăti și chiar acum!

— Fugiți! Țipă atunci Mordred, știind că-i cel mai vinovat. Lancelot pe toți ne va răpune.

Și baronii se risipiră, ca niște potârniche fricoase, care-ncotro, cât ai clipi.

După ce fură iarăși singuri, Lancelot îi grăi iar reginei:

— Mordred și cu ceilalți baroni or să alerge la Artur, și or să ne învinuiască de ceea ce n-am făcut. Suntem prada unei minciuni și v-am pricinuit un rău, pe care-l cred nimicitor. Sunt gata să vă iau cu mine, să v-ascund în castelul meu și să vă apăr până la moarte.

— Nobile prieten, spuse ea. Dacă aș face acest lucru, ar însemna să recunosc că-s vinovată, și de-acea am fugit de la Camelot. Rămân aici, și-am să dau seama în fața regelui Artur.

Lancelot îngenunchie din nou, se ridică, își luă adio, coborî scara fără grabă, încăleacă pe-un cal – și-n trap porni către castelul său.

Mordred, în acest timp, fugi cu ceilalți până la Artur, începând să-i învinuiască pe Guinever și pe Lancelot că au avut o întâlnire în încăperile reginei.

Lui Artur nu-i venea să creadă. Însă cei nouă cavaleri – căci unul era leșinat sub năprasnica lovitură primită-n camera reginei – jurară pe ce-aveau mai sfânt că nu era nici o minciună în tot ceea ce povesteau.

S-a făcut foarte multă zarvă.

Unii strigau că-i vinovată soția regelui Artur, și alții că este curată cum curge apa din izvor.

Pentru că nu se împăcau, după străvechea datină, au hotărât s-o judece în consiliul cavalerilor, fără ca soțul să ia parte. Și judecata să se facă în catedrala de la Londra.

Artur s-a retras în castel. Și consiliul a judecat-o.

Mordred era acuzatorul.

Fără rușine, ticălosul a-nvinuit-o pe regină de-nșelăciune și trădare, drept mărturie aducându-l pe cavalerul doborât de Lancelot cu o lovitură.

Sentința dată de consiliu, rostită de arhiepiscop, a fost că doamna Guinever, dezonorând rangul regal, va trebui să fie arsă pe un rug mare.

— N piața Londrei.

Ultimul ei cuvânt a fost:

— Spuneți-i regelui Artur că mor, dar sunt nevinovată. Și nu mănficoșez de rug...

Dar lacrimile îi curgeau, în pârlăie, pe obraz.

Artur, când a aflat sentința adusă de arhiepiscop, și-a plecat fruntea și a spus:

— Deși dovezile sunt clare, mi-e teamă că ați osândit pe o femeie fără vină. Lancelot va încerca s-o scape. De va veni cu armele, va trebui să îi răspund. De-aici o să se nască ura.

Tocmai așa s-a petrecut. Reginei i s-au sfâșiat a doua zi hainele scumpe.

Și, învelită într-un sac, a fost urcată de călugări pe rugul unde-o aștepta supliciul arderii pe-n cetul.

Pe când ea se afla pe rug, și un călugăr se-apropia cu o făclie, să dea foc grămezilor de uscături, în piața Londrei au pătruns, călări și bine înarmați, cu zgomot, zece cavaleri. În frunte se afla Lancelot, cu sabia în mâna dreaptă.

— Faceți-mi loc! Porunci el, împingând sutele de oameni care se grămadiseră și o jeleau pe Guinever, cea osândită pe nedrept.

Cavalerii din jurul lui îi încolțiră pe Mordred, ca și pe cavalerii săi, dându-le lovituri cu lancea.

Lancelot, călare cum era, tăie cu sabia frânghia ce o ținea pe Guinever legată de stâlpul din mijloc. Și ea, încă înspăimântată, se pomeni luată în brațe de îndrăznețul cavaler.

Calul porni în tropot mare.

— Trăiască Lancelot viteazul! Trăiască doamna Guinever!

Ceialți îi ocroteau din urmă pe Lancelot cu regina-n brațe.

Și lui i se părea c-aleargă, nu spre castelul său, ci-n rai.

În timp ce ei fugeau astfel, Mordred îl și vesti pe rege de cele ce s-au petrecut.

Artur se găsea în castel, ascuns în cea mai mititică și mai pustie încăpere.

Era cu fața prinsă-n pumni.

— Masa Rotundă a pierit. După această întâmplare, mulți cavaleri mă vor trăda. Dușmanii au să ne atace. Britania va suferi...

— Lancelot nu trebuie lăsat. Să-i luăm castelul cu asalt, îl îndemnă pe loc Mordred, bucuros că se dezbină cavalerii Mesei Rotunde, și planul lui se împlinea. Lancelot a fost un trădător...

— Lancelot a fost un cavaler, îi glăsui dreptul Artur. A apărât-o pe regină. Și eu, cu toate că nu cred în vina lui, sunt nevoit să-l asediez și să-l atac, pentru că mi-a știrbit onoarea, venind cu arma-n piața Londrei...

Luptele au durat mult timp. Lancelot și-a apărât castelul, căutând să nu-i pricinuiască regelui său prea multe pierderi. Nici regele nu l-a lovit pe cavaler atât de greu, și nici castelul nu i-a ars.

Din prietenia de-altădată atâta le mai rămăsese. Luptau să-și apere onoarea – unul pe-a lui, și celălalt pe a reginei Guinever – dar nu voiau să se ucidă, și nici să-și facă prea mult rău.

Până la urmă, sir Gawain, și alți vreo câțiva cavaleri, ce îndrăgeau Masa Rotundă, au stăruit pentru-mpăcare, căci lupta nu se mai sfârșea.

Regina s-a înapoiat, călăuzită de Lancelot și-o suită de cavaleri, înveșmântați în velur alb și cu eșarfe argintii, pe cai cu huse de mătase.

Lancelot însă n-a mai rămas la Camelot, lângă Artur, ci, mâhnit, s-a înapoiat în castelul său din Guiene.

Nici Artur n-a rămas acasă. Și, fiindcă în regatul Franței se ridicaseră dușmani și uneltiseră cu Roma împotriva Britaniei, și-a pregătit două corăbii, imbarcându-se la Cardiff, cu o sută de cavaleri.

— A debarcat în Armorica, aici, pe plaja unde stăm, le arată din nou poetul acelora ce-l ascultau, și a înaintat spre Franța.

Acolo lupta s-a decis într-o ciocnire violentă, ce-a avut loc între Artur și renumitul rege Flore.

Flore biruise pe danezi și nspăimântase omenirea, dar îl trădase pe Artur.

Acum Artur îl pedepsea.

Flore nu fusese doborât încă de nimeni pân-atunci. Artur l-a culcat în țărână, și capul i l-a retezat.

Regatul Franței s-a supus.

Abia se întorsese-acasă. Se pregătea să stea la masă cu oaspeții ce și-i poftise, regii Islandei, Danemaricii, și încă șapte sau opt regi, când de afară s-a vestit că au sosit la Camelot cei doisprezece senatori ai împăratului roman.

Aceștia, îmbrăcați în toge, pe creștet cu cununi de aur, intrând în sală au grăit:

— Ne-a trimis împăratul Romei, preaputernicul Lucius, să vă certăm, rege Artur. Voi, călcând legile divine și ale Romei, ați învins în luptă pe regele Flore. Regele ne era vasal, și Franța atârna de noi, și ne plătea tribut anual.

Să ne dați Franța înapoi!

Artur, ascultând vorbele azvârlite de senatori, simțea cum sângele începe să-i clocotească în tot trupul. Rușinea îi potopea pieptul – față de oaspeții străini și față de baronii săi – fiindcă fusese insultat în casa și la masa lui.

Dar fiind el gazdă, și având în față niște soli străini, ce mai erau și foarte vârstnici, s-a stăpânit, și n-a pus mâna pe sabia Excalibur, ca să le taie capetele și să-i învețe să se poarte.

— Seniorilor, le-a răspuns el, ridicându-se în picioare și încercând să fie calm. Voi, care vă numiți romani, deși vă trageți dintr-un neam născut pare-se-n altă țară, 26 și lumea toată vă urăște, pentru că vreți să stăpâniți ce este al celorlalte neamuri, sunteți acum oaspeții mei. Potrivit datinei britone, noi vă poftim întâi să stați la masa noastră, să mâncați, dacă vă plac mâncărurile, și să sorbiți cupe cu vin.

— Noi nu ne așezăm cu sclavii, a spus aspru un senator. Ați uitat oare că ați fost învinși cândva de Iuliu Cezar, c-ați fost siliți să dați tribut? Roma vă cere azi din nou să deveniți supușii ei și să plătiți ce se cuvine stăpânitorilor de drept.

Artur a răs:

— Noi, sclavii voștri? E drept c-am fost învinși de Cezar, fiindcă eram neînarmați, năzuiam să trăim în pace. Însă britonii n-au pe lume nimic mai scump ca libertatea. Și, după secole de luptă, v-au azvârlit legiunile în apa mării, o știți bine... Sau poate nu vă amintiți?

— Pentru noi ați rămas tot sclavi! Vă cerem Franța și tributul... L-a întrerupt, cum nu se cade, bătrânul senator pe rege. Și dacă nu vă veți supune, Roma, cu toate oștile, se va-ndrepta asupra voastră, și vă va nimici astfel, ca nici urma să nu rămână din tot ce este azi briton.

Artur a răs atunci mai tare:

— Îngăduiți-mi, a zis el, să mă consult cu cavalerii.

S-au retras într-o încăpăre alăturată din castel, și regele i-a întrebat pe regii prieteni și baroni:

— Ce spuneți voi de cutezanța pe care o arată Roma?

— Ne mirăm cum v-ați stăpânit! Și-a dat părerea sir Gawain.

— Regele Flore a uneltit cu Lucius, împăratul Romei, a rostit regele Islandei, să vă ia iarăși libertatea. Iar soarta Franței s-a decis în lupta dreaptă-ntre doi regi.

— Răspunsul care se cuvine e unul singur: „armele”, a spus regele Danemaricii.

Mordred a prins această vorbă:

— Plecați! L-a îndemnat și el. În țară voi rămâne eu. Vă sunt nepot și cavaler. V-am dovedit că-s credincios. Lăsați-mă guvernator. Voi străjui tronul, castelul, și pe regina Guinever.

— Așa voi face! A zis Artur.

S-au întors unde senatorii îi așteptau plini de mândrie, și Artur i-a vestit că-i gata să se-nfrunte cu oastea Romei, dar libertatea nu și-o vinde, și nici n-o dă de bunăvoie.

Când senatorii au adus răspunsul regelui Artur, Lucius, împăratul Romei, și-a anunțat pe toți aliații c-a venit timpul să doboare pe Artur de Britania, și să-i ia țara în robie.

Pe-ascuns, dar cu-nvoirea Papei, acesta a chemat la luptă și pe toți regii sarazini, măcar că ei erau păgâni, blestemați de biserică.

Roma strânsese două sute de mii de oameni înarmați. Sarazinii din Spania trimiteau încă jumătate. Iar sudanul din Babilon făgăduia-mpăratului, dacă-i ia fata de nevastă, că-i dă încă cincizeci de mii. Dar cununia să se facă în legea sarazinilor.

— Pentru ca țara lui Artur să fie-a mea, a răspuns Lucius, vă iau copila de soție, în legea voastră sarazină, și-o fac împărăteasa Romei.

În totul, se strânsese oaste, în tabăra romanilor, până la cinci sute de mii.

Artur avea a zecea parte.

Și el s-a îmbarcat la Dover, cu cavalerii credincioși, încredințându-i lui Mordred, înșelătorul său nepot, castelul, tronul și regina.

A trecut marea și-a ajuns pe coasta Franței, la Calais, tocmai în ziua când veneau, din miazăzi, ostile Romei, îndreptându-se spre Paris.

Dar din Paris i-a sosit știre că Franța ține cu Artur, și doar pe el și-l vrea stăpân, și nu pe Lucius al Romei.

Lupta s-a dat peste trei zile, lângă Paris, pe o câmpie, la marginea unor păduri.

Izbind în piept oștirea Romei, cât era ea de numeroasă, Artur a-mpins-o înapoi. Gawain i-a răpus pe sudan și pe regele Spaniei. Și Artur de Britania, tăindu-și o cărare largă, a pătruns pân-la pavilionul în care se găsea-mpăratul, sub ocrotirea a cinci mii de cavaleri bine-narmați.

Acolo a fost o luptă scurtă. Împăratul a vrut să fugă, cu cavalerii lui cu tot. Artur însă l-a urmărit și, ajungându-l, l-a silit să muște repede țărâna.

Armura din aur curat a împăratului roman zăcea acum într-o băltoacă. Cei doisprezece senatori, lăsându-și fala la o parte, au venit iarăși la Artur, având cenușă peste plete. Cu umilință l-au rugat să-i ierte pentru cele spuse, acolo, în Britania și l-au poftit să se îndrepte către întinsurile Romei și să primească-a fi-mpărat.

— Trăiască împăratul Romei și-al lumii! A strigat Gawain, bunul nepot al lui Artur.

Dar bine nu s-a stins ecoul acestui strigăt, când sir Keu l-a înștiințat că au sosit patru soli din Britania, de la regina Guinever.

— Rege Artur, au grăit solii, ne pare rău că vă aducem vești proaste de la Camelot.

— Ce s-a-ntâmplat? A vrut să știe Artur, în mintea căruia gândul trădării n-avea loc.

— Cum ați plecat din portul Dover, l-au lămurit solii pe dată, Mordred a început trădarea. A răspândit niște scrisori, de bună seamă mincinoase, venite, zicea el, din Franța, prin care se vestea în țară că ați murit lângă Paris. Apoi, făgăduind că el, de va fi rege, va-nceta orișice luptă cu dușmanii, predând țara saxonilor, mulți cavaleri fără de suflet, ce nu pun preț pe libertate, au și trecut de partea lui. Poporul e nemulțumit. Însă Mordred îl asuprește prin cavalerii trădători, care nădăjduiesc să aibă, sub cârmuirea lui, onoruri, și să-și adune bogății.

— Mordred a îndrăznit cumva s-atingă și Masa Rotundă? A-ntrebat tânărul Gawain.

Mordred s-a și urcat pe tron. Și cea dintâi poruncă a lui a fost să spargă în bucăți Masa Rotundă a lui Artur. Apoi i-a poruncit reginei să se gătească pentru nuntă. Vrea, peste două săptămâni, ca să o ia el de soție, au răspuns solii, plecând capul. Rege Artur, în clipa asta, când voi sunteți stăpânul lumii, va trebui să vă gândiți să vă recuceriți soția, castelul și Britania. 27

Artur, pentru întâia oară, și-a dat seama – dar prea târziu – că-n lume este și trădarea.

— Să se ridice tabăra, a poruncit el lui Gawain, să pornim spre Britania!

În drum, aș vrea să vă mai spun, trecând pe lângă Brocéliande, și făcând tabăra acolo, Merlin s-a dus în timpul nopții să o revadă pe Viviane.

Gândul la ea nu îi da pace. Noapte de noapte o visa.

Zâna era-n palatul său, din lacul fermecat și-adânc, unde crescuse Lancelot.

Luna țesea pânze de-argint pe suprafața lacului.

— Viviane! A strigat-o Merlin.

Și zâna s-a înfățișat, sub forma unei flori de nufăr, la suprafața lacului.

S-a întrupat apoi în zână și l-a cuprins pe după gât, cum făcuse și-odinioară.

— Merlin, tare sunt singură. Merlin, nu mă mai părăsi, învață-mă acel cuvânt cu care să te pot lega de mine pentru totdeauna...

— Artur va da ultima luptă, și trebuie să-l însoțesc, a rostit bardul-vrăjitor, în timp ce lacul și pădurea se clătinau sub ochii săi, și lumea-ntreagă îi părea un vast ocean de muzică. Am venit doar să te revăd.

În ochii zânei, verzi ca lacul, s-a ivit o lucire rea:
— Artur mi l-a luat pe Lancelot, și tot Artur mi l-a gonit...
— Artur i-un rege bun și drept, a glăsuie bardul Merlin. Și trebuie să-l însoțesc.
— Pleacă, dar după-această luptă întoarce-te iarăși, Merlin.
— Așteaptă-mă. Mă voi întoarce...
— Ca să te cred, lasă-mi în gaj harpa pe care ai primit-o în peștera lui Ossian.

Zâna l-a strâns mai tare-n brațe, lipindu-se de pieptul lui. Merlin n-a mai putut gândi. l-a dăruit harpa de-argint, bătută-n pietre nestemate, cum n-a mai fost și nu va fi vreo altă harpă pe pământ.

Viviane a luat această harpă și, sărutându-l încă o dată, s-a făcut iar floare de nufăr, și-apoi a dispărut în lac. 28

Merlin s-a-ntors la tabără.

În zori, au pornit mai departe.

S-au imbarcat toți cavalerii, într-o tăcere ca de moarte.

Artur cel drept, de când aflate că Mordred, cavalerul său, îl înșelase și-l mințise, vânzând țara saxonilor, nu mai știa ce-i zâmbetul.

Chipul lui nobil, altădată senin și vesel, se-ncruntase.

Își amintea de prevestirea făcută de Merlin cândva, că-n ziua când se va ivi trădarea în Britania, va fi învins și nimicit.

Britania se și vedea, cu coastele ei nisipoase, săltându-se parcă din valuri, ca să-l zărească pe Artur.

Însă pe țărm nu erau prieteni, să îl aclame, ca-n trecut, ci cavalerii trădători, și-alături cete de saxoni, ce-i doreau moartea lui Artur.

— Eu voi începe debarcarea, vesti Artur pe cavaleri.

Gawain însă-l rugă pe rege:

— V-am însoțit neobosit în toate bătăliile. Vă rog ca azi să mă lăsați să comand eu în locul vostru corpul briton de debarcare!

— De ce îmi ceri favoarea asta? Îl întrebă regele Artur.

Gawain i se uită în ochi, deschis, cinstit, ca totdeauna:

— Findcă voi aveți doi nepoți: unu-i Mordred, și altul eu. Iar Mordred v-a dezonorat, trădându-vă și vânzând țara, și sfărâmând Masa Rotundă. Vreau ca întâia lovitură să și-o primească de la mine.

Și se rugă atât de mult să-i dea lui cinstea de-a-nfrunța pe trădători, la debarcare, încât Artur încuviință. Și făcu planul de bătaie:

— Voi veți atinge primul coasta... Vedeți c-or să vă-ntâmpine cu-o ploaie de săgeți la mal... Întindeți puntea și săriți, ferindu-vă cu scuturile, și atacați numaidecât, căutând să despărțiți saxonii de cavalerii lui Mordred.

Mai dete-apoi și-alte porunci, și bătălia începu.

În timp ce Gawain acosta cu cea dintâi corabie, și altele se apropiau, la dreapta și la stânga ei, în sunetul trompetelor, se auzi și-un cânt de harpă.

Un glas jalnic o însoțea.

Artur întoarse puțin capul, și îl văzu pe bardul său - nu cu o harpă de argint, cum avusese-n Avalon - ci cu o alta, fără preț. Merlin nu mai era Merlin, ci-un cântăreț ca toți ceilalți.

— Merlin, întrebă regele, unde ți-e harpa de argint?

Merlin roși, și nu răspunse.

Și bătălia a urmat.

Trei zile s-au luptat cu furie. Gawain a căzut între primii. Sângele lui a înroșit nisipurile de la Dover. Dar, înainte de-a muri, a doborât trei regi saxoni. Pe ceilalți doi i-a retezat bunul său prieten Sagramor.

Și portul Dover a fost luat din mâinile saxonilor.

Când l-a văzut pe Gawain mort, palid, cu părul năclăit de sângele prelins din tâmplă, inima lui Artur s-a frânt. Și poate pentru-ntâia oară regele a scos din piept un geamăt.

Mordred, văzând înfrângerea, a încercat să se ascundă în turnul castelului Dover. Însă oamenii din popor – aflând că Artur nu e mort, că s-a ntors în Britania și-i izgonește pe saxoni și cavalerii trădători – au ieșit înaintea lui. Și, blestemându-l pe Mordred, aceștia l-au împiedicat să se ascundă în castel și l-au lovit cu bolovani.

De spaimă-atunci nemernicul s-a retras către Winchester, unde se grămadiseră anglii prădalnici și saxonii.

Artur însă l-a urmărit. L-a ajuns lângă Winchester. Și l-a silit iarăși să lupte. A luat apoi și Winchester-ul, cu sprijinul poporului, nimicindu-i și pe saxoni, și pe mișei lui Mordred.

Luptau însă unul la zece, și cavalerii lui Artur se-mpuținau din ce în ce.

E drept că în Britania, spre miazăzi și spre apus – afară de ținutul Cornwall – nu mai era nici un dușman.

Mordred, cu câți îi rămăsese, se retrăsese în Cornwall.

Artur l-a urmărit și-aici, dând cea din urmă bătălie, pe țărmul mării-ntr-un amurg.

Cu sabia-i Excalibur, din care se ridicau flăcări și țâșneau trăsnete într-una, Artur și-a doborât dușmanii, până-a rămas doar unul singur, trădătorul baron Mordred.

Printre movile de cadavre, Artur, cu sabia în mână, îl urmărea neobosit.

Fugind, cu ochii rătăciți, și având spume-n jurul gurii, Mordred se-mpiedică deodată.

Artur ajunse lângă el.

Lupta ținut foarte puțin. Artur ridică sabia. Dar, folosind această clipă, preaticălosul cavaler săvârși ultima lui crimă. Apucă lancea și, de jos, onfipse-n pieptul lui Artur.

Excalibur căzu de-așemeni pe capul lui Mordred, tăindu-l, de sus și până jos, în două.

Artur se clătină ușor și se lăsă într-un genunchi, cu ochii împăienjeniți, dar ținând sabia în mână.

Din urmă, slab și-nsângerat, venea ultimul cavaler pe care-l mai avea Artur, sir Keu, fratele lui de lapte. Și acesta se repezi să îl ajute pe Artur. 29

— Să vă urc iute pe un cal și să ne ducem la castel, zise sir Keu, îngrijorat.

— Nu, frate, îi răspunse Artur. Acuma nu mai e nevoie. Sângele mi s-a scurs din trup. Te rog, ca ultimă dorință, ia-mi sabia Excalibur și arunc-o în apa mării...

— Sabia voastră fermecată nu trebuie zvârlită-n valuri. Dați-mi-o mie, sir Artur. Voi încerca s-o onorez, și după ce nu veți mai fi.

— Nu, dragul meu baron și frate, a spus încet de tot Artur. Eu i-o menisem lui Lancelot. Însă de el m-a despărțit Mordred, prin viclenia lui....

Dacă Lancelot era cu noi, n-am fi trăit acest prăpăd. Aruncă sabia în mare.

Nu mă sili să-ți poruncesc.

Sir Keu a trebuit s-asculte.

Azvârlind sabia în mare, din valuri s-a ivit o mână. O mână albă de femeie. A prins sabia de mâner și a rotit-o de trei ori.

Din apă s-a auzit cântec. Voci blânde, line, de femeie.

Și harpe răsunau din valuri.

Iar marea foșnea liniștită lângă stâncile încruntate, pe care-și dormeau cavalerii Mesei Rotunde somnul veșnic, alături de dușmanii lor.

Sir Keu s-a-ntors lângă Artur, vestindu-l că i-a-mplinit voia.

— Acuma pleacă! L-a rugat. Și să purtați din gură-n gură, din veac în veac, cuvintele pe care azi ți le rostesc. Artur se va înapoia. Artur nu moare niciodată, ca gloria britonilor.

Sir Keu l-a sărutat pe-Artur.

— Pleacă, și nu întoarce capul, a spus și mai încet Artur.

Sir Keu s-a depărtat plângând. Dar n-a putut să se abțină.

Și, ascunzându-se în dosul unei stânci mari, a încercat să vadă ce se mai întâmplă.

Zâna Morgana, într-o rochie țesută din brocart de-argint, s-a arătat din apa mării. Sub razele amurgului apa părea însângерată. Regina valurilor mării era urmată de-un cortegiu de zâne, cu harpele-n mâini.

Cântând, ele s-au apropiat de locul unde sta Artur. Morgana l-a cuprins de mijloc, și, sprijinindu-l, l-a adus până la țărm, unde deodată s-a ivit o corabie.

S-au suit în corabie. Vântul a început să sufle, și a purtat corabia către insula Avalon.

Abia se depărtaseră, și pe câmpie a ajuns Lancelot, în goana cea mai mare, vestit, se pare, de Merlin.

El străbătuse-o cale lungă, pe mare, ca și pe uscat, dar ajunsese prea târziu.

Se spune că atunci Lancelot a plâns pe coastă ca un prunc, și-l striga-ntr-una pe Artur, căindu-se că nu-i venise regelui său în ajutor.

Lancelot a-nmormântat vitejii care căzuseră pe țărm. Și a clădit o mânăstire în acel loc al bătăliei, în care s-a călugărit.

Regina, doamna Guinever, a-mbrăcat rasa monahală, trăind încă puțină vreme, după sfârșitul lui Artur, în rugăciuni și umilință. 30

Pe Merlin, fiindcă își pierduse harpa de-argint și nu-l slujise cum se cuvine pe Artur în ultimele bătălii, se zice că mulțimile îl huiduiau și îl goneau, iar copiii-l loveau cu pietre.

Atunci, voind să fie liberi, s-au îmbarcat strămoșii noștri de pe coasta Cornwallului, plutind pe-ntinsul mărilor până-aici, în Bretania, să-și afle o nouă patrie.

Cât îl privește pe Merlin, el s-a întors în Brocéliande.

Zâna Viviane i-a luat bagheta, făcând un cerc în jurul lui. L-a adormit, l-a fermecat. La dus în fundul lacului cel nevăzut de muritori.

De-atunci Merlin doarme vrăjit, în palatul de marmură, cu capul pe genunchii zânei, ce îl veghează ne-nctat, rămânând veșnic tânără. 31

Însă barzii cei vechi cântau că nu se știe dacă-n ziua când Artur se va-napoia, la rând cu cavaleri lui, luați de Morgana-n Avalon, și va suna tare din corn, ca să ne cheme iar la luptă, Merlin nu s-o trezi și el. Și, luându-și harpa de argint din brațele zânei Viviane, n-o face să răsune iar cântece vechi, ce nu le știm, și-abia atuncea le-om afla.

— Aceasta, e nobile doamne, și mari seniori, vechea poveste, așa precum o știu și eu, despre Artur și cavalerii vestitei lui Mese Rotunde.

Măine, de mai aveți răbdare, din nou ne-om aduna pe țărm, și-așa cum v-am făgăduit, am să vă spun altă poveste.

Noaptea s-a coborât. Priviți! Să ne întoarcem la castel...

1 Vechii locuitori ai insulei britanice (Anglia propriu-zisă) se numeau britoni sau briți și erau de origine celtică.

În secolul I al erei noastre, Britania a fost subjugată de romani. Britonii, mai cu seamă cei din regiunile muntoase ale Țării Galilor (Wales), au luptat din greu contra legiunilor romane. La începutul secolului al V-lea, romanii au părăsit țara. Britania n-a rămas însă multă vreme liberă. Curând au început invaziile triburilor germanice: ale saxonilor, care veneau din teritoriul aflat între râurile Elba și Rin, ale anglilor și ale iuților, din Danemarca de azi, și, îndeosebi, din Iutlanda.

Anglo-saxonii s-au purtat cu cruzime față de populația celtică locală, exterminându-i pe britoni, transformându-i în sclavi sau oameni dependenți, care munceau pentru ei și le plăteau tribut. Ca să-și păstreze libertatea, o parte din aceste triburi și-au părăsit țara. Au emigrat cu bărcile, din insulă, peste mare, ajungând până în Peninsula Armoricum, pe continent. (A se face deosebire între Țara Galilor, situată în vestul Angliei și Galia de pe continent – Franța de astăzi.)

Britonii, stabilindu-se în Armoricum, au numit pământul acesta, situat la țărmul mării, între gurile Loirei și Senei, în amintirea țării părăsite de ei, Mica Britanie sau Bretania. Este provincia Bretagne, la început ducat independent, apoi – prin căsătoria Anei de Bretania cu Carol al VII-lea, în 1491 – unită cu Franța.

În ce privește vechiul nume al peninsulei bretone: Armoricum, acesta însemna, în limba celtică, Țărmul mării.

La începutul acestei povestiri, imaginarul poet breton încearcă să evoce ascultătorilor săi istorica sosire a britonilor pe coasta de apus a

Franței, în secolul al VI-lea, căutând chiar să indice unul dintre locurile de debarcare.

Menționăm că în tot cursul povestirii vom folosi numele de Britania, pentru a desemna teritoriul actualei Anglii, și pe acela de Bretania, când vrem să indicăm peninsula franceză.

2 Britonii s-au apărat cu vitejie în fața atacurilor copleșitoare anglo-saxone (numite de obicei, în legende, numai saxone). Luptele au durat un secol și jumătate. Și chiar la capătul acestei perioade îndelungate, tot mai rămăseseră în partea de apus a Britaniei, în regiunile Wales și Cornwall, ca și în nordul Scoției sau în Irlanda, uniuni de triburi care s-au consolidat în principate și regate celtice neatârnate. Irlanda, de altfel, și-a menținut independența până la sfârșitul secolului al XV-lea.

Lupta eroică, de apărare a libertății în fața năvălirilor anglo-saxone, a fost cântată cu mult patos de către barzii celti, încă din secolul al V-lea.

Poporul a întruchipat acest ideal de independență într-un personaj istorico-legendar numit Artur.

Artur era simbolul eroismului, al spiritului de neatârnare, al demnității, onoarei, dreptății, cinstei și multvisatei măreții celtice. De aceea, barzii i-au acordat în cântece multe dintre însușirile zeului lor Gwydion.

Deși un erou legendar, Artur are la bază un personaj istoric autentic. Acesta a fost căpetenia unei uniuni de triburi celtice, care a apărat cu curaj partea de vest a Mării Britanii (Wales) de năvălirile saxone. Istoricul Nenius, în „Historia Britonum” scrisă probabil pe la sfârșitul secolului al VIII-lea sau începutul celui de-al IX-lea, confirmă această realitate (ce e drept, contestată de alții).

Domnia lui Artur este plasată, după unele păreri, între anii 450-475, după altele, între anii 516-537 (542?). Încă din primul an al domniei are o mare biruință asupra saxonilor.

Urmează alte lupte. Iar moartea i-ar fi survenit în Cornwall, de mână nepotului său Mordred, care-i trădase pe britoni și se aliase cu dușmanii.

În cântecele barzilor și în legende, aceste modeste date istorice au căpătat însă proporții extraordinare. Artur a fost înfățișat nu ca șeful unei uniuni locale de triburi celtice, ci ca un mare rege al insulelor britanice, cărora el le asigurase libertate deplină, nimicindu-i dușmanii și ajungând, cu cavalerii săi, până în țările scandinave, în Franța, în Italia etc.

Cade însă și el până la urmă, dar lovit de trădare.

În imaginația poporului, Artur nu moare. Ci, rănit numai, este dus în Avalon – o insulă a zânelor din mijlocul Oceanului – unde el așteaptă clipa cea mai potrivită să se întoarcă, spre a reface imperiul și gloria de altădată a celtilor.

3 La nici un alt popor din Europa vestică se pare că nu au fost onorați poezii-cântăreți mai mult decât la celti. Aceștia se numeau barzi și formau un fel de castă privilegiată, venerată și protejată de legi. Celtii credeau că barzii lor primeau de la zei niște însușiri deosebite, având chiar uneori puterea să facă farmece, spre binele poporului lor. În afară de aceasta, barzii erau

socotiți păstrătorii tradițiilor populare. Datorită lor s-a perpetuat spiritul eroic de luptă împotriva invadatorilor.

Fiind socotiți instigatori la revoltă, romanii au încercat de altfel să-i distrugă, dar ei au fost ascunși și apărați de popor, îndeosebi în regiunea Wales, în Scoția și în Irlanda. Așa se explică faptul că îi găsim pe barzi în Irlanda până la sfârșitul secolului al XVII-lea, iar în Scoția până la mijlocul secolului următor.

Moștenitorii barzilor celți – poeții-cântăreți din Bretania – se bucurau, de asemenea, de o trecere deosebită, atât în mijlocul poporului, cât și al marii nobilimi.

4 Poeții bretoni, cei populari (jonglerii), cât și cei nobili, cavaleri (numiți în nordul Franței truveri, și în sud trubaduri), au preluat de la barzi și instrumentul muzical numit harpă. Se pare că harpa a fost adusă întâia oară în Irlanda, din Egipt. (Între Egipt și lumea celtică au existat legături de negoț, încă din cele mai vechi timpuri). De la irlandezi, harpa s-a răspândit în toată Britania, în țările scandinave, la germanii de miazăzi, în Franța etc.

Harpele erau de mai multe mărimi, dar toate aveau coardele de lungime inegală și se cânta la ele, ca și astăzi, cu degetele de la ambele mâini în același timp. De asemeni, erau harpe cu rame simple, de lemn, sau unele – adevărate bijuterii – cu rame din metale prețioase, de argint sau de aur, și împodobite cu pietre nestemate.

5 Merlin descinde, ca și alte personaje ale legendelor arturiene, direct din mitologie (bardul-magician Myrddin). El cunoaște toate științele, știe să vadă în viitor, poate să le învețe și pe zâne meșteșugul de a face farmece (până ce va cădea el însuși pradă uneia dintre zânele instruite de el). Pe lângă darul magiei, pe care și-l folosește aproape exclusiv în slujba regelui Artur și al mitului pe care acesta îl reprezintă, Merlin are și darul inspirației, fiind considerat un fel de Orfeu celtic. El poartă în deget inelul de logodnă cu zeița Inspirației, și în brațe o harpă de argint. Cu timpul, gravitatea cu care era privit Merlin în cântecele barzilor celți începe să se piardă, și el devine, în unele legende, eroul unor întâmplări pline de haz.

6 Ossian – fiul unui rege celt independent, pe nume Find-Fingal, a cărui domnie este plasată în secolul al III-lea, în ținutul Morven – se pare că a fost unul dintre cei mai însemnați barzi. În Wales, Scoția și Irlanda, se mai pot vedea și astăzi niște grote, numite ale lui Ossian, în care se spune că ar fi locuit faimosul bard, împreună cu învățăceii săi. Tot acolo pretind unele tradiții că Ossian și-ar fi scris sau dictat unui învățăcel poemele. Despre această presupusă carte se amintește în povestirea noastră. Cunosând vechile cântece și legende celtice ajunse până în zilele sale, învățătorul scoțian James Macpherson a scris în anul 1763 așa numitele „Opere ale lui Ossian” („The Works of Ossian”). Deși create de el însuși, pe motive tradiționale, Macpherson a pretins că opera sa reprezintă numai traducerea poemelor originale ale lui Ossian. În jurul acestor scrieri au fost dispute înverșunate, unii susținând originalitatea poemelor, alții contestând-o. Adevărul s-a dovedit până la urmă. Dar opera lui Macpherson, având calități remarcabile, a produs o puternică impresie asupra celor mai mari scriitori din

Europa, ca: Goethe, Herder, M-me de Staël, Chateaubriand, Byron, Lamartine și Pușkin. Despre împăratul Napoleon se spune că citea și recitea cu pasiune aceste poeme.

În poeme sunt cântate faptele glorioase ale regelui Fingal și ale ostașilor săi, care au murit apărându-și țara, și se deplânge lipsa de curaj și micimea sufletească a celor care l-au urmat.

7 Steaua semnifică la celți darul profeției, iar harpa era simbolul inspirației.

8 Mitologia celtică se aseamănă, din unele puncte de vedere, cu cea greco-romană.

Găsim, de pildă, același interes pentru întâmplările miraculoase: transformări, dispariții și apariții neașteptate. Pădurile și lacurile sunt populate cu zâne, genii ale apelor – un anumit fel de nimfe zeițe – uriași, pitici etc., etc. În plus, există vrăjitori – unii buni, alții răi.

Literaturile engleză, franceză și germană și-au însușit multe din aceste elemente ale mitologiei celtice. În această privință am da ca un exemplu elocvent numai elementele mitologice celtice care se găsesc în creația celui mai mare scriitor anglo-saxon, William Shakespeare (vezi, bunăoară, „Visul unei nopți de vară”, „Macbeth” etc.).

9 Antica pădure Brocéliande, legată, în majoritatea legendelor arturiene, de numele lui Merlin, se găsește în Bretania, în apropiere de localitatea Ploermel, în așa-zisa „Vale a zânelor”. Se pare că într-adevăr aici, într-un destul de larg amfiteatru, înconjurat de păduri dese și misterioase, ar fi fost cândva unul dintre cele mai importante locuri de închinăciune celtice.

În pădurea Brocéliande, turiștilor li se arată faimoasa fântână Baranton, despre care se spune că era locul preferat de petrecere al zânei Viviane, două pietre mari acoperite cu mușchi, și așa numitul mormânt al magicianului Merlin.

10 Legenda zânei Viviane a fost povestită, cu multă pricepere, după vechile legende, de scriitoarea Yvonne Ostroga, în volumul: „Quand les Fées vivaient en France”, prefăcut de acad. Paul Bourget.

11 Lancelot du Lac (numit astfel pentru că fusese crescut de zâna Viviane, doamna lacului) este cavalerul cel mai frumos, mai puternic și mai viteaz al regelui Artur. Fiind socotit de origină bretonă, în poemele franceze i se acordă o atenție deosebită.

12 Inspirându-se din legendele orale și din cronici, în secolul al XII-lea Geoffroy de Monmouth a scris primele povestiri despre Artur în „Historia Regum Britanniae”. Tot el ne-a lăsat și „Vita Merlini” și „Prophetia Merlini”.

Pe la sfârșitul secolului al XII-lea, o poetă: Marie de France (franceză de origină, după cum îi spune numele și se recomandă ea însăși: „Marie, j'ai nom, et suis de France”), care trăia în Anglia, la curtea regelui Henric II Plantagenetul, compune o serie de poeme epice scurte, numite *lais-uri* (din celticul *laid-cântec*). În aceste *lais-uri* – un fel de mici nuvele în versuri, ca: „Lanval”, „Chèvrefeuille” etc. se găsesc multe elemente arturiene. Însă acela care face celebru, prin creația sa literară, ciclul legendelor despre Artur și cavalerii Mesei Rotunde, este poetul Chrétien de Troyes. Acesta – folosind

atât povestirile în limba latină ale lui Geoffroy de Monmouth, cât și poemele create în Anglia – scrie, după anul 1160, în versuri octosilabice, o serie de epopei renumite, intitulate: „Erec et Enide”, „Cligès”, „Le Chevalier au lion”, „Le Chevalier à la charette” și „Perceval le Gallois”. Toate aceste opere au fost scrise pentru contesa de Champagne, fiica lui Ludovic al VII-lea, mare amatoare de povestiri cu aventuri și dragoste. Aceste creații artistice valoroase ale lui Chrétien de Troyes, cel mai talentat truver al epocii sale, sunt adevărate romane în versuri, și ele au găsit mulți imitatori.

Astfel, atât în Anglia, cât și în Germania, au apărut în secolele XIII-XIV numeroase romane legate de personalitatea legendară a lui Artur, Merlin și a unor cavaleri ai Mesei Rotunde, ca: Lancelot, Gawain, Ivain, Perceval etc. Cel mai bun roman arturian englez este considerat: „Sir Gawain și Cavalerul Verde”, însă operelor engleze le sunt superioare cele germane ale poetului Wolfram von Eschenbach.

Operele acestea cuprind însă, în esență – în măsura în care au asimilat vechile cântece și legende populare – chemarea la luptă a barzilor pentru apărarea libertății celtice. Dar în ele se afirmă, în același timp, mesajul poezilor cavaleri, care reflectă aspirațiile oamenilor din epoca feudală maturizată, când condițiile economice se schimbaseră, ca urmare a dezvoltării comerțului cu țările orientale și a intensificării relațiilor bănești. Poeții recomandă astfel un minim de dreptate și omenie, prin acordare de ajutor celor slabi și lipsiți de apărare. Condamnând brutalitatea din epoca eroică de consolidare a feudalismului, ei opun, grosolăniei războinicilor, gingășia feminină. De aceea creează pentru femeie și dragoste un adevărat cult, nădăjduind poate ca astfel lumea să devină mai bună, mai blândă și mai frumoasă. Din această pricină – alături de principiul onoarei – iubirii i se acordă locul cel mai înalt în literatura cavaleriească.

Iată de ce literatura cavaleriească a însemnat totuși o manifestare progresistă a culturii medievale, care a captivat interesul cititorilor secole de-a rândul (până ce s-a banalizat în unele forme desuete).

În lucrarea de față am încercat să scoatem la iveală, alături de străvechile elemente celtice, o parte din ceea ce au avut mai valoros, ca idealuri etice, romanele cavaleerești.

De cel mai mare ajutor în această privință ne-au fost opera lui Edmond Faral: „La légende arthurienne” – în care se găsesc publicate vechi date și texte istorice și legendare cu privire la regele Artur, lais-urile Mariei de France, operele lui Chrétien de Troyes, lucrarea lui Thomas Malory: „Morte Darthur” – în redactarea lui William Caxton, Jaques Boulanger: „Les romans de la Table ronde”, Alexandre Arnoux: „La légende du Roi Arthur et les chevaliers de la Table ronde”, precum și o serie de studii elaborate de Joseph Bédier, E.

Schuré, Jean Frappier, Germaine Sneyers, Robert Lafont etc.

13 Zeul Gwydion semnifica, la început, în Țara Galilor, numai forța solară. Pe urmă a devenit un zeu cu însușiri războinice, un fel de Odin celtic, care avea însă, în timp de pace, misiunea de a asigura oamenilor dreptatea, belșugul și progresul.

14 Avalon era o insulă imaginară, așezată în mijlocul „mării sălbatice”, păzită de un balaur îngrozitor și care se găsea sub stăpânirea zânei Morgana.

Aici se povestea că erau primiți în ospetia zânei Morgana cei mai mari viteji, pentru odihnă, păstrându-și tinerețea veșnică.

15 Gigantul Ogyrvan era socotit drept cel dintii bard. Fiica lui era Gwenhwyar, luată de soție de zeul Gwydion. Din numele ei a derivat acela al soției lui Artur: Guinever sau Gènievre.

16 În alte legende, Artur își capătă sabia în ziua de Crăciun, scoțând-o dintr-o crăpătură a unei stânci ivite, prin farmec, în fața catedralei din Londra, după ce toți baronii nu izbutiseră să facă acest lucru. Am preferat însă motivul celtic mai vechi, așa după cum este consemnat parțial în „La Bretagne chevaleresque” și „Merlin” de Edouard Schuré, și cum s-a păstrat, de altfel, până în zilele noastre, în multe povestiri populare, nu numai în Bretania, ci și în Anglia.

De asemenea, după alte legende, Merlin nu se ivește lângă Artur, decât după ce acesta este înscăunat ca rege. La fel ca în povestirile anterioare, ne-am silit să reducem contradicțiile ce se ivesc în nenumăratele versiuni ale legendelor arturiene la fiecare pas.

17 După Geoffroy de Monmouth, numele orașului Londra vine de la acela al zeului celtic Ludd, frate cu zeul Gwydion. Legenda spune că zeul Ludd ar fi fost unul dintre cei dintâi regi britoni. Colina Ludgate din Londra nu este, după această legendă, decât mormântul său. Se pare, de altfel, că, într-adevăr, pe această colină a fost cândva un templu celtic, în mijlocul unei dese păduri de stejari.

18 Masa Rotundă se ivește o dată cu evoluția legendei arturiene, dar ea își are origina tot în vechile tradiții și credințe celtice. Sfatul celților se aduna totdeauna în cerc. Masa rotundă însemna la celți perfecțiunea, contopirea rațiunii cu sentimentul, puritatea, conștiința și dragostea dintre oamenii însuflețiți de aceleași aspirații.

Geoffroy de Monmouth nu pomenește însă Masa Rotundă. Prima mențiune ne-o dă Robert Wace, cel mai vechi truver cunoscut. Din versurile așa-numitului „Roman de Brut” reiese lămurit că Artur însuși ar fi făcut-o, pentru ca toți cavalerii Mesei Rotunde să se poată așeza în jurul ei cu drepturi egale.

Mai târziu, legendele au evoluat, unele arătând că Masa Rotundă ar fi fost creată, prin vrajă, de Merlin, iar altele că ar fi fost dată ca zestre Guineverei de către tatăl său Leodogan din Carmelida, care la rândul său ar fi primit-o, în urma unei fapte de arme, de la regele Uther Pendragon, tatăl lui Artur.

Noi am ales versiunea după care Artur însuși și-a făurit Masa Rotundă dintr-un stejar semănat de zeul Gwydion.

Oricum ar fi însă, de la această legendară masă arturiană se zice că ar fi rămas tradiția ca, atunci când este nevoie să se ia unele hotărâri importante de către niște persoane care să aibă drepturi egale, indiferent de funcțiile lor, acestea să se așeze la o „masă rotundă”.

19 Poeții legau numele lui Artur nu numai de ideea de libertate, ci și de aceea de dreapta-te (de care au fost atât de însetați și oamenii din evul mediu). De aceea prezentau, în operele lor, pe cavalerii Mesei Rotunde ca fiind animați de cele mai nobile sentimente și având o desăvârșită curăție sufletească.

Celții credea că, având puritate, omul este capabil să atingă perfecțiunea prin forțele sale și să învingă în orice împrejurare.

Potrivit acestor credințe, se arată în legende cum cele mai grele întreprinderi, ca aflarea Graalului, bunăoară, vor putea fi duse la bun sfârșit numai de către acei cavaleri care au viața sufletească de o curăție desăvârșită, cum sunt Galaad sau Perceval. Iar Artur va fi înfrânt, numai când între cavalerii Mesei Rotunde își va face loc gândul necurat, minciuna, intriga și trădarea.

20 Cavalerii, în vreme de campanie, își aduceau cu ei un pavilion, în care să locuiască. De cele mai multe ori, pavilionul era format numai dintr-un cort simplu, așezat pe un schelet de lemn sau de fier. Câteodată pavilionul, mai cu seamă când era vorba de înalți demnitari sau regi, era o adevărată căsuță. Scutierii duceau armele, scutul și casca. Iar caii erau înveliți în huse – îmbrăcăminte de pânză sau chiar de stofă – care-i acopereau aproape în întregime. Uneori li se puneau și lor niște paveze de fier peste mijloc și niște apărători de piele groasă, sau tot din metal, la cap.

21 Lancelot – cum s-a mai spus- este personajul care, alături de Artur, devine eroul celor mai numeroase cântece, legende și romane.

Din analiza evoluției acestui personaj se poate observa cel mai bine cum temele populare antice, cântate de barzii bretoni, au fost remodelate de recitatorii erudiți din Franța și transformate în aventuri de curte și amoroase. Cântecele despre Lancelot au fost purtate din Bretania în Champagne. La cererea lui Filip de Flandra, ca să-i facă plăcere contesei Maria, pe care o adora, talentatul poet Chrétien de Troyes scrie, între altele, „Le Chevalier à la charette”, cea mai tipică poveste medievală de aventură și dragoste. Aici, ca și în alte povestiri, pentru a le face mai picante, se ajunge ca să i se impute lui Lancelot, direct, legături amoroase, vinovate, cu regina Guinever.

Astfel, din *lais-urile* bretone, poetul face o opera franceză, de curte, în care aventurile de dragoste primează.

De altfel, de la Chrétien de Troyes înainte, în romanele cavalești iubirea devine un fel de religie.

În afară de marile romane în versuri, ca acela amintit mai înainte, despre Lancelot s-a scris și un roman fluviu, în proză, compus în cinci părți. Cele cinci părți sunt inegale ca valoare și par a fi fost scrise fiecare de altă persoană, probabil într-o confrerie – asociații de menestrelți din evul mediu.

În lucrarea de față încercăm să dăm mai puțină atenție acestei evoluții târzii a structurii personajului și să scoatem, în schimb, la lumină – în limitele posibile și cu transformările impuse, absolut necesare – aspectul său celtic mai vechi.

22 Picții, caledonienii și scoții își aveau așezările pe teritoriile de astăzi ale Scoției și Irlandei.

23 Anumite povestiri de origină celtică arată pe Artur pornind într-o expediție pe mare, ca să găsească o căldărușă magică, care avea virtuțile unui talisman, fiind purtătoare de noroc.

Într-un poem galic se arată chiar cum Artur, la întoarcerea din această expediție, nu mai avea cu sine decât șapte oameni în viață, din cetele ce-l însoțiseră la plecare.

Legenda, după creștinarea ei, s-a transformat, în sensul că talismanul-căldărușă celtic a devenit așa numitul Graal. Acesta era un potir imaginar, în care, după legendele biblice, Iosif din Arimateea ar fi adunat câteva picături din sângele lui Isus, în timp ce acesta se găsea pe cruce. Aflarea Graalului ar fi avut consecințe favorabile pentru activitatea cavalerilor Mesei Rotunde. El nu putea fi aflat decât de către un cavaler de o mare puritate sufletească. Fiindcă Lancelot iubea pe soția suzeranului său, nu putea fi el omul acesta. De aceea, poeții au născocit legătura fără de voie a lui Lancelot cu fiica lui Pelles, care l-a născut pe Galaad, cavalerul fără pată.

Un alt cavaler neprihănit, căruia, de asemenea, i se atribuie aflarea Graalului este „Perceval le Gallois”, cum se intitulează și unul din romanele lui Chrétien de Troyes. După Chrétien de Troyes tema a fost reluată de poeții Wolfram von Eschenbach și de Robert de Boron. O operă muzicală celebră „Parzival” (Perceval) – a scris, pe tema Graalului, marele compozitor german Richard Wagner.

24 Băutura vrăjită – filtrul – despre care se spune că putea să aibă influență și asupra sentimentelor oamenilor este tot de origină celtică. Vom regăsi o astfel de băutură și în legenda următoare.

25 Armurile cavalerilor medievali erau neînchipuit de grele. Aceștia se îmbrăcau întâi cu o cămașă de zale, apoi puneau o platoșă, sub care se agățau niște pulpane din fâșii de oțel, care atârnau în față, dar erau despicate la spate, ca nobilul să poată sta călare. În picioare încălțau niște ghete acoperite cu benzi de oțel, își puneau jambiere pe pulpe și apărătoare pe coapse. Pe brațe aveau, de asemeni, niște apărători, și mănuși de fier pe mâini. Pe cap purtau casca, de care atârna o pânză de oțel pe ceafă, și avea o vizieră în față, ce se putea ridica și coborî după dorință. Lancea și sabia erau și ele foarte grele, încât ne mirăm astăzi cum de le mânuiau cavalerii când luptau cu ele. Este de la sine înțeles că, purtând asemenea poveri complicate, de fier, cavalerii nu se puteau îmbrăca singuri și nici nu se puteau deplasa decât călare. Așa se întâmplă cu Lancelot, căruia în drum spre castelul Méliagrance i se doboară calul. Neputând nici să se dezbrace singur, și nici să meargă mai departe pe jos, este nevoit să se urce într-o cărucioară, spre hazul tuturor, căci un asemenea mijloc de transport era socotit degradant în evul mediu. În cărucioară erau duși numai condamnații, sau cel mult călătoreau cu ea oamenii de rând. Pe această temă, Chrétien de Troyes a scris renumitul roman: „Le chevalier à la charette” – temă reluată și în alte multe povestiri.

26 Este o aluzie la legenda prin care Roma a fost întemeiată de supraviețuitorii de la Troia, după ce cetatea lor a fost nimicită de ahei, în frunte cu regele Agamemnon.

27 Un rol important îl au în legendele Mesei Rotunde cei doi nepoți ai lui Artur: Gawain și Mordred. Originea lor – ca personaje de legendă – este mitologică. Gawain este personificarea luminii și a binelui. Numele lui celtic este Gwalchmai – șoim de mai. El este întotdeauna de partea lui Artur. Celălalt este Mordred, în mitologia celtică Medrawt, simbolul întunericului și răului. El îi trădează pe Artur și pe cavalerii Mesei Rotunde, aducând sfârșitul gloriei și libertății britone.

28 Într-un poem de o mare frumusețe intitulat: „Viviane”, scris de poetul englez lord Alfred Tennyson – care este și autorul poemelor arturiene: „Idilele regelui” – Viviane îl ia de la început ca pradă pe Merlin, fermecându-l cu vorbele ei de dragoste. În alte cântece, Merlin este vrăjit de Viviane și închis sub o piatră, într-un izvor, sau în lacul nevăzut din pădurea Brocéliande.

29 Ultimii cavaleri rămași în viață sunt, după unele legende, sir Lucain și fratele său, sir Bédivier; după altele sir Keu și sir Girflet (sau numai singur sir Keu). Pe unul din aceștia îl însărcinează Artur să-i arunce sabia în mare sau într-un lac, ca s-o vestească astfel pe zâna Morgana de sfârșitul lui, dar aceștia (în anumite versiuni) încearcă s-o ascundă sau s-o fure.

Artur își dă seama că ei nu au aruncat sabia în apă, îi ceartă și-i silește să-i îndeplinească voia. În acest chip sabia se reîntoarce în insula Avalon.

30 Prin creștinarea legendei arturiene s-au introdus în ea unele elemente religioase, cerute de biserică. Unul dintre acestea este și călugărirea personajelor rămase în viață. Într-o versiune a legendei, Lancelot, călugăr, a rămas să vegheze, până la moarte, sau mormintul lui Artur, sau capela ridicată pe locul unde regele și-a avut sfârșitul.

31 După cum pieirea lui Artur însemna sfârșitul virtuții și al libertății celtice, adormirea lui Merlin, sub vrăjile zânei Viviane, semnifica încheierea epocii de creație a barzilor.

Tristan și Isolda obilii mei ascultători, mi-ați poruncit să vă cînt, astăzi, legenda lui Tristan și a Isoldei cea bălaie, 1 zise poetul cântăreț, în după-amiaza N următoare.

Pe fruntea lui cădeau pieziș raze de soare purpurii, făcându-i parcă o cunună. Iar degetele-i lungi și slabe îi lunecau ușor pe harpă. Și, de sub degetele sale, se-mprăștia sunete-n stoluri ca niște păsări cântătoare, dar nevăzute de ceilalți.

Depart, o corabie își fâlfâia pânzele-n vînt, asemeni unui pescăruș cu aripile legănate de undele văzduhului.

— Spre-acele zări este Cornwallul, arată el spre Anglia. De-acolo ne-au venit strămoșii după ce-a fost înfrînt Artur, cândva, sub ghearele trădării, lăsând în urma lui durere.

Dar mai-nainte, când Artur stătea încă pe tronul lui, în Cornwall stăpînea un rege al cărui nume era Marc.

Din Tintagil – castelul său – regele Marc veghea și el marea și coastele britone, să nu le calce vreun dușman. Și la nevoie se-nsoțea cu alți buni prieteni, ca Rivalen, regele de la Loonois.

Tocmai fusese-o bătălie, înverșunată, de curând. Marc se aflase-n bătălie într-o primejdie de moarte. Rivalen nu precupețise sângele lui ca să-l salveze. Fără de sabia lui Rivalen, Marc s-ar fi dus lângă strămoși, în cripta de la Tintagil.

Și de vărsase atâta sânge, Rivalen – pe lângă dorința de-a fi alături de-un bun prieten, de-a-mpiedica pe anglo-saxoni să năvălească în Cornwall – mai avusese un motiv.

Acesta era dragostea. Rivalen o iubea pe sora lui Marc din Cornwall, pe Blanchefleur.

Socotind că-i prea tânără și nu a sosit încă vremea să fie soață unui rege, Marc amâna căsătoria, deși fata era și ea îndrăgostită de Rivalen.

După această bătălie, Marc hotărî ca, drept răsplată, Blanchefleur să poată face nunta cu regele din Loonnois.

Cine erau mai fericiți decât Rivalen și Blanchefleur în timp ce urcau împreună, la sărbătoarea nunții lor, pe drumul presărat cu flori și în uralele mulțimii, de la capelă spre castel?

Însă în ziua următoare – pe când Blanchefleur cânta la geam, hrânindu-și păsărelele, un emisar din Loonnois vesti pe regele Rivalen că țara lui e cotropită, în întregime, de dușmani.

Un duce trădător, Morgan, un prieten al saxonilor, năvălise în Loonnois, arzând casele și prădând.

Rivalen trebuia să plece degrabă spre ținutul său, să-l apere, mai înainte de-a fi cu totul ruinat.

Luându-și dar tânăra soție și cavalerii, se porni cu o corabie spre țară.

Cu grijă, își ascunse-ntâi soția sa la Kanoël, în cel mai întărit castel, dând-o în paza lui Rohalt, un vasal bun și credincios. Apoi, strângându-și toți baronii, începu lupta cu Morgan.

La început îl birui. Porni în urmărirea lui. Dar luptele nu se sfârșiră.

Timpul trecea chinuitor pentru Blanchefleur, ce-și dădea seama că va fi mamă în curând.

Așa se scurseră pe-ncetul nouă luni de-așteptare grea. În cea de-a noua se văzu un călăreț venind în goană către castelul Kanoël.

Călărețul își purta lancea înfășurată în mătase. Însă mătasea era neagră, neagră – așa cum e durerea.

Numaidecât se lăsă puntea.

Abia atunci se dăduse seama că solul aducea cu sine scutul și lancea lui Rivalen, însângerate amândouă.

Blanchefleur îl aștepta pe tron.

Cavalerul îngenunche și îi rosti vestea cea rea.

Morgan, învins și umilit, îl atrăsese într-o cursă pe regele din Loonnois, și prin trădare-l ucisese.

Mormântul regelui Rivalen se-afla acum pe coasta mării, în scobitura unei stânci, deasupra căreia erau o cască și o sabie.

Regina, fără nici o vorbă, se-ntoarse în odaia ei. Ochii secați nu-i lăcrămau. Doar buzele îi erau albe, și dinții-i clănțăneau ușor.

În dimineața ce urmă, regina născu un băiat cu părul cum e spicul copt. Îl sărută, și-și dete duhul.

Jalea domnea în tot castelul.

Consiliul cavalerilor se întruni numaidecât și îl alese pe Rohalt ca să conducă Loonois-ul până ce fiul lui Rivalen va putea să primească tronul.

Și fiindcă pruncul n-avea nume, și trebuia să i-l aleagă, Rohalt rosti în acest fel:

— Alt nume nu-i mai nimerit pentru feciorul lui Rivalen, venit pe lume într-o vreme când suferința ne-nconjoară, decât Tristan – fiul tristeții.

— Morgan și cavalerii săi, dacă vor ști că a rămas din spița regelui un prunc, vor încerca să ni-l ucidă, mai spuseră alți cavaleri. Tristan va trebui ascuns.

— Nu vor afla, zise Rohalt. Despre Tristan vom spune toți că-i al meu și al soției mele. Vă învoiți?

— Ne învoim!

— Jurați deci că vom păstra taina!

— Jurăm! Au glăsuit baronii.

Tristan a rămas pentru toți fiul baronului Rohalt.

Șapte ani au trecut apoi. Șapte ani grei, fiindcă Morgan era acum stăpânul țării. La șapte ani, cum se cuvine, Tristan a fost încredințat unui bărbat, ca să-l învățe să mânuiască armele.

Bărbatul era Gorvenal, fostul scutier al lui Rivalen. Și Gorvenal la învățat, plin de răbdare, câte toate, pe lângă arta de-a lupta.

Tristan domesticea și fiare. Imita graiul păsărilor. Era un cântăreț la harpă neîntrecut în Loonois. Știa să compună și versuri.

Avea doar cincisprezece ani, însă părea de optsprezece. Era voinic și când trecea călare-ntre ceilalți scutieri, mulți îl asemuiau cu Borvo, zeul poeziei și cântării la celții de odinioară. Iar tinerele baronese se prăpădeau de dorul lui, și-și fluturau batistele, și încercau în fel și chip să-l fure cu privirile.

El rămânea nepăsător. Le răspundea curtenitor, dar rece ca un sloi de gheață.

— Fiul baronului Rohalt, își șopteau nobilele doamne, nu știe ce e dragostea. Este frumos, la fel ca Borvo, dar inimă n-are de loc. E înghețat ca tatăl său, ce nu cunoaște altceva decât calul și luptele.

Însă baronul se mândrea și se uita cu bucurie cum fiul regelui Rivalen se făcuse, prin îngrijirea lui Gorvenal, un tânăr vrednic, puternic, îndrăzneț, serios, ai cărui ochi nu se lăsau furați de fiecare doamnă ce îi zâmbea de la balcon.

„Va fi un rege drept și bun, își spunea-n taină, deseori. Tristan ne va scăpa ținutul de regele Morgan cel Rău”.

Numai că toate visurile, toate speranțele – pe care și le făcuseră Rohalt și prietenii lui de credință, că fiul regelui Rivalen o să domnească-n Loonois, spre spaima trădătorilor – s-au risipit, așa cum zboară petalele de trandafir, când se pornește vântul rece.

Tristan sta într-o zi pe țarm.

Cânta un lais compus atunci, visând cu ochii-n depărtări.

Iar glasul lui umplea văzduhul. Delfinii se săltau din apă și pescărușii se lăsau, din zbor, alătura de el, ca să-i asculte cântecul.

Dar, spre nefericirea lui, niște pirați din miazănoapte se coborâseră pe țărm, în timpul nopții, și pândeau din dosul unor stânci înalte.

Văzând că până și delfinii stau să-i asculte cântecele, pirații s-au mirat nespus.

— Vom lua pe un astfel de tânăr comori întregi, dacă-l vom vinde, și-au spus pirații între ei...

Și, făurindu-și iute-un plan, pirații s-au zvârlit asupra fiului regelui Rivalen, l-au cetluit în ștreanguri tari, i-au pus în gură un căluș, l-au dus pe o corabie, și au pornit spre miazănoapte, unde domneau regii normanzi, cu gândul să li-l vândă lor.

Tristan, deși legat în ștreanguri, nu încetase să se zbată.

Brațele tari i se-ncordau, slăbind mereu frânghiile. Și cine îndrăznea să se-apropie, să strângă iarăși nodurile, primea cumplite lovituri, cu capul și picioarele.

Cu cât se zbătea el mai tare, pe mare se iscau furtuni. Furtunile se înteteau la strigătele lui Tristan.

Corabia era purtată ca o sărmană țandără peste întinsul apelor și trosnea din încheieturi.

Puntea era mereu spălată de valurile înălțate până la cerul plumburiu.

Și când a vrut să se apropie maimarele piraților de Tristan, fiul lui Rivalen, un val mare la răsturnat, și-abia de a scăpat cu viață, cu ajutorul alor săi.

De trei zile pluteau pe mare, și nici o clipă nu-ncetase vântul turbat, ce întetea din ce în ce mai mult furtuna.

— Se pare, zise un pirat, că acest tânăr cântăreț e îndrăgit de zeul mării.

De când l-am cetluit în ștreanguri furtunile nu se opresc.

— Așa e, spuseră și alții. Să-l azvârlim, legat, în mare, să se-nece.

— Nu, nu! Se-mpotrivi pe dată maimarele piraților. Dacă se-neacă, s-ar putea să pătimim și alte rele. Mai bine-l aruncăm în apă, dezlegat, și ducă-se unde-o pofti. Să se înece sau să scape, cum o fi voia zeului.

Furtuna răscolea adâncul, săpând asemenea prăpăstii în fața corăbierilor, încât îi prindea amețeala, numai uitându-se în jos.

— Să-i dăm dar drumul? Întrebară câțiva pirați, cuprinși de frică, pe cel care îi conducea.

— Dați-i! Răcni el prin furtună.

Tristan, auzind ce vorbeau, stătu o clipă locului.

Unul veni cu-o sabie și-i tăie toate ștreangurile. Iară Tristan, când se văzu eliberat din legături, ca un leu tânăr se-azvârli peste bordul corăbiei, pe coama-naltă a unui val.

Și valul îl purtă deasupra, peste întinsu-acelei mări, până când se zări un țărm.

Valul atunci îl aruncă pe-o plajă largă, aurie; porni cu zgomot înapoi și se topi-n adâncul mării.

Furtuna încetă pe loc.

Ud tot, Tristan de Loonois se ridică și o porni pe țărmul unde tatăl său debarcase cu ani în urmă, ca să-i dea ajutor lui Marc. Tot de aici plecaseră el și Blanchefleur spre Loonois, fericiți, însă și mâhniți de știrea care le sosise că ducele Morgan, vicleanul, le jefuia ținuturile, arzând ce nu putea răpi.

Tristan trecu printr-o pădure, și-ntâlni niște vânători.

Aceștia hăcuiau un cerb pe care îl vânaseră, și-l despicau simplu, în patru, după-obiceiul locului.

Însă prințul din Loonois îi învăță să-i scoată pielea, să-l curețe de măruntaie și să aleagă pentru rege și pentru cavalerii săi coapsele, mușchii și ficatul.

De altă parte așeză capul, picioarele, spinarea, bucata moale de la pântec – bune de fript pentru scutieri, paji, vânători și alți slujbași.

Apoi orândui și ceata. Și spuse vânătorilor să sune în anume fel când se apropie de castel, așa ca regele să știe că poartă-n furci, cu ei, un cerb.

Astfel făcură vânătorii, și regele se minună, aflând aceste noi deprinderi aduse de la Loonois. 2

Ținuta prințului Tristan, chipul de-o mare frumusețe și felul de-a vorbi ales, însă modest, curtenitor, îi minunară pe baroni.

Îl întrebară cine e și cu ce rost a venit în Cornwall, iar el răspunse că e fiul unui neguțător breton, plecat în lume, s-o cunoască.

Seara, în timp ce cânta bardul regelui Marc, Tristan luă harpa și îl acompanie încet.

Sunetul harpei întrecu tot ce știau regele Marc, baronii lui și bardul însuși despre acest fel de-a cânta. Căci de pe coardele subțiri și-armonioase se-auzi, la început, susurul ploii de primăvară, prin frunziș, apoi cum ploaia înceta, și sturzii, grangurii moțați și celelalte păsărele porniră iar să ciripească. Un căprior boncâni tare, chemându-și soața în desiș. Albinele 251 sălbatice zumzăiau parcă de-undeva, atât de-aproape, că mesenii priviră toți în jurul lor.

Și, la sfârșit, Tristan sună din harpa lui, ca dintr-un bucium, îndemnând la petrecere, la veselie și la danț.

Regele Marc luă-n mână cornul prins în verigă de aramă, care-i ținea loc de potir, și închină către baroni:

— Fiți veseli, strigă el, seniori, cum ne îndeamnă acest tânăr.

Și dete vinul peste cap.

Prin barba-i roșie, vârstată cu firișoare argintii, un pârliaș gălbui de vin se strecură până pe haină.

— Tinere oaspete, grăi. Te facem bard la curtea noastră, și, de ești vrednic, precum pari, și-n meșteșugul armelor, te vom arma și cavalier.

Tristan se ridică atunci și mulțumi regelui Marc de cinstea ce i se făcea.

Un simțământ nelămurit îl îndemna spre acest om, ce-i era unchi, fără ca el să știe încă acest lucru.

Așa a început Tristan șederea sa în Tintagil.

A luat parte la multe lupte și întreceri cavalierești. Și el în toate era primul, fie că purta armele – pe mare, ca și pe uscat.

— Fie la marile ospete, când le cânta baronilor.

Se spune că nu se afla nici o copilă în Cornwall să nu fi fost îndrăgostită de tânărul din Loonois. Dar, tot ca și în țara sa, nici uneia nu îi spusese vreun cuvânt de dragoste.

Inima-i nu știa să mintă.

El se gândea numai la ziua când se va-ntoarce-n țara sa și-l va goni din Loonois pe ucigașul lui Rivalen.

Astfel de gânduri nutrea el. Nu avea timp de dragoste.

Și s-a-ntâmplat că tot atunci, Rohalt, cu o corabie, colinda dintr-o țărăntr-alta, să îl găsească pe Tristan.

Cutreierând, de la o vreme, Rohalt a poposit și-n Cornwall.

Vă-nchipuiți ce bucurie a fost pe Rohalt, credinciosul, când la aflat în Tintagil pe cel atâta de căutat.

Și-au povestit unul și celălalt câte trăiseră-ntre timp.

Rohalt a spus că-n Loonois oamenii nu mai pot să-ndure asprimea regelui Morgan. Și toți nutresc încă nădejdea că fiul nobilei Blanchefleur și-al lui Rivalen se găsește încă în viață, și-o să vie, să-l izgonească pe tiran.

Cu-acest prilej, bunul Rohalt destăinuie și lui Tristan, și regelui din Tintagil, că erau rude apropiate, Tristan fiind lui Marc nepot.

Regele Marc îl sărută și apoi îi mărturisi:

— Fără de tatăl tău, nepoate, astăzi nu mai eram în viață. Și Cornwallul era pierdut în ghearele saxonilor. Venind însă aici, la mine, el și-a primejduit regatul. Morgan i-a atacat ținutul, cât timp Rivalen a lipsit. Și de-aici li s-a tras și moartea, întâi lui, apoi mamei tale. Încât, Tristan, sunt vinovat pentru că îți lipsesc părinții, și n-ai nici țară, și nici tron.

— Țara mi-o voi recuceri, se hotărî pe loc Tristan. Și îmi voi răzbuna părinții.

— Iar loc de tată, dacă vrei, am să-ți țin eu, glăsui Marc.

Se-mbrățișară amândoi, ca rude bune, și Tristan, fiind prinț de sânge fu armat numaidecât de unchiul său.

Apoi feciorul lui Rivalen se pregăti să se întoarcă în țara sa, în Loonois.

La despărțire, Marc îi spuse că nu mai este-atât de tânăr, că voinicia i-a scăzut, și tare i-ar fi trebuit un braț și-o minte iscusită cum le avea numai Tristan. Ce se va face fără el?

Tristan zâmbi, dar nu promise că se va-ntoarce-n Tintagil. Se urcă pe corabie, și marinarii ridicară pânzele-n vânt. Și ea porni.

— Prea multe amănunte nu știm asupra felului în care s-au dat luptele-n Loonois, contra cotropitorilor, zise poetul cântăreț.

Pesemne, însă, cavalerii și tot poporul s-au unit, aflând că s-a înapoiat prințul Tristan, moștenitorul drept legiuit al lui Rivalen. El a luptat cu vitejie, având alături pe Rohalt, și Morgan a fost biruit.

Dar când au vrut să-i dea coroana, prințul Tristan și-a amintit cum Marc din Cornwall îi spusese că se socoate tatăl său, că-i singur, cam slăbit de vreme, și-are nevoie de-un braț tânăr. Pe de-altă parte se simțea îndatorat și lui Rohalt, ce îl ferise-n vremuri grele de dușmănia lui Morgan, și apăruse Loonois-ul.

Și-așa, în timp ce-l îmbiau să ia coroana și să urce pe tronul regelui Rivalen, prințul Tristan le-a cuvântat:

— E drept ca tatăl să domnească înaintea fiului său. Și până astăzi eu am fost moștenitorul lui Rohalt. Și-așa voi fi și de-azi-nainte. Îl rog deci să primească tronul. Cât mă privește, voi răspunde dorinței unchiului meu Marc, și mă voi duce în Cornwall.

Rohalt nici nu gândea să urce pe tronul regelui Rivalen. Însă Tristan a stăruit.

— Cel puțin dacă n-ați pleca, a dat atunci răspuns Rohalt, la stăruința lui Tristan. Tot așa l-am rugat cândva pe tatăl vostru, pe Rivalen, fie-i slăvită amintirea, să nu se ducă în Cornwall. Din prietenie pentru Marc, Rivalen a plecat. De-aici s-a tras nenorocirea. Mi-e teamă pentru voi, Tristan.

Auzind vorbele acestea, Tristan zâmbi încrezător:

— Seniore, rege, spuse el, Marc mă iubește ca pe-un fiu. Și nu-nseamnă că nenorocul, dacă la urmărit pe tata, o să mă bată și pe mine. Eu voi pleca. Am hotărât...

Dar când se-napoia în Cornwall, află, de cum atinse țărmul, că Marc e tare supărat.

Tristan încălecă pe calul ce era gata pregătit și-l aștepta de mult în port, și porni iute spre castel.

Acolo, în sala cea mare, Marc adunase toți baronii. În fața tronului stătea un uriaș cam de patru metri, într-o armură de oțel. Uriașul se numea Morholt. Era cumnatul regelui ce stăpânea țara Irlandei. Lângă el mai erau, de-asemeni, alți doisprezece cavaleri, având toți armele în mâini.

Uriașul tocmai cuvânta:

— Cornwallul a plătit tribut Irlandei patruzeci de ani. De cincisprezece ani încoace însă nu vreți să-l mai plătiți. Tributul se socotea astfel: în primul an ne dăruiați aramă – trei sute de livre; în cel de-al doilea, argint; aur în cel de-al treilea – mereu aceeași cantitate. În cel de-al patrulea, ei bine! Râse Morholt, lărgindu-și gura, de îi ajunse la urechi – dădeați trei sute de băieți, pe care noi vi-i făceam robi, și încă trei sute de fete, cu care să ne desfătăm, când ne întoarcem din război. Regele nostru vă întreabă: Vreți să plătiți ce datorați? Corabia noastră e-n port. De nu, avem oștirea gata. Și suntem gata de război...

Marc nu privea către Morholt.

Dar Morholt întrebă din nou:

— Vreți să plătiți, sau vă răpunem?... Deși – râse din nou Morholt, lovind cu lancea de podea, de zgudui întreaga sală și s-auzi până în port – s-ar mai găsi un mijloc ca să scăpați de datorie, și asta pentru totdeauna...

Regele Marc ridică fruntea, baronii se neliniștiră, și Morholt batjocoritor, urmă cuvântul început:

— Puteți scăpa, precum v-am spus, doar dacă unul dintre voi cutează să îmi stea în față. Să ne luptăm cu armele...

Morholt râdea clocotitor, izbindu-și palma de genunchi. La fel râdeau și cavalerii care erau lângă uriaș, în sala tronului lui Marc.

— De e vreunul, eu sunt gata să ne luptăm cum o vrea el. Luăm câte-o barcă și plecăm pe-o insulă în largul mării, căci nu doresc să fiți de față când îl voi hăcu-i-n bucăți, ca pe un iepure sau cerb. Și-acolo o să ne-nfruntăm...

Marc își plecase iarăși capul.

Baronii se-ascundeau pe rând, în spatele coloanelor, căci se temeau toți de Morholt.

— Atunci, de nu vreți să luptați, înseamnă că plătiți tributul, întinse mâna către rege uriașul Morholt din Irlanda.

Marc era gata să rostească: „Plătesc tributul”, când, deodată, din cealaltă parte a sălii, o voce spuse răspicat:

— Mă voi lupta eu cu uriașul, pentru poporul din Cornwall.

Oricât era de greu, Morholt se răsuci ca o sfârlează.

Întotdeauna el fusese trimis de regele Irlandei să ceară altor țări tribut.

Și nicăieri nu-i răspunsese încă nimeni în acest fel.

Se-ntoarse deci și îl văzu pe tânărul Tristan pășind cu pasul sigur către Marc.

— Rege, vă rog îngăduiți-mi să dau eu lupta cu uriașul. Mi-ați cerut brațul. Îl aveți. Azi m-am întors din Loonoi, unde nu am primit coroana, ca să vă stau în ajutor. De ce să piară Cornwallul?

În sala mare-a tronului era tăcere ca de moarte.

— Unchiule Marc, îngăduiți să ne-nfruntăm cu armele! Rosti iar tânărul Tristan.

— Pe Morholt nu la învins nimeni! Răspunse rar regele Marc.

— Așa e. Nimeni nu la-nvins, șoptiră-nspăimântați baronii. Altfel ne-am fi luptat și noi.

Iar cavalerii lui Morholt își zăngăniră armele și râseră, strigând așa:

— Și nimeni nu-l va birui...

Morholt privea triumfător spre rege și baronii săi.

— Poate că eu îl voi învinge! Zise Tristan, neșovăind.

Regele Marc se ridică:

— Tristan, sunteți nepotul meu și cavalerul cel mai brav. Vă-ncredințez onoarea mea, soarta ținutului Cornwall și viața celor șase sute de tineri, ce ne sunt ceruți astăzi de regele Irlandei. Morholt, când vreți să vă luptați?

— Măine în zori, răspunse el, izbind iar lancea de podea, nedumerit de ceea ce se petrecuse pe negândite-n Tintagil.

A doua zi de dimineață, Morholt și Tristan se urcară în câte-o barcă fiecare.

Marc și baronii adunați pe țărmul mării se uitau cum pleacă bărcile în larg. Iar tinerii și fetele, pe care îi cerea Morholt, erau de-asemenea pe mal, cu părinții și rudele.

Fetele și femeile plângeau pe tânărul Tristan, știind că nu se va întoarce.

Barca uriașului Morholt avea pânzele purpurii, și-a lui Tristan pânzele albe.

Morholt acostă cel dintâi. El își legă cu grijă barca de un copac, de lângă mal. Dar Tristan, după ce ajunsese, împinse cu piciorul barca în care se aflate el.

— De ce faci asta? Întrebă uriașul Morholt pe Tristan.

— Pentru că unul dintre noi nu se va-ntoarce-n Tintagil, răspunse tânărul Tristan.

Și bătălia începu.

Toți cei care erau pe mal au stat trei zile ascultând. Nici unuia nu i-a fost foame, nu i-a fost sete, și nici somn.

Ciocniri de arme se-auzeau, și gemete câteodată. Dar nici o barcă nu sosea în portul de la Tintagil.

În cea de-a treia zi, deodată, se auzi un răcnet groaznic.

— Tristan al nostru a murit! Strigară cei din Tintagil. Pentru ce l-am lăsat să plece?

Într-adevăr, la puțin timp, barca uriașului Morholt, cu pânzele ei purpurii, se apropie de Tintagil.

— Trăiască neînvinsul Morholt! Ura tare cavalerii trimiși de regele Irlandei. Iată-l, din nou a biruit! Ucis este Tristan al vostru.

Numai că de la prora bărcii se zări, făcând semn cu mâna, Tristan, și nu uriașul Morholt.

— Cum? Cum? Țipară irlandezii. Morholt e mort? Nu... Nu se poate. Ce o să spună regele, dar mai ales regina noastră, care-i e soră lui Morholt?

Însă poporul din Cornwall îl luă pe umeri pe Tristan, îi cântă imnuri ce-n vechime li se cântau eroilor, îi azvârli cununi de flori și îl slăvi ca pe un zeu.

— Tristan al nostru ne-a scăpat copiii și orașul nostru! Slavă și cinste lui Tristan! Cum l-ai învins? Hai, povestește!

— Morholt m-a încolțit cumplit, răspunse tânărul erou. Era gata să mă răpună. L-am doborât însă cu lancea. Cu ghioaga i-am sfărâmat coiful. Și l-am lovit cu sabia. Însă acuma... Și eu simt că mă pierd... Cad... O, rege Marc...

Atunci abia văzură Marc, baronii lui și tot poporul, că de sub coasta lui Tristan, din partea dreaptă izvora un pârâiaș de sânge negru. Sângele mirosea urât.

Baronii se îndepărtară, neputând îndura mirosul. Trimiseră însă un vraci. Acesta, după ce privi sângele care izvora din rana prințului Tristan, îi spuse regelui că rana e făcută de-o suliță al cărui vârf a fost muiat, mai înainte, în otravă. Și nici un leac nu se cunoaște contra otrăvii folosite...

Doar irlandezii de-ar putea. Numai că ei n-or să-l ajute nicicând pe un dușman al lor.

Purtat pe-o targă de mulțime, Tristan fu dus pân-la castel. Dar nu rămase lângă el decât scutierul Gorvenal, care atunci îl însoțise din Loonois în Tintagil.

Și Gorvenal îl străjuia, fără să țină socoteală că Tristan era otrăvit, și-i oblojea rana deschisă, din care sângele curgea.

Dar când Tristan își reveni, ceru să fie dus, pe targă, într-o colibă lângă țărm.

Apoi rugă pe Gorvenal să-i afle-o barcă fără vâsle. Să-i pună-n barcă numai apă, într-un burduf, să-și ude gura. Și să-i dea harpa de argint, pe care a-nvățat să cânte de când era de șapte ani.

Tristan nu mai avea putere să mânuiască sabia. Și vâsla îi era prea grea, doar coardele subțiri și lungi de mai putea să le mângâie.

Iar marea... Marea îl chema cu necuprinsul ei albastru, cu valurile-i înspumate și cu singurătatea ei.

Privea în larg fără puteri și îl ruga pe Gorvenal:

— Grăbește-te, grăbește-te...!

Căci Gorvenal întârzia dinadins și nu pregătea cele cerute de Tristan.

— Și unde oare te vei duce, nefericitul meu copil? Întrebă, întristat, scutierul. Și cine te va îngriji? Cine-o să-ți spele rănila...?

Tristan încercă să zâmbească:

— Marea cu stropii ei de spumă o să mă spele, Gorvenal, vântul o să mă răcorească. Și alinare-mi va aduce harpa, cu cântecele ei. Fii fără grijă, Gorvenal. Nu știu, dar am o presimțire că noi doi ne vom revedea. Du-mă cu barca până-n larg, și-apoi întoarce-te acasă...

Plângând, scutierul Gorvenal îl urcă-n barcă pe Tristan. Vâsli până în largul mării. Acolo-l sărută pe frunte, și lăsând barca-n voia ei, sări în apă și porni, înotând, către Tintagil.

Iar când ajunse el pe țărm, barca nici nu se mai zărea.

Tristan plutea, purtat de valuri, spre depărtatul necuprins.

Marea-l spăla cu stropi de spumă, și vânturile-l răcoreau. Buzele și le umezea cu apa dulce din burduf.

Drept alinare avea harpa.

Îl îngâna marea cea largă cu șoaptele adâncurilor. Și luna noaptea presăra păienjenișul ei de raze pe rănila prin care viața i se scurgea încetisor.

Cânta și se uita la cer.

Bolta era ca de cristal. Visa că e pe-o pajiște, lângă castelul părintesc, într-un turnir, și doamnele îl aclamau din răsuputeri.

În ochi îi licări, o clipă, numai umbra unui surâs. Mâna cu care mângâia coardele harpei lunecă...

Capul i se lăsă pe spate, pe partea dinapoi a bărcii.

Doar coardele, pe care mâna lipsea acum, mai fremătau.

În jur i se făcu-ntuneric.

„A venit noaptea?” se gândi.

Apoi nu mai știu nimic.

Moartea venise, pe furiș, lângă Tristan, și îl privea.

Trecu timp cât o fi trecut...

Lui Tristan îi părea acum că-i pe nisip la Tintagil, întors după înot, din larg. Și mama sa, doamna Blanchefleur – pe care nici n-o cunoscuse – venise-alături și-i puneă mâna ei albă, răcoroasă, pe fruntea lui înfierbântată de soarele toropitor.

Și mâna ei era ușoară; și se simțea atât de bine.

Vru să sărute mâna mamei.

Întredeschise puțin ochii. Dar îi închise de îndată...

Unde era? Și ce văzuse?

Văzuse parcă o-ncăpere în care toate străluceau ca soarele-ntr-o zi de mai. Dar ce anume le făcea să aibă-această strălucire nu putea încă să-și dea seama.

Deasupra lui, ușor plecată, era o zână, sau un înger, fiindcă o fată pământeană nu putea fi așa frumoasă.

Părul i-era ca aurul. Și-i luneca moale pe umeri, în vălurele, ca mătasea. O mână i-o ținea pe frunte, vrând să-i alunge fierbințeala, și cu cealaltă încerca să-i picure ușor pe buze o băutură aromată, din buruieni întăritoare.

Numai o clipă-și cufundase Tristan privirea în azurul ochilor zânei, și simțise că îl cuprinde o amețală.

„Ce-nseamnă asta? Se gândi. Și ce vrajă mă împresoară?” Tristan cel îndrăzneț și mândru, Tristan ce nu privea spre doamne când fluturau batistele și-aruncau flori în drumul său, acum nu-ndrăznea să-și deschidă ochii din nou și să se uite spre zâna cea cu păr de aur, de teamă ca ea să nu piară.

Îi simțea mâna, și pe buze picurul dulce-aromat al băuturii-ntăritoare.

Totuși, gândi că trebuie să-ncerce iarăși s-o privească.

Deschise ochii cu curaj, și ea-i păru și mai frumoasă.

— De-aș avea harpa, să o cânt, cât timp mai este lângă mine, șopti Tristan pe negândite.

Ea-l auzi.

Se ridică.

— Cine sunteți? Îl întrebă.

— Un cântăreț, zise Tristan, în urechi încă ascultând ecoul glasului copilei. Nu... Nu plecați! O rugă el. Sunteți o zână, sau un înger...?

Dar fata râse cristalin, cum sună niște clopoței:

— Sunt fata regelui Irlandei. Numele meu este Isolda.

— Isolda... Repetă Tristan numele fetei, ușurel. Isolda cea cu păr de aur... Isolda,... Sună ca un cântec...

Și fata regelui Irlandei îi povesti că într-o seară, niște pescari – ce se-ntorceau cu bărcile pline de pește, către portul din Weisefort, castelul regelui Irlandei – au auzit sunând pe mare o muzică fără pereche.

— Cine să fie?” se-ntrebau. „A-nviat bardul Ossian? Sau e vreo muzică zeiască?”

Tot cercetând, au găsit barca în care se afla Tristan. Plutea în voia valurilor.

Când l-au găsit, Tristan zăcea aproape fără răsuflare. Mâinile îi căzuseră cu câteva clipe-nainte de pe coardele de metal. Dar coardele mai fremătau.

Văzând că e un cântăreț, și e-n primejdie de moarte, pescarii n-au mai pregetat. Un cântăreț e ca și-un zeu, căci muzica este cerească. L-au luat îndată-n barca lor. L-au dus în portul Weisefort.

Femeile pescarilor au încercat să-l lecuiască pe tânărul găsit în barcă, de soții lor, cu harpa-n brațe. Dar văzând că nu reușesc, ele-au vestit-o pe regină.

— Regina este mama mea, zise Isolda lui Tristan. Și se pricepe cel mai bine să lecuiască un bolnav. Știe să facă băuturi cu fel de fel de vrăji și taine, din buruieni, frunze și flori. Multe le-am învățat și eu. Atâta i-a-ntrebat regina pe cei ce te-au găsit pe mare: Dacă nu ești cumva din Cornwall. Pe oricine-ar fi ajutat, însă nu și pe-un cornwalez. Pentru că unchiul meu, Morholt, cel mai de seamă luptător pe care îl avea Irlanda, a fost ucis de-un prinț, Tristan. Și acest prinț este din Cornwall. Tu, bardule, de unde ești?

— Eu... M-am născut în Loonoi, spuse Tristan, fără să mintă. Dar... Nu-ncetați... Mai povestiți!... O rugă el, dornic s-audă și mai departe glasul fetei... Pe mine cine m-a-ngrijit?... Cine m-a scos din gheara morții, dându-mi a doua oară viața?

Isolda își înclină capul.

— Regina, fiind încă în doliu, după Morholt, fratele său, v-a dat în seama mea – șopti. V-am îngrijit cum am putut. Sunt fericită că-n sfârșit v-ați vindecat... Și, în curând, o să puteți pleca acasă...

„Mai bine nu mă deșteptam, gândi Tristan, închizând ochii. Așa, va trebui să plec... Isolda, sufletul mi-e plin de chipul, de făptura ta...!” Zilele verii au trecut. Și toamna iar și-a trimis solii, vântul hain și ploile.

Tristan era gata de drum.

Nu mai putuse amâna nici un minut înapoierea. Acuma, sănătos fiind, nu mai putea să stea ascuns, și ar fi fost recunoscut de cavalerii irlandezi, care fuseseră în Cornwall.

Barca se zbugiuma la țărm, legată cu un lanț de fier.

Tristan se avântă în barcă. Începu să ridice pânza.

Isolda era la ponton. Vântul sufla și-i lipea rochia de trupul-nalt și subțirel. Îi răvășea părul de aur. În ochii ei se răsfrângeau tristețea zilelor de toamnă și negurile de pe mări...

Vântul bătu în pânza bărcii. Barca zvâcni. Și se porni – cal năvălaș – săltând pe valurile mării.

Și, curând, nu se mai văzu.

În castelul din Tintagil, Tristan, pentru a zecea oară, îi povestea regelui Marc câte se petrecuseră pe drum, ca și la Weisefort.

Se re-ntorsese primăvara. Printr-o fereastră se zăreau marea, cu valurile-albastre, bățând asemeni unei inimi, cocorii lunecând pe cer și bărcile pescarilor, ieșind întâia oară-n larg, după viforurile iernii. Într-o livadă de pe țărm își desfăceau merii, pe ramuri, florile mici, roz-sângerii.

Parfumul lor se risipea cu dărnicie în văzduh și ajungea până la Marc.

Regele sta pe-un jilț de lemn, lângă fereastră, și-asculta câte îi povestea nepotul.

Chipul său aspru, împodobit de barba roșie-argintie, i-era ușor brăzdat de timp.

— Este atâta de frumoasă copila regelui Irlandei? Îl întreabă el pe Tristan.

— Nici visele nu pot să-ți spună, zise Tristan înflăcărat. Nici zânele nu pot să aibă un păr de aur ca al ei.

Regele Marc zâmbi ușor, băgând de seamă-nflăcărarea fiului sorei lui, Blanche fleur.

Privindu-l, regele văzu cât de frumos era Tristan.

Ochi-i erau învăpăiați, când arăta către Irlanda, acolo unde se afla neasemuita lui Isolda.

Ce bine s-ar fi potrivit! (Căci Marc parcă vedea și el aievea fata din Irlanda, atât de bine zugrăvită în povestirea lui Tristan.) „Dar Tristan este încă tânăr, își spuse-atunci regele Marc, și-n viață o să întâlnească și alte fete, negreșit. Eu nu am iubit niciodată, veșnic prins numai cu războiul. Și sunt puțin trecut cu vârsta. Nu mai am vreme să aștept”.

În timpul cât regele Marc se frământa cu-aceste gânduri, s-au anunțat câțiva baroni.

De mult, aceștia îl rugau să-și ia, în sfârșit, o soție.

Mulți dintre ei se mai temeau că Marc, fără moștenitori, va lăsa tronul lui Tristan. Asta nu le era pe plac. Invidia era de vină. Fiindcă Tristan îi biruise în orice joc cavaleresc, și la turnire, și-n întreceri. Iar doamnele preal admirau și îi făceau toate ochi dulci, și la petreceri fiecare ar fi danșat numai cu el.

Cavalerii îl pizmuiau, și tare n-ar mai fi dorit să-l vadă pe la Tintagil, necum urmaș la tronul țării.

Îl întrebară deci pe rege de s-a gândit la vreo soție. Și cam pe când căsătoria? Altminteri ei îl părăsesc. Se-ntorc în castelele lor și îi rămân lui Marc dușmani.

Pe când îi glăsuiau astfel, în încăpere au pătruns două gingașe rândunele, ținând în ciocuri două fire de păr ca aurul curat.

Rândunelele-au coborât și-au pus în fața lui Tristan acele fire de păr blond.

Tristan s-a-nveselit atunci:

— Acestea-s fire din coșta Isoldei cea cu păr de aur, unchiule Marc, a rostit el. Prin ce vrajă le-or fi adus rândunelele pân-la noi?

Regele Marc s-a hotărât.

— Seniori, baroni, a rostit el, m-ați întrebat cine-i mireasa. E fata din al cărui păr au fost smulse aceste fire... Cine pornește s-o aducă?

— Dar asta e o viclenie, au spus baronii, mâniați. Tristan o fi pus-o la cale. Cine cutează să se ducă pe pământul dușmanilor?

— Cine? A zâmbit regele, și s-a întors către nepot.

Tristan se ridică îndată de pe jilțul pe care sta alături de regele Marc.

Afară sunau clopotele cu dangătul lor cel mai trist. Poate murise cineva.

— Tristan! A spus regele Marc. Eu te-am armat. Îmi ești vasal.

— Vasalul, au grăit baronii – sperând că Tristan va pieri, dacă va merge în Irlanda – nu trebuie să șovăie când e vorba de suzeran.

— Eu mă voi duce în Irlanda, a spus Tristan baronilor.

Și fața-i era palidă. 3

S-a-mbarcat pe-o corabie, cu o ceată de cavaleri, îmbrăcați ca neguțători. Și au plutit către Irlanda.

Pe de-o parte, Tristan voia s-ajungă cât mai repede și s-o revadă pe Isolda, și pe de alta ar fi vrut să nu ajungă niciodată s-o ia și s-o ducă lui Marc.

Când au sosit la Weisefort, locuitorii din oraș umblau de colo până colo, înfricoșați și tremurând.

Tristan și cavalerii lui și-au întins întâi mărfurile pe cheiul de la Weisefort, ca să nu iște bănuieli, apoi au întrebat ce este și ce se-ntâmplă în oraș.

O femeie le-a povestit că un balaur se-așezase la marginea orașului, și-n fiecare zi cerea să i se dăruiască-o fată.

Muriseră atâtea fete, încât peste puțină vreme n-ar fi rămas decât Isolda.

Și monstrul înfricoșător ar fi cerut-o și pe ea.

De-aceea, regele Irlandei a dat de veste-n toată lumea că cine va putea ucide balaurul o să primească mâna frumoasei lui Isolda.

— Și azi, le-a povestit femeia, s-au dus din nou câțiva baroni, în frunte cu Aguyngueran, întedentul castelului, să lupte cu balaurul. De altfel, nu e zi în care să nu încerce câțiva tineri. Dar, care cum îl văd în față se-ntorc și fug de rup pământul. Altminteri sunt ei sfâșiați.

Tristan, aflând toate acestea, se-ntoarse la corabie, își luă un cal și armele, și, fiindcă oamenii fugeau, se întoarse neobservat, să-ntâmpine balaurul.

Acesta avea un corp lung de patru stânjeni și mai bine, acoperit cu solzi lucioși. Din țeastă îi creșteau trei coarne, ca niște sulite de fier. Urechile îi atârnavă până aproape de pământ, și botul cu colți ascuțiți era mai larg ca un butoi. Iară din bot, ca tuturor balaurilor de pe lume, îi curgeau flăcările-n valuri.

Tristan se avântă cu calul înaintea balaurului și îl izbi întâi cu lancea.

Lancea se frânse-n solzii lui.

Balaurul se răsucii, își roti coada și izbi cu coarnele groase, de fier, mugi și apucă în gheare scutul cel mare al lui Tristan, sfărâmându-l ca pe-un nimic.

Tristan lovi cu sabia.

Dar sabia nu-l pătrundea.

Deodată, fierul îi străpunse o parte moale de la gât. Tristan o trase. Lovi iar. Și așa îi sfârtecă gâtul. Din acel loc țâșniră-afară valuri de foc și de miasme.

Tristan lovi, lovi, lovi...

Monstrul se prăbuși în bot, vărsând cele din urmă flăcări. Apoi se răsturnă, zvâcnindu-și coada și ghearele de fier, iar ochii i se stinseră.

Atunci prințul de Loonoiș îi tăie limba, s-o păstreze ca mărturie-a faptei sale.

Vru să pornească spre castel. Merse puțin, și dintr-o dată simți în cap o amețeală.

Începu să se clatine. Se târî totuși mai departe, și-acolo, lângă-o mlaștină, căzu cu fața la pământ.

Miasmele ce le vărsase monstrul încornorat, din gât, îl otrăviseră pe prinț.

În acel timp, atras de zgomot, s-a ivit, cum se povestește, Aguyngueran, de undeva.

Văzându-l pe Tristan zăcând și-nțelegând că va să moară, îl trase până într-un desiș, și-acolo-l înveli cu frunze. Tăie apoi cu sabia capul dihaniei răpuse, și se întoarse la castel, spunând c-a dat o luptă grea, însă este învingător și c-o va cere pe Isolda, dreaptă răsplată pentru el.

Isolda însă, bănuind că-i la mijloc o-nșelăciune, știindu-l pe Aguyngueran că-i un fricos fără pereche, se hotărî să cerceteze, la fața locului, ea însăși, să vadă ce s-a petrecut.

Și chemând-o pe Brangien, slujitoarea ei de credință, și însoțite de un câine, se duseră în locul unde zăcea balaurul răpus.

Se-ntunecase, când ogarul, adulmecând totul în preajmă, descoperi ascuns sub frunze pe-adevăratu-nvingător.

— Acesta este cântărețul pe care ni la adus marea din Loonois, tresări fata. Pe care noi l-am vindecat. S-o fi întors să mă salveze și să mă ceară de nevastă. O, zei, dar este-aproape mort! Aguyngueran a vrut să-l piardă, și la târât aci-n tufiș. Să-l ducem iute la castel. Să-i salvăm viața... Repede... El pentru mine s-a întors... Pentru mine putea să moară...

Isolda și cu slujitoarea îl ridicară pe Tristan și îl suiră pe un cal, ducându-l până la castel. Aci-l urcară pe furiș până în camera Isoldei.

Îi scoaseră îndată-armura. Și-alt slujitor îl dezbracă.

Corpul aproape înghețat i-l adânciră într-o baie, pregătită cu buruieni care cresc numai în Irlanda. Dar dezbrăcându-l slujitorul găsi și limba de balaur, ascunsă în armura lui, dovada netăgăduită a vitejiei lui Tristan.

Îi deteră și-o băutură făcută tot din buruieni. Și-n timp ce el își revenea, Isolda și cu Brangien începură să-i curețe sabia, hainele și-armura.

Sabia lui o luă Isolda.

Era îngustă, mlădioasă. Cu ea lovise pe balaur.

Și, încercând s-o curețe, descoperi o știrbitură.

Isoldei inima-i stătu.

În craniul unchiului Morholt, când el fusese-adus din Cornwal, se găsisse o bucățică ruptă din sabia dușmană, care-i scurtase zilele.

Bucata de oțel aflată în capul unchiului Morholt era aici, într-o cutie. O scoase și o așeză în știrbitură săbiei. Într-adevăr, se potrivea.

Tristan tocmai își revenise. Se ridicase și-o privea.

— Știu cine ești! Îi spuse ea. Iar noi cu toții am jurat, când te găsim, să te ucidem, și astfel să îți răsplătim moartea viteazului Morholt. Eu îmi voi face datoria...

— Ucide-mă, zise Tristan. Sabia e în mâna ta. Dar vreau să-ți amintesc, Isolda, că nu eu am venit aici ca să-l lovesc pe unchiul tău. Ci el ne-a provocat la luptă, cu silă și batjocură. Lupta s-a dat cinstit, pe față, așa cum a poftit Morholt. De scăpa el, eram eu mort. Acuma poți să mă lovești...

— De ce?... De ce, strigă Isolda, mi-a fost sortit să fiu salvată de ucigașul lui Morholt? Știu... Știu ce vrei acum, Tristan. La fel ca și uriașul Morholt, care își alegea din Cornwall pe cele mai frumoase fete, ai venit să mă cucerești și să mă duci în țara ta, și-așa să te răzbuni pe noi...

— Așa gândești? Zise Tristan. Câtă atunci în haina mea și vei găsi un medalion. Ți va vorbi el pentru mine...

— Brangien, caută medalionul, zise Isolda slujitoarei.

Și-n medalion, când îl deschise, găsiră cele două fire de păr, ca aurul curat, aduse-n cioc de rândunele, până-n castelul Tintagil.

Isolda se împurpură.

— Tristan, rosti ea prințului. Mă iartă pentru-nvinuire.

În două zile trebuia ca preaviteazul cavaler ce-l doborâse pe balaaur să vie-n fața regelui și să o ceară pe Isolda, aducând mărturiile.

Aguyngueran orânduise ca-n sala tronului să fie așezat capul de balaaur, pe câțiva bolovani de piatră.

Pe când râdea el bucuros cu prietenii și aștepta să se ivească regele, începură să intre-n sală și cavalerii lui Tristan.

Aceștia lepădaseră hainele de neguțatori și îmbrăcaseră veșminte bogate și strălucitoare.

— Cine sunt cavalerii-aceștia? Îi întreba Aguyngruan pe cei mai apropiați baroni. Cum au sosit tocmai în ziua când eu o pețesc pe Isolda, pe fiica regelui Irlandei?

Dar nimeni nu știa să spună.

Și Aguyngruan își începu o cuvântare încărcată cu fel de fel de lingușiri față de regele Irlandei, arătând capul de balaaur. Că-i retezat, zicea, de el, și c-a scăpat-o pe Isolda de un sfârșit îngrozitor. Deci, cucerind-o pe prințesă, ea trebuie să fie-alui.

După ce își sfârși cuvântul, se ridică blonda Isolda.

— Rege! Îi spuse tatălui. Este-un bărbat aici în sală care ți poate dovedi că baronul Aguyngruan este și laș, și mincinos. Însă trebuie să-mi jurați, întâi de toate, că-i iertați greșelile sale mai vechi, oricât ar fi ele de mari.

— Ți jur, surâse regele.

Atunci Tristan se arată. Și regele se minună văzându-l cât era de mândru, în hainele-i de purpură, și-având o sabie la șold bătută în mărgăritare.

Însă baronii irlandezi care fuseseră în Cornwall îl cunoscuseră pe Tristan.

— El e Tristan, strigară ei. E ucigașul lui Morholt...

— Dar regele i-a dat iertare! Le opri strigătul Isolda. Și el a scăpat Weisefortul, și pe copilele Irlandei, și chiar pe mine, spuse ea.

Tristan ceru baronului Aguyngruan s-arate limba balaaurului doborât.

Acesta nu avea de unde. Tristan, în schimb, făcu dovada.

— Îl numesc, glăsui Tristan, pe-acest baron, Aguyngruan, și mincinos, și ucigaș, căci a voit ca eu să mor, și, dacă el nu recunoaște, îi cer să ne luptăm chiar azi cu săbiile-n fața voastră.

Aguyngruan, înspăimântat, recunoscă învinuirea.

Isolda era fericită.

Regele spuse hotărât:

— Tristan! Ai dovedit deplin în ce măsură-ai meritat-o pe fata mea, blonda Isolda. Îți ascultăm acum cuvântul...

Tristan, înfierbântat de luptă, uitase că venise-acolo, nu pentru el, ci pentru Marc.

Acuma se dezmetici.

O câştigase pe Isolda și o pierdea-n același timp.

Și-a dus ușor mâna la piept, și a privit-o pe Isolda până-n străfundul ochilor, de parcă i-ar fi spus adio!

Apoi a glăsuț astfel, deși simțea în inimă durerea care-l străpungea:

— O cer în fața tuturor pe fiica voastră, ca soție și ca regină pentru Marc, unchiul meu, regele din Cornwall, al cărui sol sunt în Irlanda.

Isoldei nu-i venea să creadă.

Așadar, totul nu fusese decât minciuni și amăgire? Vorbele lui și medalionul... Și firele de păr, pe care prin vrăji, ea i le trimisese în ciocul rândunelelor?...

— V-o dau, a rostit regele. Prin luptă dreaptă ați cucerit-o. Și este-o cinste pentru noi - ca și un semn de prietenie - că fata mea va deveni regină, de-astăzi, în Cornwall...

Tristan se apropie de fată. Și regele îi uni mâna cu-a fetei lui, blonda Isolda.

Fecioara a înclinat capul. Iar părul ei cel mătăsos i-a curs pe piept în râu de aur, cum lacrimi îi curgeau din ochi.

— Mai bine nu te-aducea vântul, Tristan, pe coastele Irlandei, a spus încet de tot Isolda. Acum mi-ai furat dragostea. M-ai amăgit și mă azvârli în brațele unchiului tău. Simt că prin tine am să pier...

Dar cine-a stat să ia aminte la lacrimile unei fete? Și nunta s-a făcut îndată, chiar în castelul Weisefort.

La nuntă, locul regelui din Cornwallul îndepărtat la ținut solul lui, Tristan, cum era datina pe-atunci.

El i-a dat dragei lui inelul.

I-a ținut mâna albă, mică, și i-a jurat să o iubească, plin de credință, până-la moarte.

Se petrecea la fel ca-n visul ce și-l țesuseră amândoi. Se-aflau la nuntă împreună. Își jurau vorbe de credință. Cu toate astea, era altfel. Soțul Isoldei se numea - nu cum sperase ea, Tristan - ci Marc, un om necunoscut.

Tristan salvase viața fetei, și ea pe-a lui, de două ori.

Trăiau, de fapt, unul prin altul. Și totuși viața-i despărțea.

Legea cea aspră îi răpise lui Tristan sufletul din piept.

— De-acum-nainte merg spre moarte, își murmură sieși Tristan. Mi-am împlinit îndatorirea de sol, curtean și cavaler. Dar cum aș mai putea trăi, știind că ea-i soața lui Marc și că eu singur i-am adus-o? Nu. Înțeleg că s-a sfârșit.

După ceremonia nunții, s-au urcat în corabia care îi aștepta la țarm.

Mama Isoldei, pricepută la vrăji și băuturi de leac, mai înainte de plecare a pregătit o băutură pe care-a dat-o Brangienei.

— Copila mea, i-a spus regina. Și tu ai să te duci în Cornwall. Ai crescut cu Isolda mea, aveți aproape aceeași vârstă. Și ai slujit-o cu credință. Îți dau această băutură. E o licoare fermecată. E un filtru de dragoste...

Și regina i-a arătat un șip plin cu un vin roșcat.

Băutura era făcută din niște flori și buruieni, care cresc numai în Irlanda. Și ea avea puteri vrăjite. Dacă doi tineri îl sorbeau, ei se legau pe veșnicie cu-o dragoste nemărginită. Nici moartea nu-i mai despărțea.

— Vinul acesta ai să-l dai Isoldei mele și lui Marc, când va fi ziua cununiei, i-a spus regina Brangienei.

Slujitoarea a luat licoarea și a ascuns-o într-o lădiță, unde erau și alte șipuri. Însă pe-acest șip de la urmă la însemnat cu-o panglicuță, ca nu cumva să se încurce cu celelalte dinainte.

Cu bucurie și tristețe călătorea din nou Tristan spre țara unchiului său Marc. Cu bucurie, fiindcă ea era alătura, pe punte. Și cu tristețe, căci Isolda urma să fie-a altuia.

Călătoreau de patru zile. Isolda, într-un cort, pe punte, cu slujitoarea Brangien, ședea ascunsă și plângea. Lui Tristan nici nu-i răspundea, dacă-i puneă vreo întrebare.

Se întâmplase ca atunci să fie niște zile calde. Cerul era de-un roșu stins, cum e nisipul din Cornwall. Și vântul, ca o pasăre ce-a ostenit deasupra mării, își închisese aripile.

Iar pânzele corăbiei se-asemănau cu un cimpoi din care aeru-a ieșit.

Atârnavă și dezumflate.

Căldura îi înăbușea.

Și cavalerii îl rugară pe comandantul lor, Tristan, să-ngăduie să se oprească pe-un țărm unde creșteau copaci, ca să mănânce niște fructe și să bea apă proaspătă, să stea o clipă la răcoare, să prindă astfel noi puteri.

Tristan le-ndeplini dorința.

Și-așa se coborâră toți.

Pe punte nu se mai găseau decât Isolda și cu el.

Isolda a ieșit din cort și, sprijinită de un stâlp, privea ca oarbă peste mare. Nici n-auzea din depărtare vocile celor debarcați, strânși laolaltă, bucuroși, lângă izvorul răcoros.

Tristan se apropie de ea. Obrazul fetei se roșise, încins de-atâta fierbințeală câtă aveau văzduhurile. Și-o milă mare îl cuprinse, căci o vedea cât suferă.

Nenorocirile Isoldei de la Tristan i se trăgeau. De nu sosea el în Irlanda, n-ar fi văzut-o și nici Marc n-avea de unde s-o cunoască, n-ar fi ajuns soția lui.

Voind să-i domolească setea, Tristan intră iute sub cort, unde știa că Brangien are șipuri cu băuturi.

De-o parte era o lădiță. Și în lădiță se găseau mai multe sticle și sticlute. Una avea o panglicuță prinsă la gât cu un semn roșu.

„Pesemne asta-i băutura ce-i place cel mai mult Isoldei, gândi Tristan numaidecât, și Brangien a însemnat-o”.

Tristan luă șipul și fugi, pe punte, unde sta Isolda. Fără o vorbă, i-l întinse.

Isolda, negândind nimic, pe cât era de încălzită, luă șipul și sorbi cu sete.

Mai rămăsese jumătate din vinul roșu, pregătit cu-atâta grijă de regină. Dar fetei îi era destul.

Și-napoindu-i lui Tristan sticla cu vinul fermecat, el bău ce mai rămăsese.

În acea clipă se-ntorceau cavalerii de pe uscat. Cu ei venea și Brangien.

Ea îi văzu pe cei doi tineri privindu-se, parcă ei înșiși s-ar fi sorbit atunci cu sete. Văzu și sticla însemnată cu panglicuță roșie. Era însă golită toată. Și înțelese că acolo o întâmplare-ngrozitoare se petrecuse-n lipsa ei, fiindcă Isolda și Tristan sorbiseră vinul cel roșu, dat la plecare de regină, acel filtru de dragoste, a cărui vrajă nu putea să o mai risipească nimeni.

Brangien începu să plângă.

Înțelegea că-i vina ei, căci nu veghease-ndeajuns.

— O! Nici nu pot să povestesc ce s-a mai întâmplat atunci, grăi poetul cântăreț. În inimă ei au simțit un foc aprins și un vârtej, pe care nu știu să le cânt. Știu însă că s-au sărutat, în timp ce Brangien plângea. 4

— Am încercat să mă-nfrânez, a spus Tristan. Am vrut să fiu bun cavaler, și bun nepot, și am făcut tot ce-am putut, deși am suferit că Marc ne-a silit să ne despărțim. Dar inima nu vrea s-asculte. Eu nu știu ce s-a petrecut...

Și-ntr-adevăr, până atunci nu aflaseră de licoare, căci Brangien ținuse taina. Și amândoi nu pricepeau de ce – oricât se străduiau să-și stăpânească inima – ea-i îndemna unul spre altul, fără s-o poată înfrâna.

— Corabia zboară prea iute către Cornwall, șoptea Isolda spre dragul ei Tristan, oftând. Aș vrea s-o pot ține pe loc. Sau s-o scufund în apa mării. Cu tine să rămân mereu...

Însă corabia plutea...

Și-oricât de-ncet a plutit ea, tot a ajuns până-n Cornwall.

Străjerii-au trâmbițat de sus, de pe creneluri, cu putere.

Regele-a coborât pe țărm, cu cavalerii-n urma lui.

Și el a prins-o pe Isolda de mâna albă și subțire – luând-o din mâna lui Tristan – s-o ducă în castelul său.

Era nespus de fericit, văzând-o pe blonda Isolda atât de dulce, de gingașă, de tânără și proaspătă.

„Ea o să-mi dea iar tinerețea”, se bucura regele Marc.

Fața lui aspră, înconjurată de barbă scurtă, roșie, însă vârstată cu argint, se luminase și zâmbea.

Iară Tristan plângea pe țărm, singur, uitat de toată lumea, în genunchi, la debarcader – în timp ce marea îl stropea cu valurile sale reci – gândind la părul ei de aur, la buzele ca de coral și la privirea ei din urmă, de căprioară înjunghiată, când Marc a tras-o spre castel.

Îi venea să ia sabia și să alerge după Marc. Și să i-o smulgă pe Isolda, pe draga lui, fără de care știa că nu poate trăi.

Dar legile erau mai tari decât pornirea lui nebună. Și toate-nvățăturile, ce le primise de copil, îl ținutau și îi dădeau puterea de-a lupta cu el, de a-și înfrânge, la sfârșit, dragostea cea mistuitoare.

Și anii-au început să curgă.

Isolda era, lângă Marc, regină în ținutul Cornwall. Iară Tristan numai baron.

De câte ori se întâlneau, Tristan i se pleca supus, Isolda se uita la el cu o privire-ndurerată. Apoi se întorcea spre ceilalți și le zâmbea, însă silit.

Tristan se stăpânea cu greu.

Amândoi sufereau cumplit.

Iată însă că un alt nepot al lui Marc, ducele Andret, dușman de moarte-al lui Tristan – și numai din invidie – le pândea fiecare pas.

Iar din privirile schimbate de cei doi tineri, și-a dat seama că ei încă se mai iubeau.

Și-mpreună cu alți baroni, s-a furișat pe lângă rege strecurându-i, pe nesimțite, otrava bănuielilor.

— Reginei încă-i este drag Tristan, prințul de Loonnois, care pe ea a cucerit-o, cu armele, precum se știe, și v-a adus-o pân-aici numai fiindcă era vasal, și trebuia să se supună. Se vede asta din priviri. Mai bine-i ca Tristan să plece. Numele vostru ne e sfânt! Să nu se-ntmâmplesce ceva rău... au glăsuț lingurișorii.

Regele Marc s-a încrunat. L-a chemat pe Tristan la sine, și i-a cerut să părăsească, pentru o vreme, Cornwallul. Să plece chiar a doua zi.

Tristan a vrut să se supună. Și era gata să pornească.

Însă l-a săgetat un gând: Cum ar putea pleca din Cornwall, fără să-i spună rămas bun Isoldei lui cu păr de aur? Dar dacă nu se mai revăd? Dacă el moare între timp de dorul care-l chinuie?

Sufletul îi ardea în piept.

Și-așa s-a hotărât s-o vadă întâi de toate pe Isolda, orice-ar fi fost să se-ntâmplesce, și să îi spună rămas bun.

Luându-l pe Gorvenal cu sine, Tristan s-a dus într-o căsuță din Tintagil și s-a ascuns.

Cu ajutorul Brangienei, multcredincioasa slujitoare, i-a dat Isoldei întâlnire la poalele unui copac, a unui pin, într-o livadă, lângă un lac, la marginea castelului.

Isolda s-a cutremurat.

Dacă venea, făcea o faptă prin care-l supăra pe Marc. Dar, dacă nu voia să vie, nu era oare și mai rău? Tristan nu deznădăjduia? Și-n deznădejde nu putea – el, ce era vijelios!

— Să își reteze firul vieții?

Isolda deci s-a hotărât să-l întâlnească pe Tristan.

Dar la castel se mai afla și-un pitic cocoșat: Frocin. Frocin era și vrăjitor. El se aliase cu Andret, fiindcă Tristan era frumos, era iubit, îi ajuta pe cei sărmani și lupta-n apărarea lor, cum se-ntâmplase când Morholt venise să ia tinerii, cu ani în urmă, în Irlanda.

Acum, prin vrăji, Frocin aflase de întâlnirea lui Tristan cu multiubita lui Isolda, sub acel pin de lângă lac. Îl înștiințase pe Andret, și-acesta pe regele Marc.

Regele, auzind aceasta și dorind să se-ncredințeze, cu ochii lui, de ce se-ntâmplă, s-a urcat seara în copac, luându-și și arcul cu săgeți.

Peste puțin, într-adevăr, veni Tristan lângă copac.

„Așadar, nu este minciună, își spuse Marc. Am să-l ucid” – și-și puse o săgeată-n arc.

Însă Tristan, cum sta pe țărm, și privea visător, în lac, îi văzu umbra regelui care-și puneă săgeata-n arc.

Cum s-o vestească pe Isolda, și cum să nu se dea de gol? Teamă-i era doar pentru ea.

Își muncea mintea ce să facă, se frământa... Dar prea târziu...

Isolda lui se și ivi, albă, subțire, diafană, plutind parcă printre copaci.

— Tristan, rosti ea, unde ești?

În acea clipă, cum șoptea, apropiindu-se de copac, luna se arată senină și lucitoare printre crengi.

Ca și Tristan, văzu și ea umbra lui Marc cu arcu-n mâini.

„Nu e nimic, gândi Isolda. Regele are ce-auzi.”

Și-i spuse tare lui Tristan:

— Tristan, deși am fost a ta, și tu m-ai dat regelui Marc, cum altul nu ar fi făcut-o, dușmanii nu se potolesc. Și totul din invidie. În jurul nostru s-a țesut un des păienjenis de intrigi. De-aceea eu te sfătuiesc să pleci din Cornwall chiar acum și să nu te mai înapoiezi, chiar dacă ai să fii rugat.

Regele și-a plecat urechea la glasul clevetirilor. Și nu doresc să-ți afli moartea, fiindcă ai fost preacredincios cuvântului ce i l-ai dat...

— Același lucru-l socoteam și eu, preanobilă Isolda. Vreau să v-asigur c-am să plec, și încă pentru totdeauna, dar țin să vă spun rămas bun, ca uneia ce-i datorez viața mea toată, spuse el.

Regele atunci se rușină de bănuielile avute. Coborându-se din copac, luă pe Isolda și Tristan, și îi întoarse la castel.

Dar le ceru ca niciodată blonda Isolda și Tristan să nu-și vorbească între ei, decât doar în prezența sa.

Dușmanii nu se liniștiră nici după această întâmplare.

Andret, Frocin și cu ceilalți stăteau, neobservați, de veghe: doar-doar vor dibui ceva... Să-i poată spune regelui, și să-l răpună pe Tristan.

Iar el n-avea altă dorință, decât să schimbe un cuvânt cu cea mai dragă decât viața, sau cel mult să-i atingă mâna, mâna ei aibă și micuță, luată de Marc din mâna lui.

Însă-și da seama că pândeau dușmani la fiecare colț, că ea era-n primejdie, că însuși Marc încuraja această goană-n urma lor.

Pe vremea-aceea, regele dormea cu rudele-apropiate în una și aceeași sală.

Numai că iată, într-o seară, când ceilalți se culcaseră, regele Marc îi porunci nepotului Tristan să plece în zori de zi la Camelotr la curtea regelui Artur, cu o scrisoare de la el.

Apoi, cam către dimineață, regele Marc se ridică, urmat și de ceilalți baroni, ieșind afară din castel.

Tristan nu se mai stăpâni.

„Este prilejul, se gândi, să schimb o vorbă cu Isolda, mai ales fiindcă am să plec, astăzi, la regele Artur, și nu știu dacă-n calea mea nu mi s-a-ntins cumva vreo cursă, și dacă n-am să pier pe drum.”

Se ridică din pat, cu grabă.

Era în revărsat de zori.

Și între patul regelui și cel al său văzu, pe jos, un strat subțire de făină.

Își dete seama deîndată. Frocin făcuse acest lucru. Și regele era-nțeles și cu Frocin, și cu Andret.

Totuși dorința de-a vorbi cu fiica regelui Irlandei birui prevederile. Ca să nu calce prin făină, dar să ajungă la Isolda, se încordă, făcu un salt, și-ajunse alături de ea.

În clipa când sări Tristan, intrară-n sală regele, baronii lui și vrăjitorul.

Regele porunci să-i lege și pe Isolda, și pe el. Să nu se facă judecată.

Dar să se pregătească rugul. Și cei ce se iubeau să ardă, să fie prefăcuți în scrum.

Ziua veni însângerată, în sunete de trâmbițe.

Crainicii regelui chemară pe cornwalezi să se adune, să vadă execuția.

— Nu vrem să moară nici Tristan, acela care ne-a scăpat, prin lupta lui, de irlandezi, și nici regina cea frumoasă, buna Isolda, nu... Nu vrem, striga mulțimea-nfuriată.

Dar regele nu ținu seamă. Și când rugul se ridică, trimise-ntâi după Tristan.

Pe când îl aduceau pe cale, în ștreanguri, ca pe un tâlhar, îi întâlni bunul Dinas, un baron prieten lui Tristan.

Și acesta, cu sabia, îi tăie legăturile.

— Nu se cuvine, zise el, ca un baron, cum e Tristan, să fie dus legat în ștreanguri. De fugă, aveți săbiile...

Porniră apoi mai departe, trecând pe lângă o capelă.

Oamenii se opreau aici să se închine uneori.

Capela se găsea pe-o stâncă, la marginea unei prăpăstii. Și-avea o scobitură-n piatră, pe unde iarna ieșea fumul.

— Mai înainte de-a muri, rosti Tristan baronilor care-l călăuzeau spre rug, dați-mi voie să intru-aici și să îmi fac o rugăciune.

Și fiindcă îi îngăduiră, Tristan pătrunse în capelă. Dar cum era de subțirel și mlădios, se strecură prin coșul cel îngust de piatră, ieși afară și sări, de sus, în valurile mării. 5

Și marea clocotea acolo ca un balaur printre stânci.

— S-a înecat, spuse Dinas, văzându-l cum se prăbușise. S-a pedepsit singur Tristan. Vestiți-l pe regele Marc.

— Dacă-i așa, glăsui Marc, când auzi această știre, să mi-o aduceți pe regină.

Isolda fu și ea adusă. Însă mulțimea clocotea.

— Nu vrem s-o ardeți pe regină! Isolda e nevinovată! Altă pedeapsă-i puteți da...

Atunci... Atunci se arată, în fața regelui, un om respingător peste măsură, și care se numea Yvain. Trupul i-era tot plin de plăgi. Obrazul lui părea mâncat pe jumătate de un lup. Din nas n-avea decât un ciot. Și era îmbrăcat în zdrențe murdare și mirositoare.

Mulțimea toată-i făcu loc, fiindcă Yvain era lepros.

În urma lui Yvain mergea, tăcută și îngrozitoare, o ceată mare de leproși toți plini de răni putregăite și toți cu zdrențele curgând, răspândind o duhoare grea, ce-i îneca pe privitori.

Femeile-și acoperiră ochii, să nu-i vadă trecând. Însă Yvain cu soții săi veniră la trei pași de rege.

— Măria voastră, îi zise el, cu-o voce spartă, ascuțită, vreți s-o ucideți pe Isolda, c-a stat de vorbă cu Tristan. Dar, ia gândiți-vă că rugul o s-o prefacă prea curând într-o grămadă de cenușă. Și suferința-i s-a sfârșit. Noi suntem ocoliți de oameni și arătați cu degetul. Neveste nu avem de mult....

Dați-ne-o dară pe Isolda! Isolda se va-mbolnăvi de lepră, ca și noi ceilalți.

În loc de rochii foșnitoare și blănuri scumpe, de samur, o să-i atârne zdrențele. Ce vreți pedeapsă mai grozavă? Trupul ei alb va putrezi, încă de vie, rege Marc!

— Nu!... Nu mă dați leproșilor! Plângea pe rug blonda Isolda, cutremurându-și umerii de-nfiorare și de spaimă. Mai bine dați foc rugului.

Numai că regele rânji cu gura strâmbă spre Isolda. Mânia îl făcea nebun.

— Luați-o! Strigă leproșilor. Să putrezească vie fiind. Și chipul ei frumos acum să facă silă tuturor...

Yvain se repezi ca fiara. Dezlegă legăturile.

Mulțimea se ruga în cor:

— Nu, rege Marc! Nu face asta! Căci cerul te va pedepsi...

— Luați-o! Răcni încă o dată regele Marc către leproși.

Aceștia o înconjură, și-n groaza celor ce priveau fapta cea crudă a lui Marc, și fără de asemănare cu nici o alta pe pământ, Yvain o trase pe Isolda, de păr, către sălașul lor, săpat în stâncă, lângă mare.

Oamenii se împrăștiară, și-și blestemară regele, afară numai de Andret, piticul blestemat Frocin, și alți câțiva baroni vicleni...

Atâta doară că Tristan, sărind în mare, nu săvârșise fapta asta pentru el, ci doar cu gândul la Isolda, voind s-o scape de osândă. Iar el putea apoi să moară.

Din fericire, chiar de mic făcuse-astfel de sărituri, pe coastele din Loonoois, apoi, de-asemeni, în Cornwall. Avu noroc. Nu se lovi. Și, înotând sub apa mării, se-ntoarse repede la țărm.

În vremea asta, Gorvenal, de ajuns de prevăzător, trăgând nădejde că Tristan totuși scăpase, îl căuta.

Se întâlnea amândoi pe-o plajă lângă Tintagil, acum pustie, fiindcă toți fuseseră chemați de Marc, să vadă execuția.

Gorvenal îi aduse calul. Ba îi dădu și sabia, pe care el i-o tăinuise sub mantie, când îl legau din ordinul regelui Marc, în zorii zilei, la castel.

Tristan încălecă pe loc, și vru să plece către rug, să lupte iar pentru Isolda. Nu făcu însă zece pași, și un convoi se arătă.

Convoiul era de leproși.

În fruntea lor pășea Yvain, trăgând de pletele-i de aur pe-o tânără fără puteri, care abia se mai zbătea.

Ceilalți țipau de bucurie, și ca maimuțele săreau, fiindcă cea mai frumoasă fată din câte se găseau pe lume era acuma prada lor.

În timp ce ei țipau bezmetici, îl și văzură pe Tristan.

Convoiul stătu locului.

Numai Yvain o mai ținea de plete pe blonda Isolda.

— Isolda! O chemă Tristan, Isolda, iată, sunt aici! Și s-avântă către leproși.

Când leproșii se risipiră, și nu rămase decât ea, trântită pe nisipul plajei, cu părul revărsat în valuri, oftând ca un copil bolnav, Tristan o ridică sfios.

— Tristan, îi șopti ea. Tristan, ți-am adus numai nenoroc...

Tristan o mângâie pe păr. Urcă pe cal, cu ea în brațe.

Și, însoțiți de Gorvenal, se-ascuseră într-o pădure, să stea în ea cu fiarele, fiindcă la curte cu baronii și regele nu mai puteau.

Tristan de mic crescuse-un câine, pe care îl chema Husdent. De când fusese luat Tristan de cavaleri și dus spre rug, Husdent nu mai mânca nimic.

În schimb nu înceta o clipă să-și muște lanțul, să se zbată, scurmând podelele de piatră.

Întreg castelul răsuna de lătrături și urlete. Regele Marc nu mai putea o clipă să închidă ochii.

Au hotărât deci să-i dea drumul, dar să vadă pe unde-o ia, poate că-i duce spre Tristan. Fiindcă Yvain îi înștiințase că nici Tristan nu era mort, și că le-o luase pe Isolda. Să afle unde s-au ascuns.

Câinele, negru și voinic, scăpând din lanț, o luă la fugă întâia oară spre capelă. Și o porni spre plaja mării. De-aici o luă către pădure.

Și-n pădure-i pierdură urma. Dar el ajunse la Tristan.

Pădurile creșteau pe-atunci atât de mari și încâlcite, încât era nespus de greu ca să-i mai afle pe fugari. Afară de-asta, prin hățișuri nu se putea merge în grup. Și nimeni nu avea curajul să-l întâlnească pe Tristan – decât dacă erau mai mulți. Căci Tristan i-ar fi pedepsit. Desigur, i-ar fi doborât.

Săgeata lui nu dădea greș.

Și-așa, baronii hotărâră să se oprească deocamdată, dar să-l trimită pe Frocin, poate că el îi va găsi.

La început Tristan făcu iubitei sale, în pădure, o colibă din ramuri verzi, și-o presăra toată cu flori. Dar iată că veni și toamna. Săpă atuncea un bordei.

Tristan dresase pe Husdent ca să-i ajute la vânat, fără să latre nicidecum. De cum afla unde-i vânatul, câinele îi călăuzea, în liniște – sau pe Tristan, sau pe scutierul Gorvenal.

Husdent părea un câine mut.

Numai când buna lui stăpână, Isolda, îl mângâia blajin, Husdent abia de mârâia, închizând ochii, bucuros.

Vara mâncaseră și fructe: mere și pere de pădure. Dar iarna aveau numai carne, bine-nțelese, când o găseau.

Hainele lor, subțiri, de vară, erau acum ferfenițite. Tristan și Gorvenal scutierul au trebuit să pregătească, în iarnă, blănuri de-nvelit.

Isolda nu era deprinsă cu greaua viață de pădure. Pe lângă frig și umezeală, răbdau de foame deseori, sau mâncau numai rădăcini.

Dar ei nu vedeau toate astea. Căci dragostea le da puteri.

Tristan îi închina Isoldei versuri în fiecare zi. Seara se-așeza lângă foc, cu harpa-n brațe, și-i cânta. Și-n versuri nu-i vorbea decât de ce simțea inima lui, văzând-o cât e de frumoasă, și știind cât de dragă i-e.

Păcat că nu și-a scris Tristan aceste lais-uri de amor, și astfel nu ni s-au păstrat. Căci alte lais-uri mai frumoase nu s-au mai scris de când e lumea, și, sigur, nici nu s-or mai scrie...

Isolda era fericită, fiindcă Tristan era cu ea; și nu știa că, prin pădure, Frocin, piticul, îi căuta.

Și-acesta, până la sfârșit, a putut să le dea de urmă, să le descopere sălașul, vestindu-l pe regele Marc.

Trecuse vitregia iernii. Și păsărelele cântau. Pădurea înverzise toată.

Fiori răsăreau prin luminișuri.

Era o zi moleșitoare.

Tristan și cu blonda Isolda se întorseseră-n coliba de primăvară, din bordei. Iară Tristan înprospătase coliba lor cu ramuri verzi și presărase în ea flori.

Gorvenal nu era acasă. Se dusesese la vânătoare, luându-l cu el și pe Husdent.

Nefiind câinele la colibă, regele și suita lui se apropiară de colibă, privind printr-o deschizătură.

Într-un colț se afla ulciorul, alături un arc cu săgeți, o sulită și două ghioage. De-o ramură, ca de-un cârlig, spânzurau câteva veșminte. Mai multe piei de animale erau azvârlite într-un colț. Și-n mijloc se vedea un pat. Era un pat făcut din ierburi, și presărat apoi cu flori. Pe pat se-odihneau amândoi. Dar între ei lucea, albastră, lama tăioasă-a unei săbii: semnul deplinei curății.

Regele Marc, care venise aprins de gânduri ucigașe, se-nveseli numaidecât.

După ce fără îndurare o dăduse leproșilor, în acea zi de neuitat, pe cea care-i era soție, regelui îi păruse rău. Fiindcă atunci când rămăsese fără de tinerețea ei, înțelesese că-i bătrân. Și ar fi vrut s-o ia-napoi.

Acum se bucura din plin, văzând lama strălucitoare pusă ca stavilă-ntr-ei.

Plin de prudență, regele se aplecă, luă sabia, și o înlocui cu-a sa. Iară Isoldei îi schimbă inelul, cu inelul lui.

Aceasta trebuia să-nsemne că i-a găsit; este-ntr-ei; și ar fi gata de iertare.

Când s-au trezit și au văzut sabia regelui în locul aceleia a lui Tristan, iară pe degetul Isoldei inelul său, au înțeles că îi pândea primejdia. Nu mai aveau unde fugi.

Mai se găsea-n acele locuri, într-o chilie, de sub munte, și un călugăr pustnicit. Acesta se numea Ogrin.

Ogrin îi certa pe Tristan de câte ori îl întâlnea, spunându-i că trebuie-ntoarsă Isolda stăpânului ei.

Aflând de-această întâmplare, Ogrin îl certă și mai rău. Dar Tristan se împotrivi:

— Isolda nu-i a lui. I-a mea. Eu am văzut-o-întâia oară și m-am îndrăgostit de ea. Și ea pe mine m-a ales...

Bătrânul pustnic se-ncruntă:

— Regele Marc ți-a arătat întotdeauna dragoste. Și tu îi datorezi la fel...

— Eu, pentru el, am părăsit regatul de la Loonois. Și cu credință l-am slujit, înfruntând moartea și luptând și cu uriașul irlandez. Iară Marc cum m-a răsplătit? Prin vorbe, da, el mă iubea ca pe o rudă apropiată. Dar cu fapta m-a osândit, folosind drepturile sale, de rege și de suzeran, să-i dau pe draga mea Isolda, pe care nici n-o cunoștea. 6

— Noi de aceea ne-am născut... Suntem făcuți de Dumnezeu să suferim pe-acest pământ! Hotărî pustnicul, lovind cu cârja într-un copac.

— Nu cred, îi răspunse Tristan. Ne-am născut să fim fericiți, și nu să trăim în dureri. Durerile noi ni le facem. Ni le fac oamenii haini, acei ce sunt lipsiți de suflet. Afară de-asta, vreau să știi că am murit de două ori: și de otrava lui Morholt, ca și de a balaurului. Și Dumnezeu m-a părăsit. De-asemeni și regele Marc. Iară Isolda mi-a dat viața...

— Regele Marc îi este soț...

— Da. Însă eu am cucerit-o, prin jertfa mea, luptându-mă...

— Sfânta biserică romană i-a unit printr-o legătură ce nu poate fi desfăcută...

— Pe noi ne-a unit dragostea. Amândoi am băut licoarea, a cărei vrajă nici un preot nu poate să o risipească.

— Lui Marc i-a jurat ea credință...

— Dar eu i-am ținut mâna-n mână, atunci, în ziua cununiei. Isolda nu la vrut pe Marc. Pe ea n-a întrebat-o nimeni! Iar regele, ca suzeran, cu sprijinul bisericii, în numele lui Dumnezeu, mi-a luat-o pe Isolda mea. 7

— Tristan, glăsui pustnicul, amenințând cu semnul crucii. Și în fața lui Dumnezeu, ca și în fața legilor, Isolda însă a rămas soața lui Marc, regele tău...

— Regele Marc a azvârlit-o leproșilor, și a sortit-o unei pieiri chinuitoare. Arunci ceva, și-i tot al tău, fiindcă ești tare și-așa vrei? Eu am scăpat-o, e a mea...

— Dar nu uita c-o chinuiești, ținând-o în mizerie, de-atâta vreme, de doi ani. Oamenii toți o vor huli. Acuma-i încă tânără. Dar nu gândești la 271 bătrânețe? Dacă nici tu nu vei mai fi, va ajunge o cerșetoare, așteptând mila tuturor. Iar după moarte, lângă tine, în iad își va găsi sălaș...

Tristan se prăbuși-n genunchi.

— Nu pentru mine, pentru ea, te roagă să nu sufere...

— Numai un drum e, fiule, rosti pustnicul la sfârșit. Marc este gata să vă ierte. Dă-o-napoi soțului său, cruț-o, Tristan, și de rușine, și de osândă veșnică. Iar tu însuși pornește-n lume, cât mai departe de Cornwall, și uit-o...

Uit-o pe Isolda. Căiește-te cât mai e timp. Numai așa poți împăca și legea, și biserica...

Și, ca s-o cruțe pe Isolda de alte multe suferințe, Tristan atunci s-a nduplecat.

Cu moartea-n suflet s-a întors Isolda la stăpânul ei. Tot astfel a plecat Tristan.

Mai înainte de-a pleca, în sala tronului, a spus:

— Cine cutează să arunce vreo vorbă rea despre Isolda să își susținăvinuirea, luptându-se cu armele!

Nici un baron nu i-a răspuns. Cine-ndrăznea să îl înfrunte pe preaputernicul Tristan, ce-l doborâse pe Morholt?

La despărțire, el i-a dat Isoldei sale pe Husdent. Dacă Isolda-i porunca, câinele sfâșia pe-oricine. Și ea i-a dăruit inelul pe care îl purta în deget, în ziua când la întâlnit întâia oară pe Tristan – un inel mic, făcut din jasp.

Și anii iar au început să treacă unul după altul...

Feciorul regelui Rivalen s-a reîntors în Loonois, primit cu cinste de Rohalt, care a vrut iar să-i dea tronul. Însă Tristan nu la primit.

De-aici s-a dus în Galia, la nobilul duce Gilain.

Și ducelui i-a câștigat, la șah, un cățeluș vrăjit, adus din insula Morganei, din Avalonul depărtat. La gât acest cățel vrăjit – cu blana în zece culori – purta un clopoțel de aur. Și cine-asculta sunetul acestui clopoțel de aur își uita suferințele.

Tristan i la trimis Isoldei, printr-un poet al ducelui, ca ea să-și uite dragostea și să îl uite și pe el.

Însă Isolda n-a primit ca doar Tristan să sufere, iar ea să își aline dorul.

„În bucurie, și-n dureri, eu sunt legată de Tristan”, și-a spus încet blonda Isolda, și-a zvârlit într-un lac adânc vrăjitul clopoțel de aur.

Dar nici Isolda și nici Tristan nu mai puteau să viețuiască departe unul de cellalt.

Tristan își petrecea tot timpul doar în războaie, socotind că armele îl vor lovi, și astfel o să se sfârșească.

Mult timp la slujit pe Artur, pe regele Britaniei, fiind soț cu cavalerii săi în luptele din Frizia, Spania și Germania. Dar moartea-l ocolea mereu, poate anume ca să-i lase întreagă, mare, suferința.

— Pe când lupta prin Spania, a auzit că pe la noi, prin ținutul Bretaniei, zise poetul cântăreț, pustia contele Rioli, stăpân al domeniului Nantes.

Iar ducele Bretaniei – Hoël era numele lui – se retrăsese la Carhaix, castelul de pe țărmul mării, în care locuim azi noi.

Și în castel se închisese cu Kaherdin, feciorul său, și cu iubita lui copilă, ce se chema, printr-o-ntâmplare, Isolda cu mâinile albe. Rioli voia să ia cu sila pe fiica ducelui Hoël.

Cavalerii Mesei Rotunde – dintre care prințul Tristan făcea de multă vreme parte – aveau întâia datorie de-a-i ajuta pe cei mai slabi, de-a-nfrunta pe năvălitori.

Pornindu-se către Carhaix, Tristan îi ajută în luptă pe duce și pe fiul său. El însuși îl luă prizonier pe contele Rioli de Nantes, și-acesta fu zvârlit curând într-o temniță cu guzani.

Isolda cu mâinile albe era scăpată de Rioli. Și tatăl, ducele Hoël, și fratele ei, Kaherdin, nu mai puteau de bucurie, căci contele Rioli era un om de o cruzime rară. Șase neveste avusese, una mai mândră decât alta. Și toate șase se găseau în cripta din castelul lui. Isolda cu mâinile albe ar fi avut aceeași soartă, dacă Rioli n-ar fi ajuns înălțuit în temniță.

Kaherdin, fiul lui Hoël, era un tânăr de ispravă, sincer și foarte inimos.

Se-mprietenise cu Tristan, și-l socotea ca pe un frate. Îl prețuia, fiindcă Tristan nu cunoștea frica de moarte, ba dimpotrivă, se vâra acolo unde viețile erau cosite cel mai des.

Tristan, cu firea lui deschisă – deși atâta de mândrit – îi devenea, drag orișicui, prin chipul său încântător, prin zâmbetul curat și bun, prin cântecele lui la harpă.

Ducele nu mai contenea cu laudele și să-l cinstească. Iară Isolda, fiica lui, îl privea doar și suspina.

— Un astfel de viteaz e bine să fie înrudit cu noi! A rostit ducele Hoël.

Și-mpreună cu Kaherdin s-au înțelese să facă astfel, încât Tristan s-ajungă soțul Isoldei cu mâinile albe.

Tristan iarăși nădăjduia că draga lui cu păr de aur, având micuțul clopoțel al zânelor din Avalon, și ascultându-i sunetul, o fi-nceput poate să-l uite, să-și liniștească sufletul.

„Dar dacă eu, gândea Tristan, nu pot să mă mai stăpânesc, și plec la ea, și iar o tulbur, și-o fac din nou să sufere? Primind această cununie, aş aşeza o stavilă în calea nebuniei mele și a dorinței arzătoare pe care-o am să o revăd, și-abia de pot s-o mai înfrân...”

Și-astfel, Tristan s-a învoit să facă nunta cu Isolda, copila ducelui Hoël. Nunta a fost însă ciudată.

Corul cânta, și ducele a unit mâna lui Tristan cu-a fiicei sale preaiubite.

Isolda cu mâinile albe i-a jurat lui Tristan credință.

Dar el, parcă plutea în vis. Privea spre duce, spre mireasă, asculta glasul preoților, însă în minte nu vedea decât un păr moale, de aur, și auzea doar glasul celei care era în Tintagil.

— Blondă Isolda! Șoptea el. Blondă Isolda, iartă-mă...!

Iar ducele, și oaspeții, și preoții nu-nțelegeau ce-i cu Tristan și de ce spune astfel de vorbe încâlcite, când nici mireasa nu e blondă – ci are părul castaniu – și nici n-are de ce-l ierta, ci este toată numai zâmbet, și fericire și-așteptare.

În sfârșit, nunta s-a făcut. Și însoțiți ele Kaherdin, mirii s-au dus în încăperea unde urmau să locuiască.

Tristan a vrut să-și scoată haina. Atunci i-a lunecat din deget inelul cel verde de jasp.

În ochi i s-a ivit din nou Isolda cea cu păr de aur.

Și, surâzând și mai mâhnit, Tristan și-a-ntins pe jos mantia, culcându-se chiar lângă prag, lăsându-și singură mireasa.

Și cum asemenea-ntâmplări sunt anevoie-a le ascunde, ducele și feciorul său au aflat ce se petrecuse.

Kaherdin l-a întâmpinat, într-o zi, pe Tristan în prag. l-a spus că îi aflate taina. Și, în numele sorei sale, se socotește înjosit. Pentru ce o disprețuiește pe fiica ducelui Hoël, Isolda cu mâinile albe?

Atunci Tristan n-a mai putut să își ascundă gândurile.

Fiindcă ținea la Kaherdin, Tristan l-a chemat în grădină să-i povestească viața lui. Și-apoi singur să judece.

Și, ascultându-l pe Tristan cât suferise când Isolda, de mână cu regele Marc, s-a îndreptat către castel, iar el, rămas pe țărmul mării, îngenunchiase și plângea, Kaherdin s-a simțit mișcat.

Și și-a dat seama că Tristan avea gândul cel mai curat. Dar ori de câte ori voia să o privească pe mireasă, în minte-i apărea cealaltă, Isolda lui cu păr de aur, cu ochii parcă-nlăcrimați – și sufletul îi îngheța.

Kaherdin însă l-a rugat să n-o lase pe sora sa. Să se retragă, dacă vrea, așa precum ceruse singur, într-o-ncăpere, sus, în turn.

Tristan s-a-nvoit bucuros.

Alți ani apoi de-atunci s-au scurs.

Dar nici Isolda, nici Tristan n-au încetat să sufere.

Cum au putut trăi, nu știm, unul departe de cellalt. 8 Ea era tot și tot mai pală, și mai slăbită, și mai tristă. Iar el lupta neconținut.

Barzii cei vechi mai povesteau că totuși, pe ascuns, Tristan, nemaiputindu-se opri, s-a dus s-o vadă pe Isolda. Întâi ca un neguțător, pe urmă ca un pelerin. Dar n-a putut nici să-i vorbească. A treia oară s-ambrăcat în hainele unui nebun, pe cap cu părul tuns în cruce, cu hainele în cinci culori. Și, țopăind ca un bufon și făcând zeci de strâmbături, pe buze cu râs mincinos, a ajuns până la castel.

Regele Marc și toți curtenii au râs în hohote văzându-l. Draga lui nu la cunoscut sub haina asta de bufon. Și numai câinele, Husdent, s-a repezit, cu labele, pe pieptul lui, lingându-i fața și mâinile stăpânului. 9

Isolda se temea într-una de cursele baronilor. Însă atunci a înțeles, ceea ce inima-i spunea, că-n fața ei era Tristan.

Câteva clipe și-au vorbit, singuri fiind într-o-ncăpere.

— Iubita mea, i-a spus Tristan. Acuma trebuie să plec. Și știu că n-am să te mai văd. Și fără tine am să mor.

— În sufletul meu n-ai să pieri, i-a șoptit stins blonda Isolda.

Se pare că și Marc aflate cine se-ascunsese atunci sub hainele împestrite și sub tunsoarea caraghioasă, și hotărâse să-l vâneze ca pe un lup, ce da târcoale unei mioare în ocol.

Tristan s-a întors la Carhaix, luând parte și la alte lupte și-ajutându-l pe Kaherdin.

Se povestește într-un cântec că Marc ar fi trimis cândva să i s-aducă, din Irlanda, otrava-n care se muiau săgețile și sabia.

Și, după-această întâmplare, Tristan a fost lovit în luptă, la poalele unui castel, pe care-abia îl cucerise, cu o săgeată otrăvită.

Cine-o fi tras nu s-a aflat; nu știm de Marc e vinovat.

Atâta știm despre Tristan c-a fost adus lungit pe scut.

— Urcați-mă sus, în castel, a glăsuț încet Tristan. Să pot vedea întinsul mării și zărilor către Cornwall. Și tu, i-a spus lui Kaherdin, te du 274 degrabă la Isolda. Spune-i că i-am fost credincios până în ultima clipită.

Marc nu se poate supăra. Eu l-am cinstit îndeajuns, și nu i-am înjosit onoarea, chiar dacă mi-a răpit iubita. Isoldei dă-i acest inel, pe care ea-l purta în deget în ziua când ne-am cunoscut. Roag-o să vină, dacă vrea, ca să ne spunem bun rămas. Și, dacă vine, să înalți pe catargul corăbiei o pânză albă; dacă nu, să ridici alta-ntunecată ca noaptea-n care mă cobor...

— Tristan, nu trebuie să mori, i-a dat răspunsul Kaherdin. Isolda cea cu păr de aur mă va urma, fără-ndoială. Și fericirea ta furată de Marc din Cornwall se va-ntoarce...

— Te du... Degrabă, Kaherdin. Și nu întârzia pe drum, căci clipele-mi sunt numărate... Aleargă la blonda Isolda...

Și Kaherdin s-a repezit cu o corabie ușoară, zburând până la Tintagil. Iară Isolda, auzind, s-a ridicat albă din jilt.

— Ți-am fost supusă, rege Marc. Te-am ascultat întotdeauna, și când mi-ai zdrobit inima, așa cum cereau datina și legile bisericii. Acuma însă vreau să plec. Să-i spun rămas bun lui Tristan. El m-a adus în țara asta. Și pentru tine s-a luptat. Și mă voi duce, rege Marc, să-i alin ultima clipită, de te-nvoiești tu sau de nu¹⁰...

Marc a-nțeles că orice rău își are marginile sale. Și a încuviințat Isoldei să-l urmeze pe Kaherdin.

Și a plutit corabia, până ce s-a zărit, departe, castelul ducelui breton;

Atunci feciorul ducelui și-a amintit să-nalțe pânza, cu veste bună, pe catarg.

Dar între marinarii-aceia câțiva erau tocmiți de Marc, cum spun unele cântece, sau de Isolda cu mâini albe, așa cum grăiesc altele. Pânza pe care-au înălțat-o nu a fost albă ca de nea, ci neagră cum este mormântul.

Kaherdin n-a băgat de seamă. Tristan privea de la fereastră. Când a văzut corabia, la început s-a-nveselit; dar, când a zărit pânza neagră, ochii i s-au înțețoșat, inima i-a-ncetat să bată.

Corabia sosind la țărm, Isolda a sărit grăbită și a fugit către castel, cu mâinile împreunate, cu rochia albă fluturând.

— Tristan! Striga ea. Am venit... Tristan, așteaptă-mă, Tristan...!

Dar el dormea somnul cel lung, lângă fereastra mititică, de unde se puteau privi zărilor largi, către Cornwall.

— Tristan, mai stai încă puțin! Așteaptă-mă să viu și eu...!

Dar clopotele mânăstirii de pe faleza din Penmarch și-ale capelei din Carhaix vesteau plecarea lui Tristan.

Când a intrat în încăpere, Isolda cu mâinile albe plângea la căpătâiul lui.

— Doamnă, i-a glăsuț Isolda cu păr de aur, este vremea să îmi dați mie locul vostru. Lăsați-mă să mă apropiu. Mi-am câștigat, prin suferință, dreptul de-a fi în veci cu el. 11

Barzii spuneau că după moarte au fost aduși la Tintagil, și amândoi înmormântați în câte-o raclă de smarald.

Regele Marc nu s-a nvoit ca să rămână împreună.

Da'n noaptea când i-au îngropat, a răsărit un trandafir din racla prințului Tristan. Și trandafirul a crescut. A-mbrățișat racla Isoldei.

Marc a cerut să se reteze din rădăcină trandafirul. Dar în cealaltă dimineață crescuse iar, mai înflorit. 12

Degeaba îl tăiau, căci noaptea creștea la loc, și-nvăluia lăcașul somnului Isoldei.

Au fost siliți să-l lase-așa.

Dragostea lor a biruit¹³...

SFÂRȘIT

1 Povestea lui Tristan și a Isoldei face parte dintre cele mai îndrăgite și mai cunoscute legende din evul mediu, având largă răspândire până în zilele noastre. Originea sa este foarte veche. Face parte din legendele celtice, și, ca și legenda lui Artur, are legături directe cu mitologia. În biografia poetică a lui Tristan (Drystan) găsim multe elemente comune cu acelea ale lui Borvo (un fel de Apolo celtic). Tristan pare a fi fost pentru celți un erou deosebit. Dintr-o serie de detalii ale legendei ne dăm seama că, prin Tristan, vechii celți (poate chiar cu multe secole înaintea erei noastre) întruchipau forța și mintea omenească atotbiruitoare în mijlocul naturii sălbatice și adeseori primejdioase. Tristan știe să viețuiască în adâncul pădurii, găsindu-și în ea un adăpost sigur, hrană și îmbrăcăminte necesară, asemeni primilor celți. Știe să navigheze, și cutreieră mările din sudul Britaniei, în Irlanda, în Galia (Franța) și în Armoricum (peninsula bretonă), indicând astfel strânsele legături care au existat între aceste ținuturi locuite odinioară de celți. Arma lui preferată este arcul, instrumentul muzical cel mai ales, harpa, în ființa lui sunt contopiți un Heracle și un Orfeu celtic. El este un luptător fără prihană, în slujba celor slabi, și totodată un mare artist, care cultivă frumosul și compune versuri, rostite apoi cu acompaniament de harpă.

2 Mulți presupun că Tristan era – la vechii celți – și născocitorul artei de a vâna, ca și al aceleia de a naviga.

3 Cu multă măiestrie au încercat să motiveze poezii cavaleri, în versurile lor, de ce Marc îngăduie și într-un anume fel chiar îl îndeamnă, fără nici o remușcare, pe nepotul său, pe care susținea că-l iubește ca pe un fiu, să plece într-o expediție, despre care își dădea perfect de bine seama că era atât de periculoasă, încât putea să-l coste viața. Fiindcă, pretindeau ei, baronii îl obligau neapărat să se căsătorească și să aibă un copil, și în acest

fel moștenirea coroanei să nu-i revină lui Tristan – pe de-o parte – și, pe de alta, fiindcă regele credea că fata cu părul de aur nu va putea fi cucerită.

4 Goidelii, strămoșii irlandezilor (tot o ramură a celților), dădeau mirilor, în seara nunții, niște băuturi făcute din plante, pe care ei le sorbeau împreună. Simbolul se pare că era acela al beției comune a dragostei, pe care trebuiau s-o trăiască tinerii căsătoriți.

În legenda lui Tristan, acestei licori i se acordă de obicei un rol hotărâtor, deși tinerii se cunoscuseră și, cu siguranță, se îndrăgiseră mai dinainte. Prin efectul ei justifică poezii și comportarea de mai târziu a eroilor.

5 Alte variante arată că Tristan a sărit pe o lespede de piatră. În Cornwall există chiar o astfel de lespede la țărmul mării, numită: „Saltul lui Tristan”. Am preferat însă varianta populară germană, mai verosimilă a saltului în apă.

6 Legenda cuprinde, în esența sa, un protest violent împotriva celor puternici. Aceștia, la adăpostul legilor stabilite de ei și consfințite de biserică, își puteau permite să despartă pe doi tineri care se iubeau, săvârșind astfel – cum spune un învățat francez – „o nelegiuire legală”.

Se presupune chiar că, în forma inițială a legendei, Marc o răpea fățiș pe iubita nepotului său, și își legaliza crima prin căsătorie.

Din nefericire nu ni s-au păstrat nici cântecele barzilor celți, nici măcar forma în care s-a concretizat legenda în Anglia, după invazia anglo-saxonă.

Avem numai niște fragmente din poemele compuse de doi truveri din secolul al XII-lea: Bérout și Thomas.

Pe baza lor s-au scris inițial două versiuni în limba germană, de către Eilhart d'Oberg și Gottfried von Strassbourg; apoi una în limba norvegiană, de un călugăr Robert și, mai târziu, altele în limbile engleză, franceză, italiană etc.

În povestirea acestei legende ne-am orientat – în ce privește în special organizarea materialului și unele întregiri – întâi după prelucrarea europeană cea mai cunoscută, aceea a lui Joseph Bédier, apoi după lucrările germane ale lui Will Vesper și W. Golther, socotite a fi cele mai fidele textului vechilor poeme.

Am ținut seamă de o serie de studii făcute asupra legendei de unii oameni de știință, ca: J. Frappier, P. Ionin, Robert de Beauplan etc. Ne-am întors, de câte ori am simțit nevoia, la versiunile originale ale lui Bérout și Thomas, publicate în redactarea lui E. Muret și J.

Bédier, precum și la unele versiuni populare, germane, engleze și franceze, contemporane, căutând să desprindem de-acolo tâlcurile mai adinci și mai apropiate de înțelegerea noastră de astăzi ale legendei.

7 Probabil că legenda lui Tristan a suferit prin secolele XI-XII mari transformări, ca și multe altele, pentru a putea fi pe placul ascultătorilor de la curte. Cu acest prilej s-au ivit și numeroase variante. Gustav Cohen, un cercetător francez, în lucrarea sa: „Un grand romancier d'amour et d'aventure au XII-e siècle: Chrétien de Troyes” scrie pe bună dreptate: „Ceux qui font profession de conter et qui parlent de la légende de Tristan la traitent bien diversement”.

Cu toate acestea, se pare că în toate variantele legenda păstrează clară înfierarea căsătoriei impuse și nefirești între un vârstnic și o tânără. Cere dreptul femeii de a-și alege singură soțul. Și cântă forța incomparabilă și eternă a iubirii, singura în drept să unească pe doi tineri într-o adevărată căsătorie.

8 Emoționant este redată această idee în versurile poetei Marie de France: „Chevrefeuil”

— Caprifoiul”, plantă care se agață – în *lais*-ul poetei – de ramurile unui alun, și nici alunul nu mai poate trăi fără caprifoi, nici caprifoiul, dacă nu rămâne încolăcit pe ramurile alunului. Prin această alegorie poeta compară pe cei doi tineri care nu pot trăi unul fără de celălalt.

9 Scena se găsește și într-un mic poem francez, și într-o legendă în proză. Ea a fost povestită magistral de Joseph Bédier, urmând în special poemul.

10 De cele mai multe ori, în legende, Isolda este arătată plecând pe ascuns din Cornwall, alteori este atrasă de Kaherdin sau de un alt trimis al lui Tristan. Nouă ni s-a părut mai sugestivă versiunea în care Isolda, chemată de Tristan la ultima lor întâlnire, îi mărturisește fățiș lui Marc acest lucru, ridicându-se, cu un curaj demn de sentimentele ei, împotriva autorității sale.

11 Câteodată, ca în poemul „The last Tournament” de Alfred Tennyson, finalul este altul.

Regele Marc îi urmărește pe îndrăgostiți și îl ucide pe Tristan în brațele Isoldei, făcându-și singur dreptate. Dar în majoritatea variantelor – în proză și în poezie – ca și în „Tristan and Iseult” de Matthew Arnold, cei doi eroi mor împreună.

12 Pentru a menaja susceptibilitățile regale, poeții cavaleri nu precizau întotdeauna că trandafirul (sau o altă plantă), care răsărea – potrivit legendei – din mormântul lui Tristan și îl învăluia pe acela al Isoldei, a fost smuls din ordinul lui Marc, și lăsau această faptă pe seama altor oameni.

13 Finalul legendei înseamnă nu deznădejdea, cum au afirmat unii, ci, dimpotrivă, optimismul celtic, bineînțeles în limitele înțelegerii epocii respective. Separarea impusă celor doi tineri nu a putut să înfrângă tăria sentimentelor acestora. Dragostea lor dăinuiește dincolo de viață în legendă.

Așa se și explică de ce această legendă a inspirat pe atâția artiști care au creat o serie întreagă de opere. Se apreciază însă unanim că dintre toate, cea mai importantă creație rămâne drama muzicală a lui Richard Wagner. Aria Isoldei, prin care ea își manifestă dorința de a-l urma pe Tristan, este socotită drept una dintre cele mai frumoase și mai zguduitoare pagini de operă din muzica universală.